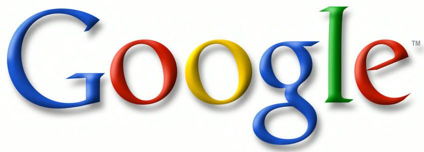
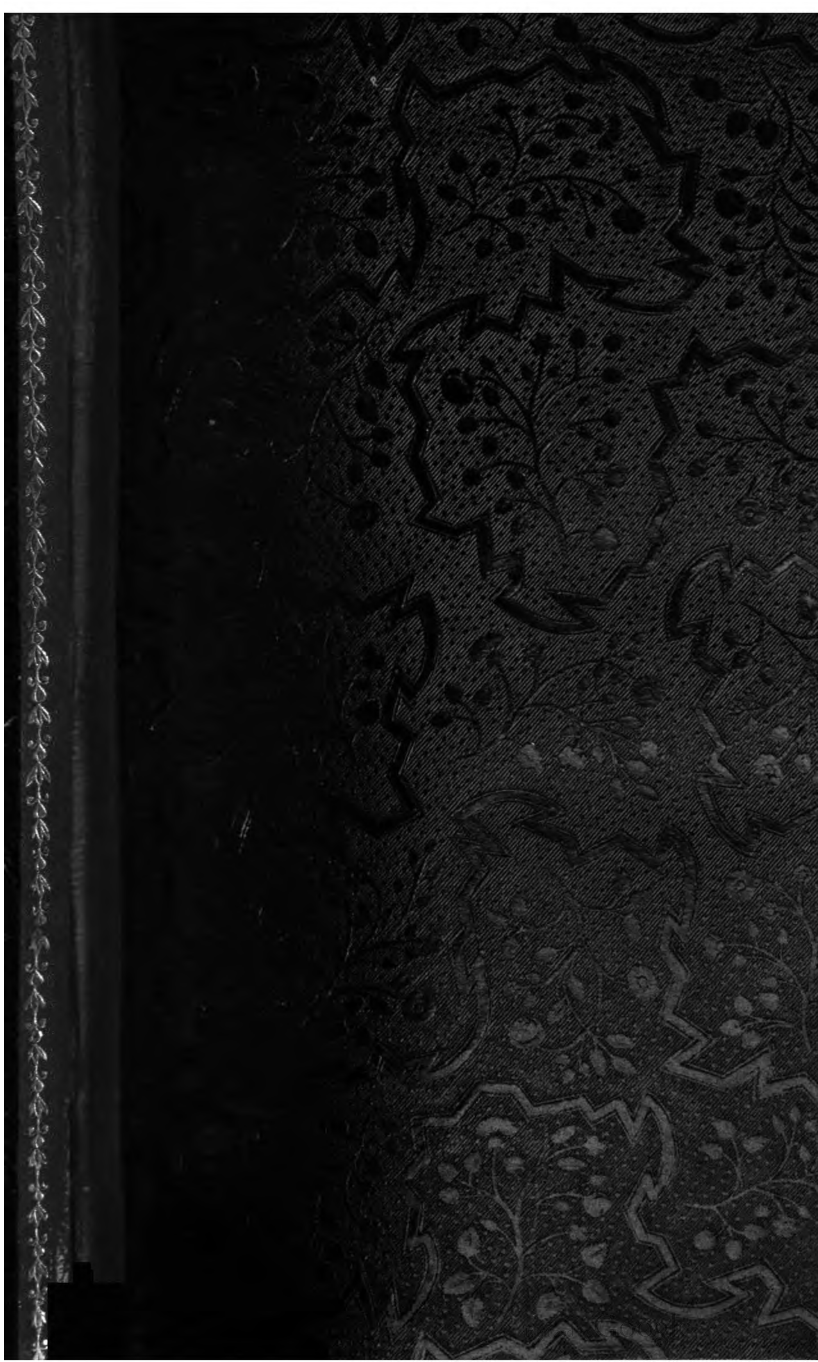

911

V. Brunet.
Tom: II. 289.
Ebert. Tom: I.
p: 392. No 5262.

CORNELII
NEPOTIS
Vitæ
Excellentium
Imperatorum
cum
quorumdam
Iconibus.
AMSTELODAMI.
Ex SUMPTIBUS SOCIETATIS. MDCCIV.

CORNELII NEPOTIS
VITAE
EXCELLENTIUM
IMPERATORUM,

Obſervationibus & Notis

COMMENTATORUM
OMNIUM,

quotquot hactenus innotuêre, illuſtratae.

Acceſſerunt huic Editioni

praecipuorum Graeciae Imperatorum Icones
aeri inciſae; ut &

INDEX RERUM & VERBORUM
auctior & emendatior.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud SAMUELEM LUCHTMANS, 1728.

Viro Spectatissimo & Amplissimo,

JOANNI VAN DEN BERGH,

FOEDERATÆ BELGICÆ A RATIONIBUS. REIPUBLICÆ LUGDUNENSIS, POST SUMMOS IN URBE PATRIA OBLATOS, ET RITE ADMINISTRATOS HONORES, CUM MAXIME COS. BONORUM PATRONO, BONARUMQUE DISCIPLINARUM MECENATI DILIGENTISSIMO,

S. P. D.

HACKII FRATRES.

Et tripode depromptum illud Tullianum vaticinium videtur: nullum

 pror-

prorsus consilium, nullamque diligentiam in vulgo apparere, quod, virtutis quoniam est expers, nulla gloriæ cupiditate aut capitur, aut excitatur, immortali quamvis nomine prius, vel optabilius invenias nihil: verus enim & unus præter cæteros virtutis fructus est gloria. Ast dum fatuæ & insulsæ isti multitudini liguriendi, commessandi, & liberius noctes diesque stertendi conceditur potestas, pulchre sibi prospectum putat. O natio mirum in modum iners! sed quid commercii cum ἀπρακτάτοις, & toto coelo errantibus naturæ prodigiis? Qui contra quam proxime ab exemplis prudentiæ & ab omnis denique virtu-

tis usu abesse volunt, nihil sanctius vel antiquius ducunt, quam sui memoriam facere longissimam, & calcar, quod non leve sentiunt, magis ac magis quotidie acuere. Idcirco res gestas majorum inspiciunt, & defixos oculos habent in virorum illustrium vitas, ut maximorum Imperatorum prudenter dicta, & praeclare facta, cum in re civili, tum militari, accurata trutina nunquam non pensitantes, ea excerpant, ea cognoscant, imo pernoscant omnia, quae ad vitam prudenter instituendam usui esse solent, & bona fide sanae mentis hominem ornant, augent, & illustriorem reddunt.

Næ illi haud ſtulte ſapiunt! in rem enim eſt, quid ſit faciendum, quid ſit fugiendum, ex enarratis priſci ſeculi monumentis, ad unguem ſcire, & compertiſſimum habere. Hoc ex animi ſententia procedit negotium, ſi juxta monitum divini Senecæ tam reverenter ſuſpicimus, eoque in pretio antiquorum hominum memoriam habemus, ut ad illa conſummatæ virtutis ſpecimina religioſè nos componamus, & quicquid ab iis, tanquam ab optimis, profectum conſtet, in ſuccum & ſanguinem vertamus. O contemplatio amœniſſima & ſimul fructuoſiſſima! quamvis confragoſa in faſtigium dignitatis

via sit, æmulatione tamen inflammatis, perdifficiles & arduos illos tramites superare, in proclivi est. Non mutatum voluit consilium prudentissimum vir egregie cordatus, & per illustria facinora dux apprime nobilis Themistocles, qui animo suo diligenter recolens tropæa Miltiadis, in utramvis aurem otiose dormire, se indignum arbitratus est. Nihil quippe hoc dicto verius, quod memoriæ prodidit, omnium comicorum qui facile princeps est, Menander: αὐτόματα τὰ πράγματ' ἐπὶ τὸ συμφέρον ῥεῖ. Κἂν καθευδήσῃ πάλιν τἀναντία. Ubi igitur honestis facibus locus est, extemplo minatur industria præclari aliquid, quo ad

honoris fastigium emergendi spes affulgeat luculenta, imo indubitata. Plurimum sibi gratulari habet Græcia; in ea enim provenerunt bene multi, qui, utilissimis stimulis commoti, nihil sibi loci, vel segnitiæ, vel socordiæ reliquerunt, nullamque rem sibi prius laudi fore opinati sunt, quam exempla, quæ omnibus erant numeris absoluta, imitari in animum induxerant, aut æquare, aut longe antevertere cœpissent. Taceo Romam omnis elegantiæ & quicquid fuit elegantiorum hominum domicilium, ubi non pauci celebritatis comparandæ ardore incensi, ad honores, quos meruerant, evecti sunt maximos, quorum

rum & annales, & historiæ uberrimam mentionem inferunt. Sed longum foret persequi excellentium virorum nomina, quos ubivis gentium terra tulit. Glorietur una impense tellus Batava compluribus se stare ejusmodi columinibus, quæ, ut fulcra cadentis reipublicæ auspicatissima evaderent, creverunt, tam per gloriam domesticam, & avitas laudes, quam per aliorum Rectorum prudentiam & moderationem. Quis perinsignia & de cœlo lapsa præsidia reipublicæ superesse, affirmare erubescat? In iis, tu, Gravissime Vir & Amplissime Cos. familiam ducis, & maximo quidem tuo merito. Ab ori-

origine enim ultima stirpis Lugdunensis generatus perpetuo a majoribus acceptam Senatoriam dignitatem obtinuisti. Patre usus consulari ambitione honestissima domum, ante jam illustratam fascibus, tuis amplius titulis nobilitasti. Virtus cum tibi propria sit; ejus te recte præmia sequuntur. Cum pace tua igitur aureus CORNELII NEPOTIS libellus tuo nomini inscriptus lucem videat. Vt pubes florentissima, quæ ad capessendam aliquando rempublicam facta est, cuique patriæ fata, more majorum, permittentur, te patronum, te exemplum cum unice admiretur, habeat simul spectatæ integritatis, an-
tiquæ

tiquæ fidei, ſingularis prudentiæ, incredibilis conſtantiæ, ſalutariumque conſiliorum copiam, & nullarum non virtutum excellentiſſimum promptuarium, ex quo delectum faciat feliciſſime, quo formentur & poliantur liberalis juventutis ingenia, nec non concinnentur civium parentumque vota ad ſalutem communis, quam incolumus, patriæ. Vale, Vir Præſtantiſſime, quod noſtri fuit officii in bonam accipe partem, & prolixi animi, quo te impenſe colimus & veneramur, proba teſtimonium. Iterum atque iterum vale. Diu & auſpicato fruatur te Lugdunum, tua, imo univerſa Belgica!

DEDICATIO.

Quod vovemus! Feliciter! Lugduni Batavor. A. D. Id. April. post Sospitatorem natum cIↄ Iↄclxxv.

Nominis Tui

Cultores humillimi

HACKII FRATRES.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

SUper Excellentium Græciæ Imperatorum Vitis, *earumque Scriptore ac nostro instituto pauca prælibanda forerebar*, BENEVOLE LECTOR; *priusquam Te ad ipsum historiæ argumentum adducerem. Neque operosius in præfandi vestibulo de* CORNELIO NEPOTE, & ÆMILIO PROBO, (*quem primum Cæsaris & Octavii, posteriorem Theodosii tempora viderunt*) *tanquam auctoribus cum eruditis, suspicabor; cum post alios* Andreas Schottus, & *ex nuperrimis diligentissimus Antiquitatum, dum vixit, indagator* Ger. Joannes Vossius *hunc dubitandi scrupulum satis exemerint; & aperte temporis ratio, ipsa Latinitas, qualem Augustæo ævo loquebantur castigatissimi;* CORNELII NEPOTIS *hanc scripturam esse, non sequioris alicujus* ÆMILII *manifestò arguant. Sed in iis, ut plerique calculum suum adjicerent*, ἀμυσία τὸ πλέον μέρος, λόγων τε πλῆθος, *quando non tam ineptis conjecturis, quàm falsâ æmulatione, licet aliud sentire videbantur, inducti sunt; ut auctorem substituerent, cujus hoc non esset opus. De quo tam frivolè demereri, non aliud prope est,*

quàm

quàm nugari; quod solenne quibusdam non mediocriter doctis. Cæterum, ut ad declinandam opinionem hanc parum judicio nostro adscriberem; imprudens nomen, vulgatorum opinione conceptum, à librorum facie & titulo dimovendum duxi; quod & in antiquis, & optimæ notæ Codicibus, quos olim beneficio doctorum mihi videre contigit; magis recitatur quàm agnoscitur. Ad quorum fidem novam hanc Editionem, multorum exemplar (ut jam pridem ex aliorum musæis prodierunt primarii rerum Romanarum scriptores) congestis circumquaque optimis Commentatoribus, qui scriptis suis ad præsens institutum seligenda contulerant, orbi erudito exhibendam concinnavimus. Ac primò quidem in exprimendo contextu nullius editioni penitus adhæsi, cum ad editoris normam videretur directa, & suo cujusque arbitrio deformata; sed non tam nostro, quàm doctissimorum judicio, quo germana lectio videbatur indaganda, suffragati fuimus; quam plerumque Græca fides aut veterum auctoritas denudavit. Multum fidei tamen Excerptis P. Danielis *habuimus; qui ad Editionem olim Longolianam, quam ante* C & XIII. *annos Colonia dedit, variantis passim scripturæ seriem religiosè non minus quàm diligentissimè collegit. Cujus operæ ut aliquid tribuisse viderer, ex auctario ejus genuinas lectiones secundùm Veterum elegantias nostris observationibus passim inserui; ut aliquid inde gloriolæ non tam nobis fœnerari, quàm accurando Scriptori operam contulisse viderer. Alia tamen*

præ-

præsidia sunt queis non tam ad dilucidandam historiam, quàm, quod in accurando Scriptore primum est, antiquæ lectionis venerationem à celeberrimorum virorum scriptis instructus sum. Inter quæ vetus quoddam manu exaratum exemplar fuit, cujus auctarium rubrico lemmate signatum ex bibliothecâ suâ mihi olim præstitit amicissimus Sluiskenius; cujus humanitati ac collatis in me beneficiis quantum debuerim, nec heic satis, nec alibi unquam ex æquo dixerim. Uno interim fasce selecta Doctorum commentaria hac nostra Editione exhibemus; & quicquid tam vastis adnotationibus seriò olim contulerat Dionysius Lambinus; velut in synopticam præsentis opusculi formam reducimus. Cujus industriæ debemus tot directa Græcorum testimonia, tot correcta textus sphalmata; qui Longolium secutus ac Magium, utrumque legit quidem ac sublegit, sed spartam [illegible]cè exornans, ut de ipso loquitur Cl. Marnius. Quod quidem judicium nullus unquam dissimulabit, si jamdudum historiarum collatione, & antiquitatis notitiâ, & divinando ejus felicitatem [illegible]dicet. Alios etiam, qui ingeniorum judicium nitorem CORNELIO restituerunt, passim notantes induximus; quos inter conjecturâ non minus, quàm Codd. diversâ lectione enucleandâ con[illegible]issimi, Gifanius, Savaro, Schottus, Boeclerus, Gebhardus, Ernstius, Bosius, cæterique, quorum Catalogum post auctoris elogia subtexuimus. Alterum instituti fuit, ut ipsas Vitas non tam recentiorum commentariis, quàm Veterum

luce illustrarem, dum utrique de Scriptore nostro bene meriti videbantur. Et adhibendus ad hoc erat industriæ cumulus, quando Herodotum, Thucydidem, Xenophontem, Plutarchum, *ac plerosque Græcorum sua passim lingua narrantes induximus: quod alienum quidem à male feriatorum intellectu, sed haud ingratum melioribus, qui non levem quandam gloriolam hanc nostram opellam, neque omninò inutilem profitebuntur. Hæc te volebam* Lector, *nec morabor ulteriùs; si quod tuum est, humanis destinationibus præsenti instituto calculum adjeceris & favoris censuram. Scribebam Lugduni in Batavis, pridie Eidus Apriles:* CIↃ IↃ CLXXV.

COR-

CORNELII NEPOTIS
VITA, ARGUMENTUM, OPERA,
TEMPUS HUJUS SCRIPTI,
à G. J. Vossio *concinnata. Lib.* I. *cap.* XIV. *de Historicis Latinis.*

CORNELIUS NEPOS, & ante Cæsaris dictaturam, & eo dictatore, & postea vixit, Hieronymus in Chronico Eusebiano refert illum ad annum Augusti quartum. Nec cuiquam repugnem, colligenti inde, tum demum, divulgare ea cœpisse opera, quibus maxime inclaruit. Padi erat accola, teste Plinio lib. III. cap. XVIII. unde Catullo, epigrammate primo Italus; Ausonio autem, epist. XXIV. Gallus vocatur. Nempe quia Italia Transpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patriâ quicquam se habere comperti, negat Elias Vinetus in Auson. Idyll. VII. At Veronensem fuisse, in Leandri Alberti Italiâ lego: uti & in Cosmographiâ optimi, atque amicissimi quondam viri, Pauli Merulæ. Imo ex Veronensium historicorum syllabo, (quem doctissimus, amplissimusque Alexander Becellus, Veronensis urbis Cancellarius fecit, ac Illustrissimus Comes, Fernandus Nogarola, vir ut genere, ita literarum studio nobilissimus, cum V. Cl. Laurentio Pignorio, atque is mecum communicavit) intelligo, natum fuisse Nepotem in Hostilia: qui Veronensium vicus est, Tacito, Plinio, Cassiodoro, & Antonino in Itinerario memoratus, hodieque Ecclesiasticæ Veronensium jurisdictioni subditus. Historicus hic Ciceronis amicus familiaris à Gellio vocatur lib. XV. cap. XXVIII. Chronica scripsisse, testis est idem Gellius libro XXVII. c. XXI. In his pro triplici tempore, ἀδήλῳ, μυθικῷ, καὶ ἱστορικῷ, (de quibus ex Varrone & aliis, libro de arte historicâ

dixi-

diximus) tres videtur scripsisse libros; ac singulis unius temporis narrationem esse complexus. Sane tres libros fecisse Nepotem, quibus omne ævum comprehenderit, liquido testatur Catullus initio Hendecasyllaborum. Nec historicum tempus ab eo solum esse tractatum, indicio est illud Ausonii: *Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar fabularum sunt) ad nobilitatem tuam misi.* Item ex eo, quod Tertullianus in Apologetico adversus gentes (ubi eum inter antiquitatum commentatores disertim reponit) dicit, haut aliud Saturnum, quam hominem promulgasse. Quod etiam Lactantius tradit lib. I. cap. XIII. Reliquit præterea libros illustrium virorum, quorum Gellius meminit lib. XI. cap. VIII. & Servius in I. Æneid. Eorum librum I. XV. & XVI. citat Charisius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium Imperatores. Cæteris libris egisse de Romanis, hæc ejus verba ostendunt in extrema Hannibalis vita: *Sed nos tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores: quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.* Operis ejus genuina inscriptio patet ex ultimis hisce præfationis verbis: *Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro* VITAS EXCELLENTIUM IMPERATORUM. Præter Imperatores seorsum exarasse librum de Regibus, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ subdit: *Hi fere fuere Græciæ gentis duces, qui memoria digni videbantur, præter Reges. Namque eos attingere nolumus, quod omnium res gestæ separatim sunt relatæ. Neque tamen hi admodum sunt multi.* Externi Imperatores, quos habemus, Æmilii esse Probi, à multis creduntur. Qui error inde provenit, quod librario id fuerit nomen, qui vitas eas partim sua, partim patris & matris manu scriptas obtulit. Hoc ita esse, ostendunt

dunt versiculi, qui vitis istis præmitti in MStis solent. Ac nec Æmilium, nec Theodosiani ævi quemquam, eorum esse librorum auctorem, abunde arguit pura, & Romana dictio. Opinetur aliquis, ut Trogus ab Justino, ita ab Æmilio, qui sub Theodosio vixit, in compendium esse redactum Nepotem. Sed aliud suadet operis concinnitas, & illa præfandi ratio, quæ est in Epaminondæ vitâ, ac in Pelopidâ imprimis, ubi brevitatem justam pollicetur. Attamen sententia hæc, licet erronea, minus periculi habeat, dummodo extra controversiam maneat, Æmilium omnia de purissimis Nepotis fontibus hausisse. Sane Tulliani esse ævi scriptorem, neque alium quam Nepotem; tum veterum aliquot librorum indicio cognoscitur; tum etiam, quod ad Pomponium Atticum (cujus idem rogatu de vitâ Catonis librum feci) vitæ istæ scribantur: utcunque id in quarto Miscellaneorum suorum neget Hieronymus Magius, qui ipsa Nepotis præfatione satis refellitur. Accedit & altera ratio. Nam his in libris ea legere est, quæ opus hoc scriptum esse clamant, quo tempore Pompejus, & Cæsar, plus poterant, quam libera in rep. expediret. Ea Lambinus loca congessit, ut nihil attineat illa hic reponere. Nec libris istis de viris illustribus solum persecutus est excellentes Imperatores: sed etiam commentationibus claros. Quod argumentum signat B. Hieronymus, præfatione de Scriptoribus Ecclesiasticis: Vbi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus sit de iis, qui scribendo claruerunt. Egit autem Nepos, tum de Græcis auctoribus, tum de Latinis. De Græcis colligo inde, quod in Dionis vita dicat, librum se fecisse de illustribus historicis: in quo inter alia tractarit de Philisto historico. De Latinis, argumento sunt plurima. Nam de Terentio egisse, ex Suetonio scimus in Terentii vita, Donato perperam tributa. Adhæc primum de

vita Ciceronis librum Gellius. lib. xv. cap. xxviii. Eoque ex opere fragmentum Hieronymus adfert epist. ad Pammachium. Imo verisimile est, inde esse, tum vitam T. Pomponii Attici, quæ exstat, tum vitam Catonis, quam istis claudit verbis: *Hujus de vitâ, & moribus, plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen relegamus:* Apertè indicat, eo nunc de Catone brevius se agere, quia separatim de eodem scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. Reliquit etiam Exemplorum libros, quos citant Gellius lib. vii. cap. xviii. & Charisius lib. i. Alia quoque ejusdem laudant veteres: sed non item, quæ ad historiam pertineant. Nam ex epistola ejus ad Ciceronem quædam Lactantius adfert lib. iii. Institut. Divinar. cap. xv. Quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem epistolæ meminit Tranquillus in Iulio cap. lv. Ammian. Marcellinus initio libri xxvi. ac Priscianus lib. viii. Imo & secundum Ciceronis epistolarum librum ad Nepotem Macrobius citat libro ii. Saturnal. cap. i. Quod si quis fragmenta omnia Nepotis desideret, longe iis colligendis priorum vicit industriam Andreas Schottus. Hermolaus Barbarus, castigationibus in Plinii lib. xv. cap. xxix. censet libellum de Viris illustribus, qui Plinio tribui solet, Cornelii Nepotis esse, haut Plinii: atque id veteribus codd. adstrui posse, asseverat. Etiam Jani hæc Parrhasii sententia fuit. Vtrius sit, dubitari ait Vinetus, nec ea de re statuere quicquam ausus est. Imo aliqui, aut Suetonium, aut Tacitum, esse auctorem putarunt: ut indicat Gyraldus dialogismo xxvi. Sed omnino sunt Sexti Aurelii Victoris: ut satis nunc constat ex editione Andreæ Schotti. Non dubito interim,

quin

quin pleraque ex Nepote Victor desumserit. Nam quod Ludovicus Vives lib. v. de tradendis disciplinis, Nepotem ait, de Græcis solum ducibus scripsisse: id satis refellitur verbis Nepotis antea adductis. Vir doctissimus, Io. Maria Catanæus, commentario in Plinii librum IV. epist. XXVIII. quæ ad Severum scripta est, etiam Daretem Phrygium à Nepote translatum arbitratur. Nempe decepit eum vulgaris ἐπιγραφή. Attamen & hic aqua hæret Vineto, notis in Auson. Idyll. VII. Negat esse, qui certi aliquid de tralatione hac ausit affirmare. Atqui omnes, quibus ullum in hisce literis judicium est, satis vident, nec Daretem illum esse genuinum: nec dictionem ejus Augustæam sapere ætatem; sed recentiorem multo. Nepotem autem Cæsaris Augusti ævo obiisse, Plinius testatur, lib. IX. cap. XXXIX. Atque hoc fortasse impulit Genebrardum, ut putaret, eum nato jam Christo superstitem fuisse: qui & Jacobum Gualterium, cum primum tabulas ederet Chronographicas, in eam sententiam pertraxit. Sed Nepotem eo usque ætatem prorogasse, nemo temere dixerit, qui tanti eum in literis nominis jam Tullii, Attici, Catulli temporibus, fuisse cogitarit.

AUCTORUM ALIQUOT
TESTIMONIA & JUDICIA,
QUI
CORNELII NEPOTIS
meminerunt.

Eusebius in Chronico.

Octaviani Imperii anno quarto, Olympiade CXXCV. *Cornel. Nepos Scriptor Historicus clarus habetur.*

Pomponius Mela IIII. cap. V.

Cornelius Nepos, ut recentior auctoritate, sic certior.

Plinius lib. III. cap. XVIII. & lib. IX. cap. XXXIX. lib. X. cap. XXXIII.

Cornelius Nepos, Padi accola, qui Divi Augusti principatu obiit.

Catullus Veronensis ad Nepotem.

Quoi dono lepidum novum libellum,
Aridâ modo pumice expolitum,
Corneli? Tibi; namque tu solebas
Meas esse aliquid putare nugas,
Jam tum quum ausus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis
Doctis, Jupiter! & laboriosis.
Quare habe tibi, quicquid hoc libelli est,
Qualecunque: quod ô Patrima Virgo,
Plus uno maneat perenne seclo.

Ausonius Drepanio Pacato Latino.

Cui dono lepidum novum libellum,
Veronensis ait Poëta quondam?

In-

Inventoque dedit statim Nepoti.
At nos illepidum rudem libellum,
Burras, quisquilias, ineptiasque
Credemus gremio cui fovendum:
Inveni (trepidæ silete nugæ)
Nec doctum minus, & magis benignum,
Quam quem Gallia præbuit Catullo.

M. T. Cicero in Epist. ad Attic. lib. 16. ep. 5.

Nepotis epistolam expecto. Cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γαυρῶ legenda non putet?

Hieronymus de vita Scriptor. Ecclesiast.

Scripserunt de vita illustrium Scriptorum apud Græcos Hermippus Peripateticus, Antigonus, Carystius Satyrus doctus vir, & longe omnium doctissimus Aristoxenus Musicus. Apud Latinos autem Varro, Santra, Nepos, Hyginus, & ad cujus nos exemplum vis provocare, Tranquillus.

Ausonius Epistola 16. ad Probum præf.

Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar sunt fabularum) ad nobilitatem tuam misi, gaudens, atque etiam glorians fore aliquid, quod ad institutionem tuorum, sedulitatis meæ studio conferet.

Agellius lib. xv. cap. xxviii.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime amicus familiarisque fuit.

Ipse Nepos in vita Attici.

Non auditum, sed cognitum prædicamus: sæpe enim propter familiaritatem domesticis Attici rebus interfuimus.

Tertullianus Apologetico, cap. 10.

Saturnum, quantum literæ docent, neque Diodorus Græ-

cus, aut Thallus, neque Cassius Severus, aut Cornelius Nepos, neque ullus commentator hujusmodi Antiquitatum, aliud, quam hominem, promulgarunt.

Idem l. 2. ad Nationes cap. 12.

Minutius Felix Octavio.

Scit hoc Nepos, & Cassius in historia, & Thallus, ac Diodorus hoc loquuntur.

Lactantius Firmianus lib. I. cap. XIII.

Qui vires ejus in Italia gestas memoriæ tradiderunt, Græci, Diodorus, & Thallus: Latini, Nepos, & Cassius, & Varro.

Plinius Junior Severo Epist. XXVIII. lib. IV.

Herennius Severus vir doctissimus magni æstimat in Bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis, & Titi Cassii: petitque, si sint istic, ut esse credibile est, exscribendas pingendasque delegem. Quam curam tibi potissimum injungo: primum, quia desideriis meis amicissime obsequeris: deinde quia tibi studiorum summa reverentia, summus amor studiosorum: postremo quod patriam tuam, omnesque, qui nomen ejus auxerunt, ut patriam ipsam, veneraris & diligis.

Idem lib. V. Epist. III.

Scio non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam à malis; sed honesta manere, quæ sæpius à bonis fiunt. Inter quos vel præcipue numerandus est P. Virgilius, Cornelius Nepos, & prius Ennius Acciusque: non quidem hi Senatores, sed sanctitas morum non distat ordinibus.

Onuphrius Panvinius Catalogo Illustrium Scriptorum Veronensium; lib VI. Antiquit.

Constantissimo civitatis nostræ testimonio C. CORNELIUM NEPOTEM, *virum doctissimum, & antiquita-*

tum

tum omnium peritissimum, Veronensem fuisse traditur. Cui in summa curia cum reliquis Veronensibus illustribus etiam statua posita est ex publica auctoritate. Eum Plinius lib. III. *c.* XIIX. *Padi accolam vocat, & alibi sæpius de eo mentionem facit. Ortus siquidem in vico Veronensium Hostilia ad Padi ripas sito, ut Tacitus auctor est lib.* XIX. *Historiæ Augustæ. Pius quoque Papa. II. in Asiæ descriptione eum Veronensem aperte fuisse scribit. Ad hunc Catullus opus suum misit, tanquam civem suum:* Quoi dono lepidum novum libellum, &c. *Hic in Urbe, Ciceronis & Cæsaris tempore vixit, pervenitque usque ad Augusti principatum, scripsit disertissime* Illustrium virorum vitas. *Quarum tantum Pomponii Attici exstat; quæ cæterarum facile specimen potest indicare. Ejus illustrium virorum libri* XVI. *citantur à Charisio Grammatico. Scripsit accuratissime rerum Romanarum Chronicon, (vel de temporibus librum, in quo brevi explicatione omnis ævi memorias complexus est) quod à Solino citatur. De ejus subinde supra scriptis versibus meminit Catullus, circumferuntur periochæ sub ejus nomine excusæ, Daretis Phrygii, de Bello Trojano, tum soluto sermone, tum carmine heroico Latine facta; quodcunque fuerit, Poëta testatur Plinius junior epistola* III. *lib.* IV. *Item periocha* VI. *librorum Daretis sermone soluto, eodem volumine impressa. At certe quæ versibus exarantur, imposturarum plena. Mentio enim eo libello de Imperatore Nerone habetur. Et Nepos adhuc Augusto imperante decessit. Verum Nepotem etiam fuisse Poëtam ex Plinio juniore epist.* III. *lib.* VIII. *colligitur.*

Ioan. Savaro de hujus libri Auctore.

Hunc librum CORNELIO NEPOTI *asserit ipsa Præfatio:* Non dubito fore plerosque, Attice, &c. *& ex vita Catonis illa:* Hujus de vita & moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu T. Pomponii Attici, &c. *Cujus quidem libri fragmentum, ex Cornelio Nepote laudare videtur Gellius lib.* II. *cap.* VII. *Præterea libros de Viris Illustribus, veterum scriptis celebres, qui Ne-*

Nepoti tribuuntur, ab hujus libri auctore confectos esse satis apparet, ex fine Hannibalis Vitæ: Sed nos tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari. *Tanta etiam suavitas est sermonis Latini, ut appareat in eo nativum quendam lepôrem esse, non ascitum, & jam ævo Theodosii desitum, quo non parum inclinata erat Latiaris eloquentia. Æmilium autem Probum, cujus nomine circumfertur hic liber, Theodosio regnante vixisse, & hujus libri exscriptorem potius esse, quam auctorem, patet ex his versibus:*

Vade liber noster, fato meliore memento,
 Cum leget hæc dominus, te sciat esse meum.
Ne timeas fulvo strictos diademate crineis,
 Ridentes blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominem se regna tenere
 Sed meminit, vincit hinc magis ille homines.
Ornentur steriles: facilis tectura libelli
 Theodosio, & doctis carmina nuda placent.
Si rogat auctorem, paulatim detege nostrum
 Tunc domino nomen: me sciat esse Probum.
Corpore in hoc, manus est genitricis, avique, meaque:
 Felices, domini quæ meruere manus.

Hic ergo suo auctori reddatur, quem sibi Cornel. Nepos justo titulo vindicat, quemque coævo suo & familiari P. Attico dedit, cujus etiam rogatu vitam M. Catonis separatam scripsit, & illi superstes, elegantissimam ejusdem vitæ consuetudinem elegantia pari prosecutus est. Præter Chronica, libros exemplorum, de Viris Illustribus, & de Vita Catonis, librum se de historicis Græcis conscripsisse testatur in Dione: Sed de hoc in eo meo libro plura sunt exposita, qui de historicis Græcis conscriptus est, (*sic enim ex Mss. bona fide supplevi*) *atque alterum edidit de Latinis historicis, ex quo excerpta esse fragmenta Corneliæ Gracchorum matris, Gifanii codice probatur. Quod ad Daretis Phrygii historiam, quam à Cornelio Nepote*

La-

Latine redditam, Volaterranus & alii, tradiderunt, elegantia stili potius ducti, quam certa ratione, dispar stilus est, & dissimilis genius, & si quid in me judicii, Corn. Nepos illo interprete, ut annis, sic nitore sermonis longe superior, quod collatis utriusque scriptis facile potest judicari. De hoc auctore ita mihi visum est, salvo tuo (erudite lector) judicio.

Petrus Nannius de Claris Corneliis.

Cornelius Nepos *quam elegans sit scriptor ex vita Pomponii Attici cognoscere licet. Dictio certe vetustissima & simplicissima; in disponendo nihil accuratius, in fide nihil sanctius.*

Obert. Gifanius Conlectan. Lucretianis in *Refutatos.*

Cupio purissimum illum Scriptorem aliquando castigatiorem edere, quem tum docebimus esse Cornelium Nepotem, *non vero Æmilium Probum, ut vulgo putant.*

Andr. Schottus in epist. ad lect. notis in Fragm. Nepotis subjectæ.

Quod auctoribus non paucis accidisse memini, ut multa ingenii monumenta, vel ipsis ablata alteri falso attribuerentur, vel aliena ipsis subjicerentur, quo in vulgus tituli lenocinio magis probarentur, & tanquam a matribus suppositi filii pro veris obtruderentur: idem NEPOTI *nostro usuvenisse, didici. Librum enim* de vita & moribus Excellentium Græciæ Imperatorum, *ad T. Pomponium Atticum, sequioris ætatis auctori Æmilio Probo attribuerunt: à quo stylus, dicendique elegans character, Attici ætas, multaque abjudicant, Scriptorem contra* de viris illustribus urbis Romæ, *quia à Proca ad* CN. *Pompejum usque, septingentorum annorum memoriam, resque gestas virorum domi militiæque illustrium breviter colligavit, Plinio minori (cui Aldus Manutius adscripserat) ablatum, Nepoti Cornelio multorum ingratiis inscripserunt, & ex Cæcilia gente in Corneliam, obtorto collo, Itali quidam Censores,*

Her-

Hermolaus Barbarus, Janus Parrhasius, Cetellianus Cotta, & Dominicus Machaneus aliique traduxerunt. Sed neutrius mihi videri, admodum adolescens docui singulari Comm. in eum auctorem Duaci, & Lutetiæ edito: & veterum libr. fide rationumque momentis Sex. Aurelio Victori *jure postliminii reddidimus: cujus & Historiam Augustam ante me natum nusquam, quod equidem sciam, typis vulgatam, Antverpiæ primi edidimus. Quare ut illa Æmilio adscripta Nepotis esse γνήσια pronuntio; ita Viros illustres eidem abjudico.*

Caspar. Barthius in Advers.

Æmilius Probus in ævo Theodosii Cornel. Nepotis *libros in epitomen redegit.*

Jacob. Bongarsius, epistola ad Joan. Nœlium.

Justinus à Nino, qui primus est τῶν εἰς ἱστορίαν καὶ μνήμην παραδεδομένων, ad Augustum Cæsarem; non ut Atticus apud M. Ciceronem, septingentorum: sed ut Cornelius Nepos, *omne ævum, id est, duum millium annorum memoriam, uno libro colligavit.*

Joan. Henr. Boeclerus in libro Commentario ad Berneggerum.

Herodianus & Cornel. Nepos, *veluti in medium digressi,* Vitas *quidem, sed eo composuerunt opere, ut pleraque ad civilem scientiam accommodarent.*

Idem paulo post.

Nepos, *castigatissimæ moderationis auctor, cum abstinere illa orationum splendidiore cura, descriptionumque productiore ambitu constituisset; quæcunque ad ingenium, disciplinam, privatam consuetudinem pertinent, breviter ac veluti una congestione, absolvit: Cætera actionibus publicis earumque rationibus informandis bona fide attemperat.*

Et

Et tandem.

In Nepote *noſtro eo minus duxi dubitandum, quod viderem omnia publico deſtinari, omnemque ſcriptionis formam hinc ſpectare; in contextu, in judiciis, in phraſi vocumque delectu. In elogiis etiam, quibus vel naturæ dotes, vel animi artes perſequi ſolet, πολιτικώτερος eſt. Et quæ omnino linea reperitur, in qua non deprehendat σύνεσιν illam πολιτικὴν cum δυνάμει ἑρμηνευτικῇ, qui de utraque aliquid intelligit.*

SYLLABUS
AUCTORUM RECENTIORUM,

Quorum notis & Obſervationibus in hac Editione adornanda uſi fuimus.

ALciatus.
Aldus Manutius.
Alexander ab Alexandro.
Antonius Auguſtinus.

Barthius.
Bernecccerus.
Beroaldus.
Boeclerus.
Bongarſius.
Boſius.
Bouchartus.
Boxhornius.
Briſſonius.
Buchnerus.
Bucholcerus.

Camerarius.
Caſaubonus.
Chronologi.
Codex Pet. Danielis.
Colerus.
Cujacius.

P. Daniel.
Dempſterus.

Emmius.
Ernſtius.

Freinshemius
Fungerus.

Gebhardus.
Geographi.
Giſanius.
Golius.
Gronovius.
Grotius.

Heidmannus.
Heinsius.
Hildebrandus.
Hornius

Keuchenius.
Kirchmajerus.
Kirchmannus.

Lambinus.
Lipsius.
Loccenius.
Longolius.

Machaneus.
Magius.
Mariana.
Meursius.
Muretus.

D. Mar. Niger.

Oliverius.
Ortelius.

Piccartus.
Pighius.
Pignorius.

Pontanus.
Puteanus.

Raven.
Rubenius.
Rutgersius.

Salmasius.
Savaro.
Scaliger.
Schefferus.
Schoppius.
Schottus.
Seldenus.
Sighicellus.
Stewechius.
Streinius.
Strigelius.

Thysius.
Titius.
Turnebus.

Vorstius.
Vossius.

Xylander.

Cor-

[1] CORNELII NEPOTIS
[2] VITÆ
EXCELLENTIUM
IMPERATORUM.

[3] AUCTORIS PRÆFATIO.

NON [4] dubito fore plerosque, [5] Attice, qui hoc genus scripturæ [6] leve, & non satis dignum summorum

1 CORNELII NEPOTIS VITÆ EXCELLENTIUM IMPERATORUM.] Inscriptionem nostræ editioni istam dedimus. C. CORN. NEPOTIS, *vulgo Æmylii Probi*, DE EXCELLENTIBUS VIRIS, *quæ extant.* Hier. Magius tres annotavit titulos: *De vita Excellentium Imperatorum. De vita excellentium. De vita excellentium Graciæ Principum & Ducum.* Ex his *secundum*, ut nimis latum; *tertium*, ut nimis angustum aspernatus, *primum* recipit; quippe qui & in fine præfationis compareat. Editio inter impressas satis vetusta hoc frontispicium habet: *Æmilii Probi vita Excellentium Imperatorum, Tito Pomponio Attico dedicata, T. Pomponii Attici vita per Cornelium Nepotem descripta.* Sed hic exterior titulus est, aliorum quoque opusculorum vocabula præferens. Præfationem autem antecedit ille: *Æmilii Probi, viri clarissimi, de Vita Excellentium Imperatorum ad T. Pomponium Atticum.* Lambiniana editio, ad totum opus, quod duobus voluminibus constitit, è quibus unum tantum ad nos transmissum est, accommodavit hunc indicem: *De vita excellentium Imperatorum Gracorum & Romanorum.* Inter omnes Magius haud dubie commodissimum elegerat, si institutum Auctoris, non contenta editionis spectemus. Atque hic titulus placuit etiam Iano Gebhardo in politis ad h. Scriptorem notis. Nam cæteri à librariis accepti, aut pro arbitrio inditi, exsolvunt religione inscribendi animum, & ipsa varietate, libertatis admonent. Quocirca placuit eum titulum adhibere, qui omnia, quæ supersunt, signaret; cum præsertim vel solius Attici vita, qua nihil habet illustrius hic scriptor, imperatorii nominis titulo inumbranda minime videretur. Denique ipse Nepos admonebat. Sic enim 15, 4. *plurima quidem proferre possemus, sed modus adhibendus est: quoniam uno hoc volumine* VITAS EXCELLENTIUM VIRORUM *complurium concludere constituimus.* Quanquam nemini litem cupiamus motam, si cum Andr. Schotto Catonem & Atticum in fragmenta conjiciat: quippe qui *in hoc volumine*, cujus finem Nepos in 23, 13. constituit, non erant collocati; sed Cato quidem ex libro παραλλήλων, quo de Romanis Imperatoribus expositum erat, non tam transsumtus quam excerptus breviatusque; Atticus autem peculiari opere memoratus. *Baclerus.*

C. Cornelii Nepotis.] Cornelium hunc, cujus prænomen à se ignorari scribit

Gipha-

rum vitorum personis judicent: quem relatum legent, 7 quis musicam docuerit Epaminondam, 8 aut in ejus virtutibus commemorari, 9 saltasse eum commode, 1 scien-

Giphanius Epist. quadam ad Muretum lib. 1. Epist. Mureti 67. Tulliani ævi esse scriptorem ipsa ejus Latinitas abunde facit testatum. *Ernstius.*

2 *Vita Excellentium Imperatorum.*] In Ms. Cod. constanter in hoc libro legitur *Vita.* Idem.

3 AVCTORIS PRÆFATIO.] Vetus Danielis Cod. PROLOGVS. Et sic in aliis membranis cum lemmate rubricato. Quæ vox hybrida est ex Latino proverbio, & Græco nomine; ut autumat Ioseph. Scaliger, sed contra mentem Clar. Vossii. lib. II. cap. 23. de Arte Grammat. *Keuchen.*

4 *Non dubito, &c.*] Explicavit Rob. Titius procemium hoc lib. v. cap. 20. Controv. locorum. *Schottus.* *Fere plerosque.*] Sic semper loquitur Probus: ut in Miltiade, *Non dubitans tam multis, &c.* Agesilao, *Non dubitans eo potissimum hostes impetum facturos.* & iterum ibidem, *nec dubitaturos aliud esse facturum, ac pronuntiaret.* Lambinus. Sic jungunt alii scriptores primæ classis. Curtius x. 26. Tacit. 2. 36. *Haud dubium erat eam sententiam altius penetrare.* & 14. 43. Surius VII. *nec dubitabat hujus quoque ultimi consilii fuisse participes.*

5 *Attice.*] V. C. Mendozii. *qui Attica hinc genus scriptura.* Schott. Cui inscriptus liber Excellentium Imperatorum. Is est T. Pomponius Atticus, non ille Annalium Scriptor, quem infra extremo Hannibalis advocat.

6 *Leve & non satis dignum.*] Peropportunus est hic locus Iulii Capitolini in Opil. Macrin. cap. 1. *Ejus, qui vitas, &c.* ibi legem videmus scriptionis hujus, quam accurate tamen, si quis, servavit Nepos, qui nec ex minoribus illis rebus multa, & ea tantum scripsit, quæ ingenium moresque hominum ac regionis indicarent. *Boeclerus.*

7 *Quis musicam docuerit Epaminondam.*] V. C. *qui.* Infra: *De hoc prinsquam scribamus, hac pracipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad suos referant, neve ea, qua ipsis leviora sunt, pari modo apud cateros fuisse arbitrentur. Scimus enim musicen nostris moribus abesse à Principis persona, saltare etiam in vitiis poni; qua omnia apud Gracos & grata & laude digna ducuntur.* Schottus. Sed notandum, istum morem à primoribus tantum usurpatum: Quemadmodum de Alcibiade constat, & aliis. *Keuchen.*

8 *Aut in ejus virtutibus commemorari.*] *Commorati*, Cod. Mss. Mendozii & Savaronis. *Schott.* Editio Veneta, *Commemorati.* De Virtutibus Epaminondæ lib. xv. Diodor. Siculus: ἔτος γὰρ ἐ μόνον ὁμοεθνέντων, ἀλλὰ καὶ πάντων Ἑλλήνων πολὺ προέσχεν ἀνδρίᾳ τε καὶ στρατηγικῇ συνέσει. Vide sequentia.

9 *Saltasse eum commode.*] Τὸ *commode* explicat doctissimus Buchnerus concinne, & ad modos & numeros apte, εὐαρμόστως, quemadmodum & Græci εὐαρμόστους dicebant, quos *commodos* Latini vocabant. *Saltare commode* Nepoti est saltare decore, disposite, εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν. Hoc sensu capio Hesychii illa: Τάξις, &c. ἀκολουθία, καὶ εἱρμός, ut commodam venustatem saltationis intelligat. Idem Hesychius: Εὐσχήμονες: εὐσχημόνως, καὶ εὐσχήματα ἐν ὀρχήσει ποιοῦντες; ubi ineptam & mancam lectionem sic integrandam existimant acutissimi viri: εὐσχημόνως καὶ εὐρύθμως σχήματα ἐν ὀρχήσει ποιοῦντες. Et hanc conjecturam muniunt ista Pollucis, ubi de re saltatoria tractans, εὐσχημοσύνην & εὐρυθμίαν conjungit. Contrarium est ἀγροικικῶς ὀρχεῖσθαι, αἴρειν μασχάλην, apud eundem Hesychium. Infra Nepos: *Carmina cantare tibiis ab Olympiodoro, saltare à Calliphrone.* Tria præcipue saltationum genera Græcis in usu fuerunt: Quorum duo recenset Plato de leg. δύο δὴ τῶν ὀρχήσεων τῶν καλῶν εἴδη κατεσήσατο. τὸ μὲν πολεμικὸν πυῤῥίχην, τὸ δὲ εἰρηνικὸν ἐμμέλειαν

[1] ſcienterque tibiis cantaſſe. Sed hi erunt fere, qui expertes literarum Græcarum, nihil rectum, niſi quod ipſorum moribus conveniat, putabunt. Hi, ſi didicerint [2] non eadem omnibus eſſe honeſta atque turpia, ſed omnia majorum inſtitutis judicari: non admirabuntur, [3] nos in Grajorum virtutibus exponendis [4] mores eorum ſecutos. Neque enim Cimo-

μέλειαν ὀνόμασιν, quum armati milites πρὸς τὸ κασόρειαν μέλος, quod ob id ὑπορχηματικὸν vocabant, laſcivis vertiginibus ac gyris impliciti & expliciti ſaltabant. Cujus origo ab Epicharmo refertur ad Minervam. Hunc morem Lacones ſecuti ſunt. Tradunt alii, Achillem primum eo uſum in funere Patrocli. De Hercule auctor Plutarchus in Muſicis. Quidam ad Pyrrhum referunt, Achillis filium. Vnde πυῤῥίχη nomen invenit. Sunt qui à *pyra* dictam volunt, quod ad rogum fieret. Vt ut ſit, ſaltatio fuit, aut πολεμικὸς ὄρχησις, ex qua bellicæ rei uſus datus. Tertium genus Heſychio eſt ἄσεμνον, & Athenæo φορτικὸν, ὅτι νοσφῦν αἰσχρῶς ἐκίνου. Meminit ejus Athenæus lib. XIV. ἡ δὲ γυμνοπαιδικὴ παρεμφερής ἐστι τῇ τραγικῇ ὀρχήσει, ἥτις ἐμμέλεια. Vide Lucianum: περὶ ὀρχήσεως, Iul. Pollucem, Platon. de legibus lib. VII. ac ex nuperrimis magnum imprimis Salmaſium in ſtupendo exercitationum Plinianarum opere. *Keuchen.*

Saltaſſe.] Romani enim ſaltationem haud probaſſe videntur. Hinc Cic. pro Mil. *Nemo ſaltat ſobrius, niſi forte inſanit.* De Sempronia Saluſt. B. C. *eam literis*, ait, *Græcis & Latinis doctam, ſaltaſſe elegantius, quam neceſſe fuiſſet probæ.* & Horat. Od. 6. lib. 3. in luxuriam Romanorum invectus, *motus*, inquit, *doceri gaudet Ionicos, natura virgo.* Hildebr. Nepos in Epamin. *Scimus enim Muſicen noſtris moribus abeſſe à principis perſona, ſaltare etiam in vitiis poni.* cui Cicero lib. I. de Offic. adſtipulatur, dum ſaltatores improbat, & alibi dum Gabinio ſingulari viro, inimico ſuo ſaltandi peritiam non diſſimulanter objecit. *Magius.*

1 *Scienterque tibiis cantaſſe.*] *Fidibus* ait Cicero Tuſculan. V. *Schott.* Quod ab antiquis Ducibus factitatum, ut demonſtravit ad Tacitum Lipſius. *Keuch.* Sciendum eſt magnum antiquitus apud omnes Græcos fuiſſe muſices ſtudium, tibiarumque artem non parvo in pretio habitam, ut apud Athen. lib. IV. c. 25. legere eſt. Plutarch. in Muſicis idem ferme oſtendit refertque ipſum Herculem Muſica uſum fuiſſe: item Achillem plurimoſque alios, quorum eruditor ſapientiſſimus ille Chiron dicitur. de Achille Homer. Iliad. IX. Lyra etiam, vel (ut alii dicunt nullo diſcrimine) cithara perſonare Epaminondas didicit, auctores Cicero I. Quæſt. Tuſcul. & ipſemet Probus infra in Epaminonda. *Lyram* autem & *Citharam* pro eodem accipi inſtrumento teſtatur Iul. Pollux, inquiens: λυρῳδὸς, κιθαρῳδὸς, κιθαριστὰς idem ſignificare. Vnde Athenæus libro XIV. κιθαρίζειν ad lyram retulit, cum ait, Clinias Pythagoreus ἐκιθάριζε τῇ λύρᾳ. *Magius.*

2 *Non eadem omnibus eſſe honeſta atque turpia.*] Exempli gratia Carthaginienſibus erat rectum & laudabile Saturno hoſtias humanas immolare, Græcis & Romanis ſecus: Lacedæmoniis pueris furari, modo laterent & non deprehenderentur in furto manifeſto, honeſtum: Græcis & Romanis turpe. Sic Plutarchus in Themiſtocle: ὦ ξένε, νόμοι διαφέρουσιν ἀνθρώπων. ἄλλα δὲ ἄλλοις καλά. καλὸν δὲ πᾶσι τὰ οἰκεῖα σέβειν καὶ κοσμεῖν. *Lambinus.*

3 *Nos in Grajorum virtutibus exponendis.*] Notat hunc locum ut hexametrum, inter Scriptores qui numeris Poëticis periodos contexuere, *Caſp. Barthius* libro XI. cap. 16. Adverſ.

4 *Mores eorum.*] Mores gentium. *Longolini.*

Cimoni fuit turpe,[1] Atheniensium summo viro,[2] sororem germanam[3] habere in matrimonio:[4] quippe cum cives ejus eodem uterentur instituto. at id quidem[5] nostris moribus nefas habetur.[6] Laudi in Græcia ducitur adolescentulis, quam-

1 *Atheniensium summo viro.*] *Miltiadis filio:* Infra in Cimone. Explicat vero M. Anton. Muretus lib. VII. Var. lect. cap. 1. & 2. & lib. XV. cap. 5. Turnebus lib. 18. Adverſ. cap. 13. & G. Xylander ad Plutarchi Cimonem. *Schott.*

2 *Sororem germanam.*] Nomine *Elpinicem*; ὁμοπάτριον. eodem patre, sed diversa matre natam recte alii explicant. Hinc *germanitas* Livio vinculum inter fratres, quo uno eodemque patre, diversa mati matre cohærent, lib. 40. 8. *Subituram vobis aliquando germanitatis memoriam.* Loquitur Philippus ad Persen & Demetrium filios, quorum hic ex Gnathænio sartrice Argolica, hic ex conjuge regia natus. ut verum fatear apud Cicer. est *germana soror* iisdem parentibus prognata, pro Domo. *Clodius cum sorore germana nefarium stuprum fecit.* pro Fontejo. *Cum præsertim virgo germana fratrem amplexa teneat.* Gebhardus. Talem sc. ὁμοπάτριον, *consanguineam* vocant leges Romanæ, quam ducere permissum Athenis, non vero ὁμομητρίαν, sive uterinam. Ita colligo ex illo, qui scholia in Aristophanis Nebulas composuit: act. V. Scen. 2. παρὰ Ἀθηναίοις ἔξεστι γαμεῖν τὰς ἐκ πατέρων ἀδελφάς. Vide Philonem & Demosthenem in oratione, quæ inscribitur *Appellatio adversus Eubulidem*, ubi reus in hunc modum loquitur: ἀδελφὴν ὁ πάππος ἐμὸς ἔγημεν οὐχ' ὁμομητρίαν. Quod παρὰ τοὺς Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων νόμους, ut de Ptolemæo loquitur Herodianus. Lycurgus incestas nuptias censuit germanarum, uterinarum vero permisit. Ægyptii utrarumque admittebant. Quod ex Philone Judæo patet, cujus verba notiora sunt, quam ut addantur. Cæterum apud Persas & Assyrios etiam invaluerat crimen illud incestus. Euseb. IV. præpar. Euangel. Lucianus, περὶ θυσιῶν, de Jove loquens, ἔγημε δὲ πολλὰς μὲν ἄλλας, ὑστάτην δὲ, τὴν Ἥραν τὴν ἀδελφὴν, κατὰ τοὺς Περσῶν τοῦτο καὶ Ἀσσυρίων νόμους. *Keuchen.*

3 *Habere in matrimonio.*] Vide infra 5. 1. principio.

4 *Quippe cum cives ejus, &c.*] Plutarch. in Themistocl. scribit ejus filium Archetolim duxisse in matrimonium Mnesiptolemam sororem suam eodem patre natam, matre non item; Athenis mulieres propinquis nubere consuevisse demonstrat & in Solone. Arnob. lib. 8. Atheniensibus sororem in uxorem accipere licuisse dicit. Terent. in Adel. & Phor. lege Athenis cautum dicit, ut proximi genere orbas puellas in uxores acciperent, quam legem Donat. adnotavit: meminit ejusdem Diodor. lib. 12. Bibl. ex Plutarchi verbis & voce apud Athenæum lib. 13. c. 21. (ubi agit de Cimone) παρανόμως, qua significatur Cimonem contra jus & leges adhæsisse sorori, colligitur vitio & probro datum fuisse Cimoni, non quod sororem in matrimonio haberet, quæ res fuisset secundum jus Atticum, sed quod citra nuptias ea abuteretur, quæ sententia doctissimo viro Xylandro probanda videtur. *Magius.*

5 *Nostris moribus nefas habetur.*] Jure civili Romano. Atqui etiam Phocylides, Græcus auctor hoc vetat: μηδὲ κασιγνήτης ἐς ἀπότροπον ἐλθέμεν εὐνήν. id est, *Ne stratum vetitum geniale sororis inito.* Lambin. In caussis, quæst. VI. huic legi assentitur Plutarchus: πᾶσιν ἐξεῖναι γαμεῖν (de Romanis loquitur) ἄχρις ἀνεψιῶν, τὰ δὲ ἀνωτέρω κεκωλῦσθαι. Hinc Sotades in Ptolemæum Philadelphum: οὐχ εἰς ὁσίην τρυμαλιὰν τὸ κέντρον ὠθεῖς. *Keuchen.*

6 *Laudi in Græcia ducitur adolescentulis.*] Cicero lib. 4. de Republica. *Apud Græcos opprobrio fuit adolescentibus, si amatores*

quamplurimos habere amatores. 1 Nulla Lacedæmoni tam est

tores non haberent. Idem 4. Tuscul. Plato in Sympos. & Xenophon. Stoïci vero & sapientem amaturum esse dicunt. Sic & Alcinous Platonicus, cap. XXVI. εἶδος δὲ πως φιλίας ἐςὶ καὶ τὸ ἐρωτικὸν, &c. Plutarchus ἀποφθ. λάκων. ἐρᾶν τῶν τὴν ψυχὴν σπουδαίων παίδων ἐφίετο, τὸ δὲ πλησιάζειν αἰσχρὸν νενόμιστο, ὡς τῦ σώματος ἐρῶντας, ἀλλ' ἐ τῆς ψυχῆς, ὁ δὲ ἐγκληθεὶς ὡς ἐπ' αἰσχύνη πλησιάζων, ἄτιμος διὰ βίυ ἦν. *Lambinus.* Suspicionem rei contrariæ injicit Plato in Symposio, inquiens: *Parentes pædagogiis filios commendare solitos, qui pueros amatos cum amasiis loqui prohiberent.* Sed dissidium si quod suboriatur, ita exturbes. Laudi in Græcia ducitur adolescentulis, quamplurimos habere amatores, quod multis eorum vel ingenii vel corporis constitutis admiratoribus & cultoribus (multorum enim honesti Socraticique habiti sunt amores) maxime excellere viderentur. Verum cum haud proclive esset, bonos amatores à pravis vulgo dignoscere, eamque ob rem puerorum pudicitia, si cum amatoribus colloqui permitterentur, in discrimen vocaretur, adhibiti sunt custodes, qui impudicorum amatorum libidinibus viam præciderent. Sic & in multis Italiæ urbibus honestum ac laudabile est puellis, quamplurimos habere amatores, quippe cum hoc nomine pulcherrimæ existimentur. *Magius.* Rem Alcibiadis exemplo infra demonstrat Nepos.

1 *Nulla Lacedæmoni.*] Dionysius Lambinus, magis de Scriptoris hujus illustrando argumento, quam rectissima lectione & conjecturis meritus, scribit ad hunc locum, *Lacedæmoni* poni adverbialiter, (ad cujus sententiam magis etiam Buchnerus inclinat) quasi quicquam prohibeat esse nomen. Et perperam à Servio statuitur antiptosis casuum in illis, cum dicimus: *Esse Carthagini*, *Sicyoni*, *Lacedæmoni :* cum revera hi ablativi sint. more antiquo desinentes in *i*, quemadmodum in *ruri*, *Acheronti*, & aliis, de quibus ex professo Voss. lib. de construct. cap. 46. *Keuchen.* Vetita tamen legibus Lycurgi scenica spectacula; sed non ignorandum quod Plutarch. in Lycurgo & Laconum inst. memoriæ prodidit, Lycurgi leges, cum Spartæ ad quingentos usque annos perdurassent, mox in desuetudinem Agide regnante abire cœpisse. Plutarchus in Agide, *Cum primum divitiarum nimia cupiditas Lacedæmoniorum civitatem occupavit, atque ex illarum possessione superbia, ex usu autem luxuria & mollities animos invasit, repente maximis bonis privata civitas concidit, multaque præter dignitatem abjectè nimis atque humiliter operata, ad ea tempora devenit, quibus Agis & Leonidas reges in ea sunt constituti.* Divitiis igitur deliciisque in eam urbem receptis, legibusque Lycurgi posthabitis: quotusquisque fuit qui tunc Scenicis spectaculis locum, atque ad ea vel viduis propter avaritiam pretio conductis, aditum fuisse datum neget; de horum igitur temporum moribus loquitur Probus, qui & sua ætate servatos demonstrat, & mercedis conductionisque meminit. *Magius.* Sed quid sibi vult istud *ad scenam ire?* Doctissimus Freinshemius ita ad hæc verba: *Ad scenam eat. altura arbitror, sicut sub Impp. Roman. An fuit ad cænam? de qua re nonnihil ad Curt. 5. 7. 2. sed hac tantum leviter dubito. Scenam inire* est apud Tacit. 15. An. 39. Atque hoc sensu *ad scenam ire*, fuerit idem, quod mox noster dicit, *in scenam prodire.* De cætero, etiam spectatores interdum mercede conductos, tesserasque in usu antiquitus fuisse, unde spectatores aliquid lucrarentur probabili ratione disputat Pignorius de servis pag. 162. & seq. sed an hoc ad Laced. vid. pertinere possit, amplius despiciendum. *Bæcler.* *Nulla Lacedæmoni tam est nobilis vidua.*] Non possum citare ullos auctores, qui de Lacedæmoniis talia prodant. Nam post Xenophontem Plutarchus in Laconum institutis, vetita apud Lacedæmonios legibus Lycurgi scenica spectacula his verbis scribit: κωμῳδίας καὶ τραγῳδίας ὐκ ἠκροῶν-

est nobilis vidua,[1] quæ non ad scenam eat mercede conducta. [2] Magnis in laudibus tota fuit Græcia, [3] victorem Olympiæ citari. In scenam vero prodire & populo esse spectaculo,[4] nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini: [5] Quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia atque

ἠκροῶντο, ὅπως μήτε ἐν σπουδῇ, μήτε ἐν παιδιᾷ ἀκούωσι τῶν ἀντιλεγόντων τοῖς νόμοις. Nisi *scenam* palæstram vocet: nam cum adolescentulis puellæ simul in gymnasio exercitationi corporis nudi operam dabant, ut auctor est Xenophon. At quod apud Athenæum lib. 13. quidam ait, non arbitror ad Æmylii Probi sententiam confirmandam parum facere posse: ἡμεῖς δὲ οὐχὶ καὶ τῶν ἀψύχων τὰ κάλλιστα προκρίνομεν ἐπαινοῦντες τῶν Σπαρτιατῶν τὸ ἔθος τὸ γυμνοῦν τὰς παρθένους τοῖς ξένοις. *Longolius.*

1 *Quæ non ad scenam eat mercede conducta.*] Simile quid de Cretensibus invenio apud antiquos, qui præcipuas & magno natu mulieres ad gladiatorium munus admittebant. *Alex. Neapolitan.*

2 *Magnis in laudibus tota fuit Græcia.*] Scripti immissa voce: *tota fere fuit Græcia.* Quomodo Edit. Parisiensis. Quod non improbo. Nam apud omnes Græcos non æque magni habiti Olympionicæ. De Lacedæmoniis auctor Plutarchus ἐν ἀποφθ. λακ. Qui tamen ex numero Victorum στεφανίτης ἀγῶνας unum à Rege in prælium adduci solitum, testis mihi in Lycurgo: ubi ἐχάρει δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοὺς πολεμίους (inquit) ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ στεφανίτην ἀγῶνα νενικηκότα. *Kenchen.*

3 *Victorem Olympiæ citari.*] *Quod apud Græcos prope majus & gloriosius habitum, quam Romæ triumphasse.* Cicero pro Flacco. Et in Tusculan. dicit; *esse, quibus Olympiorum victoria consulatus ille antiquus videatur.* Hinc hieronicam, ἰσόθεον νομιζόμενον vocat Lucianus. Olympionicarum gloria humanis titulis minus continebatur. Quam qui reportassent, *terrarum Domini, cœlestes,* ac *pro Diis* habebantur. Lege Chrysostomum, Horatium, alios. Vide ipsorum præmia ἀναθήματα dicta. Citatio per præconem fiebat: qui clara voce ad populum, Victorem pronunciabat. Cujus rei plena est omnis vetustas. Tantis in laudibus tota fuit Græcia Victorem Olympiæ citari; ut quos in Deorum numerum referrent, τῶν Ὀλυμπίων πατρίδας vocarent. *Keuchen.*

4 *Nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini.*] Itaque Aristodemum tragicum actorem maximis de rebus pacis ac belli legatum ad Philippum Athenienses sæpe miserunt, & Æschines Atheniensis Atrometi filius cum adolescens tragœdias actitasset, remp. capessivit, & magnam auctoritatem apud Athenienses ex concionibus & orationibus suis sibi comparavit, ut testatur Cic. 4. de Rep. *Lambinus.* Virginibus tamen vitio datum in Græcia, prodire in scenam & in publico versari, ut patet ex Euripidis Oreste; Heraclidis Iphigenia Aulidensi. Item ex Menandro ac Nazianzeno libro de documentis Virginum; & de Latinis, è Seneca Tragico extremo Agamemnone. *Schott.* Omnes histriones propter improbitates fœditatesque quas repræsentabant, viles & parum honestos habitos sentit Magius.

5 *Quæ omnia apud nos partim infamia.*] Nam Romæ histriones erant munerum & honorum civilium expertes, legibus ἄτιμοι, atque adeo infames. *Lambin.* De his diserte Ioan. Mariana noster singulari de spectaculis libro post Tertull. *Shott.* Augustinus de hac æstimatione scenicorum apud Græcos, & Romanos: *Quomodo abjicitur scenicus per quem colitur Deus? Et theatricæ illius turpitudinis qua fronte notatur actor, si adoratur exactor! In hac controversia Græci Romanique concertant. Græci putant recte se honorare homines scenicos, cum colant sceni-*

[1] atque ab honeſtate remota ponuntur. [2] Contra ea pleraque noſtris moribus ſunt decora, quæ apud illos turpia putantur. [3] Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut cujus materfamilias [4] non primum locum tenet ædium, atque [5] in celebritate verſatur? Quod multo fit aliter in Græcia. [6] nam neque in convivium adhibe-

ſcenicorum ludorum flagitatores Deos. Romani vero, hominibus ſcenicis nec plebejam tribum, quanto minus Senatoriam dehoneſtari ſinunt. Hinc genus id hominum non modo honore civium reliquorum carere, ſed etiam tribu moveri, notatione cenſoria voluerunt. Idem *Auguſtin.* II. de Civ. Dei cap. 13. *Quintil.* III. Inſtit. cap. 8. *Cicero* pro Quinctio.

1 *Atque ab honeſtate remota ponuntur.*] Prætoris enim edicto qui pronuntiandi cauſſa in ſcenam prodiiſſent infamia notabantur, ut Iulianus retulit lege prima ff. de his qui notantur infamia. Quemadmodum recentioribus quoque temporibus Theodoſius Imperator lege IV. C. de Spectacul. ſcenicis & lenonibus, lib. IX. *hiſtriones viles & inhoneſtos vocavit.* Mag. *Ponuntur.*] Habentur. Tranſlatio inſignis à calculatoribus ducta, qui prout calculum poſuerint, ita valet. Alcib. *ne ei par in civitate poneretur quiſquam.* ibid. *quibus rebus effeciſſe; ut apud quoſcunque eſſet, princeps poneretur.* Valer. 3. 8. ext. 6. *amicos inimicoſque juxta ponere.* & lib. 4. c. 3. 4. *Gebhardus.*

2 *Contra ea.*] E priſco more. Cæſar. V. de B. G. 29. *contra ea Tuturius fero facturos clamitabat.* & 3. de B. C. 74. Nepos in Alcib. *Contra ea ſi quid adverſi accidiſſet.* Sic & in Iphicrate & Epamin. quæ loca tamen vulgo ſunt interpolata. *Gebhard. Lamb.*

3 *Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium?*] Explicat eruditiſſimus Muretus lib. V. Variar. Lect. cap. 2. *Schott.* Notanter accipio *uxorem.* Nam Virgines acerbæ, id eſt, immaturæ arcebantur à conviviis, ut eſt apud Nonium. *Becler.* Vide Lipſ. ad Tac. lib. XI. An. *Percunctaretur, cur ſine uxore diſcubuiſſet.*

4 *Non primum locum tenet ædium?*] Non ſtat in prima parte domus, hoc eſt, ἐν προθύρῳ, & in loco celebri ſe ſpectandam præbet? Xenophon Oeconomico: τῇ μετὰ γὰρ γυναικὶ κάλλιον μένειν ἔνδον, ἢ θυραυλεῖν, τῷ δὲ ἀνδρὶ αἴσχιον ἔνδον μένειν, ἢ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι. *Lamb.* Primum locum ædium, cape atrium. *Lipſius* I. Elect. cap. 17. Horatius *aulam* vocat: Et explicat Vetus Gloſſarium: αὐλὴ, *atrium.* Arnobius: *matres familias veſtra atriis operantur domorum, induſtrias teſtificantes ſuas.* Iſte locus aliis Andronitis.

5 *In celebritate verſatur.*] Nihil Ciceroni frequentius quam pro cœtu honoratiorum, accipere celebritatem. *Sic loci celebritatem* dixit ad Terentiam. *Via* ad Atticum 3. ep. 7. *Refertiſſimum celebritate theatrum.* ad Quint. frat. Pro Sylla: *Qua domus? qua celebratio quotidiana?* Quintil. Declam. 265. *Celeberrimas vias.* Tacit. *Celeberrimum fori,* dixit 4. hiſt. 67. Symmach. 2. Ep. 26. *Celebris habitatio.* ut reſtituit magnus judicio & meritis in litteras Gronov. 3. Obſerv. 16. *Kirchmaj.*

6 *Nam neque in convivium adhibetur.*] Videtur id & Vitruvius annotaſſe lib. 6. cap. 10. *Habent autem ea domus* (Græcorum) *veſtibula egregia, œcos quadratos tam ampla magnitudine, uti faciliter in iis tricliniis quatuor ſtratis miniſtrationum, ludorumque operis locus poſſet eſſe ſpatioſus. In his œcis fiunt convivia virilia. Non enim fuerat inſtitutum matres familiarum eorum moribus accumbere.* & paulo poſt, *Græci enim ἀνδρῶνας appellant œcos, ubi convivia virilia ſolent eſſe, quod eo mulieres*

hibetur, nisi propinquorum: neque sedet, [1] nisi in interiore parte ædium, [2] quæ gynæconitis appellatur: quo nemo

mo

non accedant. Longol. Ὁ τρίκλινος οἶκος & ὁ ἀνδρὼν Græcis conclave erat, in quo virilia convivia fiebant, ad quæ mulieribus more Græco non dabatur accessus. Latini quandoque *triclinium* vocant, frequentius rem ipsam *convivium*. Pollux hæc vocabula tanquam synonyma refert, συμπόσιον, qui & locus convivii est, συσσίτιον, ἀνδρῶνα, τρίκλινον οἶκον, ἢ πεντάκλινον, ἢ δεκάκλινον. Suidas: Ἀνδρόδομος, τρίκλινος: Ita legendum, non ἀνδρόδρομος. Ἀνδρόδομος, idem quod ἀνδρὼν, sive *andronitis*, τῶν ἀνδρῶν οἴκημα, locus, in quo convivia virilia fiebant, à quibus arcebantur mulieres. Sic igitur distinguendum inter ista nomina, quæ passim confundunt interpretes & imperiti literiones. *Keuchen.* Cicero l. I. Accusat. *Tum ille, ut aliquid responderet, negavit moris esse Græcorum, ut in convivio virorum recumberent mulieres.* Lambin. Explicat *Muretus* Var. lect. lib. VII. 2. Sane Sybaritæ ἔγραψαν νόμον τὰς γυναῖκας εἰς τὰς ἑορτὰς καλεῖν, καὶ τοὺς εἰς τὰς θυσίας καλοῦντας, πρὸ ἐνιαυτοῦ τὴν κλῆσιν ποιεῖσθαι, ἵνα ἀξίως ποιούμενοι τοῦ χρόνου τὴν παρασκευὴν τῶν τε ἱματίων καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου, προάγωσιν οὕτως εἰς τὰς κλήσεις. Vide Plutarchum de VII. Sapientum convivio. Mos à Persis profluxit, ut ex Josepho constat ac Justino. Hinc mulier, quæ contra viri voluntatem, vel eo ignorante extraneorum convivia petierit, repudiari poterit juxta l. consensu. C. de repud. Convivia enim Veneris præludia sunt. *Alex. Neapol.* Quod vel ex Romanis certum, qui in convivio accumbentes mulieres complectebantur. *Cic.* II. Catil. *Keuch.* Magnus tamen Casaubonus Nepotem erroris arcessit: Cum enim ad lib. 8. Athen. c. 9. Biotheam Nicocreontis uxorem correctione optima in convivium introduxisset, εἰς πότον (hoc enim substituit, cum esset ποταμὸν) mox addit: *Nam si quis objiciat ex Corn. Nepote, fœminas in convivia more Græcorum non esse adhibitas; in promptu sunt Scriptorum Græcorum testimonia, quæ contrarium sæpissime factum arguant.* Boeclerus.

1 *Nisi in interiore parte ædium.*] Quod simul à Parthis observatum, ut gynæconitides in secreto domus à Viris semotim haberent. *Alex. Neapol.*

2 *Quæ gynæconitis appellatur.*] Græci peculiaria in domibus loca mulierculis destinata sic appellant. Didymus. γυναικωνίτην δίστεγον, hoc est, *secundum tabulatum domus* interpretatur: atque illud mulierum domicilium fuisse scribit: οἱ γὰρ ἀρχαῖοι ταῖς γυναιξὶν ὑπερῴους τοὺς θαλάμους κατεσκεύαζον ὑπὲρ τοῦ δυσεντεύκτους αὐτὰς εἶναι. *Veteres,* inquit, *mulierculis cubicula in summis ædium locis struebant, ne quilibet facile in eas incideret.* Vnde & Homerus Ὀδυσσ. α. de Penelope canit:

> Κλίμακα δὲ ὑψηλὴν κατεβήσατο οἷο δόμοιο,
> Οὐκ οἴη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δύ' ἕποντο.

De hac quoque ædium parte Vitruvius lib. VI. cap. 10. (quo loco de Græcorum ædificiis, quæ dispositione, moribus, & usibus ab Italicis discrepant, loquitur) ita tradit: *In his locis introrsus constituuntur œci magni, in quibus matres familias cum lanificiis habent sessiones. Circum autem in porticibus triclinia quotidiana, cubicula etiam & cellæ familiaricæ constituuntur. Hæc pars autem γυναικωνῖτις appellatur.* Longol. Alludit elegant. Plautus ad hunc Græcorum morem. Mostell. act. 3. sc. 2. vers. 7. *Dare vult uxorem filio quantum potest: Ad eam rem facere vult Gynæceum novum.* quod nostro *Gynæconitis.* Contra Ἀνδρωνῖτις viris destinatus locus. Vitruvius in Sexto: *Andronites dicuntur, quod in his viri sine interpellationibus mulierum versantur.* Eleg. Xenophon Oeconom. ἔδειξα δὲ καὶ γυναικωνῖτιν αὐτῇ θύραν βαλανείῳ ὡρισμένην ἀπὸ τῆς ἀνδρωνίτιδος. id est, *ostendi autem ei & Gynæconitidem januam*

balne

mo accedit, nisi propinqua cognatione conjunctus. [1] Sed plura persequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum festinatio, ut ea explicem, quæ exorsus sum. [2] Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro [3] vitas excellentium imperatorum.

balneo ab andronitide distinctam. Refert Agell. libro 17. Noct. Attic. extremo Alexandri Molossi dictum, se quidem ad Romanos ire, quasi in *ἀνδρωνῖτιν*: Macedonem vero Alexandrum isse ad Persas, quasi in *γυναικωνῖτιν*. Julius Pollux tale conclave vocat *θάλαμον ἱστῶν ταλασιουργὸν οἶκον*. De quo exstat jocus Diogenis Cynici apud *Diog. Laërt.*

1 *Sed plura persequi.*] *Sed hic plura* vetus Vltraject. editio anni M. DXLII. *Schott.*

2 *Quare ad propositum, &c.*] Desiderantur hæc omnia in Vltrajectino. *Idem.*

3 *Vitas excellentium imperatorum.*] Ex Vetustissimorum codicum fide legendum est, *De vita*, ut & libri titulus geminus habet. Sane hic *imperatoris* nomen, exercitus prætorem ducemque notat. Plura de hac voce in nostris ad Justiniani Institutiones annotationibus. *Magius.* Vide plura de vitis & vitarum scriptoribus ad Pelopidam.

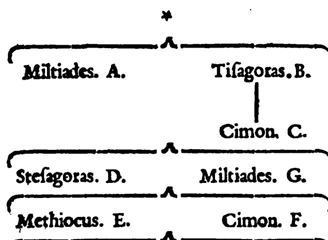
MILTIADES.

I.

1 MILTIADES [1] Cimonis filius. Atheniensis, cum & [2] antiquitate generis, [3] & gloria majorum, & sua [4] modestia unus omnium maximè floreret; eaque esset ætate, ut non jam solum de

1 *Cimonis filius.*] Infra in Cimonis vita Probus ait *Miltiadem Cimonis patrem fuisse*, unde sibi ipsi contradicere, indocto lectori videri possit, sed maxime animadvertenda observandaque est Miltiadis hujus origo, atque agnatio: nam alioqui confundemur non modo apud Probum, verum etiam Plutar. & Herodotum. Quamobrem ego ut lectorem labore penitus levarem, stemma totum, ut infra cernere est, apposui: atque ex quibus auctoribus illud collegerim subnotavi.

CODRVS.

A. *Miltiades.* Hic nullis relictis filiis decedens, Tisagoram, vel potius Stesagoram (ut alii legunt) successorem habuit: auctor Herodotus.
B. *Tisagoras.* Vt Aristidis Scholiastes.
C. *Cimon.* Hunc tamen Herodotus ex materno latere Miltiadi primo fratrem dicit. Hic prior Cimon (ut Plutarchus in Cimone posteriore scriptum reliquit) non admodum mentis compos fuit, quamobrem κοάλεμος dictus.
D. *Stesagoras.* Hic major natu fuit, Miltiades vero minor. Herodotus lib. VI. cap. 7.
G. *Miltiades.* Hujus vitam conscripsit Probus noster.
E. *Methiocus.* Herodotus auctor libro citato.
F. *Cimon cum tribus filiis.* Plutarchus in Cimonis vita. Tisagoras Miltiadis nostri avus (ut Aristidis scholiastes ait) genus suum ad Codrum referebat. *Magius.* Vide præterea quæ Ianus Rutgersius in variis lectionibus scribit convincendæ Nepotis *ἀνιςορησίας*. quæ cognoscenda sunt ut se Lector ab iis erroribus, quos ei Nepos offuderit, expediat. *Gebh.*

2 *Antiquitate generis.*] Nam patruus ejus Miltiades longissime ab Æaco & Ægina principium & originem generis repetebat: proxime à Philæo Atheniensi Ajacis filio, in cujus familiam fuerat insitus atque adoptatus. Herodotus in Eratone: *Μιλτιάδης ὁ κυψέλου ἐὼν οἰκίης τεθριπποτρόφου, τὰ μὲν ἀνέκαθεν, ἀπ' Αἰακοῦ τε καὶ Αἰγίνης γεγονώς. τὰ δὲ νεώτερα Ἀθηναῖος, Φιλαίου τοῦ Αἴαντος παιδὸς γενομένου πρώτου τῆς οἰκίης ταύτης Ἀθηναίου.* *Lambin.*

3 *Gloria majorum.*] Tum propter Codrum, ad quem referebat genus suum, de quo Vellej. l. 1. c. 2. tum propter ejus posteros qui CCCVII. annos non interrupta successione digni habiti sunt. *Rave.*

4 *Modestia.*] De Nerone Germanici C. Tacit. IV. Annal. cap. 15. *Aderant Juveni modestia ac forma Principe viro digna.* Gebhard. *Modestia maxime floreret.*]

de eo bene ſperare, ſed etiam confidere cives poſſent ſui, [1] talem futurum qualem cognitum judicarunt: [2] accidit, ut Athenienſes [3] Cherſoneſum colonos vellent mittere. Cujus generis cum magnus numerus eſſet, & multi ejus demigrationis peterent ſocietatem: ex his delecti [4] Delphos [5] deliberatum miſſi ſunt, [6] qui conſulerent [7] Apollinem, quo

reret.] De Miltiad. modeſtia quam adoleſcens exhibuit nihil hic legas, ad eam vero, quæ in virili eluxit ætate, referre licet: in iis omnibus enim moderatiſſime ſe geſſiſſe docet. *Buchner.*

1 *Talem futurum.*] Codex P. Danielis: *talem eum futurum.*

2 *Accidit, ut Athenienſes.*] Herodotus lib. VI. cap. 3. hoc Piſiſtrati tyrannidis tempore factum ſcribit, ut huic Probi loco maxime adverſetur. *Magius.* Aut aliud agebat Probus, cum hoc ſcripſit, aut aliquem Græcum hiſtoricum qui non exſtet, ab Herodoto valde diſcrepantem ſecutus eſt. Nam quæ Probus huic Miltiadi, cujus nunc vitam ſcribit, attribuit, ea Herodotus Miltiadi Cypſelli filio, hujus Miltiadis patruo adſcribit lib. 6. *Lambinus.* Notat hæc verba Ianus Rutgerſ. lib. 1. Var. Lect. cap. 9. *Baclerus.*

3 *Cherſoneſum.*] Peninſulam, quæ à mari Ægæo altera ex parte alluitur. *Lambin.* Vnde illam Helleſpontiacam dicit Suidas. Hæc eſt Cherſoneſus Thraciæ Ptolemæo, quam παλλήνην vocant Stephanus & Halicarnaſſæus, cujus Iſthmus ab occaſu Melane ſinu, ab ortu Propontide alluitur. χερσαῖον ſimpliciter nominat Lycophron, quam alii χεῤῥόν. Breviatum illud apud Græcos, pro χεῤῥόνησος. Sic πότ pro ποταμὸς dicebant, & alia ſexcenta. Nec obſtat, quod indifferenter ſcribant χεῤῥόνησος & χερσόνησος. Sic ſæpius eandem rem variata voce ſignificant, de qua diſſerere, non eſt heic inſtituti norma. Adi Criticorum ſcholas, ubi ſcrutantur curioſe nimis τὰς ἐν ᾅδου τριακάδας. Accedit, quod χεῤῥὸν à χέῤῥος deducant Etymologici. Quod non improbarem, niſi aliam ſcirem à χεὶρ & νῆσος derivatam, præſertim cum ſit quaſi manu continenti junctus peninſulæ circuitus. *Keuchen.* *Cherſoneſum.*] Thracicam intelligit, quam & *magnam* Strabo vocat. Nam ſunt & aliæ Cherſoneſi. ut *Taurica* ſive Scythica, in Euxino & Mæotide: *Aurea* ſupra Gangem, & *Cymbria*, quæ Dania hodie appellatur. *Buchner.*

4 *Delphos.*] Vbi ἀψευδέστατον πάντων, πρότερον πολυχρήματον, νυνὶ δὲ πενέστατον ἱερόν. *Strabo.* Solona hodie dici, ſcribit *Niger*; Caſtri, *Sophranus.* Situm vide apud Heliodorum II. & Trogum XXIV. *Keuchen.*

5 *Deliberatum miſſi ſunt.*] Cum Deo conſultationem initum. *Deliberare* enim eſt, cum Deo deliberationem habere atque inſtituere; referre, quod cœptandum eſt ad conſilium oraculi. Nepos Themiſtocle: *Deliberantibus Pythia reſpondit, ut mœnibus ligneis ſe munirent.* Cicer. lib. 5. Quæſt. Tuſcul. *Pueris nobis Cn. Aufidius in Senatu ſententiam dicebat, nec amicis deliberantibus deerat.* id eſt, ipſum conſulentibus vel conſilium ipſius petentibus. Nihil autem neque publicæ neque privatæ rei ſine Oraculi auctoritate aggrediebantur. Iuſt. VIII. c. 2. *Gebhard.*

6 *Qui conſulerent.*] Conſulebantur Dii de rebus futuris & eventuris, ut Oracula Delphis. *Salmaſius.*

7 *Apollinem.*] Qui unde dictus ſit, ne Græcis quidem conſtat, tot de eo febriculoſa ſomniantibus. Simpliciſſime ex ipſa Græcia natales ejus petere poterant. Eſt enim Ἀπολλύων, Ἀπόλλων, Hebræis אבדון. Niſi tamen ab אפל, unde אפלה vel אפילון, deducere malis. Quid enim niſi tenebras & ambages

quo potissimum duce uterentur. [1] Nam tum Thraces [2] eas regiones tenebant, [3] cum quibus armis erat dimicandum. His consulentibus [4] nominatim [5] Pythia præcepit, ut

ges Dæmon ille canebat. Vnde & λοξίας ac σκολιὸς à Græcis dictus est. Multo tamen probabilius à בעל denominatum puto. Quo nomine apud Babylonios, Phœnices, Pœnos Sol vocatur. Idem Apollo. Macrob. lib. I. Saturn. cap. 17. Qui tamen, cum cæteri quoque Dii sic vocari cœpissent, cum adjectione quadam Bel-Samen vocatus est. Euseb. lib. I. προπαρ. Plaut. in Pœn. Idem Apollo Pythius est à פתח; quippe qui Μύθων ῥητὴρ erat. Vnde alii πύθων inter Apollinis epitheta referentes, à πυνθάνεσθαι, quod est à פתח, ductum volunt. Quo illud spectat, quod eundem cum Mercurio faciunt. Nam quæ de פתן afferunt, vereor ut vera sint. Saltem aliunde Pythius dictus erit, quam ut Græculi putant, à serpentis cæde. Mercurium enim cum serpentibus pingunt, quod, ut puto, vetustatem originis & sapientiæ professionem denotat. *Horn.* Vide quæ ad Nonni metaphrasin notavit magnus Heinsius.

1 *Nam tum Thraces.*] *Threces:* Codex Danielis. Quod idem. Thraces, Thraches, Thraces, & Threces, ejusdem gentis nomina ταυτοδύναμα. Eodem modo scribuntur θρᾴϊξ & θρήϊξ integre, & concise, θρᾷξ & θρῆξ, quod factum creditur ἐκ τοῦ θορεῖν καὶ ἀίσσειν, quo Thraces præditos fuisse, narrant Historici. De ratione istorum nominum videndus Eustathius in παρεκβολ. ad Hom. Ἰλιάδ. δ. Nihil tam tædiosum est quam persequi λεπτολογίας, quas video tamen à diligentissimis quibusdam continuo esse observatas. Parum est, quod ad orthographiam velim; monetque doctissimus & passim de Nepotis germana scriptura bene meritus Ob. Gifanius Collectaneis Lucretianis, ubique apud Scriptorem hunc reponendum videri *Thraces*, Auctoribus optimis Codicibus. Sed *Threces* lego passim in Excerptis pro *Thraces*. Quod ex integro θρήϊξ, unde θρήϊκες, & conciso θρῆξ, ex quo *Threces*. Nam quod in Gifanii schedis est *Thraces*, originem magis habet à Græcorum θρᾴϊξ, unde contractum θρᾷξ, ut à θρήϊξ, θρῆξ. Eadem igitur sunt *Thraces*, *Thraces*, & *Threces*, ejusdem gentis nomina ταυτοδύναμα, ut etiam adnotavimus. *Keuchen.* Illos Thraces Doloncos fuisse, à Jano Rutgersio ex Herodoto observatum; qui cum gravissimo bello ab Apsinthiis premerentur, reges suos Delphos de belli exitu sciscitatum miserunt. *Gebhard.* Δόλογκοι Θρήϊκες τὴν ἀρχὴν τῆς χερσονήσου ταύτην οὗτοι ὦν οἱ Δόλογκοι πιεσθέντες πολέμῳ ὑπὸ Ἀψινθίων, ἐς Δελφοὺς ἔπεμψαν τοὺς βασιλέας περὶ τοῦ πολέμου χρησομένους. *Herod.* Dicti sunt Δόλογκοι ἀπὸ Δολόγκου, qui Bithyni frater. *Dolonca* Plinio, οἱ Δολόγκαι. Thrace Titanis ex Jove habuit Bithyn, à quo Bithyni: ex Saturno Doloncum, à quo Dolonci. *Salmas.*

2 *Eas regiones tenebant.*] Sic Virgil. lib. I. Æn.

Qui teneant (nam inculta videt) hominesne, feræne
Quærere constituit.

& supra: *victor ditione tenebat.* Lambin. Vi, nullo juris titulo. Cicer. 2. de Officiis. *Cum autem dominatu unius omnia tenerentur.* Cæsar de B. C. 3. 102. *Gebhard.*

3 *Cum quibus armis erat dimicandum.*] Certe suo ingenio ea gens prona ad pugnas & cædes; & jam antiquitus singulari certamine decertabat. *Lips.* Longe diversa ab his Probi refert Herodotus lib. VI. *Magius.*

4 *Nominatim.*] Cum alias per flexuosas ambages respondere Oraculum solebat. Auctor Scholiorum in Aristophanis Equites: τοῦτο δὲ παρ' ὅσον οἱ χρησμοὶ λοξῶς ἐκφέρονται ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. Andronicus Antiopa:

Ita septuose dictio à Deo datur.
Quod consecuturum sapiens ægre consulit,

Pa-

ut Miltiadem sibi [6] imperatorem sumerent. Id si fecissent, incepta prospera futura. Hoc oraculi responso, Miltiades, [7] cum delecta manu, classe [8] Chersonesum profectus, [9] quum accessisset Lemnum, & incolas ejus insulæ sub potestatem redigere vellet [10] Atheniensium, idque ut Lemnii

[1] sua

Pacuvius Peribœa:

Flexa non falsa autumare dictio Delphis solet. Gebhard.

Oraculum exstare arbitror in Zenobii Parœmiis. *Schott.*

5 *Pythia.*] Alio nomine *Phœbas.* Pollux. l. 1. ἰδίως δὲ ἡ ἐν Δελφοῖς προφῆτις, πυθία. Vide Diod. Sic. libro XVI. & Gyrald. histor. Deor. Syntag. 7. *Becler.* Erat mulier quædam, quæ, ut ajunt, insidens tripodi Apollinis, passis cruribus, gravem subeuntem è specu spiritum genitalibus recipiebat: & ita furore repleta, & capillum promittens, & spumam ex ore emittens, omnia alia committebat, quæ insanientes facere consueverunt, sicque verba oraculi, seu potius insaniæ reddebat. Scholiorum Græcorum Auctor in Aristophanis Plutum: ἢ καὶ δαίμων τις ἦν ἐκεῖ καλούμενος πύθων ἀφ' οὗ ἡ πυθία παρωνομάζετο, ἢ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων πύθιος ὀνομαζόμενος, διὰ τὸ τοῖς πυνθανομένοις χρησμοὺς διδόναι περὶ ὧν ἂν βούλοιντο. Cicero de Divinat. *Nam terra vis Pythiam Delphis incitabat, natura Sibyllam.* Gebhard. Dicta est autem à verbo πυνθάνομαι interrogo, consulo & audio. Strabo lib. IX. aut (ut quibusdam placet) ab Apolline cognomento *Pythio*, ob necatum Pythonem serpentem, vel sic dicto ἀπὸ τοῦ πύθειν id est σήπειν, quod nunquam sine vi caloris efficitur. Macrob. Saturn. libro I. cap. 17. *Magius.* De qua vide insignem locum apud Strabonem IX. Hinc Theon apud Plutarch. Pythiam instrumentum dixit illius Dei, cujus Delphis est oraculum. *Keuchen.* Introduxerunt igitur gentiles tales præcipue mulierculas, quæ furorem arte simulare norant, vel quæ atra bile laborarent. *Thysius.*

6 *Imperatorem sumerent.*] Στρατηγὸν communiter Græci vocant: Justinianus in Nov. *Prætorem.* Sic infra: *Creati sunt decem Prætores.* Hoc sensu imperator à militibus nominabatur. Estque hæc primaria appellatio istius vocis. *Keuch. Sumerent.*] Eligerent sibique præficerent. Sic Cicer. ad Attic. dixit. *sumere judicem.* & Verrina V. *sumere recuperatores.* Gebhardus.

7. *Cum delectâ manu.*] Malim, *cum dilectâ manu*, ut veteres loquebantur. *Lambin.* Sic infra: *delectus militum*, pro *dilectus.* Explicat vetus Glossarium: *dilectus*, ἀγαθωτεὶς, στρατολογία. Vide Festum. Inde *diligere*, Cassiodoro verbum militare. Error ille in multis. Sic *meille*, *meillies*, *meilitia* dicebant. Notat ex Lucill. IX. ad Catullum Jos. Scaliger. *Keuchen.*

8 *Chersonesum.*] Peninsula ab Ægeo mari circumdata, à quibusdam χερρόνησος dicitur à χεὶρ *manus* & νῆσος *insula*, quasi insula manu continenti juncta: aliis vero χερσόννησος à χέρσος *terra*, & νῆσος *insula*, quasi *terra insula*, id est, continens & mare. *Magius.*

9 *Cum accessisset Lemnum.*] Quæ est ex adverso Thraciæ, cujus partes aliquas etiam Græci excolebant. Homerus Lemnum cum Thraciâ confundit ob vicinitatem. Quod Poëtis familiare, qui partem pro toto, & contra sæpiuscule ponunt. Idem πόλιν dicit, quæ νῆσος. *Idem.* Herodot. lib. 6. cap. 10. rem aliter enarrat. est autem *Lemnos* insula maris Ægei. Hodie *Archipelago*: ab antiquis *Hypsipylâ* à Thoantis filia, nunc vero *Stolimine*, dicta. *Magius.*

10 *Atheniensium.*] Non adsentior viro docto, qui hoc loco *potestatem Atheniensium*, θαλάττης ἐπικράτειαν exponit. Quippe illo tempore, quo Lemnum profectus Miltiades, maris imperium seu θαλαττοκρατία nondum obtigerat Athenien-

[1] sua sponte facerent, postulasset: [2] illi irridentes responderunt, tum id se facturos, quum ille domo navibus proficiscens, [3] vento Aquilone venisset Lemnum. [4] Hic enim ventus [5] à septentrionibus oriens, [6] adversum tenet Athenis proficiscentibus. Miltiades morandi tempus non habens, [7] cursum direxit quo tendebat: pervenitque Chersonesum. Ibi

theniensibus. Quam Xerxe ac Persis devictis ἐναλλὰξ cum Lacedæmoniis obtinuerunt. Dicendum ergo, *potestatem* hoc loco pro imperio accipi, quod vi ac jure in devictos exercetur. *Keuch.*

1 *Sua sponte.*] Elegans formula. Ablativi casus. Cicer. de Senect. *Sicut suâ sponte, nulla adhibita vi, consumptus ignis exstinguitur.* Plaut. Truculento. *Non queo pedibus meâ sponte ambulare.* Virgil. VI. Æneid. 81. rarius in Genitivo. Varro l. 2. *Spontis sua statuerat finem.* Confer Gellium. 13. *Kirchmaj.*

2 *Illi irridentes responderunt.*] Multis discrepat ab Herodoto l. 6. prope finem Probus. Ille enim narrat, Pelasgos, quum eis post necem liberorum atque uxorum neque tellus fructum redderet, neque conjuges, neque pecus, ut prius, gignerent, pariter fame & liberorum orbitate vexatos, Delphos misisse petitum aliquod laxamentum præsentium malorum. Jussos autem à Pythiâ pœnas Atheniensibus, quas illi vellent, pendere, Athenas ivisse: pollicitosque esse, daturos se illis omnis injuriæ pœnas. Athenienses, stratis in curia toris quam poterant splendidissime, appositaque mensa omnium bonorum refertissima, jussisse, Pelasgos ita se habentem regionem sibi tradere. Tunc Pelasgos excipientes dixisse: ἐπεὰν βορέῃ ἀνέμῳ αὐθημερὸν νηῦς ἐξανύσῃ ἐκ τῆς ὑμετέρης ἐς τὴν ἡμετέρην, τότε παραδώσομεν. τοῦτο εἶπον, ἐπιστάμενοι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον γενέσθαι. ἡ γὰρ Ἀττικὴ πρὸς νότον κέεται, πολλὸν τῆς Λήμνου. *Lamb.* Rem ita narrat Zenobius: Κελευόντων δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐκλιπεῖν τὴν Λῆμνον εἶπον οἱ Πελασγοὶ, εἴτις αὐθημερὸν (de hac circumstantia nihil Nepos) Ἀθήνηθεν Βορέᾳ χρησάμενος καταπλεύσειεν εἰς τὴν Λῆμνον, ἐκλείψοντας τῆς χώρας αὐτῶν. *Gebhardus.*

3 *Vento Aquilone.*] Infra *Boream* vocat. Hoc Græcum, illud Latine dictum. *Gell.* 11. 22. estque ventus qui ab æstiva & solstitiali orientis meta venit. *Magius.*

4 *Hic enim ventus.*] Supposititium hunc versum videri, atque glossema esse, annotat Vltraject. Editio. *Schott.* Nescio tamen, an non ita soleat Nepos explicare etiam quæ non erant difficilia supplementu intellectuque, ut mox 1. 2. 4. pactum illud repetit: *Illi enim dixerant, &c.* Certe in Mss. legitur sicut editum est. *Bacler.*

5 *A Septentrionibus oriens.*] Seneca V. Quæst. Nat. *A Septentrionali latere summus est Aquilo, medius Septentrio, imus Thracias.*

6 *Adversum tenet.*] Translatio à militia, in qua directa acies contra alteram adversum tenere, hoc est, opposita esse recte dicitur. Cicero Philipp. *Tenere locum agminis*, & ipse Nepos *tenere alterum cornu.* *Adversum* ergo *tenere*, est ex adverso flare. Quare caussa nulla erat, cur quidam, quod minus intelligerent, obelo configerent, aut Lambinus contra omnes libros interpolaret *adversum flatum emittit.* vel; *adversus est* vel *adversatur.* Tacit. 11. cap. 54. *Germanicum in regressu sacra Samothracum visere nitentem obvii Aquilones depulère.* Rem paullo aliter narrat Zenobius.

7 *Cursum direxit.*] Navigationem: τὸν πόρον. Apposite Græci magistri: Πόρος δὲ κυρίως ἐπὶ ὑγρῶν λέγεται. Curt. l. 10. *Prætervehi Alpes Italiaque oram, unde in Epirum brevis est cursus.* Hinc *currere*, navigare. Flacc. 4. Argon. v. 265.

——— *Placido si currere fluctu.*

Vide Lambin. ad lib. 1. Carm. Od. 28. *Gebbard.*

1 *Barba-*

Ibi brevi tempore [1] barbarorum [2] copiis disjectis, [3] tota regione, quam petierat, potitus, [4] loca castellis idonea communivit: multitudinem quam secum duxerat, in agris collocavit, crebrisque [5] excursionibus [6] locupletavit: neque minus in ea re prudentia quam felicitate adjutus est. Nam quum [7] virtute 2

1 *Barbarorum.*] Thracum seu Dolonchorum. Vnde vox deducta, varie ambigunt. Cassiodorus à *barba*; quæ vana Etymologia, cum nomen non sit Latinæ, sed alterius linguæ. Apud Strabonem XIV. dicitur effictum *κατ' ὀνοματοποῖαν καὶ ἀντικειμένην τῷ Ἕλληνι, barbarum opponi Græco.* Ammonius: *βάρβαρος μὲν γάρ ἐστιν ὄνομα τὸ οὐχ Ἑλληνικὸν, βαρβαρικὸν δὲ τὸ τῶν βαρβάρων.* Vide quæ ad Homerum ex Geographo notat Eustachius Ἰλιαδ. β. Sed vox est ex Oriente allata. ברכוי enim extraneum denotat Arabibus. Et بر desertum, unde Barbariæ nomen. Quod primus omnium ostendit Magnus Scaliger sub initium Exercitationis 11. ad Cardanum. Neque hæc est mera fundata conjectura, ut post illum voluit P. Voet in notis suis ad Herodianum. Cæterum probabile est, fuisse illud commune gentibus dicterium. De Scythis & Atheniensibus Anacharsis apud Laërtium I. 1. De Ægyptiis Herodotus 11. De Romanis Herodianus, de Phrygibus Sophocles, Horatius, alii. Sic antiquissimis Ebræis *gentes* dicebantur, quos posterior ætas ἕλληνας appellavit, Christiani *paganos.* Keuchen. Vide quæ ad hanc rem scripta reliquit Alciatus in annotationibus in tres posteriores libros Codicis, & Berneggerum quæst. 91. super Tacitum.

2 *Copiis disjectis.*] Fusis ac dissipatis Cæsar lib. 1. Comm. de Bello Gallico cap. 25. *Phalange disjecta, gladiis districtis in eos impetum fecerunt.* Cicero Attico. *Nos disjecta manu pares adversariis esse non possumus.* Gebhardus.

3 *Tota regione potitus.*] Fraudulenta principum Chersonesi captivitate. Pausan. lib. 6. Eliacorum. Modum acquirendi narrat Herodotus. *Kirchmaj.* Interdum hoc verbum *potiri* cum auferendi casu conjungit ut in Cimone *magna præda potitus* & item alibi: interdum cum generandi casu ut in Lysandro *classis hostium potitus est, & in* Agesilao, *hic simul atque imperii potitus est:* Tullius in accusandi casu dixit lib. 1. Tuscul. Quæst. *gentem aliquam potiri:* quo modo & Lucretius loquitur lib. 3. *Lambinus.*

4 *Loca castellis idonea communivit.*] Sic & Herodotus lib. 6. *Magius.* Castellorum varius usus ac finis: Proprius tamen iste Miltiadi erat propositus. contra barbarorum incursiones esse provisum; habere receptaculum, quo commeatus, præda, aliaque trahendo bello conferrentur; & ponere quasdam compedes ac frænos, quibus *δορύκτητοι* continerentur in officio. Tale castellum innuit Diodorus lib. XIV. ubi Græci reduces ex expeditione contra Artaxerxem se reficiebant. *Αὐτοὶ δὲ λόφον*, inquit, *ὀχυρὸν καταλαμβανόμενοι τὴν χώραν ἐπόρθουν, καὶ τὰς ὠφελείας εἰς τοῦτον ἀθροίσαντες ἀφθόνως ἑαυτοὺς ἀνελάμβανον.* Tacit. III. Ann. cap. 47. *Medio cum delectis castella & munitiones idoneis locis imponens dux ipse arcta & infesta hostibus cuncta fecerat.* Gebhard.

5 *Excursionibus.*] Ita Cicero vocem usurpat. *Excursationibus* vocat Val. Maximus lib. 2. cap. 3. Græci ἐκ προνόμων loquuntur. *Idem.*

6 *Locupletavit.*] In Alcibiade: *Gloriosius existimans, barbarorum præda locupletari quam Grajorum.* Græci efferunt *στρατιώτας ἐμπλῆσαι ὠφελείας*, vel, *πλήρεις ποιῆσαι τὸ στράτευμα παντοίας ὠφελείας.* *Idem.*

7 *Virtute militum.*] Ἁπλῶς heic Virtus sumitur, quam veteres *fortitudinem* vocabant; ut notat Justinianus. *Keuchen.* Cæsar. de B. G. l. 1. c. 2. & c. 36. *Gebhard.*

1 Erat

tute militum devicisset hostium exercitus, summa æquitate res constituit: atque ipse ibidem manere decrevit. [1] Erat enim inter eos dignitate regia, [2] quamvis carebat nomine: [3] neque id magis imperio quam justitia consequutus. Neque eo [4] secius Atheniensibus, [5] à quibus erat profectus, [6] officia præstabat. Quibus rebus fiebat ut non minus eorum voluntate perpetuo imperium obtineret qui miserant, quam illorum cum quibus erat profectus. [7] Chersoneso tali modo constituta, Lemnum revertitur: & [8] ex pacto postulat, ut sibi urbem tradant. Illi enim dixerant, quum vento

1 *Erat enim inter eos dignitate regia.*] Qui successit in Stesagoræ fratris locum, ut tradit Herodotus VI. *Sed hoc regnum non fuit ei diuturnum: à Scythis enim Nomadibus primum, deinde à Phœnicibus pulsus, quinque navibus instructis, quarum una capta est, Athenas confugit.* Lambinus. Plutarchus quoque in libello, de sera numinis vindicta, aperte fatetur, Miltiadem tyrannide Chersonesum occupasse: *εἰ δέ τις ἢ τύραννον ἀπέκτεινε Μιλτιάδην ἐν χεῤῥονήσῳ*, Defendit illum tamen satis liberaliter Probus, & *tyrannum quidem appellatum* dicit, *sed justum.* Longol. Mag.

2 *Quamvis carebat nomine.*] Hoc solent dominandi gnari, ut invidioso nomine remisso rem ipsam complectantur: & ut Tacitus loquitur lib. II. Histor. cap. 52. cum *vocabulum differant* aut *recipiant, de potestate nihil detrahant.* Gebhard.

3 *Neque id magis imperio.*] Ἐπιταχτικῶς: imperii violentia. Paullo post: *Imperio plerasque ad officium redire coëgit.* Explicat sese ipse infra: *non erat vi consecutus, sed suorum voluntate.* Gebhard.

4 *Secius.*] Plautus;

Hæc mihi non secius videntur esse, quam insomnia.

Cæsar lib. III. B. Civil. cap. 26. *Prætervectos Dyrrhachium magna vi venti nihilo secius sequebantur.* Admodum est usitata vocula Nepoti. Loca brevitatis caussa nolo accumulare. Auctor Rhetoricorum ad Herennium: *Impedimento est, quo secius lex feratur.* Gebhardus.

5 *A quibus erat profectus.*] Sic scribendum suasit Gifanius indice Lucretiano. Longolius *quibuscum.* Savaro, *aut quibuscum* legit. *Schottus.* Male Savaro lectionem cum Auctoris mente pugnantem præfert, *aut quibuscum erat profectus.* Ac plane præter mentem Cornelii Lambinus ex suo cerebro infercit; *à quibus profectus erat, quam iis, quibuscum erat profectus.* Nam etsi quidam libri agnoscant *cum quibus erat profectus:* ea tamen verba vitio imperitorum ex scriptorum superioribus, ex lineis inferioribus, adhæserunt. *Gebhard.*

6 *officia præstabat.*] Locutio familiaris auctori, in Attico: *Nihilominus amicis urbana officia præstitit.* Postea: *At ille qui officia amicis præstanda sine factione existimabat.* Ibidem *tanta diligentia officium suum præstitit.* Savaro.

7 *Chersoneso tali modo constituta.*] In antiquo Cod. P. Danielis testantibus Excerptis fuit *constituto.* Non male: Figura πρὸς τὸ σημαινόμενον, qualis in Timotheo: *Samum cepit, in quo oppugnando, &c.* ubi perperam ad præcedens τὸ *bello* relationem refert And. Schottus. Et sic apud Poëtam: *defensa est Ilion armis.*

8 *Ex pacto.*] Κατὰ συνθήκην. *Lamb. Ex constituto:* Cod. Schotti. Quod interpretamentum agnosco. Cicero Attico. *Pomponius enim ex pacto & convento tam à me discesserat.* Gebh.

to

1 *Caret*

to Borea domo profectus, eo perveniſſet, ſeſe dedituros, ſe autem domum Cherſoneſi habere. [1] Cares qui tum Lemnum incolebant, etſi præter opinionem res ceciderat, tamen [2] non dicto ſed ſecunda fortuna adverſariorum capti reſiſtere auſi non ſunt, atque ex inſula demigrarunt. Pari felicitate [3] cæteras inſulas, quæ Cyclades nominantur, ſub Athenienſium redegit poteſtatem. [4] Eiſdem temporibus [5] Perſarum Rex [6] Darius ex Aſia in Europam [1] exer-

1 *Cares, qui tum Lemnum incolebant.*] Gens illa per totam quondam Græciam militans erravit. Lege *Strabonem* l. XIV. Sed Pelaſgos tum Lemnum incoluiſſe, refert Herodotus VI. non longe ab extremo. *Longol. Lambin. Mag.* Sane Cares Lemnum incoluiſſe ex Poëta conſtat, qui illos ἁλὸς ταμίας vocat; veterem illorum θαλαττοκρατίαν ſpectans, non mercaturæ habita ratione, quæ eam gentem, quod ſciam, nobilem fecit nunquam. Maris imperium populi Græciæ atque Aſiæ alius alio tempore obtinuerunt, ut ſcimus ex Strabone & Hiſtoriis. Cares, quo tempore Romam à ſe conditam regebat Romulus, principes maris mediterranei fuiſſe, Euſebius ſcriptum reliquit in Chronico. Græci ſemper habiti pro barbaris, cum moribus inſtitutiſque, tum lingua: cujus gratia Vatum Principi dicuntur βαρβαρόφωνοι. *Caſaub.* Excerpta *Chares.* Cum tamen non Græcis Χᾶρες ſed Κᾶρες ſcribantur. Sic *Hyſter*, pro *Iſter*, *Dathis*, *Arthemiſium*, *Phydna*, *Cythium*, & alia immiſſo ſpiritu in iiſdem ſchedis & editionibus antiquis.

2 *Non dicto ſed ſecunda fortuna adverſariorum capti.*] Elegantiſſime: Nam non tam captioſis dictis, quam ſucceſſibus adverſariorum dare manus cogebantur, & ſtare conventioni per ludibrium interpoſitæ. Zenobius paullo aliter: ὕστερον δὲ Δαρείου τοῦ Πέρσου περὶ Θράκην ὄντος, καὶ πάντα χειρουμένου τὰ πέριξ, Μιλτιάδης Ἀθηναῖος ἐκ τῆς Χερσονήσου ἀφεὶς εἰς τὸ πέλαγος καταλαμβάνει τὴν Λῆμνον, καὶ πρὸς τοὺς Πελασγοὺς ἔφη, βορέᾳ χρησάμενος αὐθημερὸν ἥκειν. Ἑρμῶν δὲ βασιλεύων τῶν Πελασγῶν ἐξέστη τῆς χώρας, τῇ μὲν ἀληθείᾳ τοῦ Δαρείου τὴν δύναμιν φοβηθεὶς, προσποιησάμενος δὲ ἑκὼν διδόναι τοῖς Ἀθηναίοις τὴν χάριν. Cent. III. num. 85. *Gebhard.*

3 *Cæteras inſulas, quæ Cyclades nominantur.*] Cyclades inſulæ ſunt in mari Ægæo, ſic dictæ, quod in orbem ſitæ ſint; ut tradunt Geographi, Strabo, Plinius, Mela, cæteri. Strabo lib. X. ἐν τῷ Αἰγαίῳ μᾶλλον αὐτή τε Δῆλος, καὶ αἱ περὶ αὐτὴν Κυκλάδες. *Lambin.* Hæ numero IIII. ut Paulus Oroſius lib. I. cap. 2. teſtatur. De his Plinius, lib. 4. cap. 12. & VI. cap. 34. *Magius.*

4 *Eiſdem temporibus.*] Anno ab Orbe condito 3439. Circa Olympiadem ſexageſimam octavam. *Salmaſ.*

5 *Perſarum Rex.*] Equi hinnitu electus, quod erat fatale Imperii omen. Apud Herodotum lapis: ΔΑΡΕΙΟΣ Ο ΥΣΤΑΣΠΕΟΣ ΣΥΝ ΤΕ ΤΟΥ ΙΠΠΟΥ ΤΗ ΑΡΕΤΗ, ΚΑΙ ΟΙΒΑΡΕΟΣ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΟΜΟΥ, ΕΚΤΗΣΑΤΟ ΤΗΝ ΠΕΡΣΕΩΝ ΒΑΣΙΛΗΙΗΝ. Vnde poſtea Darium in ſigillo habuiſſe ſculptum equum, δι' ὃν χρηματίσαντα ἐβασίλευσεν, à Scholiaſte Thucydidis eſt notatum. *Keuchen.*

6 *Darius.*] Hyſtaſpis filius, quem Eſdras & Philo nominant Aſſuerum. *Strigel.* Δαρεῖος φρόνιμος Hesych. ἐρξείης Herodot. libro VI. Hyſtaſpes in Tarich. dicitur كشتاسب, Kitſchtasb, eſtque ipſius Darii nomen. Videtur nomen fuiſſe Medicum, apud quos Hydaſpes & fluvii & Regis nomen fuit. Eratque nomen regium. Juſtin. X. *Darii nomine,*

1 exercitu trajecto, 2 Scythis 3 bellum inferre decrevit: 4 pontem fecit in Istro flumine, 5 quà copias traduceret. Ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex 6 Ionia & Æolide duxerat: 7 quibus singulis ipsarum

mine, ne quid regiæ majestati deesset, honoratus.

1 *Exercitu trajecto.*] Septingentis millibus hominum. Justin. II. ἦγε δὲ πάντα τῶν ἦρχε τουτέων μυριάδες ἐξηριθμήθησαν, χωρὶς τοῦ ναυτικοῦ, ἑβδομήκοντα σὺν ἱππεῦσι. *Herodot.* IV. Musa.

2 *Scythis.*] Europæis, quorum regionem, parvam Scythiam vocat *Strabo* libro. VII. μετὰ δὲ τὴν Βαβυλῶνος αἵρεσιν ἐγένετο ἐπὶ Σκύθας αὐτοῦ Δαρείου ἔλασις. *Herod.* Antiquissimi orbem in tres partes distinxerunt, quarum media ipsis nota, Græciam, Italiam, Asiam complectebatur. Septentrionalis Scythia, Australis Æthiopia dicebatur. Strabo I. Illa Scythia est quam hodie uno nomine Tatariam dicimus, plena pugnacissimarum gentium. Vnde nomen illud fluxerit, incertum. Probabilis magni Salmasii sententia, à Getis: unde præposito Σ. more Æolum fecerunt Σκύθας. Getæ, Gotthi, Gitæ, Kitæ, Scythæ, unius nominis gens, in multos populos divisa. Arabes الخطا vocant, qui sunt Chatæi veterum, Ptolemæo Χάται, nobis hodie Catai, vel Kitaini. Sed cum olim Scytharum nomen proprium populis Tauricæ Chersonesi esset, paulatim expeditionibus suis in reliquam Sarmatiam & Asiam Septentrionalem, omnibus id gentibus in septentrione tributum, ut Ammianus Marcellinus docet. Quod etiam ante CCCC. annos, in Tataris factum videmus. Quorum nomen unde fluxerit, ex Planocarpo & aliis docere promptum, nisi obstaret opusculi hujus brevitas. Denique illi, quibus bellum Cyrus intulit, Scythæ fuerunt inter Tanaim & Iaxartem, supra mare Caspium, quæ Scythia ante CCC. annos, Timuri ævo dicta fuit اللشت قفخاق وبو تكا desertum Kaschak & Barca, hodieque *Tataria deserta* dicitur. Qualis illa gens fuerit, & quam egregia armis, moribusque, Historia Timuri Arabica ostendit. Ita igitur illa: *Termini ejus, ad austrum mare Hyrcanum & Pontus Euxinus, interjacentesque Circassiorum montes. Ad Orientem Chorasmios, Atrar & Schagnak habent. Donec per multas gentes in Turquestanam usque & Catajam protensi, cum Sinis, Mogolibus, Catainis terminos jungant. In Septentrione Siberia est, & vasta incultaque regiones. Hinc in Occidentem Russia, Bulgaria, Græcum Othmannicumque Imperium jacet. Gens ipsa moribus, forma, armisque egregia est. Pauca illis urbes sunt. In plaustris per aperta camporum, vagis sedibus, degunt. Tribus eorum plurima, linguâ, ut Arabum gentes, divisa. Summa omnibus simplicitas & integritas. Fraudes & alia fallendi artes ibi exulant.* Cæterum illa Scythia semper inaccessa & fatalis Regibus Persiæ fuit, adeo, ut numquam ultra Iaxartem vel Tanain fines imperii sui protulerint. *Horn.*

3 *Bellum inferre decrevit.*] Quod describit *Herodot.* IV. *Justin.* II. *Orosius* 29. *Diodor.* II. *Pausanias* I. Causa hujus belli non alia fuit, quam quod Jancyri Regis Scytharum filia, quam matrimonio jungere cupiebat, sibi negaretur. *Long. Mag.* Vide Jornandem de rebus Geticis.

4 *Pontem fecit in Istro flumine.*] Διέβαινε ἐς τὴν Εὐρώπην, τοῖσι Ἴωσι παραγγείλας πλέειν ἐς τὸν πόντον, μέχρι Ἴστρου ποταμοῦ. ἐπεὰν δὲ ἀπίκωνται ἐς τὸν Ἴστρον, ἐνθαῦτα αὐτὸν περιμένειν, ζευγνύντας τὸν ποταμόν. *Herod. Oros.* II. 9. Vide & Jornandem.

5 *Qua copias.*] *Quo* scriptus liber & Longolius ad pontem referentes. *Schottus.* Quod non probat *Gebhardus.*

6 *Ionia & Æolide.*] Hellespontiorum quoque meminit Herodot. l. 4. *Magius.*

7 *Quibus singulis ipsarum urbium.*] Legen-

rum urbium perpetua dederat imperia. [1] Sic enim putavit facillime se Græca lingua loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset: quibus, se oppresso, nulla spes salutis relinqueretur. In hoc fuit tum numero Miltiades, [2] cui illa custodia crederetur. Hic quum crebri afferrent nuncii, [3] male rem gerere Darium, [4] premique ab Scythis: [5] Miltiades hor-

Legendum fortasse est *ipsorum*, ut intelligamus regem Persarum singulis principibus Ioniæ & Æolidis dedisse imperia earum urbium, in quibus ipsi nati erant. Hoc modo, *urbium ipsorum*, id est, urbium in quibus ipsi principes erant nati. *Lambinus*. Sed nihil fortasse mutandum est. *ipsarum*, id est, Ionicæ atque Æolidis regionum. *Buchn.*

1 *Sic enim putavit.*] Locum explicat Boeclerus in notis suis ad Miltiadem, hoc sensu: Darius effectum pontem receptui suo servari volens, custodibus curam ejus tradidit Ioniæ & Æolidis Principibus. Horum fides pignorata erat imperiis: In amicitiam quippe assumptos, ut dominari magis quam servire sibi viderentur, urbium singularum (in Ion. Æol.) tyrannos fecit. *Διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτέων ἐτυράννευε πόλιος*, inquit *Herodot.* I. IV. Hoc ejusmodi erat, ut sua quisque potestate contenti, de libertate popularium parum essent solliciti, adeoque Græcos Asiam incolentes, quos Persiacus dominatus comprehenderat, ad res novas & libertatis resumendæ studium minime erigerent, erigive paterentur. Singularis enim perpetuique imperii dulcedine allecti ejus auctorem Darium haud dubie credebantur defensuri: præsertim cum intellectu non esset difficile, Dario potentia demoto urbes, quas obtinuissent ipsi, odio singularis imperii insito, expulsis tyrannis (quibus duplici nomine contigerat invidiam mereri, & quod instrumenta Persicæ dominationis, & quod tali potestatis forma, id est, insolita ac tyrannica usi erant,) pristinam regiminis disciplinam resumturas esse, *βουλήσεσθαι γὰρ ἑκάστην τῶν πολίων δημοκρατέεσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι*: verba sunt Istiæi apud Herod. Græcorum qui Asiam incolebant mentionem facit Hippocrates libro de aëre, aquis, & locis. *Magius*.

2 *Cui illa custodia crederetur.*] *Traderetur*, membranæ Mendozii. *Schott*.

3 *Male rem gerere*] Nam amissis xc. millibus militibus ignominiose se in Asiam recepit. *Longol.* Juxta Orosium lib. 2. cap. 8. octoginta millibus. *Male rem gerere.*] Sic infra in Themist. de Xerxe. *Hic etsi male rem gesserat*, pro cladem acceperat. *Gebhard.*

4 *Premi à Scythis.*] Cæsar l. III. c. IV. 102. *Si nemo premeret.* Frontin. lib. II. cap. IV. 3. *Minutius Ruffus Imper. cum à Scordiscis Dacisque premeretur.* Est verbum Venatorium, unde Ovidius in Phædra:

In nemus ire libet, pressisque in retia cervis
Hortari celeres per juga summa canes.

Virgilius:

Ingenti clamore premes ad retia cervum.

Idem.

5 *Miltiades hortatus est pontis custodes.*] Paullo aliter rem narrat Herodotus lib. IV. Ubi ait, Scythas ipsos, cum prius ad pontem in Istro factum, quam Persæ pervenissent, hanc orationem ad Iones habuisse: *Ἄνδρες Ἴωνες, αἵ τε ἡμέραι ὑμῖν τοῦ ἀριθμοῦ διοίχηνται, καὶ οὐ ποιέετε δίκαια ἔτι παραμένοντες, ἀλλ' ἐπεὶ πρότερον δειμαίνοντες ἐμένετε, νῦν λύσαντες τὸν πόρον, τὴν ταχίστην ἄπιτε χαίροντες, ἐλεύθεροι, θεοῖσι καὶ Σκύθῃσι εἰδότες χάριν.* Vide sequentia. His de rebus consultabant Iones. Ac Miltiades quidem censebat Scythis esse parendum;

Istiæus

hortatus est pontis custodes, 1 ne à fortuna datam occasionem liberandæ Græciæ dimitterent. Nam si cum his copiis, quas secum transportaverat, interiisset Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos qui Asiam incolerent Græci genere, liberos 2 à Persarum futuros dominatione & periculo. Id & facile effici posse: 3 Ponte enim rescisso, regem vel hostium ferro vel inopia, paucis diebus interiturum. Ad hoc consilium quum plerique accederent, 4 Histiæus Milesius ne res conficeretur obstitit, dicens, Non idem ipsis, 5 qui summas imperii tenerent, expedire & multitudini, quod Darii regno ipsorum niteretur dominatio.

Istiæus vero Melesius contra, ne res conficeretur, obstitit. *Lambin.* Plutarch. in Apophtheg. Idathyrsum Scytharum regem, auctorem fuisse dicit. *Magius.*

1 *Ne à fortuna datam occasionem.*] P. Syrus: *Cavendi nulla dimittenda est occasio.* Cæsar lib. v. de Bello Gallic. extrem. *Ne quam occasionem rei bene gerendæ dimitteret.* Idem lib. VI. cap. 36. *Seque ipsi adhortantur, ne tantam fortunam ex manibus dimittant.* Ciceroni animadverti placere *amittere occasionem*, non *dimittere*. Notanda est heic στρατηγικὴ διδασκαλία χρόνου φείδεσθαι, οὔτε γὰρ παρελθόντα ἀνακαλεῖσθαι, οὔτε αἰτήσαντες λαβεῖν αὐτὸν δυνάμεθα. Didymus ad Homerum β. Ἰλιάδ. *Gebhard.*

2 *A Persarum futuros dominatione & periculo.*] Quibus solenne fuit, captivos vario suppliciorum modo afficere. De quo *Zopyri* historia apud Herodotum.

Persarum.] Persæ & Parthi eadem gens. Græci qui distinxere Παρθοὺς & Persas, more suo fecerunt, dum omnia turbant & confundunt, quæ discriminanda sunt, aut non distinguenda dividunt. Idem nomen Πάρθος & Πέρσης ex proprio فرس unde & Πάρθοι. Hinc Πασαργάδαι urbs, transpositis literis, pro παρσαγάδαι vel παρσγάδαι. Quod significat Περσῶν στρατόπεδον, ut interpretatur apud Stephanum Anaximenes. Nec obstat, quod Persas & Parthos Græci regionibus distinguunt. Nam Parthos collocant ubi nunc est *Isspahan*, Persas ubi *Istachar*. Sic enim & Ἀθυρίαν & Ἀσσυρίαν distinxerunt, cum idem sit vocabulum Atur & Assur. *Salmas.*

3 *Ponte enim rescisso.*] Vel *reciso*: Quod idem est. Cæsar lib. 7. c. 58. *Refecto ponte quem superioribus diebus hostes resciderant.* alibi *interscindere pontem*. *Interrupto ponte*: Justin. 11. cap. 5. *Gebb.* ζεύγματος τοῦ Ἴστρου λυθέντος. *Herodot.* Strategema illud polemicum, de quo ad Vegetium Stewechius. *Keuchen.*

4 *Histiæus Milesius.*] Codex Danielis, *Hestiæus.* Lambinus leniter legit *Istiæus.* Omnino *Histiæus* reponendum, qui Herodoto Ἱστιαῖος. Locus est l. IV. c. 137. Ἱστιαίου δὲ τοῦ Μιλησίου ἐναντίῃ ταύτῃ, λέγοντος ὡς νῦν μὲν διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτέων τυραννεύει πόλιος, τῆς Δαρείου δὲ δυνάμεως καταιρεθείσης, οὔτε αὐτὸς Μιλησίων οἷός τε ἔσαι ἄρχειν, οὔτε ἄλλον οὐδένα οὐδαμῶν. βουλήσεσθαι γὰρ ἑκάστην τῶν πολίων δημοκρατέεσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι. Quam sententiam cum Histiæus dixisset, continuo sese ad eum converterunt, qui antea à parte Miltiadis stabant, eique assensi fuerant. Vide *Plutarch.* ἀποφθ. βασιλ.

5 *Qui summas imperii tenerent.*] Τὴν τῶν ὅλων ἡγεμονίαν. Usitatius est *summa imperii*, *summa belli* ἑνικῶς. Cicero quoque dicit, *summam rerum administrare. Summæ reip. præesse.* Gebh.

1 *Cujus*

natio. Quo extincto ipsos potestate expulsos civibus suis pœnas daturos. Itaque adeo se abhorrere à cæterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius quam confirmari regnum Persarum. Hujus quum sententiam plurimi essent sequuti, Miltiades non dubitans, tam multis consciis, ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit, ac rursus Athenas demigravit. [1] Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, quum amicior omnium libertati quam suæ fuerit dominationi. Darius autem quum 4
[2] ex Europa in Asiam redisset, [3] hortantibus amicis, ut Græciam in suam redigeret potestatem, [4] classem quingentarum navium comparavit, eique [5] Datim præfecit & Artapher-

1 *Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda.*] Atqui nonne fidem violabat Miltiades, & ita non est ejus ratio laudanda? Respondeo, primum nullam fidem antiquiorem esse habendam pietate erga patriam; deinde quod posuit Probus, *Miltiadem, si aliud, quam quod dedit, Græcis consilium dedisset, non tam fidei, quam Persarum regi dederat, quam suæ dominationi, fuisse consulturum.* Maluit igitur Græcorum libertati, quam suæ dominationi servire, fide, quam barbaro adversus patriam, & libertatem Græciæ dederat, neglecta. Omnino, ne quid dissimulem, melius fecisset Miltiades, si fidem Persis non dedisset. *Lamb.* Peccasse videntur Magio & Miltiades, qui proditionis hoc consilium agitaverit; & Nepos, qui id factum approbaverit. Lambinus recte vidit hunc locum non esse ἄπλης τῆς κρίσεως, sed συγκριτικῆς ὑποθέσεως. Istiæus & quos sententiæ approbatores habuit, cæteri, non tam fide in Persam, quam cura suæ dominationis potestatisve tuendæ pontem custodiebant: Miltiades cum detrimento suæ potestatis, patriæ opes, quam regis augere maluit. *Bœcler.* Alii libri habent, *Tamen magnopere est laudandus.*

2 *Ex Europa.*] Scythia Europæa, nonaginta militum millibus amissis. *Metuens ne sibi reditus interrupto ponte Istri negaretur.* Orosius 2. 8. Jornandes de rebus Geticis.

3 *Hortantibus amicis.*] Hippia imprimis Pisistrati Tyranni filio, regno nuper pulso, qui se Xerxi belli etiam ductorem obtulit adversus patriam. Confer Just. 1. *Kirchm.*

4 *Classem quingentarum navium.*] Ε῎πλεον ἑξακοσίῃσι τριήρεσι ἐς τὴν Ἰωνίην. *Herodot.* Sexcentarum triremium classem sine navibus hippagogis lib. VI. In navium numero non consentiunt, quemadmodum & hominum. Quod crebrum apud Scriptores in historiis bellicis. Trecentas tantum fuisse in Epitaph. Plato refert.

5 *Datim præfecit & Artaphernem.*] Herodotus. l. VI. ἄλλους δὲ στρατηγοὺς ἀποδέξας ἀπέστειλε ἐπί τε Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας, Δᾶτίν τε ἐόντα Μῆδον γένος, καὶ Ἀρταφέρνεα τὸν Ἀρταφέρνεος παῖδα. Plato Datim solum commemorat; in Epitaph. & de Leg. Sic Plutarchus περὶ παραλλήλ. Δᾶτις ὁ Περσῶν σατράπης μετὰ τριάκοντα μυριάδων εἰς Μαραθῶνα παραγενόμενος πεδίον τῆς Ἀττικῆς. *Lambin.* Pausanias solius Artaphernis meminit, in Atticis. *Mag.* Quem Aristophanis Enarrator *Artabazum* vocat: Μαράθων τόπος τῆς Ἀττικῆς, εἰς ὃν ἐνώρμησαν Δᾶτις καὶ Ἀρτάβαζος, Μηδικοὶ σατράπαι πεμφθέντες ὑπὸ Δαρείου βα-

phernem: hisque [1] ducenta peditum millia & decem equitum dedit, [2] causam interferens, [3] se hostem esse Atheniensibus, [4] quod eorum auxilio Iones [5] Sardis expugnassent, suaque præsidia interfecissent. [6] Præfecti regii [7] classe ad Eubœam appulsa, [8] celeriter Eretriam ceperunt: omnesque ejus gentis cives abreptos, [9] in Asiam ad regem miserunt.

βασιλεὺς καταδουλώσασθαι τὴν ἑλλάδα. Addit Ælianus, quod cum hi præfecti à Dario missi toti Græciæ post Marathoniam cladem acceptam bellum denuntiassent, à civitatibus & insulis passim in belli signum ignem & aquam postulantes, à Spartanis in puteum conjecti superstructa pyra vivi suffocati sint; subsannantibus interim eos Laconibus, quod haberent id quod petiissent. *Long.*

1 *Ducenta peditum millia.*] Plato in Menexeno classis milites millia quingenta implevisse ait. Naves vero fuisse trecentas. *Magius.*

2 *Causam interferens.*] Infr. Themist. *Causam interponens.* Gebh.

3 *Se hostem esse.*] Darius hic adeo infensus fuit Atheniensibus, ut apposita cœna à satellite ter moneri voluerit, *μέμνησο Ἀθηναίων.*

4 *Quod eorum auxilio.*] Legitime bellum cum iis suscipitur, qui adversarium quacunque re juverunt, quod pluribus demonstrat. *Gebhardus.* Plutarchus contra Herodotum & Justinum in vita Aristidis, non fuisse Athenienses auxiliarios Ionibus adserit, sed Sardeis incendio vastasse: *ἐπεὶ δὲ Δάτις ὑπὸ Δαρείου πεμφθεὶς λόγῳ μὲν ἐπιθεῖναι δίκην Ἀθηναίοις, ὅτι Σάρδεις ἐνέπρησαν, ἔργῳ δὲ καταστρέψασθαι τοὺς Ἕλληνας.* *Longol.* Plato vero in Menexeno: *Nos autem,* inquit, *Eretriensesque accusans Darius, quasi Sardibus insidiaremur: tali sumpta bellandi occasione.* Mag.

5. *Sardis.*] Vel *Sardas.* Pro quo melius *Sardias.* *τὰς Σάρδιας* Ionice, ut *Σάρδιες* pro *Σάρδεις.* Alcman.

Σάρδιος ἀρχαίων πατέρων νόμος.

Salmas. Hæc urbs olim *Gordium* dicta. Orosius 3. c. 16. Fuitque (ut Strab. testatur) Lydiæ olim Mæoniæ vocatæ caput. *Mag.* Vrbs prædives & clara Crœsi regia.

6. *Præfecti regii.*] Vtitur passim voce Satrapæ, quod idem ac *στρατηγὸς Herod.* Notant veteres, Persis proprie dictos Satrapas, mari & classibus præfectos, quales hodie *Archithalassi*, vel Arabico vocabulo *Ammirales* dicuntur. Tales fuere primi Persarum Satrapæ, rei maritimæ Regum nomine Præfecti. tandem omnibus omnino præfectis regiis id nomen tributum est. *Satrapa* enim Persis idem significavit, quod veteribus Germanis *Gereba*, aut *Kuning Gereba*, nunc Præfecti regii, nunc Satrapæ nomine, à Persis accepto, sed Romana quasi civitate jam donato, passim redditur. *Boxhorn.*

7. *Classe ad Eubœam appulsa.*] Vide Platonem dialogo de Legibus III. circa finem, & in Menexeno. *Eubœam* nostra ætate *Negropontem* vocant. *Mag.* Situm insulæ & promontorii vide apud Ptolemæum tab. Europæ x.

8. *Celeriter Eretriam ceperunt.*] Spatio trium dierum. *Plato* in Menex. Adeo ut nulli elabendi locus sit datus. Et III. de *Leg.* refert, hujus belli tempore famam Athenas pervasisse, Persas junctis invicem manibus, omnique ita Eretriensium regione circumdata, quotquot ibi aderant homines cepisse. *Mag.*

9. *In Asiam ad regem miserunt.*] Nam mortem Dati fuerat interminatus, nisi ad eum Eretrienses & Athenienses perduceret. Auctor Plato in Menexeno. *Mag.* Vnde elucet, usitatum fuisse priscis Regibus hostium regiones vacuefacere, omnesque incolas correptos ac vinculis constrictos eo transferre, ubi pro ludibrio illis illuderent, vel ad abjectissima ministeria abuterentur I. Regum xx. vers. 18. Curtius lib. 5. cap. 26. Polianus l. 4. in Philip. comm. 12. *Gebh.*

1 *Inde*

runt. [1] Inde ad Atticam accesserunt, ac suas copias [2] in campum Marathona deduxerunt. [3] Is abest ab oppido circiter millia passuum decem. Hoc tumultu Athenienses tam propinquo, tamque magno permoti, [4] auxilium nusquam nisi à Lacedæmoniis petiverunt: [5] Philippidemque cur-

1 *Inde ad Atticam accesserunt.*] De qua legendi Strabo libro IX. & ex nuperis Vbbo Emmius in illustrata Græcia.

2 *In campum Marathona.*] Sic solet Nepos. Ita alibi Lacedæmona dicit. Et Justinus Babylonia, Chalcedonia, Lacedæmonia. *Keuchen.* Herodotus l. VI. seu Eratone: *καὶ γὰρ ἦν Μαραθὼν ἐπιτηδειότατον χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιππεῦσαι, καὶ ἀγχοτάτω τῆς Ἐρετρίης.* Stephanus: *Μαραθὼν δῆμος τῆς λεοντίδος φυλῆς*, &c. M. Tullius lib. I. de Off. *Hinc rhetorum campus de Marathone.* Lambin. Illo bello nihil notius. Marathon magnarum & multarum virtutum testis. *Mela* II. Vide *Pausan.* I. *Justin.* II. Contigit illud Diogneto Archonte. Auctor Anonymus: *ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.* Dion. Halic. lib. V. XVI. annis post mortem primi Romanorum consulis, L. Junii Bruti, accidisse tradit: *Ὕστερεῖ δὲ καὶ τὰ Μαραθώνια καὶ τῆς Βρούτου ταφῆς, εἰ δὴ ἀπὸ τούτων πρῶτον ἤρξαντο οἱ ἔπαινοι λέγεσθαι τοῖς ἀπογενομένοις, ἑκκαίδεκα ἔτεσιν.* Vide *Meursii* Archontes. Diem pugnæ notat Plutarchus in Camillo. *ἕκτῃ Βοηδρομιῶνος ἱσταμένου.* Erat annus LVIII. periodi Olympicæ: proinde XX. periodi Atticæ. Neomenia *Βοηδρομιῶνος* XXX. Septembris. Ergo pugna Marathonia contigit V. Octobris, *Ἀπελλαίου δεκάτῃ φθίνοντος*, anno mundi 3460. Zygonos VI. *Scaliger.*

3 *Is abest ab oppido circiter millia passuum decem.*] Athenis. Tantundem illis distat, quantum Caristo Euboeæ. *Pausan.*

4 *Auxilium nusquam nisi à Lacedæmoniis.*] Socia tum civitate. *Justin.* II. Ait Plato III. de Leg. cum in omnes Græciæ partes legatos misissent Athenienses, qui auxilium peterent, subvenisse tamen neminem præter Lacedæmonios: qui nescio, qua religione impediti post pugnam Marathoniam venerunt. *Lambin.* Illam religionem addit Strabo lib. IX. ex Herodoto, cujus verba non pigrabor ascribere: *Μαραθὼν ὅπου Μιλτιάδης τὰς μετὰ Δάτιδος τοῦ Πέρσου δυνάμεις ἄρδην διέφθειρεν, οὐ περιμείνας ὑστερίζοντας Λακεδαιμονίους διὰ τὴν πανσέληνον.* Hoc est, quod Justinus dicit, *quatridui religione tenebantur Lacedæmonii.* De qua Lycurgi lege commemorat Lucianus de Astrologia: *μηδαμοῦ μηδὲ ἐς πόλεμον προχωρέειν*, ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΣΕΛΗΝΑΙΗΝ ΠΛΗΡΕΑ ΓΕΝΕΣΘΑΙ. Quippe Lycurgus omnem illis Reipublicæ administrationem è coelo temperabat, & qui aliam civitatis administrationem existimabat crescente Luna & evanescente, propterea, quod omnia ab illa regerentur. *Keuchen.* Videtur Aristides geminas causas in Declamatione quadam recitare, quare post pugnam venerint Lacedæmonii: *Λακεδαιμόνιοι δὲ εἴτε ὑπὸ τοῦ πρὸς Μεσσηνίους πολέμου, εἴτε τὴν πανσέληνον μένοντες· οὐδὲ αὐτοὶ βοηθεῖν εἶχον.* *Longol.*

5 *Philippidemque cursorem.*] *Καὶ πρῶτα μὲν, ἐόντες ἔτι ἐν τῷ ἄστεϊ οἱ στρατηγοὶ, ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην Κήρυκα Φειδιππίδην, Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετῶντα.* *Herodot.* *Phidippides*, non *Philippides* hic cursor vocabatur, *Φειδιππίδης*. Atque ita in Plinio reponendum, ubi & perperam *Philippides*, scribitur. Et verum est, hunc Phidippidem biduo Athenis Lacedæmonem pervenisse. Herodotus l. VI. *δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἄστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ.* Hoc iter mille centum quadraginta stadiis definiunt. *Salmas.*

cursorem ejus generis, 1 qui hemerodromi vocantur, Lacedæmonem miserunt, ut nunciaret quam celeri opus esset auxilio. 2 Domi autem creati decem prætores, qui exercitui

1 *Qui Hemerodromi vocantur.*] Semper aliquid exhibent correctores, præsertim qui antiquitatem pro opinione intelligunt, quod aut carpendum est, aut emendandum. Qui *hemerodromi* reposuerunt ex *hemerodromoe*, non assequuntur scripturam Nepotis ἀρχαΐζοντ@. Vidit primum Gifanius hactenus perperam istam γραφὴν ab imperitis esse susceptam, sed ex MSS. & Excerptis legendum *hemerodromoe*, quam & alii postmodum, & Bosius celeriter arripuerunt. In antiquo carmine Saliari: PILUMNOE POPLOE, & FASCINOE, pro quo deinceps *ei* maluerunt, *Pilumnei populei, & fascinei*; nempe pro *Pilumni populi, & fascini*. Sic ex *hemerodromoe* igitur primum *hemerodromei* (quam scripturam & in veteri MS. Præstantissimi & amicissimi mihi Everhardi Sluiskenii offendi) & statim *hemerodromi*. Nam ex Græco ἡμεροδρόμοι confestim factum est Latinorum *hemerodromoe*, διαλύσει veteribus frequentata, ut ex Ἀδελφοὶ, Κληρούμενοι, *Adelphoe*, *Clerumenoe*, quod & hodie in vetustis Plauti & Terentii comœdiarum inscriptionibus ostenditur. *Hemerodromi*, peculiariter & vi primæ originis Solis epitheton. Suidas: Ἡμεροδρόμ@ ὁ ἥλι@. Inde ad homines translatum. Idem: λέγονται δὲ καὶ οἱ ταῖς βασιλικαῖς διατάξεσι ταχύτατα διακονούμενοι. νέοι δ' εἰσὶν ἐφήβων ὀλίγον πρεσβύτεροι προτογενείων ἐγγὺς ταῖς τοιαύταις ὑπηρετούμενοι χρείαις. τόξων, καὶ βελῶν, καὶ ἀκοντίων, καὶ πυροβόλων λίθων ἐπιφερόμενοι πλέον οὐδέν. ταῦτα γὰρ αὐτοῖς πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν γίνεται χρήσιμα. Vocis ratio ἀπὸ τῆς ἡμέρας καὶ δρόμου notata, quod scilicet totum diem cursitantes non fatigentur. Vel, quod uno die magnum viæ spatium emetiantur; ut voluit Livius I. Decad. 4. Verba ejus sunt: *Hemerodromos vocant, ingens uno die spatium emetientes.* Appellabantur & δρομοκήρυκες. Harpocration: δρομοκήρυκες. Αἰσχίνης. οἱ λεγόμενοι ἡμεροδρόμοι. Vide Polyænum v. in Eudocimo. Erantque alii *dolichodromi*, *diaulodromi*, *oplitodromi*, *stadiodromi*. Veteres Romani habebant *Viatores* suos, quos Byzantini *Cursores* vocabant. Vetus Onomasticum: *Cursor*, δρομεύς. Glossæ: ταχυδρόμ@, *Cursor*, Glossæ aliæ: *Exercipes*: ταχυδρόμ@, δρομεὺς καὶ κύρσωρ. Res antiquæ originis, & olim Persis nota, qui *Angaros* & *Astandas* vocabant. Suidas: Ἀστάνδαι, οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι, οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ Ἄγγαροι. τὰ δὲ ὀνόματα Περσικά. Hinc *Angarias* deducunt, quæ sunt impositæ onerum vehendorum necessitates. Ita ἄγγαρα, mansiones singulorum dierum. Et *angariare*, vi cogere ad onus subeundum. De quibus ex professo Boxhornius in Epistola præmissa Curtio Blanckardiano. De triplici Hemerodromorum genere vide disserentem Lipsium Centur. III. Epistol. LIX. *Keuchen.*

2 *Domi autem creati decem Prætores.*] Libri veteres: *Domi autem creant decem Prætores*, & mox, *in eis Miltiadem.* Schott. Dan. alii. *Decem Imperatores*, Exemplar Longolianum. Herodotus, στρατηγοὶ δέκα, τῶν ὁ δέκατ@ ἦν Μιλτιάδης. Negat hoc Plutarchus in Parall. & quatuor tantum à populo delectos asseverat: Δᾶτις ὁ Περσῶν εἰς Μαραθῶνα παραγενόμεν@ πεδίον τῆς Ἀττικῆς, καὶ στρατοπεδευσάμεν@ πόλεμον τοῖς ἐγχωρίοις κατήγγειλεν. Ἀθηναῖοι δὲ τοῦ βαρβαρικοῦ πλήθους καταφρονήσαντες ἐννακισχιλίους ἔπεμψαν, στρατηγοὺς ποιήσαντες, Κυνέγειρον, Πολύζηλον, Καλλίμαχον, Μιλτιάδην. At omnes historiæ, quotquot ego hactenus inspexi, decem Atheniensium duces numerant. Quin etiam ipse Plutarchus in vita Aristidis, ut Miltiadi Duci in hac pugna primas defert, ita Aristidi secundas. Quod idem adserit Aristides rhetor in Declam. de Miltiade. *Longol.*

1 In

citui præessent: 1 in eis Miltiades. Inter quos magna fuit contentio utrum mœnibus se defenderent, an obviam irent hostibus 2 acieque contenderent. Vnus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent. Id si factum esset, & civibus animum accessurum, quum viderent de eorum virture non desperare: & 3 hostes eadem re fore tardiores, si animadverterent, audere adversus se tam exiguis copiis dimicare. 4 Hoc in tempore 5 nulla 5 civitas Atheniensibus auxilio fuit 6 præter Platæensium, 7 ea mille misit militum. Itaque horum adventu decem mil-

1 *In eis Miltiades.*] Πολέμαρχος autem erat Callimachus Aphidnæus. Herodot. VI. & Pausan. I. *Bongars.*

2 *Acieque contenderent.*] Ita Lambinus ex Græco συμβάλλειν, quod est apud Herodotum in eadem narratione, rescribendum putavit. Vetus quidam liber; *aciemque cernerent.* Hellenismus. Malim tamen ut est in MSS. *acieque, decernerent*, quomodo solet loqui Nepos in Eumene & Hannibale. Quanquam & istud sincerum & de Græco expressum. Dicunt enim, κρίνειν τὸν πόλεμον καὶ διακρίνειν, venuste κρίνειν τὰ ὅλα, quod de *summa imperii dimicare* explicat auctor noster in Hannibale. Sic *cernere bellum* apud Poëtam Latinum, cujus meminit Seneca epist. 58. *Cernere vitam* in versibus Ennianis. Quod Euripides in Medea dixit, ὡς τρὶς ἂν παρ' ἀσπίδα στῆναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον ἢ τέκειν ἅπαξ. Et sic absolute κρίνεσθαι etiam Græci usurpabant; pro quo *cernere* veteres Latini eadem significatione & usu. *Keuchen.* Vulgatam tuetur Gebhard. & purissimam ostendit. Sic & Aldus. nam *equis contenderent* Longolius. qua repudiata Magius *æquis* rectum putat pro æquis & planis locis. Verum cras cum Varrone credam, hodie nihil. Savaro *acieque decernerent.* Membranæ nostræ *decertarent.* quam lectionem antepono cæteris, non repudiata Savaronis. *Schottus.*

3 *Hostes eadem re fore tardiores.*] Græci conjungunt ὀκνηρὸς & δειλός. Polyæn. III. in Iphicrat. Comment. I. τῶν στρατιωτῶν τινὲς ὀκνηροὶ καὶ δειλοὶ καὶ ὠχριῶντες εἵποντο. Cæsar de B. G. lib. II. cap. 25. Infra Epaminonda: *Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii.* Hunc locum expressum censeas verbis Diodori XIV. Biblioth. τοῖς μὲν ἰδίοις θάρσος παρέξεσθαι· τοὺς δὲ πολεμίους δειλοτέρους ἔσεσθαι. *Gebhard.*

4 *Hoc in tempore nulla civitas.*] Sic edendum curavimus, cum à vulgatis quibusdam exulet præpositio. Monetque diligentiss. Gifanius Conlectan. Lucretianis pag. 360.

5 *Nulla civitas auxilio fuit.*] Nam Lacedæmonii, ut scribit Justinus religione quatuor dierum obligati, post prælium convenerunt. Strabo lib. 9. aliam occasionem ex Herodoto recenset, μαράθων ὅπου Μιλτιάδης τὰς μετὰ Δάτιδος τοῦ Πέρσου δυνάμεις ἄρδην διέφθειρεν, οὐ περιμείνας, ὑστερίζοντας Λακεδαιμονίους διὰ τὴν πανσέληνον. Aristides in citata declamatione geminas causas recitare videtur, Λακεδαιμόνιοι δὲ εἴτε ὑπὸ τοῦ πρὸς Μεσσηνίους πολέμου, εἴτε τὴν πανσέληνον μένοντες, οὐδὲ αὐτοὶ βοηθεῖν εἶχον. *Longol.*

6 *Præter Platæensium.*] Vel *Platæenses.* Ἄδηλος Scriptor apud Scholiorum Auctorem in Aristophanis Equites: μόνων Πλαταιέων συμμαχησάντων αὐτοῖς χιλίοις ἀνδράσιν, ὡς ἐξισωθῆναι τὴν τῶν Ἀθηναίων δύναμιν τῶν Περσῶν. *Gebhard.*

7 *Ea mille misit militum.*] Justin. *Platæensibus auxiliaribus mille.* Herodotus

millia armatorum completa sunt: quæ manus mirabili 1 flagrabat pugnandi cupiditate. Quo factum est ut plus, 2 quam collegæ, Miltiades 3 valuerit. Ejus enim auctoritate impulsi Athenienses, copias ex urbe eduxerunt: locoque idoneo castra fecerunt. 4 Deinde postero die sub montis radicibus 5 acie è regione instructa, 6 nova arte, vi summa prælium commiserunt. Namque 7 arbores multis locis erant ra-

tus cum universis copiis opitulatum Atheniensibus venisse adserit: Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένεϊ Ἡρακλέος, ἐπῆλθον βοηθέοντες Πλαταιέες πανδημεί. *Lambin.* Cui consonum, quod Plutarchus dicit, novem millia Athenienses in Marathonem misisse. *Mag.* Cæterum Thycydides, solos Athenienses cum Lacedæmoniis manus conseruisse refert. Quod contra omnium fidem. Lege Isocrat. Orat. IX.

1 *Flagrabat pugnandi cupiditate.*] Justin. II. *Magna in pugnam euntibus alacritas animorum fuit, adeo, ut cum mille passus inter duas acies essent, citato cursu ante jactum sagittarum ad hostem venerint.* Vide Orosium II. 9. Addit Isocrates: paucos multis sic obviam ivisse, quasi in alienis animabus non in suis periculum facturi essent. Panegyrico: ἀπήντων τὴν οἰκείαν δύναμιν ἔχοντες ὀλίγοι πρὸς πολλὰς μυριάδας, ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίαις ψυχαῖς μέλλοντες κινδυνεύσειν.

2 *Quam collegæ.*] Polyzolus, Cynægirus, alii. *Lamb.*

3 *Valuerit.*] *Valeret.* Cod. Dan.

4 *Deinde postero die.*] Concinnius in Veteri Cod. Danielis, *Dein.* Quomodo Alcibiade. *Dein Thebas* in eodem libro, pro *deinde.* Sic *exin* & *proin* dicebant. Vide Festum.

5 *Acie è regione instructa.*] Quomodo instructa fuit, narrat Herodotus VI. Musa. Ita autem ille: Ὡς δὲ ἐς ἐκεῖνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἐτάσσοντο ὧδε Ἀθηναῖοι ὡς συμβαλέοντες· τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρεος ἡγέετο ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος· ὁ γὰρ νόμος εἶχε οὕτω τοῖσι Ἀθηναίοισι, τὸν πολέμαρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. ἡγεομένου δὲ τούτου, ἐξεδέκοντο ὡς ἀριθμέοντο αἱ φυλαί, ἐχόμεναι ἀλλήλων. τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο, ἔχοντες τὸ εὐώνυμον κέρας, Πλαταιέες, ἀπὸ ταύτης γάρ σφι τῆς μάχης, θυσίας Ἀθηναίων ἀναγόντων ἐς πανηγύριας τὰς ἐν τῇσι πεντετηρίσι γινομένας. κατεύχεται ὁ κῆρυξ ὁ Ἀθηναῖος, ἅμα τε Ἀθηναίοισι λέγων γίνεσθαι ἀγαθὰ καὶ Πλαταιεῦσι. τότε δὲ τασσομένων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Μαραθῶνι, ἐγίνετο τοιόνδε τι. τὸ στρατόπεδον ἐξισούμενον τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ, τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγίνετο ἐπὶ τάξιας ὀλίγας. καὶ ταύτῃ ἦν ἀσθενέστατον τὸ στρατόπεδον. τὸ δὲ κέρας ἑκάτερον ἔρρωτο πλήθεϊ. Vide sequentia. Vnde lux Justino adfertur: magnum dimicandi impetum Græcis incessisse, ut unanimi Marte impulsi, cursu in barbaros per octo stadiorum capedinem irruerent. *Keuchen.*

6 *Nova arte.*] Alibi vocat *consilium novum*, singulare quoddam ad rem agendam εὕρημα. I. 5. 3. Flor. 4. 2. *Bæcler.* Locus impeditus mire variantibus libris. Noster & Savaronis; *in parte montis summa.* Gifanii scidæ & Vltrajectina editio, *nona partis summa.* placuitque Scioppio lib. Verisl. II. cap. x. equidem manuscripti nostri lectionem libens amplector, quod ad montis pedem instrui aciem potuit, pugna vero ad montis verticem committi urgente ut fit hostili acie. *Schottus.*

7 *Arbores multis locis erant raræ.*] Sic Ovidius:

——*Apparent frutices in vertice rari.*

Gebhard. Cæterum hoc ex consuetudine militari institutum. Quale strategema infra de Eumene producit. *Keuchenius.* Mavult Kirchmajerus, *Strata.*

I Ar-

taræ, hoc consilio, ut & montium tegerentur altitudine & [1] arborum tractu [2] equitatus hostium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etsi non locum æquum videbat suis, tamen fretus numero copiarum suarum, confligere cupiebat: eoque magis, quod [3] prius, quam Lacedæmonii subsidio venirent, dimicare utile arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum; equitum decem millia produxit, præliumque commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profligarent: adeoque perterruerunt, ut [4] Persæ non castra, sed naves peterent. [5] Qua pugna nihil adhuc est nobilius. nulla enim unquam tam exigua manus [6] tantas

1 *Arborum tractu.*] Arboribus productis, & longo ordine positis; sive longa arborum serie. Sic *tractus ævi* apud Lucret. 1. *Lambin.* Lege quæ idem ad hunc locum fuse tractat in Annotationibus. An arbores erant prostratæ, ut ingentem Persarum equitatum impedirent? Frontinus II. 9. *Cleomenes Lacedæmonius adversus Hippiam Atheniensem, qui equitatu prævalebat, planitiem in qua dimicaturus erat, arboribus prostratis impedivit, & inviam equiti fecit.* Licet etiam capere *arborum tractum*, pro regione arboribus consita ac densa. *Gebhard.* Qualis campus Marathonus. Vide Pausan. 1. *Longol.*

2 *Equitatus hostium.*] Persarum. فوس *Equus.* מַרְסֵי. *Equitem* notat, unde Pharesi vel Persa; sicut ante dictum fuit. Sunt enim ἱππικῆς studiosissimi, & equitare à teneris edocti. Herodotus: *παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι, μέχρι εἰκοσαέτεος τρία μοῦνα, ἱππεύειν, καὶ τοξεύειν, καὶ ἀληθίζεσθαι. Keuchen.*

3 *Priusquam Lacedæmonii subsidio venirent.*] Qui plenilunium exspectabant. *Lambin.* Secuti hoc omnes rei militaris periti duces. Cæsar 1. de B. G. 27. & lib. VII. c. 56. nam (ut ait Hirtius lib. 8. de B. G. c. 7.) *Miseriore ac duriore, conditione cum toto exercitu decertatur.* Gebh.

4 *Persæ non castra, sed naves peterent.*] Quod erat ingentis terroris indicium, & desperantium rebus suis, cum *acerrimus quisque castra, ut novissimam spem retineat*, teste Tacito 3. Hist. c. 48. *Gebhard.* Justinus II. *Victi Persæ in naves confugerunt, ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ sunt.* Herodotus: φεύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἵποντο κόπτοντες, ἐς ὃ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀπικόμενοι, πῦρ τε αἴτεον καὶ ἐπελαμβάνοντο τῶν νεῶν. lib. VI. Sic Pausanias, qui tamen in Marathonis lacum incidisse vult, ibique confertim aggregatos & cæsos. *Magius. Lambinus.*

5 *qua pugna nihil adhuc est nobilius.*] Causam gloriæ hoc proelio comparatæ subdit continuo. Sic Pausaniâ: *Hujus illustrissimum est prælium apud Plataas.* Quare ridiculum est, Schottum approbare; *Quoniam pugna nihil adhuc est volubilius.* Et referre ad ancipitem Martis aleam. *Gebhard.* De hac pugna Herod. Plato, Plutarchus, Pausanias, Valerius lib. 5. c. 3. lib. 8. c. 18. Justinus lib. 2. Frontinus lib. 4. Strateg. cap. 7. & ex Justino Orosius lib. 2. cap. 8. Per eos, qui ei interfuerant, jurare mos fuit. Athen. lib. 9. pugnata autem est Anno secundo Olympiadis 72. *Savaro.*

6 *Tantas opes.*] *Δύναμιν πολεμικήν.* Thrasybulo. *Neque tamen pro opinione Thrasybuli aucta sunt opes.* Vtitur & Co-

6 tas opes [1] prostravit. Cujus victoriæ non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere; quo facilius intelligi possit, eandem omnium civitatum esse naturam. [2] Vt populi nostri honores quondam fuerunt rari & tenues; ob eamque causam gloriosi, nunc autem effusi [3] atque obsoleti: sic olim apud Athenienses fuisse reperimus. [4] Namque huic Miltiadi, qui Athenas totamque Græciam liberavit, talis honos tributus est in porticu, [5] quæ Pœcile vocatur,

Conone & Dione. Flaccus lib. 3. Argon. vers. 494.

———*Repetit quo crimine Persas,*
Barbaricas jam movit opes Hircanaque signa.

Desiderata sunt hoc prælio ex Persico exercitu cc. hominum millia. *Orosius.* 11. 9. cxc. milites, *Herodot.* Valer. Max. libro 5. cap. 3. *Trecenta millia* refert. Dum confligeretur, visum fuisse, dicit Pausanias, hominem facie & armis rusticum, qui, cum aratro multos Persas trucidasset, nusquam loci postea conspectus sit. Quem Echetleum heroëm fuisse, postea Oraculum aperuit. Plutarchus Thesei simulachrum visum voluit. Idem Polyzelum Prætorem, unum è decem, quendam specie humana augustiorem conspexisse, indeque cæcum redditum, auctor est. *Mag.*

1 *Prostravit.*] Frequens phrasis. Cimone; *barbarorum uno concursu maximam vim prostravit.* Curt. lib. IX. pr. *Quicquid Indis virium fuisset, illa dimicatione prostratum.* Cæsar lib. 7. cap. 78. *Nec stultitia ac temeritate vestra aut imbecillitate animi omnem Galliam prosternere.* Gebhard.

2 *Vt populi nostri honores.*] Scripti, *Vt enim P. R. honores.* Quod rectius. Nam alibi sic loquitur. Exempla locorum passim obvia. *Keuchen.*

3 *Atque obsoleti.*] Sic legendum potius quam *aboleti*, ut habent libri vulgati. *Obsoletos honores* interpretor, tritos & nimis usitatos. Opposuit autem obsoletos raris, effusos tenuibus, ut sit χιασμός. *Lamb.* Curtius lib. IX. cap. 1. *Jam vilia & obsoleta esse spolia de Persis.* Cic. pro Fontejo. *Studia militaria apud juventutem obsoleta.* sic *obsolescere* passim pro *vilescere.* Gebhard.

4 *Namque huic Miltiadi.*] Alterum Miltiadis præmium sunt tropæa ex hostium manubiis, quibus se à somno quotidie excitari jactabat Themistocles. Auctor Tullius 4. Tuscul. & Plut. *Schott.* Descripsit autem Nepos locum ex oratione Æschinis rhetoris contra Demosthenem, sive Ctesiphontem προσέλθετε οὖν τῇ διανοίᾳ καὶ εἰς τὴν στοὰν τὴν ποικίλην. ἁπάντων γὰρ τῶν καλῶν ἔργων ὑπομνήματα ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀνάκειται τί οὖν ἐστιν ὦ Ἀθηναῖοι ὃ ἐγὼ λέγω. ἐνθαῦτα ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη γέγραπται. τίς οὖν ὁ στρατηγός; οὑτωσὶ μὲν ἐρωτηθέντες ἀποκρίνεσθαι ἂν ὅτι Μιλτιάδης. ἐκεῖ δὲ οὐκ ἐπιγέγραπται πῶς, οὐκ ᾔτησε τὴν δωρεὰν ταύτην, ᾔτησεν, ἀλλ' ὁ δῆμος οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ὀνόματος συνεχώρησεν αὐτῷ πρώτῳ γραφῆναι παρακαλοῦντι τοὺς στρατιώτας. *Longol.* Lege *Plut.* in Cimone. Rem tangit Plin. lib. 35. cap. 8. fuisse autem hunc honorem athletarum ut iis icones ad vivum expressæ ponerentur, docet Pet. Faber lib. 2. Agon. c. 21. *Schottus.*

5 *Quæ Pœcile vocatur.*] A picturæ varietate. *Pausan. Aristid.* ποικιλία enim, sive ποίκιλμα, *varietatem* denotat. ποικίλλω vero idem est quod *variego.* Vnde Aristoteles XI. cap. 1. de Animal. avem colore variam *Pœcilidem* vocat. *Mag.* ποικίλη ante πεισιανάκτειος dicta. *Idem. Gebh. Longol.* Nomen mutatum fuit Phanippo imperante Athenis, sub quo Marathonium prælium commissum. *Long.* Pictor hujus porticus Polygnotus

catur, quum pugna depingeretur Marathonia; ut in decem Prætorum numero prima ejus imago poneretur, iſque hortaretur milites, præliumque committeret. Idem ille populus poſteaquam majus imperium eſt nactus, & largitione magiſtratuum corruptus eſt, [1] trecentas ſtatuas Demetrio Phalereo decrevit. [2] Poſt hoc prælium claſſem ſeptuaginta navium Athenienſes eidem Miltiadi dederunt, ut 7
[3] inſulas quæ barbaros adjuverant, bello perſequeretur. Quo imperio [4] pleraſque ad officium redire coëgit: nonnullas vi expugnavit. [5] Ex his Parum inſulam [6] opibus elatam,

gnotus Thaſius fuit. *Lamb.* Aglaophontis filius & diſcipulus. *Gebh.* Qui eam ſine ulla mercede, ſed ob gratiam duntaxat erga urbem adductus, depinxit. *Mag.* Diog. Laërt. 8. in Zenone: Ἀνακάμπτων δὲ ἐν τῇ ποικίλῃ στοᾷ, τῇ καὶ πεισιανακτείῳ καλουμένῃ, ἀπὸ δὲ τῆς γραφῆς τοῦ Πολυγνώτου ποικίλῃ. Vide & Scholiaſt. Ariſtidis. Etenim prima pictura, qua porticus iſta depingi cœpit, Marathonia fuit pugna, adſcripto hoc diſticho:

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι,
Ἔκτειναν Μήδων εἴκοσι μυριάδας.

In eo epigrammate numerus κατ' ἐξοχὴν, mendacio ſupra veritatem effertur. Variant alioqui à Probo omnes Græci Hiſtorici. *Long.* Sed Plutarchus mulieres quaſdam prius fuiſſe pictas demonſtrat. *Mag.* Quod cum Pauſania facit, qui Marathoniam pugnam in extremo picturæ fuiſſe delineatam, tradit. Vide Jan. Rutgerſii Var. lect. lib. 5. c. 1. I. Meurſii Athen. Atticas lib. 1. cap. 5. Similis Romæ fuit *Media*, vel *Medica*, de qua Petron. in Sat. & porticus Argonautarum apud P. Vict. *Pœcile.*] In excerptis: Ποικίλη. Ut ὀστρακισμὸς, ἄστυ, & alia Græco charactere & terminatione. *Keuchen.*

1 *Trecentas ſtatuas Demetrio Phalereo.*] Quæ eo vivo everſæ ſunt. *Plut.* Narrant hiſtoriam Laert. v. & Strab. 9. *Longol.* Addendæ numero ad minimum ſexaginta ſtatuæ. Plin. 34. H. N. 6. Sequitur & Varro numerum prædictum. Strabo quoque plures quam trecentas, Diogenes Laërt. *trecentas ſexaginta* refert. *Kirchmaj.* Fuit autem hic Demetrius dictus *Phalereus* ad differentiam, à *Phalaris* Athenienſium porticu. Eloquentiſſimi Peripateticorum Theophraſti diſcipulus primo poſt ob eximias virtutes, annis decem præfuit Athenienſibus. *Idem.* alter item Demetrius Pharius apud Strabonem lib. 1. Geogr. emendante doctiſſimo Victorio lib. 20. Var. lect. cap. 4. cujus caſtigationem confirmat Strabonis locus alter lib. 7. Φάρος ἡ πρότερος Πάρος Παρίων. ἐξ ἧς Δημήτριος ὁ Φάριος. *Schottus.*

2 *Poſt hoc prælium claſſem ſeptuaginta navium.*] Paullo aliter rem proſequitur Herodotus, aliam à Nepote cauſam ſubnectens. Verba lege lib. 6.

3 *Inſulas.*] Cycladas.

4 *Pleraſque ad officium redire coëgit.*] Schotti liber *plures.* Officium vero heic notat obedientiam, qua populus magiſtratui tenetur. Infra Cimone; *Inſulas alienatas ad officium redire coëgit.* Gebh.

5 *Ex his Parum inſulam.*] Παραλαβὼν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὴν στρατιὴν, ἔπλεε ἐπὶ Πάρον, πρόφασιν ἔχων ὡς οἱ Πάριοι ὑπῆρξαν πρότεροι στρατευόμενοι τριήρεσι ἐς Μαραθῶνα ἅμα τῷ Πέρσῃ. *Herod.* Vide ſequentiä; & Ephorum apud Stephanum. Græci Scriptores cum de inſulis tradunt, quæ urbes habent cognomines; ita loqui ſolent, Πάρος νῆσος καὶ πόλις. Κίμωλος νῆσος καὶ πόλις. Quod Plinius

tam, 1 quum oratione reconciliare non posset, copias è navibus eduxit, urbem 2 operibus clausit, omnique 3 commeatu privavit. Deinde 4 vineis ac testudinibus constitutis, propius muros accessit. Quum jam in eo esset ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur, nescio quo casu, 5 nocturno tempore incensus est. Cujus flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem, signum à 6 classiariis regiis datum. Quo factum est, ut & Parii à deditione deterrerentur, & Miltiades timens ne classis regia adventaret, incensis operibus, quæ statuerat, cum totidem navibus, atque erat profectus, Athenas magna cum offensione civium suorum rediret. 7 Accusatus ergo proditio-

Plinius dixit, *Paros cum oppido ab Delo XXXVIII. marmore nobilis.* Quæ verba id significant, Paron insulam cum oppido ejusdem nominis, distare ab Delo insula triginta octo millibus passuum. Ita ille accepit, quasi dixisset Paron cum oppido Abdelo, ut Abdelos sit nomen oppidi in Paro. *Salmasius.*

6 *Opibus elatam.*] Sic loquitur Tacitus XV. Ann. cap. 20. *Opibus nimiis ad injurias minorum elati.* Sic Alcib. *Secunda fortuna.* Pausan. *Victoria elatus.* Gebhard.

1 *Quum oratione reconciliare.*] Inclinat eo doctiss. Gronovius, ut probet *ratione*, hoc est, via aliqua commoda, conditionibus. Adi ipsum lib. II. Observ. cap. 10. & in Addendis p. 216. *Keuchen.*

2 *Operibus clausit.*] Operibus oppugnantur munitiora, quam quæ impetu seu corona capi, subigique possint. Tac. 5. Hist. 13. Livius 37. *Cum ad mœnia castra posuisset, non corona, sicut Lamiam, sed operibus oppugnare urbem est aggressus.* Vide Cæsar. lib. II. de B. G. cap. 12. Tacit. 6. Annal. 41. Græci vocant *τάφροις καὶ σαυρώμασι περιβαλεῖν*, vel etiam *περιλαμβάνειν*. *Gebhard.*

3 *Commeatu privavit.*] Nempe mari prohibitos, atque interclusos. Unde Ephorus ait: *Πάρον δὲ εὐδαιμονεστάτην καὶ μεγίστην οὖσαν τῶν κυκλάδων*, (hoc est, quod Nepotis *opibus elatam* dicit) *καθεζόμενος ἐπολιόρκει πολὺν χρόνον τῆς θαλάττης εἴργων, καὶ κατὰ γῆν μηχανήματα ἄγων.* *Lambin.*

4 *Vineis ac testudinibus constitutis.*] De quibus legendus Justus Lipsius in libris *πολιορκ.* Vegetius lib. 4. cap. 14. & 15.

5 *Nocturno tempore incensus est.*] Circa Muconum. Ephorus: *ἤδη δὲ τῶν τειχῶν πιπτόντων, καὶ ἐπὶ τὸ παραδιδόναι τὴν πόλιν διωμολογημένων, ὕλης τινὸς ἐξ αὐτομάτου περὶ τὸν Μύκωνον ἐξαφθείσης, οἱ μὲν Πάριοι τὸν Δᾶτιν αὐτοῖς πυρσεύειν ὑπολαβόντες, ἐψεύσαντο τὰς ὁμολογίας, καὶ τὴν πόλιν οὐκ ἔτι τῷ Μιλτιάδῃ παρέδοσαν.* Addit illos uti adhuc proverbio de pactis irritis, quod *ἀναπαριάζειν*, hinc vocant. De hoc incendio ne *γρῦ* Herodotus & longe aliam causam discessus in Eratone refert. quem consule.

6 *Classiariis Regiis.*] Themistocle: *Cum classiariis Regis conflixit.* Id est, Xerxis, quemadmodum hic Darii. Rex enim Persarum speciali nomine *Βασιλεὺς* appellatur. Suidas, Curtius lib. 2. Hirtius & Xenophon epibatas vocant: qui iidem cum classiariis.

7 *Accusatus ergo proditionis.*] A Xantippo

ditionis, quod quum Parum expugnare posset, [1] à rege corruptus, infectis rebus à pugna discessisset. Eo tempore æger erat vulneribus, [2] quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque quoniam ipse pro se dicere non posset, verba pro eo fecit frater ejus [3] Tisagoras. Causa cognita, [4] capitis absolutus, [5] pecunia mulctatus est, [6] eaque lis quin-

tippo Ariphronis filio. Herodotus: Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπονοστήσαντα ἔσχον ἐν στόμασι, οἵ τε ἄλλοι, καὶ μάλιστα Ξάνθιππος ὁ Ἀρίφρονος, ὃς θανάτου ὑπαγαγὼν ὑπὸ τὸν δῆμον, Μιλτιάδεα ἐδίωκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἵνεκα.

1 *A Rege corruptus.*] Reges absolute non dicuntur nisi de Persidis Regibus. Ita eos Plinius semper vocat. *Salmasius.* Vnde apud Suidam, βασιλεὺς μέγας, ὁ τῶν Περσῶν. τοὺς δὲ ἄλλους προσετίθεσαν καὶ τῶν ἀρχομένων τὰ ὀνόματα οἷον Λακεδαιμόνιοι, Μακεδόνες. Quales Turcarum Imperatores, qui se omnium *ter Maximos* vocabant. Quæ appellatio ab Imperatoribus Constantinopolitanis propagata est una cum Imperio, quorum stemmata quadruplici β. figurabantur: βασιλεὺς βασιλέων, βασιλεύων βασιλεῦσι. *Keuchen.*

2 *Quæ in oppugnando oppido acceperat.*] Sic MSS. & Lambinus. Reliqui *ceperat.* in Dione: *Accepit gravissimum parens vulnus morte filii.* in Epamin. *At Epaminondas cum animadverteret mortiferum vulnus se accepisse.* in Datame, *celans quantum vulnus accepisset.* Plin. Ep. 5. lib. 8. *Grave vulnus Macrinus noster accepit.* Savaro. Μιλτιάδης δὲ, αὐτὸς μὲν παρεὼν οὐκ ἀπελογέετο (ἦν γὰρ ἀδύνατος, ὥστε σηπομένου τοῦ μηροῦ.) *Herodot.* Idem tradit, ei fuisse femur convulsum, seu luxatum, dum desiliit ex solario aut maceria. *Lamb.* Alii putridum factum vel emortuum volunt. Nonnulli ad siderationem pervenisse, interpretantur ex Celso: quod probabile videtur, præsertim cum ex diversa causa apoplexia originem trahat; ut miratur Fernel. lib. 5. cap. 8. Path. *Keuchen.*

3 *Tisagoras.*] *Stesagoras* figmentum Longolii: cum contra exstet in omnibus libris *Dixagoras.* P. Danielis excerpta *Sagoras.* Vulgari *Diagoras* nulla ratione. Verum Cl. Rutgersius è Libanio reducit *Tisagoras.* Idem accusat ex Herodoto erroris, quod multo antequam Miltiadi hoc accideret, jam obiisset ille. *Gebhard.* Herodotus causam ejus ab amicis defensam tradidit: ὑπεραπελογέοντο οἱ φίλοι, & mox, τῆς μάχης τε τῆς ἐν Μαραθῶνι πολλὰ ἐπιμεμνημένοι, καὶ τὴν Λήμνου αἵρεσιν ὡς ἑλὼν Λῆμνόν τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς, παρέδωκε Ἀθηναίοισι. lib. VI.

4. *Capitis absolutus, pecunia multatus est.*] Προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῷ, κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίην πεντήκοντα ταλάντοισι. *Herod.*

5 *Pecunia mulctatus est.*] Leve est quod notamus, tamen quia crebrius occurrit, semel hoc loco observandum. *Mulctari* & *multari* promiscue κατὰ τὰ εἰθισμένα scribebant veteres, unde *multatus est* in Excerptis. Sed in aliis *mulcatus est*, pro *mulctatus*, vel *multatus*, quæ verba male confunduntur à literionibus vulgatis. Nam *mulcare* est aliquem verberibus excipere, unde *Mulciber*: *mulctare* vero πληστηριάζειν, pœnam pecuniariam alicui irrogare, à *multa*, cujus originem ad Sabinam linguam refert Varro in undevigesimo antiq. humanar. Nihil frequentius in libris occurrit, quam mutatio harum literarum invicem. *Keuchen.*

6 *Eaque lis quinquaginta talentis æstimata est.*] Id est, aureorum triginta millibus, si Budæo adhibenda fides. *Magius.* Litem æstimare, teste Asconio Pediano, est pecuniam, de qua lis fuit, & propter quam reus condemnatus est, in sum-

quinquaginta talentis æstimata est: quantus in classem sumptus factus erat. [1] Hanc pecuniam quod solvere non poterat, [2] in vincula publica conjectus est, [3] ibique diem
8 obiit supremum. Hic etsi crimine Pario est accusatus, tamen [4] alia fuit causa damnationis. Namque Athenienses propter [5] Pisistrati tyrannidem, [6] quæ paucis annis ante fue-

summam redigere. Cimone: *Cum pater ejus litem æstimatam populo solvere non posset.* Timotheo; *Hoc judicio damnatur Timotheus; lisque ejus æstimatur centum talentis.* Vellej. Paterculus l. II. c. 8. *C. Cato consularis M. Catonis nepos, Africani sororis filius, repetundarum ex Macedonia damnatus est, cum lis quatuor millibus æstimaretur.* Cæsar lib. 5. Comment. capite 2. *Arbitros inter civitates dat, qui litem æstiment pœnamque constituant.* Ita creberrime loquitur Cicero. Val. Max. lib. V. cap. III. 2. *pœnam finire.* pro eodem. *Gebhard.* Sed talentum varium apud Veteres. Nam Atticum, affirmante Jul. Polluce, sexaginta fuit minarum. Aliud rursus Babylonium, aliud Syrium & Æginæum. Verba ejus l. IX. in universum sunt hæc: Τοῦ τογε μὴν οὐκ ἄκαιρον, ὅτι καὶ μὲν Ἀττικὸν τάλαντον ἑξακισχιλίας ἐδύνατο δραχμὰς ἀττικάς. τὸ δὲ Βαβυλώνιον, ἑπτακισχιλίας. τὸ δὲ Αἰγιναῖον, μυρίας. τῶν δὲ Σύρων πεντακοσίας καὶ χιλίας, ὡς πρὸς τὸν Ἀττικῆς δραχμῆς λογισμόν. Sed intelligenda hæc de talento nummario. Dixerit aliquis: *Quod ergo minarum erat ponderale talentum?* Respondeo, totidem. Docet id Diodorus apud Suidam his verbis: τάλαντον ὥς φησι Διόδωρος ἐν τῷ περὶ σταθμῶν, μνῶν ἐστι ξ. ἡ δὲ μνᾶ, δραχμῶν ρ. ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολῶν ἕξ. ὁ δὲ ὀβολὸς, χαλκῶν ς. ὁ δὲ χαλκὸς λεπτῶν ν. Quod Græci τάλαντον dixerunt, ἀπὸ τοῦ τλῆναι τὸ βάρος, à sustinendo onus vel pondus, quum videlicet pecuniæ certa summa appenditur, hoc Hebræi appellant ככר *Cicar*, quasi ponderis speciem plenam & extensam placentæ instar, ut explicat Arias Montanus. *Funger.* Lege quæ de talentis ad Festi locum notavit maximus Scaliger.

1 *Hanc pecuniam quod solvere non poterat.*] Græce μὴ ἐκτετικέναι τὸ τίμημα. Amplius vero calamo exarati libri: *Quod solvere in præsentia non poterat.* quod est, præsentibus nummis. *Schott.* Testantur historici Cimonem filium Miltiadis pecuniam pro patre numerasse. verum ne sic quidem illum invidia & carcere liberatum. plura hac de re in vita Cimonis. *Longol.*

2 *In vincula publica conjectus est.*] In Pausan. *huc ut venit ab ephoris in vincula publica conjectus est.* in Conone, & aliis. *Savaro.* Alludit eo Cicero pro Sextio: *Miltiadis calamitas non deterruit Themistoclem à republica defendenda.* Lege Pausan. in Att. & Val. Maximum, l. 5.

3 *Ibique diem obiit supremum.*] Occurrit hæc Phrasis sæpius apud nostrum. In Dione. Timoleone, bis. de Morte autem Miltiadis Herodot. & Valerius Maximus libro 5. cap. 3. infra in Cimone. *Savaro.* Μιλτιάδης μὲν μετὰ ταῦτα σφακελίσαντος αὐτῷ τοῦ μηροῦ, καὶ σαπέντος αὐτοῦ, τελευτᾷ· τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐξέτισε ὁ παῖς αὐτοῦ Κίμων. *Herodot.*

4 *Alia causa damnationis.*] Peculatus juxta Justin. lib. 2. ubi agit de Cimone. Seneca in controversiis. *Miltiades peculatus damnatus in carcere alligatus decessit.*

5 *Pisistrati tyrannidem.*] Duæ tyrannidis species à Cicerone memorantur: Πεισιστρατισμὸς & Φαλαρισμός. *Keuch.* De hoc Pisistrato, ejusque elogiis vide Pausaniam in Atticis. Gellium Noct. Attic. 6. 17. Valer. Maxim. 8. 9. Herodot. lib. 1. Cicero ep. ad Attic. lib. 7. *Incertum est, Cæsar Phalarimne, an Pisistratum sit imitaturus.* & Aristot. l. 5. de rep. 5. *Lambin.*

6 *Quæ paucis ante annis fuerat.*] Tyranni-

fuerat, [1] omnium suorum civium potentiam extimescebant. Miltiades [2] multum in imperiis magistratibusque versatus, [3] non videbatur posse esse privatus: præsertim [4] cum consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Chersonesi omnes illos quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem, tyrannusque fuerat appellatus, sed justus. Non erat enim vi consequutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem bonitate retinuerat. [5] Omnes autem

rannidem Pisistratus constituit Olympiad. I. anno I. ut ex Tatiano, Clem. Alexandrino, & aliis constat. Quo tempore Archon Comias. Plutarchus: ἐπὶ Κωμίου ἤρξατο τυραννεῖν Πεισίστρατος. Regnabat Romæ Servius Tullus. Vide Ciceronem in Bruto. Aulus Gellius XVII. 31. *Servio autem Tullo regnante, Pisistratus Athenis tyrannus fuit.* Meursius. Tempus tyrannidis fuit XXXIII. annorum, Heraclides iu Rep. Πεισίστρατος, τριάκοντα τρία ἔτη τυραννήσας, γηράσας ἀπέθανεν. De Pisistratidis est Herodoti locus Musa quinta, qui accipiendus, ut XXXV. impleto, sextus inchoatus fuisse existimetur. Valde erravit Aristoteles in istis verbis Politicor. 5. 12. ὥστε τὰ πάντα ἐγένετο ἔτη τριάκοντα καὶ πέντε. Nam quod ille universum tempus statuit, illud tantum Pisistratidarum fuit, ut ex Herodoto clarum. *Keuchen.* Quem vide lib. I. & Justinum libro 2.

1 *Omnium suorum civium potentiam extimescebant.*] Hinc tam exosa memoria fuit, ut viros quosque præstantissimos, cum excellere potestate in Republica incepissent, solo hoc duntaxat nomine amoverent. Post Hippiam decretum factum in omneis Pisistratidas longe asperrimum; cujus mentio est in illo adversus Philippum, quod exstat apud Livium l. XXXI. Ac tam pertinaci odio eos deinde habuerunt, ut ne quidem accepta in Sicilia clade, in discrimen suum adducti, post annos nonaginta duos, cum exulibus quibuscunque reditum darent, instaurandæ reipublicæ hos recipere voluerint. *Marcellinus* in vita Thucyd. De exoso nomine sub ostracismo Cimonis & Themistoclis unus instar omnium Aristides in oratione de Quatuor viris: Δοκοῦσι γάρ μοι (οἱ Ἀθηναῖοι) τὰς συμφορὰς ἐνθυμούμενοι, τὰς ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν γενομένας ἑαυτοῖς, μηδένα βούλεσθαι μεῖζον ἐᾶν τῶν πολλῶν φρονεῖν, ἀλλ' ἐξ ἴσου εἰς δύναμιν εἶναι. δίκαια ἄρα ἐποίουν, ἐλαύνοντες Κίμωνα, καὶ Θεμιστοκλέα. Vide Thucydidem de Alcibiade, lib. 6. *Meursius.*

2 *Multum in imperiis.*] *Magnisque,* Cod. Gifanii. *Schott.*

3 *Non videbatur posse esse privatus.*] Tanta est imperii dulcedo, tamque penetrans ambitio, ut dedisci non possit. Liv. lib. II. cap. 2. *Nescire Tarquinios privatos vivere.* Aristotel. III. Polit. cap. 3. Καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως Ἰάσων ἔφη, πεινεῖν, ὅτι μὴ τυραννοῖ, ὡς οὐκ ἐπιστάμενος ἰδιώτης εἶναι. Justin. XXXVIII. c. 9. *Demetrius privatam, etsi opulentam vitam pertæsus, tacitus in regnum fugam meditabatur.* Gebhard.

4 *Cum consuetudine ad imperii cupiditatem.*] Isaacus Casaubonus Animadversionibus Suetonianis, legit: *Cum imperii consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur.* Ut τὸ *imperii* bis repetatur. *Schott. Boecler.* Quod probare non possum. *Gebhard.*

5 *omnes autem & habentur & dicuntur Tyranni.*] Hæc videntur esse dicta propter C. Jul. Cæsarem, cujus potentiam immoderatam & injustam, sive Æmilius Probus, sive Cornelius Nepos, ut qui esset bonarum partium, non probabat. *Lambin.* Vox tamen *Tyranni* antiquitus bonæ significationis regem denota-

autem [1] & habentur & dicuntur tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea civitate, [2] quæ libertate usa est. Sed in Miltiade erat cum summa humanitas, [3] tum mira comitas, [4] ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus pateret: magna auctoritas apud omnes civitates: nobile nomen: laus rei

notabat, unde & poëtæ omnes monente *Suida* ante bellum Trojanum reges & principes Tyrannos nominarunt. *Jupiter* deorum *Tyrannus* audit apud Aristophanem. Virgil. 7. Æneid. Ovid. XI. de Laomedonte. Martial. lib. 9. *Pellæum Tyrannum*, id est, regem, ut convenienter Raderus. *Kirchmaj.*

1 *Et habentur & dicuntur.*] Legunt Excerpta: *& dicuntur & habentur.* Cæterum *justus tyrannus* est Aristoteli τυραννος κατὰ νόμον, quales erant reges Orientis, qui non vi, sed voluntate populorum, imperium obtinebant. *Keuchen.*

2 *Quæ libertate usa est.*] Ε'ν δημοκρατυμένη πόλει. *Schott.*

3 *Tum mira comitas.*] Sic constanter Mss. & vulgati omnes. Vetus Codex & Puteanus *Communitas* legebat. Sed ambigo, num receptum sit nomen in ea significatione apud Latinos auctores. *Communio* Sidonio nostro epist. 3. l. 2. Vide notas ibidem & infra in Attico. *Savaro. Communitas* noster & Gifanii codex. Sic Terent. Heaut. 4. 3. *Quemquam animo tam communi aut leni putas?* Suet. Claud. 21. *Nec ullo spectaculi genere communior aut remissior erat.* Et Græci κοινὸν sic adhibent. Demosthenes περὶ στεφ. κοινὸς καὶ φιλάνθρωπος. Phocilidæ quoque usitatum, ut & Isocrati in Euag. & Xenoph. non semel I. ἑλλην. Etymologista, κοινὸς ὁ εὔκιλος γινόμενος πᾶσι.

4 *Ut nemo tam humilis.*] Qui se nimis in magna dignitate affabiles atque aditus faciles præbent altiora spirare solent. Tacit. 15. Ann. 46. de C. Pisone. *Ignotis quoque comi sermone & congressu.* Detegit hoc ulcus Arist. IV. Polit. cap. XI. & Menelaus in Iphigeniâ Aulidensi Agamemnonis artes. *Gebh.*

MILTIADIS res habentur apud Plutarchum vita Cimonis. Herod. præsertim l. 6. Pausan. in Attic. Ælian. 12. 35. Platon. in Gorgia, Cic. passim. Val. Max. 5. 3. ext. 3. & 8. 14. ext. 1. Justin. 2. 9. & 15. Gell. 17. 21. & alios. *Boecl.* adde Suidam in verbo Μιλτιάδης. *Ernst.* Effigiem ejus habes ex Herma Veteri inter imagines illustrium. F. Ursinus num. 92.

MILITIADES.

Ejusdem

rei militaris maxima. Hæc populus respiciens, maluit eum innoxium plecti, quam se diutius esse in timore.

Ejusdem Hermes alius repertus Romæ olim in monte Cœlio his versibus Græcis & Latinis inscriptus.

QVI. PERSAS. BELLO. VICIT. MARATHONIS. IN ARVIS.
CIVIBVS. INGRATIS. ET. PATRIA INTERIIT.
ΠΑΝΤΕC. ΜΙΛΤΙΑΔΗ. ΤΑΛΑΦΗΙΑ. ΕΡΓΑ. ΙCΑCΙΝ.
ΠΕΡCΑΙ. ΚΑΙ. ΜΑΡΑΘΩΝ. CΗC. ΑΡΕΤΗC. ΤΕΜΕΝΟC.

Exhibent Gruterus inscript. p. cccc xxxviii. 6. & Joh. Faber in Commentario ad imagines Vrsini pag. 58. Spectatur & in numismate pereleganti (nescio quam vetusto) quod penes me est effigies Miltiadis cum titulo ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΥ, in aversa parte imago libertatis, sinistra manu pileum tenentis super puero lauream attollente, cum hac inscriptione: ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΕΙΑ.

THEMISTOCLES.

II.

THEMISTOCLES [1] Neocli filius Atheniensis. [2] Hujus vitia ineuntis adolescentiæ, magnis sunt emendata vir- 1

1 *NEocli filius.*] Titulus hujus vitæ à Cornelio talis mihi videtur esse conceptus:
THEMISTOCLES NEOCLI FILIVS ATHENIENSIS.
Hujus vitia ineuntis adolescentiæ. Sic refingendum censeo titulum vitæ Alcibiadeæ:
ALCIBIADES CLINIÆ FILIVS ATHENIENSIS.
In hoc natura, &c. Idem tenendum in Timotheo, Chabria, Epaminonda, Eumene, Timoleonte, Annibale. *Gebhard.* Θεμιστοκλῆς, Ἀθηναῖος δημαγωγός, Νεοκλέους υἱός. *Suidas.* In veteribus libris manuscriptis ea nomina Græca quæ primæ sunt declinationis contractorum, Latine ab Æmilio Probo per secundam redduntur: ut, Περικλῆς, *Periclus*, Νεοκλῆς, *Neoclus*, & similia. *Proclus* in Vita Agesilai, cum Προκλῆς Græce scribatur. *P. Daniel. Savaro.* Verum ad Ciceronem Lambinus observat in Græcis hujusmodi obliquis *s* à fine sæpe extritum, ut proxime in Aristide *Themistocli æqualis* pro Themistoclis. *Schottus.* Solebant Latini non raro Græca aut barbara ad Latinorum rationem inflectere & commutare. Sic hoc in loco pro *Neoclem* *Neoclum* & inde *Neocli* noster fecit, quemadmodum & paullò post pro *Neocles* in quibusdam libris *Neoclus.* auctore Scotto, invenitur. Sic *Cotum* & in secundo casu *Coti* noster dixit in Iphicrate sub finem qui *Cotys* alias Græca terminatione dicebatur. Item *Nectanebum* Ægypti regem, qui *Nectanebis* Plutarcho & aliis dicitur. *Buchner.* Adde Vossium de Analogia 2. 9.

2 *Hujus vitia ineuntis adolescentiæ.*] Achilles Tatius VIII. ἐρωτικῶν prope finem in tali exemplo: κἀμὲ οὖν ὑπεισῄει τὸ τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅτι κἀκεῖνος τὴν πρώτην ἡλικίαν σφόδρα δόξας ἀκόλαστος εἶναι, πάντας ὑπερέβαλεν Ἀθηναίους ὕστερον σοφίᾳ τε, καὶ ἀνδραγαθίᾳ. Atque hunc colorem in Cæliana, suo proposito accommodat Cic. c. 12. *Boecler.* Ipse quippe dicere solitus erat, *asperos & indomitos pullos in optimos equos evadere, si quis illis disciplinam rectamque institutionem* adhi-

ta virtutibus: adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio est ordiendum. [1] Pater ejus Neoclus generosus fuit: [2] is uxorem Acarnanam civem duxit, ex qua natus est Themistocles. Qui quum minus esset probatus parentibus, [3] quod & liberius vivebat, & rem familiarem negligebat; [4] à patre exheredatus est. [5] Quæ contumelia non fregit eum; sed erexit. Nam quum judicasset, sine summa industria non posse eam exstingui, totum se dedidit reipublicæ, diligentius amicis [6] famæque serviens. Mul-

adhibeat. Gebhard. Hinc Val. Maximus lib. VI. cap. 12. *Piget Themistoclis adolescentiam attingere, sive patrem aspiciam, abdicationis inurentem notam; sive matrem, suspendio finire vitam propter filii turpitudinem coactam; cum omnium postea Graji sanguinis virorum clarissimus exstiterit, mediumque Asiæ & Europæ vel spei, vel desperationis pignus fuerit. Hæc enim salutis eum suæ patronum habuit, illa vadem victoria adsumpsit.* Enumerat ejus vitia Plutar. & Ælian. l. II. c. 12. *Schott.*

1 *Pater ejus Neoclus generosus fuit.*] At Plutarchus contra: πατρὸς γὰρ ἦν Νεοκλέους οὐ τῶν ἄγαν ἐπιφανῶν Ἀθήνησι φρεαρίου τὸν δῆμον. *Longol. Lambin.*

2 *Is uxorem Acarnanam civem duxit.*] Turbant in matre Themistoclis Mss. Qui *Halicarnassiam* abnegant Mss. Codices *Acarnanam* substituunt. Longolius primus *Carinam* reposuit. *Gebhard.* Nam Carina vel Cariatide matre Euterpe illum natum plerique prodidere. In quibus est Fanias, ut refert Plutarchus. *Lambin.* Quin idem Plutarchus tradit, Neanthem quendam memoriæ prodidisse, eam Halicarnassii natam esse. *Idem.* Sed certi nihil ob opinionum varietatem de nomine constitui potest. Maxima autem Historicorum pars meretriculam Threjiciam, Abrotanum nomine, illum edidisse testatur. Athenæus l. XIII. Amphicrates de claris viris idem hoc adserit, adjecto epigrammate Iphicratis: quod ipsum & Plutarchus tacito auctoris nomine (videtur autem vitiatus ille locus) adduxit:

Ἀβρότονον Θρήϊσσα γυνὴ γένος, ἀλλὰ τέκεσθαι
Τὸν μέγαν Ἕλλησιν φασὶ Θεμιστοκλέα.

Longol.

3 *Quod & liberius vivebat.*] Imo nimis licenter & dissolute: ut volunt ii, qui Themistoclem ἀκόλαστον & ἄσωτον fuisse in adolescentia dicunt, ob eamque causam à patre abdicatum: in quibus sunt *Ælianus* II. Var. *Suidas.* Quos refellit Plutarchus in Themistocle. Idem tamen περὶ τοῦ θείου βραδέως τιμωρ. eorum sententiam videtur probare. Quemadmodum in ἀποφθ. βασ. Θεμιστοκλῆς μειράκιον ὢν, ἐν πότοις ἐκυλινδεῖτο καὶ γυναιξί. *Lambin.* Vide sis Athenæum, & Val. Max. VI. XI. 13.

4 *A patre exheredatus est.*] Ἀπεκηρύχθη, dicunt Græci, id est abdicatus est, non quidem à familia patris alienatus, sed propter effusionem ab hereditate summotus. *Lambin.* Valer. 8. C. de patria potestate. Inter justas abdicationis causas, liberius vivendi morem & rem familiarem disperdendi numerat Quintil. decl. 279. 290. *Sav.*

5 *Quæ contumelia.*] Contumelia non pro injuria, *l. 1. D. de injuriis.* sed pro contemptu dicitur, ut Seneca in libell. *de constantia sapientis.* & recte hæc exheredatio à persona Themistoclis appellari potest. Vid. *Tit. Instit. de inofficios. test.* Ernstius.

6 *Famæque serviens.*] Sic Cicero epist. ad Att. lib. VI. 10. *Persuasum est omnibus meis serviendum esse famæ meæ.* Et ep. 14. *spero meos omnes servire laudi meæ.* Lamb.

1 *In*

Multum in judiciis privatis versabatur: sæpe [1] in concionem populi prodibat: nulla res major [2] sine illo gerebatur: [3] celeriterque quæ opus erant, reperiebat, facile eadem oratione explicabat. Neque minus in rebus gerendis promptus quam excogitandis erat: quod & de instantibus [4] (ut ait Thucydides) verissime judicabat, & de futuris callidissime conjiciebat. [5] Quo factum est ut brevi tempore illustraretur. Primus autem gradus fuit capessendæ reipu- 2
blicæ: [6] bello Corcyræo, ad quod gerendum [7] prætor à populo factus, non solum præsenti bello, sed etiam reliquo tempore, [8] ferociorem reddidit civitatem. Nam quum pecunia publica [9] quæ ex metallis redibat, largitione magistra-

1 *In concionem populi prodibat.*] Εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Vel: εἰς τὸ βῆμα παρήει, seu παρήρχετο. *Lamb.*

2 *Sine illo gerebatur.*] Editio Longoliana: *regebatur.*

3 *Celeriterque qua opus erant, reperiebat.*] Addunt excerpta P. Danielis: *facile eadem oratione explicabat.* Quæ & Cl. Schottus ex Vltrajectino producit, cujus judicio assentior. Tale enim quicquam desideratur, cum & prudentiæ juxta & eloquentiæ laude viguerit Themistocles. *Gebhard.* Vide Lucianum in Encomio Demosthenis. Marcus Tullius in Bruto: *Constat tum prudentia tum eloquentia præstitisse Themistoclem.*

4 *Vt ait Thucydides.*] Lib. I. οἰκείᾳ γὰρ ξυνέσει καὶ οὔτε προμαθὼν ἐς αὐτὴν οὐδὲν, καὶ οὔτ' ἐπιμαθὼν τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής. Quem locum etiam M. Tullius profert epist. 3. lib. x. ad Atticum. Laudat & prudentiam & industriam ejus in prospiciendis prævidendisque futuris Aristides Rhetor. Plutarchus quoque de illo hoc adserit: πόρρωθεν ἤδη προσδοκῶν τὸ μέλλον. *Longol.*

5 *Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur.*] Herod. l. 8. Θεμιστοκλῆς ταῦτα μὲν λέγων διέβαλλε· Ἀθηναῖοι δὲ ἐπείθοντο. ἐπειδὴ γὰρ καὶ πρότερον δεδογμένος εἶναι σοφὸς, ἐφάνη ἐὼν ἀληθέως σοφός τε καὶ εὔβουλος, πάντως ἑτοῖμοι ἦσαν λέγοντι πείθεσθαι. i. *Hæc Themistocles cum diceret non ex animi sententia, fidem fecit Atheniensibus. Quoniam enim qui antea sapiens habitus esset, repertus est vere sapiens, & consultus, omnino parati erant ei dicenti parere.*

6 *Bello Corcyræo.*] Vel ex aliquo historico, qui hodie non exstat, sumpsit hæc Probus; vel, pro *Corcyræo, Æginetico* legendum. Sic enim Herodotus lib. VII. paucis post Oraculum Delphicum de muro ligneo: ἑτέρη δὲ Θεμιστοκλέϊ γνώμη ἔμπροσθε ταύτης ἐς καιρὸν ἠρίστευσε, ὅτε Ἀθηναίοισι γενομένων χρημάτων μεγάλων ἐκ τῶν κοινῶν, &c. Commemorat hoc bellum & Thucydides lib. I. *Lamb. Long.* Item Polyænus lib. I. Strat. Verum Plutarch. *Corcyræis* & Corinthiis datum arbitrum controversiarum refert extremo Themistocle. *Longol. Schott.*

7 *Prætor à populo factus.*] Neque in Corcyræo bello egit imperatorem seu prætorem, sed arbiter datus inter Corcyræos & Corinthios pro Corcyræis judicavit, & bellum composuit, ut à Plutarcho traditum est: γενόμενος γὰρ αὐτῶν (Corcyræos intellige) κριτὴς πρὸς Κορινθίους ἐχόντων διαφορὰν, ἔλυσε τὴν ἔχθραν, εἴκοσι τάλαντα κρίνας τοὺς Κορινθίους καταβαλεῖν. *Longol.*

8 *Ferociorem.*] Ad periclitandum aliosque lacessendos proterviorem sive animosiorem. Cicer. epist. *Victoria reddidit hominem ferociorem* in malam partem.

9 *Quæ ex metallis redibat.*] Argentifodi-

gistratuum quotannis interiret: [1] ille persuasit populo, ut ea pecunia classis centum navium ædificaretur. Qua celeriter effecta, primum Corcyræos fregit: deinde [2] maritimos prædones consectando, mare tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit, tum peritissimos belli navalis fecit Athenienses. Id quantæ saluti fuerit universæ Græciæ, bello cognitum est Persico. Nam quum [3] Xerxes [4] & mari & terra

fodinis, ut Græci referunt, ne quælibet metalla intelligamus. Iste proventus Laureoticus erat, à Laureo Atticæ regiuncula, in qua fodinæ erant Atheniensium. Suidas, Thucyd. II. & VI. Pauf. in Att. Strab. 3. & IX. Vitruv. VII. Cæterum descripsit hoc ex Herodoto lib. VII. Plutarchus, à quo Probus est mutuatus. *Longol.* De proventu Laureotico legendus Polyænus l. I. in Themist. Comm. 5. Verbum *redire* significans πρόσοδον rarioris usus. Cicero pro Roscio: *Hæc bona in tabulas publicas nullas redierunt.* Gebhard. Videndus Meursius Fortunæ Atticæ cap. 7.

1 *Ille persuasit populo.*] Dio Prusæus Orat. 25. *De illo*, nempe Themistocle, *audivisti, quod Athenienses navali prælio certare coëgerit, cum antea fuissent pedites.* Ernst.

2 *Maritimos prædones.*] Purioris ævi scriptores *Prædonem* tam in mari quam in terra latrocinantem vocant. Cicero in Verrem, *Fecisti item, uti prædones solent: qui quum communes sint hostes omnium, tamen aliquos sibi instituunt amicos, quibus non modo parcant, verum etiam prædâ quos augeant.* Conjungit idem Prædonem & Piratam: ibidem; *Hæc civitati isti prædoni ac piratæ Siciliensi Phaselis fuit.* Et auctor ad Herennium; *Urbes piratis prædonibusque patefacta.* Sed noster distinguit Epitheto *maritimi*, ut Valer. Max. VI. cap. IX. 15. de C. Julio Cæsare. *Gebhard.*

3 *Xerxes.*] Darii filius. *Herod. Thucyd. Diod. Plut.* In Tarih لسفنى ياو Isphandiar. In sacris annalib. אחשורוש ut ex nomine probat Scaliger. Videtur post Cyrum nomen gentilitium fuisse Xerxes & Artaxerxes, præter nomen quod habebant ante Imperium. Omnes Reges, post illum memoriosum, dictos Ἀρταξέρξας ait Diod. Siculus XV. Etiam Darius ab Alexandro victus, dicitur Artaxerxes Jachiadæ ad Daniel. 12. vs. 5. Ex אחשורוש autem, omissis gutturalibus, & ש quod fieri solet in ξ verso fit Xwerx. Et quia w durior est in media voce, etiam hæc à Græcis omissa, factum est Xerx, & cum Græca terminatione Xerxes. *Art* est additamentum quoddam honorificum, ut *Sha* apud Persas posteriores. Significat magnum, interprete Hesychio. *Scaliger, Grotius.*

4 *Et mari & terra.*] Hinc Val. Maximus lib. III. cap. 2. vocat *gravem illum & mari & terra Xerxem, nec hominibus tantum terribilem, sed & Neptuno quoque compedes, & cælo tenebras minitantem.* Schottus. Unde illa epitheta nata sunt plena ambitionis atque arrogantiæ, φρενοβλαβὴς καὶ ἀτάσθαλος. Qualem Xerxem describit Herodotus, Musa VIII. & II. *Keuchenius.* Cæterum, ut de copiis, sic de anno dissentiunt Scriptores. Tradunt alii contigisse hanc in Europam trajectionem archonte Callia, cujus initium memoratur Olymp. LXXV. anno I. Auctor Anonymus: *διάβασις Ξέρξου εἰς Ἑλλάδα. Ξέρξης εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐμβαλὼν, τὴν μὲν χώραν ἐδῄωσε. τὰς δὲ Ἀθήνας κατέσκαψε, καὶ τὰς ναὺς ἐνέπρησεν, ἡ ἐπὶ Σαλαμῖνι ναυμαχία.* Eusebius Chron. II. Ξέρξης εἰς Ἀθήνας ἐλθὼν, ἐνέπρησεν αὐτὰς, ἐπὶ Καλλιάδου Ἀθηναίων ἄρχοντος. Videndus Herodotus VIII. Meminit etiam Thomas Magister in vita Euripidis. Tradit Laërtius in

terra [1] bellum universæ inferret Europæ, [2] cum tantis eam copiis invasit, quantas neque ante neque postea habuit quisquam. Hujus enim classis [3] mille & ducentarum [4] navium longarum fuit, quam [5] duo millia onerariarum sequebantur. Terrestres autem exercitus, [6] septingentorum mil-

in Anaxagora, τὴν Ξέρξου διάβασιν εἰκοσιν ἐτῶν εἶναι, quippe qui natus Olymp. LXX. anno I. *Meursius*. Polybius ait l. III. fuisse annum XXVIII. à primis Romæ Consulibus. Diodorus in Consulatum Sp. Cassii II. & Procli Virginii conjicit, qui annus Vrbis CCLXVII. Dionysius citat Cæs. Fabium, & Sp. Furium Coss. Nempe Romæ conditæ CCLXXII. Adi *Casaub.* ad Polybium. *Scalig.* de Emend. Temporum lib. V.

1 *Bellum universæ inferret Europæ.*] Quod quinquennium instruxit. *Just.* II. Variant tamen, & tres tantum annos in isthoc apparatu Xerxen consumpsisse, inquit Diodorus. Julianus vero ὁ παραβάτης, orat. priori de laudibus Constantii, inquit; τὸν Ξέρξην χρόνον ἐτῶν οὐκ ἐλάσσονα δέκα πρὸς τὸν πόλεμον ἐκεῖνον παρασκευάζεσθαι. Quod esse non potest. cum sexto anno, ex quo regnum adeptus est, bellum in Græcos moverit Xerxes. *Vossius.*

2 *Cum tantis eam copiis invasit.*] Addunt alii libri: *quantas neque antea neque postea habuit quisquam.* Curtius lib. IV, I. *Rursus rex Xerxes gentis ejusdem ad oppugnandos cum immanium barbarorum copiis venit.* Gebhard. De quibus non convenit inter Historicos. Vide Herod. VII. Ctesiam in Persic. Plin. XXXIII. 10. Diod. Siculum II. Isocratem Panath. Plutarchum Parall. Justin. II. Quomodo autem exercitum Xerxes dinumeravit, vide Herod. VII. 60. Plin. IV. II. *Bongars.* *Eam invasit.*] Vt Glossemata omisit scriptus codex Schotti, & probe constat sensus. retinendum tamen putat. *Gebhardus.*

3 *Mille & ducentarum navium.*] In navium numero valde variant. Æschylo ut scienti, quemque illis temporibus proximum fuisse constat, creditur. Nam in Persis tragœdia, quæ etiamnum extat, ita eas recenset:

Ξέρξῃ δὲ καὶ γὰρ οἶδα, χιλιὰς μὲν ἦν νεῶν
Τὸ πλῆθος, αἱ δ' ὑπέρκομποι τάχει
Ἑκατὸν δὶς ἦσαν, ἑπτά τε ὧδ' ἔχει λόγος.

Nam quod Justinus lib. II. ex Trogo recenset, mendacio quam veritati similius est. Herodotus in septimo, innumerabiles prope copias illius recenset. Sed nemo cum Probo, præter Æschylum rectius consentit. *Longol.* Diodorus: νῆες δὲ σύμπασαι μακραὶ πλείους τῶν χιλίων καὶ διακοσίων. Plutarchus Æschylum secutus classem mille navium, barbarorum fuisse scribit. Sic reliqui, aut in excessu aut in defectu peccarunt. Vnum Isocratem excipimus, qui Persarum τριήρεις διακοσίας καὶ χιλίας enumerat. *Keuchen.*

4 *Navium longarum.*] Militarium, quas Græci μακρὰς vocabant, & Livius quoque 25. 27. Cæsar B. G. 5. 25. ac Scaurus in libello de orthographia simpliciter opponunt *onerariis.* Videndus Schefferus lib. 2. de Militia Navali Veter. cap. 2. & lib. 4. c. 1.

5 *Duo millia onerariarum.*] Quæ Græcis φορτηγοὶ νῆες, & νῆες ὁλκάδες appellabantur. *Camerar.*

6 *Septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum.*] In numero terrestrium copiarum mire variant auctores, Herod. lib. 7. capp. 184. 185. 186. Ctesias in Persicis c. 23. Diod. Sic. II. 5. Plin. 33. 10. Ælian. 13. 10. Just. 2. 10. 18. Oros. 2. 10. Theodoret. Orat. 10. adv. Græcos. Isocrates ait, hominum universorum fuisse quingentas myriades, id est, quinquagies centena millia militarium, & ad pugnam aptorum septingenta millia, seu septuaginta myriades. *Lambin.* Sic Plutarchus περὶ παραλλ. Alii innumerabilem fuisse tradunt exercitum, ob immensam multitudinem. *Keuchen.*

millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cujus de adventu quum fama in Græciam esset perlata, & [1] maxime Athenienses peti dicerentur, [2] propter pugnam Marathoniam: miserunt Delphos [3] consultum [4] quidnam facerent de rebus suis. [5] Deliberantibus [6] Pythia respondit, [7] ut mœnibus ligneis se munirent. Id responsum [8] quo valeret [9] quum intelligeret nemo, * Themistocles persua-

chen. Propon. Mela spatio potius mensum exercitum, quia numero non poterat, auctor est lib. II. c. II. *Schott.* Meminit D. Hieron. in Daniel. cap. 7. & his similia Eus. in Chronico Olymp. LXXV.

1 *Maxime Athenienses peti.*] Venusta translatio à gladiatoribus, qui in quam partem ferri mucronem dirigunt, eam *petere* Latinis dicantur. Cicero de Oratore: *Gladiatores & vitando caute & petendo vehementer omnia faciunt, utiliter ad pugnam, & ad adspectum jucunde.* Pro Murena: *Etenim sciebam Catilinam non latus aut ventrem, sed caput & collum solere petere.* Claud. de Bello Getico vs. 99.

Nec tanti nomen stirpemque abolere Getarum
Vt propius peterere, fuit.

Infra Annibale: *Sensit id non fortuito factum, sed se peti.* Liv. lib. XXXIII. *Annibalem unum se peti à Romanis non fallebat.* Tacit. Agricola c. 31. Just. l. XIX c. 5. *Neq; enim dubium erat imperium Persarum his apparatibus peti.* Cicero in Clodium: *Quotiescunque me petisti, per me tibi obstiti, nunc remp. universam petis.* Gebhard.

2 *Propter pugnam Marathoniam.*] Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πᾶν τοῦτο εἰς αὐτοὺς ᾤοντο παρασκευάζεσθαι, διὰ τὸ ἐν Μαραθῶνι γενόμενον. Aliam causam istius belli adfert Callicles apud Platonem in Gorgia; qui nullo alio jure hoc illatum disputat, quam quo res imbecilliorum, sunt potentiorum. *Lambin.*

3 *Consultum.*] Modum consulendi Oracula, notat ad Aristophanis Plutum, Scholiastes. Οἱ μαντευόμενοι, inquit, ἐγγράφῳ ἀνακοινώσει πρὸς τὸν θεὸν τὰς πνεύσεις ἐποιοῦντο, γράφοντες ἐν πυκτίῳ τὸ κατὰ προαίρεσιν αὐτοῖς κείμενοι στεφάνῳ τε ἀμφισάντες ἀθρῶ τῇ μαντιπόλῳ ἐχειροτόνουν. Ὁ δὲ ἐν ταχίων σύμφονον τὴν ἀπόκρισιν τοῖς προτεινομένοις ἐποιεῖτο. Gebhard.

4 *Quidnam facerent de rebus suis.*] *Quidnam facerent rebus suis.* Schott. Lambin.

5 *Deliberantibus.*] Vide notas supra in Miltiad. *Principes Delphos deliberatum missi sunt.*

6 *Pythia respondit.*] Ξέρξου ἐπιόντος, ἔχρησεν ὁ θεός. Syrianus in Hermogenem. Sic τοῦ θεοῦ χρήσαντος, inquit Sopater, quod est, *Oraculo discere.* Keuchenius. Vid. sup. ad. I. I.

7 *Vt mœnibus ligneis se munirent.*] Oraculum integrum, sive responsum exstat apud Herodotum lib. VII. Cujus vis in hoc latet carmine:

Τεῖχος τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς
Μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, τό σε τέκνα τ' ὀνήσει.

Jupiter è ligno muris Tritonida donat,
Qui soli invicti tivi sint, natisque saluti.

Refert & Polyænus lib. I. Strat. *Lamb. Longol.* Præter eos Aristot. I. Rhet. Cic. 3. de Officiis & 10. ad Attic. epist. 7. Val. 6. 5. Frontin. I. Strat. 3. Justin. 2. *Savaro.*

8 *Quo valeret.*] Quo vergeret, quo propenderet, quorsum spectaret. Aristoph. Pluto.

Οὐκ ἔσθ' ὅπως ὁ χρησμὸς εἰς τοῦτο ῥέπει.

Cicer. de natura Deor. *Quod eo volebat.* Gebhard.

9 *Cum intelligeret nemo.*] Alii enim muris lapideis destructis ædificandos eorum loco ligneos interpretabantur. Quidam, veteres sepe ambiendos. A omnium optime Themistocles παρασκευά-

suasit, consilium esse Apollinis, ut in naves se suaque conferrent: [1] eum enim à Deo significari murum ligneum. Tali consilio probato, addunt ad superiores totidem naves triremes, suaque [2] omnia, quæ moveri poterant, [3] partim Salaminem, [4] partim Trœzenem asportant: [5] arcem sacerdotibus pau-

σκευάζεσθαι ὡς αὐτοὺς ὡς ναυμαχήσοντας, συνεϐάλλευε, ὡς τούτε ἐόντ☉ τοῦ ξυλίνου τείχε☉. Valebant namque Athenienses classe, qui, si periculi impendentis metu & tristi prædictione oraculi de excidio Vrbis territi, Xerxi sese dedidissent, tota haud dubie Græcia in Persarum protestatem fuisset redacta. Hinc non immerito eosdem vocat *Græciæ Servatores* Herodotus. *Keuchen.*

* *Themistocles persuasit consilium esse Apollinis.*] Maximus Tyrius Orat. III. Ὁ δὲ θεὸς αὐτοῖς χρᾷ φράττεσθαι τὸ ἄστυ ξυλίνῳ τείχει. Θεμιστοκλῆς λέγει, ὅτι οἱ δοκεῖ τὸ ξύλινον τεῖχ☉ αἱ τριήρεις εἶναι. Adducitque ut exemplum Aristoteles lib. I. Rhet. de futuris oraculis. Vide *Plutarchum* in Themistocle. *Polianum.* I. Strat. Hoc tempore Cyrsilus quidam Atheniensibus suadebat; ut in urbe manerent, Xerxemque reciperent. Sed ejus consilium tanquam turpe relinquentes, lapidibus eum (ut Cicero inquit l. III. Off.) obruerunt. Legitur apud Demosthen. ἐν τῷ περὶ στεφάνου λόγῳ. *Magius.*

1 *Eum enim à Deo significari murum ligneum.*] Vulgati: *Eum enim significari murum ligneum.* Frontinus eadem de re: *Melius itaque salutem navibus quam urbi commissuros: hujus sententiæ etiam Deum auctorem esse.* Fundamentum præterea hujus suæ interpretationis habebat politicum. *Nam neque prælio pedestri, neque finium tutela, neque obsidioni credebat sufficere Athenienses,* idem Julius lib. I. 3. *Gebhard.* Habes & oraculum hoc ejusque interpretationem apud Suidam in dicto ἀνεῖλεν.

2 *Omnia quæ moveri poterant.*] Græci exponunt δυνατὰ τῶν χρημάτων. Rectius τὰ ἔπιπλα, quibus opponuntur τὰ ἔγγαια. Et Pausanias dicit, ἔπιπλα esse κτήματα τὰ μὴ ἔγγαια, ἀλλὰ τὴν κατ' οἶκον κτῆσιν τὴν δυναμένην πλεῦσαι. Quæ Eustathius profert, ita ut & aliam suam opinionem addat: καὶ μὴν ἄλλως ἔπιπλα καθ' ἑτέρους, ἐκ τῆς ἐπιπολῆς τὰ οἱονεὶ τὰ ἐπιπολάζοντα ἐν τῷ προφαίνεσθαι. Infra Dione: *Dionysius omnia quæ moveri poterant, Dionis in naves imposuit.* Ammian. Marcell. lib. 28. cap. I. vocat *mobilem censum.* Justin. 38. 3. *Homines vero & quæcunque auferri possent, Tigrani cederent.* Gebhard.

3 *Partim Salaminem.*] Codex Vltrajectinus: *Partim Salamina, partim Træzena.* Vtrumque enim legitur *Salamine* & *Salamina.* Nam idem est. *Salamina* quippe & *Salamin* dicebatur. Illud magis Latinum est, siquidem ex quarto casu Græcorum, τὴν Σαλαμῖνα, factus est Latinis primus *hac Salamina,* ut in aliis sexcentis. *Salmasius.*

4 *Partim Træzenem.*] Pomponius Mela lib. II. *Træzenii fide societatis Atticæ illustres.* Herodotus Vrania: οἱ μὲν πλεῖστοι ἐς Τροιζῆνα ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἴγιναν, οἱ δὲ, ἐς Σαλαμῖνα. Cicero libro III. Officiorum: *Athenienses, cum Persarum impetum nullo modo possent sustinere, statuerunt, ut urbe relicta, conjugibus & liberis Træzene deportatis, naves conscenderent, libertatemque Græciæ classe defenderent.* Vide *Frontinum* lib. I. cap. 3. & *Plutarchum.* Justinus II. *Conjuges, liberosque cum pretiosissimis rebus abditis insulis demandasse,* dicit. *Mag. Lambin.* Senes in insulas deportasse, inquit Aristides in Oratione ὑπὲρ τῶν τεττάρων. Conjuges vero & liberos Trœzenem misisse, non in insulas. *Vossius. Partim Træzenem asportant.*] Non est, cur ex Excerptorum fide rescribamus, *deportant.* Nam elegantius *asportare* dicebant veteres de rebus necessitatis tempore deportatis. *Omnia quæ moveri poterant, partim Salaminem,*

paucisque majoribus natu, [1] ac sacra procuranda tradunt:
3 reliquum oppidum relinquunt. Hujus consilium plerisque civitatibus displicebat, & in terra dimicari magis placebat. Itaque [2] missi sunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege, qui [3] Thermopylas occuparent, longiusque barbaros pro-

nem, partim Trœzenen asportant. In Veteri Onomastico: *Asportavit*, ἐμφέρειν. Glossarium: *Asportavit*, ἐξεφορτίσατο. Apulejus lib. IV. Metam. *Asportare quantum quisque poterat. Asportant* autem, ut *asferrent* in iisdem Excerptis, vita Miltiadis. *Keuchen.*

5 *Arcem sacerdotibus, paucisque majoribus natu.*] Plutarchus, infirmos viribus, affectaque jam ætate multos relictos fuisse dicit. Justinus horum non facit mentionem, sed Xerxem ait, Athenarum urbem vacuam hominibus, incendio vastasse; eumque qui in homines ferro sævitiam exercere non potuerat, eam igne in ædificia exercuisse. Pausanias in Atticis, literis mandavit, Athenis homines armis ineptos remansisse, ac eos etiam, qui melius quam Themistocles, fecissent, oraculum sibi interpretati esse videbantur, eamque ob rem, arcem ab illis lignis vallisque fuisse munitam. Herodotus Pausaniæ adstipulatur, qui & pauperes relictos fuisse dicit. *Mag. Majoribus natu.*] Senioribus. In Iphicrate: *Ut non solum ætatis suæ cumprimis compararetur, sed ne de majoribus natu, &c.* In Timoth. *non cessit natu majorum auctoritati.* i. e. Timothei & Iphicratis veterum Imperatorum, ut explicat Varro apud Nonium. & Val. Max. 2. 1. ext. 9. ibid. ext. seq. *Savaro.*

1 *Ac sacra procuranda.*] Intelligit plurimorum Deorum simulachra, & alia idola, quæ ibi asservabantur. Vide sis passim incomparabilis Meursii Cecropiam. *Keuchen.*

2 *Missi sunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege.*] Qui vocabantur postmodum Græciæ Provisores. Erantque trecenti numero: Herodotus Polyhymnia: ὃς τότε (Leonidas) ἤιε ἐς Θερμοπύλας, ἐπιλεξάμενος ἄνδρας τε τοὺς κατεστῶτας τριηκοσίους, καὶ τοῖσι ἐτύγχανον παῖδες ἐόντες. Quo libro tradit, illos fuisse milites gravioris armaturæ; additque ex plerisque Græciæ civitatibus missos tales delectos. Ex Tegæetis & Mantineis mille quingentos ex utrisque: ex Orchomeno Arcadiæ urbe centum & viginti; ex reliqua Arcadia mille, à Corintho quadringentos: à Phliunte ducentos: Mycenæorum octoginta: à Bœotiis & Thespiensibus septingentos: Thebanorum quadringentos. Ad hos accesserunt evocati Locrenses Opuntii cum universis copiis, & Phocensium mille. Ex quibus intelligere licet, ex Lacedæmoniis trecentos duntaxat fuisse, qui ad Thermopylas cum Persis pugnarunt. Quod confirmat & Plutarchus περὶ παραλλ. Λεωνίδας ἅμα τριακοσίοις ἐπέμφθη εἰς Θερμοπύλας ὑπὸ Λακεδαιμονίων. Sed Isocrates & Diodorus, mille tamen delectorum fuisse, tradunt. Ctesias non ponit numerum, sed illorum virtutem miris laudibus inclamat. Vide ipsum lib. XII. Περσικῶν. Ubi adjungit, duobus diebus Xerxem Græcis opposuisse exercitum. Hæc fere *Lambinus.* Quo animo ad pugnam iverit Leonidas, explicat Plutarch. in apopht. Lacon. *Cum Leonida.*] De Leonida multa, collegi in Senecæ Rhetoris Suasor. 2. adde Strabon. lib. IX. Geograph. *Schott.*

3 *Thermopylas.*] Δίοδον, ut si transitum dicas, vocat Herodotus. Et addit à plerisque Græcis *Thermopylas* dici, ab incolis *Pylas*: καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν πλεόνων Ἑλλήνων, Θερμοπύλαι. ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων καὶ περιοίκων πύλαι. Harpocratio scribit; *Thermopylas*, Pylas, id est, portas dici, quod angustus sit introitus iis, qui è Thessalia in Phocidem iter habent. *Lambin.* Vocantur etiam à Thermis, quia ca-

progredi non paterentur. Hi vim hostium non sustinuerunt, 1 eoque loco omnes interierunt. At classis communis Græciæ 2 trecentarum navium, in qua 3 ducentæ erant Atheniensium, primum 4 apud Artemisium, inter Eubœam continentemque terram cum classiariis regis conflixit. 5 Angustias enim Themistocles quærebat, 6 ne multitudine circumiretur.

calidæ aquæ in ipsis faucibus sunt. *Livius.* Qui addit, Thermopylas locum appellari nobilem Lacedæmoniorum adversus Persas morte magis memorabili, quam pugna. Alii notationem à Pylade trahunt, quæ frivola est, & Græcorum similis. πύλαι dictæ, quas januas vocant vel portas: unde Thermopylæ. Cicero v. ad Atticum: *Itaque confestim iter in Ciliciam fecit per Tauri pylas.* Pylæ Ciliciæ & Pylæ Susidæ apud Plinium & Curtium. Tales erant Thermopylæ mons, qui à Leucade incipiens, atque inde ad ortum flexus, in Ægæum usque mare protendebatur. In Ægypto non absimilis fuit Pihachiroth, duo montes ad mare rubrum instar oris hiantis. *Keuchen.*

1 *Eoque loco omnes interierunt.*] CCC. Lacedæmonii, cum D. circiter sociis, qui Thespienses erant & Thebani. Ex quo Leonidæ jocus, qui cum videret milites ad pugnam paratos, jussit eos prandere, tanquam apud inferos essent cœnaturi. *Lamb.* Erecta cæsis publica monumenta in agro Locrensium; ut qui pro libertate patriæ interiissent. Suntque illa locus *polyandrion* apud Strabonem, quasi multorum cœmiterium dicas. Inscripta tropæis epigrammata, quæ videas apud eundem libro nono. Cæterum diverso loco cecidisse, ex Geographis clarum est. Pomponius Mela lib. II. *Maliacus & Opuntius grandes sinus, & in his cæsarum etiam Laconum tropæa.* Keuchen.

2 *Trecentarum navium.*] CCLXXI. *Herodot.* in principio Οὐρανίας· Ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθεισέων νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον, ἦν, πάρεξ τῶν πεντηκοντέρων, διηκοσίαι καὶ ἑβδομήκοντα καὶ μία.. Præter penteconteros, id est, navigia quinquagenum remorum. Illa erant novem, duo Chiorum septem Locrorum Opuntiorum. Ergo cum illis universa classis fuit navium CCMLXX. Sed & de Platæensibus non constat. Vt credibile sit illos etiam quasdam ad instaurandam classem contulisse. *Keuchen.*

3 *Ducenta erant Atheniensium.*] LX. Isocrat. CXXVI. Herodot. lib. 8. Ἀθηναῖοι μὲν, νέας παρεχόμενοι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι καὶ ἑπτά. Sed verisimile est, alterum defectu, alterum excessu peccasse. *Idem.*

4 *Apud Artemisium.*] Quæ secunda pugna inter Xerxem & Græcos; quarum una terrestris ad Thermopylas, duæ maritimæ ad Salamina & Artemisium. *Keuchen.* Plutarchus in vita Themistoclis ita Artemisium describit: ἔστι δὲ τῆς Εὐβοίας τὸ Ἀρτεμίσιον ὑπὲρ τὴν ἑστιαίαν αἰγιαλὸς εἰς βορέαν ἀναπεπταμένος, ἀντιτείνει δ' αὐτῷ μάλιστα τῆς ὑπὸ Φιλοκτήτῃ χώρας γενομένης ὀλιζῶν. Addit & originem appellationis: ἔχει δὲ ναὸν οὐ μέγαν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν προσηώας. *Longol.* Ἄρτεμις nobis Dianam, quæ Luna est, significat; ut testatur Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 15. & lib. 6. cap. ultimo. Sic autem dicta, quasi ἀεροτόμις, hoc est aërem secans. Ἀρτεμίσιον autem festum & statuam Dianæ sive Lunæ significat. *Mag.*

5 *Angustias enim Themistocles quærebat.*] Hortabatur Aristidem, ἐν τοῖς στενοῖς ναυμαχῆσαι. Plut. in vita. Hoc semper observandum cum minores numero sumus. Sic Miltiades non modo suos servavit sed & hostes vicit. supra 1. 5. 3. Et vetus est illud apud Vegetium 3. 26. *Amplius sæpe locus prodest quam virtus.* Buchn.

6 *Ne multitudine circumiretur.*] *Multitudine circumiri* est ab eadem circumveniri, circumquaq; cingi, Cic. Philip. XIII. *Qui se circumiri totius belli fluctibus, quam illum*

iretur. Hinc etsi [1] pari prælio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere, quod erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Eubœam superasset, [2] ancipiti premerentur periculo. Quo factum est ut ab Artemisio discederent, [3] & exadversum Athenas [4] apud Salamina classem
4 suam constituerent. At Xerxes Thermopylis expugnatis, protinus [5] accessit Astu: [6] idque nullis defendentibus, interfectis

illum aut regredi aut progredi maluit. Ex quibus patet sane eum locum habere Datame: *iis locis castra ponit, ut neque circumiri multitudine adversariorum posset.* Vbi Lambinus non necessario *à* præpositionem interponit. Latino autem cœlo utrumque probum atque usitatatum est. Ibid. *Locum delegit talem, ut neque circumiretur ab hostibus, neque præteriret adversarius, quin ancipitibus locis premeretur.* Frontinus lib. II. cap. III. 17. *Qua ratione ne circumiretur ab hoste, & peditum numero & maxime equitatum superante consecutus est.* Gebhard.

1 *Pari prælio discesserant.*] Æquo Marte & æquis manibus. Tacit. I. Annal. cap. 63. *Inde hostibus terror, militi fiducia, & manibus æquis abscessum.* Sallust. Catil. *quod si primo prælio Catilina superior aut æqua manu discessisset.* Curt. lib. 6. c. 2. *duarum nobilissimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnabant.* Græci vocant ἑτεραλκέως ἀγωνίζεσθαι. *Gebhard.* Sic Herodotus libro VIII. ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ παραπλήσιοι ἀλλήλοισιν ἐγένοιτο. & Diodorus. Sed Isocrates ait in Panegyrico, Athenienses adversariorum naves, quæ in primo ordine erant, superasse. *Lambin.* Vnde Pindarus Artemisium, φαεννὰν κρηπῖδα ἐλευθερίας vocat, quasi ex ista pugna Græci animos ceperint, ut arbitrarentur, se in libertate patriæ defendenda Xerxe posse superiores esse. *Longol.*

2 *Ancipiti premerentur periculo.*] Hoste & à fronte & à tergo instante. Sic Curtius dixit VII. 46. *ancipiti periculo implicitus.* Græci vocant μάχην ἀμφίβολον. Curt. lib. III. cap. 26. Cæsar lib. VII. Comm. cap. 76. Curt. lib. 5. cap. 24. *Vndique ergo Macedonum armis fulgentibus ancipiti malo oppressi.* Varro; *Cæsar reversionem fecit, ne post occipitium in Hispania exercitus qui erant, relinqueret: quo se conjiceret Pompejus, ut ancipiti urgeretur bello.* Gebhard.

3 *Et ex adversum Athenas.*] Ita melioris notæ Codices. *Adversum* tamen reposuerunt, quibus suspecta fuit composita præpositio *exadversum*; cum antiquiores habeant, *& exadversum Athenas.* Vt in Thrasybulo: *quidem exadversus Thrasybulum*, pro *adversus* vel *adversum.* Vtitur Terentius etiam in Adelph. & Phormione. *Keuchen.* Et Cicero de Divinatione. Plura hac de re Vossius 4. de Analog. 23.

4 *Apud Salamina.*] Idque non sine consilio & magno labore Themistocles, cum Græci in suas quisque sedes reverti vellent, multique adeo se domum recepissent. Vide Diodorum II. & Herodotum Vran. *Lambin.*

5 *Accessit Astu.*] Codex Mſ. Longolii: *accessit Arcem.* Quod non probo. Vt Romani *Vrbem* κατ᾽ ἐξοχὴν suam Romam: ita Græci inque iis præcipue Attici Athenas vocabant *Astu.* Alcibiade: *Postquam Astu venit.* Etiam *Vrbem* καθ᾽ ἐξοχήν. Phocione: *cum Demade de Vrbe tradenda Antipatro consenserat.* Vitiose exscriptores exhibuerunt *Arcem*; Longolii editio *astum:* Et ita Attius Oenomao:

—— *Vt omnes qui arcem Astumque incolunt.*

Stephanus de Alexandria: ἐλέγετο δὲ κατ᾽ ἐξοχὴν Πόλις, καὶ πολῖται ἐξ αὐτῆς, ὡς Ἄστυ αἱ Ἀθῆναι καὶ Ἀστυκοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς καὶ ἐπὶ Ῥώμης λέγεται Οὖρψ. *Gebhard.*

fectis sacerdotibus, quos in arce invenerat, [1] incendio delevit. [2] Cujus fama perterriti [3] classiarii, quum manere non auderent, & plurimi hortarentur, ut domos suas quisque discederent, mœnibusque se defenderent: [4] Themistocles unus restitit, & [5] universos esse pares ajebat: [6] dispersos testaba-

Gebhard. Sic Cicer. de Legib. *ut vestri Attici priusquam Theseus eosdem migrare ex agris & in Astu quod appellatur omnes se conferre jussit.* Longol. Sic Medina Arabum & Iracensium. Et קרתא Phœnicibus urbs est: unde Carthago & Carthagena, civitas hortorum, quam Græci οἰνοῦσσαν verterunt. Ab astu mediastinus dicitur, & ἀστυκοὶ ἀγῶνες Græci instituti, ludi astyci, ἑλληνίζοντες, ut observat Jos. Scaliger. Qui etiam τὸ ἄστυ veras Athenas dixit. Vide Turneb. & alios. *Keuchen.*

6 *Idque nullis defendentibus.*] Vrbem nulli defenderunt, sed arcem, qui in ea relicti erant: Neque eam sine magno labore, multisque machinis ac telis Persæ ceperunt, sed via quadam ardua & præcipiti reperta, quam nemo idcirco custodiebat, quod ea neminem ascensurum quispiam suspicari poterat. Herod. in Vran. *Lamb.* Pausanias quoque in Atticis, barbaros ex tali prærupto loco arcem conscendisse testatur. *Mag.*

1 *Incendio delevit.*] Sic Herodotus: τὸ ἱερὸν συλήσαντες, ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν. Sed aliter Gellius lib. 6. cap. 17. *Lamb. Mag.* Phrasis elegans. Iphicrate: *Non prius Thebani Sparta abscessissent, quam captam incendio delessent.* Curt. lib. III. cap. 38. *Dis dedita templa ruinis & ignis esse deleta.* Flor. II. 6. *Quæ quantaque utrinsque castra facibus illatis una nocte delevit!* Cicero: *Tu cruore & flamma omnia delere vis.* Gebhard.

2 *Cujus fama perterriti.*] Sic solus P. Daniel. Alii *flamma.* Quid autem in eo sit absurditatis doceri velim. Salamis enim tam longe non distat Athenis, ut flamma incensæ urbis cerni non potuerit. Lectionem, quam dico, manifeste stabilit è Miltiade per Savaronem adductus locus: addo ego Claudiani, è lib. II. in Eutrop.

——*longe spectari puppibus arces*
Accensas, lucere fretum. Gebhard.

3 *Classiarii.*] Græci, qui hujus incendii nuntio ita perterriti erant, ut nonnulli etiam Duces, qui ad Salaminem erant, passis velis fugam ornarint. *Herod.*

4 *Themistocles unus restitit.*] Exstat oratio ejus, qua ad Eurybiadem usus est, apud Herodotum. Quem cum in sententiam suam adduxisset, adversus Corinthios, qui ad Salaminem pugnare nolebant, fuit alia astutia adhibenda; de qua mox Probus. Alii tamen nec Eurybiadem satis motum esse, narrant; quibus assentiri videtur Plutarchus apopht. Lacon. Ibi, μὴ πείθων δὲ Εὐρυβιάδην ἐν τοῖς στενοῖς ναυμαχῆσαι, κρύφα πρὸς τὸν βάρβαρον ἔπεμψε. *Lamb.* Vide sequentia.

5 *Vniversos pares esse.* Cæsar 6. Com. cap. 34. vide Frontinum lib. I. cap. 10. Locum in mente habuit Ciceronis ad Atticum: *Nos disjecta manu pares adversariis esse non possumus.* Id est, resistere & bellum summovere. Infra Alcibiade; *Neque terra neque mari hostes pares esse potuerunt.* Eumene; *Hoc Antigonus cum comperisset intelligeretque se parem non esse paratis adversariis.* Annib. *Dolo erat pugnandum cum par non esset armis.* Cæsar lib. I. Comm. de Bell. Gall. cap. 40. Cicero pro Lege Manilia: *Hi nullo in loco pares jam prædonibus esse poterant.* Justin. lib. VII. cap. 6. Par ergo est ἰσοπαλής. *Gebhard. Et universos esse pares ajebat.*] Recte feceris, si excerptorum auctoritate immiseris vocem: *Et universos pares esse posse ajebat.* Sed in aliis: *& in universum*, salvo sensu & ordine. Glossæ veteres: *in universum*, ὅλως, ubi ὅλως rescribendum, non dubitabunt, qui Græce sciverint. *Keuchen.*

6 *Dispersos testabatur perituros.*] Sapien-

stabatur perituros. Idque Eurybiadi Regi Lacedæmoniorum, [1] qui tum summæ imperii præerat, fore affirmabat. [2] Quem quum minus quam vellet, moveret, noctu [3] de servis suis quem habuit fidelissimum, [4] ad regem misit, ut ei nunciaret suis verbis, adversarios ejus in fuga esse. Qui si discessissent, [5] majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum, quum singulos consectari cogeretur; quos si statim aggrederetur, brevi universos oppressurum. Hoc eo valebat, [6] ut ingratiis ad depugnandum omnes cogeren-

pientissimum monitum. sic Tac. de Britannis in vita Agricolæ 12. *Ita dum singuli pugnant, universi vincuntur.* Thucydides lib. 4. εἴπερ καὶ καθ' ἑκάστους βλαπτόμενοι ξύμπαντες κινδυνεύομεν. *Gebh.*

1 *Qui tum summa imperii præerat.*] Atheniensium & Themistoclis concessu; ut narrat Herodotus lib. VIII. in principio: τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ μέγιστον κάρτος ἔχοντα παρείχοντο Σπαρτιῆται, Εὐρυβιάδην τὸν Εὐρυκλείδεω· οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφασαν, ἢν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἕψεσθαι στράτευμα. *Lambin. Longol.* Et Plutarchus dicit, Græcos, maximeque Lacedæmonios Eurybiadi imperium demandasse. Justinus *Eurybiadis* non meminit. *Magius.*

2 *Quem quum minus, &c.*] Caussam addit Herod. in principio Octav. *Longol.* Plutarchus ait Eurybiadem timidum ignavumque fuisse in adeundis periculis & ideo intra Isthmum cum copiis se recipere decrevisse. *Magius.* Adde Ælianum 13. 10.

3 *De servis suis, quem habuit fidelissimum.*] Qui erat Eunuchus, & τῶν παίδων παιδαγωγός, nomine Sycinnus. Polyæn. lib. 1. in Themistocl. Comm. 2. Νύκτωρ τὸν Σύκιννον τοῦτον ὡς βασιλέα πέμπει. *Gebhard.* Captivus, genere Persa, & Themistocli imprimis charus. Lege Plutarchum & Frontinum II. Strat. 2. Herodotus hunc οἰκέτην vocat, *Vernam*, quod Laurentius Valla male *contubernalem* vertit. *Longol. Mag.* Ab hoc Sycinno vel Sicinno barbaro, qui liberorum Themistoclis pædagogus fuit, dicta est *sicinnis* saltatio. Metuit astutia sua inter claros Græciæ propugnatores illorum temporum nominari. Quo facit Clementis Alexandrini locus: Καὶ τῶν Θεμιστοκλέους παίδων ὁ παιδαγωγὸς Σίκιννος, οἰκέτης ῥᾴθυμος ἦν, ὀρχεῖσθαι φασὶν αὐτὸν καὶ σικιννίζειν εὑρηκέναι. *Casaub.*

4 *Ad regem misit.*] Id est Xerxem. Vid. Herod. 8. Just. 2. Frontin. 2. 2. Polyæn. lib. 1. *Savaro.*

5 *Majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum, quum singulos consectari cogeretur.*] Hæc pene eadem Front. lib. 2. cap. Strateg. exemplo ult. *difficilioremque rem Xerxi futuram, si singulas civitates obsidione aggrederetur.* Eadem de causa lætatur Alexander Darium universas regni vires discrimini offerre. *Magno se æstu liberatum ait, quod liceat cum omnibus Darii copiis confligere; veritum se longam belli moram, si Persæ exercitum divisissent.* apud Justin. lib. 11. cap. 13. Addit præterea aliam circumstantiam, quæ ad victoriam non minimum contulit momentum, omissam Nepoti: *Qua ratione*, inquit, *effecit, ut exercitus barbarorum primum inquietaretur, dum tota nocte in statione custodia est: deinde, ut sui mane integris viribus cum dictis barbaris vigilia marcentibus confligerent.* Gebhard.

6 *Ut ingratiis.*] Membranæ *ingratis*, quod perinde mihi est. Polyænus: οἱ δὲ Ἕλληνες ἄκοντες ἐνίκησαν. frequens Plaut. Vide Frontinum lib. 1. Non abhorret ab hac voce Cic. in Verrem, *Dicent, quæ necesse erit ingratiis.* Idem.

1 *Alie-*

gerentur. Hac re audita, Barbarus nihil doli subesse credens, postridie [1] alienissimo sibi loco, contra opportunissimo hostibus, adeo angusto mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus est ergo magis [2] consilio Themistoclis quam armis Græciæ. Hic barbarus etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere posset hostes. [3] Interim tamen ab eodem gradu depulsus est. Nam Themistocles verens, ne bellare perseveraret, [4] certiorem eum fecit, id agi, ut pons, [5] quem ille in Hellesponto fecerat, [6] dissolveretur, ac reditu in Asiam excluderetur. Idque ei persuasit. Itaque qua sex mensibus iter fecerat, eädem [7] minus diebus triginta in

1 *Alienissimo loco.*] Iniquissimo. Supra Miltiade. Cæsar. lib. I. de Bello Gallico cap. 15. *Qui cupidius novissimum agmen insecuti alieno loco cum equitatu Helvetiorum prælium committunt.* Gebhard.

2 *Consilio Themistoclis.*] Στρατηγήματι. Frontinus: *solertia*, dicit. τῇ σοφίᾳ τȣ̃ ςρατηγȣ̃. *Polyan.* Lacedæmoniorum obtrectatione & invidia. *Diod. Sicul.* lib. II. *Lambin. Gebhard.* Alii alia. Vetus Scriptor apud interpretem Aristophanis Victoriæ primas tribuit Deabus: Φησὶ (præcessit Herodotus) γὰρ ἐν τῇ παρὰ Σαλαμῖνα ναυμαχίᾳ, πολὺ λειπομένȣ τȣ̃ Ἑλληνικȣ̃ πλήθȣς τῶν νεῶν τῶν Περσικῶν συμμαχῆσαι Ἀθηναίοις τὰς θεὰς, μέγιςον τῆς συμμαχίας ἐπιδειξαμένας καὶ ἐναργέςατον τεκμήριον. μελλόντων γὰρ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων εἰς χεῖρας ἥξειν, πρῶτον μὲν πλεῖςον ὅσον κονιορτὸν αἰρόμενον ἀπὸ Ἐλευσῖνος ἐπὶ τὴν συμβολὴν, παντὶ τῷ ςρατῷ δῆλον γενέσθαι. Εἶτα τȣ̃τον εἰς ȣ̓ρανὸν ἐνίεντα καὶ νόφον γινόμενον, διὰ μέσȣ τȣ̃ ςρατοπέδȣ χωρȣ̃ντα, τὸν Ἴακχον βοᾷν, &c. *Gebhard.*

3 *Interim tamen ab eodem gradu depulsus est.*] Edit. Vltraject. *iterum.* Placet vulgatum. Translatio à gladiatoribus ducta. Vnde Ovidius:

Inque gradu stetimus. ———

quod explicat Faber lib. I. Agonist. c. II. vide proverb. *de gradu dejici.* Germani dicunt, Auß dem Vortheil getrieben werden. Eadem figura Seneca Hippolyt. vers. 720. *Tutissimum est inferre, cum timeas gradum.* Valerius Max. lib. III. cap. VI. I. Cicero lib. XVI. Epist. XIV. *Lepta literarum exemplum tibi misi, ex quo mihi videtur* ςρατηλάτης *ille dejectus de gradu.* & revera est castrensis formula; inde per translationem idem lib. I. Offic. *Fortis vero animi & constantis est, non perturbari in rebus asperis, nec tumultuantem de gradu dejici, ut dicitur.* Gebhard.

4 *Certiorem eum fecit.*] Per eundem servum. *Herodot.* Alii Arsacen Eunuchum missum esse tradunt. Polyænus: πέμπει δὲ πάλιν ὡς βασιλέα εὐνȣ̃χον ἄλλον Ἀρσάκην. *Lambin.* Diodorus etiam hunc à superiore diversum facere videtur. lib. II. cap. 17. & 19.

5 *Quem ille in Hellesponto fecerat.*] Plinius: *Primas angustias Hellespontum vocant: hac Xerxes constrato navibus ponte duxit exercitum.* Vide Marcianum & Solinum XII.

6 *Dissolveretur.*] Per Themistoclis socios. *Frontin.* 2. 6. Herod. Polyæn. Justin. l. I. *Savaro.*

7 *Minus diebus triginta.*] Tanto majore celeritate usus est in fuga capessenda, quam in bello inferendo. *Lambinus.* Βασιλεὺς ἔδεισε, καὶ φθάσας τὸ Ἑλληνικὸν, διέβη τὸ ζεῦγμα, καὶ φυγὼν ᾤχετο Θεμιςοκλῆς δὲ τοῖς Ἕλλησιν ἐφύλαξε τὴν νίκην ἀκίνδυνον. De fuga Pompeji Cæsar

ta in Asiam reversus est: seque à Themistocle non superatum, sed conversatum judicavit. Sic unius viri prudentia Græcia liberata est, Europæque succubuit Asia. Hæc altera victoria, quæ cum Marathonio possit comparari tropæo. Nam pari modo apud Salamina parvo numero navium, ma-
6 xima [1] post hominum memoriam classis est devicta. Magnus hoc bello Themistocles fuit, [2] neque minor in pace. Quum enim [3] Phalereo portu neque magno neque bono Athenienses uterentur, hujus consilio [4] triplex Piræei portus constitutus

sar lib. III. Civil. Vtrumque tangit Florus IV. 8. Simile quid de Hannibale tradit noster in vita. *Keuchen.*

1 *Post hominum memoriam.*] Sic loquitur & Aristide. Nec non Cicero in Verrem: *Quod nemo unquam post hominum memoriam fecit.* Gebhard.

2 *Neque minor in pace.*] Duo Reip. tempora sunt: pacis alterum, alterum belli, in utrumque sapere & valere oportet, qui ei recte præesse velit, raro tamen in unum hominem cadunt utraque. Plin. Pan. cap. 4. *Enituit aliquis in bello, sed obsolevit in pace: alium toga, sed non & arma honestarunt.* & notum illud Claudiani,

——bellis insignior ille,
Sed pacem fœdat vitiis.

Quo absolutior fuit Themistocles qui in utroque tempore talem se gessit ut magnam laudem afferret. militaris virtus cumprimis in Bello Persico & pugna ad Salamina eluxit, pacis opera duo cumprimis recenset Nepos. primum est *exstructio Piræei portus.* alterum *murorum ædificatio.* Buchn.

3 *Phalereo portu.*] *Phalarico*, Vetus Codex. sed φαληρικὸν vocat Diod. XI. Quomodo & Vltrajectinus præfert. *Schott.* Φάληρον λιμὴν τῆς Ἀττικῆς. *Suidas.* Diodorus autem contrario ordine ac Probus, portum à Themistocle prius structum, quam Vrbis muros tradit. *Lambin.* De quo legendus Pausanias in Atticis: Θεμιστοκλῆς δὲ ἦρξε, τοῖς τε γὰρ πλεῦσιν ἐπιτηδειότερος, ὁ πειραιεὺς ἐφαίνετο οἱ προκεῖσθαι καὶ λιμένας τρεῖς ἀνθ' ἑνὸς ἔχειν τοῦ φαληροῖ, τοῦτο ἐπίνειον εἶναι κατασκευάσατο. Plura Thucyd. l. I. Nam de murorum ædificatione ad verbum prope ex Thucydidis historia sunt conversa. *Longol.* *Phalereo portu.*] Sic omnino legendum; non ut in vulgatis, *Phaleræo*, cum diphthongo. Nam Græcis Φάληρον vocatur. Est tamen, cur magis *Phalarico* probem, ut est in Excerptis melioribus. Nam *Phalaricus* pro *Phalereus*; ut *Chalcidicus* pro *Chalciacus* in iisdem membranis; & *Pellaius* pro *Pellæus* apud Plautum. Et Φαληρικὸν vocat Diodorus lib. XI. Bibl. ubi tamen non *Phalaricum* sed *Phalericum* vertunt interpretes. *Keuchen.*

4 *Triplex Piræei portus constitutus est.*] A Themistocle: Quod naturam admonentem prompta arte secutus, eos emunivit. *Boecler.* Pulchre describunt hunc portum Strabo lib. IX. Vitruvius VI. Pausanias in Atticis. Sed omnium optime Thucydides, cujus heic passim historiam ad verbum vertit Cornelius. Is libro I. νομίζων τότε χώριον καλὸν εἶναι, λιμένας ἔχον τρεῖς αὐτοφυεῖς, καὶ αὐτοὺς ναυτικοὺς γεγενημένους μέγα προφέρειν ἐς τὸ κτήσασθαι δύναμιν. Idem Piræei murum maximis lapidibus constructum fuisse adfirmat, tantaque latitudine, ut currus, quibus saxa vehebantur, super eum si occurrissent, libere traherentur. *Lambin. Mag.* Distabat XL. stadiis Athenis, ut ex Laërtio patet in Antisthene. *Ortel.* Hinc priusquam urbi muris conjunctus esset, longius ab urbe disparatus, quasi alterum oppidum videbatur. *Salmas.*

tutus est: isque mœnibus circumdatus,[1] ut ipsam urbem dignitate æquipararet, utilitate superaret. Idemque [2] muros Atheniensium restituit præcipuo suo periculo. Namque [3] Lacedæmonii causam idoneam nacti, propter excursiones barbarorum, qua negarent oportere [4] extra Peloponnesum ullam urbem haberi, [5] ne essent loca munita, quæ hostes possiderent: [6] Athenienses ædificantes prohibere sunt conati.

Salmas. Triplex Piraei portus.] Piræei portus prius extra urbem locus fuit, urbs non fuit: sed additus urbi, locus in urbe fuit, ac cum Munychia, (ut ex II. Thucyd. constat) tertia pars urbis veteris, quæ Α'ςυ dicebatur. Ineptum igitur est, quod male ex his verbis Schioppius infert, urbem Piræei utiliorem fuisse urbe Athenarum, *ut ipsam urbem dignitate aquipararet, utilitate superaret.* Nam hoc solum ait Nepos, *portum Piraeum utilitate superare ipsam Athenarum urbem.* Et sic omnia sunt clara. *Keuchen.*

1 *Ut urbem dignitate aequipararet.*] Exæquaret: Alcibiade, *Ut nemo eum labore corporisque viribus posset aequiparare.* Pacuvius;

Nam si qui, qua eventura sunt,
Praevideant, aequiparent Jovi.

ut lego cum Vossio. Suetonius Augusto cap. 94. *Ex lauro continuo enata soboles, adeo ut paucis diebus, ut non aequipararet modo matricem; verum etiam obtegeret.* Nerone cap. 53. *Gebhard.*

2 *Muros Atheniensium restituit pracipuo, &c.*] Qui tres erant Athenis secundum Thucydidem & Pausaniam: τεῖχ☉ βόρειον, τεῖχ☉ νότιον, τεῖχ☉ φαληρικόν. *Lambin.* Archon tunc erat Timosthenes: Cujus imperium cadit in annum Romæ CCLXXV. ubi consules K. Fabius III. & T. Virginius. *Chronol.* De facto legendi Demosthenes ad Leptin. Plutarchus in Themist. Polyæn. I. Strat. Diodorus II. post narrationem de portu Piræeo, Frontin. lib. I. cap. I. Plato in Gorgia: *Scitis utique hac navalia, & mania Athenarum, portusque dispositionem, partim Themistoclis, partim Periclis, non opificum consilio esse constructa.* De Conone auctor Athenæus lib. I. cap. I. Sed hic non fuit primus, qui Piræei muros construi curavit, sed solum, cum à Lysandro essent diruti, refici mandavit; ut infra in Conone docuit Probus. A Lacedæmoniis enim primo, postea vero à Sylla Romanorum Imperatore hi muri sunt diruti, ut testantur Justinus libro V. Orosius II. cap. 15. Archelao Regis Mithridatis profecto propugnante, oppugnationem descripsit Quadrigarius Annali undevigesimo, ut apud Gellium lib. XV. cap. I. legere est. Jungebatur portus Piræeus urbi muris duobus quasi cruribus, ut Strabo, Justinus, & Orosius tradiderunt. Livius lib. I. Decad. IV. *Brachia* vocavit. Eaque fuit portus amplitudo ac dignitas, ut Aristophanes (quod Plutarchus refert) *Themistoclem* dixerit, *non Piraeum Urbi, sed Urbem Piraeo addidisse, & ad mare terram aptasse.* Hodie nautæ, *portum Leonem* vocant. *Mag.*

3 *Laced. caus. id. nacti.*] De hoc prætextu nihil memini alibi legere. alii omnes invidiam Lacedæmoniorum obtendunt. Polyænus lib. I. Α'θηναῖοι τὰ τείχη τῦ ἄςε☉ ἤγειραν. Λάκωνες ἐφθόνεν. Justin. lib. II. cap. 15. *Gebhard.*

4 *Extra Peloponnesum.*] Pro. *Peloponesum.* Quæ scriptura sæpe in libris occurrit. Erat hæc totius Græciæ arx & propugnaculum, in qua omnia magis quam alibi illustria ac potentia.

5 *Ne essent loca munita, qua hostes possiderent.*] Justinus: *Ne munimenta hostibus & receptacula futuri belli exstruant.* Gebhard.

6 *Athenienses adificantes prohibere.*] Ut mox sequitur, per legatos. Diodorus

nati. [1] Hoc longe aliò ſpectabat, atque videri volebant. Athenienſes enim duabus victoriis, Marathonia & Salaminia, tantam gloriam apud omnes gentes erant conſequuti, ut intelligerent Lacedæmonii de principatu ſibi cum his certamen fore, quare eos quam infirmiſſimos eſſe volebant. Poſtquam autem audierunt [2] muros inſtrui, legatos Athenas miſerunt, qui id fieri vetarent. [3] His præſentibus deſierunt, ac ſe de ea re legatos ad eos miſſuros dixerunt. Hanc legationem ſuſcepit Themiſtocles, & ſolus primo profectus eſt: reliqui legati, ut tum exirent, quum ſatis altitudo muri exſtructa videretur, [4] præcepit: atque [5] ut interim [6] omnes ſervi atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, [7] ſive ſacer eſſet, ſive [8] privatus, ſive publicus:

rus lib. XI. Οἱ πρέσβεις προσιόντες τοῖς οἰκοδομοῦσι προσέταττον ἀφίστασθαι τῶν ἔργων τὴν ταχίστην. Hanc narrationem quoque habet Auctor Scholiorum in Ariſtophanis equites. *Gebhard.* Vide Thucyd. lib. I. Juſtin. I. & Frontin. I. *Mag.*

1 *Hoc longe alio ſpectabat.*] Schotti liber, *Hoc longe animo ſpectabant.*] refingi poſſet, *aliud longe animo ſpectabant.* etſi verbis, inquit, aliud ferebant, animo tamen ad rem longe aliam collimabant. *Gebhard.*

2 *Muros inſtrui.*] Sic omnes editi præferunt. & ita loquitur Curtius lib. 5. c. 5. *murus inſtructus laterculo coctili.* Idem.

3 *His præſentibus deſierunt.*] Conſilio Themiſtoclis. Nam niſi intermiſiſſent munitionem, à Lacedæmoniis ope reliquorum Peloponneſiorum poterant impediri vi armata. Diod. lib. XI. συνεβούλευεν ἔχειν ἡσυχίαν· ἐὰν γὰρ βιάζωνται ῥαδίως τοὺς Λακεδαιμονίους μετὰ τῶν Πελοποννησίων στρατεύσαντας κωλύσειν αὐτοὺς τειχίζειν τὴν πόλιν. *Gebhard.* Vide Thucydidem lib. I. Apud Plutarchum in Themiſtocle, neque de Legatis retentis, neque de opere intermiſſo ullum verbum. *Lambin.*

4 *Præcepit.*] Diodorus παρήγγειλεν. Cæſ. de B. C. 62. *Quid à quoquo fieri velit, præcepit.* Curtius l. IX. c. II. *Gebh.*

5 *Ut interim omnes ſervi atque liberi opus facerent.*] Sic Thucydides. Diodorus extulit, πανδημεὶ τειχίζειν τὴν πόλιν. *Idem.*

6 *Omnes ſervi atque liberi opus facerent.*] *Opus* de ædificatione. Ut apud Poëtam: *pendent opera interrupta minæque Murorum ingentes.* Vide Giſan. ad Lucret. Et hinc opera dicuntur *locari*, *conduci*, ICtis. Uſurpant ſic vocem ἀποτελέσματος Plut. & Polyb. Ariſtoteles ἔργον vocat initio Nicomacheorum. *Keuchen.*

7 *Sive ſacer eſſet, ſive privatus.*] Scholiaſtes in Ariſtophanis Equites: μὴ φειδομένους μήτε ἰδίου, μήτε δημοσίου τινὸς οἰκοδομήματος. In eo diſcrepans, quod tantum profanos qua privatos, qua publicos, non vero ſacros locos complecti juſſi fuerint Athenienſes muris ſuis. Nepos autem affirmet non parcitum fuiſſe ſacris quoque, quum tamen præceptum fuerit vetus: μὴ κινεῖν, μήτε βωμοὺς, μήτε τάφους, μήτε ἡρῷα non eſſe movenda ſeu violanda. Vide Zenobium lib. I. capite 54. *Gebhard.*

8 *Privatus.*] Sic MSſ. recte. in vulgatis *Profanus.* quod gloſſema non agnoſcunt MSſ. de hoc Strateg. Themiſtoclis Thucyd. l. I. Diodor. II. Frontin. I. c. I. Juſtin. 2. Pauſan. I. *Savaro.*

I *Conge-*

cus: sed undique, quod idoneum ad muniendum putarent, [1] congererent. Quo factum est, ut Atheniensium muri ex sacellis [2] sepulcrisque constarent. Themistocles autem, ut 7
Lacedæmonem venit, [3] adire ad magistratus noluit: & dedit operam, ut [4] quam longissime tempus duceretur, [5] caussam interponens, se collegas exspectare. Quum Lacedæmonii quererentur opus nihilominus fieri, eumque ea re [6] conari fallere: interim reliqui legati sunt consequuti. à quibus quum audisset [7] non multum superesse munitionis, ad

1 *Congererent.*] Ἐγκατελέγησαν. *Diod.* Vulgati *cogerent.* Quod improbo. *Keuchen.* Quod vidit primus Gifan. ad Lucretium. Aptum rei verbum, Virgil.

Aëria quem congessere Columba,

ad struendum nidum. Hinc *congeries* est strues & saxorum congestus. Curt. lib. VIII. cap. 13. *Cædi tamen arbores & saxa congeri jussit.* Flaccus lib. 4. Argonaut. vers. 97.

Fert sonitus immota phalanx irasque retentat
Congeries dum prima fluat. Gebh.

2 *Sepulcrisque constarent.*] Πολλαί τε στῆλαι ἀπὸ σημάτων. *Thucyd.*

3 *Adire ad magistratus noluit.*] Καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἐλθὼν οὐ προσῄει πρὸς τὰς ἀρχάς. *Idem.* Rectius ita legitur, quam vulgo omisso *ad.* Paullo post: *Ad magistratum Senatumque Lacedæmoniorum adiit.* & in Hannib. *Tempore dato adiit ad regem.* & ita frequentius Cicer. ut & Hadrianus Cardin. observat. *Schott.*

4 *Quam longissime tempus duceretur.*] Justinus II. 15. *Deinde die proferendo, spatium consummando operi quærebat.* Vltrajectina editio *duceret.* Membranæ Schotto excussæ, vocibus traductis: *Vt quam longissime tempus interponens diceret caussam, se collegas expectare.* Quod ille non aspernari videtur. Perperam: Nam cui utraque locutio *tempus ducere,* dein *interponere caussam,* insolens acciderat, ambas flagitiose transpositis verbis è suo capite interpolavit. Cæs. lib. I. de Bello Gall. *Diem ex die ducere Ædui, conferri, comportari, adesse, dicere. Vbi se diutius duci intellexit* ἐν τούτῳ τριβήν τινα χρόνου ἐμποιῶν. *Gebhard.*

5 *Caussam interponens, se collegas exspectare.*] Ἀλλὰ διῆγε, καὶ προυφασίζετο. καὶ ὁπότε τις αὐτὸν ἔροιτο τῶν ἐν τέλει ὄντων, διὰ τί οὐκ ἐπέρχεται ἐπὶ τὸ κοινόν, ἔφη τοὺς συμπρέσβεις ἀναμένειν. *Thucyd.* Erant autem collegæ ejus Abronychus Lysiclis filius, & Aristides Lysimachi. *Lambin.* Auctor sæpius laudatus in hac narratione elegantem habet rationem politicam: Τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὴν παρουσίαν ὑπερετίθετο τῶν πρεσβέων. μὴ γὰρ ἀσφαλὲς ὑπάρχειν αὐτῷ κοινὰς ἐντολὰς λαβόντι μόνον ἀποπληρῶσαι τὴν πρεσβείαν. καὶ ἔσχαλλεν ὅτι μήπω παρεγένοντο. Justin. *Nunc tarditatem collegarum accusans, sine quibus agi jure nihil possit.* Gebhard.

6 *Conari fallere.*] Quin prorsus fallebat, quod alii scriptores Thucyd. lib. I. Plutarch. in Themist. Cic. I. offic. Ælian. var. Hist. 3. 47. satis confirmant. Quid? quod & ipse Themist. in suis ad Habronychum literis *Strategema* vocat. *Loccenius.*

7 *Non multum superesse munitionis.*] Ἔχειν ἱκανῶς τὸ τεῖχος. *Thucyd.* Ἤδη δὲ τοῦ τείχους ἱκανῶς προκεχωρηκότος. *Auct. Græcus.* Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τὸ τεῖχος ἔφθασαν. ἐφ᾽ ἱκανὸν κατεσκευακότες. *Diodor. Gebhard.* *Superare,* diserte calamo exaratum vidimus. *Schottus.* Cicero quoque ita loquitur Paradoxis 4. *Vter igitur est ditior, cui deest, an cui superat?* De oratore: *In divisione generum & deesse aliquam partem & superare mendosum est.* Et alibi. *Gebhard.*

[1] ad ephoros Lacedæmoniorum accessit, [2] penes quos summum imperium erat: atque [3] apud eos contendit, falsa his esse delata: quare æquum esse, illos viros bonos nobilesque mittere, [4] quibus fides haberetur, qui rem explorarent. [5] Interea se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, [6] tresque legati functi summis honoribus, Athenas missi sunt. [7] Cum his collegas suos Themistocles jussit proficisci: [8] eisque prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos demitterent,

1 *Ad Ephoros Lacedæmoniorum.*] De quorum regimine & potestate ad Pausaniam dicemus. Instituti sunt Spartæ cxxx. annis post latas Lycurgi rhetras. *Plut.* Alii ab ipso Lycurgo: Πρός τε τούτοισι, τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας ἔστησε Λυκοῦργος. *Herodot.* Vide sis Vb. Emmium in illustrata Græcia, tomo 3. de rep. Laconum.

2 *Penes quos summum imperium erat.*] Vt regem etiam in vincula publica conjicere, legibus eorum licitum esset. *Infra* in Pausan.

3 *Apud eos contendit, falsa his esse delata.*] Παρελθὼν ἔπειθεν αὐτοὺς μὴ ταχέως πιστεύειν τοῖς βουλομένοις εἰς ἔχθραν καταστῆσαι τὴν πόλιν. idem Frontin. lib. 1. cap. 10. *Contendit falsum ad eos rumorem perlatum.* Diodorus Παρεκάλεσε τοὺς ἄρχοντας μὴ πιστεύειν κεναῖς φήμαις. *Gebhard.*

4 *Quibus fides haberetur.*] Auctor apud Aristophanis Explanatorem: ἀλλ' ἐπιλεξάμενος αὐτῶν ἄνδρας τοὺς εὐνοίᾳ καὶ πίστει διαφέροντας, πόπτας ἐκπέμψαι. Polyænus vocat κατασκόπους. Εἰ δὲ ἀπιστεῖτε, inquit, τοὺς ἀρίστους ἐκπέμψατε κατασκόπους. Frontinus: *Et rogavit, ut mitterent aliquos, quibus crederent de munitione Athenarum.* Gebhard. *Fides haberetur.*] Nihil mutamus. Libri quidam, *adhiberetur*: Non etiam male, sed improbatum Schoppio in Paradox. *Keuchen.*

5 *Interea se obsidem retinerent.*] Discedunt longius Membranæ: *Interea sibi detrahere reticerent*, pro desinerent male de illo loqui remque sermonibus traducere ac factum damnare. *Schott.* Sed nunquam mihi persuadent ita coacte & implicite loqui Cornelium nostrum: dein vertitur historia in aliam circumstantiam, quæ nunquam intervenit. Græcus Scriptor crebrius modo laudatus: μεχρὶ δὲ τῆς ἐκείνων παρουσίας ὅμηρον αὐτὸν κατεπαγγέλλετο. Diodor. lib. XI. Καὶ τούτων ἐγγυητὴν ἑαυτὸν παρεδίδου. *Gebhard.*

6 *Tresque legati functi summis honoribus.*] Numerus non exprimitur alibi. Diodorus: εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας ἀπέστειλαν τοὺς ἐπιφρονεστάτους κατασκεψαμένους, καὶ περὶ ὧν ἦν χρεία πολυπραγμονῆσαι. Auctor Græcus ἄδηλος: Πεισθέντων οὖν Λακεδαιμονίων, καὶ τοὺς μάλιστα διαφέροντας εὐνοίᾳ καὶ πίστει τῶν πολιτῶν. *Idem.*

7 *Cum his collegas suos Themistocles jussit proficisci.*] Variat heic Diodorus, qui vult cum Themistocle & cæteros legatos ipsum consecutos Lacedæmone à Spartanis retentos. Sic enim libro XI. Τοὺς δὲ Λακεδαιμονίων, inquit, πρέσβεις ἐλθόντας εἰς Ἀθήνας καὶ μετὰ στάσεων καὶ ἀπειλῶν ἐπιτιμοῦντας παρέδωκαν εἰς φυλακὴν φύσαντες τότε ἀφήσειν, ὅταν κἀκεῖνοι τοὺς περὶ Θεμιστοκλέα πρέσβεις ἀπολύσωσι. Sic Græcus magister. A partibus vero Nepotis stat Frontinus: *Suis deinde clam scripsit, ut eos, qui venissent, retinerent; donec refectis operibus confiterentur Lacedæmoniis munitas esse Athenas, nec aliter Principes eorum redire posse, quam si ipse remissus foret: Quod facile præstiterunt Lacedæmonii, ne unius interitum multorum morte pensaret.* Idem.

8 *Eisque prædixit.*] Frontinus modo laudatus; *suis clam scripsit.* Justin. l. II. cap. 15. *Tum Themistocles per servum magistratibus scribit Atheniensium.* Idem.

1 *Pro-*

rent, quam ipse esset remissus. Hos postquam Athenas per-
venisse ratus est, & ad magistratum senatumque Lacedæmo-
niorum adiit, apud eos liberrime [1] professus est, Athe-
nienses suo consilio, [2] quod communi jure gentium facere
possent, [3] deos publicos, suosque [4] patrios ac penates, quo
facilius ab hoste possent defendere, muris sepsisse: neque
eo, quod inutile esset Græciæ, fecisse. Nam illorun urbem,
ut [5] propugnaculum, oppositam esse barbaris, apud quam
jam bis classis regia [6] fecisset naufragium. Lacedæmonios
autem [7] male & injuste facere, qui id potius intuerentur,
quod ipsorum dominationi, quam quod universæ Græciæ
utile esset. Quare, [8] si suos legatos recipere vellent, quos
Athenas miserant, se remitterent, [9] aliter illos nunquam
in patriam recepturi. [10] Hic tamen non effugit civium suo- 8
rum

1 *Professus est.*] Codices antiqui: *prosecutus est.* Vnde ergo suspicor legendum, *prolocutus est*, suffragantibus Mss. *Longol.* Quod confirmat Græca fides Thucydidis: Καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπελθὼν, τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἐνταῦθα δὴ φανερῶς εἶπεν ὅτε ἡ μὲν πόλις σφῶν τετείχισαι ἤδη.

2 *Quod communi jure gentium facere possent.*] Mœnibus oppida cingere, & se suaque tuendo vim repellere, naturæ etiam jure semper licuit, unde gentium jus manavit. Vim ad hæc vi repellere, jus fasque esse natura docet, ut in Miloniana Cicero pronunciat, & JCtus Tit. De jure naturæ, gentium & civili. *Schott.*

3 *Deos publicos.*] Ὁμοβωμίους. Vide ad hunc locum Boeclerum.

4 *Patrios ac penates.*] Hyginus θεοὺς πατρῴους appellari dicit. Hinc Virgilius *patrios penates* vocat, & *Deos patrios.* Vbi Servius: *Qui singulis civitatibus præsunt, ut Minerva Athenis, Juno Carthagini.* De quibus lege Martian. Capellam libro 1 Macrob. 3. Saturn. 4. Varronem, alios. *Keuchen.*

5 *Propugnaculum.*] Ἔρυμα καὶ φυλακτήριον τῆς Ἑλλάδος Pindaro & Aristidi ob id dictum. *Boecler.* Προπολεμιστήριον. Ita vocat Diodorus lib. XIV. Rhegium. *Gebh.* Ὡς περίβολον καὶ φρούριον, vel ἐπιτειχισμόν. Cicero pro Font. *Narbo Martius propugnaculum istis ipsis nationibus oppositum & objectum.* Lambin.

6 *Fecisset naufragium.*] Fuisset depressa aut disjecta. Ita Græci quoque loquuntur. Plutarchus: Αἱ ἐπιφανεῖς τύχαι καθάπερ οἱ σφοδροὶ τῶν ἀνέμων μεγάλοποιοῦσι ναυάγια. *Gebhard.*

7 *Male & injuste facere.*] Ἀδικεῖν. *Lambin.* Sallustius Jugurtha: *P. R. neque recte neque pro bono facturum, si a jure gentium se prohibuerit.* Gebhard.

8 *Si suos legatos recipere vellent.*] De re simili Cæsar lib. 3. Com. cap. 8. *Communem Legationem, P. Crassum mittunt, si velis vos recipere, obsides sibi remittat.*

9. *Aliter illos nunquam in patriam recepturi.*] Quod vulgo additur *essent*, glossema est. *Gronovius.*

10 *Hic tamen non effugit civium suorum invidiam.*] Hæc communis est bene de republica meritorum sors, ut ingratam plebem, belluam multorum capitum ferre experiantur omnes. Qua de re Val. Maximus lib. 5. cap. 3. *Schott.* Quare Athenienses egregios cives & bene meritos sæpius ob virtutem, ne quis amplius emineret, testula ablegarunt. Siqui-

rum invidiam. namque ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, [1] testularum suffragiis è civitate ejectus, [2] Argos habitatum concessit. Hic quum, propter multas ejus virtutes, magna cum dignitate viveret, [3] Lacedæmonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, [4] quod societatem cum rege Persarum ad Græciam

quidem præter Theseum, quem in Scyrum exegerunt, Solon lator legum, Aristides quo nemo justior & Themistocles, aliique ob illorum magnitudinem in exilium acti sunt: Miltiadem vero mori coëgerunt. Id enim optimo cuique Athenis usu veniebat, ut in exilium ob eminentiam virtutis pelleretur. *Alex. ab Alex.* Alludit Lucianus in Dialogo: *περὶ τοῦ μὴ ῥᾳδίως πιστεύειν διαβολῇ.*

1 *Testularum suffragiis.*] Archonte Praxiergo, quem alii Prexurgum vocant. De illo tempore Anonymus: *Θεμιστοκλῆς ἐξοστρακίσθη. Meursius.* Infra in Cimone: *Nam testarum suffragiis, quod illi ὀστρακισμὸν vocant, decem annorum exilio mulctatus est.* Vt quid his locis auctor significare voluerit, planum fiat, haud est ignorandum, *testam* vas fictile significare; *testulam* vero fictile parvum, vel fictilis frustum, in quam significationem à Græcis ὄστρακος dicitur (ut testatur Pius cap. 9. suarum Annotationum) quæ vox proprie loquendo calculum non significat, qui ψῆφος nuncupatur. Verum cum apud Athenienses suffragiis ferendis *ostraci*, id est, *testulæ*, vel ut aliis placet, *calculi* viritim in concilio darentur, ut in eis quem quisque ex civibus urbe cedere vellet, indicaret, ab ostraco, ὀστρακισμὸς est dictus, id est, *testularum suffragium*, & horum suffragiorum dies ὀστρακοφορία. Vt apud Suidam legitur; duplex erat *Ostracismus*, scilicet *Phigi* & *Apostatarum.* Priore in exilium mittebantur, qui dignam delicto pœnam vitare voluissent, quibus publice bona demebantur. Posteriore, Apostatis & locus & tempus statuebatur. Eadem hac de re in linguæ Græcæ commentaria transtulit Budæus, suppresso tamen Suidæ nomine. *Magius.* Cæterum Ostracismus post exactum Hippiam tyrannum Pisistrati filium sumpsit initium. Causa instituti, ne quis ob nimiam potentiam libertate oppressa tyrannidem occuparet. Andocides: *νομίζω δὲ καὶ θέντα τὸν νόμον, ταύτην τὴν διάνοιαν ἔχειν, ἀποβλέψαντα τῶν πολιτῶν πρὸς τοὺς κρείττους τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν νόμων, ἐπειδὴ παρὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστιν ἰδίᾳ δίκην λαβεῖν, δημοσίαν τιμωρίαν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων κατασκευάσαι.* Similis fuit apud Syracusanos Πεταλισμός. Quo frondibus oleæ quinquennali exilio suspectos ablegabant. Vide Diodor. XI. & Sigonium II. De rebus Atheniensium 4. Videndus Hadrian. Junius l. v. Anim. cap. 18. *Schott.* Morem testularum suffragii refert Aristoph. interp. in equitibus. *Longol.* Præter cæteros eleg. Prosper Aquitan. & Joan. Tzetzes var. Histor. Chiliad. 13. c. 489. *Savaro.*

2 *Argos habitatum concessit.*] Ἔτυχε γὰρ ὠστρακισμένος, καὶ ἔχων δίαιταν μὲν ἐν Ἄργει. *Thucyd.* Sciendum est autem Argos locum fuisse certum ac definitum in quo commorabantur, qui testarum suffragiis è civitate ejecti erant. *Lambin.* Vide Plinium, Ptolemæum & Strabonem. Duo sunt in Peloponneso hujus nominis oppida; alterum Hippium, alterum Dipsium, seu Πολυδίψιον. Vnde Argos Hippium, & uno nomine Ἀργυρίππα. Sed Æoles pro Ἄργος dicebant Ἄρβος. Inde *Arpos* Latini pronuntiavere pro *Argis.* Ortel. Salmas.

3 *Lacedæmonii legatos Athenas miserunt.*] Vide Thucyd. lib. I. Diod. Siculum XI. Plutarchum in Themist.

4 *Quod societatem cum rege Persarum.*]

ciam opprimendam [1] fecisset. Hoc crimine absens [2] proditionis est damnatus. Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, [3] Corcyram demigravit. Ibi quum ejus [4] principes civitatis animadvertisset timere, ne propter se bellum his Lacedæmonii & Athenienses indicerent; [5] ad Admetum Molossorum regem, [6] cum quo ei [7] hospitium, fue-

Thucydides lib. 1. proditionis una cum Pausania initæ, accusatum dicit. Plutarchus in vita Themistoclis Pausaniæ consuetudinem & commercium, adversariis ejus accusandi occasionem præbuisse dicit. In libello vero *de utilitate capienda ab inimico*, sic inquit, *Themistocles autem cum nihil peccasset, ex Pausania tamen proditionis suspicionem contraxit, quod eo familiarius uteretur, quotidieque literas & nuntios ad illum missitaret.* Loco vero priore ait, Pausaniam Themistocli regis literas aperuisse, Græcosque in ejus odia adducere, & eum ad proditionis societatem protrahere conatum, sed frustra. *Mag. Longol.*

1 *Societatem fecisset.*] Sic loquitur Vita Datamis: *absens amicitiam cum Datame facit* Justin. lib. 12. cap. 2. *Alexander cum Metapontinis & Pediculis & Romanis fædus amicitiamque fecit.* Cicero pro Quinctio ita loquitur: *Facere societatem omnium rerum cum aliquo.* Gebhard.

2 *Proditionis est damnatus.*] Meminit iniqui hujus judicii quoque Dion. Chrysostomus Orat. 73. *Ernst. Proditionis.*] nempe cum Pausania initæ, quoniam familiarius eo utebatur & quotidie literas & nuncios ad eum missitabat. Thuc. 1. Diod. Sic. 11. Plutarch. in vita ejus; qui tamen omnes eum ab hoc crimine absolvunt. Adde Plutarchum lib. de utilitate ex inim. capienda, itemque epist. 14. Themistoclis. Neque ei profuerunt superiora sua in patriam bene promerita, pugna Salaminia, & legatio ad Lacedæmonios obita, ut scribit Ælianus lib. 3. var. Hist. *Lambin.* Adde responsum Phocionis ad supplicium euntis, apud Senecam, & alios.

3 *Corcyram demigravit.*] Φεύγει ἐκ Πελοποννήσου ἐς Κέρκυραν. *Thucydid.* Addit causam, ὢν αὐτῶν εὐεργέτης. Hanc civitatem sibi beneficio devinxerat, ut paulo ante ex Plutarcho diximus. *Long.* *Corcyram* Græci Κέρκυραν vocant, ut *Beronicen*, Βερενίκην; *Mothonam*, Μεθώνην· Homerus σχερίαν & φαιακίαν appellat, ut fidem facit Plinius. In Apollodoro est Κεραυνία, IV. Argonaut. Distat ab Epyro duobus mil. ubi fretum arctissimum; ubi latissimum, XX. Eratque olim alcinoi hortis, & Vlyssis naufragio decantata Poëtis. *Keuchen.*

4 *Principes civitatis.*] Τὸ *civitatis* recte abest à nostro codice. intelligit enim insulanos Dynastas Corcyræ insulæ. *Schott.* Δεδιέναι δὲ φασκόντων τῶν Κερκυραίων ἔχειν αὐτὸν, ὥς τε Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις ἀπέχθεσθαι. *Thucyd.* Vrbem esse insulæ cognominem Corcyram novimus: Ejus dubii eximendi gratia addit Cornelius à Civitatis principibus, metu belli Lacedæmonii, Themistoclem facessere inde jussum. Quare non temere cum Schotto τὸ *civitatis* exturbarim. *Gebhard.*

5 *Ad Admetum Molossorum regem.*] Codex P. Dan. *Admetum Molossorum regem.* Quod contra Græcos.

6 *Cum quo ei hospitium fuerat.*] Idem Codex: *Hospes erat.* Sed in eo non consentiunt cum Probo Thucydides & Plutarchus. Ita enim Thucydides: Ἀναγκάζεται παρὰ Ἄδμητον τὸν Μολοττῶν βασιλέα, ὄντα αὐτῷ οὐ φίλον, καταλῦσαι. Sed videtur Probus negandi particulam non agnovisse apud Thucydidem, quam tamen abesse, facile potuisset cognoscere, si ad verbum ἀναγκάζεται respexisset. Nemo enim qui amicitia cum aliquo convictus est, cogi solet *Longol.* Adjungit causam Plutarchus: Καταφυγὼν πρὸς Ἄδμητον, ὃς βασιλεὺς μὲν ἦν Μολοττῶν, δεηθεὶς

fuerat, confugit. Huc quum venisset, 1 & in præsentia rex abesset: quo majore religione se receptum tueretur, 2 filiam ejus parvulam arripuit, & cum ea se in 3 sacrarium, quod summa colebatur ceremonia, conjecit. Inde non prius egressus est quam rex eum, 4 data dextra, in fidem reciperet, quam præstitit. Nam quum ab Atheniensibus & Lacedæmoniis 5 exposceretur, publice 6 supplicem non prodidit, mo-

διωχθεὶς δέ τι τῶν Ἀθηναίων, καὶ προπηλακισθεὶς ὑπὸ Θεμιστοκλέους, ὅτ' ἤκμαζεν ἐν τῇ πολιτείᾳ, δι' ὀργῆς εἶχεν αὐτὸν ἀεὶ, καὶ δῆλος ἦν, εἰ λάβοι τιμωρησόμενος. Diodorus Siculus nullum de amicitia aut odio verbum facit. *Lambin.* Vide Ciceronem in Bruto.

7 *Hospitium fuerat.*] Mſ. Dan. *erat.* si quid video, recte. Nam hospitium, h. e. jus sive societas hospitii per totam vitam celebratur, immo in liberos quoque transibat, ut è Plauti Pœnulo 5. 1. apparet. Cic. ad famil. 13. 19. vide Guilj. Stuckium l. 1. 27. antiq. Conv. & Tomasinum de tesseris hospitalitatis.

1 *Et in præsentia rex abesset.*] *Καὶ ὁ μὲν οὐκ ἔτυχεν ἐπιδημῶν*, &c. *Thucyd.* Negat hoc Diodorus, qui Themistoclem comiter à rege exceptum refert, & admonitum, ut bono animo esset; se curaturum ut tutus ac salvus evaderet. Plutarchus duas diversas de hac re historias ponit, partim Thucydidem, partim alios secutus, qui Admeto præsente Themistoclem filium ejus prehendisse, & ad aram seu focum confugisse narrat. *Lambin.*

2 *Filiam ejus parvulam arripuit.*] Filium. Thucydides: Ὁ δὲ *τῆς γυναικὸς ἱκέτης γενόμενος διδάσκεται ὑπ' αὐτῆς τὸν παῖδα σφῶν λαβὼν καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν.* Quare vel lapsus est Probus, vel alios secutus est historicos, vel erratum est librariorum. *Idem.* Vide Plutarchum, qui rationem dicit, cur Admeti filium adsumpserit.

3 *Sacrarium.*] De quo ritu Græcorum plena est omnis antiquitas. Eratque religiosum ac sanctissimum supplicandi genus. Morem hunc omnium Græcorum fuisse apparet, ut è foco veluti Asylo extrahere nefas ducerent, ut nec ab ara nec à principis statua rapere licebat. Pleni Jurisconſ. libri. Ovid. in Fastis. de foci etymo:

——*Vel quod fovet omnia dictus.*

Vide proverb. *E Vesta.* vide Turneb. Adv. XXI. cap. 8. & hac de re differentem Jac. Rævardum l. 1. Var. c. 7. *Schott.*

4 *Data dextra in fidem reciperet.*] Datæ dextræ nulli historici meminere. Probabiliter autem hoc à Probo, sive ab aliis sumptum, sive de suo additum, positum est. Nam qui sancte aliquid promittebant, dextras dabant apud Veteres. Xenoph. ἑλλην. δ. Cicero XI. Phil. VII. ad Att. ep. 1. Diodor. XVI. Virgil. 1. Æneid. Homer. Iliad. α. Mos iste à Persis profluxit. Infra in Datame: *Fidemque ea de re more Persarum dedisset.* Sed notandum, non in vola manus, sed in junctura fuisse fidei sedem. *Eustath.*

5 *Exposceretur.*] Longa oratione, ut ait Thucydides. Deposceretur ad supplicium. Sic enim Cæsar loquitur. Et Diodorus *ἐξῄτουν αὐτὸν πρὸς τιμωρίαν.* *Lambin.* Infra Hannib. *Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus.* Cæſ. 3. civil. 110. *Hi regum amicos ad mortem deposcere.* Hirtius 8. 38. *Principem sceleris illius ad supplicium deposcit.* Gebhard.

6 *Supplicem non prodidit.*] Τὸν *τῆς ἱκεσίας νόμον τιμῶν*, ut loquitur Polyænus lib. 8. *Gebhard.* Thucydides: *Καὶ ὕστερον οὐ πολλῷ τοῖς τε Λακεδαιμονίοις, καὶ τοῖς* Ἀ*θηναίοις ἐλθοῦσι, καὶ πολλὰ εἰποῦσιν οὐκ ἐκδίδωσι.* lib. 1. Veteres à Deo mitti supplices, præsertim non sua culpa calamitosos, ideoque prodi contra jus divinum & naturæ fore credebant, qua de

re

[1] monuitque ut consuleret sibi. difficile enim esse, in tam propinquo loco tuto eum versari. Itaque [2] Pydnam eum deduci jussit, & quod satis esset [3] præsidii dedit. [4] Hac re audita, hic in navem omnibus [5] ignotus ascendit: Quæ quum tempestate maxima [6] Naxum ferretur; [7] ubi tum Atheniensium erat exercitus: sensit Themistocles, si eo pervenisset, sibi esse pereundum. Hac necessitate coactus, domino navis quis sit, aperit: [8] multa pollicens si se conservasset. At ille clarissimi viri captus misericordia; diem noctemque procul ab insula [9] in salo navem tenuit in ancoris, [10] neque quenquam ex ea exire passus est. [11] Inde Ephesum pervenit, ibique Themistoclem [12] exponit: cui ille pro meritis gra-

re digna legi est epistola Isidori Pelusiotæ 164. lib. 3. *Loccen.* Est autem prodere heic idem quod tradere, periculo exponere.

1 *Monuitque ut consuleret sibi.*] Et addidit magnam vim auri, fugæ viaticum *Diodor.* XI.

2 *Pydnam.*] Cod. P. Danielis, *Phydnam.* Quæ Macedoniæ urbs. *Ptol. Steph. Diodor.* Stephanus *Cydnam* vocat.

3 *Præsidii.*] Ἐφόδια καὶ παραπομπήν. Epaminonda: *præsidium dedit, ut eo tuto perveniret.* Gebhard.

4 *Hac re audita.*] Omittit hæc verba Editio Parisiana.

5 *Ignotus ascendit.*] Lectio veteris optimi, *escendit*, ἀρχαϊκῶς. Et sic Epaminonda: *in navem escenderet.* Varro: *è vinea in arbores escendit vitis.* Iterum: *in carnarium escendit.* Livius lib. XIV. *Licinio Cos. ad quadrigas mittendas escendenti.* Et sic Fronto legit ad Sallustium in Jugurth. *Keuchen.*

6 *Naxum.*] Insulam Cycladum, quæ & Στρογγύλη à situs rotunditate appellata. Dicæarchus eam inter Sporades recenset. Stephanus: Νάξος νῆσος τῶν Κυκλάδων διάστημος ἀπὸ τοῦ Νάξου Καρῶν ἡγεμόνος, ἄλλοι δὲ ἀπὸ Νάξου τοῦ Ἐνδυμίωνος, Εὐφορίων παρὰ τὸ Νάξαι ὅ φασὶ θύσαι τινές. Ad quem locum quid de etymo commentatus sit Magnus Salmasius, vide in exercitationibus Plinianis ad Solinum. Hodie *Nicosia* vocatur, eratque olim Libero sacra.

7 *Ubi tum Atheniensium erat exercitus.*] Πολιορκουμένη ὑπ' Ἀθηναίων. *Polyæn.*

8 *Multa pollicens.*] Addit Thucydides, immo priore loco ponit, καὶ εἰ μὴ σώσει αὐτὸν, ἔφη ἐρεῖν, ὅτι χρήμασι πεισθεὶς ἄγει αὐτόν. Hac de re apud Diodorum nullum verbum. Polyænus vero refert lib. I. Strategematum. *Lamb.* Lege & Plutarchum.

9 *In salo navem tenuit.*] καὶ ἀποσαλεύσας ἡμέραν καὶ νύκτα ὑπὲρ τοῦ στρατοπέδου. *Thucyd.*

10 *Neque quemquam ex ea exire passus est.*] Jussu Themistoclis. Polyænus: Ὅπως οὖν ἀμφότεροι σωθεῖεν, μηδεὶς ἐκβαινέτω τῆς νεώς. ὁ ναύκληρος φοβηθεὶς οὔτε ἐκβῆναι συνεχώρησε, καὶ ἀναχθῆναι διὰ τάχους ἔσπευσεν. Sic Thucydides.

11 *Inde Ephesum.*] Ὕστερον ἀφικνεῖται εἰς Ἔφεσον. *Thucydid.* Diodorus non facit horum locorum mentionem, sed arrepta occasione cum duobus Liguribus ex Molossia in Asiam evasisse dicit XI.

12 *Exponit.*] Ἐκβιβάζει. Curtius, Cæsar, aliique quam creberrime. Ille lib. 3. Civil. c. 31. f. *Neque affectum valetudine filium exponere in terram patitur.* Ita Græci quoque ἐκθεῖναι usurpant. Plutarch. Dione: ὡς εἶχε εὐθὺς θέμενος εἰς ἀκάτιον προστέταξε τοῖς ναύταις, κομίζοντας αὐ- τὸν

9 [1] gratiam postea retulit. [2] Scio plerosque ita scripsisse, [3] Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse. Sed ego potissimum [4] Thucydidi credo, [5] quod ætate proximus erat, qui illorum temporum historiam reliquerunt, & ejusdem civitatis fuit. Is autem ait, ad [6] Artaxerxem eum venisse, [7] atque his verbis epistolam misisse; *Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Grajorum in domum tuam intuli, quum mihi necesse fuit adversus patrem tuum bellare, patriamque meam defendere. Idem multo plura bona fecit*, [8] *postquam in*

τὸν ἐκθεῖναι εἰς Ἰταλίαν. Curt. lib. 9. cap. 47. Hirtius lib. de Bello Alexandrino cap. 10. *Gebhard.*

1 *Gratiam postea retulit.*] Ex bonis suis, quæ clam per amicos transportata secum duxerat in Asiam. *Plutarch.*

2 *Scio plerosque ita scripsisse.*] Ephorum, Dinonem, Clitarchum, Heraclidem, aliosque Plutarcho citatos. *Lambin. Mag.* De quibus lege incomparabilis Vossii librum, de Historicis Græcis. Præter eos Valer. lib. 5. c. 3. idem. 8. 7. 15. & l. 5. 3. in fine. *Savaro.*

3. *Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse.*] Membranaceum meum codicem melius legere arbitror, *Themistoclem ad Xerxem regnantem in Asiam transisse:* (quomodo & Schioppius verisim. 1. 20. è libro vetere emendavit,) ita enim est apud Diod. Siculum. Sic paullo post dicit Cornelius noster *ad Artaxerxem eum venisse.* Verum Xerxis & Artaxerxis nominum apud Persas permutatio Chronologiam Persarum non parum turbat. Dissensum veterum Historicorum super hac re indicat quoque Plutarch. Themistocle, quem Acatius ad Thucydidem conciliare studet. Ait enim ad Artaxerxem venisse, qui cum patre tum, post cladem in Græcia acceptam Remp. gesserit. *Ernstius.* Videndus omnino Petav. part. 2. Ration. Temp. lib. 3. 10.

4 *Thucydidi credo.*] Cicero etiam in Bruto *Thucydidem plurima fide dignum putavit.* Mag.

5 *Quod ætate proximus erat.*] Idem *Thucydidem paullo ætate posteriorem* dicit in Bruto. *Quod ætate proximus erat.*] Ex Ms. Cod. lege, *Quod ætate proximus ab his erat.* Ernst. alii libri excerpente P. Daniele *De his.* Schottus addit de Ms. suo *pr. erat iis.* Vulgata est verissima. *Gebhard.*

6 *Artaxerxem.*] Xerxis filium, qui μακρόχειρ. cognomento dictus est. Plutarch. ἀποφθεγ. βασιλ. *Lambin.* In Tarih dicitur * وبهمن ككي Cai Bahman, cognomento Daras Dast, id est, Longimanus. Idem Artaxerxes appellabatur. Ebraice autem Arthasastah. Vide quæ infra *de regibus* notavimus.

7 *Atque his verbis epistolam misisse.*] Eam ex Thucydide adscribo, ut cognoscant lectores quanta puritate & facilitate prope ad verbum à Probo sit è Græco versa: Ὅτι Θεμιςοκλῆς ἥκω παρά σε ὃς κατὰ μὲν πλεῖςα Ἑλλήνων εἴργασμαι τὸν ὑμέτερον οἶκον, ὅσον χρόνον τὸν σὸν πατέρα ἐπιόντα ἐμοὶ ἀνάγκῃ ἠμυνόμην. πολὺ δ᾽ ἔτι πλείω ἀγαθὰ, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ μὲν ἐμοὶ, ἐκείνῳ δὲ ἐν ἐπικινδύνῳ, πάλιν ἡ ἀποκομιδὴ ἐγίγνετο. καὶ μοὶ εὐεργεσία ὀφείλεται, γράψας τήν τε ἐκ Σαλαμῖνος προάγγελσιν τῆς ἀναχωρήσεως, καὶ τὴν τῶν γεφυρῶν ἣν ψευδῶς προσεποιήσατο τότε δι᾽ αὐτὸν, οὐ διάλυσιν καὶ νῦν ἔχων σε μεγάλα ἀγαθὰ δρᾶσαι, πάρειμι διωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν σὴν φιλίαν. βούλομαι δ᾽ ἐνιαυτὸν ἐπισχὼν αὐτός σοι περὶ ὧν ἥκω, δηλῶσαι. *Longol.*

8 *Postquam in tuto ipse.*] Vir Cl. legendum conjecit; *postquam in tuta ipsa*; de

in tuto ipse ego, & ille in periculo esse cœpit. Nam quum [1] *in Asiam reverti nollet, prælio apud Salamina facto, literis eum certiorem feci, id agi ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur, atque ab hostibus circumiretur. Quo nuncio ille periculo est liberatus. Nunc autem* [2] *ad te confugi* [3] *exagitatus à cuncta Græcia,* [4] *tuam petens amicitiam: quam si ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus est. Ea autem rogo, ut de his rebus,* [5] *quas tecum colloqui volo,* [6] *annum mihi temporis des, eoque transacto me ad te venire patiaris.* Hujus rex animi magnitudinem admirans, cupiensque talem virum sibi conciliari, [7] veniam de-

de patria sentit. Sic & aptius cohæret oratio. Nisi tamen Nepoti Thycydidæa illa exprimere constitutum: Ἐπειδὰν ἐν ἀσφαλεῖ μὲν ἐμοὶ, ἐκείνῳ δὲ ἐν ἐπικινδύνῳ πάλιν ἡ ἀποκομιδὴ ἐγίγνετο. Ad prioris conjecturæ mentem oppido Plutarchus: Ὅτι τῆς Ἑλλάδος ἐν ἀσφαλεῖ γενομένης, παρέσχε τὰ οἴκοι σωζόμενα χαρίσασθαί τι καὶ ὑμῖν. *Bœclerus.*

1 *In Asiam reverti vellet.*] Ita Mss. Schottus in scripto Codice reperit *nollet.* idque convenire autumat iis, quæ dixit noster 2. 5. *Timuisse Themistoclem ne perseveraret Xerxes bellare.* Boecl.

2 *Ad te confugi.*] Thucyd. Πάρειμι, *adsum.* Fortasse legendum, *confugio*, Lambinus.

3 *Exagitatus à cuncta Græcia.*] Translatio à venatoribus qui exactam cubilibus suis feram nullibi patiuntur consistere, donec in potestatem veniat. Ovid.

Et lepus hic aliis exagitatus erit.

Gebhard.

4 *Tuam petens amicitiam.*] Hoc addidit de suo Probus. Non enim credibile est, eum verba illa Græca, διὰ τὸν σὴν φιλίαν, Latine reddidisse, *tuam petens amicitiam.* Idem. Deinde, Græce ambiguum est, num propter amicitiam, quam cum rege dicebatur habere, an amicitiæ ineundæ cum Rege gratia venerit. *Longol.*

5 *Quas tecum colloqui volo.*] Περὶ ὧν ἥκω. *Thucyd.* Legendus Plutarchus in Themistocle, & in apophthegmatibus Regum; quo loco similiter illud profert de tela contracta & explicata, in qua varia animalia sunt acu picta: Cui orationem similem esse dicebat. *Lambin.*

6 *Annum mihi temporis des.*] Vel *annum mihi tempus des.* Cod. P. Dan. Vel, *annuum mihi temporis spatium.* Ms. Puteani. *Annum mihi temporis des.*] Sic dictum eleganter κατ' ὑστερολογίαν, qua nomen regens casu recti, & contra rectum regentis efferunt. Nec obstat appositio, quam vocant ἑρμηνευτικὴν *annum mihi tempus des*; ut est in Gifanii schedis: vel, *annuum mihi tempus*, ut in Excerptis. *Annum* autem *temporis* dixit noster, pro *tempus anni*; ut *dies spatii*, pro *spatium diei.* Cæsar de Bello Gallico. Quanquam & *annum tempus* probem, ut *punctum tempus*, apud Lucret. *Keuchen.*

7 *Veniam dedit.*] Concessit ei annum, ut hoc temporis spatio linguam & instituta Persica disceret. Sic loquitur in Pausania: *Quod si eam veniam sibi dedisset.* Similiter Dione atque Eumene. Cæsar lib. 7. cap. 15. *Datur petentibus venia.* Justin. XI. 15. Cicero Attico. *Impetravi à Salaminiis ut silerent, veniam quidem illi mihi dederunt.* Gebhard. Non narrat heic Probus, quanto in periculo Themistocles versatus sit, cum à Mandane Darii filia, Xerxis sorore accusatus est. Quod expositum est à Diodoro Siculo lib. XI. *Lambin.*

1 *Omnes*

dedit. Ille [1] omne id tempus literis sermonique Persarum dedit: quibus adeo eruditus est, ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse, quam hi poterant, qui [2] in Perside erant nati. [3] Hic quum multa regi esset pollicitus, gratissimumque illud, si suis uti consiliis vellet, [4] illum Græciam bello oppressurum: [5] magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit, domiciliumque [6] Magnesiæ

1 *Omne id tempus literis sermonique Persarum dedit.*] Val. Maximus l. VIII. cap. 7. Themistocles *per summam iniquitatem patria pulsus, & ad Xerxem, quem paullo ante devicerat, confugere coactus, priusquam in conspectum ejus veniret, Persico sermoni se assuefecit; ut labore parta commendatione regiis auribus familiarem & assuetum sonum vocis adhiberet.* Græcus Scriptor ἄδηλος. Μηδικὴν φωνὴν μαθὼν ἐδίδαξεν αὐτὸν (Artaxerxem) πῶς ἔποσε τὸν πατέρα Ξέρξην. Cic. in Catone. *Gebhard.* Sed verisimile est, ipsum Persarum linguam ex parte addidicisse, ac tantum in ea per id tempus profecisse, ut Regi, quoad fieri potuit, intelligeretur. Hinc lux Plutarchi verbis, ἀποχρώντως ἐκμαθὼν, quod & Thucydides affirmat, & multi alii, ex quibus liquido id evincas. Accedit insuper, Persas plurimum à Græcis mutuatos esse, dum infinita adhuc habent vocabula, quæ de Græco manasse is demum potest dubitare, qui omnia ignorat. A Græcis igitur ad Persas res ipsa cum nomine transiit. Quod multis rationibus ad Solinum suum confirmat Claudius Salmasius. Non semper ergo à Cornelio standum, dum in illa jurat, quorum probabilior alioquin est fides. Simile infra judicium de Dione jactat, quem adeo Carthaginienses suspexerunt, ut neminem unquam Græca lingua loquentem magis sint admirati. *Keuchen.*

2 *In Perside.*] Græci Περσίδα nunquam ponunt, nisi de particulari Persarum regione. Quemadmodum Persæ non pro Persidis regione, sed Persarum imperio sumuntur. Sic distinguunt inter Περσικὰς πόλεις, & πόλεις Περσίδος. Hæ sunt Persidis urbes, illæ Persicæ dominationis. *Salmas.* Sluiskenii membranæ disertim *Persida* legunt. Vtrumque rectum. *Persida* pro *Persis*, ut *Chalcida*, *Leucada*, *Elida*: pro Chalcis, Leucas, Elis, & alia. *Keuchen.*

3 *Hic cum multa regi esset pollicitus.*] Cicero lib. X. Epist. ad Atticum: *Themistocles non vidit, quid Xerxi polliceretur.* Lambin.

4 *Illum Græciam bello oppressurum.*] Id regi eum promisisse, ceteri quoque scriptores tradunt, fateturque ipse ep. 11. & 20. quamvis epist. 19. negat se hoc unquam admissurum: tantum ergo Athenienses Ostracismo suo profecerunt, ut eminentes proscripti, præsertim ambitiosi & injuriæ impatientiores instrumenta se præberent opprimendæ patriæ, cum tutius fuisset subruere fundamenta. Adi Forstner. in Tacit. 2. Ann. & Boecleri librum Commentarium.

5 *Magnis muneribus.*] Inter quæ fuit γάμβριος στολὴ, sicuti tradit Athenæus. Illa donari summus in Oriente mos. Idque in hodiernum diem apud Turcas, Tartaros, Persasque in usu est. Nemo ad regem admittitur, nisi ejusmodi honoraria veste donatus. Hoc vocant خلع عليه الخلعة. *Keuchen.*

6 *Magnesia.*] Quæ Vrbs ad Mæandrum fluvium. *Steph. Livius.* Ad Thoracem. *Diodor.* Fuerunt autem duæ Magnesiæ in Asia; una ad Mæandrum amnem, quæ Μαγνησία πρὸς Μαιάνδρῳ dicitur: altera sub Sipylo, quæ Μαγνησία πρὸς Σιπύλῳ cognominatur. Vtramque in Lydia ponit Ptolemæus. *Salmas.* Prior Themistocli in panes data. Diodorus XI.

Ma-

gnesiæ sibi constituit. Namque hanc urbem [1] ei Rex donaverat, his usus verbis: [2] quæ ei panem præberet: (ex qua regione quinquaginta talenta quotannis [3] redibant) [4] Lampsacum, [5] unde vinum sumeret: [6] Myuntem, ex qua obsonium haberet. Hujus [7] ad nostram memoriam monumenta manserunt duo: sepulcrum, prope oppidum, in quo est sepultus: [8] statuæ in foro Magnesiæ. * De cujus morte multimodis

Μαγνησίαν μὲν τὴν ἐπὶ τῷ Μαιάνδρῳ πλεῖστον τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεων ἔχουσαν σῖτον, εἰς ἄρτους. Μυοῦντα δὲ εἰς ὄψον, ἔχουσαν χώραν πολλὴν, εἰς οἶνον.

1 *Ei rex donaverat.*] Xerxes. *Strabo* XIII. Artaxerxes. *Thucyd. Plutarch.* Sed Plutarchus adjungit, ex Neante & Phania, Percopen sive Percoten & Palæscepsin pro vestitu Themistocli ab Artaxerxe datas. Sic Anthylla regis uxoribus in calceamentum data; Herod. II. *Keuchen.* Magnorum Principum antiqua consuetudo; qui Satrapis & Dynastis suis, aliisque quibus cupiebant, certas vel provincias vel urbes assignabant, unde vectigalia in usus suos exigerent. Sic legimus antiquæ reginæ cuidam Ægyptum datam fuisse εἰς κόσμον à marito: Themistocli Lampsacum datum erat εἰς οἶνον, Magnesia εἰς ἄρτον, Myus εἰς ὄψον, Percota & Palæscepsis εἰς στρωμνὴν καὶ ἱματισμόν. Similia narrantur de Pytarco, de Alcibiade, de aliis. Sic etiam legimus Ægypti reges ab aliis urbium suarum esculenta, ab aliis poculenta, ab aliis stragula solitos exigere. Vide Aristeam. *Casaubon.*

2 *Quæ ei panem præberet.*] Venuste *præberet.* Quod vocabulum est rei familiaris, καὶ τῶν πρὸς τὸν βίον.

3 *Redibant.*] Propr. Verb. sic supr. paullo *pecunia quæ ex metallis redibat.* Hinc *reditus* pro censu. *Schottus.*

4 *Lampsacum.*] Opidum imprimis Asiæ clarum & nobile vocat *Lucilius* apud Nonium. *Lampsacum.*] Male *Lamsacum* in Excerpt. Diodor. Λάμψακον. Et statim *Smyrnam*, pro *Myuntem*; in Boecleri MSS. corruptius, & καθ' ἀνισορίαν. *Keuchen.*

5 *Unde vinum sumeret.*] Λάμψακον δὲ ἀμπελόφυτον ἔχουσαν χώραν πολλὴν, εἰς οἶνον. *Diod.* Unde haud dubie à Priapo condita scribitur illa civitas, Bacchi & Veneris filio. De qua re subtilissime Plutarchus in libello de claris mulieribus. Sed & Demosthenes Πριάπε κτίσμα appellat. Vide Servium ad IV. Georg.

6 *Myuntem.*] Ubi ingens piscium ubertas & copia, ἔχουσα θάλαττιον ἐνιχθυν. *Diod.* Hinc Themistocli in obsonium data. *Thucyd.* Sita urbs ad ostia Mæandri fluminis. *Strabo*, *Plin. Pausan. Herodot.*

7 *Ad nostram memoriam.*] Arbitrarer utique Probum id quoque ex Thucydide vertisse, nisi scirem Pausaniam, qui longe ætate fuit Probo posterior, testari Athenis suo tempore Themistoclis monumentum adhuc exstitisse prope portum maximum. *Longolius.* Καὶ πρὸς τῷ μεγίστῳ λιμένι τάφος Θεμιστοκλέους. *Pausan.*

8 *Statuæ in foro Magnesiæ.*] Plutarchus in foro Magnetum non Themistoclis statuas, sed sepulchrum exstitisse ait. Potuit & Magnesiæ, & juxta Piræeum fuisse Themistoclis sepulchrum. Nam Pausanias ejus ossa Magnesia, ubi primum sepulchro conditus est, in Atticam translata fuisse tradit. Etsi enim exhumatum sit cadaver, non tamen videtur dirutum fuisse sepulchrum, quod fuit (teste Plutarcho) illustrissimum: cui & statuæ, quarum Probus mentionem facit, junctæ fuisse videntur. Mos enim antiquus fuit, defuncti statuas sepulchro imponere. *Mag.* Sic forum Antiochiæ Germanici; Megarensium Coræbi Mausolæis celebrabatur. Qui eximius honor

dis apud plerosque scriptum est. Sed nos eundem potissimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magnesiæ [1] morbo mortuum: neque negat fuisse famam, [2] venenum

nor apud antiquos. Strabo περίβολον vocat conditorium Alexandri, quod in medio fuit urbis Alexandriæ. Idem σῆμα appellat illum locum (non enim σῶμα legendum) in quo καιματήρια regum ac imperatorum. Sed notandum, solis Ducibus illud concessum. Vide Servium Sulpitium ad Ciceronem lib. IV. Epist. ad Famil. Infra Nepos de Dione: *In urbe, celeberrimo loco elatus publice, sepulchri monumento donatus est.* Keuchenius.

* *De cujus morte multimodis.*] Concisim deterioris notæ libri, *multis modis.* Excerpta, *multimodis*, quomodo edendum curavimus secundum veterum scripturam & analogiam. *Multimodis* antiquum adverbium apud Turnebum l. VI. cap. 14. Adverf. Nec aliter ex suis libris optimus Gifanius Conlect. Lucret. pag. 379. & Joan. Savaro. *Idem.* Appulejus, *quarum substantia multimoda potestatum coitione conficitur.* Vetus poëta apud Ciceronem de Oratore. *Multimodis sum circumventus morbo, exsilio atque inopia.* Gebh. vide Juretum in Symmach. l. 13.

De cujus morte.] Hieronymus epistol. II. ad Nepot. *Sapiens vir Graciæ Themistocles cum expletis centum & septem annis se mori cerneret, dixisse fertur, se dolere, quod tum egrederetur è vita, quando sapere cœpisset.* Sed vel corruptus locus legendumque *Theophrastus*, vel sanctus pater memoria lapsus est. Vid. Casaubon. ad Theophrasti Charact. p. 97. & Phil. Carolum Var. lect. 2. 7.

1 *Morbo mortuum.*] Thucydides: Νοσήσας δὲ τελευτᾷ τὸν βίον. *Lambin.*

2 *Venenum sua sponte sumsisse.*] Tauri sanguinem, quod celerrime coëat & durescat. *Plin. Aristot. Diodor.* Videtur autem istud sacrificium peragere voluisse brevi iturus in expeditionem Dianæ Λευκόφρυϊ. Valer. Maxim. l. V. cap. 6. *Themistocles, quem virtus sua victorem, injuria Patriæ imperatorem Persarum fecerat, ut si ab ea oppugnanda abstineret, instituto sacrificio exceptum patera tauri sanguinem hausit: & ante ipsam aram quasi quadam pietatis clara victima concidit.* Scholiorum Auctor in Aristophanis equites: Ἐν Μαγνησίᾳ γενόμενος θύων τελευτᾷ καὶ μετὰ θάνατον τὸν μισοβάρβαρον ἐνδεικνύμενος τρόπον. Et paullo post: Σύμμαχος δέ φησι ψεύδεσθαι περὶ Θεμιστοκλέους. οὔτε γὰρ Ἡρόδοτος, οὔτε Θουκυδίδης ἱστορεῖ. Ἔστι γοῦν ἀπὸ Σοφοκλέους Ἑλλήνης.

Ἐμοὶ δὲ λῷστον αἷμα ταύρου γ' ἐκπιεῖν
Καὶ μή γε πλείω τῶνδ' ἔχειν δυσφημίας.

Τινὲς δέ φασιν ὅτι Σοφοκλῆς περὶ Θεμιστοκλέους τοῦτό φησι· ψεύδονται δέ, οὐ γάρ ἐστι πιθανόν. Opinionis originem, qua hausto immolati tauri sanguine Themistoclem sibi mortem conscivisse credebatur, aperit: nempe ex vitiosa Sophoclei dicti interpretatione ortam putat, ad cujusmodi fatum allusisse Tragicus vulgo existimabatur. Etsi Thucydides, Herodotus, aliique nihil de sanguine taurino prodiderint, tamen plures reperire licet, quibus hæc opinio sit firmiter accepta; quam illos qui Thucydidi assensum commodent. Videatur Cicero Bruto: *Nam quem Thucydides, qui & Atheniensis erat, & summo loco natus, summusque vir & paullo ætate posterior, tantum mortuum scripsit, & in Attica clam humatum: addidit fuisse suspicionem sibi veneno conscivisse mortem. Hunc isti ajunt, cum taurum immolavisset, excepisse sanguinem patera, & eo epoto mortuum concidisse.* Sic Diodorus lib. XI. & Hieronymus: *Xerxes rex potentissimus & ditissimus adversum Græciam innumerabilem duxit exercitum, & ea gessit, quæ Græcorum narrant historiæ. Succendit enim Athenas sub principe Callia, bellumque ex eo tempore gestum est in Thermopylis, & apud Salaminam navale certamen, quando Sophocles & Euripides clari habebantur, & Themistocles in Persas fugiens, hausto tauri sanguine periit.* Græcus quidam Scriptor apud Aristophanis

nenum sua sponte sumpsisse, 1 quum se, quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus esset, præstare posse desperaret. Idem 2 ossa ejus clam in Attica ab amicis esse sepulta 3 quoniam legi-

phanis Explanatorem: Themistocles παραγενόμενος ἅμα τῷ στρατηγῷ Artaxerxis εἰς Μαγνησίαν, καὶ καταγνὺς ἑαυτῦ, εἰ οἱ δὲ αὐτὸν σωθέντες Ἕλληνες, εἶτα δουλεύουσι βαρβάροις, προφάσει χρησάμενος ὡς θυσίαν ἐπιτελέσαι βούλοιτο, καὶ ἱερουργῆσαι τῇ Λευκόφρυϊ Ἀρτέμιδι καλουμένη, ταύρῳ ὑποθεὶς τὴν φιάλην, καὶ ὑποδεξάμενος τὸ αἷμα καὶ χανδὸν πιὼν ἐτελεύτησεν εὐθέως. Sic teste Strabone l. 1. Geogr. irrumpentibus in Phrygiam Cimmeriis Midas epoto tauri sanguine obiit: Ἡνίκα, inquit, Μίδαν αἷμά τι ταύρυ πίοντα φασὶν ἀπελθεῖν, εἰς τὸ χρεών. Traditque Plutarchus Flaminino, ex quorundam opinione Hannibalem, Midæ & Themistoclis exemplo, taurino sanguine epoto se enecasse. *Gebhardus.*

1 *Quum se, quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus esset, præstare, &c.*] Alludit Cicer. l. x. epist. ad T. Pompon. VII. Ἄδηλος Scriptor apud Aristophanis Explanatorem: Οἱ δέ φασιν, ὅτι σφεῖδὼς ὁ Θεμιστοκλῆς ὅτι ὐχ' οἷός τε ἦν διαπράξασθαι τῷ βασιλεῖ, ἅπερ ἐπηγγείλατο, ὕτως ἐπὶ τὴν τῦ θανάτυ αἵρεσιν παρεγένετο. *Idem.*

2 *Ossa ejus clam in Attica ab amicis esse sepulta.*] Τὰ δὲ ὀστᾶ φασι κομισθῆναι αὐτῦ οἱ προσήκοντες οἴκαδε κελεύσαντος ἐκείνυ, καὶ τεθῆναι κρύφα Ἀθηναίων ἐν τῇ Ἀττικῇ· ὐ γὰρ ἐξῆν θάπτειν ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντος. *Thucyd.* Alii publico decreto factum fuisse prodiderunt jussu oraculi, quod non citius fore pestilentiæ finem responderat, quam si Themistoclis ossa Magnesiâ reduxissent. Ἄδηλος quidam apud Arist. interpretem; λοιμωξάντων δὲ Ἀθηναίων ὁ θεὸς εἶπε μετάγειν τὰ ὀστᾶ Θεμιστοκλέυς. Μαγνήτων δὲ μὴ συγχωρύντων, ᾐτήσαντο ἐπὶ τριάκοντα ἡμέραις ἐναγίσαντες τῷ τάφῳ καὶ περισκηνώσαντες τὸ χωρίον, λάθρα κομίζυσιν ἀνορύξαντες τὰ ὀστᾶ. *Gebhard.*

De quo Pausanias in Atticis. At Symmachus id falsum esse putat, quod nec Herodotus nec Thucydides hujus rei mentionem faciant. *Longol. Mag.*

3 *Quoniam legibus non concederetur.*] Leges enim vetabant, ejus, qui vel sacra legisset, vel patriam prodidisset, ossa in Attica sepeliri. Xenophon lib. 1. ἑλλην. Τύτο δ' εἰ βύλεσθε, μετὰ τῦτον τὸν νόμον κρίνατε. ὅς ἐστιν ἐπὶ τοῖς ἱεροσύλοις καὶ προδόταις, ἐάν τις ἢ τὴν πόλιν προδιδῷ, ἢ τὰ ἱερὰ κλέπτῃ, κριθέντα ἐν δικαστηρίῳ, ἂν καταγνωσθῇ, μὴ ταφῆναι ἐν τῇ Ἀττικῇ, τὰ δὲ χρήματα αὐτῦ δημόσια εἶναι. *Lamb.* Quod demonstrat etiam in Phocione Plutarchus. Quem usum tamen Romanos non observasse, liquet ex Ovidio Eleg. 3. l. III. Tristium. Solenne hoc etiam nostris ICtis in Pandect. sub Tit. *De cadaveribus punitorum:* Deportatorum & relegatorum corpora minime transferri. *Mag.* Gravissimum namque proditionis crimen, ut & læsæ Majestatis: quod & liberi etsi innoxii luunt, patriaque his interdicitur, quam prodidere. Respexit huc Virgilian. Sinon.

Nec mihi jam patriam antiquam spes ulla videndi
Nec dulces natos, exoptatumque parentem,
Quos illi fors ad pœnas ob nostra reposcent
Effugia, & culpam hanc miserorum morte piabunt.

Vide Kirchman. de Funer. Roman. append. & Gutherium de Jure manium I. 7. *Schott.*

De THEMISTOCLIS rebus vide Plutarchum in vita. Herodotum 8. Diod. Sic. 11. Bibliothecæ, Thucyd. 3. Suid. V. *Themistocles.* Ælianum passim. Just. 2. Val. Max. & Frontinum. Cicer. Pausan. passim. Polyæn. 1. &c. *Boeclerus.* Multa quoque de eo suppeditabunt 21. epist. qua

legibus non concederetur, quod proditionis esset damnatus, memoriæ prodidit.

quæ sub ejus nomine circumferuntur. Effigiem è gemma annulari habes inter imagines Vrsini num. 141. quam tibi exhibemus.

Apud Fulvium Ursinum in Gemma.

Paulo diversam exhibet nummus meus his circum literis ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ in postica parte Victoriæ proræ navis insistens, dextra palmam, sinistra lanceam tenens cum literis ΚΑΤΑ ΠΕΡΣΩΝ.

ARI-

ARISTIDES

III.

1 ARISTIDES [2] Lysimachi filius, Atheniensis. [3] Æqualis fere fuit Themistocli. Itaque cum eo [4] de principatu contendit. Namque [5] obtrectarunt inter se. In his autem cognitum est [6] quanto antistaret eloquentia inno- I

1 *Aristides.*] De hoc Plutarch. in ejus vita & apophtheg. Herod. lib. 8. Val. 6. 5. *Savaro.*

2 *Lysimachi filius, Atheniensis.*] Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος. *Herodot. Plutarch.*

3 *Æqualis fere fuit Themistocli.*] Σύγχρονος sive ὁμῆλιξ. Attico: *Qua ex re pueritia nobilis inter æquales ferebatur.* Curtius Ruffus lib. VIII. cap. 67. m. *Attalum etiam æqualem sibi & haut disparem habitu oris & corporis, utique cum procul viseretur, veste regiâ exornat.* Lactantio lib. I. Inst. cap. 5. Vocatur Orpheus *æqualis ipsorum Deorum:* siquidem inter Argonautas cum Tyndaridis & Hercule navigarit. *Gebhard.*

4 *De principatu contendit.*] Ὑπὲρ τοῦ πρωτείου. Fuisse contentionem inter Aristidem & Themistoclem etiam à pueris, testantur Plutarchus in Aristide, Herodotus Vraniâ, Diodorus & Polyænus: Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς ἐχθρότατοι πάντων ὄντες διεπολιτεύοντο. Illa per tempus inter utrumque deposita fuit, quando in Græciam transibat Xerxes. Additum fidei pignus elatis digitis, ac eodem loco clamantibus: Τὴν ἔχθραν ἐνταῦθα κατατιθέμεθα, ἕως ἂν πρὸς τὸν Πέρσην διαπολεμήσωμεν. *Polyæn.* I. Strateg. Causa hujus adducitur à Plutarcho in apophthegm. ἀεὶ καθ' αὑτὸν ἐπολιτεύετο καὶ τὰς ἑταιρείας ἔφευγεν, ὡς τῆς ἀπὸ τῶν φίλων δυνάμεως ἀδικεῖν ἐπαιρούσης. In vitâ Themistoclis aliam fuisse adserit, nimirum quod in amore Stesileæ præstantis formæ mulieris corrivales fuerunt, id vero ex Aristone philosopho adducit. Mox causam in diversitatem ingeniorum conjicit: Aristides enim placidus & animo tranquillus: Themistocles è contrario fervens, ambitiosus, & novarum rerum cupidus fuisse dicitur. *Long.* Sed est animadvertendum, Plutarchum cum in Themistoclis, tum in Aristidis vitâ, de puero, non de muliere aut puella esse locutum. Sic enim habet in Themistocle: Ἠράσθησαν γὰρ ἀμφότεροι τοῦ καλοῦ Στησίλεω Τίου τὸ γένος ὄντος, &c. In Aristide vero: Στησίλεω γὰρ, ὃς ἦν γένει Κεῖος, ἠράσθησαν. Vides utrobique de puero Plutarchum scribere. Sed in Themistocle legendum videtur Κίου, vel Κείου, non autem Τίου, *Mag.*

5 *Obtrectarunt inter se.*] Διεπολιτεύσαντο: contrarias in republica partes foverunt. Epaminonda: *Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam, indidem Thebis, adversarium in administranda republica.* Paterculus lib. II. cap. 43. istiusmodi *obtrectationes* vocat *Civiles contentiones.* Valerius lib. III. cap. 8. vocat *acerrimi studii in administratione Reip. dissidia.* Ejusmodi obtrectationes civiles viguerunt inter P. Africanum Superiorem & Tib. Gracchum, ut videre est ex A. Gellii lib. XII. cap. 8. *Gebhard.*

6 *Quanto antistaret eloquentia innocentia.*] Quanto intervallo præcederet ac superaret innocentiam Eloquentia. Ennius Iphigeniâ:

Plebs in hoc regi antistat; licet
Lacrumare plebi, regi honeste non licet.

Tacit. II. Annal. cap. 33. Apul. lib. IV. Metamorph. *Tunc inter eos unus, qui robore*

innocentiæ. [1] Quamquam enim adeo [2] excellebat Aristides abstinentia, ut unus post hominum memoriam, quod quidem nos audiverimus, [3] cognomine JUSTUS sit appellatus: tamen [4] à Themistocle collabefactus [5] testula illa, [6] exilio decem annorum mulctatus est. Qui quidem quum intel-

lore cæteris antistabat. Idem lib. VIII. *Quanquam cæteris omnibus is genere viris antistaret.* Cum accusandi casu. Q. Metellus Numidicus apud Gellium. *Qua in re quanto universi me unum antistatis, tanto vobis quam mihi, majorem injuriam atque contumeliam facit.* Gebh. Sidonius epist. 14. l. 7. ibique multa congessimus. *Savaro.*

1 *Quanquam enim adeo.*] In Excerptis: *cum cum enim adeo*; & in glossa pro *quanquam*. Sic *unde unde* dicebant, ὁπόθεν ἄν. Terent. Andr. IV. 2. *ubi ubi erit*, quemadmodum, *ut ut*, *qua qua*, & similia. Vide Donatum. *Keuchen.* Videtur aliquid latere.

2 *Excellebat Aristides abstinentia.*] Id est, integritate, eaque virtute, quæ in eo consistit, ut nulli fiat injuria, nullique res sua auferatur. *Lambin.* Quo etiam nomine illum prædicat Val. Maximus, de abstinentià verba faciens, lib. V. c. 4. Ac de paupertate ejus Nepos infra. *Schott.* Apulejus in Apologia: *Eadem est paupertas apud Græcos in Aristide justa, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta.*

3 *Cognomine* Justus *sit appellatus.*] Quod erat cognomentum maxime regium & divinissimum. *Alex. ab Alex.* Diodorus Siculus lib. XI. καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης δίκαιος ἐπωνομάσθη. Herodotus quoque, ut Aristidis mores accepit, eum censuit ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθήνησι καὶ δικαιότατον. lib. VIII. 79. Cicero pro Sextio, & Tuscul. V. *Aristides nonne ob eam causam expulsus est patria, quod præter modum justus esset?* Vide Æschinem Oratione κατὰ Κτησιφ. & περὶ παραπρεσβ. Plutarchum in Vita, ubi multa insignis ejus justitiæ exempla adfert. Val. Maxim. V. 4. *Lambinus. Longol.* Hinc tota scena in Aristidem intenta fuit, cum Athenis olim recitarentur in theatro versus Æschyli:

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος ἀλλ' εἶναι θέλει,
Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος,
Ἀφ' οἷς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

4 *A Themistocle collabefactus.*] Sparserat enim in vulgus Themistocles Aristidem callide efficta modestia in forensi potestate sublatis judiciis regnum adfectare. Alioqui & populus victoriis superbiens factus, ægre ferebat virtutis nomine præ cæteris aliquem excellere; ut refert Plutarchus. *Longol.* Idem civitatis insolentiam & rerum novarum causas incusat. *Mag.*

5 *Testula illa exilio decem annorum.*] Ostracismo. ἐξωστρακισμένος ὑπὸ τοῦ δήμου. *Herodot.* At non erat Ostracismus improbitatis, ut Plutarchus ait, castigatio; sed honestiore vocabulo dominationis ac gravioris potentiæ, & pœna dicebatur. *Long.* discrepat autem de Ostraci inscriptione cum à Probo, tum à se ipso. Siquidem in apophth. eum, qui de ejus odii causa interrogatus est, non literarum gnarum scribentemve in ostraco dicit, sed ἀγράμματον. In vita vero non de uno qui esset ἀγράμματος & rusticus, peteretque ab Aristide, ut Ostracon inscriberet, sed de multis ait. *Mag.* De illa testula vide Justinum l. II. Musonium apud Stobæum περὶ ξένης.

6 *Exilio decem an. mulct. est.*] Verum enim vero Athenienses hoc decennali exilio, quod laudi potius quam vitio ducebatur, & pœnæ nomine impositum minime erat cavebant, ne quis Tyrannide remp. invaderet, ut Athenis Pisistratus, Dionysii Syracusis. Sic refert in Miltiade extremo supra Nepos. *Schott.*

1 *Cedens-*

intelligeret reprimi concitatam multitudinem non posse: [1] cedensque animadverteret quendam scribentem, ut patria pelleretur, quæsisse ab eo dicitur, Quare id faceret, aut quid Aristides commisisset, cur tanta pœna dignus duceretur? cui ille respondit, [2] se ignorare Aristidem, sed sibi non placere quod [3] cupide elaborasset, ut præter cæteros [4] JUSTUS appellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit. [5] Nam postquam Xerxes [6] in Græciam descendit, [7] sexto fere anno postquam erat expulsus, [1] ple-

1 *Cedensque animadverteret.*] Proba lectio, quam omnino requirunt proxime antecedentia. Nihilominus Barthius libro XXIV. Advers. cap. 12. *cadensque*. Gebhard. Infra in Cimone: *Nam cum ille vir forti animo invidia ingratorum civium cessisset.* Præter Plutarch. in Apopht. ubi aliter & expressius multo clariusque hoc refert. & in vita ejus. De Aristid. exilio Valer. 5. 3. *Sav.*

2 *Se ignorare.*] Id est non nosse Terent. Heaut. Plaut. Amphytr. *Nisi etiam is quoque me ignorabit.* Vnde sæpe apud eundem, *ignobilis oculis meis.* Id est ne quidem de facie notus. Festus l. 12. *Sav.*

3 *Cupide.*] *Tam cupide* Gifanii nosterque codex scriptus. *Scott.* Sic legit Scioppius IV. Verisim. cap. 2. Sed displicet id Barthio lib. 24. adv. cap. 18. Apud Suidam est: *πάνυ δίκαιος ὤν. Ernst.* Cæterum etsi laudari debet studium justitiæ in Aristide, tamen imprudenter egit cum *tam cupide elaboravit, ut præter cæteros justus diceretur.* Quod innuisse videtur quicunque cudi fecit nummum qui penes me est, in cujus uno latere caput Aristidis cum inscript. ΑΡΙΣΤΙΔΗΣ Ο ΔΙΚΑΙΟΣ: in altero mulier sedens dextra baculum tenens: infra: ΒΟΥΛΗΣ ΓΝΩΜΗ: circum ΟΥ ΔΟΚΕΙΝ ΑΛΛ ΕΙΝΑΙ.

4 *Justus appellaretur.*] Nimirum cum nimiis opibus abundant resp. in luxum abeunt. Sic Ephesii Hermodorum abesse jusserunt non alio nomine quam quod frugi esset, de quibus illud exstat lepidum Elogium Heracliti, qui *σκοτεινὸς* cognomento Ephesius & ipse fuit. *Digni sunt Ephesii qui ad puerum usque omnes strangulentur, quod Hermodorum virum inter ipsos frugi ejecerint.* Addito: *nemo nostrum frugi esto, aut alibi id esto & inter alios.* Strabo l. XIV. Geograph. *Schott.*

5 *Nam postquam Xerxes.*] Hunc ad Aristidem exsulem misisse legatos & tria millia Daricorum obtulisse, idem scribit Suidas, apud quem vide, quæ responderit. *Ernst.*

6 *In Graciam descendit.*] Movit in Græciam. Sic *ἀναβαίνειν* est expeditionem suscipere. Eodem modo, quo Latini *descendere*, Græci *καταβαίνειν* jungunt. Memini apud Diodor. scriptum: *Τεθαῤῥηκότως καταβαίνειν εἰς τὸν πόλεμον.* Xenophon Agesilao: *Ἐπειδὴ ὁ Πέρσης πρόσθεν τὴν Ἑλλάδα διέβη, ἀντιδιαβῆναι ἐπ' αὐτόν. Gebhard. Schott.* Vide Justin. l. 2. in fine Herod. in Vrania. *Savaro.*

7 *Sexto fere anno postquam erat, &c.*] Scriptus & Vltrajectina Editio: *Sexto fere anno, quam erat expulsus.* Nam sic sæpe veteres. Sueton. Claud. 17. *Sexto quam profectus erat mense, domum rediit.* Curt. 4. 4. *Tyrus septimo mense, quam oppugnari cœpta erat, capta est.* Plin. H. N. 8. 42. de equo: *Terram attingere ore, triduo proximo, quam sit genitus, negant posse.* Et *postquam* proxime antecedit. Verum quarto demum anno revocatum calculus annorum evincit. Revocatus enim Olympiad. LXXV. anno 1. Pulsus autem Olympiad. LXXIV. anno II. Vide Chronologiam nostram. *Schott.*

[1] plebiſcito in patriam reſtitutus eſt. Interfuit autem pugnæ navali [2] apud Salamina, quæ facta eſt prius quàm pœna liberaretur. [3] Idem prætor fuit Athenienſium apud
2
Platæas, in prælio quo [4] Mardonius [5] fuſus, barbarorumque exercitus eſt interfectus. [6] Neque aliud eſt ullum hujus in re militari illuſtre factum, quam hujus imperii memoria. [7] Juſtitiæ vero & æquitatis * & innocentiæ multa. Im-

1 *Plebiſcito.*] Κατὰ ψήφισμα τοῦ δήμου. Malim *populi ſcito*, quomodo & heic in Mſſ. Dan. ac Leydenſi, & in iiſdem aut aliis Codd. infra legitur 7, 5. 7. 19. Id cum abbreviate ſcriptum eſſet *ppliſcito* vel *pliſcito* imperiti in notius mutarunt. Erat autem apud Roman. *populi ſcitum* lex ſive juſſum à populo factum. Feſt. in ſchedis Farneſian. ut à viris doctis ſuppletæ ſunt. *Scitum populi dicebatur, quod ſine plebe cunctus patricius ordo, rogante patricio, ſuis ſuffragiis juſſit.* Tacit. 3. Ann. 58. Apte igitur Noſter Athenienſium decreta *populi ſcita* vocat, ſicut 15. 7. Decretum de imperio Epaminondæ innuens, ait: *populus juſſerat.* Buchnerus.

2 *Apud Salamina.*] Quod ex Herodoto intelligere licet in Vrania. Vbi narrat præclarum & memorabile ejus facinus. Lambinus mallet *Salaminam* aut *Salaminem*: nulla neceſſitate. Vid. ſup. ad 2. 2.

3 *Idem Prætor fuit Athenienſium.*] Ἄρχων ſine ſorte, virtutis magnæ ergo, extra ordinem electus. Plutarchus in ejus vita docet ex Idomeneo: Καὶ μὴν ἄρξαι γε τὸν Ἀριστείδην ὁ Ἰδομενεὺς, οὐ κυαμευτὸν, ἀλλ' ἑλομένων Ἀθηναίων, φησίν. Vide *Joan. Meurſii* Archontes libro 1. c. 9. Prætor hoc loco Στρατηγός. Οἱ Στρατηγοὶ dicti etiam qui ſummum magiſtratum ἀρχόντων tenuere, inter quos ſine fabis miſſis Ariſtides. Hinc Eunapius æquipollenti dictione στρατοπεδάρχην appellavit, in vita Proæreſii. Vbi obſerva; non ſibi elegiſſe Archontem è civibus ſuis Athenienſes, ut ſolebant, ſed ab Imperatore accepiſſe. Hinc μέγας στρατηγὸς, & μέγας δοὺξ, glorioſa nomina apud Nicephorum Gregoram & alios. Sed deinceps *Magni* cognomentum abrogatum & ἁπλῶς Duces appellati. Laonicus Chalcondyles Athenarum ἡγεμόνα dicit. IV. Quo ſenſu *Imperatores* à militibus nominati, qui imperium belli ſuis auſpiciis adminiſtrandi à populo accepiſſent. Hunc Veteres, ut notat Juſtinianus in Novellis, *Prætorem* vocaverunt. *Keuchen.*

4 *Mardonius.*] Satrapes, natione Medus. *In Pauſan.* Nonnulli hunc cum Mardochæo confundunt, qui patruus Eſtheræ. Nomen non admodum abludit, ſed ætas, atque aliæ circumſtantiæ apud Herodotum. *Keuchen.*

5 *Fuſus.*] Lapide percuſſus. *Plut.* in Ariſt. Reliquit illum in Græciâ Xerxes poſt cladem Salaminiam. *Herodot.* in Calliope. *Juſtin.* 11. *Oroſius.* 11.

6 *Neque aliud eſt ullum.*] Sane Thucydides & Plutarchus non ſegnem operam in Marathonia quoque pugna apud Miltiadem, quem conſilio & ſagacitate juvit, ab illo navatam prædicant. Verum quia non fuit ambitioſus, victoriam animis ferventioribus conceſſit, ut Miltiadi Marathonæ, Themiſtocli Salaminæ, Pauſaniæ Platææ. *Longol.*

7 *Juſtitiæ vero & æquitatis multa.*] Exempla hæc commemorat M. Tullius lib. III. officiorum, quod Themiſtocles Lacedæmoniorum claſſem incendi poſſe, Ariſtidi ſuggeſſiſſet, qui utile id quidem, non tamen honeſtum fore ratus, diſſenſit. Æquitatis autem illud exemplum, ab univerſa Græcia tributorum arbitrum electum, omnibus placuiſſe, gratumque exſtitiſſe, ut mox Nepos commemorat. *Schott.* Æquitas hoc loco ἡ μετριότης,

Imprimis, quod ejus æquitate factum est, quum in communi classe esset Græciæ simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi à Lacedæmoniis transferretur ad Athenienses. Namque ante id tempus & mari & terra duces erant Lacedæmonii. Tum autem & [1] intemperantia Pausaniæ, [2] & justitia factum est Aristidis, ut omnes fere civitates Græciæ ad Atheniensium societatem se applicarent: & adversus barbaros hos duces deligerent sibi, quo facilius repellerent, si forte [3] bellum renovare conarentur. Ad classes ædificandas, exerci- 3
tusque comparandos, [4] quantum pecuniæ quæque civitas daret, Aristides delectus est, qui constitueret. Ejus arbitrio [5] quadringenta & sexaginta talenta quotannis Delum sunt collata. [6] Id enim commune ærarium esse voluerunt. Quæ

τριότης cui opponitur *παρανομία* & intemperantia. *Boecler.*

* *Et innocentia.*] Innocentiam equidem Aristidi non abjudico supra prædicatam : illud moneo, hoc loco *continentiam* potius rescribendum videri, quam virtutem mox abstinentiam nominat, quæ sæpe in iisdem adhiberi solent, ut ad Scriptorem de Viris Illustribus annotare me memini. *Schott.* Frustra. *innocentia* enim quandoque est *continentia* vel abstinentia, & avaritiæ opponitur. Vid. Cicer. pro L. Manil. c. 13. Val. Maximus lib. V. cap. 4. *Aristides, quo totius Græciæ justitia censetur, continentiæ quoque eximium specimen.*

1 *Intemperantia.*] Impotentia, sævitia, superbia, *βαρύτητι.*

2 *Et justitia factum est Aristidis.*] Vide *Diodorum Siculum* l. XI. *Plutarch.* in Aristide, & *Thucydidem* l. I. Tradunt Scriptores, illum, ut ictum fœdus cum omni Græciâ firmaret, post diras execrationes, accensos ferreos orbes in mare dejecisse; adjurans, ut ita extinguerentur cum omni stirpe & gente, qui contra fœdus irent, veluti ignitum illud ferrum aqua. *Alex. ab Alex.*

3 *Bellum renovare.*] De novo & integro inferre. Hamilcare; *Sed ita, ut statim mente agitaret, si paullum modo res esset refecta bellum renovare.* Hirt. l. VIII. c. I. *Complures eodem tempore civitates renovare belli consilia nitebantur.* Tacit. lib. III. Annal. cap. 20. *Eodem anno Tacfarinas, quem priore æstate pulsum à Camillo memoravi, bellum in Africâ renovat.* Gebh.

4 *Quantum pecuniæ quæque civitas daret.*] Συντάξεις appellarunt Athenienses nomine specioso & leni, quia nomen φόρος moleste ferebant Græci, inquit Harpocratio. Isocrates περὶ εἰρήνης. Ἡμεῖς γὰρ οἰόμεθα μὲν, ἢν τὴν θάλασσαν πλέωμεν πολλαῖς τριήρεσι, καὶ βιαζόμεθα τὰς πόλεις συντάξεις διδόναι. Appellabant tamen & φόρους ἀπὸ τοῦ φέρειν. Æschines περὶ παραπρεσβ. Ὡς ὢν Ἀριστείδης, ὁ τοὺς φόρους τάξας τοῖς Ἕλλησιν, ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος. *Lambin.* Vide collecta Meursio Fortun. Attic. cap. 7. pag. 52. & seqq.

5 *Quadringenta & sexaginta talenta.*] Cod. P. Dan. *Quadringena & sexagena.* Sic Schotti ac Gifanii : Ut infra in Alcibiade : *Quinquagena talenta vectigalis capiebat.* Si vel minima talenta Attica accipias, summam efficient nostri æris ducenties septuagies sexies mille aureorum coronatorum. *Schott.*

6 *Id enim commune ærarium esse.*] Tamiεῖον

Quæ omnis pecunia postero tempore [1] Athenas translata est. Hic qua fuerit abstinentia, [2] nullum est certius indicium, quam quod quum tantis rebus præfuisset, in tanta paupertate [3] decessit, [4] ut qui efferretur, vix reliquerit. Quo factum est ut filiæ ejus publice alerentur, [5] & de communi æra-

μεῖον Δῆλος ἦν αὐτοῖς καὶ ξύνοδοι ἐς τὸ ἱερὸν ἐγίνοντο. *Thucyd.* Erat enim locus munitissimus & nulli suspectus. Vel forte intellexit Delii templum, quod in magna veneratione nedum Græcis, sed exteris etiam gentibus erat. *Mag.* Solebant antiqui thesauros privatos & publicos in Deorum templis ac fanis deponere, ut eorum religione ac metu securitas pararetur; aut loca illa sacra & inviolata essent. Passim exempla præbent Historici & alii. De templo Hierosolymitano, auctor *Hegesippus* l. 1. c. 17. *Abbas* Vspergens. in Chron. De æde Saturni apud Romanos, *Juvenal.* Scholiast. De templo Dianæ, infra *Nepos.* Sic Macedones in oppido Quinta juxta Tharsum, Syracusani in Labdalo castello, Assyrii Susis, Persæ, Gazæ, Ebræi in Thrace & Tauro Hiericuntis, Tigrani in Bambinsa & Olena, Babylonii in Zeugmate juxta Euphratem, alii alio loco sua χρήματα ad belli opus deponebant. Cujus rei rationem habes apud Minutium in Octavio, & alios. *Keuchen.* De eo multa collegit Ferrandus Adduensis Insuber I. C. in libro observ. *Schott.* Adde Brodæum Miscell. 4. 17.

1 *Athenas translata.*] Vid. Just. 3, 6, 4.

2 *Nullum est certius indicium.*] Τάξας δὲ τοὺς φόρους τοῖς Ἕλλησι, τοσούτῳ πτωχότερος ἐπανῆλθεν, ὅσον εἰς τὴν ἀποδημίαν ἀνήλωσεν. *Plutarch.* Similes fuerunt Epaminondas, Lamachus, Phocion, Pelopidas, atque alii Duces, de quibus passim Hist. Græcorum. Præter Herodot. Aristidem. Frontin. 4. c. 3. *idem præstiterunt Athenienses filiis Aristidis, post amplissimarum rerum administrationem, in maxima paupertate defuncti.* Savaro.

3 *Decessit.*] In Ponto: *Auctores* apud Plutarchum. Athenis: *Alii.* Circa Ioniam: *Craterus.* In Phalereo portu: *Plutarchus.* Quo fit, ut hallucinatus videatur Seneca, in *Consolatione ad Albinam:* cap. 13. Vbi *Aristidem capitis damnatum, ductumque ad supplicium fuisse tradit.* Quod de Phocione statuendum, ut disertim refutavit istum locum. *Just. Lips.* Sed quamvis omnes paupertate maxima laborasse Aristidem asserant. Plutarch. tamen in principio vitæ ejus opulentum ex Demetrio Phalereo fuisse asserit. Ante mortem tamen restitutus in pristinum statum quæstura functus est. *Longolius.*

4 *Ut qui efferretur.*] Alii Codices, *ut quibus efferretur.* Sic fere loquuntur Plautus & Terentius. *Efferre* autem usitate, pro mortuum domo ad sepulturam exportare. In Cimone: *Pauperes qui, unde efferrentur, non reliquissent, suo sumptu extulit.* Eumene: *Amplo funere extulit.* Attico: *In funere matris suæ quam extulit annorum nonaginta.* Sic Terentius Andria: *Effertur: imus.* Ἐκφέρειν dicunt & Græci, ex quo ἐκφορά. Jam vero etiam Aristophanes in Pluto summam paupertatem declarare volens, sic loquitur:

Ὡς μακαρίτην, ὦ Δάματερ, τὸν βίον
αὐτοῦ κατέλεξας.
Εἰ φεισάμενος, καὶ μοχθήσας, καταλείψει μηδὲ ταφῆναι.

Lambin. Savaro. Talis fuit Agrippa Menenius apud Valer. Maximum lib. IV. 4. & Plinium XXXIII. 10.

5 *Et de communi ærario dotibus datis, collocarentur.*] Æschines oration. κατὰ Κτησιφ. Ἀριστείδην δὲ τὸν τοὺς φόρους τάξαντα τοῖς Ἕλλησιν, οὗ τελευτήσαντος τὰς θυγατέρας ἐξέδωκεν ὁ δῆμος. Illæ dotes ex Prytanæo sponsis in matrimonium datæ. Plutarchus in vita: Καὶ τὰς μὲν θυγατέρας ἱστοροῦσιν ἐκ τοῦ πρυτανείου τοῖς νυμφίοις ἐκδοθῆναι, δημοσίᾳ τῆς πόλεως τὸν γάμον ἐγγυώσης, καὶ προῖκα τρισχιλίας

ærario dotibus datis, collocarentur. 1 Decessit autem fere post annum quartum quam Themistocles Athenis erat expulsus.

τρισχιλίας δραχμὰς ἑκατέρα φηισαμένης. *Lambin. Longol. Mag.* De hisce vide Meursium Ath. Attic. 1. 8. *Collocarentur.*] Nuptum darentur. Epaminondas; *aut virgo amici nubilis & propter paupertatem collocari non possit.* M. Cicero lib. II. de Officiis. *Cum consuleretur, utrum bono viro pauperi, an minus probato diviti filiam collocaret.* Idem de Inventione: *P. Scipio Corneliam Filiam Ti. Graccho collocavit.* De illis quorum filiæ publice ex ærario dotes fuerint collocatæ nuptum, vide Val. Maximum lib. IV. cap. 14. *De Paupertate laudata.* Gebhard.

1 *Decessit autem fere post annum quartum.*] Anno fere post Romam conditam CCLXX. Nam Marathonia pugna CCLX. Urbis conditæ pugnata est, teste Agell. lib. XVII. c. 21. Themistocles vero obiit Olymp. LXXVII. anno II. Non igitur Aristidæ filiam duxit Socrates, ut Laërtius lib. II. ait, sed θυγατριδῆν, ut Plutarchus in Aristide, notavitque doctiss. Casaub. in Laërtium. *Schott.* De loco mortis & sepulcro ei publice constructo, vid. Plutarch.

De Aristide videndi Plutarchus in vita, Herodotus in Urania, Diodor. Sicul. 11. Polyænus I. Frontin. 4. 3. Valer. Maxim. 5. 3. ext. Justin. 2. 15. Cic. passim, Senec. 4. de benefic. 27. & Consol. ad Helv. 13. (ubi tamen errasse videtur Seneca) Æschines contra Ctesiphontem, Suidas. *Bocl.*

PAVSANIAS.

IV.

I 1 PAVSANIAS Lacedæmonius. 2 Magnus homo, 3 sed varius in omni genere vitæ fuit. Nam ut virtutibus eluxit, 4 sic vitiis est obrutus. 5 Hujus illustrissimum est prælium apud Platæas. Namque illo duce Mardonius, 6 satrapes

1 *Pausanias Lacedæmonius.*] Suidas ex Thucydid. & Plutarcho hæc refert. Παυσανίας κλεομβρότυ καὶ ἀγχιδίας, Βασιλεὺς Λακεδαιμονίων. sic infra quoque *rex* vocatur. *Ernst.* De patre constat præterea ex Herodoto 9. Plutarch. in Apophth. Lacon. & epigram. Veteri apud Athenæum.

2 *Magnus homo.*] Sic loquuntur Latini. Livius lib. 30. cap. 10. *Quæ res minus verendos magnos homines ipsa satietate facit.* Sallust. Orat. 2. ad Cæs. *Hostem adversum deprimere homini strenuo haud difficile.* Gebhard.

3 *Sed varius in omni genere vitæ fuit.*] Eruditissimo Schotto non assentior τὸ *vitæ* hinc ableganti; cum verba inde ambigua sint evasura: neque illis, qui malunt *vanus*, interpretanturque χαῦνον. *Antonius varius ingenio.* Flor. IV. Sueton. Galba cap. 9. *Per octo annos varie & inæqualiter provinciam rexit.* Cicer. Lælio: *Assentatoris animus varius.* Idem.

4 *Sic vitiis est obrutus.*] Itaque vituperat eum acerrime Diod. Sicul. lib. XI. Οὐκ ἐάσομεν τὴν Παυσανίυ κακίαν, καὶ προδοσίαν ἀκατηγόρητον. Lamb. *Obrutus*, id est, obtectus & obscuratus, quod oppositum est τὸ *elucere*. Ergo *obruere* est obscurare. Statius l. I. Theb.

—— *Quantum virides Venus addita Nymphas*
Obruit. ——

Tacit. Vita Agric. 17. Ita Græci κατέχειν usurpant. Ἄδηλος apud Suidam: φιλολογίᾳ τε καὶ ἀτρύτοις πόνοις ἐξησκημένος εὐφυεστέρων καὶ πρεσβυτέρων κατέχοντε δόξας τῷ ἑαυτῦ ὀνόματι. obruit & obscuravit. Memini ita quoque loqui Ciceronem & Justinum XVIII. 5. *Gebhard.*

5 *Hujus illustrissimum est prælium apud Platæas.*] Ex Herodoto hoc descripsit: Καὶ νίκην (inquit l. IX.) ἀναιρέεται καλλίστην ἁπασέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Παυσανίης ὁ Κλεομβρότυ τῦ Ἀναξανδρίδεω. *Longol.* Incidit illud in Xantippum ἄρχοντα, & uno, eodemque die ad Mycalen. Quidam Anonym. Ἡ περὶ Πλαταιὰς μάχη, καὶ ἡ περὶ Μυκάλην, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Videndus quoque Diodorus lib. XI. Plutarchus in Aristide, ubi in eadem pugna Xantippidem non Xantippum archontem nominat. *Meursius. Illustrissimum est prælium.*] Mallet *clarissimum* Schottus, si libri faverent. Ego, cum de celebritate & fama potius quam de magnitudine ipsa & momentis prælii accipitur, non video quid habeat incommodi, cum *illustrandi* vox & *illustrium* isto sensu placeat nostro. Supr. 2. 1. *quo factum est, ut brevi tempore illustraretur.* Id est fama & auctoritate inclaresceret. 13. 1. *Multa hujus sunt præclare facta, sed hæc maxime illustria.* & 21. 1. *Boecl.*

6 *Satrapes.*] Præfectus. Vox est Persica. Vtitur ea & Terentius Heautont. *Satrapes si siet Amator nunquam sufferre ejus sumtus queat.* Isocrates Panegyr. Τοσαύτην οἱ καταβαίνοντες αὐτῶν εἰς τὴν θάλατταν, ὃς καλῦσι σατράπας. Sic Probus infra, & sæpe alibi. *Lamb.* Vniversum Persarum imperium in præfecturas & provincias, quas illi Satrapias, earumque rectores, Satrapas appellabant, distributum erat. Satrapæ ergo provinciis præerant, eorumque fidei & curæ Provinciæ

trapes regius [1] natione Medus, [2] regis gener, inprimis omnium Persarum & [3] manu fortis & [4] consilii plenus, [5] cum ducentis millibus peditum, quos [6] viritim legerat, & viginti millibus equitum, haud ita magna manu Græcia fugatus est: eoque ipse dux [7] cecidit prælio. [8] Qua victoria

vinciæ committebantur. Horum muneri & officio incumbebat, provincialibus imperare, eorumque utilitatibus prospicere, tributa cogere, primisque custodiis stipendia exsolvere: & quicquid insuper facto opus esset, effectum dare. *Brisson.*

1 *Natione Medus.*] Persa. Quod idem est. Adeo enim hæ duæ gentes coaluerunt in unam, ut passim apud Græcos reperias Medos pro Persis poni, & μηδίζοντας eos, qui Persis studebant. *Grotius.*

2 *Regis gener.*] Darii, cujus filiam Artozostren in matrimonio habebat, Quod si de Xerxe capias, gener heic erit sororis maritus. *Gebhard.* Si Herodoto credendum est, Regis fuit sororius. Nam lib. VI. in hunc modum apud illum legitur: Μαρδόνιος ὁ Γοβρύεω ἡλικίην τε νέος ἐὼν καὶ νεωστὶ γεγαμηκὼς βασιλέος Δαρείου θυγατέρα Ἀρτοζώστρην. Sicut in Conone Pharnabazus *regis gener* dicitur, hoc est Artaxerxis. Plutarch. in Artaxerxe. *Savaro. Longol.* Verum hoc tempore non Darius, sed Xerxes Persis imperabat, de quo si capias *gener* hic erit sororis maritus, (qui in Timoleonte *affinis*) quo modo & Justinus lib. XIIX. fecit, Sichæum Pygmalionis generum vocans. Etsi Corradus in Comment. ad l. I. Virg. Æneid. hunc Justini locum corruptum putet. *Mag.* Ergo *gener* est sororis maritus, quod ex Sophoclis Oedipo, ac aliis scriptoribus notavit Vir incomparabilis Jacob. Cujacius, obsservat. VI. 17. Quomodo & Ditmarus & Witichindus Saxo lib. I, loquuti sunt. Sic Cedrenus Jothor Socerum Moysis vocat πενθερὸν ἢ γαμβρόν. Ut quicunque uxorem alteri dat, aut filiam, aut sororem, ejus gener dicatur. Fortasse & qui ducit, *gener* dicitur: Quo sensu ἐπιγαμβρεύειν legimus Matth. XXII. 24. B. Zonaras in Stauracio generale vocabulum restringit, γαμβρὸν ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ. Cæterum istiusmodi nomina cognationum & affinitatum ab auctoribus non Jurisconsultis confundi sæpe, corrumpique, demonstrat præter alios Alb. Gentilis lib. V. de nuptiis, p. 448. & seq. *Bernecerus.*

3 *Manu fortis.*] Frequens illud apud Cornelium. Sic in Datame, Timoleonte, Epaminonda & aliis locis.

4 *Consilii plenus.*] Licet tamen intelligere ex Herodoto in Calliope, in Mardonio plus fuisse audaciæ, quam consilii vel prudentiæ. *Lambin.*

5 *Cum ducentis millibus peditum.*] XXX. barbarorum myriadibus. *Herodot.* L. *Diodor.* CCC. armatorum millibus à Xerxe relictis. *Justin.* lib. XI. Græcorum sociorum fuerunt V. Myriades. *Herodot.* Constructa post prælium victori Pausaniæ pulcherrima porticus, cui à Persis profligatis nomen inditum. *Vitruvius* lib. I. c. I.

6 *Viritim.*] Erat, ut hinc apparet, ista delectus ratio, qua vir virum suæ salutis causa legerat, cum quo in præliis versaretur, & apud Orientis populos non incognita. Romanis & Reliquæ Italiæ non fuisse insolentem docet Livius IX. 39. *Cum vir virum legisset*, de Germanis Cæsar I. de B. G. 48. Just. 2. 13. *Gebhard.*

7 *Cecidit.*] Lapide ictus. *Plutarch.* δέδυκε. Ovid. *Cum cecidit fato Consul uterque pari.* Thrasyb. *In secundo prælio cecidit Critias.* Datame: *Cadit in prælio adolescens.* Justin. lib. 20. *Non tamen immemores pristinæ gloriæ cecidere.* Gebh.

8 *Qua victoria elatus.*] Μετεωρισθεὶς, ἀρθεὶς. Lysandro: *Hac victoria Lysander elatus.* Tac. 12. A. 29. *Ne hac fortuna elati nostram quoque pacem turbarent.* Cæs. 7. 47. *Elati spe celeris victoriæ.* Front. 113. *Hannibal successibus præliorum insolens.* Et I. II. *Exercitus Samnitum successibus tumidus.*

ctoria elatus [1] plurima miſcere cœpit, & majora concupi-
ſcere. Sed primum in eo eſt reprehenſus, quod quum ex
præda [2] tripodem aureum Delphis poſuiſſet, [3] epigram-
mate ſcripto, in quo erat hæc ſententia: *Suo ductu barbaros
apud Plataas eſſe deletos, ejuſque* [4] *victoria ergo Apollini* [5] *do-
num dediſſe.* [6] hos verſus Lacedæmonii exſculpſerunt, [7] ne-
que aliud ſcripſerunt quam nomina earum civitatum, qua-
2 rum auxilio Perſæ erant victi. [8] Poſt id prælium, eundem
Pau-

midus. Hanc cauſam quoque prodit Ariſtoteles: nam ut ſolus Spartæ, cæteriſque Græcis imperaret Pauſanias, nova conſilia cum Xerxe iniiſſe ab eodem perhibetur, lib. v. Politic. cap. 7. Ἔτι ἐάν τις μέγας ᾖ καὶ δυνάμενος ἔτι μείζων εἶναι, ἵνα μοναρχῇ. ὥσπερ ἐν Λακεδαίμονι δοκεῖ Παυσανίας ὁ στρατηγήσας κατὰ τὸν Μηδικὸν πόλεμον. *Gebhard.* Atque hinc exorta eſt ingens rerum luxuries, & libidinum illecebræ, de quibus diſertim *Alexander* Neapolitanus lib. II. c. II. Genialium dierum.

1 *Plurima miſcere.*] Συγκυκᾶν, ταράττειν. Cicero pro Milone: *Quanto ille plura miſcebat, tanto hic magis convaleſcebat.* Gebhard.

2 *Tripodem aureum.*] In pleriſque certaminibus præmium fuit τρίπους, quem victor non auferebat domum, ſed ei Deo conſecrabat, in cujus honorem celebrabatur ludicrum. Hi ſunt τρίποδες χορηγικοὶ, quorum mentione Græca omnis hiſtoria, maxime autem Attica referiſſima eſt. *Caſaubon.*

3 *Epigrammate ſcripto.*] Quod à Thucydide hunc in modum recitatur:

Ἑλλήνων ἀρχηγὸς, ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μήδων
Παυσανίας, Φοίβῳ μνῆμ᾽ ἀνέθηκε τόδε.

Idem feciſſe illum Byzantii in poculo Diis littoralibus dicato Nymphis, Heracleotes apud Athenæum narrat.

Μνᾶμ᾽ ἀρετῆς ἀνέθηκε Ποσειδάωνι ἄνακτι
Παυσανίας ἄρχων Ἑλλάδος εὐρυχόρου
Πόντου ἐπ᾽ Εὐξείνου, Λακεδαιμόνιος γένος, υἱὸς.

Κλεομβρότου, Ἀρχαίας Ἡρακλέος γενεᾶς.

Longol. Huic noſtræ inſcriptioni plane gemina eſt concinnitate, brevitateque illa Taciti II. Annalium 22. *Boeclerus.*

4 *Victoria ergo.*] Majuſculis literis ſcriptum reperi. Exſtat vero apud Thucydidem elogium diſticho comprehenſum lib. I. *Schot.*

5 *Donum dediſſe.*] Vide Boeclerum, qui inter ſolennia hoc refert ex Briſſonio Form. lib. I.

6 *Hos verſus Lacedæmonii exſculpſerunt.*] Vel *exſcalpſerunt.* Thycydides: Τὸ μὲν οὖν ἐλεγεῖον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξεκόλαψαν. Quod præfero. Tres ſunt artes, *cælatura, ſcalptura, ſculptura*, quarum differentias pauci capiunt. At *ſculpturam* à *ſcalptura* auctor Gloſſar. videtur diſtinguere ratione materiæ: ut hæc ſit in auro, argento, argilla, & ſimilibus: illa in lapidibus: Sic Gloſſ. *Sculpit*, γλύφει λίθον, *Sculptor*, λιθογλύφος. *Keuchen.* Nove dictum eſt neque quod ſciam Latinorum quiſquam *exſculpere* pro *eradere* dixit. ἐκκολάπτειν autem Thucydidi ſignificat quod exſculptum fuit eradere, exſcindere. *Longol.*

7 *Neque aliud ſcripſerunt.*] Καὶ ἐπέγραψαν ὀνομαστὶ τὰς πόλεις, ὅσαι συγκαθελοῦσαι τὸν βάρβαρον, ἔστησαντο ἀνάθημα. *Thucyd.* lib. I.

8 *Poſt id prælium.*] Vide Diodorum Siculum lib. XI. Additus ei etiam collega Ariſtides. Quod frequens in Hiſtoria Græca. Alcibiade: *Duo præterea collegæ dati Nicias & Lamachus.* Ad quem locum plura notavimus. *Keuchenius.*

1 Cum

Pauſaniam [1] cum claſſe communi [2] Cyprum atque Helleſpontum miſerunt, ut ex his regionibus barbarorum præſidia depelleret. Pari felicitate in ea re uſus, elatius ſe gerere cœpit, majoreſque appetere res. Nam quum [3] Byzantio expugnato cepiſſet [4] complures Perſarum nobiles, atque in his [5] nonnullos regis propinquos: hos clam Xerxi remiſit, ſimulans ex vinculis publicis effugiſſe: & cum his [6] Gongylum Eretrienſem, qui literas regi redderet, [7] in quibus hæc fuiſſe ſcripta Thucydides memoriæ prodidit: *Pauſanias dux Spartæ, quos Byzantii ceperat, poſtquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri miſit, ſeque tecum affinitate conjungi cupit. Quare, ſi tibi videtur,* [8] *des ei filiam tuam nuptum. Id ſi feceris, & Spartam & cæteram Græciam ſub tuam poteſtatem,* [9] *ſe adjuvante redacturum pollicetur.*

[1] *His*

1 *Cum claſſe communi.*] XXX. triremibus. *Diodor.*

2 *Cyprum atque Helleſpontum.*] Diodorus latiore ſignificatione, Τὰς Ἑλληνίδας πόλεις vocat, ὅσαι βαρβαρικαῖς δὲ μενον ἔτι φρουρούμεναι.

3 *Byzantio expugnato.*] De quo magna adhuc lis eſt ſub Hiſtoricis. Alii enim à Pauſania conditum, alii expugnatum tradidere. Prioris opinionis ſunt Iſidorus, Juſtinus, & auctor is, qui nugas Curialium conſcripſit. Sed credibile eſt, jamdudum à Byzante Vrbem conditam, quod & ratio temporis, & plurimi ſcriptorum evincunt. Vide ſis ad hanc rem Juſti Lipſii commentarium in lib. XII. Taciti Annalium; & Voſſii ad IX. Juſtini. Vrbs illa à pluribus condita ſcribitur, id eſt, à multis aucta, & reſtituta, quemadmodum de Babylone & aliis evidentiſſimum. *Keuchen.*

4 *Complures Perſarum nobiles.*] Εἶχον δὲ Μῆδοι αὐτὸ, καὶ βασιλέως προσήκοντες τινὲς καὶ συγγενεῖς, οἱ ἑάλωσαν ἐν αὐτῷ. *Thucyd.*

5 *Nonnullos regis propinquos.*] Cognatos, qui ſic honoris cauſa dicebantur. Quod contra Caſaubonum & alios. Thucydides utitur vocabulo συγγενῶν, quod in eadem ſignificatione à Græcis uſurpatum. *Keuchen.*

6 *Gongylum Eretrienſem.*] Sic legendum, non ut alii codices habent, *Cretenſem.* Nam & Thucydides, & Diodorus Siculus libris indicatis, *Eretrienſem* dicunt, ad quos accedat Xenophon l. III. ἑλλην. Δῶρον δὲ καὶ αὗται αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ βασιλέως Γογγύλῳ, ὅτι μόνος Ἐρετριέων μηδίσας ἔφυγεν. *Longol. Lambin.*

7 *In quibus hæc fuiſſe ſcripta.*] Vide Epiſtolam apud Thucydidem; nam ad verbum fere ab Æmilio verſa eſt.

8 *Des ei filiam tuam nuptum.*] In Dione: *Aretem Dionis uxorem alii nuptum dedit.* Paciſcuntur illa vincula neceſſitudinum proditores ac transfugæ, vel ad perfidiam ſollicitatis offeruntur ad ſecuritatem obſignandam. Curt. 3, 6. *Nec ſalutem ſuam Philippo committeret: mille talentis à Dario & ſpe nuptiarum ſororis eſſe corruptum.* Diod. l. 11. *Gebh.* Adde Ampliſſ. Freinshem. ad Curtium loco citato.

9 *Se adjuvante redacturum pollicetur.*] Longol. edidit, *Te adjuvante redacturum ſe pollicetur*, ſenſu plano, & proxime ad veram lectionem accedente; ſed invitis libris, qui conſenſu τὸ *ſe* exhibent in prioribus, in poſtremis non agnoſcunt. Doctiſſimus Gronovius cenſebat, aut ſuper-

1 *His de rebus si quid geri volueris,* 2 *certum hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur.* Rex tot hominum salute, tam sibi necessariorum, magnopere gavisus, confestim cum epistola 3 Artabazum ad Pausaniam mittit, in qua eum collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda, quæ pollicetur. Si fecerit, nullius rei à se repulsam laturum. Hujus Pausanias voluntate cognita alacrior ad rem gerendam factus, in suspicionem cecidit Lacedæmoniorum. In quo facto 4 domum revocatus, 5 accusatus capitis, absolvitur: 6 multatur tamen pecunia. Quam ob cau-

perfluum esse τὸ *adjuvante*, aut scribendum *redactum iri*. Ego vix dubito quin ita scripserit Nepos: *Græc. sub tuam pot. se, adjuvante te redact. pollic.* ut exciderit vocula *te*, quoniam eædem literæ in fine præcedentis legebantur.

1 *His de rebus si quid geri.*] *Horum igitur si quid.* Longol. Lambin. Quod respondet Græco Thucydidis. Εἰ ὖν τί τύτων ἀρέσκει. unde hæc quoque descripta epistola est.

2 *Certum hominem.*] Fidum, cui tuto fidere possis. Sic sæpe noster, itemque Cic. & alii. Thucyd. ἄνδρα πιστόν.

Certum hominem ad eum mittas face.] *Face* ἀρχαϊκὸν pro *fac* constanter in omnibus. Sic *dice* apud Festum, *edice* apud Maronem lib. XI. ut observat Diomed, lib. I. Vide Priscian. *Keuch.*

3 *Artabazum.*] Pharnaci filium. *Thucydid.* I *Herodot.* IX. Nomen illud summum præfectum notat. Ἄρτας enim est clarus, magnus, splendidus. עריץ Ariths autem validum significat; unde & Ἄρης Græcorum & Heros nomen suum accepere. Qui apud Ægyptios *Arte* vocabatur. Neque ab illis Persæ multum differunt. Ἀρταῖοι enim Persis Heroës, sicut Hesychius testatur & Stephanus. *Thysius.* Quam congessit Magnus Boxhornius explicationem nominis *Artaballi*, heic inserere visum. Ita ille: *Bassus, Bessus*, præfectus. Est quidem proprium illud apud Persas nomen, sed ex appellativo, quod præfectum notat, factum; quemadmodum & *Artabazus*, quod significat Principem purpuratorum. *Bassa* proprie Turcis, qui ex Scythis orti, quemadmodum & Persæ, notat *Caput.* Cui simillimum est vetus Saxonicum *Beah*, vel, ut alii scribunt, *Beaz*, quod ornamentum capitis, coronam, & galeam & caput interpretatur Vir Eruditissim. Joannes Latius in Lexico suo Anglo-Saxonico. Leonclavius in Onomastico: *Bassa & Bassi Turcis caput. Bassilire, capita, sive duces, ut a κεφαλὴ Græcis sunt dicti κεφαλάδες; nostris à capite Capitanei.* Noti hodie in aula & imperio Ottomannidarum *Bassa*, id est, Præfecti. Neque dubitandum, quin ex Scythico illo vetustissimo vocabulo factum sit Græcorum βασιλεὺς, id est, Rex. Hæc ille. *Boxhornius.*

4 *Domum revocatus.*] Thucydides: Λακεδαιμόνιοι ἀνεκάλεσαν αὐτόν. *Lambin.*

5 *Accusatus capitis.*] A Peloponnesiis. *Diodor.* XI.

6 *Multatur tamen pecunia.*] Animadvertis multatos Lacedæmone infamia haud carere; eoque ipso mandata provincia sive imperio excidere, nec non patria; nisi eam insigni facto meritove recuperassent. Vide Polyænum lib. II. in Clearcho, comment. 7. Nepos infra in Pelopida: *Idque suo privato, non publico fecit consilio* (de Phœbida loquitur) *quo facto eum Lacedæmonii ab exercitu removerunt, pecuniaque multarunt.* Gebh.

1 Co-

causam ad classem remissus non est. At ille post non multo, sua sponte ad exercitum rediit: & ibi non callida, sed dementi ratione [1] cogitata patefecit. [2] Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum vestitumque mutavit. [3] Apparatu regio utebatur, [4] veste Medica: [5] satellites Medi & Ægy-

1 *Cogitata.*] Sic restitui ex Thucydide, pro quo vulgati codices habebant mendose, *cognita:* Sic autem ille: Α'λλ' ἔργοις βραχέσι προὐδήλου, ἃ τῇ γνώμῃ μειζόνως ἐσέπειτα ἔμελλε πράξειν. Quod si quis malit reponi *conata*; equidem non repugnem, quin ei valde assentiar. Nam hæc scriptura magis cum verbis Thucydidis, quam superior congruit. *Lambin.* Cæsar lib. I. de Bell. Gall. cap. 3. *Perfacile factu esse illis probat conata perficere.* Vellejus Patercul. lib. II. cap. 29. *Privatus ut opibus, ita consiliis magna ausus magnificeque conata exsecutus.* Sueton. Galba cap. 17. *Faciliorem occasionem M. Salvio Othoni præbuit perficiendi conata.* Juven. Satyr. 13.

Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum;
Facti crimen habet, cedo, si conata peregit?

Gebhard.

2 *Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum, vestitumque mutavit.*] Valerius Maximus lib. II. cap. 6. *Pausanias, qui maximis operibus editis, ut primum se Asiæ moribus permisit, fortitudinem suam, effœminato ejus cultu mollire non erubuit.* Huic non absimilis fuit Darius Codomannus apud Gregoram, & post illum Alexander apud Diodorum, Curtium, Athenæum. Solent autem illi una cum vestibus exoticis mores patrios exuere, & aliarum gentium, quarum vestitum imitantur, mores induere. Vnde Poëta,

Affectus patrios patria cum veste relinquunt.

Keuchenius. Liv. lib. XXIV. cap. de Hieronymo Siciliæ rege: *Hinc tam superbum,* inquit, *apparatum habitumque convenientes sequebantur mores; contemtus omnium hominum, superba aures, contumeliosa dicta.* Curt. lib. VI. cap. 32. *Et ille se quidem Persarum spolia gestare dicebat, sed cum illis quoque mores induerat, superbiamque habitus animi insolentia sequebatur.* Solent enim ejus gentis, cujus gratiam ac studia aucupantur, vestitum quoque atque habitum assumere. deinde, ad quos animo desciverunt, cultu quoque degenerare. De Germanico Tacit. l. II. Annal. cap. 59. Valerius lib. III. cap. 6. I. de P. Scipione. Florus lib. IV. cap. XI. de M. Antonio: Non solum autem transfugæ patriique moris desertores devinciendis iis, quorum opes adulantur, peregrinis vestibus se onerant; sed legati etiam eorum, ad quos à superioribus missi adeunt, habitum æmulantur. Exagitat hoc in Ruffino Claud. l. 2. v. 75. & sequent. Cæterum ut hic Pausanias Persicum habitum assimulaverat, quod ad eos transire meditatus erat: ita qui Lacedæmoniis studebant, affectum suum cultu eorum assumpto denudabant. Aristophanes Crabon.

Καὶ ξυνὼν Βρασίδᾳ, καὶ φορῶν
Κράσπεδα στεμμάτων, τὴν δ' ὑ-
Πήνην ἄκουρον τρέφων.

Scholia addunt ἀντὶ τοῦ Λακωνίζων. ὅτι οἱ Λακωνίζοντες τοιαῦτα ἐπετήδευον. *Gebhard.* Sic & Alexander ob Persicum habitum in invidiam venit, quodque eum Callisthenes eo nomine reprehendisset graves pœnas dedit. Strabo XI. Geograph. *Schott.*

3 *Apparatu regio utebatur.*] Hæc breviter Thucydides, quæ Probus copiose persequitur. Herodotus tamen lib. IX. narrat, τὸν Παυσανίην γελάσαντα μεταπέμψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς. & iis Medorum Ducis amentiam in apparando luxu ostendisse.

4 *Veste Medica.*] Athenæus lib. VII. Παυσανίας ὁ Σπαρτιατῶν βασιλεὺς καταθέμενος τὸν πάτριον τρίβωνα, τὴν Περσικὴν ἐνεδύσατο στολήν. *Lambinus.* Procopius

Ægyptii sequebantur: 6 epulabatur more Persarum luxuriosius, quam, qui aderant, perpeti possent. 7 Aditum petentibus conveniendi non dabat: superbe respondebat, & cru-

copius lib. I. belli Persici; vestem serico confectam, *Medicam* dictam testatur. Justinus lib. XII. qualis esset Medica vestis, his verbis docet: *Vestis olim sui moris*, (de Parthis loquitur) *postea quam accessere opes, ut Medis perlucida ac fluida.* Medicam vestem purpuream fuisse, demonstrat Xenophon lib. I. Cyri vitæ: Ταῦτα γὰρ πάντα μηδικά ἐστι, καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες, καὶ οἱ κάνδυες, καὶ στρεπτοὶ περὶ τῇ δέρῃ, καὶ ψέλλια περὶ ταῖς χερσίν. *Magius.* Vide incomparabilem Brissonium lib. I. de Regno Persar.

5 *Satellites Medi.*] Hi sunt Persarum Doryphori, qui in Immortalium numeros relati erant, Μηλοφόροι dicti, quod aurea mala hastis præfixa ferrent. *Brisson.* Melophori Persarum interpretibus Clavatores inepte dicuntur. Mille numero erant satellites Regis, sic appellati à colore vestis melino: Incedebant enim πορφυρᾶς καὶ μηλίνας ἐσθημένοι στολάς, ut legimus apud Ælianum & Athenæum. *Casaubon.* Non temere autem, aut forte conscriptos fuisse, verum ἀριστίνδην, Athenæus ait. Hoc quid valeat explicat Moschopulus περὶ σχεδῶν: Ἀριστίνδην ἐκλέγει; ὅταν κατὰ τοὺς ἀρίστους ποιῆται τὴν ἐκλογήν. Hi in aula Regis excubabant. Persarum porro Reges latus tam ab externis quam domesticis hostibus, magno stipatorum satellitumque agmine muniebant, qui Δορυφόροι & Αἰχμοφόροι vocabantur. Onomasticum vetus: Δορυφόρος, *stipator*, *satelles.* Suidas: Δορυφόροι φύλακες, ὑπηρέται βασιλέως, ὁπλοφόροι, ὑπασπισταί. Dicebantur & Σωματοφύλακες. Idem Onomasticum; Σωματοφύλαξ, *satelles*, *stipator.* Hujusmodi cohortes ex Persarum potissimum gente conscribebantur. Quanquam ex Ebræis tres adolescentes spectatæ fidei corporis custodes habuerit Darius Ochus; ut ex Josephi lib. XI. 4. Antiq. constat. His custodibus etiam Præfectus dabatur. Porro honori non modico ducebatur, in hujusmodi spiculatorum numeros referri. Quibus Reges stipati, ab incurrentibus periculis tutiores reddebantur. Ex illis δορυφόροις unus, sellæ aureæ pedibus regis è curru descendentis subjiciendæ causa, regium currum sequi solitus, ut Athenæus lib. XII. docet. Regii autem stipatores æs non merebant, sed à Rege annonas capiebant, eisque ex Regalis mensæ reliquiis cibaria præstabantur. Hæc fere Incomparabilis *Brissonius.*

6 *Epulabatur more Persarum.*] De Persarum victu legendus Xenophon libro VIII. Κύρου παιδείας. Exponitur à Tullio ex eodem Xenophonte, qui negat ad panes quicquam addere præter nasturtium. Sed intelligendum hoc, antequam Medi à Persis subacti essent. Postquam vero in unum imperium coaluerunt, luxuriam Medorum Persæ arripuerunt. Ad præsentem locum quod attinet, lege Herodot. IX. Plutarch. ἀποφθ. λακ. *Keuchen.* qualis autem fuerit apparatus Persicus copiose ab Athenæo l. 4. describitur.

7 *Aditum petentibus conveniendi non dabat.*] Recte additur negandi particula, quod facile videbunt qui Thucydidis hoc intelligunt. Δυσπρόσοδόν τε αὑτὸν παρεῖχε καὶ τῇ ὀργῇ οὕτω χαλεπῇ ἐχρῆτο ἐς πάντας ὁμοίως, ὥστε μηδένα δύνασθαι προσιέναι. Vide quæ in vita Aristidis ex Plutarcho in hanc sententiam notavimus. Exstat insignis etiam comparatio de hac re apud Aristidem Sophistam in Oratione, *de laudibus M. Aurelii philosophi. Aditum petentibus conveniendi non dabat.*] Lege *conveniundi* suffragantibus Excerptis. Et sic alibi loquitur. Alcibiade: *Si modo ejus conveniundi habuisset potestatem. Conveniundi* pro *conveniendi*, ut *interficiundi* pro *interficiendi* in ejusdem vita, & alibi sæpius. *Keuchen.* Tacit. 2. Ann. cap. 2. *prompti aditus, obvia comitas, ignotæ Parthis virtutes, nova vitia.* Hoc

& crudeliter imperabat. Spartam redire nolebat. 1 Golonas, qui locus 2 in agro Troade est, se contulerat: ibi consilia cum patriæ, tum sibi inimica capiebat. Id postquam Lacedæmonii resciverunt, legatos ad eum 3 cum scytala miserunt, in qua more illorum erat scriptum, nisi domum rever-

Hoc modo est intelligendus locus Justin. 1. cap. 3. *Cum admitti magna ambitione ægre obtinuisset.* est vero admissionum difficultas familiare celsæ potestati vitium. Liv. 24. 5. Tacit. IV. Ann. 74. de eo capiendus P. Syri mimus: *Non semper aurem facilem habet felicitas.* Contra Curtius 9. 45. de Ptolemæo. *Gebhard.* In hoc vituperat quod laudavit in Miltiade. Alcibid. & Attico, Nepos. *Savaro.*

1 *Golonas.*] Alii *Colonas.* Non recordor mihi hujus loci nomen alibi occurrisse. *Gebhard.*

2 *In agro Troade.*] Pro *in agro Troadis.* Quomodo in MSS. Nam *Troas* pro regione, vel agro Troadis. Quanquam & alterum non omnino respuerim. *Keuchen.*

3 *Cum scytala miserunt.*] Ἀλλὰ πέμψαντες κήρυκα οἱ ἔφοροι καὶ σκυτάλην. *Thucyd.* Quod confirmat Plutarchus, qui per præcones & id genus nuncios hasce literas mitti consuevisse, demonstrat. Sed mira heic MSS. Codicum inconstantia. Scripti Veneti, quos secutus in Collectaneis suis Jac. Constantinus, *cum lana* legunt. Quæ scriptura cum iis, quæ à Probo subduntur, nullo pacto cohæret. Inquit enim: *In qua, more illorum, erat scriptum.* Vbi significat, innuitque *Scytalam Laconicam.* Scribi autem in lanis non potest, & hoc Lacedæmonios aliosve fecisse, nusquam constat. *Mag.* At σφάλμα hoc manavit ex *lana*, quæ supplicum potius erat insigne, ut tænia ac lemnisci exulum. *Schott.* Vide Fest. x. Varronem 6. de Lingua Latina, & alios. Alii *lancea* legunt. *Colon. Palatin. Aldin.* Assentiar P. Danieli lectionem *cum clava* asserenti? At Nepos non abhorret Græcis vocabulis; quæ commode Latinis mutari non possunt. Sic Iphicrate non refugit *moram*, & alibi, *Ephori, Ostracismum, astu, acta.* Latini antiquiores non fastidiosi erant in retinendis Græcis. Sic Livius dixit *Pelion ocrim*, de quibus vide Nonium. Formam Scytalæ depingunt Plutarch. in Lysandro, Marcellinus in Thucydidem, Gellius lib. 17. 2. & Ausonius. Aristophanis Scholiastes in Aves, pag. 601. Vsum autem literarum secretiorum præbuisse & hic de scytala annotat. Video autem semper in revocando Imperatores suos scytala usos Lacedæmonios. Xenophon Agesilao, ἐπειδὴ ἦλθεν αὐτῷ σκυτάλη ἀπὸ τῶν οἴκοι τελῶν, βοηθεῖν τῇ πατρίδι ἐπείθετο. Polyænus lib. 8. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας αὐτὸν ἀνεκαλέσαντο σκυτάλην πέμψαντες. Colligere ergo licet, scytalem præstitisse omnem usum literarum, tesserarum atque aliarum id genus notarum. Nam & in pecuniæ summa signanda, & saccis obsignandis scytalen habuisse locum, docet Diodorus libro 13. de pecunia ex præda Atheniensium Lacedæmonem à Lysandro missa: Ὄντος δὲ τοῦ χρήματος, inquit, ἐν σακκίοις, καὶ ταῦτ᾽ ἔχοντες ἑκάστου σκυτάλην, ἔχουσαν τὴν ἐπιγραφὴν τὸ πλῆθος τοῦ χρήματος δηλοῦσαν. Alium usum memorat Polyæn. lib. 1. in Tyrtæo; Ἵνα δὲ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐν τῇ τῶν νεκρῶν ἀναιρέσει γνωρίζοιτο ἕκαστος, ἐπὶ τὰς σκυταλίδας τοὔνομα γραψάντων καὶ περὶ τῇ λαιᾷ χειρὶ φερόντων. Vide Justin. lib. 3. cap. 5. Vbi σκυταλίδας interpretatur *tesseras.* Apud Ciceronem in quadam epist. ad Atticum, *Scytales Laconica* exstant, hoc est, epistolæ breves & obscuræ, ut interpretatur Beroaldus in annotationibus. *Gebhard.* Vide de hac voce Marcelli Donati dilucidationes ad Livium lib. 38. & Clem. Alexand. II. strom. *Ernstius.*

1 *Se*

reverteretur, [1] se capitis eum damnaturos. [2] Hoc nuncio commotus, [3] sperans se etiam pecunia & potentia instans periculum posse depellere, domum redit. Huc ut venit, ab ephoris in vincula publica conjectus est. [4] Licet enim legibus eorum, cuivis ephoro hoc facere regi. [5] Hinc tamen se expedivit: neque eo magis carebat suspicione. nam opinio manebat, eum cum rege habere societatem. [6] Est genus quoddam hominum, quod [7] Helotes vocatur, quorum magna

1 *Se capitis eum damnaturos.*] Hostis loco habituros. *Thucyd. Longol.* Id enim legibus eorum licebat facere regibus. de quo vide Grotium de Jur. B. & P. 1. 4. 8. & in notis ad eum locum. Ratio, quia (ut infra noster loquitur 21, 7.) *Spartani reges nomine non potestate*, seu ut est 17. 1. *nomine magis quam imperio reges* fuere.

2 *Hoc nuncio motus.*] *Commotus*: Edit. Parisiensis. ut & MSS. quos frequens Nepoti. in Datame bis. Alcibiade, Dione, Timoleone. *Savaro.*

3 *Sperans se etiam pecunia & potentia.*] Pecunia qua corrumperet judices aut accusatores; potentia qua eosdem deterreret, sed neutro valuit. prudentior, hac parte Alcibiades fuit, qui absens reus violatæ religionis factus fuga sibi consuluit, infra 7. 4.

4 *Licet enim legibus eorum cuivis Ephoro hoc facere Regi.*] Imitatio aperta istius Thucydidis: Ἔξεστι δὲ τοῖς ἐφόροις τὸν βασιλέα δρᾶσαι τοῦτο, nempe εἰς εἱρκτὴν ἐμβάλλειν. Similis prorsus descriptio Xenophontæa in regimine pari. Ephororum potestatem atque auctoritatem multis verbis & partibus exagitat Aristoteles lib. 11. cap. 7. Politicorum. Plato lib. 3. de Legibus, ait, Ephororum potestatem tanquam frenum injectum esse Regum imperio. Idem lib. 4. dicit, Ephororum potestatem mirifice esse tyrannicam. *Lamb.* Fuerunt igitur homines imperiosi, quorum exemplo in Thessalia Ædiles, Athenis ἄρχοντες, & postea instituti Romæ Tribuni plebis. Simile quicquam videtur apud Genevates fuisse Senatus ducentorum. Cæterum notandum, Ephoros, ut à Theopompo institutos, sic à Cleomene postea abrogatos fuisse, quorum potestas tamen semper annua, sicut Romæ Consulum. *Keuchen.* Vide Nic. Cragium de rep. Laced. libro 11. cap. 4.

5 *Hinc tamen sese expedivit.*] Horat. Epod. XI. de se amore victo;

Unde expedire non amicorum queant
Libera consilia.

Eumene; *Hinc tamen multis suis amissis se expedivit.* Annibale. Attico. Cicero pro Milone: *Si vita nostra in aliquas insidias incideret, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis.* Et in Verrem: *Expedire se ex laqueis.* Gebhard.

6 *Est genus quoddam hominum.*] Illustris eruditione & meritis in rem literariam clarissimus *Frid. Gronovius* mallet: *Est genus quoddam hominum (Helotes vocantur) quorum, &c.* Comparat autem locum Flori 3, 3. *Priores Teutonos sub ipsis Alpium radicibus assecutus (locum aquas Sextias vocant,) quo, fidem numinum! prælio oppressit.* Sic enim scripserat ille, ubi vulgo ineptissime: *in locum quem.* Boecler.

7 *Helotes.*] *Illota* alias *heclota.* Excerpta P. Danielis. In Græco est Εἵλωτες: unde *Helotes.* erant servi quidam publici Lacedæmoniorum, præfecti agris arandis ac excolendis. De quibus vide sis Suidam in Εἵλως, Platon. VI. de Legibus, Aristotel. II. Polit. cap. 7. & Ianum Gebhardum ad Æliani ποικίλην, lib. 3. cap. 20. Similes apud Thessalos *Penestæ* habebantur; quorum tamen tantum jus fuit, ut in civitatem Spartanam adsciscí possent. *Keuchen.*

1 Hos

magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, servorumque munere fungitur. [1] Hos quoque sollicitare spe libertatis existimabatur. Sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant de tali tamque claro viro suspicionibus oportere judicari: sed
expectandum, dum se ipsa res aperiret. Interim Argilius 4
quidam adolescentulus, quem puerum Pausanias [2] amore Venereo dilexerat, quum epistolam ab eo ad Artabazum accepit, eique in suspicionem venisset, aliquid in ea de se esse scriptum, [3] quod nemo eorum redisset, qui super tali causa eodem missi erant: [4] vincula epistolæ laxavit, signoque detracto cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundum. Erant in eadem epistola quæ ad ea pertinebant, quæ inter regem Pausaniamque convenerant. Has ille literas ephoris tradidit. Non est prætereunda gravitas Lacedæmo-

1 *Hos quoque sollicitare spe libertatis.*] Εἱλώτων fides erat admodum lubrica, & impulsu ad mutationem facilis. De quorum insidiis in Dominos Aristoteles 3. 7. de transfugiendi ad hostes more, belli tempore, Polyæn. 1. Occurrit sæpius verbum *sollicitare* hac notione. Cæsar lib. 3. Civil. cap. 21. Cælius Milonem *in Turinum ad sollicitandos pastores præmisit.* ibid. cap. 22. Liv. lib. 34. Curt. lib. 3. cap. 18. *cum ad perniciem ejus etiam à latere ipsius pecunia sollicitaret hostis.* Auctor de Viris illustribus: *Fabricius prius inter legatos sollicitari non poterat.* Gebhard.

2 *Amore Venereo dilexerat.*] Thucydides paullo honestius hæc: ἀνὴρ Ἀργίλιος παιδικά ποτ᾽ ὢν αὐτός. Nam παιδικὰ sæpe pro honesto amore capitur. Legatur Suidas. Observa quod & Probus dissentit à Thucydide, qui hunc tum Virum fuisse ait, cum literas ad Artabazum deferret. Meminit hujus rei Cicero in Topicis ad Trebatium. *Longol. Mag.* De amore illo Venereo lege Lucianum. *Amore Venereo.*] Veteres scribunt *Venerio*: Et sic in optimis Danielis Excerptis. Alcibiade: *rebusque Venereis deditos*, ubi in iisdem, *Veneriis*; quas Græci τὸ ἔργον vocant, ut Latini *res Veneris*, vel *Venereas*. Sic *res voluptatum* apud auctores, τὸ χρῆμα τῶν ἡδονῶν. *Venerius* autem pro *Venereus*, ut *aërius*, *ætherius*; pro *aëreus*, *æthereus* ex Græcorum more, qui scribunt ἀέριος & αἰθέριος per tertiam vocalem. *Venereus* tamen magis facit ad ἀναλογίαν & scripturam Romanam. *Keuchen.*

3 *Quod nemo eorum redisset, qui super tali causa missi erant.*] Ὅτι οὐδεὶς πω τῶν πρὸ ἑαυτοῦ ἀγγέλων πάλιν ἀφίκετο. *Thucyd.* Sic Diodorus XI.

4 *Vincula epistolæ laxavit.*] Thucyd. Λύει τὰς ἐπιστολάς. Diodorus Siculus: ἀνέῳξε τὰς ἐπιστολάς. *Lambinus.* Ita habent antiquissimæ Editiones. Et vero in perlatione sola erat lethum indeprecabile. Vinculis autem colligatas antiquorum Græcorum epistolas, docet Curtius l. 7. *Parmenion vinculum epistolæ solvens, quidnam rex ageret requirebat.* Barthius. Pro *laxavit* è Membranis Schioppius *laceravit.* additque illa *si pertulisset*, non male abesse videri. At decedit si eximantur sententiæ. *Gebhard.*

moniorum hoc loco. [1] Nam ne hujus quidem indicio impulſi ſunt, ut Pauſaniam comprehenderent: neque prius vim adhibendam putaverunt, [2] quam ſe ipſe indicaſſet. Itaque huic indici, quid fieri vellent, præceperunt. [3] Fanum Neptuni eſt Tænari, quod violari nefas putant Græci: eo ille index confugit: [4] in ara conſedit. [5] Hanc juxta locum fecerunt ſub terra, ex quo poſſet audiri, ſi quis quid loqueretur cum Argilio. [6] Huc ex ephoris quidam deſcenderunt. Pauſanias ut audivit, Argilium confugiſſe in aram, perturbatus eo venit. Quem quum ſupplicem

[1] dei

1 *Nam ne hujus quidem indicio impulſi ſunt.*] Aliam rationem affert Diodorus Siculus, nempe quia literas apertas tradiderat: *Τούτων δὲ ἀπιστούντων διὰ τὸ ἀνεωγμένας αὐτοῖς τὰς ἐπιστολὰς ἀναδεδόσθαι. Lambin.*

2 *Quam ſe ipſe indicaſſet.*] Liber P. Danielis *judicaſſet.* Vitioſe: Nam ex proprio indicio convincere Ephori Pauſaniam cogitabant. Vlpianus lib. 1. ad edictum l. *indicaſſe* 197. D. de V. S. *Indicaſſe eſt detuliſſe, arguiſſe, accuſaſſe & convicisse.* Gebhard.

3 *Fanum Neptuni eſt Tænari.*] Scholia in Ariſtophanis Acharn. *Ταίναρον γάρ ἐστι τῆς Λακωνικῆς ἀκρωτήριον, ἐν ᾧ στόμιον ἦν κατάγον εἰς ᾅδου, ἐνταῦθα δὲ ἦν καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν Ἀσφαλείου.* Iſte vero Neptunus ideo, puto *Ἀσφάλειος* dicebatur, quod navigationem tutam ac ſecundam præſtare poſſet. Eodem cognomine colebatur & ab Athenienſibus. Idem Scholiaſtes: *Ἀσφάλειος Ποσειδῶν παρὰ Ἀθηναίοισι τιμᾶται, ἵνα ἀσφαλῶς πλέωσι.* in Acharnenſ. act. 2. ſcen. 6. *Gebhard.* Poëtæ fingunt Neptunum hippocampos ſuos in Tænaro ſubducere. Vide Stat. Papin. 2. Thebaidos. Vnde fanum illius fuiſſe, à fide hiſtorica creditum. *Keuchen.*

4 *In ara conſedit.*] Quam in Timotheo *publicæ pacis* appellat. *Keuchenius.* Græcis moris fuit ad vim, injuriamque arcendam, confugere ad templa, ſtatuas, aras. Eo genere tutelæ frequenter ſupplices utebantur, frequentiſſime ſervi. Euripides:

— ἔχει γὰρ καταφυγὴν θὴρ μὲν πέτραν,
Δοῦλοι δὲ βωμοὺς θεῶν. —

Servulus apud Plautum:

Ego interim hanc aram occupabo.

Tibullus alludens:

Et Veneris ſanctæ conſidam vinctus ad aram.

Et bene *conſidam*, quia ſupplicum ſedere. Nec iis modo is honos, ſed etiam heroibus quibuſdam, ut Theſeo Athenis. Plutarchus: *κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῇ πόλει, παρὰ τὸ νῦν γυμνάσιον, ἔστι δὲ φύξιον οἰκέταις καὶ πᾶσι τοῖς ταπεινοτέροις καὶ δεδιόσι κρείττονας. Lipſius.* Lege quæ fuſe ad hunc locum notat Hieronymus Magius.

5 *Hanc juxta locum fecerunt ſub terra.*] Thucydides: *Διπλῆν διαφράγματι καλυβήν.* Tuguriolum quoddam circumſeptum duplici tegumento, ne perſpici per id poſſet. *Longol.* Non ſatis hoc expreſſit Cornelius. Diodor. Siculus: *Διπλῆν σκηνὴν περιεβάλετο*, id eſt, *duplex tabernaculum circumdedit*, ſeu circumpoſuit. Tangit hoc Pauſaniæ indicium M. Tullius in Topicis. *Lambin.* Haud diſſimili calliditate apud Tacitum lib. 4. Ann. cap. 69. *Gebhard.*

6 *Huc ex Ephoris quidam deſcenderunt.*] Thucydides: *ἐς ἣν τῶν τε Ἐφόρων ἐντός τινας ἔκρυψε.* Diodorus Siculus: *καὶ τοὺς μὲν Ἐφόρους, καὶ τῶν ἄλλων Σπαρτιατῶν τινὰς ἔκρυψε. Idem.*

1 *Dei.*]

[1] dei videret in ara ſedentem, quærit, cauſæ [2] quid ſit tam
repentini conſilii. Huic ille quid ex literis comperiſſet,
aperit. [3] Tanto magis Pauſanias perturbatus orare cœpit,
[4] ne enunciaret, [5] nec ſe meritum de illo optime, proderet.
Quod ſi eam veniam ſibi dediſſet, tantiſque [6] implicitum re-
bus ſublevaſſet, [7] magno ei præmio futurum. His re- 5
bus ephori cognitis, ſatius putaverunt [8] in urbe eum com-
prehendi. Quo quum eſſent profecti, Pauſanias placato
Argilio (ut putabat) Lacedæmonem reverteretur: in iti-
nere, quum jam in eo eſſet, ut comprehenderetur, [9] è vultu
cujuſdam ephori, qui [10] eum admonere cupiebat, inſidias
ſibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus, quam
qui ſequebantur, [11] in ædem Minervæ, quæ Chalciœ-
cus

1 *Dei.*] Neptuni.

2 *Quid ſit tam repentini conſilii.*] Cod. Dan. *Tam repentino conſilio.*

3 *Tanto magis Pauſanias.*] Schioppius cum Schotto, qui unas eaſdemque excuſſiſſe membranas videntur, produnt legi, *tanto modo*, Lambinus mavult, *multo magis*, idque quoſdam in veteribus libris reperiſſe teſtatur. Caſp. Barthius libro XXIV. cap. 18. Adverſ. præfert: *modo magis Pauſanias preturbatus*; hoc eſt, ſupra modum. *Gebhard.*

4 *Ne enunciaret.*] Recte Schioppius: ne arcana detegeret & Ephoris proderet. Apulejus Metamorph. lib. x. *Neque ad vos, qua ignoravi, poſſum enunciare.* Cicero contra Rullum: *Qui ſociorum conſilia adverſariis enunciavit.*

5 *Nec ſe meritum.*] Non abludit oratio Dymni ad Nicomachum apud Curt. 6, 7. *Si id ſuſtinere non poſſet, attamen ne proderet ſe, cujus erga ipſum benevolentia prater alia hoc quoque haberet fortiſſimum pignus, quod caput ſuum permiſiſſet fidei adhuc inexpertum.* Gebh.

6 *Implicitum.*] Libri veteres *implicatum.* Dione; *Vtraque implicatus tyrannide Dionyſiorum.* Apulejus lib. x. Met. *Morbi inextricabilis veterno vehementer implicatus.* Et ita videntur veteres eſſe locuti. Idem lib. 3. *Sed ut ex animo tibi volens, omne delictum, quo me tantis angoribus implicaſti, remittam?* Gebhard.

7 *Magno ei præmio futurum.*] Alii, *magno eſſe ei præmio futurum.* Vnde Lambinus: *magno id ei præmio futurum.* id eſt, magnis cum muneribus oneratum iri, *Idem.* Diodor. ἔτι δὲ δεηθέντος ὅπως συγκρύψῃ, καὶ δωρεὰς μεγάλας ὑπισχνουμένου.

8 *In urbe eum comprehendi.*] Ἐν τῇ πόλει τὴν σύλληψιν ἐποιοῦντο. *Thucyd.*

9 *E vultu cujuſdam Ephori.*] Λέγεται δὲ αὐτὸν μέλλοντα συλληφθήσεσθαι ἐν τῇ ὁδῷ, ἑνὸς μὲν τῶν ἐφόρων τὸ πρόσωπον προσιόντος ὡς εἶδε, γνῶναι ἐφ' ᾧ ἐχώρει. ἄλλου δὲ νεύματι χρησαμένου, καὶ δηλώσαντος εὐνοίᾳ, πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Χαλκιοίκου χωρῆσαι δρόμῳ. *Idem.*

10 *Eum admoneri cupiebat.*] Vetera excuſa, *eum ammoneri*, vel *admoneri.* Sed *ammoneri* non inconcinne propter euphoniam, pro *admoneri*: ut *rem amminiſtrare* pro *adminiſtrare*, Excerpta Danielis in Conone. *Keuchen.*

11 *In ædem Minervæ, quæ Chalciœcus vocatur.*] Codex Danielis, *Chalcidicos.* In nummis antiquis, quos Goltzio debemus, appellatur illa Minerva, ΧΑΛΚΑΣ. Eſtque Ἀθηνᾶ Χαλκίοικος, quod alia numiſmata ΑΘΗ. ΧΑΛΚ. repræſentant. Suidas, Χαλκίοικος, ἡ Ἀθηνᾶ ἐν Σπάρ-

cus vocatur, [1] confugit. Hinc ne exire posset, statim ephori [2] valvas ejus ædis obstruxerunt, [3] tectumque sunt demoliti, [4] quo facilius sub dio interiret. [5] Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse: [6] eamque jam magno

ἐν Σπάρτῃ, ἢ, ὅτι χαλκοῦν οἶκον εἶχεν, ἢ διὰ τοὺς Χαλκιδεῖς τοὺς ἐν Εὐβοίᾳ φυγάδας αὐτὸν κτίσαι. Eadem *Chalciotis* appellata, ut notat Beroaldus ad Apuleji Milesiorum lib. x. *Keuchen.*

1 *Confugit.*] Suidas: Καταφεύγει ἐς τέμενος Ἀθηνᾶς. Diodorus: εἰς τὸ ἱερὸν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου. Polyænus libro 8. ἡνίκα Παυσανίας μηδίζων ἁλοὺς κατέφυγεν ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου. Lycurgus: ἐπειδὴ ἔφθασε καταφυγὰν εἰς τὸ τῆς Χαλκιοίκου ἱερόν. Ælianus: ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τῇ Χαλκιοίκῳ. Vide sequentia, & Plutarchum περὶ παραλλ. *Lambin.* Meminit quoque ejusdem Minervii templi lib. 2. in Aristomene Com. 2. Κρύφα δὲ εἰς τὴν Σπάρτην προσελθὼν, καὶ τὰς ἀσπίδας αὐτῶν προσηλώσας τῷ τεμένει τῆς Χαλκιοίκου. *Gebhard.* Vnde patet templum illud facinorosis asylum fuisse, quo confugientes impunitate donabantur. Simile Dianæ Ephesiis, Cadmi Thebis, Herculis Athenis, & alia; de quibus passim in Hist. Græcis.

2 *Valvas ejus ædis obstruxerunt.*] Sic Thucydides: Μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ τε οἰκήματος τὸν ὄροφον ἀφεῖλον, καὶ τὰς θύρας, ἔνδον ὄντα τηρήσαντες αὐτὸν, καὶ ἀπολαβόντες εἴσω, ἀπῳκοδόμησαν, προσκαθεζόμενοί τε ἐξεπολιόρκησαν λιμῷ. Vide Lycurgum, oratione in Leocratem. *Lambin.* Plutarchus non ab Ephoris, sed à Patre ejus hoc factum scribit. *Obstruxerunt* Polyænus reddit ἐναπῳκοδόμησαν. Cicer. [illegible]it *Obstruere aditum.* Gebhard.

3 *Tectumque sunt demoliti.*] Τὸν ὄροφον ἀφεῖλον. Nepos Timoleonte: *cætera tyrannidis propugnacula demolitus est.* Curtius lib. 8. cap. 54. *Ergo alii extra urbem tecta demoliebantur.* Occurrit apud Ciceronem *demoliri parietem*, *demoliri partem muri.* Gebhard.

4 *Quo facilius sub dio.*] Schioppius ac Schottus è libris scriptis, *celerius sub dio.* Idem *Gifanio* placet. *Celer* autem mors opponitur *lentæ*, & à Curtio vocatur *strenua*, lib. 9. cap. 44. *Et strenue mori* eidem, quod Nepoti *facilius interire.* libro 3. cap. 17. *Gebhard.* *Quo facilius sub dio interiret.*] Probant correctores τὸ *divo* reponendum, ut in Eumenis vita, & apud Horatium lib. 2. Od. 3. Sed sine operæ pretio. Nam *divus* pro *dio*, & *dius* pro *divo*, frequens in membranis antiquis. Varro. Hoc mutatum sæpe ab his qui ignorabant, *sub divo* & *sub dio* recte scribi. *Keuchenius.*

5 *Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse.*] More Græcorum locutus est. Sic enim Thucydides eodem loco, λέγεται δὲ αὐτὸν μέλλοντα συλληφθήσεσθαι, quem supra protulimus. Et Diodorus Siculus hanc ipsam rem narrans: λέγεται τὴν μητέρα τοῦ Παυσανίου καταντήσασαν εἰς τὸ ἱερὸν ἄλλο μὲν μηδὲν μήτε εἰπεῖν, μήτε πρᾶξαί τι, πλίνθον δὲ βαστάσασαν ἀναθεῖναι κατὰ τὴν εἰς τὸ ἱερὸν εἴσοδον. *Lamb. Boecler.* Hoc Plutarchus, ut præcepi dicere, factum Patri ejus adscribit, quem *Agesilaum* nuncupat, cum sit *Cleombrotus*, testibus Herodoto, Thucydide, & auctore Scholiorum in Aristophanis Equites. A matre vero memorat inhumatum esse projectum, contra Thucydidis, Diodori, Polyæni, aliorumque sententiam. Cæterum matri Pausaniæ nomen fuit, si Polyæno lib. 8. credimus, Theano; sin Auctori Scholiorum in Aristoph. Equites, Ἀλκαθέα. Μετὰ Ξέρξου φυγὴν Λακεδαιμόνιοι προδοσίας κρίνουσι καὶ φονεύουσι Παυσανίαν τὸν ἴδιον βασιλέα Κλεομβρότου καὶ Ἀλκαθέας υἱόν. *Gebhard.* Similis Ἑλληνισμὸς apud Tacitum occurrit, lib. 1. Hist. cap. 50. *Idem.*

6 *Eamque jam magno natu.*] Id est,

annum

gno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum, [1] lapidem ad introitum ædis attulisse. Sic Pausanias [2] magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic quum semianimis de templo elatus esset, [3] confestim animam efflavit. Cujus mortui corpus [4] quum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi ad supplicium essent dati: displicuit pluribus; & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde posterius, [5] dei Delphici [6] responso erutus, atque

annum annis defectam. In Timotheo: *Hic cum esset magno natu, & magistratus gerere desiisset.* Savaro. Recte contra Lamb. & Schott. qui *magnum natu* præferunt. Sic Nepos Datame: *Ab hoc tamen viro Scismas maximo natu filius descivit.* Livius lib. x. cap. 38. Idem lib. 3. *Magno natu quidam cum omnium majorum suorum insignibus se in forum projecit.* Ibid. *Cui magno natu, non sufferentibus jam viribus, ad consularia obeunda comitia intra paucos dies moritur.* Gebhard.

1 *Lapidem ad introitum ædis attulisse.*] Polyænus 8. Strategematum: Θεανὼ πρὸ τῶν ἄλλων ἀφικομένη, πλίνθον πρὸς ταῖς θύραις ἀπηρείσατο. Meminit etiam Ovidius *in Ibin.*

2 *Magnam belli gloriam turpi morte maculavit.*] Parem in modum Tacit. 4. Hist. 60. de Agrippinensibus, *egregiam laudem turpi fide maculasse*, quod securis hominibus, rerum vices non timentibus haud injuria accidere potest. *Loccen.*

3 *Confestim animam efflavit.*] Thucydides: Καὶ ἐξαχθεὶς ἀπέθανε παραχρῆμα. Sed Xenophon libro 3. de rebus Græciæ, Pausaniam scribit damnatum Tegeam profugisse, ibique morbo confectum, mortuum esse. *Lambinus.*

4 *Cum eodem nonnulli dicerent.*] Quidam libri habent, *eodem loci.* Lambin. Hunc locum extra urbem Spartam Lacones καιάδαν vocabant. *Longol.* Thucydides: Καὶ αὐτὸν ἐμέλλησαν μὲν εἰς τὴν Καιάδαν οὗ τοὺς κακούργους ἐμβάλλειν ἐσβάλλειν εἰάθεσαν. ἔπειτα ἔδοξε πλησίον που κατορύξαι. Similis Sestertium Romæ. *Sueton.* Et locus Athenis in Melita. *Plutarch.* Themistoc. Estque illud ταφὴν οὐκ ἀξιοῦσθαι, apud Joseph. x. Antiq. quod *insepultam sepulturam* vocat Cicero 1. Philippic. Et exprimit Adagium קבורת חמור הקבר. Sed notandum, quod privatio sepulturæ si cadat in impios pœnæ loco habenda sit. *Keuchen.*

5 *Dei Delphici.*] Apollinis. *Deum Delphicum* vocat aperta imitatione, quem Thucydides θεὸν ἐν Δελφοῖς. Sic supra latiori periphrasi *Deum* appellat in Themistocle, quem alii Pythium. Quod frequens apud Cornelium & alios. Deus enim κατ' ἐξοχὴν Apollo dictus. Hinc & ipsum والله quo nomine Arabes *Deum* vocant. *Keuchen.*

6 *Responso erutus.*] Consulentibus Lacedæmoniis. Thucydides: Ὁ δὲ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς τόν τε τάφον ὕστερον ἔχρησε τοῖς Λακεδαιμονίοις μετενεγκεῖν, οὗ περ ἀπέθανε, καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ προτεμενίσματι, ὃ γραφῇ στῆλαι δηλοῦσι. Diodorus Siculus tradit, corpus propinquis esse condemnatum & concessum, ut id sepulturæ mandarent, sed Apollinem Lacedæmoniis iratum, quod supplicum perfugium violassent; consultum respondisse, supplicem Deo restitui oportere: quod cum fieri non posse viderent, pro uno corpore vivo, duas statuas Pausaniæ posuisse. Herodotus autem de concesso propinquis Pausaniæ corpore nullum verbum facit, sed Deum consultum jussisse Lacedæmonios *duo corpora pro una Minervæ Chalciœco reddere:* illos autem ora-

que eodem loco sepultus, [1] ubi vitam finierat.

oraculum sic interpretatos esse, *ut pro uno Pausania necato, duas Pausaniæ statuas dedicarent.* Lambin. De jure illo concedendi cadavera in Digestis Justinian. lib. 48. Tit. 24.

1 *Vbi vitam finierat.*] Excerpta P. Danielis: *atque eodem loco sepultus, ubi vitam posuerat.* Quod Schiopius Schottusque confirmant. Barthius Adversf. libro 24. cap. 18. τὸ *loco* delendum censet. Propert. lib. 2.

Quod mihi si ponenda tuo sit corpore vita. &c.

Non potuit saxo vitam posuisse Ceraun. Valer. Max. lib. 6. cap. 9. 13. *Q. Capio in publicis vinculis spiritum deposuit.* lib. 7. cap. 8. *Inter ipsam fallacis & ingratæ culpa cogitationem spiritum posuit.* Gebhardus.

PAUSANIÆ res amplius memorabunt tibi Plutarchus in Arist. & alibi. Thucyd. 1. Herod. lib. 9. Diodor. 11. Ælian. V.H. 4, 7. Polyænus 8. Xenoph. hist. Græc. 2. Justin. 2, 15, 5, 10. 6, 4. Valer. Maxim. 2, 6. Suidas, &c. *Boecler.*

CIMON.

V.

CIMON [1] Miltiadis filius Atheniensis, [2] duro admodum initio usus est adolescentiæ. Nam quum pater ejus [3] litem æstimatam populo solvere non potuisset, ob eamque causam in vinculis publicis decessisset: Cimon eadem [4] custodia tenebatur, [5] neque legibus Atheniensium emitti poterat, nisi pecuniam, qua pater mulctatus esset, sol-

1 *Miltiadis filius.*] Vetus Cod. Danielis *Militiadis*, ut ubique.

2 *Duro admodum initio usus est adolescentiæ.*] Sic MSS. & vulgati præter Colon. qui *diro* habet. *Savaro.* Fuit autem initio luxuriosus ac dissolutus, mox ad frugem se recepit, ut & Valerius ejus *incunabula stultitiæ plena* fuisse, lib. 6. c. 9. memorat. Quem locum glossemate liberat Muretus lib. 7. Var. cap. 1. *Schott.* Ætatis vitia describit Plutarchus in vita.

3 *Litem æstimatam.*] Quinquaginta talentis, supra in Miltiade, non sexaginta, ut hic Lambinus sui oblitus ex Herodoto numerat, cum ipse Herodotus & Plutarchus πεντήκοντα ταλάντοισι habeant, *Schott.* Vide Senecam. 24. *Controv.* & Quintil. *Declamat.* CIII. Litem æstimatam Græci τίμημα vocant. *Lambin.* Aristophanes Pluto:

Τί δῆτα σοι τίμημ' ἐπιγράψω τῇ δίκῃ,
Ἐὰν ἁλῷς;

Vid. Gebh. ad Miltiad.

4 *Custodia tenebatur.*] præter Herod. & Plutarch. Valer. l. 5, 3. & 4. Justin. 2. in fine. Quintil. declam. 303. in fine. *Savaro.* Meminit & Seneca Controv. 24. Cimonis declamatio pro patre ire in carcerem volentis est apud Libanium Tom. 1.

5 *Neque legibus Atheniensium.*] Vel *Atheniensibus.* Græcis lege cautum erat, ut tyrannorum filii parentum crimina luerent. Alex. Neapol. l. 11. capite 16.

1 *Ha-*

solvisset. [1] Habebat autem in matrimonio [2] sororem suam germanam nomine Elpinicem, [3] non magis amore, quam patrio more ductus. nam [4] Atheniensibus licet, eodem patre na-

1 *Habebat autem in matrimonio sororem suam germanam nomine Elpinicem.*] Aliter legunt Excerpta, sed omissa voce: *sororem suam nomine Helpicenem.* In Longoliana haud paullo melius: *Helpinicem*; quæ τὸ *germanam* insuper heic exulandum facit, quod nunquam probaverim. Præfatione: *sororem germanam habere in matrimonio. Habere* autem proprie de matrimonio dicitur. Terentius Adelph. IV. 4. *Valeas, habeas illam, quæ placet.* Ad quem locum Donatus: *Haberi uxor dicitur.* Joan. cap. 3. vers. 29. Ὁ ἔχων νύμφην, νυμφίος ἐστιν. *Keuchen.*

2 *Sororem suam germanam, nomine Elpinicem.*] Codex P. Dan. *Helpicenem.* Vide quæ ad Præfationem notavimus. Apud Athenienses proximi genere orbas puellas & penuria dotis elocatu difficiles lege ducere jubebantur, aut tantum dotis largiri qui sponsum invenire possent. Verba legis ex Budæo adscribam: Τῶν ἐπικλήρων ὅσαι τὸ θητικὸν τελοῦσιν, ἐὰν μὴ βούληται ἔχειν ἐγγύτατα γένους, ἐκδιδότω ἐπιδοὺς, ὁ μὲν πεντακοσιομέδιμνος, πεντακοσίους δραχμὰς, ὁ δὲ ἱππεὺς τριακοσίας, ὁ δὲ ζευγίτης ἑκατὸν πεντήκοντα. Diod. l. 12. talem legem à Solone latam, sed à Charonda correctam narrat: ἐκέλευε lex Solonis τῇ ἐπικλήρῳ ἐπιδικάζεσθαι τὸν ἔγγιστα γένους, ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν ἐπίκληρον ἐπιδικάζεσθαι τῷ ἀγχιστεῖ· ᾧ ἦν ἀνάγκη συνοικεῖν ἢ πεντακοσίους ἐκτῖσαι δραχμὰς εἰς προικὸς λόγον τῇ πενιχρᾷ ἐπικλήρῳ. Porro inter proximas & ἐπικλήρους recensebantur sorores *germanæ* h. e. ὁμοπάτριοι. Locus elegans habetur apud Philonem Judæum de legibus specialibus, quem attigit M. Antonius Muretus lib. 15. Var. Lect. cap. 5. Pleniorem vero adduxit vir magnæ doctrinæ, nec minoris industriæ ac probitatis Andreas Schottus. Ὁ Ἀθηναῖος Σόλων, inquit ille, ὁμοπατρίους, ἐφιεὶς ἄγεσθαι, τὰς ὁμομητρίους ἐκώλυσεν. Ὁ δὲ Λακεδαιμονίων νομοθέτης ἔμπαλιν, τὸν ἐπὶ ταῖς ὁμογαστρίοις γάμον ἐπιτρέψας, τὸν πρὸς τὰς ὁμοπατρίους ἀπεῖπεν, Αἰγυπτίων χλευάζων τὴν ἑκατέρων εὐλάβειαν, ὡς ἡμίεργα διαταττομένων ἐφόρησεν εἰς ἀσέλγειαν. Ergo nunc liquet Lycurgum ac Solonem quasi consulto contrarias hac in parte leges sanxisse. Hic apud Athenienses germanarum sororum, sive consanguineas dicere malis, matrimonium indulsit: ille apud Lacedæmonios quasi data opera hujus institutis adversans consanguinearum conjunctione interdixit, & uterinarum sororum nuptialem consuetudinem permisit: quod apud Athenienses piaculo dignum ponebatur. Aristophanes Nebulis act. 5. sc. 2.

Ὁ δ' εὐθὺς ἦσ' ἐξ Εὐριπίδου ῥῆσίν τιν'
ὡς ἐκίνει.
Ἀδελφὸς, ὦ λεξίκακε, τὴν ὁμομητρίαν
ἀδελφήν.

Vbi auctor Scholiorum: Ἐπειδὴ δὲ παρὰ Ἀθηναίοις ἔξεστι γαμεῖν τὰς ἐκ πατέρων ἀδελφὰς, εἰς αὔξησιν τοῦ ἀδικήματος προσέθηκε τὴν ὁμομητρίαν. Ægyptius autem legislator irrisit hinc Atheniensium, illinc Lacedæmoniorum superstitionem ac timiditatem tanquam imperfecta sancientium, iisdemque patre ac matre genitos incestuosis nuptiis copulavit. *Gebhard.*

3 *Non magis amore quam patrio more.*] Andocides hoc διὰ παρανομίαν factum scribit, in Oratione contra Alcibiadem. τὸ *patrio* abest à manuscripto Mendozii, Gifanii, itemque Vltraject. estque venustior ἀνανάκλασις. peccasse autem bis hinc scriptorem notat Muretus lib. 7. Var. 1. tueturque adversus Xilandrum Cimonem l. xv. c. 6. *Schottus.*

4 *Atheniensibus licet.*] Sane omnes Historici infamia factum hoc Cimonis notant. Suidas testularum supplicio ob eam causam urbe illum ejectum adserit in voce Κίμων & ὄστρακος. Athen. l. 13. πα-

natas, uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias quidam, non tam generosus 1 quam pecuniosus, qui magnas pecunias 2 ex metallis fecerat, egit cum Cimone ut eam sibi uxorem daret: id si impetrasset, se pro illo pecuniam soluturum. 3 Is quum talem conditionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, 4 quoniamque prohibere posset, se Calliæ nupturam, si ea, quæ polliceretur, præstitisset. Tali mo-

παρανόμως contra leges & mores patriæ nuptias istas factas esse scribit. Plutarchus in vita ejus propius ad Probi sententiam accedit. *Longol.* De more hoc præter Philonem testantur Scholiastes Aristophanis ad Nebulas. Minutius Octavio & Seneca in Apocolocynthosi, quorum verba post alios adduxerunt Rutgers. lib. 2. & Samuel Petitus Com. ad legem Atticam. B.

1 *Quam pecuniosus.*] Dictus ob id apud Athenienses λακκόπλουτος, quod scilicet ex puteis & fodinis divitias parasset. Atque ad id respexisse videtur Probus. Cæterum Plutarchus Calliam longe alia ratione in vita Aristidis divitem factum, & hoc nomen Λακκόπλουτον accepisse refert. Athenæus autem ex Heraclide Pontico lib. 12. diversa de hoc divite à Plutarcho prodit. *Longol.* Vide Athenæum lib. 12. cap. 7. & Suidam. Hic cinnabareos conficiendi rationem invenit: ut auctor Theophrastus lib. περὶ λίθων. Ab hoc etiam minium inventum nonaginta circiter annis ante Theophrasti tempora. Plinius lib. 33. 7. Eustathius ad Iliad. β'. Fuit Ἄρχων Athenis, Olympiad. CXVI. anno II. suntque ad eum ab Alexia anni XCII. *Meursius.* Lege quæ de eo disseruit Eruditiss. Gronovius in suis Observationibus, libro 4. cap. 7. *Pecuniosus.* Festo est *præmiosus.* In Gloss. *pecuniosus* exponitur πολυχρήματος. *Keuchen.*

2 *Ex metallis fecerat.*] Scilicet argentifodinis Laurei Atticæ regionis, de quibus supra in Annotat. in Themistoclis vitam. Harum fortasse argentifodinarum proventus redemptor erat Callias; vel potius privatim aliquas in Laureo argentifodinas habebat, ut etiam Nicias, quod Plutarchus in Nicia demonstrat. *Magius.* Aliam divitiarum causam narrant Plutarh. in Aristid. Hesych. & Suidas in λακκόπλουτον, & rursus aliam in Heraclide Pontico Athen. 12. 9. Ortas è spoliatis Persarum cadaveribus, quæ Marathone sepulta fuerant innuere videtur Themistocles ep. 8.

3 *Is cum talem conditionem aspernaretur.*] Plutarchus illum ad eam conditionem ἕτοιμον, hoc est, facilem & paratum fuisse adserit: tantum abest, ut aspernaretur. Nam quantum sororem curarit, notat Athenæus. *Longol.* Proprie & eleganter. nam vocabulum nuptiale *conditio*, de quo multa docti viri & in primis Jurisconsulti. Infra Attico, *cum propter suam gratiam & Cæsaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem.* Apulejus Apologia: *Quam conditionem cum obstinate propositam videret mulier sapiens.* Ibid. *Sin hæc reputans forma & divitiarum gratia me aliam conditionem reservarem.* Justin. lib. XI. c. 7. *Tam pulchra conditio prima regni felicitas videbatur.* Gebhard.

4 *Quoniamque prohibere posset.*] Alii libri *quoniamque prohiberet*, nempe Cimon, ne nuberet Calliæ. Alii *quoniam prohibere posset*, quam scripturam malam esse negant. Denique alii codices proferente Lambino, *Elphinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniam id prohibere posset: seque Calliæ nupturam.* Ego vulgata in lectione nullam esse difficultatem video. *Idem.*

1 *Ha-*

modo custodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. [1] Habebat enim satis eloquentiæ, [2] summam liberalitatem, magnam prudentiam [3] cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum patre à puero [4] in exercitu fuerat versatus. Itaque hic & populum urbanum in sua tenuit potestate, & apud exercitum plurimum valuit auctoritate. [5] Primum imperator apud flumen Strymona magnas copias [6] Thracum fugavit: oppidum [7] Amphipolim constituit, eoque decem millia Atheniensium in coloniam misit. [8] Idem ite-

1 *Habebat enim satis eloquentiæ.*] Salustius de Catilina: *Satis eloquentiæ, sapientiæ parum.* Vid. N. in Sidon. lib. 9. ep. 9. *Savaro.* Suidas illum librum ἱπποσκοπικὸν, hoc est, *de curandis equis* conscripsisse insignem & mirandum scribit. Attamen Stesimbrotus apud Plutarchum, neque musicam, neque ullas liberales artes didicisse illum commemorat: Στησίμβροτος δὲ ὁ Θάσιος φησὶν αὐτὸν οὔτε μουσικὴν, οὔτ' ἄλλό τι μάθημα τῶν ἐλευθερίων, καὶ τοῖς Ἕλλησι ἐπιχωριαζόντων ἐνδιδαχθῆναι. *Longol.* Sed alterius opinionis sunt Plato in Theage, & Aristides Sophista in Cimone.

2 *Summam liberalitatem.*] In qua præcipue Pisistratum imitatus est. Vide Theopompum apud Athen. libro 12. 8. & Plutarch. in Cimone. *Ernstius.*

3 *Cum Juris civilis, tum rei militaris.*] Plutarchus illum juvenem aliquamdiu armorum experientiæ imperitum, rebus potius urbanis præcelluisse dicit. *Mag. Cum juris civilis.*] Nempe Atheniensis: Nam quoties non additur nomen cujus sit civitatis jus, ejus civitatis significatur de qua sermo instituitur §. *sed jus.* 2. *Inst. de jure Nat. G. & C.* & recte juri civili operam dedit cum turpe sit patricio & nobili viro & caussas oranti jus in quo versaretur ignorare, ut Q. Mucius ait apud Pompon. IC. in *l.* 2. §. 43. *D. de orig. Juris.*

4 *In exercitu.*] Mſ. Gifan. & Exc. P. Danielis, *in exercitibus.*

5 *Primum imperator apud flumen Strymona.*] Πρῶτον μετὰ τὴν Ἠϊόνα τὴν ἐπὶ Στρύμονι μήδων ἐχόντων, &c. *Thucyd.* Qui bella per eum gesta recenset lib. 1. Lege Plutarchum in vita, Diodorum lib. XI. Herodot. Polyhymnia, & Pausaniam in Atticis.

6 *Thracum.*] Immo Persarum, nisi forte etiam Thraces in exercitu Persarum fuerunt. *Lambin.*

7 *Amphipolim.*] Vrbem in Thracia, quæ prius ἐννέα ὁδοὶ dicebatur, id est, *novem viæ.* Amphipolis autem postea dicta, quod utrinque à Strymone fluvio allueretur. *Idem.* Hodie *Chrysopoli.* Vid. Meursium Fortunæ Attic. cap. 6.

8 *Idem iter. apud Mycalem.*] Describunt hoc prælium Diod. Sic. 11, 61. & Plut. Cimone p. 486. memorantque & Thucydid. 1. Plato in Menex. Polyæn. 1. Frontin. 4. 7, 45. & Mela 1, 14. Sed hi omnes ad Eurymedontem fluvium, sive prope Cyprum, pugnatum scribunt (quanquam non uno modo rem narrent:) nemo, ad Mycalen. Et certe sive Mycalen Cariæ urbem, cujus Stephanus de urbibus meminit, sive montem aut promontorium, sub quo Persæ eodem die, quo ad Platæeas, victi sunt; seu denique insulam in ora Ioniæ Plinio H. N. 5, 31. memoratam intelligas, fieri non potuit, ut classis Persica, quæ Diodoro & Plutarcho testibus, ad Eurymedontem stationem habuit, apud Mycalen devinceretur; multo minus ut eod. die & prope Eurymedontem & apud Mycalen pugnaretur. nam ea loca longissime inter se distant. Quare parum abest,

iterum apud Mycalen [1] Cypriorum & Phœnicum [2] ducentarum navium classem devictam cepit: [3] eodemque die pari fortuna in terra usus est. Namque hostium navibus captis, statim ex classe [4] copias suas eduxit, barbarorum uno concursu maximam vim prostravit. Qua victoria, [5] magna præda potitus, quum domum reverteretur, quod jam nonnullæ insulæ [6] propter acerbitatem imperii defecerant, [7] bene animatas [8] confirmavit, alienatas ad officium redire coëgit. [9] Scyrum, quam eo tempore

1 Do-

abest, quin adsentiar Cl. V. Christ. Frid. Franckensteinio, Eloquentiæ Latinæ & historiarum in Academ. Lips. Professori, amico summo meo, qui subverebatur, ne prælium ad Mycalen à Leotychide Spartano eâdem die, qua illud alterum ad Platæeas commissum, cum hoc Cimonis nostri confuderit. Sed ne cultissimo scriptori tam crassum errorem impingam, potius dixerim illud, *Apud Mycalem*, à sciolo quodam insertum esse: qui cum in præced. commate locum prælii additum videret, heic quoque tale quid addendum esse censuerit. Fortassis autem Nepos scripsit: *Idem iterum Imperator Cypriorum, &c.* Nam id quæ præcedunt, videntur requirere.

1 *Cypriorum.*] Codex Schotti & Gifanii *Cyprorum.* Pomponius Mela lib. 1, cap. 14. ad Eurymedontem fluvium pugnatum ait: *In Pamphylia fluvius Eurymedon: magna apud eum Cimonis Atheniensium ducis adversus Phœnicas & Persas navalis pugna atque victoria fuit.* Schott.

2 *Ducentarum navium classem.*] Hæc classis, ut Panodemus scripsit, *sexcentarum navium* fuit: Vt vero Ephoro placuit, *quingentarum & trecentarum.* Refert Plutarchus, qui & illud prodidit, ingentem fuisse barbarorum classem, inde colligi; quod multis in fugam navibus versis, multisque allisis atque confractis, ducentas nihilominus captivas Athenienses ceperint. *Mag.*

3 *Eodemque die.*] Vtramque pugnam eodem die factam victoriamque partam Thucydides auctor est. *Ernst.* Quod confirmant Plutarch. & Frontinus. Diodor. quoque ait statim post navalem victoriam Cimonem ad terrestes Persarum copias duxisse classem eaque in re Strategemate usum, quod Polizn. & Frontin. narrant. Sed aliter Plut. qui aperta vi in hostes irruisse scribit.

4 *Copias suas eduxit.*] Quod Strategema ejus refert Polyænus lib. 1.

5 *Magna præda potitus.*] CCC. Triremibus, XL. navibus, & viginti millibus virorum. Diodorus Siculus: *αἰχμαλώτους γὰρ εἰλήφει τριήρεις τριακοσίας, καὶ τετταράκοντα ναῦς, ἄνδρας δὲ ὑπὲρ δισμυρίους, χρήματα πλῆθος ἀξιόλογον.*

6 *Propter acerbitatem imperii.*] *Διὰ τὸ βάρος τῆς ἐπιστάσεως.* Acerbitas autem imperii continet avaritiam, crudelitatem, aliasque in provinciales injurias, quibus facile ad defectionem impelluntur.

7 *Bene animatas confirmavit.*] Hoc membrum deerat in exemplis Aldinis & Florentinis, quod ex aliis libris restitui. Opposuit autem *bene animatas, alienatis.* Lambin. Cicero Epistol. *Intelligebam socios infirme animatos esse.* Gebhard.

8 *Confirmavit.*] Tacit. lib. VI. annal. cap. 44. *Non fraus, non preces, nihil omissum, quo ambiguos alliceret, promti firmarentur.* Justinus lib. XXXI. c. 6. m. *Acilius civitates socias confirmabat, dubias illiciebat.* Patercul. lib. II. cap. 120. *Vacillantium etiam cis Rhenum sitarum gentium animos confirmavit.* Gebhard.

9 *Scyrum.*] Vitiose noster & Gifanii

Co-

[1] Dolopes incolebant, [2] quod contumacius se gesserat, [3] vacuefecit: [4] sessores veteres urbe insulaque ejecit, [5] agros civibus divisit. [6] Thasios opulentia fretos, suo adventu [7] fregit. His

Codex *Cyprum* hic præfert. Thucydides enim & Plutarch. Σκύρον diserte. *Schott.* Σκύρον τὴν ἐν Αἰγαίῳ νῆσον, ἣν ᾤκουν Δόλοπες, ἠνδραπόδισαν. *Thucyd.*

1 *Dolopes.*] Diodor. Siculus habitatam fuisse à Pelasgis & Dolopibus narrat l. II. *Lambin.* Vnde Πελασγία Σκῦρος dicebatur, κατ' Εὔβοιαν κειμένη, eratque Cycladum & Sporadum extima. *Salmas.*

2 *Quod contumacius se gesserat.*] Imperium Atheniensium detrectaverat, atque excusserat. Nam *contumacia* despectum seu contemptionem superiorum notat, & quæ contemptionem sequitur, rebellionem seu defectionem. Tacit. 4. H. 3. *Contumacia adversus principem.* Ibid. cap. 74. Apud Justin. *Contumacia* notat crimen læsæ Majestatis, in quod incurrere poterat, qui incautis lacrimis præsentem rerum statum defleret. 8. 5. nam suæ suorumque sorti, quam Tyranni acerbitas aggravasset, illacrimasse acceptum in crimen capitale Tac. 12. A. 47. Latin. Pacatus Paneg. Theod. Aug. dicto. Claudian. l. 2. in Ruffin. *Gebhard.* Plutarchus aliam affert causam, scilicet, quod Dolopes piratæ, prædonesque essent insignes, ac Thessalos quosdam institores Scyrum quæstus gratia profectos deprædati in vincula conjecissent. Qui cum vinculis confractis ad Amphyctionum judicium confugissent, raptæque urbs illa pecuniæ mulctata esset, civesque eam non ex ærario publico, sed ab his qui rapuissent, repeti debere contenderent; trepidi Dolopes Cimonem literis exciverunt, qui eo trajiciens, insulam ab iis repurgavit, compositisque rebus tutum navigantibus Ægæum præstitit. Nisi forte hæc fuerit occasio insulæ capiendæ, causa vero ea, quam Probus attulit. *Magius.*

3 *Vacuefecit.*] Τὴν πόλιν, sive νῆσον ἔρημον τῶν οἰκητόρων ἐποίησε. Infra Timoleonte: *Civibus novis bello vacuefactas possessiones divisit.* Vacuefactio autem, quà possessores vel sub corona venduntur, vel in alias trajiciuntur sedes, pœna est antiquis temporibus in rebelles ac victos constituta. Justin. lib. VIII. cap. 5. de Philippo: Diodor. lib. XII. Περικλῆς δὲ αἱρεθεὶς στρατηγὸς ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Εὔβοιαν μετὰ δυνάμεως ἀξιολόγου, καὶ τὴν μὲν πόλιν τῶν Ἑστιαιέων ἑλὼν μετὰ κράτους ἐξῴκισε τοὺς Ἑστιαιεῖς ἐκ τῆς πατρίδος. Vbi ἐξοικίζειν ἐκ τῆς πατρίδος eleganter respondet Nepotis *vacuefacere.* *Vacuefacere* verbum non admodum tritum. Valerius sed de alia re: *Ergo pectus dolore accepta injuria, spe potiunda victoria, verecundia detrectandi ministerii, metu mortis refertum tota sibi pietas vacuefecit.* l. V. c. IV. I. Vtitur & Apulejus: non puto reperiri apud Ciceronem. Sed utitur Macrob. lib. VII. Saturn. cap. XII. *Venas inedia vacuefacit, saturitas obstruit.* Gebhard.

4 *Sessores.*] Οἰκιστάς, habitatores. Quidam legunt *possessores*: Ego nihil muto, quanquam si veteris alicujus libri auctoritate nitatur, hoc malim quam *sessores.* Lambin. Solos Dolopes ejectos vult Plutarchus.

5 *Agros civibus divisit.*] Vetustiores Codices habent, *dimisit.* Magius. Thucydides: ᾤκισαν αὐτοί. id est, *coloniam eo deduxerunt*, ut declarat interpres. Et ita Diodorus Siculus: Σκύρον δὲ Πελασγῶν, καὶ Δολόπων ἐνοικούντων ἐξεπολιόρκησε, καὶ κτίστην Ἀθηναῖον καταστήσας κατεκληρούχησε τὴν χώραν. *Lambin.*

6 *Thasios opulentia fretos.*] Qui etiam ab Atheniensibus defecerant. Thucydides; Χρόνῳ δὲ ὕστερον συνέβη Θασίους ἀποστῆναι. &c. Hanc rem copiose lib. I. persequitur. *Idem.*

7 *Fregit.*] Navali certamine, XXXIII. naves capiens. *Plut.* In Themistocle: *Classe celeriter effecta, primum Corcyræos fregit.* Lysandro: *Vt Atheniensium impotentem dominatum refringerent.* Cic. de Offic.

[1] His ex manubiis [2] arx Athenarum, [3] qua ad meridiem
3 vergit, est ornata. [4] Quibus rebus [5] quum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam quam pater suus [6] cæterique Atheniensium principes. Nam [7] testarum suffragiis, quod illi [8] *ostracismum* vocant, decem annorum exilio mulctatus est. [9] Cujus facti celerius Athenienses quam ipsum pœnituit. Nam quum ille forti animo,

Offic. *Viriatus Lusitanus, quem C. Lælius fregit & comminuit.* Gebhard.

1 *His ex manubiis.*] Ea est trium Mss. constans lectio. Quomodo Plut. Πραθέντων δὲ τῶν αἰχμαλώτων λαφύρων ἔς τε τὰ ἄλλα χρήμασιν ὁ δῆμος ἐῤῥώσθη. καὶ τῇ ἀκροπόλει τὸ νότιον τεῖχος κατεσκεύασεν ἀπ' ἐκείνης εὐπορήσας στρατείας. Non ergo *ex navibus* legendum, quod alii præferunt. *Keuchen.* Sic emendavit Schott. cap. 32. ad script. de Viris illustribus.

2 *Arx Athenarum.*] Vide sis Meursii Cecropiam.

3 *Qua ad meridiem vergit.*] Murum circumduxere partim Cimon, partim Agrolas & Hyperbius Pelasgi. *Pausanias* in Atticis. Qua de causa Pelasgis sub Hymetto habitare concessum fuit. *Herodot.* VI. Ac murus quidem à Cimone exstructus, australis fuit; idque ex manubiis belli contra Persas ab eo confecti. Quem vero à Pelasgis murum structum Pausanias dicit, eum Tyrrhenis adscribit Hesychius: Πελασγικὸν τειχίον, οὕτω ἐν Ἀθήναις καλούμενον, Τυῤῥηνῶν κτισάντων. Et huc Thucydidis ista pertinent lib. IV. Τὸ δὲ πλεῖστον Πελασγικὸν, τῶν καὶ Λῆμνόν ποτε, καὶ Ἀθήνας. Τυῤῥηνῶν οἰκησάντων. Sed solvo nodum, Tyrrheni enim prius Pelasgi nuncupati, ut apud Dionysium Halicarnassæum ait Hellanicus Lesbius: Vnde passim Πελασγικὸν τεῖχος Herodoto, Philostrato, Luciano, Libanio & aliis memoratum. Habebat autem portas novem; unde Ἐννεάπυλον dicitur a Climeno: Καὶ ἠπέδιζον τὴν ἀκρόπολιν, περιεβάλλον δὲ ἐννεάπυλον τὸ Πελασγικόν. Aristoph. in Avibus Πελαργικὸν appellat, quasi *ciconiarium* dicas. *Meursius.*

4 *Quibus rebus quum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater suus, cæterique Atheniensium principes.*] Relativo, ut vocant, nomini sæpe adjungitur casus idem, qui verbo antecedenti. Et sic fere locutus est Nepos hoc loco. Vide Gifanium Conlect. Lucret. pag. 414. *Keuchen.*

5 *Quum unus in civitate maxime floreret.*] Quia unus maxime florebat, ideo fortuna ejus maxime conspicua invidiæque exposita fuerat. Ipso verbo utitur & Miltiade & Epaminondâ Curt. l. x. *Ipsum Darium floruisse paullisper.* Cicero in Verrem: *Hic in suâ Patriâ multis virtutibus ac beneficiis floruit.* Pro Cœlio: *Q. Metellus quum in Rep. floreret integerrimâ ætate.* Gebh.

6 *Cæterique Atheniensium Principes.*] De quibus vide Dionem Chrysost. Orat. 73. ubi etiam Cimonis meminit. Adde Valer. Max. 5. 3.

7 *Testarum suffragiis.*] De Ostracismo Cimonis lege Platonem in Gorgia.

8 *Ostracismum.*] De hujus nominibus, origine, historia & ritu è veteribus Diod. Sic. 11. Plut. in Arist. Themist. & alibi. Aristid. Oratione Platon. 2. Pollux Onomast. 8. 5. Scholiast. Arist. in Equit. & in Vespis. Tzetzes Chil. 13. 489. Hesych. & Suidas in *Ostracismus.* E Junioribus Vbbo Emmius Vet. Græc. Hadr. Junius animadv. 5, 18. Scaliger ad Eusebium. Maussacus ad Harpocr. & Meurs. Lect. Attic. 5. 18.

9 *Cujus facti celerius.*] Sic Plutarch. Ὅθεν οὐδὲ τῷ πρὸς Κίμωνα θυμῷ πολὺν χρόνον ἐνέμειναν. Ex quo suspicari licet, Cimonem etiam minus diu, quam quinquennium abfuisse. *Lambinus.*

1 *Con-*

mo, invidiæ ingratorum civium cessisset, bellumque Lacedæmonii Atheniensibus indixissent; [1] confestim notæ ejus virtutis desiderium consequutum est. Itaque post annum quintum, quo expulsus erat, in patriam [2] revocatus est. Ille, [3] quod hospitio Lacedæmoniorum utebatur, satius existimans [4] contendere Lacedæmonem; sua sponte est profectus, [5] pacemque inter duas potentissimas civitates conciliavit. Post neque ita multo [6] in Cyprum cum ducentis navibus imperator missus, [7] quum ejus majorem partem insulæ devicisset, in morbum implicitus, [8] in oppido Citio

1 *Confestim notæ ejus virtutis desiderium consequutum est.*] Adeo verum illud Persei votum,

Virtutem videant intabescantque relicta.

Et Flacci lib. 3. Od. XIV.

Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Schott. Similis locus infra Epaminondæ vita. Vide Flaccum lib. III. Argonaut. verſ. 247. *Gebhardus.*

2 *Revocatus est.*] Decreto Periclis, ut tradit Plutarchus ibidem : Ἐκάλεν ἐκ τῆς φυγῆς τὸν Κίμωνα, καὶ κατῆλθε, τὸ ψήφισμα γράψαντος τοῦ Περικλέους. *Lambin.*

3 *Quod hospitio Lacedæmoniorum.*] Hoc Græce diceretur hoc modo : Ὅτι πρόξενος ἦν τῶν Λακεδαιμονίων. Propter hoc hospitium autem, Lacedæmoniorum rebus studere ac favere putabatur: hoc est, quod Græci dicunt λακωνίζειν. Hæc enim fuit Ostracismi causa, ut tradit Plutarchus in Cimone, quam appellat μικρὰν πρόφασιν. *Idem.*

4 *Contendere Lacedæmonem.*] Cæsar lib. I. de Bell. Gall. cap. 21. *Ipse de quarta vigilia eodem itinere, quo hostes ierant, ad eos contendit.* lib. VI. cap. 3. p. *de improviso in fines Nerviorum contendit.* Apulejus lib. IX. Metam. *Tunc reliqui fratres tam Herculea desperata quam ultro neglecta sua salute contendunt ad divitem.* Nepos Eum. *Sin per loca sola contenderet.* Justin. lib. IX. cap. 6. Cicero, *Mihi non dubium est, quin Brundusium contendam.* Gebh. Front. I. 4. *Quasi Thebas contenderet,* in Datame, *Quo contenderat pervenit.* Justin. 2.

5 *Pacemque inter duas potentissimas civitates conciliavit.*] Εὐθὺς μετὰ οὖν κατελθὼν ἔλυσε τὸν πόλεμον, καὶ διέλυσε τὰς πόλεις. *Plutarch.*

Pacem conciliavit.] Cæsar. lib. VII. cap. 56. *Legatos ad Vercingetorigem de pace & amicitiâ concilianda publice missos.* Loquitur eo modo & Thrasybul. atque Hamil. Et parem in modum antiquissimi. Ennius Cresphonte:

Ehotu, Di quibus est potestas motus superûm atque inferûm
Pacem inter se conciliant, conferunt concordiam.

Cicero pro Dejotaro: *Quo cum mihi amicitiam Resp. conciliavit.* Gebh.

6 *In Cyprum.*] Cimonem post exilium Atheniensium Cyprum acquisivisse etiam scribit Diod. l. c. & Suidas in Κίμων post Thucyd. lib. I. Diod. Sicul. 12. & Plutarch. in vita ejus, qui summam viri virtutem uno ore prædicant. *Ernst.*

7. *Quum ejus majorem partem.*] Plutarchus hoc non prodidit, sed ingentes certaminum moles struxisse, navales copias circa Cyprum continentem; & quosdam ex suis ad Jovem Ammonem, oraculi accipiendi gratia, misisse testatur, mox vero obiisse. *Mag.*

8 *In oppido Citio est mortuus.*] *Cythio.* Codex P. Danielis. Citium urbs est Cypri, in qua natus est Xeno, Stoicorum princeps: unde & *Citieus* dictus est. Thucydides paullo aliter hanc rem narrat,

4 Citio est mortuus. Hunc Athenienses non solum in bello, sed in pace diu desideraverunt. [1] Fuit enim tanta liberalitate, quum compluribus locis prædia hortosque haberet, [2] ut nunquam eis custodem imposuerit, fructus servandi gratia, ne quis impediretur quo minus ejus rebus, [3] quibus vellet, frueretur. [4] Semper eum pedissequi cum nummis sunt secuti; ut si quis opis ejus indigeret, haberet quod statim daret, [5] ne differendo videretur negare. Sæpe

1 quum

rat, quam Diodor. Thucydides enim videtur significare, Cimonem Citium non expugnasse, sed in obsidione & oppugnatione urbis morte occupatum atque oppressum esse. Diodorus vero ait, Cimonem mari potientem, Malum & Citium, urbeis Cypri expugnasse, & in victos humanum se præbuisse. Quod autem ad ejus mortem attinet, sic idem Diodorus paullo post: *συνέβη δὲ καὶ τὸν Κίμωνα περὶ τὴν Κύπρον διατρίβοντα νόσῳ τελευτῆσαι.* *Lambin.* Plutarchus Cimonis reliquias in Atticam traductas fuisse scribit, quod sua quoque ætate monumenta Cimonis arguebant, etsi ex Nausicrate Rhetore referat, Citienses quoddam Cimonis sepulchrum colere, quibus in fame terræque sterilitate, ut Cimonem tanquam Deum venerarentur, oraculo imperatum sit. *Magius.*

1 *Fuit enim tanta liberalitate.*] De qua vide Theophrastum, Theopompum, Aristotelem, Plutarchum, Athenæum libro 12. ex Theopompo, Ciceronem, offic. 3. & alios.

2 *Ut nunquam eis custodem imposuerit.*] Cicero pro Planco. *Sin autem emimus, quem villicum imponeremus.* Schioppius venuste e libro Gifanii, *custodem posuerit.* Barthius è veteribus editis ac membranis, quibus olim usus Cœlius Curio. *Ut nunquam in eis custodem imposuerit.* Scribendum vero ipse retur: *Nunquam in eis custodem unum posuerit.* Mihi placet lectio Codicis Gifaniani. Cæsar. lib. 1. de Bello Gall. cap. 20. *Dumnorigi custodes ponit; ut quæ agat, quibuscum loquatur, scire possit.* Cicero 11. Philippica: *Quoties te Pater tius domo suâ ejecit? quoties custodes posuit, ne limen intrares?* pro Flacco: *Hermippus custos T. Aufidio Prætore in frumento publico est positus.* Gebhard. Rem narrat Athenæus ex Theopompo, l. XII. Sic autem dixit Nepos, *eis custodem imposuerit*, ut Cicero in oratione pro Plancio, *villicum imponere.* Quanquam non negat Nepos, Cimonem villicos agris & villis imposuisse, sed negat custodes apposuisse. *Lambin.*

3 *Quibus vellet.*] Amplius scripti Codices: *Quibus quisque vellet.* Schott. Sic Danielis & Boecleri.

4 *Semper eum pedissequi cum nummis sunt secuti.*] Vide de hoc genere servorum Pignorium. *Boecler.* Athen. lib. XII. *Καὶ λέγουσιν ὡς περιήγετο μὲν ἀεὶ νεανίσκους δύο, ἢ τρεῖς ἔχοντας κέρματα· τούτοις δὲ διδόναι προσέταττεν, ὁπότε τις προσέλθοι αὐτῷ δεόμενος·* De Cimonis liberalitate, eadem Plutarchus in Pericle. Nam & hic non minus suarum rerum profusus populo largitor. Clarum est de Cimone loqui Athenæum, cum scribit, *καὶ λέγουσιν ὡς περιήγετο μὲν νεανίσκους δύο ἢ τρεῖς.* Errat igitur Auctor Excerpt. & Eustathius eum secutus, qui de Pisistrato hæc accipiunt, contra apertissimam Athenæi narrationem, & Probi in Cimonis vita, qui quasi ad verbum Theopompi totum locum vertit. *Casaubonus.* Non dissimile est quod de L. Neratio narrat Gellius 20. 1.

5 *Ne differendo videretur negare.*]
Ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι, ἢν δὲ βραδύνῃς

Πᾶσα

1 quum aliquem offensum fortuna, videret 2 minus bene vestitum, 3 suum amiculum dedit. Quotidie sic cœna ei coquebatur, 4 ut quos convocatos vidisset in foro, 5 omnes devocaret: 6 quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit: multos locupletavit. Complures pauperes mortuos 7 qui unde efferrentur, non reliquissent, 8 suo sumptu extulit. Sic

Πᾶσα χάρις κενὴ, μηδὲ λέγοιτο χάρις.

P. Syrus: *Beneficium bis dat, qui dat celeriter.* Ausonius:

Gratia quæ tarda est ingrata est gratia; namque
Quæ fieri properat gratia grata magis.

Gebhard.

1 *Cum aliquem offensum fortuna, videret.*] Lambinus hoc exponit, *cui fortuna esset iniqua, irata atque offensa.* Quod cum mihi insolens videretur, nec dubitarem, offensum hic idem esse, quod *obviam factum, repertum*; Cl. Freinshemius confirmavit meam sententiam, indubiamque fore dixit, si in aliquo codice *forte fortuna* legeretur, quod & absorberi facile potuerit à sequenti vocabulo. *Boeclerus.*

2 *Minus bene vestitum.*] Theopompus: *Κακῶς ἠμφιεσμένον, male vestitum.* Plutarchus paullo aliter, *ἠμφιεσμένος ἐνδεῶς*, id est, *parum copiose*, seu, ut ita dicam, *egenter vestitus.* Lambinus.

3 *Suum amiculum dedit.*] Jensonis & Gymnici exemplaria corrupte *amniculum* habent. *Magius.* Theopompus: *κελεύειν αὐτὸν μεταμφιέννυσθαι τῶν νεανίσκων τινὰ τῶν συνακολουθούντων αὐτῷ.* Plutarchus fere sic, ut Nepos: *διημείβετο πρὸς αὐτὸν τὰ ἱμάτια.* *Lambinus.*

4 *Ut quos convocatos vidisset.*] Lambinus *non vocatos.* Rectius Schioppius, P. Daniel, Savaro ac Schottus *invocatos.* Barthius Adversar. lib. XXIV. cap. 18. legit, *ut quoscunque invocatos vidisset.* Est autem *invocatus*, *ἄκλητος*, ad epulas non invitatus. Fuit Cimonis animo par Gelliæ Agrigentini, cujus domus quædam munificentiæ officina credebatur. Valer. Max. lib. IV. cap. 8. Quæ comparanda cum verbis Nepotis. Vel, cui nondum vocari contigit. Terentius Eunucho: *Invocato ut sit locus semper.* Gebhard. Vid. Athen. lib. 12. ibique doctissimum Casaubon.

5 *Omnes devocaret.*] Omnino malim hic legi, *convocaret*, aut certe *vocaret.* Lambin.

6 *Quod facere nullum diem prætermittebat.*] Sic Plutarchus: *Καὶ δεῖπνον οἴκοι παρ' αὐτῷ λιτὸν μετά, ἀρκοῦν δὲ πολλοῖς ἐποιεῖτο καθ' ἡμέραν.* Sic & Theopompus apud Athenæum eod. loco. Sed existimabam aliquando, neque nunc aliter sentio, legendum esse apud Cornelium, *quod facere nullum diem intermittebat.* Sic enim loquuntur Latini potius. *Idem.* Et sic locum contaminat Lambinus. *Gebhardus.*

7 *Qui, unde efferrentur, non reliquissent.*] Supra de Aristide, in ejus vita: *in tanta paupertate decessit, ut, qui efferretur, vix reliquerit.* Athenæus eodem loco ex Theopompo: *Καὶ φασὶ μετὰ αὐτὸν καὶ εἰς ταφὴν εἰσφέρειν.* *Lambin.* Solebant enim mortui efferri honestissima veste. Juvenalis:

Pars magna Italiæ est, si verum admittimus, in qua
Nemo togam sumit nisi mortuus.

Non solis Italis, de quibus Satyricus loquitur, sed vulgo etiam Græcis Latinisque moris fuit, ut comptiores efferrentur, quam vixissent. Erant enim *καλῶν ἐνταφίων* studiosissimi. *Casaub.*

8 *Suo sumptu extulit.*] Vide de hoc more P. Fab. Sem. 3. 13.

1 *Vita*

Sic se gerendo minime est mirandum, si & [1] vita ejus fuit secura, & [2] mors acerba.

1 *Vita ejus fuit secura.*] Nullis periculis atque insidiis exposita. Nam ut Aurelii Victoris verbis dicam *ejus vita nullius oneri aut incommodo erat.* Demum *Ejus mortem cives expetunt, cujus vitam oderunt.* Sive ejus vita non fuit anxia ob imminens ex odio atque insidiis civium discrimen. velut verbis Valerii dicam, pro salute & incrementis ejus cives votis excubabant. *Gebhard.*

2 *Mors acerba.*] Quæ Græcis *ἄωροι θάνατοι*, vel *ὀμφακίαι νεκροὶ*, ut Latinis *acerba funera*, vel *immatura*. Julianus Archiepiscopus Toletanus lib. 1. *Tria sunt genera mortis, acerba, immatura, naturalis. Acerba infantum, immatura juvenum, naturalis senum.* Quod à Publio Syro mutuatum. Sed minus distincte illa genera à Latinis usurpantur. Nepos enim *mortem acerbam* de adultis dixit, sicuti Cicero in Antonium: *Acerbissimum ejus diem supremum malim, quam L. Cinnæ dominatum.* Keuchen.

CIMONIS res scripsere Plutarch. Cimone. Diodor. 11. & 12. Herodot. 6. & 7. Thucyd. 1. Poliæn. 1. Plato in Theage & Gorgia, Suidas, Athenæus 12. Demosthenes Oratione contra Aristocratem. Andocides Oratione contra Alcibiad. Arist. 1. 3. Platonica 2. Justin. 2. 15. Valer. Maxim. 5. 3. ext. 3. 5. Extern. 2. 6. Cicer. 2. offic. 18. *Boecler.* Facies ejus in nummorum meorum uno conspicitur cum inscr. ΚΥΜΟΝΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥ. in postica parte victoria seminuda armis insidens, dextra palmam, sinistra clypeum tenens, in quo: ΝΙΚΗ. infra: ΑΘΗΝΑΙΩΝ. circum victoriam: ΚΑΤΑ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ. Hermam ejus sed capite truncatum exhibent Ursini imagines num. 46.

Apud Fulvium Ursinum in numismate aereo.

Apud Fulvium Ursinum in schedis ex marmore.

LYSAN-

LYSANDER.

VI.

[1] LYSANDER [2] Lacedæmonius, magnam reliquit sui 1
famam, [3] magis felicitate quam virtute partam. Athenienses enim in Peloponnesios [4] sexto & vigesimo anno bellum gerentes [5] confecisse apparet. [6] Id qua ratione consecutus sit, latet. Non enim virtute sui exercitus, [7] sed immo-

1 *Lysander.* Aristocleti filius, ex Heraclidarum genere, minime generosus. Theopomp. apud Athen. lib. 6. *Mothacem* fuisse adserit. Sunt *Mothaces* non ipsi quidem Lacedæmoniorum filii, sed cum iis simul educati adolescentes ingenui, qui deinde ad præclara facta, quæ ab illis sperantur, Laconum Reip. adscribuntur. *Longol.* Vide Plutarchum in Vita. *Mag.* De hoc Thucyd. lib. 5. Xenophon lib. 2. Diodor. lib. 13. Polyæn. lib. 1. & 7. Strateg. Just. lib. 5. Frontin. 1. 5. l. 2. c. 1. l. 4. c. 1. *Savaro.*

2 *Lacedæmonius.*] Sic Cicero in Catone Majore: *Lysander Lacedæmonius, vir summæ virtutis.* Theopompus apud Athenæum lib. 7. Mothacem fuisse adserit. Erant Mothaces non ipsi quidem Lacedæmonii, sed cum Lacedæmoniorum filiis simul educati, adolescentes ingenui, qui deinde ad virilia & præclara facta, quæ ab ipsis sperantur, Laconum reipubl. adscribuntur. *Mag.* Alii *mothaces* volunt fuisse conditione servos, Hesychius: Μόθακες οἱ συντρεφόμενοι υἱοῖς δοῦλοι παῖδες. Et dicti μόθακες, παρὰ τὸ ὀμυθεῖν. Vnde etiam est μόθος. Erant igitur servi à pedibus, qui aliis Græcis dicebantur & μόθωνες iisdem Laconibus. Lysandrum juvenem è mothacibus unum, quod dicitur, fuisse, ex Plutarcho non discas. Fatetur tamen etiam Ælianus lib. 12. cap. 43. *Casaubon.*

3 *Magis felicitate quam virtute partam.*] Curtius lib. 2. *Quis neget, eximiam quoque gloriam sæpius fortunæ, quam virtutis esse beneficium?* Gebh. Ms. mei C. fide lego: *magis fortuna quam virtute* quæ pulcrior oppositio est. sic infr. in Thrasybulo: *si per se virtus sine fortuna ponderanda sit.* Ernst. Vide notas Freinshemii ad Flor. præf.

4 *Sexto & vigesimo anno.*] Sic Thucydides lib. 4. ἔτη δὲ εἰς τοῦτο τὰ ξύμπαντα ἐγένετο τῷ πολέμῳ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι, &c. *Lambin.* Et pestilentia conflictantes. Vide Plutarchum in Vita, Xenophont. 11. ἑλλ. Diod. Siculum 13. in extremo.

5 *Confecisse.*] Penitus stravisse, ac vicisse. Magius substituendum censuerat *confregisse* sive contulisse. Sed in eo se ipse reprehendit. *Conficere* enim est, penitus absumere. *Schott. Gebhard. Confecisse.*] Historiam habes in Alcibiad. refert Plutarch. Diodor. l. 13. Polyæn. l. 1. Just. 5. Frontin. 2. cap. 1. exemplo ult. & Pompon. Mela l. 2. infra in Conone. *Savaro.*

6 *Id qua ratione consecutus sit, latet.*] Rem enim maximam minimo labore confecit, & hora una tempus longissimum, & bellum omnium, quæ ante ipsum fuerant, maxime varium & cladibus & casibus sustulit. Quod strategema ejus præter alios commemorat *Polyænus* lib. 1. quomodo latere potest cum ipse dicat factum id immodestia adversariorum. Videtur hic locus esse mutilatus, ut & alii in hoc opusculo multi. Credam igitur olim fuisse: *non latet.* Ernst.

7 *Sed immodestia.*] Sic infrà in Alcibiade: *Periculum est, ne immodestia militum*

immodestia factum est adversariorum, qui 1 quod dicto audientes 2 imperatoribus suis non erant, 3 dispalati in agris, 1 reli-

litum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus. Hanc militum immodestiam pulchre describit Plutarchus in Lysandro his verbis: ὡς γὰρ ἐξέϐησαν, εὐθὺς ἅτε μηδὲν προσδοκοῦντες, ἠγόραζον. ἐπλανῶντο περὶ τὴν χώραν, ἐκάθευδον ὑπὸ ταῖς σκηναῖς, ἠριστοποιοῦντο πορρωτάτω τοῦ μέλλοντος ἀπειρίᾳ, τῶν ἡδυμένων ὄντες. Sed Aristides Sophista Λευτρικῷ λόγῳ dicit, negligentia Imperatorum hoc evenisse, non immodestia militum: τοῦτο δὲ καὶ ἐν αἰγὸς ποταμοῖς ἀμελείᾳ τῶν στρατηγῶν τὰς ναῦς ἀπολέσασα. *Lambinus.*

1 *Quod dicto audientes Imperatoribus suis non erant.*] Frequens illud apud Cornelium. Ita loquitur purissimi oris scriptor Cornelius & Iphicrate: *Vt nulla unquam in Græcia neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint duci.* Et Agesilao, *tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum.* Quare emendandum censeo Datame; *Thyus regi dicto audiens non erat.* Cæsar lib. 1. Comm. de Bell. Gall. capite 40. *Quibuscunque exercitus dicto audiens non fuerit.* Auctor de Viris illustr. cap. 7. *Petere ut interim dum convalescit Servio Tullo dicto audientes essent.* Plaut. Amphitr.

Ego sum Jovi dicto audiens, ejus jussu nunc huc me affero.

Cicero de Divinat. *Istæ imagines ita nobis dicto audientes sunt, ut simulatque velimus, accurrant.* Cato de re Rustica: *Eadem uti curet faciatque moneo, Dominoque dicto audiens sit.* Varro de re Rustica, l. 1. cap. 17. *Facilius enim his quam minoribus natu dicto sunt audientes.* Gebh.

2 *Imperatoribus suis.*] Alcibiadi præcipue. Nam cum Lacedæmonii Lysandrum, nomine quidem legatum, revera autem ducem ad bellum contra Athenienses gerendum mitterent: idque tum reliquis sociis, tum ipso quoque Cyro, postulantibus; acri enim & vigilanti duce opus erat post cladem à Callicratida ad Arginusas acceptam; ipse cum copiis profectus urbes aliquot Asiæ in potestatem suam redegit: pugnandi tamen facultatem ducibus Atheniensibus non fecit. Quam ejus calliditatem cum pari præditus ingenio animadverteret Alcibiades, operam suam & consilium offerrent, à ducibus Atticis non sine contumelia repellitur. Cujus sive superbiæ, sive imprudentiæ graves mox pœnas dederunt, artibus Lysandri circumventi, & oppressi ad Ægospotamos Chersonesi. Periit tum præter exercitum Atheniensium classis eorund. instructissima CLXXX. navium. Atque hac ratione Lysander victoriam consecutus est. Quod certe Nepotem non latuit, uti ex Alcibiadis vita, quæ sequitur, patet, cap. 8. Vide de hac re urbisque interitu plura apud Historicos à Dn. Boeclero citatos: quibus adde Orationem Cæsaris apud Sallustium de bello Catilinario pag. 151. Senec. lib. *De tranquill. animi* cap. 5. & epist. 104. Cicer. 8. ad Attic. Valerium Max. lib. 3. cap. 2. *Ernst.*

3 *Dispalati in agris.*] Lege Xenophontem 11. ἑλλ. Justinum lib. 5. omnes illum astutia magis quam virtute superasse scribunt. *Longol.* *Palantes* Cæsar dixit Cicero & alii. *Schott.* Facilis de vagis, dispersis atque incompositis victoria. Plutarch. ναυτικὸν ὅταν ἐπὶ τῆς γῆς γένηται πλανώμενον, ὅποι τις θέλει, καὶ διασπειρόμενον. Tacit. lib. 4. Ann. cap. 48. *Thracum auxilia repentino concursu territa, cum pars munitionibus adjacerent, plures extra palarentur, tanto infensius cæsi.* Lib. 4. Histor. c. 35. *Civilis ubi rursum missos novesium frumentatores datasque in præsidium cohortes velut multa pace accepit, rarum apud signa militem, arma in vehiculis, cunctos licentia vagos compositus invadit.* De hoc casu vide Frontin. l. 2. cap. 1. 18. *Dispalari* verbum non admodum frequens. Sallust. epist. 11. ad C. Cæsarem. *Hæc igitur multitudo primum malis moribus imbuta, deinde in artes vitasque varias dispalata, nullo modo inter se congruens.* Gebhard.

1 Reli-

[1] relictis navibus, in hostium venerunt potestatem. Quo facto Athenienses se Lacedæmoniis [2] dediderunt. Hac victoria Lysander elatus, quum antea semper factiosus [3] audaxque fuisset, sic sibi indulsit, ut ejus opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint. Nam quum hanc causam Lacedæmonii dictitassent [4] sibi esse belli, ut Atheniensium impotentem dominationem refringerent: postquam [5] apud Ægos flumen Lysander [6] classis hostium est potitus, nihil aliud molitus est, [7] quam ut omnes civitates in sua teneret potestate, quum id se Lacedæmoniorum causa facere simularet. Namque undique qui Atheniensium rebus studuissent, ejectis, [8] decem delegerat in una-

1 *Relictis navibus.*] Quo respicit nummus meus, in cujus antica parte caput Lysandri cum inscr. ΛΥΣΑΝΔΡΟΥ ΛΑΚΩΝΟΣ: in postica Victoria curtui ab equis marinis per mare tracto insistens, &: ΝΙΚΗ ΝΗΙΤΙΣ.

2 *Dediderunt.*] Codex Schotti, *dederunt.*

3 *Audaxque.*] Ἦν δὲ καὶ λόγῳ θρασὺς καὶ καταπληκτικὸς πρὸς τοὺς ἀντιτείνοντας. *Plut.*

4 *Sibi esse belli.*] Editio Longoliana: *Sibi esse bellum.*

5 *Apud Ægos flumen.*] Codex Danielis, *Egos.* Græci peculiariter, περὶ Αἰγὸς ποταμοὺς loquuntur. Plutarchus ἀποφθ. λάκων. Νικήσας δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐξ ἐνέδρας περὶ Αἰγὸς ποταμοὺς, καὶ λιμῷ πιέσας αὐτοὺς παρεστήσατο τὴν πόλιν, καὶ ἔγραψε τοῖς ἐφόροις, ἑαλώκαντι ταὶ Ἀθῆναι. Pomponius Mela lib. II. cap. 2. *In ea* (Cherroneso) *flumen Ægos naufragio classis Atticæ insigne.* Lambin. Commissa est hæc pugna Olymp. XCIII. anno IV. cum Alexias archon esset. *Meursius.*

6 *Classis hostium est potitus.*] Vltraject. *Classe.* Phrasim autem explicat è Pandectis Juris varie clarissimus vir Ant. August. Emendat. libris. *Schott.*

7 *Quam ut omnes civitates.*] Narrat Xenophon II. ἑλλ. totam Græciam defecisse ab Atheniensibus præter Samios. *Lamb.*

8 *Decem delegerat.*] Quorum cuique Decaducho nomen erat. *Alex. ab Alex.* Græci communiter δεκαδαρχίας appellant. Isocrates Panegyrico, & ad Philippum. Diodorus XIV. alii. Sed Xenophon δεχαρχίας vocat, nisi locus mendosus sit, lib. 3. de rebus Græciæ. Idem in contentione Autoclis: ἐπειδὴ τὸ πάντων ἐναντιώτατον αὐτονομίᾳ, καθιστᾶτε, ἔνθα μὲν δεχαρχίας, ἔνθα δὲ τριακονταρχίας. *Lambinus.* Athenis autem triginta præfecerat, decem vero Piræeo. Plutarchus: *Triginta quidem intra urbem, decem vero in Piraeo præfectos instituit.* Hi postea triginta viri urbem servitute oppresserunt, & ad tyrannidem usque sævierunt. Sallust. in conjurat. Catilin. & Oros. II. 14. *Mag.* Eorum nomina recenset Xenophon III. ἑλλ. *Longolius.* Initio Athenienses Reges suos habuere; inde Archontes accepere: sub quibus tyrannidem exercuit Pisistratus, posterique ejus aliquot, qui ejecti Olymp. LXV. anno IV. Deinde vero Aristocratia usi, usque ad Olymp. XCII. annum I. cum electi CCCC. qui sequente statim anno abrogati. Postea à Lysandro victi, triginta tyrannos habuere, Olymp. XCIV. anno I. Qui cum decem commutati, Olymp. ejusdem anno IV. eos quoque ipsos statim in primordio excussere. *Meursius.*

unaque civitate, quibus summum imperium potestatemque omnium rerum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur nisi qui aut ejus hospitio contineretur, aut se illius fore proprium fide confirmaret. Ita decemvirali potestate in omnibus urbibus constituta, ipsius nutu omnia gerebantur. cujus de [1] crudelitate ac perfidia satis est unam rem exempli gratia proferre, ne de eodem plura enumerando [2] fatigemus lectores. Victor ex Asia quum reverteretur, Thasumque divertisset, quod ea civitas præcipua fide fuerat erga Athenienses, [3] proinde ac si iidem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici, eam pervertere concupivit. Vidit autem, nisi in eo occultasset voluntatem, futurum ut Thasii dilaberentur, [4] consulerentque rebus suis.

* * * * * *

* * * * *

Ita-

1 *Crudelitate & perfidia.*] Ipse quippe dicere solitus erat, ubi leonina pellis non proficeret, vulpinam esse assuendam: Idem jubebat, pueros quidem taxillis, homines vero jurejurando fallere. *Plutarch.* Idem ei Syllam comparat, in cujus animo esse leonem & vulpem dicebat Carbo. *Grotius.*

2 *Fatigemus.*] Scripti, *defatigemus.*

3 *Proinde ac si iidem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici.*] Contra P. Syrus, *Quidam inimici graves, amici sunt leves.* Gebh. Secutus sum editionem Florentinam & Aldinam. Cæteræ enim habent contraire: *Proinde ac si iidem firmissimi solerent esse inimici, qui constantes fuissent amici.* Ex Thucydide libro 8. licet intelligere, Thasios, antequam tantam fidem in Athenienses præstitissent, eorum fuisse inimicos, & Lacedæmoniorum socios atque amicos. Nunc igitur quia Atheniensibus eos videt amicos esse factos Lysander, & in hac amicitia permansuros judicat, eos pervertere cupit. Congruit cum Thucydide, & confirmat hanc lectionem id, quod est apud Demosthenem, Orat. *πρὸς Λεπτίνην*. *Lambin.* Ad hæc Vltraject. editio negationem priori lectioni addendam videri ad oram annotavit. Supra in Themist. *Non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus est.* Schott.

4 *Consulerentque rebus suis.*] Quia hic deest exemplum quod narrare instituerat Nepos, non committendum duxi, quin lectoris cognitioni juvandæ rem gestam ex Polyæno (1. strateg.) huc referrem. Cum Thasum, propter eos, qui Atheniensium rebus studuerant, pervertere Lysander destinasset, sicut Nepotis habet narratio, atque ne evaderent, quos perditos cupiebat, metueret, fraudem clementia ac religionis obtentu velandam censuit. Erat apud Thasios templum Herculis, quod summa ipsi cæremonia colebant. Huc vocatis civibus, insidiosæ humanitatis plenissima oratione imposuit. Veniam se omnibus dare, ajebat, ante actorum. Consternatione & tempore facile excusari, quæ in isto rerum transitu accidissent. Igitur frustra timere quenquam aut Latere. Accederent modo, bonamque de eo spem omnes

Itaque decemviralem ſuam poteſtatem, ſui ab illo con- 3
ſtitutam ſuſtulerunt. [1] Quo dolore incenſus, iniit conſilia reges Lacedæmoniorum tollere. ſed ſentiebat id ſe [2] ſine ope deorum facere non poſſe, [3] quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre conſueverant. [4] Primum itaque Delphos corrumpere eſt conatus. Quum id non potuiſſet, [5] Dodonam adortus eſt. Hinc quoque repulſus, dixit ſe vota ſuſcepiſſe, [6] quæ Jovi Hammoni ſolveret, * exiſtimans ſe

nes caperent, qui parcere omnibus conſtituiſſet. Hæc ſe teſte Deo ipſorum patrio polliceri, ad cujus templum & numen eſſent juſſi convenire. Talia tam accurata ſimulatione aſſeveranti creditum eſt. Prodiere ex latebris, qui Athenienſis reip. ſtudio graviora extimuerant. Quos ille poſt paucos dies, nihil amplius ſuſpicantes, ſalutiſque penitus ſecuros adortus omnes interfecit. *Boetler.* De qua lege Diodor. Siculum libro 12. Plut. in Lyſandro, & omnium crudeliſſimum ſtrategema apud Polyæn. 1. Strat.

1 *Quo dolore incenſus, iniit conſilia.*] Aliam cauſam fuiſſe vult Diodorus, nempe elationem animi, & ferociam, quod bellum Peloponneſiacum confeciſſet, & Lacedæmoniis principatum Græciæ terra & mari peperiſſet. *Lambinus.*

2 *Sine ope Deorum.*] Xenophontis præceptum, πειρᾶσθαι σὺν θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου. *Keuchen.* Plutarchus ait; hoc eſſe machinam, ſeu Deum ex machina adhibere, ut fit in tragœdiis. Solent autem ad hæc commenta confugere magni viri, cum vis aut ratio humana non ſatis valet ad id, quod concupiſcunt, efficiendum. Diodorus: ἐκόμιζε γάρ, εἰ χρησμὸν λάβοι σύμμαχον ταῖς ἰδίαις ἐπιβολαῖς, ῥαδίως ἥξειν ἐπὶ τέλος τὴν προαίρεσιν. Sic Piſiſtratus Tyrannus cum ejectus è civitate eſſet, commentus eſt illud omnibus notum de Pallade armata, à qua in currum impoſita, edicendum curavit à præconibus, Piſiſtratum in civitatem atque adeo in arcem reſtitui, cum eſſet mulier nomine Phya ingenti corporis ſtatura, ita ornata, ut ſpeciem Palladis præbere videretur. *Lambin.*

3 *Quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre conſueverant.*] Θεωρῶν τοὺς Λακεδαιμονίας μάλιστα τοῖς μαντείοις προσέχοντες. *Diodor.* Proprium autem heic eſt verbum *referre.* Cicero 1. de Divinat. *Sed & rebus obſcuris & incertis, ad Apollinem cenſeo referendum.* Græci uſurpant προσανατίθεσθαι & προσαναφέρειν. *Gebhard.*

4 *Primum itaque Delphos.*] *Delphi,* noſter & Giſanii Codex. *Schott.* Habet hoc Plutarchus in vita Lyſandri. *Longol.* Diod. Ἐπεχείρησε τὴν ἐν Δελφοῖς προφῆτιν διαφθεῖραι χρήμασιν.

5 *Dodonam adortus eſt.*] Vrbem Chaoniæ in Epiro, Jovi ſacram, unde πολύγλωσσος apud Poëtas. Auctor Epigrammatis ad cuſtodem Hortorum:

Dodona eſt tibi Jupiter ſacrata.

Nomen à Dodona, quæ una Nympharum Oceani. *Poëta.* Vel Jovis & Europæ filia. *Euſtathius.* A Dodone fluvio, *Stephanus.* Alii alia. Ab hac urbe quernum illud nemus Jovi ſacrum *Dodonæum* eſt dictum, ubi templum & oraculum vetuſtiſſimum. Hujus ſacerdotes σελλοί, χαμαικοιτοί, χαμευνάδες & χαμεῦναι appellabantur. Vide Sophoclem in Trachin. & Herodotum, qui multa fabuloſa de hoc oraculo commenti ſunt. *Keuchen.*

6 *Quæ Jovi Hammoni ſolveret.*] Editio Longoliana leniter *Ammoni* legit, quod frequens alii, qui nomen ab Ἄμμος deducunt. Vt ſic autem potius ſcribendum credam, quam *Ammoni*, facit in-

se Afros facilius corrupturum. Hac spe quum profectus esset [1] in Africam, [2] multum eum antistites Jovis fefellerunt. [3] nam non solum corrumpi non potuerunt, sed etiam legatos Lacedæmona miserunt qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrumpere conatus esset. Accusatus hoc crimine, [4] judicumque absolutus sententiis, Orchomeniis missus subsidio, [5] occisus est à Thebanis apud Haliartum. Quam vere de eo foret judicatum, oratio indicio

inter alia & Festi Epitoma, quæ serie literarum concerpta, aspirationem inesse voci aperte testatum facit. *Hammon* Jupiter non *Ammon*. Quod pluribus rationibus demonstrat ad Curtium suum doctissimus Freinshemius. Accedit & illud, quod Ægyptium nomen esse, & in Hebraica lingua isti affini Sol non solum dicatur שמש, sed etiam *Hamma*. Atqui Jupiter idem cum Sole, teste Arnobio lib. 3. & Platone in Phædro, ubi est *μέγας ἡγεμὼν ἐν Οὐρανῷ*, quomodo etiam Macrobius interpretatur. Nec minor varietas est circa etymologiam quam scripturam. Alii enim ab ejusdem nominis pastore deduxere, inter quos Pausanias in Misseniacis. Adi Eustathium ad Dionysium, vers. 212. Sunt qui à Chamo vocem inflectunt; inter quos Bochartus, & alii. Herodotus ab Ἀμοῦν, quem Græci Δία. Sed præstat ἐπέχειν, quam temere aliquid affirmare. Vetus auctor, qui vitam Alexandri fabulose composuit, hunc Jovem πολιὸν θεὸν & κριοκέρατον vocat, qui multis κερατοφόρος. Vnde Alexandrum Arabes القرنين ذو Bicornem nominarunt, ut Jovis Hammonis filius agnosceretur. Quod vel in nummis videre est, quorum copiam ad Plinianas Exercitationes produxit Magnus Salmasius. *Keuchen.*

* *Existimans, se Afros facilius corrupturum.*] Nimirum quia gens illa subdola, vel ad technas fraudesque vel etiam natura proclivis esset. Julius autem Firmicus ratione astrorum subdolos esse Afros censuit. Cum Afri passim ob fraudem male audirent, putat Nonius, *vafrum* ab *Afris*, quasi *valde Afrum* dici. Livius quoque fraudis notam genti huic inurit, inquiens de Hannibale, *fraus plusquam Punica.* Magius.

1 *In Africam.*] Nomen ab *Afro* descendit, ex Hercule genito, uno ex posteris Abrahæ. Græci ex α privativa, & φρίκης. Isidorus *Africam* dictam vult quasi *apricam*, quod sit aperta cœlo & Soli. Leo Africanus Arabica lingua *Iffric* vocari scribit, à verbo فرق seu *faraca*, id est, divido: Eo quod Europa mari mediterraneo, ab Asia flumine Nilo sit separata. Vel ab *Ifrico* Arabiæ Fœlicis rege, qui hanc regionem omnem primus incoluerit. Lege passim *Geographos.*

2 *Multum eum antistites.*] Alii Codices, *multi.*

3 *Nam non solum corrumpi.*] Sic Diodorus: Οὐ μόνον ἀπέτυχε τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλὰ καὶ συνεξέπεμψαν οἱ τοῦ μαντείου προεστῶτες πρέσβεις τοὺς κατηγορήσοντας τοῦ Λυσάνδρου περὶ τῆς τοῦ χρηστηρίου διαφθορᾶς. *Lambin.*

4 *Judicumque absolutus sententiis.*] Κρίσεως αὐτῷ προτεθείσης ἀπελογήσατο πιθανῶς ὑπὲρ αὐτοῦ. *Idem.*

5 *Occisus est à Thebanis apud Haliartum.*] Plutarchus à Thebanis & Haliartiis, qui structa acie, fecerant irruptionem Lysandrum muris propinquantem occisum dicit. De Lysandri morte Xenophon quoque l. III. ἑλληνικῶν prope finem. *Mag. Lamb. Longol.*

1 Qua.

dicio fuit, [1] quæ post mortem in domo ejus reperta est, in qua suadet Lacedæmoniis ut regia potestate dissoluta, [2] ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum: sed ita scripta, ut deorum videretur congruere sententiæ, [3] quam ille se habiturum, pecunia fidens, non dubitabat. Hanc ei scripsisse [4] Cleon Halicarnasseus dicitur. Atque hoc loco 4
non est prætereundum factum Pharnabazi satrapis regii. Nam quum Lysander præfectus classis, in bello multa crudeliter avareque fecisset, deque his rebus suspicaretur ad cives suos esse [5] perlatum: petiit à Pharnabazo, ut ad ephoros sibi testimonium daret, [6] quanta sanctitate bellum gessisset, sociosque tractasset, deque ea re accurate scriberet; magnam enim ejus autoritatem in ea re futuram. [7] Huic ille

1 *Quæ post mortem in domo ejus reperta est.*] Sic Diodorus. Plutarchus: Εὑρόντα βιβλίον, ἐν ᾧ γεγραμμένος ἦν ὁ περὶ πολιτείας λόγος. Ex quibus Plutarchi verbis videtur legendum apud Diodorum πολιτικῶς, pro πολυτελῶς. *Lambin.*

2 *Ex omnibus dux deligatur.*] *Eligatur:* Schedæ nostræ. Sequitur in Cod nostro, *sed scripta, ut dicit, non videntur congruere sententiæ.* Schott. Πείθων ἐξ ἁπάντων τῶν πολιτῶν αἱρετοὺς γίνεσθαι βασιλεῖς. *Diod. Plut.*

3 *Quam ille se habiturum, pecunia fidens, non dubitabat.*] Quam oraculi sententiam pro se obtenturum non diffidebat. Ad verbum fere Diodorus. Διὰ δὴ τούτου (ξένου πατρικοῦ λίβυος) καὶ τῶν κομιζομένων χρημάτων ἐλπίσας πείσειν. Valer. Max. l. 7. c. 1. *Ita Gyges, dum adstipulatorem vanæ opinionis Deum habere concupisceret, ubinam solida & secura esset felicitas, didicit.* Bene Petron.

——*Quidvis nummis præsentibus opta Eveniet.*——

4 *Cleon Halicarnasseus.*] *Alicarnas.* Cod. P. Dan. Edit. Venet. *Alicarnias.* Savaro. Vulgata ex Græco profluxit. Sic Plutarchus: καὶ λόγον ἐξεμελέτα πρὸς ὑπόθεσιν γεγραμμένον ὑπὸ Κλέωνος Ἁλικαρνασσέος. *Lambin.* Vsurpatus ille mos in Græcia, ut Oratores & Sophistæ aliis orationes scriptitarent. Vude λογόγραφοι, quæ vox cum re postea in contemptum adducta. Vide Cresoll. theatr. Rhet. 131. 2. *Boecl.*

5 *Perlatum: petiit à Pharnabazo.*] Editio Longoliana: *perlatum à Pharnabazo.* Plutarchus aperte: καὶ συνελθὼν ἐδεῖτο γράψαι περὶ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἑτέραν ἐπιστολήν, ὡς οὐδὲν ἠδικημένον, οὐδ' ἐγκαλοῦντα. De quo in Alcibiade. Commemorat eum Thucyd. VIII. & sæpe Xenoph. III. & IV. ἑλλ. Isocrates Paneg. Plutarchus in Lysand. Erat hic Cretensis, Pharnabazi filius, olim Darii, & postea Artaxerxis Satrapes, qui Alcibiadem interfecit; ut scribit Diodor. lib. XIV. *Lambin.*

6 *Quanta sanctitate bellum gessisset.*] Justitia, moderatione atque integritate. Valer. 4. 14. *Cypriacam pecuniam maxima cum diligentia & sanctitate in urbem deportaverat.* Hinc *sanctæ manus* non pollutæ captandis & acceptandis muneribus provincialium apud Val. l. II. c. II. *Tum continentia inerat imperatoribus nostris, quam sanctas manus habere deberent apud ista altaria discentibus.* Gebh.

7 *Huic ille liberaliter pollicetur.*] Se omnia facturum. *Plutarch.* ὑποσχόμενος ἅπαντα ποιήσειν. Vt solent falsi falsimoniis. Curt. lib. VII. cap. II. *Polydamas* tanto

ille liberaliter pollicetur: 1 librum gravem multis verbis conscripsit, 2 in quo summis eum fert laudibus. Quem cum legisset, probassetque, 3 dum obsignatur, 4 alterum pari magnitudine, ut discerni non posset, signatum subjecit, in quo accuratissime ejus avaritiam perfidiamque accusarat. Hinc Lysander domum quum redisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum, quæ voluerat, dixerat: testimonii loco librum à Pharnabazo datum tradidit. Hunc, summoto Lysandro, quum ephori 5 cognossent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse 6 suus fuit accusator.

tanto liberatus metu, impensius etiam quam exigebatur, promittit operam. Loquitur autem ad eum modum crebro Cæsar libro IV. de Bello Gallico cap. 18. *Legatis pacem atque amicitiam petentibus liberaliter respondit*, cap. 21. *Legatis auditis liberaliter pollicitus hortatusque ut in ea sententia permanerent, eos domum remisit.* Vbi Græcus interpres reddit φιλοφρονεῖσθαι. *Gebhard.*

1 *Librum gravem.*] *Grandem*, Gifanii Codex & Vltrajectinus. Ἐπιστολὴν vocat, bene longam haud dubie, voluminis instar, Plutarchus. *Schottus.* Quod & probat. *Gebhard.*

2 *In quo.*] Gifanii codex & Vltraj. editio *in quibus.* Schottus.

3 *Dum obsignatur.*] Alii Codices habent, *dum signatur.* Nonnulli *designatur*, mendose. Plutarchus: ἐν δὲ τῷ σφραγίδας ἐπιβάλλειν. *Lambin.* Martialis: *Jam signat meus annulus lagenam.* Sed altero potius uti scriptores Augusto antiquiores, docet Salmasius specim. confutat. animadv. Heraldi cap. 30.

4 *Alterum pari magnitudine, ut discerni non posset.*] Longolius addit: *tanta similitudine.* Quod subditum suspicor. *Lambin.* Exprimit Plutarchus: ἐν ἀλλάξας τὰ βιβλία μηδὲν διαφέροντα τῇ ὄψει. Vide Polyænum VII. Strategematum.

5 *Cognossent.*] Editio Parisiensis, *cognoscerent.* Cognoscere, *legere*, ἀναγινώσκειν. Supr. Pausania; *vincula epistolæ laxavit, signoque detracto cognovit.* Conone; *Itaque quæ volebat huic scripta tradit. Quibus cognitis rex tantum auctoritate motus est.* Datame; *Talibus ille literis cognitis, cum jam ad exercitum Acæum venisset.* Gebhard.

6 *Suus fuit accusator.*] Polyænus: αὐτὸς καθ' αὐτοῦ γράμματα ἐκόμισε. *Gebh.*

LYSANDRI res habemus apud Plutarch. in vita & alibi. Thucydides 5. Xenoph. Græc. Histor. 2, & 3. Diod. 12. 13. Polyænum. 1. & 7. Pausaniam passim. Justin. 5. Frontin. 1. 5. 2, 1. 4, 1. Cic. passim. *Boecler.*

A L-

ALCIBIADES.

VII.

1 ALCIBIADES 2 Cliniæ filius Athenienſis. In hoc 1
natura quid efficere poſſit, videtur experta. conſtat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil illo fuiſſe excellentius 3 vel in vitiis vel in virtutibus. 4 Natus in ampliſſima civitate, 5 ſummo genere, omnium ætatis

1 *Alcibiades.*] De hoc Plato in Sympoſ. Thucyd. lib. 6. Diodor. 13. Plutarch. Athenæus & Cicero. Valer. l. 1. 8. l. 3. 2. l. 6. 9. l. 8. 6. Frontin. 2. 5. & c. 7. l. 3. 2. 6, 9, 11. & c. 12. Inſt. l. 4. & 5. *Savaro.* Adde Xenoph. Hiſt. G. 1. Polyæn. 1. Ælian. Var. Hiſt. 11. 7. Iſocrat. Oratione de bigis. Suidas. *Boecler.* Imaginem ejus è gemma exhibent imagines Vrſini numero 4. hac forma.

Apud Fulvium Urſinum in Gemma

Eſt & in nummo qui penes me eſt caput Alcibiadis imberbe cum inſcript. ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ: in poſtica parte Cupido avem manibus dimittens, pone fax, pharetra & arcus.

2 *Cliniæ filius.*] Genus Alcibiadis copioſe exponit Iſocrates in Oratione περὶ ζεύγους, quæ habetur ab Alcibiadis filio; & Plutarchus in Alcibiade. *Lamb.*

3 *Vel in vitiis, vel in virtutibus.*] In extremo vitæ eadem hic Nepos & Plutarchus. Vide & in Chiliaſte proverbium *Sileni Alcibiadis.* Et ipſe Dioſcuris ſimilem jactabat, qui alternis immortales fierent: quod utramque fortunam experiretur, nunc proſperam nunc adverſam: nunc civium ſuorum gratiam haberet, poſt odio laboraret. Auctor Ælianus lib. XIII. cap. 38. *Schott.*

4 *Natus in ampliſſima civitate.*] Sic Mſſ. & Vulgati, præter Ald. & Lamb. qui *nam* legunt. Infra in fine Alcibiadis: *Cum Athenis ſplendidiſſima civitate natus eſſet.* Similiter in Attico. *Savaro.*

5 *Summo genere.*] Ἐν δ' εὐγενείᾳ καὶ πλούτῳ πρῶτος Ἀθηναίων. *Diod.* XIII.

ætatis suæ multo [1] formosissimus: ad omnes res aptus, [2] consiliique plenus. Namque [3] imperator fuit summus mari & terra: [4] disertus, ut in primis dicendo valeret: [5] & tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere. [6] Dives; quum tempus posceret, [7] laboriosus, patiens, liberalis, splendidus [8] non minus in vita quam victu: [9] affabilis, blandus, [10] temporibus callidissi-

1 *Formosissimus.*] Ἦν δὲ τὴν ὄψιν καθ' ὑπερβολὴν εὐπρεπής. *Idem.* Vnde vultus Alcibiadis paradigma proverbiale est formæ speciosissimæ. Aristænetus: Τοιούτους ἔδει πλάττεσθαι τοὺς ἑρμᾶς μᾶλλον ἢ κατὰ Ἀλκιβιάδου μορφήν. Alcibiadis speciositas etiam Petronio celebrata. *Barthius.* Idem quoque testatur Plutarchus in ejus vita, Athenæ. 12, & 13. Pulcherrimum fuisse Alcibiadem retulit & comam per plurimam ætatis partem nutrivisse, calceosque varios gestasse, ac cum exercitus etiam dux esset, pulchritudinem præ se ferre studuisse; non enim puer tantum & adolescens pulcher fuit Alcibiades (ut ait Plutarchus) in omni ætatis gradu maximum semper decorem prætulit. *Magius. Formosissimus.*] Proverbio Græci dicebant Ἀλκιβιάδου μορφὴ, de forma speciosissima. Meminerunt plurimi veterum. Et hinc est Ἀλκιβιάδιος, ὀνοχειλὲς herba, qua ad formæ venustatem uti solebat Alcibiades, ut à medicorum filiis creditum. *Keuchen.*

2 *Consiliique plenus.*] Supra in Pausan. *imprimis omnium Persarum & manu fortis, & consilii plenus.* Savaro.

3 *Imperator fuit summus.*] Κατὰ τὴν στρατείαν ἄριστος. *Diodor.*

4 *Disertus.*] Ἦν γὰρ λόγῳ δυνατώτατος, & statim δεινότατος ἦν εἰπεῖν. *Idem.*

5 *Et tanta erat commendatio oris.*] Codex Danielis, *Quod tanta*, &c. Venustatem, muliebrem ducimus, dignitatem sive commendationem oris, virilem. Id Euripidi apud Stobæum est εἶδος ἄξιον τυραννίδος, forma Principe digna, quam *decorem oris* vocat in Tito Tacit. III. Hist. I. *Keuchen.*

6 *Dives; quum tempus posceret.*] Emendatio Lambiniana. *Idem cum tempus posceret.* Alii libri, *Deinde cum tempus.* Iterum alii, *Dives cum tempus posceret.* Distinguendum: *Dives, cum tempus posceret.* Quasi cæteroqui inter se pugnarent divitiæ ac labor, dicit utraque in Alcibiade convenisse. Nam revera opes desidiam, luxum ac laboris fugam pariunt. Cato apud Sallust. Catilin. *Opulentia negligentiam tolerabat.* Tacit. 6. Ann. 27. *Gebhard.* Non absimile illud Diodori, ἐν δ' εὐγενείᾳ καὶ πλούτῳ πρῶτος Ἀθηναίων. *Schott.* Hanc morum & ingenii inæqualitatem ex Satyro refert Athenæus lib. XII.

7 *Laboriosus.*] In Timotheo: *Fuit enim disertus, impiger, laboriosus, rei militaris peritus.* Savaro.

8. *Non minus in vita quam victu.*] Præclare hæc mihi ut spuria & aliunde inculcata ab Vltrajectino Editore omissa videntur. Diodorus: τὴν ψυχὴν λαμπρὸς τὸ μεγαλεπήβολος: *Gebh. Schott.*

9. *Affabilis.*] Quæ virtus maxima in Principe, ut ait Plinius in Panegyrico. Hinc inter epitheta boni Principis à Polluce Imperatori Commodo præscripta, εὐπροσήγορος, εὐέντευκτος, μειλίχιος, προσηνής. *Keuchen.*

10 *Temporibus callidissime inserviens.*] Unde illum Chamæleonti comparat Plutarchus, quem in hoc etiam vincebat, quod Chamæleon se colore candido simulare non potest. *Inserviens.*] Ita vulgati, malè. Legendum *Serviens.* Infra Hamilcare: *Paci serviendum putavit.* Lucanus ad Pison.

Temporibus servire docet, qui tempora certis Ponderibus pensavit.

Cicer. Attico:

Servire tempori cum necesse sit. Gebh.

Sed

dissime inserviens. [1] Idem simul ac se remiserat, nec causa suberat, quare animi laborem perferret, luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiebatur: ut omnes admirarentur, in uno homine [2] tantam inesse dissimilitudinem, tamque diversam naturam. [3] Educatus est in domo Periclis; [4] (privignus enim ejus fuisse dicitur) [5] eruditus à Socrate. [6] Socerum habuit Hipponicum, [7] omnium Græ-

Sed *inserviendi* voce hac ipsa vita noster ea ratione usus est.

1 *Idem simul ac se remiserat.*] A negotiis in ocium, à labore in voluptates se transdederat. Hinc *remissiones* Tacito in Vita Agricolæ cap. 9. *Tempora curarum remissionumque divisa*; quæ lib. II. Ann. cap. 33. *delinimenta curarum ac periculorum* vocat. Senec. Hercul. Fur. vs. 476. *Post multa virtus opera laxari solet.* Similis Alcibiadi Mecœnas de quo Paterculus lib. II. cap. 88. *Simul vero aliquid ex negotio remitti posset, otio ac mollitie ultra feminam fluens.* Ubi enim remissio est intempestiva ac nimia, vitio ac vituperio non caret. Nepos de Iphicrate; *Sed in labore remissus nimis parumque patiens.* P. Syrus:

Arcum intensio frangit, animum remissio. Cæsar. lib. II. Comment. de Bell. Gall. cap. 15. *Quod his rebus relanguescere animos, eorumque remitti virtutem existimarent.* Gebhard.

2 *Tantam inesse dissimilitudinem.*] Membranæ, *tantam esse.* Vtrumque verbum expungit Magius, neque necessarium. *Schott.* De eo Valerius: *Cujus nescio*, inquit, *utrum bona, an vitia patriæ pernitiosiora fuerunt: illis enim cives suos decipit, his afflixit.* Gebhard.

3. *Educatus est in domo Periclis.*] Ms. *Pericli*, ut supra *Neocli* pro *Neoclis*, & *Procli* pro *Proclis* in Agesilao. *Idem.*

4 *Privignus enim ejus.*] Suus *Longel.* Immo sororis Periclis filius, sive ἀδελφιδοῦς, ut tradit Diodorus Siculus l. XII. Ἀλκιβιάδης ὁ ἀδελφιδοῦς, ὀρφανὸς ὤν, τρεφόμενος παρ' αὐτῷ, παῖς ὢν καθ' ἡλικίαν. Sic Suidas, & Gellius, lib. XV. cap. 17. *Cum apud avunculum Periclem puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur.* Lambin. Plutarchus in Alcibiadis vita, ei Periclem curatorem fuisse dicit. Sic & Isocrates in Jugo. Quæ sane probabilis causa fuisse videtur, ut apud eum Alcibiades educaretur. Quo fit, ut probi contextum mendo non vacare suspicer. Pericles autem si non Alcibiadis, ejus tamen uxoris vitricus fuisse videtur: quando quidem Hipponici filiam (ut Probus & Plutarchus testantur) quam Hyparetam nominat Plutarchus, Alcibiades uxorem habuit. Hujus vero Hipponici conjugem in uxorem postea duxit Pericles, ut idem in pericle testatur. Scimus tamen, ex hac Hyparetam Pericli editam, à Plutarcho non dici, Calliam vero maxime, quem idem Plutarchus à nonnullis, Alcibiadis socerum dictum fuisse retulit.

5 *Eruditus à Socrate.*] Licet hoc ex Platone & Xenophonte cognoscere, quanquam Socrates in Apologia à Platone scripta, negat se cujusquam magistrum fuisse. Sed hoc facile solvi potest. *Lambin.*

6 *Socerum habuit Hipponicum.*] Isocrates περὶ τοῦ ζεύγους, in qua Orat. loquitur Alcibiadis filius: μετὰ δὲ ταῦτα τὴν μητέρα τὴν ἡμετέραν ἔγημεν, ἡγοῦμαι γὰρ καὶ ταύτην ἀριστεῖον αὐτὸν λαβεῖν. ὁ γὰρ πατὴρ αὐτῆς Ἱππόνικος, πλούτῳ μὲν ἦν πρῶτος τῶν Ἑλλήνων, γένει δὲ οὐδενὸς ὕστερος τῶν πολιτῶν.

7. *Omnium Græcæ linguæ eloquentia ditissimum.*] Lambinus: *Omnium Græcorum divitissimum.* Cui tamen nullum è doctoribus auscultasse adhuc video. Vulgati

Græcæ linguæ eloquentia ditissimum, ut si ipse fingere vellet, [1] neque plura bona reminisci, neque majora posset consequi, quam vel fortuna vel natura tribuerat. Ineunte adolescentia, amatus est à multis [2] more Græcorum, in eis à Socrate, de quo mentionem facit [3] Plato in Symposio. namque eum induxit commemorantem [4] se pernoctasse cum

gati libri præferebant, *Græca lingua eloquentia disertissimum.* Verum Excerpta P. Danielis, & membranæ Schotti. *Omnium Græca lingua eloquenita disertissimum.* Quæ lectio cum sit stabilita veteribus libris, cur conjecturis nihili lectoribus imponatur? Intelligit vero Hipponicum eloquentia istas luculentas opes acquisivisse. *Gebhard.* Confirmat lectionem receptam Giofanus ad Lucretium dicto *Refutatus. Omnium Græca lingua.*] Plutarchus Hipponicum non disertissimum: sed magna Athenis ob divitias & nobilitatem generis auctoritate potentiaque præditum fuisse. *Magius.*

1 *Neque plura bona reminisci.*] Neque plura bona excogitare. Sensus est: Si Alcibiades sibi ipse fortunam fabricare atque componere vellet, non posset memoria ac mentis discursu plura bona excogitare. Bona veluti uno falce comprehendit Valerius Max. lib. VI. cap. 9. ext. 4. Nobilitatem eximiam, abundantes divitias, formam præstantissimam, favorem civium propensum, summa imperia, præcipuas potentiæ vires, flagrantissimum ingenium. *Gebhard.*

2 *More Græcorum.*] *Amore*, Gifanii Codex, qui *amor amicitiæ* M. Tullio in IV. Tuscul. dictus, ut explicat Anton. Muret. Var. Lect. l. XV. c. 4. *Scott.* Ambiguum sane hoc est. Viri enim in rep. clari aut sapientia doctrinaque nobiles, adolescentulos bono ingenio præditos amabant, quo à turpibus studiis vitæ, cum perpetuo illis adessent, abducerentur. Erant etiam Græci παιδερασαί. Quare & Socrates & Alcibiades non bene ob id audiverunt. Notum est, quid de hoc amore senserit Bion Borysthenites in Laërtio. *Long.* De quo vide Xenophont. λακεδ. πολ. Plutarchum, Theodoretum, Lucianum, Petronium & alios. *More Græcorum.*] Scriptum fuerat in Danielis & Gifanii membranis *amore.* Ut sit, *amatus est à multis amore Græcorum*; καὶ Ἀττικὸν σχῆμα, ut loquitur Suidas. Sunt enim Græcorum palilogiæ, ὕβριν ὑβρίζειν, μανίαν μαίνεσθαι, χαρὰν χαίρειν aliæque id genus, non transmarinæ solum, sed & Romana civitate à veteribus donatæ. Sic *mori morte*, *cadere casu*, & alia apud auctores. *Keuchen.* Respicit ad illud quod dixerat in præfatione, *Laudi in Græcia ducitur adolescentulis.*

3 *Plato in Symposio.*] Cujus verba longiora sunt, quam ut heic adjungam. Laërtius in Vita Socratis accusatum fuisse dicit, quod contra jus & fas homines corrumperet. Nisi forte hoc alio spectat: nam & citra impudicitiæ notam aliis etiam modis corrumpi possunt adolescentes, quod Aristoph. in Nebulis arguit; juvenum corruptiones à Socrate patratas, non ad impudicitiam, sed improbitatem & reliqua facinora referens. *Magius.*

4 *Se pernoctasse cum Socrate.*] Respicere videtur ad παιδεραστίαν, quam Plato vocat lib. I. de Leg. τὸ παρὰ φύσιν τόλμημα, D. Clemens lib. VI. Const. Apost. cap. 27. παρὰ φύσιν βδελυκτὴν μῖξιν, alibi, παρὰ φύσιν κακὸν, *adulterium contra naturam.* Lactantius lib. I. de Fals. relig. 3. De qua insigniter Tatianus contra Græcos: παιδεραστία μὲν ὑπὸ βαρβάρων διώκεται, προνομίας πάντων ἀγέλας, ὥσπερ ἵππων φορβάδων, συναγείρειν αὐτῶν πειρωμένων. Juvenal.

Nonne putat melius, quod tecum pusio dormit, &c.

Keuchen.

cum Socrate, neque aliter ab eo surrexisse, [1] ac filius à parente debuerit. Posteaquam robustior est factus, non minus multos amavit. In quorum amore, quoad licitum est, odiosa multa delicate jocoseque fecit; quæ referremus,
nisi majora potioraque haberemus. [2] Bello Peloponnesiaco, 3
hujus consilio atque auctoritate Athenienses bellum [3] Syracusanis indixerunt: ad quod gerendum ipse dux delectus est. [4] Duo præterea collegæ dati, [5] Nicias & Lamachus. Id quum appararetur, priusquam classis exiret, accidit, ut una nocte [6] omnes Hermæ qui in oppido erant [7] Athenis, [8] deji-

1 *Ac filius à parente.*] Præter Platonem & Plutarchum Petronius. *Non tam intactus Alcibiades in præceptoris sui cubiculo jacuit.* Savaro.

2 *Bello Peloponnesiaco.*] *Peloponnesio*, Cod. P. Dan. Hujus initium vidit Pythodori magistratus. Thucydides, ubi de eo agit, lib. II. Καὶ Πυθοδώρυ ἔτι δύο μῆνας ἄρχοντ☉ Ἀθηναίοις. Consentit Dionysius Halicarnass. in Isocrate, ubi dicit, *natum eum oratorem anno* V. *ante bellum istud Peloponnesiacum.* Eusebius quoque in hoc ipso anno: Ὁ Πελοποννησιακὸς συνέςη πόλεμ☉. Alii sequente anno, & archonte Euthydemo incepisse tradunt. In his Anonymus & Diodor. lib. XII. Et hic Romæ Conditæ fuit CCCXIII. de quo Aul. Gell. l. XVII. 21. *Meursius.*

3 *Syracusanis.*] Describitur hoc bellum à Thucydide lib. VI. & Justino, V. *Longol. Mag.* Contigit anno XIX. Peloponnesiaci, qui tertius Siculi.

4 *Duo præterea collegæ dati.*] *Collegas* vocabant legitimæ cujusdam militiæ socios. Epaminonda: *Haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas.* Et hinc *collegium* τάξις ςρατιωτικὴ, ut explicat vetus Glossarium. *Kench.* Præfectus classis interdum solus imperium tenebat, sed frequenter cum collegis pari potestate præditis, ut hic Alcibiades cum Nicia & Lamacho, qua de re Schefferus in de Milit. Navali lib. 4. c. 5. Caussa erat ne imperii summam uni, si dominationem affectaret, infeliciter committerent; sed ejus cupiditates collegis additis cohiberent. Plutarch. in Alcib. de ea cautione Forstnerus in 2. Annal. Taciti plura. *Loccen.*

5 *Nicias & Lamachus.*] Cod. P. Danielis, *Mitia & Lamachus.* Sed emendandum, *Nicias & Lamachus.* Nam aperte in Justino: *Creantur duces Nicias & Alcibiades & Lamachus.* Qui pari potestate præditi erant cum Alcibiade. Habuit autem hic imperium aliquando solus, non tamen perpetuum, sed ut voluntate populi delatum, ita ab ejusdem etiam arbitrio suspensum. De qua re Thebanorum legem commemorat in Epaminonda Nepos? *Lex erat Thebis quæ morte mulctabat, si quis imperium diutius retinuisset, quam lege præfinitum foret.* Cæterum à Romanis etiam observatum, ut summo Duci (Pollux ςόλαρχον vocat, frequentius alii ςρατηγὸν) in prælium ituro bini collegæ ejusdem potestatis adjungerentur. *Keuchen.*

6 *Omnes Hermæ.*] Ἤδη δὲ τῦ ςόλυ παρεσκευασμένυ, τῦς ἑρμᾶς τῦς κατὰ πόλιν παμπληθεὶς ὄντας συνέβη ἐν μιᾷ νυκτὶ περικοπῆναι. *Diod.* Sic Thucydides l. VI. Plutarchus, Andocides in Orat. περὶ τῶν μυςηρίων. Erant autem Mercurii statuæ lapideæ. Quæ in vestibulis ædium vel publicis viis super columnas constitui ornatus causa solebant. Quadratæ, & ad cubi figuram conformatæ, nimirum sine manibus; quod omnem rem (ut scribit Festus) sine manibus sermo conficiat: quibus corporis partibus qui carent, κυλλοὶ

8 dejicerentur præter unum, 9 qui ante januam Andocidis

κυλλοὶ vocantur, ex quo Mercurius Cyllenius dictus est. Vide Thucydidis Scholiastem, Suidam, & Macrobium 1. Saturn. Plutar. in Sermone, εἰς πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον, scribit, Mercuriis affixa fuisse membra virilia intenta ac porrecta, manus autem & pedes detractos; ut significarent veteres, se senes non desiderare, qui corporis muneribus funguntur. *Lamb.* Quod & Romæ in ædibus Cardinalis de Cæsiis vidi, & patet ex dicto Philosophi, qui in gulosum & libidinosum adolescentem tempestive lusit, quod similis esset τοῖς ἑρμαῖς, qui nihil nisi caput & pedem habent. *Scaliger.* Romani in triviis Hermas illos habebant erectos; Athenienses præ foribus suarum ædium. *Ælian.* 11. Var. 41. Idque porrecto cum veretro. Τȣ̃ δὲ ἑρμεία τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν τὰ αἰδοῖα ποιȣ̃ντες. *Herodot.* Quos summa cum religione observabant. *Scholiast.* Juven. Plutarchus vocat ἑρμᾶς λιθίνȣς, quia materia, ex qua fiebant, vel marmor erat vel lignum aut lapis. *Keuchen.* Hos primum ab Hipparcho Athenis erectos Plato in Dialogo De lucri cupiditate docet ejusque usum describit. Locus elegans. *Longol.*

7 *Athenis.*] Glossema puto; nam Athenas *oppidum* absolute vocare solet. Sup. 1, 5. & 2, x.

8 *Dejicerentur.*] Immo circumciderentur, aut mutilarentur. Sic enim Thucydides: Καὶ ἐν ἱεροῖς μιᾷ νυκτὶ οἱ πλεῖστοι περιεκόπησαν τὰ πρόσωπα. *Lamb.* Sic alii τῶν ἑρμῶν περικοπὴν vocant. *Dejicerentur.*] Veteres nonnulli *dicerentur*, ἀρχαϊκῶς, καὶ κατὰ συναίρεσιν, unde *dejiceretur* in Excerptis. Nam *deicio* dicebant antiqui, pro *dejicio*; ut in aliis compositis. *Keuch.*

9 *Qui ante januam Andocidis erat, Andocidisque Hermes vocatus est.*] Sic *Lamb.* restituit historiam, ut ait, & veritatem secutus. Allegat autem Æschinem adv. Timarch. Andocidem, & Plut. ll. cit. & Harpocrationem: qui omnes hunc lapidem prope domum Andocidis, & à tribu Ægeide positum, ac *Andocidis Hermem* dictum fuisse tradunt. Quare perperam nonnulli: *ante januam ejus erat*, ut etiam *Magio* observatum. In seqq. mire variant libri. Plerique vulgati: *Andocidesque vocatus est.* Savar. & Schotti codd. *Androclides*, quod hic recte rejecit. Ms. Boecler. *qui ante jan. erat, Andocides vocitatus est.* Sed longe auctius Ed. Vltraj. & cod. P. Danielis. Nam illa: *Itaque ille, postea Mercurius Androclides vocitatus est.* Hic: *erat Androclidi; itaque ille postea Merc. Androcydes vocitatus est.* Vnde sic puto scripsisse Nepotem: *qui ante januam erat Andocidi. itaque ille postea Mercurius Andocidis vocitatus est.* Nam ad hunc plane modum Plut. in Alcib. p. 201. F, ubi de Andocido ob Hermas truncatos in vincula conjecto; ὕποπτον δὲ ȣ̉χ' ἥκιστα τῆς τῶν Ἑρμῶν περικοπῆς ἐποίησεν ὁ μέγας Ἑρμῆς, ὁ πλησίον αὐτȣ̃ τῆς οἰκίας ἀνάθημα τῆς Αἰγηΐδος φυλῆς ἱδρυμένος. ἦ γὰρ ὀλίγος πάνυ τῶν ἐπιφανῶν, μόνος σχεδὸν ἀκέραιος ἔμεινε. διὸ καὶ νῦν Ἀνδοκίδȣ καλεῖται, καὶ πάντες ȣ̈τως ὀνομάζȣσι, τῆς ἐπιγραφῆς ἀντιμαρτυρȣ́σης. Vides postea demum ita dictum, quam ceteri dejecti essent. Id quod indicant quæ in Ed. Vltraj. & msc. Dan. sunt adjecta. Ea ut in aliis codd. omitterentur, fecit repetitio nominis *Andocidis.* Sæpe enim librarii cum vox aliqua in eadem periodo vel etiam pagina bis occurreret, quæ interjacebant, festinatione vel errore omiserunt. Cujus rei illustre exemplum Josephi Liber περὶ λογισμȣ̃ αὐτοκράτορος, sive, ut vulgo inscribitur, *de Maccabæis*, præbet. Nam is hac una claussa in editis codd. misere mutilatus est, ut è membr. vett. apparet, è quibus eum aliquando longe auctiorem purioremque dabimus. Id ergo heic quoque factum. Certe in codice Boecler. hac ratione peccatum esse, manifestum est. Ceterum Nepos *Andocidi* scripsit, ut alibi *Neocli, Procli, Pericli*; ut item alii *Thucydidi, Euripidi, Archonidi, Timarchidi, Persi, Demostheni, Aristoteli, &c.* gignendi casu dixerunt; de quo Voss. de analog. 2, 9. Quanquam autem in eo Herma *Andocidis* nomen non

dis erat, Andocidisque Hermes vocatus est. Hoc quum appareret, non sine magna multorum consensione esse factum, 1 quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret, 2 magnus multitudini timor est injectus, ne qua repentina vis in civitate existeret, 3 quæ libertatem opprimeret 4 populi. 5 Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, 6 quod & potentior & major, quam privatus, existimabatur. 7 Multos enim liberalitate devinxerat, 8 plures etiam opera forensi 9 suos reddiderat. Quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescunque in publicum prodisset, ad se

non erat inscriptum, ut è Plut. colligitur, tamen in alio fuit, quem capite truncatum Ursini Imagines n. 13. exhibent, cum inscr. ΑΝΔΟΚΙΔΗΣ ΛΕΩΓΟΡΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

1 *Quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret.*] Thucyd. Καὶ ἐπὶ συνωμοσίᾳ ἅμα νεωτέρων πραγμάτων, καὶ δήμου καταλύσεως γεγενῆσθαι.

2 *Magnus multitudini timor est injectus.*] Infra Dione: *Quod factum omnibus maximum timorem injecit.* Plutar. Πολλοὺς καὶ τῶν περιφρονούντων τὰ τοιαῦτα διετάραξεν, *Lambin.*

3 *Quæ libertatem opprimeret.* Μὴ τὴν δημοκρατίαν καταλύσειε. *Idem.*

4 *Populi.*] Lambinus *populi* contra libros expungit. *Schott.*

5 *Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur.*] Aliter Diodor. lib. XIII. ἕτερος (privatus quidam & inquilinus) αὐτὸν (Alcibiadem) ἐξελέγξας κατεψευσμένος εὑρέθη, τῶν δὲ ἄλλων οὐδ' ἴχνος τῆς πράξεως οὐδεὶς εὑρεῖν ἠδυνήθη. Et paullo post odio privato plurium hoc periculum Alcibiadi intentatum innoxio addit, & calumniæ non levem adjecisse speciem factum Argis, quo quidam, qui privato ejus hospitio continebantur, populi imperium dissolvere aggressi, universi à civibus concisi sunt. *Gebhardus.*

6 *Quod & potentior.*] Hinc Aristoph. in ranis eum leoni comparabat, quem in urbe ali haud expediret. Si vero aleretur obsequendum ejus moribus esse. Ita Polybius l. 5. Hist. ubi de Cleomene loquens haud dubie Aristophanis dictum in animo habuit, *Non tutum leonem & pecudes in eodem stabulo contineri.* Loccen.

7 *Multos enim liberalitate devinxerat.*] Liberalitatem populus largitionem indigetat, & istis largitoribus crimen rerum novarum affingit. M. Manlius Capitolinus cum addictos propria pecunia liberaret, regni affectati suspicione in carcerem est conjectus. Vid. Liv. 6. 14. *Liberalitas* ergo pro largitione. Cæs. 1. de B. G. 16. *Magna apud plebem propter liberalitatem gratia cupidum rerum novarum.* Gebh.

8 *Plures etiam opera forensi.*] *Opere*, Mss. meus. Non ita recte. *Opella forensis* Horatio epist. 7. lib. 1. Valer. lib. III. c. 8. ext. 4. *experimentum, cum efficacis operæ forensis, tum fidei non latentis.* Savaro. Vide Athenæum lib. X. Audax isthic narratur Alcibiadis factum, quomodo à reis exemerit Hegemonem Thasium, deleto scilicet digito, quem saliva oris imbuerat rei nomine, scriba & prætore vidente. *Longol.*

9 *Suos reddiderat.*] Sic legendum, quomodo habent Codices emendati, non quomodo alii mendosi, *reduxerat.* Licet etiam legere, *redegerat*, idque ex vestigiis antiquæ scripturæ; quomodo interdum loquitur Cæsar. *Lambin.* Loquuntur & ad hunc modum Græci, ἰδίους κατασκευάζεσθαι. Herodian. 1. Diodor. *Gebhard.*

1 *Sed.*

se converteret, neque ei par quisquam in civitate poneretur. Itaque non solum in eo spem habebant maximam, [1] sed etiam timorem, quod & [2] obesse plurimum & prodesse poterat. [3] Aspergebatur etiam infamia, [4] quod in domo sua facere mysteria dicebatur, [5] quod nefas erat more Atheniensium, idque non ad religionem, sed ad conjurationem pertinere existimabatur. [6] Hoc crimine in contentionem

4 nem pertinere existimabatur.

1 *Sed etiam timorem.*] Non est nove dictum ut censet Monstroliensis. Propertius: *Vulneribus didicit miles habere metum.* Gebh.

2 *Obesse plurimum & prodesse.*] Hinc Timon ille, quem μισάνθρωπον Lucianus singulari libello inducit; Alcibiadem adamabat, quod præsagiret magno illum malo fore aliquando Atheniensibus. Plutarchus. *Schott.*

3 *Aspergebatur etiam infamia.*] Curt. lib. x. fin. *Hæc utcunque sunt tradita, eorum quos rumor asperserat, mox potentia exstinxit.* Apulej. lib. 8. *Indicio morum tamen improbatus, repulsæ contumelia fuerat aspersus.* In Vatinium: *Ne qua ex summâ tuâ indignitate labes illius dignitati adspergatur.* Gebh.

4 *Quod in domo sua facere mysteria dicebatur.*] Καὶ τὰ μυστήρια ἅμα ποιῆται ἐφ' ὕβρει. *Thucyd.* Explicatius ista à Plutarc. referuntur, quare ejus verba adscribam: Ἐν δὲ τούτῳ δούλους τινὰς τὸ μετοίκους προήγαγεν Ἀνδροκλῆς ὁ δημαγωγὸς, ἄλλων τε ἀγαλμάτων περικοπὰς, τὸ μυστηρίων παρ' οἶνον ἀπομιμήσεις, τοῦ Ἀλκιβιάδου, καὶ τῶν φίλων κατηγοροῦντας. *Longol.* Mysteria, id est, Cereris sacra arcana. Justinus lib. v. criminis hujus mentionem faciens, *mysteria Cereris initiorum sacra dicit.* Inde Strabo XIII. *Eleusina Cereris templum mysticum* vocat, propter Cereris sacrorum secreta. *Mag.* Duo sacra diversa Cerealia celebrarunt Attici diversis mensibus, sed conjunctis, Ἐλευσίνια ac Θεσμοφόρια. Eleusinia Boëdromione mense agitabantur. Thesmophoria, sequente Pyanepsione. Inde auctores Veteres hæc duo mysteria passim confundunt. *Salmasius.* Τῇ εἰκάδι Βοηδρομιῶνος, qui accipiebant mysteria (quod μυεῖσθαι dicitur, Tertullian. dicit *instituere*) vocabantur Μύσαι. Quinquennio autem ineunte, eadem εἰκάδι Βοηδρομιῶνος, dicebantur ἐπόπται τὸ ἔφοροι. Alia sunt τριετηρικὰ μυστήρια. Hæc autem μεγάλα dicebantur, ut illa μικρά. Hæc quinquennalia, illa triennalia. Et hæc semper celebrabantur nocte, quæ sequebantur τὸν εἰκάδα Βοηδρομιῶνος, statim post occasum Solis, plenilunio. *Scal.* De his Casaubonus exercit. 16. 43. Petit. Comm. ad Leg. Att. lib. 1. Jac. Gothefred. Exercit. 2. de Ecclesia, inprimis Meursius pecul. lib. quem Eleusinia inscripsit.

5 *Quod nefas erat more Atheniensium.*] Immo capitale: de quo vide præter scriptores modo laudatos Bernegg. ad Justin. 5. 5. ab hoc crimine purgat eum Isocrates Orat. de Bigis.

6 *Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellebatur.*) Alii, *hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur.* Quam correctionem ingenio Claudii Puteani debitam produxit Lambinus, probavitque P. Danieli. Neque ipse inficior, *compellare* esse κατηγορεῖν, & crimine aliquem appellare. Infra Timoleonte: *Quin eum fratricidam impiumque detestans compellaret* Cicer. in epist. *Quibuscum parum procederet, ut ulla lege mihi poneret accusatorem, compellari ea lege me voluerunt.* Sed cur veterem scripturam & Latinissimam postferamus? Reposui itaque; *Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellabatur.* Invitus & quasi obtorto collo ab adversariis Thessalo Cimonis filio & Androcle, trahebatur ad dicendam caussam. *Gebhard.* Gifan.

eod.

tionem ab inimicis compellebatur. Sed instabat tempus ad bellum proficiscendi. Id ille intuens, neque ignorans civium suorum consuetudinem, postulabat, [1] ut si quid de se agi vellent, potius de præsenti quæstio haberetur, quam absens [2] invidiæ crimine accusaretur. Inimici vero ejus [3] quiescendum in præsenti, [4] quia nocere se ei non posse intelligebant, & illud tempus exspectandum decreverunt, [5] quo exisset, ut sic absentem aggrederentur: itaque fecerunt. [6] Nam postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt, absentem, quod sacra violasset, reum fecerunt. Qua de re quum ei nuncius à magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque in magna spe provinciæ bene administrandæ; [7] non parere noluit, & [8] in triremem, quæ ad eum deportandum erat missa,

cod. & Longol. *in contentione compellabatur*. Id est, forensi in lite appellabatur. *Schott.*

1 *Ut, si quid de se agi.*] Lege Thucyd. Plutarch. Xenophont. & Isocratem *περὶ ζεύγους*.

2 *Invidiæ crimine.*] Ultrajectin. *invidia criminis*. Schott. Non dixit *invidioso crimine*, sed *invidiæ crimine*: quasi Alcibiades nullam aliam ob culpam in contentione compellaretur, aut in judicium vocaretur: quam quod invidia laboraret. *Lambin.* Pertinent huc verba Diodori lib. XIII. Τούτων δὲ πραττομένων, &c. Etiam Sycophantas magnis præpositis præmiis ad eam rem invitarunt, ut idem paullo ante libri initio prodidit. *Gebh.*

3 *Quiescendum in præsenti*] *In præsentia* Magius edidit. Venit aliquando in mentem, rescribendum videri, *in præsens rati*. Schott. Ἐθέλοντος δὲ τότε κρίνεσθαι παραχρῆμα, &c. Xenophon lib. I. ἑλλ.

4 *Quia nocere se ei non posse.*] Interpolatio Lambini. Vetus librorum scriptura: *Quia nocere ei non posse.* Quoniam Gifanii Codex *ei* quoque omittit, malim: *Quia nocere non posse intelligebant.* Gebhard.

5 *Quo exisset, ut sic absentem aggrederentur.*] Editio Parisiensis: *Quo si exisset, ut absentem.* Keuchen. Cod. Leid. *Quo si ex. abs. aggr.* Lego, *Quo si exisset, ut absentem aggrederentur.* Hoc est, quo tam longe recessisset Athenis ut tueri se non posset. Neque enim statim atque urbe exisset, *sed postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt*, reum fecerunt, ut mox sequitur.

6 *Nam postquam in Siciliam.*] Justinus lib. V. cap. I. *Dum Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupidius quam felicius gerunt, interim concitor & dux ejus Alcibiades absens Athenis insimulatur, mysteria Cereris initiorum sacra, nullo magis quam silentio solemnia, enuntiavisse.* Quo crimine purgat ipsum Isocrates, in Oratione *περὶ ζεύγους*.

7 *Non parere noluit.*] Perperam alii *voluit*. Præter Plutarchum & Diodorum stabilit hanc lectionem Polyæn. I. Ἀλκιβιάδης ἀπὸ Σικελίας ἀναχθεὶς ἐπὶ τὴν κρίσιν τῶν περὶ τῶν ἑρμῶν καὶ τῶν μυστηρίων. Gebhard.

8 *In triremem.*] Alii legunt heic *trierem*, quod Græcum τριήρης. Polyæn. στρογγύλης νεὼς ἐπιβάς. Alii nave Salaminia reduci jussum esse Alcibiadem tradiderunt. Scholia in Aristophan. Aves; Ἀθηναῖοι γὰρ ἐπέμπουσι τὴν Σαλαμινίαν Ἀλκιβιάδην μεταστελλόμενοι ἐπὶ

deinde [1] Deceliam in Attica munierunt, præsidioque perpetuo ibi posito, in obsidione Athenas tenuerunt. Ejusdem opera Joniam à societate [2] averterunt Atheniensium:
5 quo facto multo superiores bello esse cœperunt. Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti, quam timore ab eo alienati. [3] Nam quum acerrimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt, ne charitate patriæ ductus, aliquando ab ipsis desciscceret, & cum suis in gratiam rediret. [4] Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituerunt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit. [5] erat enim ea sagacitate, ut decipi non posset; præsertim quum animum attendisset ad cavendum. Itaque ad [6] Tissaphernem præfectum regis Darii se contulit. [7] Cujus quum in intimam amicitiam pervenisset, & Atheniensium male gestis in Sicilia rebus [8] opes senescere, contra

1 *Deceliam in Attica munierunt.*] Nam eo pacto Atheniensibus reditus cum è regione, tum ex argentifodinis intercipiebant. Polyæn. lib. 1. Δικέλειαν αὐτοῖς ἐπιτειχίσαι οὐκ ἂν ἔτι σχόντων, οὔτε τὰς ἀπὸ τῆς χώρας προσόδους, οὔτε τὰς ἀπὸ τῶν ἀργυρίων. Enarrator Aristoph. Φοβηθεὶς Ἀλκιβιάδης μεταχωρεῖ πρὸς Λακεδαιμονίους οὓς καὶ πείθει Ἀθηναίοις ἐπιτειχίζειν Δεκέλειαν. ἡ δὲ Δεκέλεια χώρα ἐν Ἀττικῇ, ἧς τειχισθείσης μέγας ὁ κίνδυνος Ἀθηναίοις μὴ δυναμένοις ἐξελθεῖν. *Gebhard.* Lege præter alios Isocratem in Orat. de Pace; Plutarchus tradit Alcibiadem statim, ut Lacedæmona venit, tria effecisse: Primum, ut Spartani Syracusanis auxiliarentur. Alterum, ut bellum inde in Athenienses transferrent. Tertium, quod omnium gloriosissimum, ut Deceliam munirent, perpetuoque præsidio illic posito, obsidione Athenas tenerent.

2 *Averterunt.*] Cicero pro Sextio: *Qui mentem optimi viri fictis terroribus à defensione mea salutis averterant.*

3 *Nam quum acerrimi.*] Alias odii & timoris causas vide apud Plutarch. & Thucyd. 1. Adde Justinum 5. 2.

4 *Itaque tempus ejus interficiendi.*] Ἴσχυσαν οὖν, καὶ διεπράξαντο τοὺς οἴκοθεν ἄρχοντας ἐπιστεῖλαι πρὸς Ἰωνίαν ὅπως ἀποκτείνωσιν αὐτόν. *Plut. Tempus.*] Occasionem & opportunitatem. Annibal. *Tempore dato adiit ad regem.* Infra hac ipsa vita. *Tempus rei gerendæ non dimisit.*

5 *Erat enim ea sagacitate.*]. Aliter Justin. qui per uxorem Agidis regis, quam adulterio cognoverat, id eum rescivisse ait.

6 *Tissaphernem, Præfectum regis Darii.*] Τισσαφέρνη τοῦ βασιλέως σατράπη δοὺς ἑαυτόν. *Plut.* Vid. Bernegg. notas ad Justin. 5. 2.

7 *Cujus quum in intimam amicitiam pervenisset.*] Morum similitudo sc. eos conjunxit. itaque (ut narrat Plutarchus) Εὐθὺς ἦν παρ' αὐτῷ πρῶτος καὶ μέγιστος. Nam cum Tissaphernes esset malitiosus & rerum improbarum amori deditus, mores Alcibiadis versatiles, & varios & inæquabiles, & singularem ingenii solertiam admirabatur. *Lambin.* Adde Justin. 5. 2.

8 *Opes senescere.*] Minui ac debilitari. Diod. dixit τὰ τῶν Ἀθηναίων πράγματα πεσόντα. Cicero dixit *Laudem senescentem*, quæ decrescat vel obsolescat de Orat.

tra Lacedæmoniorum crescere videret: initio [1] cum Pisandro prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuncios colloquitur, & de reditu suo facit mentionem. Erat enim eodem quo Alcibiades sensu, populi potentiæ non amicus, & optimatum fautor. [2] Ab hoc destitutus, primum [3] per Thrasybulum [4] Lyci filium, ab exercitu recipitur, prætorque fit apud Samum. Post [5] suffragante Theramene, [6] plebiscito restituitur, [7] parique absens imperio præficitur simul cum Thrasybulo & Theramene. Horum imperio [8] tanta commutatio rerum facta est,

Orat. *Laudem alicujus jam prope senescentem ab oblivione hominum revocare.* Liv. lib. 35. *ut cunctando senescerent consilia.* Gebhard. Vide Thucyd. 7. & 8.

1 *Cum Pisandro prætore.*] Πεισάνδρος Diodoro XIV. est περίαρχος, ut alii notarunt, mendose. *Bongars.*

2 *Ab hoc destitutus.*] Immo à Pisandro adjutum, auctor est Thucydides. Placet itaque germana Codicis nostri lectio: *Adhoc destitutus*; pro præterea ab amicis desertus. *Adhoc* enim pro *adhuc* usurpasse veteres, ad Aurel. Victorem notabamus, & ad Lucret. Gifanius. *Schott.* Vocula hac in eo significatu non semel utitur Tacit. lib. 1. Ann. 6. *Multi adhoc numeri è Germania.* lib. 12. Ann. c. 20. *Suscipi bellum avio itinere, importuoso mari: adhoc reges feroces.* Gebh.

3 *Per Thrasybulum Lyci filium.*] *Lycei* diserte membranæ omnes. Qui Diodoro ac Thucydidi Στειριεὺς est. *Schott.* Homo juxta Plutarchum μεγαλοφωνότατος.

4 *Lyci filium.*] Excerpta *Lycei.* ἀρχαϊκῶς. Et sic in optimis MSS. Nam *Lycei* pro *Lyci* dictum διαλύσει veteribus frequenti; ut *captivei*, *amicei*, & similia. *Keuchen.*

5 *Suffragante Theramene.*] Agnonis filio. *Thucyd.* Καὶ γὰρ ὁ τῆς πολιτείας ἀφηγέμενος Θηραμένης, ἀνὴρ, εἰ καί τις ἄλλος, δόξας εἶναι συνετὸς, τῷ δήμῳ συνεβούλευσε κατάγειν τὸν Ἀλκιβιάδην. Diodor. lib. 13.

6. *Plebiscito.*] Ita noster Codex, & post Longolium Lambinus. Gifanii tamen schedæ, & Vltrajectina Editio, *populiscito*, quod rarius est. Vt & infra in Epaminonda: *populiscito non patuit*: atque in Phocione scriptus liber & Vltraject. *Schottus.*

7 *Parique absens imperio præficitur.*] Membranæ nostræ integre, *parique abiens imperio reficitur.* Idem.

8 *Tanta commutatio rerum facta est.*] De qua vide Isocratem περὶ ζεύγους & Diodorum lib. 14. μετὰ δέ τινα χρόνον τυχὼν τῆς καθόδου καὶ δυνάμεως ἡγησάμενος, πολλαῖς μὲν μάχαις ἐνίκησε Λακεδαιμονίους, καὶ τελέως τὰ τῶν Ἀθηναίων πράγματα πεσόντα πάλιν ἤγειρεν. Mutato autem duce mutari fortunam quoque in utramque partem observandum est. Claudian. lib. II. in Eutrop. vers. 515.

Cum duce mutatæ vires; Byzantia robur
Fregit luxuries Ancynarique triumphi.

In pejorem Polyæn. lib. 5. τούτων πραχθέντων οἱ Καρχηδόνιοι στρατηγοῖς ἄλλοις χρησάμενοι, καὶ πολλάκις ἡττώμενοι, καὶ ἁλῶναι κινδυνεύοντες. In meliorem ibid. quæ verba huc proprie respiciunt καὶ οἱ Καρχηδόνιοι πάντες πειθαρχοῦντες τῷ Γέσκωνι διετέλεσαν, ὡς ἀγαθῷ στρατηγῷ, καὶ αὐτίκα μεταβολὴ τῆς τοῦ πολέμου νίκης ἐγένετο νικῶντος τοῦ Γέσκωνος ἐν ταῖς μάχαις διὰ τὴν τῶν ἀρχομένων εὔνοιαν καὶ προθυμίαν. Locum infra Hamilc. Sed extremo. Vide ipse. *Tanta commutatio rerum.*] Cæsar lib. 3. Civil. cap. 68. *Sed fortuna, quæ plurimum potest, cum in reliquis rebus, tum præcipue in bello, parvis momentis magnas rerum commutationes ef-*

est, ut Lacedæmonii, qui paulo ante victores viguerant, perterriti 1 pacem peterent. Victi enim erant quinque præliis terrestribus, tribus navalibus: 2 in quibus ducentas naves triremes amiserant, quæ captæ in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Ioniam, Hellespontum, multas præterea urbes Græcas, quæ 3 in ora sitæ sunt Asiæ, 4 quarum expugnaverant complures: 5 in his Byzantium. Neque minus multas consilio ad amicitiam adjunxerant, quod in captos 6 clementia fuerant usi. 7 ita præda onusti, locupletato exercitu, maxi-

fecit. Idem lib. 6. Comm. 12. *Adventu Cæsaris facta commutatione rerum.* μεταβαλόντων τῶν πραγμάτων. Attius Bruto:

Nam id, quod de Sole ostensum est tibi
Populo commutationem rerum portendit fore.

Infra Dione: *has tam prosperas res secuta est subita commutatio.* Cicero: *O miseram & in brevi tam celerem Reip. commutationem!*

1 *Pacem peterent.*] Post pugnam scilicet navalem ad Cyzicum pugnatam, in qua Mindarus Lacedæmoniorum imperator pugnans ab Alcibiade interficitur; ut tradunt Xenophon lib. 1. de rebus Græcis, Diodorus lib. 13. Plutarchus in Alcibiad. Polyæn. 1. Strat. *Lambin.*

2 *In quibus ducentas naves.*] Ἦγον γὰρ τῶν ἡλωκυιῶν νεῶν οὐκ ἐλάττους διακοσίων. *Diodor.*

3 *In ora sitæ sunt Asiæ.*] Spalma in Cod. P. Dan. ubi *hora* pro *ora*.

4 *Quarum expugnaverant complures.*] Idem Codex, *quarum expugnarant quamplures.* Lege *quas.* P. Daniel.

5 *In his Byzantium.*] Diodorus Siculus eodem libro tradit, proditione à quibusdam Byzantiis facta, Byzantium ab Alcibiade noctu scalis ad murum admotis, esse captum. Plutarchus cum Diodoro congruens, unum ex proditoribus Anaxilaum Byzantium nominat. Xenophon ἑλλ. α. hos proditores enumerat, Cydonem, Aristonem, Anaxicratem, Lycurgum, Anaxilaum: qui postremus Lacedæmone postea proditionis accusatus, dixit; se, qui Byzantius, non Lacedæmonius esset, non urbem prodidisse, sed uxorem & liberos fame pereuntes servasse, quo omne frumentum Clearchus Lacedæmonius suis militibus daret, & ita absolutus est. *Lambin.*

6 *Clementia.*] Nam & Byzantiis urbem reddiderunt in societatem receptis, & in Lacedæmonios, qui ad aras confugerant, non sævierunt, sed Athenas miserunt; ut de illis suo arbitrio populus statueret. *Idem.* Atheniensium in victos clementiam prædicat Diodorus 13. Suadet idem M. Tullius lib. 1. Officior. de belli gerendi ratione. *Schott.* Fortissimus hic subruendorum hostium aries, moderatio in victoria, & clementia in victos. Curt. XI. 4. *Alexander, quanquam belli auctoribus jure poterat irasci, tamen omnibus venia data & obsidibus acceptis ad proximam deinde urbem castra movit. Obsides ducebantur ante agmen, quos cum è muris cognovissent, ut pote gentis ejusdem, in colloquium vocaverunt. Illi clementiam regis, simulque vim commemorando ad deditionem eos compulere.* P. Syrus, *Perpetuo vincit qui utitur clementia.* Vide Curt. lib. 7. c. 60. lib. 8. c. 41. Diodor. lib. 15. *Gebh.*

7 *Ita præda onusti.*] Alii Codices habent, *inde.* Mag. Diodorus Siculus: *Adducebant* (versio est Lambiniana) *naves non pauciores ducentis, virorum captivorum & manubiarum magnam vim & copiam. Habebant autem naves suas armis & Coronis aureis, & hostium spoliis ac manubiis, & aliis rebus omnibus diligenter exornatas.*

1 *His*

maximis rebus gestis Athenas venerunt. [1] His quum obviam [2] universa civitas in Pyræeum descendisset, tanta fuit omnium expectatio visendi Alcibiadis, ut [3] ad ejus triremem vulgus conflueret, perinde ac si solus advenisset. Sic enim populo erat persuasum, & adversus superiores, & præsentes secundas res, accidisse ejus opera. Itaque & [4] Siciliæ amissum, & Lacedæmoniorum victorias culpæ suæ tribuebant, quod talem virum è civitate expulissent. Neque id sine causa arbitrari videbantur. Nam postquam exercitui præesse cœperat, neque terra neque mari hostes pares esse potuerant. Hic ut navi egressus est, quanquam Theramenes & Thrasybulus eisdem rebus præfuerant, simulque venerant in Pyræeum, tamen illum unum omnes [5] prosequebantur: & (id, quod nunquam antea usuvenerat, [6] nisi Olympiæ victoribus) [7] coronis aureis æneisque vulgo

1 *His quum obviam universa civitas.*] Hunc gloriosissimum ejus in patriam reditum describit Xenophon 1. de reb. Gr. Justinus v. 4. *Nam ad hunc redeuntis exercitus triumphum, effusa omnis multitudo obviam procedit: & universos quidem milites, præcipue tamen Alcibiadem mirantur: in hunc oculos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit; hunc quasi de cœlo missum, & ut ipsam victoriam contuentur: laudant quæ pro patria, nec minus admirantur, quæ exul contra gesserit; excusantes ipsi, iratum provocatumque fecisse.* Plutarchus in ejus vita. *Longol. Mag.*

2 *Universa civitas.*] Venuste dictum: Quomodo in eadem narratione Justin. Et sic Græci *πόλιν* adhibent. Theod. Prodromus:

——— *ἠγεμὲν πόλις,*
Ἐπεὶ τὸ ξυμβὰν καὶ τελούμενον μάθοι,
Ἐξῄεσαν ξύγκλυδες ἐκ τῶν δωμάτων.

Apud Athenæum Posidon. v. Deipnos. *Καὶ σχεδὸν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν ἐκδοχὴν αὐτῷ ἐξεκέχυτο.* Chrysostom. homil. de Babyla: *Καὶ γάρ ποτε ἡνίκα ἀπὸ τῆς Δάφνης ἐπανῄει, πᾶσα μὲν ἡμῖν ἡ πόλις εἰς τὴν ὁδὸν ἐξεχύθη.* *Keuch.*

3 *Ad ejus triremem.*] Vide Diodor. & Plutarchum.

4 *Siciliæ amissum.*] Sic Aldus: *admissum* tamen Magius edit, quomodo & in nostris schedis scriptum erat. Gifanius vero Conjectaneis Lucretianis *amissum* pro *amissione* tuetur & clarissimus Gronovius Observ. 3. 21. ut Poëta ille adhibet, *emissum*, *conjectum*, *refutatum*, pro emissione, &c. *Schott.* Talia sunt illa apud M. Tullium; *judicatus*, pro judicatio; *comperendinatus*, pro comperendinatio, &c. *Lambin.*

5 *Prosequebantur.*] Quidam libri habent *persequebantur.* Idem.

6 *Nisi Olympiæ victoribus.*] Unde Poëta Olympiam vocat *ματέρα χρυσοστεφάνων ἀέθλων.* Raro autem hac donabantur Imperatores ob præclarum facinus, aut res feliciter gestas. De Cyro videndus Xenophon lib. 8. Emendavit locum Ant. Muretus, & ex aliis Janus Gebhardus. Fuit cum legendum putarem, *nisi Olympia vincentibus.* Cicero ex Ennio:

Sicut fortis equus spatio qui forte supremo
Vicit Olympia. ———

Magius tentabat, *Et id quod illi nunquam antea*

vulgo donabatur, [8] Ille lacrymans talem benevolentiam civium

antea usu venerat nisi Olympia victori. Contra fidem Vet. lib. *Schott. Olympia victoribus.*] Non attendo Cl. Schotto *Olympia vincentibus* supponenti. Quia sic locutus est Ennius, non continuo ita loqui placet Cornelio nostro. Quod autem Magius: *Et id quod illi nunquam antea usu venerat, nisi Olympia victori,* corrigit, recte idem aspernatur, sed mallem additas rationes. Enimvero non negat honoratos fuisse priores Duces coronis: sed nulli præter Alcibiadem in ingressu esse promiscue à vulgo ingestas. Quod Magius ex Plutarcho objicit, Thesei præconem, qui de Thesei adventu & salute nuncium obtulerat, plausu, coronisque fuisse exceptum, nihil ad Cornelium nostrum; quippe diversi sunt Præco & Prætor sive Imperator; deinde quid seculo fabuloso cum historia? *Gebhard.*

7 *Coronis aureis aneisque.*] Plutarchus simpliciter ἐστεφάνεν, dicit. *Lambin.* Cur *aneas* addat, non immerito quæri potest. Nam ut Glauci Homerici væcordia videtur, permutantis χρύσεα χαλκείων, ita ridicula videri potest hæc χρυσέων καὶ χαλκείων permistio. Ego vero non dubito, quin Probi verba corrupta sint; ita, ut ubi est *aneisque*, legendum sit *taniisque.* Solebant enim fere *tania* cum coronis conjungi. Empedocles:

Ταινίαις τε περίστεπτος, στέφεσί τε θαλείοις.

Muretus Variar. lib. 15. cap. 7. Certe solebant coronis fere *tania* & *corymbi* addi Thucydidis auctoritate, neque Oleastro solum ut antea Hercules teste Plinio extremo l. 16. sed & aurea donari corona Olympionicæ à civibus domum reversi solebant. De his plura Faber l. 2. Agonistικῶν cap. 23. *Schott.* Addi potest Aristides Tom. 1. Orat. Funebr. in Alexandr. Fuit cum legendum putarem *coronis aureis aneisque statuis:* ductus similitudine loci 16. 5. Vbi Pelopidam interfectum *coronis & statuis aneis donaverunt.* Nemo expediit hunc nodum: quem Muretus ferro nequicquam rumpere conatus est, legendo *aureis taniisque.* Quia tæniæ ferme & corymbi addi coronis soliti. Sed ineptum est cogitare, Historicum brevitatis diligentem prolixum esse voluisse in commemorandis coronarum accessoriis, quæ adesse illis temporibus nemo ignoraret. Quare vulgatam tueor lectionem, explicoque, Alcibiadem à populo duplici coronarum genere, pro facultatibus cujuslibet, esse donatum; à Divitibus aureis; à Pauperibus æneis. Mihi nihil melius hac vice in mentem venit. Duces autem ob res præclare gestas; aliosque magnos viros ob merita insigniora coronis aureis affectos fuisse vulgatissimum est. Diodor. lib. 13. de Dionysio superiore, cum Italiotas præter spem dimisisset incolumes, & sine lytro, ἐπὶ δὲ τούτοις, exsequitur, ἐπαίνου τυχὼν ὑπὸ τῶν εὐπαθόντων χρυσοῖς στεφάνοις ἐτιμήθη, καὶ σχεδὸν τοῦτ᾽ ἔδοξε πράττειν ἐν τῷ ζῆν κάλλιστον. Curt. lib. 4. cap. 44. *Iisdem fere diebus solemne erat ludicrum Isthmiorum, quod conventu totius Gracia celebratur. In eo concilio, ut sunt Gracorum temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad regem, qui ob res pro salute ac libertate Gracia gestas coronam auream donum victoria ferrent.* Vide Aristophanem Avibus pag. 600. G. Nec viri solum, sed & fœminæ iisdem donis oneratæ. Diodor. lib. XI. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τῆς σωτηρίας παραδόξως τετευχότες ταῦτα τε δώσειν προσεδέξαντο καὶ στέφανον χρυσοῦν τῇ γυναικὶ τοῦ Γέλωνος Δαμαρέτῃ προσωμολόγησαν. *Gebhard.*

8 *Ille lacrymans.*] Gaudio & recordatione præteritorum laborum ac malorum. Plutarchus in Alcibiade; Πολὺ δὲ καὶ δάκρυον τῷ χαίροντι τῆς πόλεως ἀνεκέκρατο, καὶ μνήμη πρὸς τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν τῶν πρόσθεν ἀτυχημάτων. Ex quibus verbis intelligimus, non Alcibiadem, sed populum gaudio lacrymasse. *Lamb.* An autem & quatenus ex ingenti gaudio lacrymæ promanare possint, lis est inter auctores. Multa passim exempla ex antiquitate suppetunt. De Tra-

civium suorum accipiebat, [1] reminiscens pristini temporis acerbitatem. [2] Postquam Astu venit, [3] concione advocata, sic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, [4] quin ejus casum lacrymarit, inimicumque his se ostenderit, quorum opera patria pulsus fuerat: [5] perinde ac si alius populus, non ille ipse qui tum flebat, eum [6] sacrilegii damnasset. [7] Restituta ergo huic sunt publice bona. [8] Iidemque illi Eumol-

Trajano Plinius, de Augusto Suetonius consentiunt. Lege tamen quæ de ejusmodi lacrymis disputat Philo Judæus in libro *περὶ ἀποικίας*. *Keuchen.*

1 *Reminiscens.*] Codex Danielis, *reminisci.*

2 *Postquam Astu venit.*] Idem Codex *Astum.* Vide quæ ad Themistoclem notabamus. Hanc diem, qua Athenas ab exilio remeavit, certissimum & quasi fatale illi præsignasse exitium, notatum est; quod funesta tunc colerentur sacra, qua templi ornamenta deponere, pavimenta tegere, & justitio indicto à negotiis quiescere mos erat. Sicut xv. Julii mœstissima fuit, qua mulieres Athenis jejunium servant, & tum sacra Adonia celebrant. *Alex. ab Alex.*

3 *Concione advocata.*] In qua pro se dicens ostendit se nihil impie fecisse, & contra jura omnia è civitate exterminatum esse. *Xenophon. lib.* 1.

4 *Quin ejus casum.*] Sic meliores edunt. Vltrajectin. *causam.* Alii *causa.* Schott.

5 *Perinde ac si alius populus.*] Tacit. 1. Hist. c. 44. *Alium crederes populum, alium senatum.* lib. 1. Hist. c. 9. *Postera die tanquam apud alterius civitatis senatum populumque magnificam de se orationem prompsit.* Gebh.

6 *Sacrilegii.*] Ἀσεβείας. Nam non ille res sacras sustulisse, sed sacra violasse, & Hermas circumcidisse ac truncasse arguebatur. Sic enim Probus supra: *Aspergebatur etiam infamia, quod in domo sua facere mysteria dicebatur.* Lamb. Nova significatione *sacrilegium* vocat mysteria sacrorum prodita. *Longol.* Nullam enim rem sacram furatus est Alcibiades. Sacrilegium vero, quod vocis notatio indicat, sacræ rei furtum significat. Ejusdem pene criminis reus olim fuit Numenius, qui inter Philosophos occultorum curiosior, Eleusina sacra interpretando vulgavit. Auctor Macrobius 1. Somn. Scip. cap. 2. *Mag.*

Sacrilegii damnasset.] Sacrorum violatorum seu profanatorum. Nam sacrilegus non tantum qui sacras res rapit & compilat; sed quacunque ratione violat, Latinis dicitur. Tibull. l. 3. Eleg. 5.

Nec nos sacrilegos templis admovimus ignes,
Nec cor sollicitant facta nefanda meum.

Quem locum tali correctione deformarat Scaliger:

Nec nos sacrilegi templis admovimus ergo.

Florus lib. II. cap. 17. *Non prius signa convertit, quam cadentem in maria Solem, obrutumque aquis ignem, non sine quodam sacrilegii metu & horrore deprehendit.* Geb.

7 *Restituta ergo huic sunt publice bona.*] Διόπερ αὐτῷ τήν τε οὐσίαν ἀπέδωκαν, ἣν ἐδήμευσαν. *Diod.* Vox οὐσία proprie notat substantiam, bona, facultates, ὕπαρξιν. Lexicon Græco-Latinum Vetus, οὐσία *patrimonium, substantia, res familiaris.* Keuchen.

8 *Iidemque illi Eumolpidæ Sacerdotes.*] Aldina hæc lectio, quæ immensum quantum Lambino adblanditur. Scripti heic, ut supra, *Olympidæ*, integris literis. de Eumolpidis Arnobius adversus gentes lib. 5. *Gregis lanitii (custos) Eumolpus, à quo gens & fluit Eumolpidarum & ducitur clarum illud apud Cecropios nomen, & qui postea floruerunt caduceatores Hierophantæ atque præcones.* adi Hesychium in voce Εὐμολπίδαι. *Schott.*

Eumolpidæ ſacerdotes rurſus [1] reſecrare ſunt coacti, qui eum devoverant, [2] pilæque illæ, in quibus devotio fuerat
7 ſcripta, in mare præcipitatæ. Hæc Alcibiadi lætitia [3] minus fuit diuturna. Nam quum ei eſſent omnes honores decreti, [4] totaque reſpublica domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur, & ipſe poſtulaſſet [5] ut duo ſibi collegæ darentur, Thraſybulus & Adimantus, neque id negatum eſſet: [6] claſſe in Aſiam profectus, quod [7] apud Cymen [8] minus ex ſententia rem geſſerat, [9] in invidiam recidit. [10] Nihil enim eum non efficere poſſe ducebant. Ex quo fiebat, ut omnia minus proſpere geſta, ejus culpæ tribue-

1 *Reſecrare*] Reſtituere, quem prius execrabilem arcebant, ut magno ſcelere impiatum. Execrabiles enim erant, quicunque à ſacris arcebantur: Quales *ἐναγεῖς* apud Græcos, qui *εἴργοντο χερνίβων, σπονδῶν, κρατήρων, ἀγορᾶς.* & qui diris publice devovebantur, *κατάρατοι.* In editionibus & Longoliana legitur: *rurſus teſacrare*, quod corruptum fortaſſis ex *deſacrare*, vel *reſacrare*, ut videtur. Retineo germanam ſcripturam, quæ eſt, *rurſus reſecrare*, vel *reſacrare*. *Rurſus* autem *teſecrare* dixit, ut *reverti rurſus* apud Suetoninm & alios. Quæ licet ſpeciem habeant *βαττολογίας*, atque *ἐκ παραλλήλου* dicantur; uſitatiſſima tamen ſunt. Ita alibi: *ergo igitur: πάλιν αὖ, ὕστερον αὖθις*, & ſexcenta apud Claſſicos. *Keuchen.* Vide de voce hac Turneb. lib. 18. Adverſ. 25. & lib. 29. 36. item Pithæum ſubſeciv. lib. 1. c. 1.

2 *Pilaque illa.*] Diodorus dicit non *pilas* in mare præcipites actas, ſed *δίκας*, ſententias & lites: *ἔπειτα δὲ τὰς δίκας κατεπόντισαν.* *Lambin.*

3 *Minus fuit diuturna.*] Scripti, *non nimis fuit diuturna.*

4 *Totaque reſpublica domi bellique tradita.*] Τὸ δὲ τελευταῖον αὐτὸν στρατηγὸν καταστήσαντες αὐτοκράτορα, καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν. *Diodor.*

5 *Vt duo ſibi collega.*] Εἵλετο δὲ καὶ στρατηγοὺς ἑτέρους ἐκεῖνος, οὓς ἤθελεν Ἀδείμαντον καὶ Θρασύβουλον. *Idem.*

6 *Claſſe in Aſiam profectus.*] Fuit hæc centum navium. Juſtin. lib. 5. & Plutarch. in vita teſtatur.

7 *Apud Cymen.*] Cyme, Cyma vel Cuma πόλις Αἰολίδος πρὸ τῆς Λέσβου. Vide Stephan. & alios. Nonnulli corrupte *Symen* legunt. Quæ inſula eſt Cariæ vicina apud Strab. XIV. De *Cyme* facit mentionem Plinius lib. 5. capite 30. & in Troade cum Myrrhina locat. Meminit etiam Euſebius, qui hanc Aſiæ urbem à Chriſto nato CVII. terræ motu everſam dicit. *Magius.* Paullo aliter Diod. & Xenophon, qui non ad Cymen, ſed prope Notium Joniæ urbem pugnatum, culpaque Antiochi gubernatoris cladem acceptam ſcribunt; ad Cymen vero in eo peccatum ab Alcibiade quod vel capere non potuerit, aut cum eſſet urbs ſociorum, eam oppugnarit.

8 *Minus ex ſententia.*] Culpa Antiochi gubernatoris, quem vetuerat Alcibiades ſe abſente prælio decertare. Xenoph. ἐπιστείλας μὴ ἐπιπλεῖν ἐπὶ τὰς Λυσάνδρου ναῦς. *Lambin.* Sic Diodorus & Plutarchus.

9 *In invidiam.*] Οἱ δ' ἐν οἴκῳ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ἠγγέλθη ἡ ναυμαχία, χαλεπῶς εἶχον τῷ Ἀλκιβιάδῃ. *Xenoph.*

10 *Nihil enim eum non efficere.*] Οἰόμενοι δὲ ἀμέλειάν τε καὶ ἀκράτειαν ἀπολωλεκέναι τὰς ναῦς. *Idem.*

1 Ne-

buerent, quum eum aut [1] negligenter aut malitiose fecisse loquerentur, sicut accidit. Nam [2] corruptum à rege, capere Cymen noluisse arguebant. Itaque huic maxime imputamus malo causam fuisse [3] nimiam opinionem ingenii atque virtutis. Timebatur enim non minus quam diligebatur, [4] ne secunda fortuna magnisque elatus opibus, [5] tyrannidem concupisceret. Quibus rebus factum est ut absenti magistratum abrogarent, [6] & alium in ejus locum substituerent. Id ille ut audivit, [7] domum reverti noluit, [8] & se Perinthum contulit, ibique tria castella communivit, [9] Bornos, Byziam, Macrontichos: * manuque collecta,

1 *Negligenter aut malitiose.*] Illud proprie culpæ, hoc doli est. Ræνard. ad l. 22. de Reg. Juris hæc auctoris verba minus accurate distinguit. Sed inspici dignus Rittershusius in istam legem Protheor. cap. 4. & cap. 5. Vid. præterea Justin. 5. 5.

2 *Corruptum à Rege.*] Aut ab ejus Satrape Pharnabazo, in cujus amicitiam, ut arguebant ejus inimici, fuerat receptus. *Dioder.*

3 *Nimiam opinionem ingenii.*] Vide Plutarchum.

4 *Ne secunda fortuna, opibusque magnis elatus.*] Divitiæ animum inflant, & majora appetenti cupidinem inferunt. habere enim se sciunt facultates, quibus omnia sibi prona reddere post existimant, atque indignum ducunt, cum pecunia & copia rerum emineant, non eminere simul honore atque imperio. Vide Diodor. Sicul. lib. 16. de Timophane Timoleontis fratre. Cæsar lib. 1. de Bello Gallico cap. 2. *Apud Helvetios longe nobilissimus & ditissimus Orgetorix, M. Messala & M. Pisone Coss. regnandi cupiditate inductus conjurationem nobilitatis fecit.* Æque clare lib. 11. cap. 1. f. *Ab nonnullis etiam, quod in Gallia à potentioribus atque iis, qui ad conducendos homines facultates habebant, regna occupabantur.* Gebhard.

5 *Tyrannidem concupisceret.*] Extat narrationis obliquæ tale in Sopatro Rhetore exemplum, interprete Joan. Nunnesio Valent. lib. 3. Instit. Rhet. ex Hermogene: *Alcibiades*, inquit, *post ea quæ Cyzici acciderant, cum satellites, qui eum custodirent, petiisset; accusatur tyrannidis.* Schottus.

6 *Et alium in ejus locum.*] Cononem suffitum ait *Justin.* v. 5. & 6. *Oros.* II. Græci adjungunt novem alios: Διομέδοντα, Λέοντα, Περικλέα, Ἐρασινίδην, Ἀριστοκράτην, Ἀρχέστρατον, Πρωτόμαχον, Θρασύλον, Ἀριστογένην. *Xenoph. Diod. Plut.*

7 *Domum reverti noluit.*] Αὐτὸς αὑτοῦ κατέγνω φυγήν.

8 *Et se Perinthum contulit.*] Emendatio Longoliana, qua Lambinus cum Savarone acquiescunt. Libri variant. Cod. P. Danielis *Pactya* legit. Savaronis *Petye.* Puteani *patere pactis.* Venet. Aldin. *Pataram.* Magius *Patras.* Ortelius ex Ptolemæo & Plutarcho *Pactyam.* Sed Codex vetus Longolii *Parinthum* exhibet, unde *Perintum* postea factum. Ait Plutarchus confestim illum in Thraciam migrasse, quare *Patara* civitas Lyciæ mihi suspecta. Sic Longol. & Lamb. Ergo *Perinthum* emendandum, quæ urbs Thraciæ ad Propontidem, Heraclea etiam nuncupata; Plin. XIIII. 11. Ptolem. III. Steph. de Vrbibus; à qua non longe abest *Biza* vel *Bizia*, ut hic male legunt, arx Thraciæ amplissima, Terei regis quondam castellum. *Mag.*

9 *Bornos, Byziam, Macrontichos.*] Ego hoc modo lego: *Bornos, Bysanthen, & Ma-*

cta, primus Græciæ in Thraciam introiit: gloriosius existimans barbarorum præda locupletari quam Grajorum.
8 Qua ex re [1] creverat cum fama, tum opibus, magnamque amicitiam sibi [2] cum quibusdam regibus Thraciæ pepererat. [3] Neque tamen à charitate patriæ potuit recedere. Nam quum apud Ægos flumen [4] Philocles prætor Atheniensium classem constituisset suam, [5] neque longe abesset Lysander prætor Lacedæmoniorum, qui in eo erat occupatus, [6] ut bellum quam diutissime duceret, quod ipsis [7] pecunia à rege suppeditabatur: contra [8] Atheniensibus ex-

Macrontithos ex Ptolemæi Thraciæ descriptione, & Plutarchi Alcibiade. *Ortelius* Vulgo *Bornos*, *Byziam*, *Thememticos*. Male. Legendum, *Bornos*, *Bysanthen*, *Neontichos*. Βισάνθη oppidulum hoc loco Ptolemæo. Νεὸν τεῖχος, Scylaci. *Voss.*

* *Manuque collecta, primus Græciæ in Thraciam introiit.*] Sic Lambinus emendavit. Scripti tamen Codices: *manu conjecta primus Græciæ civitatis, &c.* Quod nescio cur Lambinus repudiarit. Sallustius enim ita loquitur non raro. Quidam vero *Græcæ civitatis*, quod minus probo. *Schott.* Plutarch. *Suis*, inquit, *navibus, ac militibus, qui in fortuna rerum suarum vestigia sequebantur, collectis in Thraciam navigavit.*

1 *Creverat cum fama, tum opibus.*] Ita Codex P. Dan. Vulgati: *Creverat ejus fama tum opibus.*

2 *Cum quibusdam regibus Thraciæ.*] Cum Medoco & Seuthe. Diodor. l. 13. Καὶ λέγοντος ὅτι Μήδοκος καὶ Σεύθης οἱ Θρακῶν βασιλεῖς, εἰσὶν αὐτῷ φίλοι *Lambin.*

3 *Neque tamen à charitate patriæ.*] Quæ una omneis omnium caritates complexa est. Diodorus eodem libro: *Cum cuperet*, inquit, *Alcibiades magnum quiddam è re patriæ efficere, ut populum in antiquam erga se benevolentiam restitueret.* Idem.

4 *Philocles.*] Sic legendum, non, ut habent libri quidam vulgati, *Philodes*. Sic enim Xenophon lib. II. de rebus Græc. πρὸς δὲ τούτῳ εἵλοντο Ἀδείμαντον καὶ τρίτον Φιλοκλέα. *Idem.* Atque eodem modo Φιλοκλέα vocat illum Diodorus, non Φιλοδέα, quod ex conjunctione literarum ortum apud Nepotem.

5 *Neque longe abesset Lysander.*] Erat enim Lampsaci, quam urbem paullo ante ceperat. Lampsacus autem distat ab Hellesponto, ut ait Xenophon, stadia circiter XV. ubi erat Alcibiades, ut supra cognovimus. *Lamb.* De hac lege, quæ ad Themistoclem notavimus.

6 *Ut bellum quam diutissime duceret.*] Sic Xenophon, Diodorus & Plutarchus. *Ducere bellum*, frequens Ciceroni & aliis. Id est, protrahere, proferre. Nepos Datame; *Autophradates cum bellum duci majore regis calamitate, quam adversariorum videret.* Tacit. 12. Ann. c. 29. Vannus *castellis se defensare bellumque ducere statuit.* lib. II. Hist. cap. 32. *Proinde duceret bellum.* Cæsar I. Civ. 61. *Bellum in hiemem ducere cogitabant.* lib. II. Civ. 18. & 37. *Castra erant ad bellum ducendum aptissima.* lib. III. Civil. c. 42. *Cæsar longius bellum ductum iri existimans.*

7 *Pecunia à Rege suppeditabatur.*] Cyro Darii filio. Decem enim Daricorum millia Lysandro petenti ut stipendio obolus adjungeretur, Cyrus dederat. Plutarchus in Lysandro. *Magius.* Diodorus summam non exprimit, sed ait illum χρήματα πολλὰ πρὸς τὰς τῶν στρατιωτῶν διαφορὰς à Cyro accepisse. l. 13.

8 *Atheniensibus exhaustis.*] Diodor. Οὐ δυνάμενοι τὸν πλείω χρόνον ἐκεῖ διατρίβειν, καὶ διατρέφειν τὰς δυνάμεις, id

exhaustis, præter arma & naves [1] nihil erat super. Alcibiades ad Atheniensium venit exercitum, ibique [2] præsente vulgo agere cœpit, si vellent, [3] se coacturum Lysandrum aut dimicare, aut pacem petere. [4] Lacedæmonios eo nolle confligere classe, quod pedestribus copiis plusquam navibus valerent. Sibi autem esse facile [5] Seuthem [6] regem Thracum deducere, [7] ut eos terra depelleret. Quo facto necessario aut classe conflicturos, aut [8] bellum composituros. Id etsi vere dictum [9] Philocles animadvertebat, tamen

id est, *cum diutius non possent illic commorari & alere suas copias.* Idem paullo post: Τό τε στρατόπεδον σιτοδεία κατεῖχε. *Lambin.*

1 *Nihil erat super.*] Anastrophe. pro *nihil supererat.*

2 *Præsente vulgo.*] Παρόντος πλήθους, præsentibus militibus. *Idem.*

3 *Se coacturum Lysandrum.*] Paullo aliter Plutarch. καὶ τοῖς προπέμπουσι τῶν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου γνωρίμων ἔλεγεν, ὅτι μὴ προπηλακισθεὶς οὕτως ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ὀλίγαις ἐν ἡμέραις ἠνάγκασε Λακεδαιμονίους διαναυμαχεῖν αὐτοῖς ἄκοντας, ἢ τὰς ναῦς ἀπολιπεῖν. id est, *& iis, qui eum prosequebantur ab exercitu viris notis dicebat, se, nisi ita contumeliose acceptus esset à prætoribus, paucis diebus coacturum fuisse Lacedæmonios aut classe confligere invitos, aut naveis relinquere.* & Diod. etiam aliter. διόπερ αὐτοὺς ἠξίου μεταδοῦναι ἑαυτῷ τῆς ἡγεμονίας, ἐπαγγελλόμενος, αὐτοῖς δυοῖν θάτερα, ἢ ναυμαχεῖν τοὺς πολεμίους ἀναγκάσειν, ἢ πεζῇ μετὰ Θρᾳκῶν πρὸς αὐτοὺς διαγωνιεῖσθαι. id est, *Quapropter postulabat, ut se in societatem & communionem imperii reciperent, promittens eis duorum alterum: se aut coacturum hosteis classe decertare, aut terra Thracibus sibi adjunctis cum illis conflicturum.*

4 *Lacedæmonios eo nolle confligere classe.*] Præponunt alii *respondent*, putantes hoc, quod sequitur, esse responsionem Atheniensium, quibuscum egerat Alcibiades de communicando secum imperio. Quod contra contextum, & Historiæ fidem.

5 *Seuthem.*] Vel *Seuthen.* Quod Græcum est. *Keuchen.* Nonnulla exemplaria *Seucem* habent, alia *Scetym.* Mag. Lamb. Plutarchus ait, existimatum fuisse à nonnullis, Alcibiadem, quæ præfectis exercitus Atheniensium pollicitus erat, præstare, & ipsis adjumentum afferre potuisse; si Thracum tumultuariam manum, quam in armis paratam habebat, terrestri itinere in Lacedæmonios convertisset. *Magius.*

6 *Regem Thracum deducere.*] Vltrajectinus *inducere*: non male. *Schottus.* Quod esset subdolis artibus promovere. Infra Annibale: *Si forte Carthaginienses ad bellum Antiochi spe fiduciaque inducere posset.* Tacit. 12. Ann. c. 9. *Designatum consulem Memmium Pollionem ingentibus promissis inducunt.* Gebhard.

7 *Vt eos terra depelleret.*] Ms. Boecleri, *Vt eum ex terra depelleret. q. f. n. a. c. conflicturum, a. b. compositurum.* ut ad Lysandrum referatur. Similiter ferme Exc. Dan.

8 *Bellum composituros.*] Sic loquitur noster Probus & in Hamilcare & in Annibale. Sic & Pollio ad Cic. x. *Tanquam nihil pejus timerent, quam ne sine maximo reip. detrimento bellum componeretur.*

9 *Philocles.*] Xenophon tradit, prætores, maxime Tydæum ac Menandrum jussisse eum abire: se enim, non illum exercitui præesse. Sic Xenophon: Οἱ δὲ στρατηγοὶ, μάλιστα δὲ Τυδεὺς καὶ Μένανδρος, ἀπιέναι αὐτὸν ἐκέλευσαν. Plutarchus: Οὐ προσεῖχον οἱ στρατηγοὶ, Τυδεὺς δὲ καὶ πρὸς ὕβριν ἐκέλευσεν ἀποχωρεῖν.

men postulata facere noluit, quod sentiebat se, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum. Et [1] si quid secundi evenisset, nullam in ea re suam partem fore: [2] contra ea, [3] si quid adversi accidisset, se unum ejus delicti futurum reum. Ab hoc discedens Alcibiades, *Quoniam*, inquit, *victoriæ patriæ repugnas, illud moneo*, [4] *juxta hostes castra habeas nautica. Periculum est enim ne* [5] *immodestia* [6] *militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus.* [7] Neque ea res illum fefellit. Nam Lysander quum [8] per speculatores comperisset, [9] vulgum Atheniensium in terram

peïv. Diodorus: Ταχέως αὐτὸν ἐκέλευσαν ἀπιέναι, καὶ μηκέτι προσεγγίζειν τῷ στρατοπέδῳ. *Lambinus.*

1 *Si quid secundi evenisset.*] Diodor. lib. 13. τὰ δὲ ἐπὶ τεύγματα προσάψειν ἅπαντας Ἀλκιβιάδῃ. *Gebb.*

2 *Contra ea.*] Sic solet loqui Probus. in præfatione, *Contra ea, pleraque nostris moribus sunt decora.* ubi vide notas.

3 *Si quid adversi accidisset.*] Idem, Τῶν μὲν ἐλαττωμάτων ἑαυτοῖς τὴν μέμψιν ἀκολουθήσειν. Tacit. vita Agric. capite 27. *Iniquissima hac bellorum conditio est, prospera omnes sibi vindicant, adversa uni imputantur.* Gebh.

4 *Juxta hostes castra habeas nautica.*] In Annibale: *Seseque ad sua castra nautica retulerunt.* Livius lib. 30. cap. 9. *navalia castra* dixit. Differebant autem hæc castra ab aliis partim in eo, quod semper fierent in littore, partim ideo, quia diversa ratione muniebantur. Eratque muniendi ea ratio duplex, vel à terra, vel à mari. A terra ducebatur fossa cum vallo, ab una parte maris in alteram, forma ut videtur semicirculari. Ita legimus apud Homerum aliquoties, & apud Polyb. lib. 1. cap. 29. Diodorus lib. XI. de Amilcare: *Quicquid est navium longarum subduxit, profunda ea fossa, ligneoque vallo circumdans.* Τείχει ξυλίνῳ περιέλαβε, ait, quod notandum est. Similia & de Ducibus classis Persicæ tradit. A mari, sive potius in ipso mari, statuebantur ligna præacuta validaque, veluti in portu, & ante ipsa onerariæ, quarum præsidio & castra ipsa tuta esse, & naves secure egredi ac redire possent. *Schefferus* lib. 3. cap. 4. de Militia Navali. Vide Grot. ad *l. ult. ff.* in Flor. Sparss. *Si à parente quis manum. sit.* Keuchen.

5 *Immodestia militum.*] In Lysandro initio. *non enim virtute sui exercitus, sed immodestia factum est adversariorum.* Savaro. ἀταξία, licentia. Sed nascebatur hæc immodestia ex negligentia ducum.

6 *Militum nostrorum.*] Cod. P. Danielis, *vestrorum.* Sic pro sequens τὸ *nostri* idem *vestri.* Idem.

7 *Neque ea res illum fefellit.*] Sallustius: *neque ea res me falsum habuit.* Plutarchus pluribus verbis: Ὅτι μέντοι τὰς ἁμαρτίας τῶν Ἀθηναίων ὀρθῶς συνοῖδε, ταχὺ τὸ ἔργον ἐμαρτύρησεν.

8 *Per speculatores.*] Qui alii fuerunt ab exploratoribus apud antiquos. Vide Festum & alios, qui notarunt differentiam. Vocis hoc loco primaria appellatio est, pro iis, quos κατόπτας Græci appellabant, à quibus diversi fuerunt satellites isti principales seu λογχοφόροι, qui ab antiquo in legionibus militabant. *Keuchen.*

9 *Vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse.*] Aliis circumstantiis narrat Polyænus lib. 1. Ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς οἱ Ἀθηναῖοι τετράκις ἀνήχθησαν ἐφ᾽ ὧτε ναυμαχεῖν. Λύσανδρος ὁ Λάκων ἀντανήγετο. οἱ μὲν οὖν ἀποπλέουσι γαννύμενοι, παιᾶνας ᾄδοντες· Λύσανδρος δὲ κατόπιν πέμπει δύο τριήρεις. Οἱ τριήραρχοι

terram prædatum exisse, navesque pene inanes relictas: [1] tempus rei gerendæ non dimisit, eoque impetu totum bellum [2] delevit. At Alcibiades, victis Atheniensibus, 9
non satis tuta eadem loca sibi arbitrans, [3] penitus in Thraciam se supra Propontidem abdidit, sperans ibi facillime suam fortunam occuli posse: falso. Nam Thraces postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt, [4] insidias ei fecerunt: qui ea, quæ apportavit, abstulerunt, [5] ipsum capere non potuerunt. Ille, cernens nullum locum sibi

χοι τὰς Ἀθηναίους ἐκβάντας ὡς εἶδον, σημεῖον μετέωρον αἴρουσι χαλκῆν ἀσπίδα. Λύσανδρος αὐτίκα ὑπερσήμαινεν ἐπιπλεῖν. Καὶ οἱ Λάκωνες εἰρεσίᾳ πολλῇ ἐπιπλέουσι. καὶ τοὺς Ἀθηναίους καταλαμβάνουσιν ἄρτι ἐκβάντας, ὧν οἱ μὲν ἀνεπαύοντο, οἱ δὲ ἄλλο τι ἔδρων γυμνοὶ πάντες. οἱ Λάκωνες ἄφνω προσπεσόντες ὡπλισμένοι γυμνοῖς, συντεταγμένοι ἀσυντάκτοις, ἐνίκησαν, αἱροῦσιν οὖν ἄνδρας αἰχμαλώτους καὶ τὰς τριήρεις ἁπάσας. ὅτι μὴ μία ἡ πάραλος ἔφυγεν Ἀθήναζε μόνη τῆς ἥττης ἄγγελος. Gebhard. *Vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse.*] Hoc sincerum est in excerptis. Longolius tamen edidit, *prædatum exisse.* Vt alibi, *effusa vulgus.* Et apud Poëtam: *in vulgum ambiguam*; nisi locus mendosus sit, ut volunt eruditi, queis libere assentior. Sergius in editione secunda Donati: *Vulgus & neutro & fæminino genere legimus apud Virgilium. In fæminino: In vulgum ambiguam. Neutro: ignobile vulgus.* Quam tamen Grammatici scripturam mire carpit doctiss. Vossius de Analog. lib. 1. Vide Joan. Baptist. Pium in Annotat. posterioribus. *Keuchen.*

1 *Tempus rei gerendæ non dimisit.*] Senec. 3. de ira c. 21. *Belli maxima momenta in occasionibus sunt.* Itaque semel oblatæ non negligendæ sunt quum facili momento mutari possint. *Loccen.*

2 *Delevit.*] Omnes enim naves in Lysandri potestatem venerunt, novem aut decem exceptis, cum quibus fugit Conon ad Euagoram. Philocles & Adimantus Imperatores vivi capti sunt: quorum prior à Lysandro supplicio affectus est; quod decrevisset Athenis, ut omnibus hostibus, qui in bello caperentur, pollex manus dexteræ præcideretur, quo hastam ferre non possent, remigare possent; quemadmodum narrat Plut. in Lysandro, & Xenoph. 11. de rebus Græciæ; quanquam Xenophon, ut tota dextera manus bello captis præcideretur, ab Atheniensibus decretum fuisse scribit. Hic idem Philocles, ut refert Xenophon, Corinthios aliquot & Andrios bello captos è saxo dejecerat. *Lambin.* Mos iste à barbaris usitatus, ut captivos vario suppliciorum modo afficerent. Curt. v. 5. Flor. 3. 4. Vide Zopyri historiam apud Herod. 3. & Justin. 1.

3 *Penitus in Thraciam.*] Malim *penitius.* Cicer. quoque conjungit, *abditum penitus aurum & argentum effodere.* Schott. Plutarchus eum in Bithyniam profectum esse tradit; ibique à Thracibus, qui illicerant, compilatum & spoliatum. Bithyniæ autem partem Thraces incolebant. Xenoph. lib. 3. ἑλλην. Ἐλθὼν ὁ Δερκυλλίδας εἰς τὴν Βιθυνίαν Θρᾴκην. *Lambin.* Atque ipsi Thraces Bithynii dicti, postquam in Asiam transfretassent. Lege Herodotum.

4 *Insidias ei fecerunt.*] Sic loquuntur boni scriptores. Cicer. Procem. actionis primæ in Verrem. *Istius insidiæ nefariæ, quas uno tempore mihi, vobis, M. Glabrioni Prætori, sociis, exteris nationibus, &c. facere conatur.*

5 *Ipsum capere non potuerunt.*] Vide sup. 7. 5.

1 Pro-

ſibi tutum in Græcia, [1] propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum [2] in Aſiam tranſiit. Quem quidem adeo ſua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet. Namque ei [3] Grunium dederat in Phrygia caſtrum, ex quo [4] quinquaginta talenta [5] vectigalis capiebat. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis ſervire pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione. ſed videbat id [6] ſine Rege Perſarum non poſſe fieri: ideoque eum amicum ſibi cupiebat adjungi: neque dubitabat facile ſe con-

ſe-

1 *Propter potentiam Lacedæmoniorum.*] Qui terræ & maris imperium obtinebant. Plutarch. Φοβηθεὶς ἄρχοντας γῆς καὶ θαλάττης Λακεδαιμονίους. *Lambin.* De quorum θαλαττοκρατίᾳ, lege quæ ſecundum ſcriptores & tempora notavit ad Polybii lib. I. Incomparabilis Caſaubonus.

2 *In Aſiam.*] In Phrygiam, in qua erat Pharnabazus; quo adjutore & interprete ſperabat fore, ut ſibi ad Artaxerxem aditus pateret. *Lambin.* Aſia appellatione γενικωτάτῃ multas provincias complectebatur, quæ Aſianam dioeceſim conſtituebant vicario ſubjectam, ſed quæ Aſia ἰδικωτάτως dicebatur, Proconſulis adminiſtrationi ſubjacebat. Aſiana autem dioeceſis Aſiam illam includebat omnem, quam veteres ἰδίως ſic vocarunt, cujus & duas partes fecit Agrippa, citeriorem & ulteriorem. Longe majoribus terminis eam circumſcribit Strabo, qui eo nomine intelligi voluit, quicquid intra Ponticum, Hegæum & Cilicium maria concludebatur, ad inſtar peninſulæ. Duabus his partibus Aſiæ nomen proprium factum. Citerior Lydiam, Cariam, Myſiam, Phrygiam & Helleſpontum continebat. Pars ſuperior Pamphyliam, Lycaoniam, Galatiam, Piſidiam, Iſauriam & Ciliciam. Hujus diviſionis expreſſa veſtigia reperio in Thracenſium provincia & Anatolica infimis imperii temporibus, ut apud Conſtantinum περὶ θεμάτων legere eſt. τῶν Θρακησίων θέμα plane reſpondet Aſiæ citeriori: τὸ ἀνατολικὸν, ulteriori. Hinc utrumque θέμα μικρᾶς Ἀσίας nomine appellatum tradit Conſtantinus. Vtriuſque fere θέματος provincias comprehendebat Ἀσιανὴ διοίκησις. *Salmaſ.*

3 *Grunium.*] Sic legendum, non ut habent libri quidam vulgati, *Grimium.* Quanquam licet etiam *Grynium* legere, ut eſt in exemplis Baſileenſibus, & idem valet. Commemorat hunc locum & Xenoph. l. III. ἑλλ. non longe à principio: ἔχοντες ὁ μετὰ Γάμβριον καὶ Παλαιγάμβριον· ὁ δὲ Μυρίναν καὶ Γρύνιον. δῶρον δὲ αὕται αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ βασιλέως. *Lambin.* Athenæus lib. I. Perſarum regibus fuiſſe ſolenne ait totas civitates donare. *Longol.*

4 *Quinquaginta talenta vectigalis capiebat.*] Vulgati, *habebat.* Schott.

Quinquaginta.] Schott. è Mſſ. & Ed. Vltraj. leg. *Quinquagena.* Quomodo ſupra, 3. 3. in Mſ. Gifanii, Sch. Boecl. erat *Quadringena & ſexagena.*

5 *Vectigalis capiebat.*] Recte, non *habebat* ut in vulgatis. Cic. contra Rullum, *Majores noſtri non ſolum id, quod à Campanis ceperant, non imminuerunt.*

6 *Sine Rege Perſarum.*] Artaxerxe. *Lambin. Longol.* Hic enim mortuo tunc Dario Perſis imperabat. *Magius.* Vide Juſtin. VI. cognomento μνήμων dictus, ſive ut Hieronymus interpretatur, *Recordans.* Druſius, Berneccerus, & alii. Cujus auxilio volebat impotentiores juvari: non tam ut vincerent, quam ne ſuccumberent. in Mſ. Dan. erat *Rege Perſe.*

1 *Cyrum*

ſequuturum, ſi modo ejus conveniendi habuiſſet poteſtatem. Nam [1] Cyrum fratrem [2] ei bellum clam parare, [3] Lacedæmoniis adjuvantibus, ſciebat. [4] id ſi ei aperuiſſet, magnam ſe ab eo initurum gratiam videbat. Hac quum moliretur, peteretque à Pharnabazo, ut ad regem [5] mitteretur: [6] eodem tempore Critias [7] cæterique tyranni Athenienſium [8] certos homines ad Lyſandrum in Aſiam miſerunt, qui eum certiorem facerent, niſi Alcibiadem ſuſtuliſſet, nihil earum rerum fore ratum, [9] quas ipſe Athenis conſtituiſſet. Quare ſi ſuas res geſtas manere vellet, illum perſequeretur. [10] His Lacon rebus commotus, ſtatuit accura-

1 *Cyrum fratrem.*] Cyrum minorem, Darii & Paryſatidis filium. *Lamb.* Cui pater moriens civitates, quarum præfectus erat, teſtamento legavit. *Juſtin.* VI. Dictus eſt Cyrus à flumine Cyro. *Strabo* XV. A'κύων, canis. *Vilalpand.* Cujus ubera ſuxiſſe credebatur, quia ejus nutrix dicebatur Σπακώ. *Herod.* Hodie سگ Sâac, quod Medis canis. *Thyſ.* Vel à Cyrus, quod Perſis Sol. *Plutarch. Cteſ. Plethon. Briſſon.* Vnde Græcorum Κύριος profluxit, quia Sol credebatur Dominus Vniverſi. Vide Teixeram & Schich. Tarich. Priora indubie falſa ſunt. Poſterius diſplicet Scaligero VI. de Emendat. Tempor. Quia ſol Perſis Coreſed, Cores vero cibus & ſatietas. Proculdubio nomen illud regium fuit, vel à Sole, vel ab Imperio deductum. *Ku* Perſis Princeps, unde prima ejus ſyllaba *Cai*, vel *Cy*. Quid ultima *rus* ſignificet, quæri poteſt. Nam non eſt ex Hebræo ראש. *Horn.*

2 *Ei bellum clam parare.*] Juſtinus: *Itaque occulte adverſus fratrem bellum parabat.*

3 *Lacedæmoniis adjuvantibus.*] Addit Juſtinus; *fuiſſe memores Athenienſi bello enixe ſe ejus opera adjutos.* Illorum Dux tum erat Clearchus, cui addunt Proxenum Bœotium & Mnemonem Theſſalum.

4 *Id ſi ei aperuiſſet, magnam ſe ab eo initurum gratiam videbat.*] Mſc. Boecl. *Id ſi ap. magnam ſe init. gr. v.* Illud *ab eo* aberat etiam Mſſ. Dan. & Leid.

5 *Mitteretur.*] Quidam legendum putant, *admitteretur.* Lambin.

6 *Eodem tempore Critias.*] Ille, qui ΠΑΗΜΜΘΧΘΗ appellatur tyrannus, unus è triginta, quos Lyſander Athenienſibus impoſuit, ſed omnium fere immaniſſimus & ſceleſtiſſimus, ut non injuria ἁπλῶς Tyrannus nominetur. *Caſaubon.*

7 *Cæterique.*] XXIX. Quorum nomina à Xenophonte numerantur. l. II. ἑλλην.

8 *Certos homines.*] Sed Plutarchus tradit, non ante adductum eſſe Lyſandrum, ut Alcibiadem de medio tollendum curaret, quam id nominatim ab Ephoris ei mandatum eſſet: ſive quod ingenium viri ad res magnas ſuſcipiendas promptum atque expeditum extimeſcerent; ſive quod Agidi gratiam facere vellent. *Lamb.* Vide Iſocrat. Orat. περὶ ζεύγους.

9 *Quas ipſe Athenis conſtituiſſet.*] Quæ ipſo auctore, agenteque ſunt conſtitutæ in procuratione reipublicæ ſcilicet, ἐκείνου τὴν πολιτείαν ἄγοντος. *Boecler.*

10 *His Lacon.*] Inſpecti Savaroni libri, *his lateribus commotus.* Sed exſtitit ab ignorantia alterius. Probo aliorum librorum ſcripturam, *Laco.* Ad eum modum Græca terminant Latini. Hinc Priſcianus lib. I. Expellitur N à Græcis in ων deſinentibus, quum in Latinam tranſeunt formam, ut *Demipho*, *Simoleo*, *Draco*.

curatius sibi agendum cum Pharnabazo. [1] Huic ergo renunciat, quæ regi cum Lacedæmoniis essent; nisi Alcibiadem vivum aut mortuum tradidisset. Non tulit hoc satrapes, & violare clementiam, quám regis opes minui maluit. Itaque misit [2] Sysamithren & [3] Bagoam [4] ad Alcibiadem interficiendum, quum ille esset in Phrygia, iterque ad regem [5] pararet. Missi, clam [6] vicinitati in qua tum Alci-

co. Sic Statio *Agamemn.* Per Laconem intelligit Lysandrum, & ita bis infra vocat Agesilaum. Itaque recte scriptum est in Timotheo: *A quo cum Laco pecuniam numeratam accepisset.* Diod. XIII. de Gylippo: ταῦτα διαλεχθέντος τοῦ Λάκωνος μετέπεισε τὸ πλῆθος, καὶ τὴν Διοκλέους γνώμην ἐκύρωσε. Val. Flaccus Argon. lib. I. vers. 421.

Taurea vulnifico portat calataque plumbo
Terga Laco. Gebh.

Lator tamen pro tabulario etiam à Suetonio dicitur Calig. cap. 44.

1 *Huic ergo, &c.*] Sic Schott. Savaro. Vltraj. Lambinus. *Societatem q. reg. cum Laced. esset stare non posse fæderaque irrita futura.* Schott. *Renunciat.*] Id est, vel nuntio vel verbis irritum facere, de quo convenit. Sic Cicer. dixit *Renunciare hospitium alicui & domo emigrare.* Et ad Atticum *renunciare conductionem.* In Verrem, *Renuntiat Rabonius illam decisionem tutoribus.* Gebh.

2 *Sysamithren.*] Libri quidam, *Susamythrem.* Vnde alii, *Susamethrem.* Malo tamen *Susamithrem*, quem ex Plutarcho Pharnabazi patruum fuisse, adducunt Magius & Lambinus. Nomen Persicum est, quo etiam vocatus Nauræ Satrapes apud Curtium lib. VIII. cap. 24.

3 *Bagoam.*] Libri quidam *Bagaum.* Magius ac Lambinus ex Plutarcho *Magæum* reponunt. Ego sequor hoc loco Schotti judicium, & veteris libri auctoritatem. Diodor. nomina percussorum non exprimit, contentus monuisse ἐπαποστεῖλαι τοὺς ἀνελοῦντας κατὰ τὴν ὁδὸν τὸν Ἀλκιβιάδην. *Gebhard.* Sane *Bagoam* legendum: Nam non tam est nomen proprium, ut vult Serrarius, quam commune, Persis significans Eunuchum. Suidas βαγώας. ὄνομα κύριον. ὃς ἦν εὐνοῦχος. Vide Plinium XIII. Ovidius II. Amor.

Quem penes est Dominam servandi cura
Bagoi.

Sic Alexandri M. Eunuchus fuit Bagoas. *Curt.* X. & Herodis quoque. *Joseph.* XVII. 3.

4 *Ad Alcibiadem interficiendum.*] Diodorus lib. XIV. de morte Alcibiadis duplicem affert historiam: unam brevem & nudam: Pharnabazum Darii Satrapen, ut gratiam iniret à Lacedæmoniis, comprehensum Alcibiadem Atheniensium occidisse: Φαρνάβαζος, inquit ille, ὁ Δαρείου Σατράπης, Ἀλκιβιάδην τὸν Ἀθηναῖον συλλαβὼν ἀνεῖλε, χαρίσασθαι βουλόμενος Λακεδαιμονίοις. Alteram longiorem & suarum causarum expositione illustratam: cujus auctorem Ephorum scribit, quæ est hujusmodi: Alcibiadem cum cognovisset, Cyrum de inferendo fratri bello cogitare, venisse ad Pharnabazum, ab eoque petivisse, ut sibi omnium primo liceret eo adjuvante, & aditum ad regem patefaciente, Cyri consilium Regi Artaxerxi enuntiare: Pharnabazum Alcibiadi hoc invidisse, & quod ab Alcibiade acceperat, sibi vindicantem, fidos homines ad regem misisse, qui Cyri cogitata ei significarent: Alcibiadem à Pharnabazo repulsam passum, ad Paphlagoniæ Satrapam se contulisse; ut, quod sibi negarat Pharnabazus, ab eo impetraret: Pharnabazum hoc comperto, certos homines, qui eum in itinere interficerent, misisse. *Lambin.*

5 *Pararet.*] Vulgati, *compararet.*

6 *Vicinitati.*] Codex vero Burgensis sic habet; *Missi clam in civitatem, in qua tum*

Alcibiades erat, dant negocium, ut eum interficiant. Illi quum eum 1 ferro aggredi non auderent, 2 noctu ligna contulerunt 3 circa casam eam, in qua quiescebat, eamque succenderunt, ut incendio conficerent quem manu superari posse diffidebant. Ille autem 4 sonitu flammæ excitatus, quod gladius ei erat subductus, familiaris sui 5 subalare

tum Alcibiades erat, introëunt: quibus datum negotium, ut eum interficiant. Sed hæc lectio improbanda. *Magius.* Plutarchus & Diodorus κώμη. Sic & M. Tullius usurpavit nomen vicinitatis. *Lamb.* Græci tamen κώμην usurpant pro populis in civitate degentibus. Vnde cum Suidas explicasset vicum, addit, τὰς ἐν τῇ πόλει δήμους κώμας προσαγορεύεσθαι. Hanc vicinitatem Melissam vocatam scribit Athenæus lib. XIII. Quam nomen urbis esse, communiter etiam tradunt Geographi. Vide si lubet eundem Suidam & Stephanum. *Keuchen.*

1 *Ferro aggredi.*] Libri quidam veteres habent, *cum securò aggredi.* Quæ scriptura quomodo ferri possit, aut quid sibi velit, non video; nisi dicamus *securò* positum pro *securè*: ut *arcanò* dicebant veteres pro *arcanè*, & *tutò* pro *tutè*, & *manifestò* pro *manifestè*, & similia. Plutarchus: οὐκ ἐτόλμησαν εἰσελθεῖν. *Lamb. Mag.* Msc. Leid. *Illi cum ferro non auderent.* Omisso altero verbo. Quam lectionem si admittas, *audere* absolute dictum erit, ut sæpe apud Tacitum. Hist. 1, 35. *Ignavissimus quisque, & in periculo non ausurus.* 2. Hist. 25. eod. lib. cap. 71. *Ingratus Principi & adversus Neronem ausus.* 5. Hist. 11. *Judæi sub ipsos muros struxere aciem, rebus secundis longius ausuri.*

2 *Noctu ligna contulerunt.*] Diodor. Νυκτὸς περιθεῖναι ξύλων πλῆθος.

3 *Circa casam eam.*] Dissentiunt heic Codices & Commentatores. Alii: *Circa domum straminеam.* Lambini hæc lectio: Qui etiam conjicit *scenam stramineam*, quia Diodorus: Τὰς δὲ καταλαβόντας ἔν τινι κώμῃ Φρυγίας κατεσκηνωκότα. Sed Cl. Schottus hanc temeritatem merito castigavit. Savaronis, aliique libri *Samineam*, Folium Sibyllæ. Quoniam in MSS. reperitur *circa Sammeam*, non absurdum est, emendationi Schioppianæ accedere, *circa casam eam.* Schotti conjectura quam non ut certam, sed conferendæ symbolæ ad aliorum acumina excitanda statuit; *circa scanduleam*, vel *circa scamillum*, quo quiescebat, ejus est pretii, quo eam ipse auctor venditavit. *Gebh.* Vide *Boeclerum.* Lege *circa domum Sanisenam.* Sanisene appellatur tractus in confinio Phrygiæ & Galatiæ. *Vossius.* Notis ad Justin. 5. 8. Paulus Ligius bonæ spei juvenis sic emendandum contextum putabat: *Circa stramineam casam.* Verisimile enim ipsi videbatur, domum illam fuisse *stramineam*, cum ligna non ad ostium solum, sed circa eam apposita scribat Probus (etsi apud Livium se legisse diceret, & circa turrim lapidibus constructam ligna incendii gratia fuisse aliquando allata) quasi parietes maxime essent incendio obnoxii. *Stramineas* vero *casas* ab antiquis fieri consuevisse, apertissimum est. Ovid. Am. 2. el. 9.

Roma nisi immensum vires promösset in orbem
Stramineis esset nunc quoque densa casis.

Cæsar lib. 6. de B. G. *Gallos sua quoque ætate casas stramine tegere consuevisse testatur.* Sed alieno hic potius quam meo uti velim arbitrio. *Magius.* Sed vacuæ quidem *domus*, nullus hic locus sicut omnes testantur qui Msc. codices inspexere. *Boecl.*

4 *Sonitu flammæ.*] Strepitu. Curtius lib. 7. *Sonabant incendio silvæ.* MSS. Boecl. & Leid. hoc modo legunt hunc locum. *Ille autem ut sonitu fl. est excitatus, etsi glad.* Bene & sic etiam Schioppius legendum conjecerat. Verif. 4. 8.

5 *Subalare telum.*] Intelligit sicam, quam μαχαίριον μικρὰ vocat Cedrenus.

lare telum eripuit. Namque erat cum eo [1] quidam ex Arcadia hospes, [2] qui nunquam discedere voluerat. Hunc sequi se jubet, & id [3] quod in præsentia vestimentorum fuit, [4] arripuit. [5] His in ignem ejectis, flammæ vim transit. Quem ut barbari incendium [6] effugisse eminus viderunt, telis missis interfecerunt, [7] caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt.

Paulus IC. appellatione *telorum* omnia accipi dicit, quibus singuli homines nocere possunt. Et verisimile est, Alcibiadis familiarem talem sicam vel pugionem habuisse, quam facilius sub alis gestare posset. *Keuchen.* Barthius leg. *subulare.*

1 *Quidam ex Arcadia hospes.*] Concinnius Veteres, *quidam Arcadia hospes.* Et ita in Sluiskenii membranis. *Hospes Arcadia*, hospes est Arcadicus, vel ex Arcadia; ut *hospes Zacyntho.*; *Ζακυνθόθεν* : *hospes Epheso*, apud Plautum. Sic, *anus Corintho*, *mercator Rhodo*, *uxor Lemno*, *vinum Chio*, & alia frequentata scriptoribus Latinis. *Keuch.*

2 *Qui nunquam discedere voluerat.*] Longolius, *discedere ab eo voluerat.*

3 *Quod in præsentia vestimentorum fuit.*] Sic Plutarchus: *Τῶν ἱματίων τὰ πλεῖστα καὶ τῶν στρωμάτων συναγαγὼν, ἐπέῤῥιψε τῷ πυρί. Lambin.*

4 *Arripuit.*] Codex Danielis, *arripit.*

5 *His in ignem ejectis.*] Extrorsum nempe ex illo loco, in quo quietem ceperat. Quare vana est Lambini curiositas *injectis*, seu *conjectis*, substituentis. Front. lib. II. cap. IX. 2. *Claudius Nero caput Asdrubalis in castra Annibalis ejecit.* Gebhard.

6 *Effugisse eminus viderunt, telis missis interfecerunt.*] Malo distinguere: *effugisse viderunt, telis eminus missis interfecerunt.* Curtius lib. 8. c. 66. *Sed dum supervenientes contemptim & superbe quoque exspectant, circumventi ab his, qui occulte enataverant, eminus obruti telis.* Nepos Chabriâ, *Cominus pugnans telis hostium interfectus est.* Gebh. P. Dan. Sic Plutarchus: *Ἀλλ' ἀποστάντες ἔβαλον ἀκοντίοις καὶ τοξεύμασιν.* Diodorus aliter: *Κρατηθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ πυρὸς, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀκοντιζόντων, τελευτῆσαι. Lambin.* Alii alia. Tradunt illi vivum ipsum in cubiculo, in quo dormiebat, crematum esse. *Justin. Oros.* Sunt, qui in Melissa occubuisse, ibique sepultum scripserunt. *Athenæus* XIII. Sed omnium maxime discrepat Aristoteles lib. VI. c. 29. de Natura animalium, ubi dicit; *Monte Asiæ Elapho nomine apud Arginussam, quo loco Alcibiades mortem obiit, cervæ omnes scissa aure sunt.* Keuch.

7 *Caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt.*] In cædibus injunctis capita referebantur fidei peracti sceleris acquirendæ ad mandatores. Vide *Curt.* VII. c. 14. VIII. 18. *Tacitum* XXIV. Ann. c. 57. Hostium vero vel invisorum Principi referebantur ad gratiam, præmiumve consequendum. *Tacit.* lib. II. Hist. c. 16. Curtius lib. 3. fin. lib. 8. c. 61. Interdum una cum capite dextra relata ad regem, à quo mercedem lator spectabat. Polyæn. l. 8. *Τὸν δὲ Κρόσσον Ἐξαίθρης ἀνεῖλε παρθυαῖος, καὶ τὴν δεξιὰν ἀποκόψας ἐκόμισε πρὸς μέγαν βασιλέα τῶν Παρθυαίων.* Notandum quoque recisa invisorum hostiumve capita potentibus mulieribus oblata, ut hac crudeli lætitia impotentem animum titillarent. De capite Joannis Baptistæ nota res est. *Tacit.* lib. XIV. cap. 64. *Additur atrocior sævitia, quod caput amputatum, latumque in urbem Poppæa vidit.* Sic crudele & atrox spectatum ab Æmula Octaviæ demptum caput. Quid de Fulvia dicendum est, quæ Ciceroni exsertam linguam aciculis compunxit? Quid de Alcmena Jovis pellice, quæ caput Eurysthei ad se ab Hyllo nepote delatum cum nesciret, qua contumelia tractaret, *κερκίσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξώρυξεν αὐτοῦ*, ut habet Zenobius Centur. II.

runt. [1] At mulier quæ cum eo [2] vivere consueverat, [3] muliebri sua veste contectum, ædificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades, annos circiter quadraginta natus, diem obiit supremum. Hunc [4] infamatum à plerisque tres II
gravissimi historici summis laudibus extulerunt: Thucydides, qui ejusdem ætatis fuit: Theopompus, qui fuit post aliquanto natus: & [5] Timæus, qui quidem [6] duo male-

tur II. 61. Polyæn. l. VII. Tissaphernes ἀποτεμὼν Tithrausti τὴν κεφαλὴν ἀνεκόμιζε βασιλεῖ. βασιλεὺς δὲ ἔπεμψε τῇ μητρὶ Παρυσάτιδι. Hostilibus vero ducibus ideo præciduntur capita, eaque adversæ partis stationibus ingeruntur ad infringendum animum. Vide II. *Machab.* XV. 35. de suspenso capite Nicanoris. *Livium* XXVI. de capite Asdrubalis, Amm. *Marcellinum* XXVI. 29. de capite Procopii. Victor. de Vir. Illust. cap. 48. Front. l. II. cap. II. *Justinum* XXIV. 5. de capite Ptolemæi. Hoc antiqui vocabant ἀκρωτηριάζειν, cum in signum victoriæ, hostium capita & manus præcisas referrent. Diodor. Sicul. libro 13. Ἠκρωτηρίαζον δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς κατὰ τὸ πάτριον ἔθος, καὶ τινὲς μὲν χεῖρας ἀθρόας περιέφερον τοῖς σώμασι, τινὲς δὲ κεφαλὰς ἐπὶ τῶν γαισῶν καὶ τῶν σαυνίων ἐπέχοντες ἔφερον. *Gebhard.*

1 *At mulier.*] Hanc Plutarchus *Timandram* vocat, & Laïdis Corinthiæ matrem fuisse refert. Athenæus vero *Theodotam* nuncupat, lib. XIII. cap. 12. *Magius.* Qui testatur, adfuisse Alcibiadi duas meretriculas, Damasandram & Laidos junioris matrem, & Theodoten, quæ funus illius curavit. De somnio, quod Alcibiades de hac amica habuerit, & mortis præsagio, Cicero lib. de divinatione II. & Val. Maximus l. I. c. 5. *Longol. Mag.*

2 *Vivere.*] Hanc vocem expungit Ultraj. & sic de ἑταίραις Romani loquebantur. *Schott.*

3 *Muliebri sua veste.*] Cicero: *Amica corpus ejus texit suo pallio.* Plutarchus: καὶ τοῖς αὐτῆς περιβαλοῦσα, καὶ περικαλύψασα χιτωνίσκοις, ἐκ τῶν παρόντων ἐκήδευσε λαμπρῶς καὶ φιλοτίμως. Duas caussas affert Magius, cur pallio suo seu stola mulier Alcibiadem exurendum texerit: Quarum postrema à ritu sepulchrali desumpta est, quem in exornandis cadaveribus veteres observabant. Quod vel ex Homero patet, ubi Penelopen inducit, vestem facientem Λαέρτῃ ἥρωϊ ταφήϊον.

4 *Infamatum à plerisque.*] Cum ab aliis, tum ab Antiphone, qui librum scripsit contumeliæ in Alcibiadem, ut Athenæus testatur lib. XII. cap. 4. & Lysia oratore, qui orationem contra Alcibiadem composuit. Testatur idem Athenæus lib. XIII. cap. 4. *Mag.* Vid. Athen. lib. XII. qui ex Satyro scriptore ejus mores ibi eleganter depingit. Voluptatem ejus Lysias Orator. Ab Eupolide quoque comico lasciviæ notatus, in Adulatore.

Alcibiades à fœmitis nunc exeat.
Delire quid dicis? tuamne abiens domum
Exercitabis conjugem?

Et Pherecrates:

Alcibiades non est vir, ut tu existimas,
Muliercularum namque vir fuit omnium.

Longol.

5 *Timæus.*] Codex Danielis, *Thymæus* Qui à maledicentia sua *Epitimæus* dictus.

6 *Duo maledicentissimi.*] Unde Theopompum Athenæus. l. VI. δυσμενέστατον appellat, parum constans sibi. Sed quia ingenua libertate vitia hominum carpserat, multorum odia veritas illi paraverat. Itaque βάσκανον & aliorum virtutibus invidentem multi pronuntiarunt,

ledicentissimi, nescio quomodo in illo uno [1] consenserunt. Nam ea, quæ supra diximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius, quum Athenis [2] splendidissima civitate natus esset, omnes Athenienses splendore ac [3] dignitate vitæ superasse. Postquam inde expulsus, Thebas venerit, adeo studiis eorum inserviisse, ut nemo eum labore corporisque viribus posset [4] æquiparare. [5] Omnes enim Bœotii magis firmitati corporis quam ingenii acumini inserviunt. Eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus summa virtus [6] in patientia ponebatur, sic duritiei se dedidisse, ut parsimonia victus atque cultus omnes Lacedæmonios vinceret.

quos refellit Dionysius Lucianus de conscribenda historia: τὴν αὐτὴν τῷ Θεοπόμπῳ κατηγορίαν ἕξεις φιλαπεχθημόνως κατηγοροῦντι τῶν πλείστων. Hinc *Theopompicum scribendi genus* nominat Cicero, cum de omnibus omnia libere palam dicuntur: ad Atticum lib. 11. *Casaubon.* De Timæo vel ex Suida licet cognoscere, eum amarum & acerbum fuisse aliorum accusatorem. Lege Polybium, l. XII. Videndus Vossius de Hist. Græcis. 1, 7. & 12.

1 *Consenserunt.*] Libri MSS. quos P. Daniel & Cl. Vir Andreas Schottus tractarunt, *laudando consuerunt.* Alii *conscierunt.* Aliquid latet, quod sine indicio melioris codicis, vix ac ne vix quidem detegetur. *Gebhard.*

2 *Splendidissima civitate.*] Nescio cur hæc Lambin. aliique suspectent, cum in MSS. Codd. habeantur. Et similiter supra locutus noster cap. 1. In sequent. aliis vox *omnes*, aliis *Athenienses* abest. Lambin. utrumque tollebat. Ego posterius malim, suadentibus MSS. Boecleri & Leidens. qui diserte: *Omnes splendore ac dignitate v. sup.*

3 *Dignitate vitæ.*] Cum *splendore* jungitur, intelligiturque τὸ σημνοπρεπὲς μετ' εὐτραπελείας καὶ χάριτος. *Boecler.*

4 *Æquiparare.*] In Themistocle, *ut ipsam urbem cum dignitate æquipararet.* Savaro.

5 *Omnes enim Bœotii magis firmitati corporis, quam ingenii acumini inserviunt.*] Corporum Bœotiorum robur ac firmitudinem aliquoties commendat Diodorus lib. XV. Οἱ δὲ Θηβαῖοι, inquit, τῇ τε ῥώμῃ τῶν σωμάτων καὶ ταῖς ἀλκαῖς διαφέροντες. Sensus Nepotis est: Bœotii majus studium, plusque operæ impendunt in acquirendo confirmandoque corporis robore, quam in excolendo ingenio, Epaminonda: *Namque illi genti* (Thebanorum) *plus est virium, quam ingenii.* Hinc alii Βοιωτοὺς παρὰ τοὺς βόας denominatos volunt, ὡς οὐκ ὄντας ταῖς διανοίαις ἄγαν εὐκινήτους ob crassitiem ingenii. *Gebhard.* Atque ob firmitatem corporis ἀνδρείους vocat illos *Eustathius*, quos ob stupidam naturam miris modis reliqui Græci exagitarunt. Cicero de Fato: *Athenis tenue cœlum; ex quo acutiores etiam censentur Attici: crassum Thebis; itaque pingues Thebani & valentes.* Usque adeo verum est, quod Plato dicit in Timæo: κατὰ τοὺς Οὐρανοῦ τόπους κρᾶσιν ἐθῶν γενέσθαι. *Keuchen.* V. Prov. *Sus Bœotica*, & interpretes ad illud Horatii epist. 2. *Bœotum in crasso jurares aëre natum.*

6 *In patientia ponebatur.*] Horatius Od. 7. lib. 1. Carm.

Me nec tam patiens Lacedæmon.

Ob rigorem nimirum disciplinæ, cujus institutor erat Lycurgus. Lege Plutarchum in Lycurgo & Laconum institutis.

1 *Thra-*

ceret. Fuisse apud [1] Thracas homines vinolentos, [2] rebusque venereis deditos: hos quoque in his rebus antecessisse. Venisse ad Persas, apud quos summa laus esset [3] fortiter

1 *Thracas homines vinolentos.*] Plato de legibus I. Horat. I. Odar. 27.

Natis in usum lætitiæ scyphis
Pugnare Thracum est. ——

Ad quem locum lege, quæ commentatus est eruditissimus Torrentius. *Schottus.*

2 *Rebusque Venereis deditos.*] Quod Thracas homines simplici ingenio & sub frigido cælo natos deditos *rei veneriæ* insimulat Nepos, mihi merito forte suspectum est, & *reique veterinæ* legendum. Quomodo de hoc ipso Alcibiade Plutarchus in Thracia vino & equitationi indulgere solitum refert: Ἐν Ἰωνίᾳ χλιδανὸς, ἐπιτερπὴς, ῥάθυμος, ἐν Θρᾴκῃ μεθυστικὸς, ἱππαστικός. *Veterinum* autem Plinius adhibet lib. XI. c. 46. & l. 17. 23. Glossæ Philoxeni: *Veterina bestia*, ὑποζύγιον. *Veterinarium* autem Columella lib. XI. R. R. cap. I. *Schott. Rebusque veneriis deditos.*] Ebrietatis pedissequa est Libido, Bacchusque certus Veneris hortator & armiger Apulejo appellatur, neque fortius homines in Venerem stimulantur, quam cum mero alioque generosiore potu incaluerunt. Nota est historia Lai. Martial.

——*Duri compressa est nupta coloni*
Incaluit quoties saucia vena mero.

Varro Eumenid.

Ego autem, qui essem plenus vini & Veneris.

Memorabilia sunt verba Scholiastæ in Aristophanis Acharnens. Ἴσως δὲ καὶ ὅτι παίδων γενέσεως αἴτιος ὁ θεός. Ἡδονὴν γὰρ καὶ ἀφροδίσια μέθη ἐξανίστησι, Τοὶ γὰρ ἂν καὶ λαῖος ἐκδὺς ἑαυτὸν μέθῃ, ἔσπειρε βακχεῖον πεσὼν ἐφύτευσε παῖδα. Et paulo post: Διονυσίῳ τὸν φαλλὸν ἑταῖρον εἶναί φησι. ἀκόλουθα γὰρ Διονυσιακῷ ποτῷ τὰ ἀφροδίσια. Adducit præterea locum ex Euripidis Phœnissis. Ergo cum οἱ μεθύοντες γίνονται περὶ τὰ ἀφροδίσια, quod non ignoravit Agrippina Neronis mater, *quæ ardore retinendæ potentiæ eo usque provecta est, ut medio diei, cum id temporis Nero per vinum & epulas incalesceret, offerret se sæpius temulento comptam & incesto paratam.* Tacit. lib. XIV. Annal. c. 2. ex Cluvio. Val. Maxim. lib. II. cap. I. 5. *Proximus à Libero Patre intemperantiæ gradus ad inconcessam Venerem esse consuevit.* Cur Thracas aliter affectos putemus? An sunt simplici ingenio & frigido cœlo nati? Prius nego; alterum intendendam ad libidinem non minimum conferre nôrunt omnes, præsertim cum interiore parte per frigus cohibitus calor vino, quasi suffuso oleo, gravius succendatur. Nescivisse hoc dicemus Ovidium, qui Thraces gentili vitio libidinosiores canit? Lib. VI. Metam. de Tereo.

Digna quidem facies, sed & hanc innata libido
Exstimulat; pronumque genus regionibus illis
In Venerem est, flagrat vitio gentisque suoque.

Hac tacitus præteriissem, nisi aliqua conjectura Viri amici & alioqui doctissimi profligendæ officium humanitatis, ne ejus auctoritate alii in fœdum errorem traherentur, promere injunxisset. *Geebard.*

3 *Fortiter venari.*] Xenophon lib. I. Κύρου παιδ. Strabo lib. XV. Omnes bellicosæ gentes venationibus student, hocque se labore durant ad bellum. De Parthis Tacit. II. Annal. 2. lib. XI. c. 20. De Germanis Cæsar. lib. 6. cap. 21. & 28. de Suevis lib. IV. de B. G. c. I. Ideo Amazones *virgines in eundem morem, neque lanificio, sed armis, equis, venationibus exercebant.* In Militari Viro quoque commendatur eum per remissionum intervalla scite venatu uti. Claudian. I. de Laudib. Stilic. *Si quando sociis tecum venatibus ibant, Quis Stilicone prior ferro penetrare leones Cominus, aut longe virga transfigere tigres?* Gebh. *Fortiter venari.*] De Per-

ter venari, [1] luxuriose vivere. Horum sic imitatum consuetudinem, ut illi ipsi eum in his maxime admirarentur. quibus rebus effecisse, ut, apud quoscunque esset princeps poneretur, haberetur [2] charissimus. Sed satis de hoc: reliquos ordiamur.

sarum venatione ac luxu Strabo lib. 15. & Horat. 1. Oda ultima, *Persicos odi, puer apparatus.* ubi post Lambin. Torrentius præclare ut mittam Brissonium & Joan. Drusum lib. XII. observ. *Schottus.*

1 *Luxuriose vivere.*] Vide quæ ad Pausaniam notavimus.

2 *Charissimus.*] Codex Danielis, *carissimus.* Quidam legi volunt, *clarissimus.* Ego nihil muto. *Lambinus. Haberetúrque charissimus.*] Merito probamus Excerptorum Latinitatem, quam non vetustas modo, sed etiam bonitas tuetur: *haberetúrque karissimus.* Qui scribendi mos obtinuit florente Roma, refellitque sciolorum criticorum φιλοκαλίαν, ut ex antiquis monumentis etiamnum cognoscimus. Inscriptio, quæ exstat pag. 329.

CONIVGI. SVO KARISSIMO. *Keuchen.*

THRA-

THRASYBVLVS.

VIII.

[1] THRASYBVLVS Lyci filius Atheniensis. Si per se virtus sine fortuna ponderanda sit, dubito an hunc primum omnium ponam. [2] Illi sine dubio neminem præfero, fide, constantia, magnitudine animi, [3] in patriam amore. Nam quod multi voluerunt, [4] pauci potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare: huic contigit, ut [5] à triginta oppressam tyrannis, è servitute in libertatem vindicaret. Sed nescio quomodo, quum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate [6] præcurrerunt. Primum [7] Peloponnesio bello [8] multa hic sine Alcibiade gessit: ille, nul- 1

1 *Thrasybulus.*] Diodorus lib. XIV. Ὁ Τυρσηνὸς ὀνομαζόμενος. *Lambinus.* De hoc Xenoph. lib. 1. 2. Diod. 13. 14. & 18. Valer. 4. c. 1. l. 5. c. 6. Justin. l. 5. Pausan. Atticis. Oros. 2. 17. lib. 2. Plutar. in Politic. & in Lysia, Frontin. Strat. *Savaro.* Cic. epist. ad Att. 8. 3. Oros. 2. 17.

2 *Illi sine dubio neminem præfero.*] Distinctio attendenda à P. Daniele & à Schotto ex Gifanii ac Mendozæ libris adnotata: *Illud sine dubio: neminem huic præfero fide.* hac mente: esse apud sapientes extra dubitationis aleam, quod virtus seorsim sine intuitu fortunæ sit ponderanda: idcirco se anteferre Thrasybulo virtute claro neminem. *Gebh.*

3 *In patriam amore.*] Vnde Φιλόπολις & Φιλόπατρις inter ejus elogia. *Idem.* Justin. *Thrasybulus vir strenuus & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria & pro salute communi, etiam cum periculo ratus.* Tales fuerunt duo Bruti, de quibus Histor. Romana, & Sempronius ille dictus σοφός. *Keuchen.*

4 *Pauci potuerunt.*] Codex Danielis, *paucique.*

5 *A triginta.*] A quibus ipse in exilium pulsus fuerat. Diodor. XIV. *Lambinus.*

6 *Præcurrerunt.*] Recte editiones veteres, *præcucurrerunt.* Est utem translatio à certantibus cursu in stadio. Horat. ——*Equis præcurreret albis.* Cic. de Orat. *Horum uterque Isocratem ætate præcurrit.* Et Attico: *Vobis vero illum tanto minorem præcurrere vix honestum.* Val. Max. 6. 9. *Crassum casus acerbitate Q. Cæpio præcurrit.* Sic Græci παρῆλθον. Demosth. περὶ στεφάνε in princip. *Gebh.* Lamb. ἀρχαϊκῶς. Cato contra Pisonem: *Video hac tempestate concurrisse omnes adversarios.* Vide ad Frontinum notata. Excerpta Vet. Cod. P. Danielis ἀρχαϊκῶς. *præcucurrerunt.* Vt apud Comicum, *præcucurri*; Cæsarem, *excucurrit.* Sic *depoposcit*, pro *deposcit*, memini me legisse apud auctorem. Vide Priscianum lib. x. *Keuchen.* Vid. Vossium de Anal. 3. 19.

7 *Peloponnesio bello.*] Peloponnensio, Codex P. Danielis. Idiotismus illorum temporum. *Peloponnense* dicebant, ἀντὶ τὸ Πελοποννήσιον. Quod erat pro *Peloponesense.* Ita *Proconense* pro *Proconesense.* Nam & à voce *Peloponnesus* ἐθνικὸν, Latinum *Peloponesense*, quæ scriptura sæpe in libris occurrit. *Salmas.*

8 *Multa hic sine Alcibiade gessit.*] De quibus *Xenophon* lib. 1. ἑλλην. & *Diod.* XIII. Cicero pro Muræna cap. 9. *Hic multas res & magnas sine imperatore gesserat.*

nullam rem sine hoc, quæ ille universa [1] naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus & fortuna, quod in prælii [2] concursu abit res à consilio [3] ad vires vimque pugnantium. Itaque jure suo nonnulla ab imperatore miles, [4] plurima vero fortuna vindicat: seque his plus valuisse quam ducis prudentiam vere potest prædicare. Quare illud [5] magnificentissimum factum proprium est Thrasybuli. Nam quum triginta tyranni, præpositi à Lacedæmoniis, servitute oppressas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello [6] pepercerat,

serat, nullam rem sine hoc imperator. Savaro. De Parmenione Curtius 7. 2. *Multa sine rege prospere, rex sine illo nihil magna rei gesserat.* Sidon. Apoll. Pan. ad Avit. *Nil sine te gessit, cum plurima tu sine illo.*

1 *Naturali quodam bono.*] Εὐφυΐα. Cic. pro Cœlio. *Quæ in ætate nisi qui se ipse sua gravitate, & castimonia, & cum disciplina domestica, tum etiam naturali quodam bono defenderet.* Lamb.

2 *Concursu.*] Horat. Sat. 1. lib. 1. *Quid enim? Concurritur. horæ Momento aut cita mors venit aut victoria læta.*

3 *Ad vires vimque pugnantium.*] Ita vulgati omnes; Ms. meus, *ad vires nostrûm cujusque pugnantium.* Puteani Ms. *ad vires undique pugnantium.* Savaro. Schotti liber, *ad vires cujusque pugnantium*, quod ille tuetur. Lambinus *ad vires virtutemque pugnantium.* Denique Claudius Puteanus, *ad vices vimque pugnantium.* Gebhard. Expressus autem hic locus è Marcelliniana, ut committere sit operæ pretium. *Nam bellicas laudes solent quidam extenuare verbis, &c.* Schott.

4 *Plurima fortuna vindicat.*] Veget. l. 3. c. ult. *In præliis amplius solet fortuna potestatis habere, quam virtus.* Savaro. Dativus *sibi* eleganter hic omissus. Cic. 1. de Offic. *Non nobis solum nati sumus, ortusque nostri partem patria vindicat, partem amici.* In Orat. Pro Archiâ. *Suum vindicare.* Pro, ut Curtius, *Pro suo vindicare.* Vorstius. *Itaque jure suo, &c.*] Locus obscurus, & quem vellem diligentius viri docti excussissent. Vulgati fere sic habent; *plurima vero à fortuna vindicat, seque his plus val. qu. duc. prudentia, vere p. prædicare.* Lamb. post varias conjecturas, quibus ipse diffidebat, edidit: *pl. vero fort. vind. seque hic plus valuisse qu. duc. prudentiam, v. p. præd.* suspicatur tamen, cum τὸ *his* in omnibus libris inveniatur, totum illud *quam ducis prudentia*, subditum, itaque leg. esse: *pl. vero fortuna val. seque his plus val. v. p. præd.* Cui conjecturæ parum abest quin subscribam. Certe sententia aperta est. In Boecl. tamen cod. erat *prædicari.* De fortunæ in bellis vi, plena omnia apud historicos & politicos. Præcipua aliquot veterum scriptorum loca indicat Lips. polit. 5, 5, 7. & 5, 16, 5. è quibus Ciceronis illum or. pro Marcello c. 7. à nostro expressum videri, jam alii monuerunt.

5 *Magnificentissimum.*] Magnificentissimum appellat, vel quod Græci λαμπρότατον vel μεγαλοπρεπέστατον, vel quod à maximo animo profectum. *Lambin.*

6 *Pepercerat.*] Auctoribus Excerptis & Cod. P. Danielis legendum, *parserat.* Quam vocem & alibi offendi non omnino inficiandum. Vera enim præterita sunt *parsi* & *peperci*, quæ interponit discrimen Cornelius Fronto: *Parsi*, inquit, *semel: peperci sæpius.* Quod non probant doctissimi critici. Aliud statuit Donatus ad Hecyr. Terentian. act. III. sc. 1. quod recte etiam negat Servius. Sic *parsisset* exstat apud Agellium lib. v. cap. 14. Eodem modo *præstavit* dixit Ammianus libro

perceterat fortuna, [1] partim patria expulissent, [2] partim interfecissent, plurimorum bona publicata inter se divisissent: non solum [3] princeps, sed & solus initio [4] bellum his indixit. Hinc enim quum [5] Phylen confugisset, (quod 2 est castellum in Attica munitissimum) non plus habuit secum [6] quam triginta de suis. Hoc initium fuit salutis [7] Atticorum: hoc robur libertatis clarissimae civitatis. [8] Neque vero

bro XXXI. & *instaturos* Frontinus II. 6. Strat. ad cujus locum plura notavimus, alias, si res dederit, orbi erudito exponenda. *Keuch.*

1 *Partim patria expulissent.*] In quibus & ipse Thrasybulus ob opes excidit patria. Scholia in Aristoph. Plutum: Εὔπορος ὢν καὶ ἐξ αὐτῶν (τυράννων) ἐκπεσών. *Gebhard.*

2 *Partim interfecissent.*] Diodorus libro XIV. Οἱ δὲ ἐν Ἀθήναις δυναστεύοντες τριάκοντα τύραννοι, καθ' ἡμέραν οὐκ ἐπαύσαντο τοὺς μὲν φυγαδεύοντες, τοὺς δὲ ἀναιροῦντες. *Gebh.* Mille quingentos indicta causa necarunt, inquit Æschines in Orat. περὶ παραπρεσβ. & κατὰ Κτησιφ. Lege etiam Justin. lib. v. & Oros. II. 15.

3 *Princeps.*] Πρῶτος. In Hamilcare: *Princeps largitione vetustos pervertit mores Atheniensium.* Virgil. lib. 9. Æneid.

Princeps ardentem conjecit lampada Turnus.

Cæs. 1. Comm. c. 12. & 41. *Princepsque decima legio per tribunos militum ei gratias egit.* Lib. 1. Civ. 76. Cicer. in Verr. *Sicilia princeps se ad amicitiam populi Romani applicuit, & prima omnium* Provincia *est appellata.* Gebh.

4 *Bellum his indixit.*] Xenoph. lib. 2. Diodor. 14. Valer. 5. 6. Just. 5. & ex eo Oros. 2. 17. *Savaro.*

5 *Phylen confugisset.*] Oros. l. II. c. 17. *Philene* corrupte legit. *Ortel.* Quæ est finitima Tanagriæ, centum stadiis, teste Diodoro, distans Athenis. Præterea Oenidis tribus pars. Scholia in Aristophanis Plutum, Act. v. Scen. 1. Φυλὴ δὲ δῆμος τῆς Ἀττικῆς καὶ οἱ ἐνοικοῦντες φυλάσιοι. Quæ & ad verbum in Stephano reperiuntur. Alluserat quoque superius, μετὰ ταῦτα φυλὴν καταλαβὼν καθεῖλε τυράννους. *Gebhard.* Χωρίον vocant Xenophon & Diodorus. *Bongars.* Narratur copiose historia à Xenoph. lib. 2.

6 *Quam triginta de suis.*] Immo circiter septuaginta tradit fuisse Xenoph. *Lambin.* Hic tamen postea multarum urbium opibus adjutus fuit. Quin Lysias Syracusanus Orator, quasi in auxilium Urbis, quæ esset patria communis eloquentiæ, quingentos milites cum stipendiis suis, ferens suppetias, misit. Auctor Orosius loco citato. *Mag.*

7 *Atticorum.*] Codex Danielis, *Actaeorum.* Recte. Sic enim dicti Athenienses ab *Acte* quod idem est ac *Attica.* Stephan. Ἀκτή, ἡ Ἀττικὴ ἐκαλεῖτο, ἀπὸ Ἀκταίου τινός. Τὸ ἐθνικὸν, Ἀκταῖος καὶ Ἀκταΐα. Suidas: Ἀκτὴ ἰδίως ἐπιθαλάττιος μοῖρα τῆς Ἀττικῆς, ὅθεν καὶ ὁ Ἀκτίτης λίθος. ἐκάλουν δὲ οὕτω καὶ τὴν Ἀττικήν. Adde Eustath. Scholia in Dionys. pag. 60. ubi inter alia καὶ παρὰ Λυκόφρονι Ἀκταῖοι οἱ Ἀττικοί. Et mox. ἐκλήθη δὲ (Attica) πάλαι ποτὲ καὶ Ἀκτὴ καὶ Ἀκτική. Ovid. 1. Metam. *Separat Aonias Actæis Phocis ab arvis.* i. e. ab Atheniensibus.

8 *Neque vero hic contemptus est primo à tyrannis, sed ejus solitudo.*] Interpolata à Lambino Lectio. Antiquæ Editiones; *Neque vero hic non contemptus est primo à tyrannis, neque ejus solitudo.* Lambini judicium, quo admodum fastidit, impugnant consequentia: nam expresse indicant eum fuisse despectum à triginta. Membranæ Schotti, Savaronis, atque Ultrajectinæ Editiones; *Neque vero hic non contemptus est primo à tyrannis, atque ejus solitudo.* Quam lectionem longe vulgatâ & commento Lambini potiorem pronunciat

vero hic contemptus est primo à tyrannis, sed ejus solitudo: [1] quæ quidem res & illis contemnentibus perniciei, & huic despecto saluti fuit. Hæc enim illos ad persequendum segnes, [2] hos autem tempore ad comparandum dato, fecit robustiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis esse debet, [3] *Nihil in bello oportere contemni*: nec sine causa dici, [4] *Matrem timidi flere non solere.* Neque tamen pro opinione Thrasybuli [5] auctæ sunt opes; [1] nam

nunciat politissimus Schottus. Vnicus collabescentium per Germaniam cultiorum literarum tibicen atque Atlas Casp. Barthius lib. xx. iv. Adversf. c. 18. ut seriei ac rei convenientissimam Lambini commendat lectionem, immemor ejus esse fabri, qui nummos plumbeos cudere soleat. Membrana Curioni collata; *neque vero hic modo contemptus est primo à Tyrannis, sed ejus solicitudo.* Hinc facit *sed &*, huicque se scripturæ palam subscribere testatur. Mihi Codicis Mendozani lectio arridet. Quamvis Clarissimus Vossius noster pro *non* malit reponere *tam*, dicatque τὸ *atque* heic valere *quam.* ut in illo Plauti Amph. Ac. 1. sc. 1. *Nimis simil' est mei. Itidem habet petasum ac vestitum. Tam consimil' est, atque ego.* Cæterum *solitudinem* vocat inopiam sive infrequentiam vires conjungentium. Curt. lib. IX. c. 23. *Stabat enim in conspectu tanti exercitus veluti in solitudine destitutus.* lib. V. cap. 52. *Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat paucis spadonibus (quia quo discederent, non habebant) circumstantibus regem.* Tacit. lib. XI. Annal. cap. 32. *Atque interim tribus omnino comitantibus (id repente solitudinis erat) spacium urbis pedibus emensa, vehiculo, quo purgamenta hortorum eripiuntur, Hostiensem viam intrat.* Lactantius lib. 1. cap. 7. Instit. *Si Deus unus est, quæ esse beata solitudo queat? Tanquam nos, qui unum esse dicimus, desertum ac solitarium esse dicamus.* Apul. Apolog. vocat *solitatem* de Cratete, *multis servis à se remotis solitatem delegit.* Gebh.

1 *Quæ quidem res & illis contemnentibus perniciei.*] Antiqua lectio in Vet. membranis P, Dan. *pernicii.* Vt apud Ciceronem pro Roscio: *Quorum nihil pernicii caussa divino consilio, sed vi ipsa, & magnitudine rerum factum putamus.* Atque ita apud Nonium rescribendum, ubi *pernici* depravate pro *pernicii*. *Pernicii* autem, ut *luxurii*, *progenii*, *acii*, de quibus Agell. lib. IX. cap. 14. *Keuch.* Vid. Vossium de Analog. 2. 19.

2 *Hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores.*] Nempe socios Thrasybuli; quia non in eos inquirebatur aut animadvertebatur, nacti sunt tempus quo compararent necessaria ad subvertendos Tyrannos. *Ad comparandum* absolute non sine elegantia heic adhibitum. *Gebhard.* Pro *Comparare exercitum.* Vt observat Clarissimus I. Frid. Gronovius ad Livium.

3 *Nihil in bello oportere contemni*] Curtius lib. VI. 14. *Nihil tuto in hoste contemnitur.* Livius lib. 21. c. 43. *Sæpe & contemptus hostis cruentum certamen edidit.* Cicer. pro Milon. *Mars communis qui sæpe spoliantem jam & exultantem evertit.* Idem. Suadet hoc conjurationis auctor Catilina per epistolam suis apud Sallustium. Dictumque & illud antiquitus: Bis in illo peccare non licere, multaque adeo inania in bello existere. Πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου, apud Diodorum Siculum l. XX. & Polybium in Suida. *Schott.*

4 *Matrem timidi flere non solere.*] Locus cessit adagio, de quo vide Erasmum. Plautus, *Qui in rebus dubiis timidus est, haud nauci est.* M. Tull. l. 6. ep. 15. *Savar.*

5 *Aucta sunt opes.*] Tradit tamen Diodorus lib. XVIII. brevi tempore convenisse homines mille & ducentos: & his copiis eductis eum irrupisse mane in-

[1] nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant. [2] Hinc in Piræeum transiit, [3] Munichiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti: ab eaque turpiter repulsi, protinus in urbem, armis [4] impedimentisque amissis refugerunt. Vsus est Thrasybulus [5] non minus prudentia quam fortitudine. nam cedentes violari vetuit. cives enim civibus parcere æquum censebat. [6] Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit. [7] Neminem jacentem veste spoliavit: Nihil attigit nisi arma, quorum indigebat, [8] & quæ ad

inopinato ac de improviso in xxx. Tyrannorum castra, multisque eorum interfectis, illos Athenas se recipere coëgisse. *Lambin.*

1 *Nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant.*] Livius 8, 22. *Græci gens lingua magis strenua, quam factis.* Et 31, 44. *Athenienses literis verbisque, quibus solis valent, bellum adversus Philippum gerebant.* Ovid. 3. Fast. *Facundum, sed male forte genus.* Locc. Videtur autem Nepos, ut etiam *Magio* observatum, tecte carpere Romanorum ignaviam, qui Cæsaris aliorumque tyrannidem verbis magis quam facto oppugnabant. Vide Cicer. ad Attic. 14, 6. & 15.

2 *Hinc in Piræeum.*] Sic Diodorus lib. XIV. nisi quod tradit, hoc factum esse post irruptionem illam nocturnam, sed potius matutinam factam in castra adversariorum. Verba ejus sunt hæc: Μετὰ δὲ τὴν μάχην ὁ Θρασύβουλος εὐθὺς μὲν ὥρμησεν ἐπὶ τὸν Πειραιέα, καὶ κατελάβετο τὴν Μουνυχίαν, λόφον ἔρημον καὶ καρτερόν. Cum Diodoro congruit & Xenophonte lib. II. Addit præterea, in eo prælio ex equitibus Nicostratum pulchrum occubuisse, & alios duos in lectis oppressos esse. *Lamb.*

3 *Munichiamque.*] Codex Danielis, *Mintbiamque.* In Græco est Μουνυχία apud Diodorum & Strabonem libro 9. *Keuchen.* Stephanus per ω in prima scribit, unde corrupte *Monachi* apud Frontinum lib. I. cap. 5. *Ortel.*

4 *Impedimentisque amissis.*] Impedimenta dicuntur omnia ea, quæ conducunt ad iter; ut utensilia, sarcinæ & jumenta. Græci ἀποσκευὴν vocant.

5 *Non minus prudentia.*] Conon autem Thrasybulum appellabat, tanquam audaciorem, quam prudentiorem, seu consideratiorem; ut est apud Aristotelem lib. II. Rhet. *Lambin. Mag.*

6 *Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit.*] Tacitus 4. Histor. c. 36. *Sed præcipuus metus è Primo Antonio Varoque Ario, quos recentes clarosque rerum fama ac militum studiis etiam populus fovebat, quod in neminem ultra aciem sævierant.* Impugnare verbum Ciceron. ut ad Atticum. *Sceleratos cives timore ab impugnanda patria deterrere.* Gebhardus. Cicero pro Ligar. *Cognita clementia tua, quis non eam victoriam probet, in qua occiderit nemo, nisi armatus.*

7 *Neminem jacentem veste spoliavit.*] Testatur & hoc Xenophon lib. II. de rebus Græc. his verbis: καὶ τὰ μὲν ὅπλα ἔλαβον, τοὺς δὲ χιτῶνας οὐδενὸς τῶν πολιτῶν ἐσκύλευσαν. *Lamb.* Turpe enim habitum est, ex mortuis lucrum captare; unde & proverbium circumlatum, cujus meminit Aristoteles II. Rhetor. Ὅθεν, inquit, καὶ ἡ παροιμία τὸ μηδ' ἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν. *Magius.*

8 *Et quæ ad victum.*] Alii libri, *quæque ad victum.* Gebhard.

1 *Cæci-*

ad victum pertinebant. In secundo prælio 1 cecidit Critias 2 dux tyrannorum, 3 quum quidem adversus Thrasybu-
3 lum fortissime pugnaret. 4 Hoc dejecto, 5 Pausanias venit Atti-

1 *Cecidit Critias.*] Cecidit una cum eo & Hippomachus, ut narrat Xenoph. lib. II. de reb. Gr. Primus autem omnium eorum, qui cum Thrasybulo erant, occubuit vates: qui fati sui non ignarus, præcepit commilitonibus suis, ne in hosteis irruerent, priusquam aliquis suorum cecidisset, aut vulneratus esset: Vbi hoc evenerit, inquit, nos præibimus, & victoria nostra erit; mihi autem mors certa imminet. In quo non fefellit eum sua opinio; nam veluti afflatu quodam divino concitatus, primus exsiliit, & hostes adortus interiit. Alii autem exsules vicerunt. *Lambin.*

2 *Dux Tyrannorum.*] Τὴν ἡγεμονίαν ἔχων. Diodor. 14. 34. Justinus: *In eo bello Critias & Hippolochus, omnium Tyrannorum sævissimi, cadunt.* Crudelissimum omnium Tyrannorum vocat eum Lactantius libro 3. de Falsa Sap. Vide supra.

3 *Cum quidem adversus Thrasybulum fortissime pugnaret.*] Ms. Schioppii legit: *cum quo exadversus Thrasybulus fort. pugnaret.* Quod Barthio non probatur libro 24. advers. cap. 18. Verum si pro *pugnaret*, scribatur *pugnavit*, à Barthio quæ contra dicuntur, nihil valent. *Ernst.* In Ms. Boecl. erat: *cum aliquid exadversus Thrasybulum fort. pugn.* Vnde tentabam *cum aliquandiu*, vel, *cum alioquin exadv. Thrasybulum f. p.* Malim tamen, ut erat in Ms. Dan. *cum quidem exadversus Thrasybulum fort. pugn.* h. e. etsi fort. pugn. *Cum quidem*, pro, quamvis, etsi, ut inf. 24. 2. 1. *Adversus Thrasybulum.*] Libri omnes, *exadversus*, quod verum est. *Schott.* Apulej. Florid. *Samos Icario in mari modica insula est, exadversum Miletos.* Terent. Andr. act. 1. Sc. 2.

Exadversum ei loco Tonstrina erat quadam.

Vtitur & Phorm. act. 1. s. 2. *Gebh.*

4 *Hoc dejecto.*] Immolato ac mactato. Seneca Hercul. Oetæo v. 921.

Victima haut ulla amplior
Potest magisque opima mactari Jovi,
Quam rex iniquus.

Nam *dejicere* verbum est Sacrificiorum. Flaccus lib. 1. Argonaut. vers. 191.

—— tibi caruleis in littore vittis
Et Zephyris Glaucoque bovem, Thetidique juvencam
Dejicit Antæus, non illo certior alter
Pinguia letifera perfringere colla bipenni.

lib. II. vers. 333.

Protinus ingentem Procerum sub nomine taurum
Dejicit.

Hanc meam interpretationem adjuvant Justin. lib. v. cap. 10. *Tyranni ut pacis victima trucidantur.* Et Plutarchus Dione. Λύκων Συρακούσιος, inquit, ὀρέγει τινὶ τῶν Ζακυνθίων διὰ τῆς θυρίδος ἐγχειρίδιον, ᾧ καθάπερ ἱερεῖον τὸν Δίωνα κρατούμενον πάλαι καὶ δεδιττόμενον ἀπέσφαξαν. Minucius Felix, *Miseri in hoc altius tolluntur, ut decidant altius. Hi enim ut victima ad supplicium saginantur, ut hostia ad pœnam coronantur.* Hoc verbum quoque locum sibi vindicat in puguis, ubi alter ab altero cæsus prosternitur. Curt. lib. 3. cap. 16. *Flentes querebantur in tanto impetu cursuque rerum omnis ætatis ac memoria clarissimum regem non in acie saltem; non ab hoste dejectum; sed abluentem aqua corpus ereptum & extinctum.* Auctor Thebaid. v. 637.

—— exultes licet
Victorque fratris spolia dejecti geras.

Claudianus:

Tergeminique Ducis numerosos dejicit artus.

Id. de Bello Getico v. 164.

—— Qualem Stilico dejecerit hostem,
Thraces & Æmonii poterunt Mæsique fateri.

Respondet huic Græcorum καταβάλλειν quo primum in ea significatione usus Homerus Rhapsodia II. Diodor. libro

Atticis auxilio, rex Lacedæmoniorum. Is inter Thrasybulum & eos, qui urbem tenebant, [6] fecit pacem [7] his conditionibus: *Ne qui, præter triginta tyrannos, & decem, qui postea prætores creati, [8] superioris more crudelitatis erant usi, adficerentur exilio: neve bona publicarentur: [9] reipublicæ procuratio populo redderetur.* Præclarum hoc quoque Thrasybuli, quod reconciliata pace, quum plurimum in civitate posset, legem tulit; [10] *ne quis anteactarum rerum accu-*

bro 14. ἐξαίφνης οἵτε Αἰτωλοὶ τῶν πολιτῶν ἐκχυθέντες ἐκ τῆς πόλεως κατεπλήξαντο τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ σχεδὸν τριάκοντα κατέβαλον. lib. 16. Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον Thebani ἄλλαις δυσὶ μάχαις ἐπροτέρησαν καὶ τῶν ἐναντίων οὐκ ὀλίγους κατέβαλον. Hinc invictus, qui à nullo est quasi dejectus ac humi stratus ἀκατάβλητος apud Aristoph. Nub. ἀήττητος, ὁ μηδενὶ καταγχαλλόμενος. Translatum præterea hoc verbum est ad venatus, in quibus feræ *dejici* dicuntur. Curt. lib. 8. cap. 3. *Ille quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem saltu cum toto exercitu epulatus.* Phædrus fabula 33.

Super juvencum stabat dejectum leo.

Idem.

5 *Pausanias venit Atticis auxilio.*] Lambinus maluit, *venit aliis auxilio*, in hunc sensum: Critia interfecto venit aliis Tyrannis auxilio Pausanias. Sed iis ipsis, quæ ex Xenoph. citat, se jugulat. Ἅμα δὲ ἰδίας ποιήσαιτο τὰς Ἀθήνας, πείσας τῶν ἐφόρων τρεῖς, ἐξάγει τὴν φρουράν. Nam si tyrannos eorumque satellites urbe expulit, quibus aliis istud auxilium, quam Atticis expetiit? Vulgatam porro lectionem stabilit Diodorus l. 14. Διόπερ Ἀθηναῖοι μὲν ἐκομίσαντο τὴν πατρίδα καὶ τὸ λοιπὸν τοῖς ἰδίοις νόμοις ἐπολιτεύοντο. *Gebhard.* Erat autem ante Pausaniam Lysander missus cum 40. navibus, Diod. 14. 34.

6 *Fecit pacem.*] Vide Diodorum. adde Xenoph. Hist. Gr. 2.

7 *His conditionibus.*] Vt ad suas quisque res & possessiones rediret, præter XXX. Tyrannos, & XI. Viros, qui in Piræo imperarant. *Xenoph.* II. ἑλλ.

8 *Qui superioris more crudelitatis erant usi.*] Qui nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis aggressi sunt. Justin. 5. 10. 5. Qui ad turbatas res amice componendas constituebantur, illi superiorum XXX. tyrannorum crudelitatem æmulabantur atque exercebant. Diodor. lib. 14. Cæterum notandum probe est, quod ii ipsi, qui morbis & civium malis remedia facere jussi fuerint, quandoque cura neglecta exasperent morbos in suum commodum. De Meleagro locus exstat luculentus apud Diodor. lib. 18. Quem quoque tangit Justin. 13. 3. 2. De Corbulone Tacit. 11. 19. Et sæpius arbitri eos, qui illos in præsidium ac litium finem ceperunt, perverterunt atque eorundem omnes fortunas ad se traxerunt. Aristot. 5. polit. 6. Ἐν δὲ τῇ εἰρήνῃ &c. Justin. 8. 3. 14. & 15. *Forte evenit, &c.* Gebh. Vide not. Berneggeri ad d. l. Justini.

9 *Reipublicæ procuratio.*] Democratia.

10 *Neque anteactarum rerum accusaretur.*] Vnicum sed & haud fallax componendarum civilium dissensionum remedium. P. Syrus v. 122.

Civilis belli oblivio, defensio est.

Quod non inscite quoque prudentes Reipubl. gubernatores fessis ac desperatis rebus applicuerunt. Hoc consilii dat Olympiadi Eumenes infra; *Sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum oblivisceretur, & in neminem acerbiore uteretur imperio.* Cæsar lib. 7. Comment. cap. 34. *Hoc decreto interposito cohortatus Æduos, ut controversiarum ac dissensionum obliviscerentur.* Tacit.

accusaretur, neve multaretur: 1 eamque illi legem OBLIVIONIS

cit. lib. 4. Histor. cap. 44. *Proximo Senatu inchoante Cæsare de abolendo dolore & priorum temporum necessitatibus.* Aurel. Victor Cæsarib. cap. 35. m. de Aureliano Imperatore. *Ad Græciæ morem decreta abolitione.* Patercul. lib. II. cap. 58. f. *Illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum relatum à Cicerone, oblivionis præteritarum rerum, decreto Patrum comprobatum est.* Sic. anno V. C. CCCIV. M. Duilius tribunus pl. punitus morte vel exsilio Decem-viris suppliciorum finem fecit, & oblivione simultatum decreta; reliquis, qui Decem-virorum voluntati subservissent impunitatem dedit. *Gebhard.*

1 *Eamque illi legem oblivionis appellarunt.*] Loquitur de Amnestia, celeberrimo instituto, quo cautum erat, ut omnes placide viverent ἔχοντες ἕκαστοι ἃ ἔχουσι. *Keuchen.* Illam *legem oblivionis* Nepos, *memoriam omnem discordiarum oblivione sempiterna deletam*, Tullius Philippic. I. *Plebiscitum, ne qua præteritarum rerum mentio fieret.* de quo loco vide Muret. 2. Var. 15. & Fabrit. ad Orosium. Val. Maximus lib. 4. cap. I. Oros. lib. II. 17. Justin. lib. 5. Κάλλιστον ἐκ παιδείας ῥῆμα μὴ μνησικακεῖν, *pulcherrimum ex sapientiæ studiis petitum vocabulum, memoriam injuriarum esse delendam*, Æschines, τὸ τῆς ἀμνηστίας ψήφισμα, *oblivionis decretum*, Plutarchus, appellavere. Argumentum legis fuit, ΜΗ ΜΝΗΣΙΚΑΚΕΙΝ, ΜΗΤΕ ΑΔΙΚΟΝ ΜΗΤΕ ΔΙΚΑΙΟΝ ΛΕΓΕΙΝ. Atqui ea mox ab omni multitudine, & singulatim à Judicibus & Senatu, solemnibus juramentis confirmata est, quorum formulæ apud Andocidem, Rhetorem Græcum, Oratione, quæ de Mysteriis scripta est, adhuc leguntur, & hic necessario repræsentandæ sunt. Jurabant omnes: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΟΥΔΕΝΙ, ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝΔΕΚΑ, ΟΥΔΕ ΤΟΥΤΩΝ, ΟΣ ΑΝ ΕΘΕΛΟΙ ΕΥΘΥΝΑΣ ΔΙΔΟΝΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ, ΗΣ ΗΡΞΕΝ. Senatores: ΟΥ ΔΕΞΟΜΑΙ ΕΝΔΕΙΞΙΝ, ΟΥΔΕ ΑΠΑΓΩΓΗΝ ΕΝΕΚΑ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΓΕΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΦΕΥΓΟΝΤΩΝ. Judices: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ, ΟΥΔΕ ΑΛΛΩ ΠΕΙΣΟΜΑΙ, ΨΗΦΙΟΥΜΑΙ ΔΕ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ. Neque in alium finem mox rogata ab Archino lex, & admissa est; *Si quis in jus vocat adversus hoc jusjurandum, reus exceptione utitor: eaque de re Archontes primum judicia reddunto: prior qui exceptione utitur, dicito: qui causa ceciderit, epobelia multator.* Hæc enim ejus sententia apud Isocratem exstat. Ex quibus satis apertum est, Amnestia à Thrasybulo sancita, & multitudini probata, omnem, etiam cætera justissimam actionem, civilium motuum ac bellorum, injuriarumque nomine instituendam, Magistratibus in cives, ac civibus in Magistratus ac cives, omnino clausam fuisse ac præcisam. *Boxhorn.* Ἀμνηστίαν venuste describit Claudianus lib. II. in Rufin. v. 125.

Mens eadem cunctis, animisque recentia ponunt
Vulnera, non odit victus, victorve superbit.
Et quamvis præsens tumor & civilia nuper
Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret:
In ducis eximium conspiravere favorem.

Flavius Vopiscus in Aureliano Amnestiam fuisse decretam refert exemplo Atheniensium. Orosius l. 7. c. 6. *Claudius mox ut confirmavit imperium, magna atque adhuc Romæ incognita usus clementia ne in tantam nobilium multitudinem ultio si esset cœpta, sæviret biduum illud, quo de Reipub. statu infeliciter consultatum actumque fuerat, memoriæ exemit, omniumque factorum dictorumque in eo veniam & oblivionem in perpetuum sanxit. Ita illam præclaram & famosam Atheniensium ἀμνηστίαν, quam quidem Roma inducere Julio Cæsari interfecto Senatus, Cicerone suadente, tentaverat, &c. ultronea clementia nullo expetente firmavit.* Gebhard. *Eamque*

VIONIS appellarunt. Neque vero hanc tantum ferendam curavit, sed etiam [1] ut valeret effecit. [2] Nam quum quidam ex his, qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; publice prohibuit, & id quod pollicitus erat, præstitit. Huic 4
pro tantis meritis, [3] honoris corona à populo data est, [4] facta duabus virgulis oleaginis: quæ quod amor civium, non vis, expresserat, nullam habuit invidiam, magnaque fuit gloria. [5] Bene ergo [6] Pittacus ille, qui septem sapientum

que illi legem OBLIVIONIS *appellarunt.*] Nullum dubium est, quin τὸ *legem* heic exterminandum censeamus, cujus repetita lectio melioribus non solum MSS. & Excerptis repugnat, sed & concinne minus loqui facit Cornelium. Scribe igitur, ac distingue: *Legem tulit, ne quis anteactarum rerum accusaretur, neve mulctaretur; eamque illi* OBLIVIONIS *appellarunt.* Keuchen. Meminit ejus Xenoph. in fine lib.

1 *Vt valeret.*] Vt servaretur. nam multa legibus constituuntur, quæ brevi frustra habentur. Tacit. lib. 13. c. 51. *Militibus immunitas servaretur, nisi iis, qua vano exercent; aliaque admodum aqua; qua brevi servata, dein frustra habentur.* Sic Græci usurpant ἰσχύειν. Polyæn. lib. 2. de Agesilao. Cicero, *Legem tribunus plebis tulit, ut Lex Ælia & Fusia ne valerent.* Pro domo. *De agriis ratum est, de civitate non valuit.* Gebhard.

2 *Nam quum quidam ex his qui simul cum eo in exilio fuerant; cædem eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; publice prohibuit.*] Hoc cum impune facerent post Antalcidæ pacem aliquot Græciæ civitates multis ac magnis tumultibus ac periculis se implicuerunt. Diodor. lib. 15. Ἀπολαβοῦσαι γὰρ τὰς αὐτονομίας (πόλεις) λόγον ἀπῄτουν παρὰ τῶν ἐπεστατηκότων ἐπὶ τῆς Λακεδαιμονίων ἡγεμονίας. Πικρῶς δὲ τῶν ἐλέγχων γινομένων διὰ τὸ μνησικακεῖν τοὺς δήμους. καὶ πολλῶν φυγαδευομένων ἀπέδειξαν ἑαυτοὺς βοηθοὺς τοῖς καταστασιαζομένοις. *Idem.*

3 *Honoris corona.*] In Græciæ civitatibus, maxime autem Athenis, si quis de republica bene esset meritus, huic corona præmium dari solita, quæ ejus capiti imponebatur; cum vel sacrorum vel ludorum causa maxima undique turba hominum convenisset. Accedebat præconis elogium, & ut ita dicam cum Jurisconsultis, superdictum, proclamantis haberi τῷ δεῖνα hunc honorem: ΕΥΝΟΙΑΣ ΕΝΕΚΑ ΤΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ. *Casaubon.* Illius signum erant rami oleagini, de quibus fuse & erudite Paschalius lib. 6. de Coronis cap. 9. & 16. Adde Meursium in Arboreto sacro. *Honoris ergo corona.*] *Ergo* adjecit contra fidem Veterum Lambinus. & ita frequentius locuti Historici Latini. ut Livius, & Græci omisso ἕνεκα καὶ χάριν. *Schott.*

4 *Facta duabus virgulis oleaginis.*] *Oleastrum* vocat Plinius. Apud Aristophanem in Pluto est, Jovem victores athletas coronare κοτίνου στεφάνῳ. *Beroald.* Cæterum duæ aut tres tæniæ invicem tortæ coronam faciebant; quam vocabant stroppum; hoc est, quod ait Festus, *quasdam coronas per coronas currere.* Nam totidem coronæ, quot tæniæ tortæ. His usi fuerunt antiqui Romani, nondum invento coronas è floribus texere, quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit. *Salmas.*

5 *Bene ergo.*] Cum nota approbationis. Ita Græci suum καλῶς. *Boeclerus.*

6 *Pittacus ille.*] Σαρδάπους & σάραπος, apud Laërtium: quem Μιτυληναῖον vocarunt communiter veteres. Floruit

cedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponnesio bello prætor, quum apud [1] Ægos flumen copiæ Atheniensium à Lysandro sunt [2] devictæ. [3] Sed tum afuit, eoque pejus res administrata est. nam & [4] prudens rei militaris, & [5] diligens erat imperii. Itaque nemini erat his temporibus du-

ἐν Ἀχαΐᾳ πόλιν, ἥν τινα Πάτρας καὶ ἐς ἡμᾶς καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ Πατρέως τούτου, συνεπελάβοντο Λακεδαιμόνιοι τοῦ οἰκισμοῦ συνήρατο δὲ καὶ, &c. *Patras* commemorat & Thucyd. l. 1. paullo ante contentionem Cnemi Lacedæmon. Verum tamen nunc *Pharas* potius legendum arbitror, quo modo edendum curavi.

1 *Ægos.*] *Egos*, ut ubique. Codex P. Dan. ubi Lysander ad internecionem devicit Athenienses in Lysandro, initio. & in Alcibiade. sup. vid. N. *Savaro. Ægos flumen.*] Est in Thracia, amnis Ægos, ut Plinius lib. secundo capite 40. aliique testantur; Græci αἰγὸς ποταμὸν vocant, id est, *Capræ flumen.* Stephanus in lib. de urbibus ad Hellespontum oppidum eodem nomine αἰγὸς ποταμὸν posuit. *Magius.*

2 *Devicta.*] Penitus victæ atque ad internecionem cæsæ, ut ad resurgendum nullæ vires restarent, sic loquitur statim supra Miltiade, infra Cimone & Chabria. Curtius l. 9. c. 10. *Cilicia inundata cruore Persarum, & Arbela, cujus campi devictorum à nobis ossibus strati sunt.* Gebh.

3 *Sed tum afuit.*] Negat id Xenoph. lib. 2. ἑλληνικῶν, & Plutarchus in vita Lysandri. Etenim ex eo prælio fuga sibi salutem octo triremibus comitantibus quæsivit, & ad Euagoram Cypri regem se contulit. *Long.* Justin. lib. 6. Cononem ait propter hanc cladem patria amissa, exulem Cyprum aliquandiu incoluisse. Orosius etiam lib. 11. cap. 2. in Cypro hunc exulem mansisse dicit. Isocrates in Euagora, in Cyprum profectum scribit, tum ob vitæ propriæ salutem, tum vero ut patriæ opem ferre posset, & auxilia compararet. *Magius.* De qua re vide etiam Aristotelem 11. Rhet. & Diodorum lib. 14. *Sed tum afuit.*] Absentia imperatoris summi, sed etiam à summo proximi, & jungere consilia jussi, res in deterius administrantur. Plauti dictum est notissimum Amphitruone:

—— *Vbi summus Imperator non adest ad exercitum,*
Citius quod non facto'st usus fit, quam quod facto'st opus.

Sic in absentia Alexandri postquam commissa Tyri obsidione cum expedita manu Arabiam petiisset, operi Perdiccas Craterusque præpositi adeo infeliciter rem curarunt, ut jactæ à se *molis vix ulla vestigia ab Arabia rediens invenerit Alexander.* Curt. lib. 4. cap. 26. 27. Absentia quippe imperatoris segnior ac securior fit miles. Liv. lib. 44. cap. 4. *Neque ipse Perseus, quod plurimum intererat certamini adfuit.* Justinus lib. 42. 4. m. *Pacoro absente exercitus Parthorum relictus in Syria, à Cassio quæstore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur.* Gebhard.

4 *Prudens rei militaris & diligens.*] Infra 4. 3. laudat ducem fortem & prudentem, propriæ ducis virtutes fortitudo, prudentia, & industria, illæ in regenda militia, hæc in tuenda disciplina. Senec. 7. de Benef. 13. *Laus imperatori etiam victo & duci redditur, si & prudentia, & industria, & fortitudo muneribus suis functa est.* Plura Cicer. in Orat. pro L. Manil. *Loccen.*

5 *Diligens erat imperii.*] Ita Lambinus & Savaro edendum curaverunt. Cæteri ad unum omnes, *diligens erat Imperator*, quo modo & Nepotis libellus hic inscribitur. *Schott.* Ita in Conone loquitur Cornel. Nepos. *Diligens imperii* est, qui nihil in eo, quod imperandum est, vacuum relinquit, sed statim imperat. Alias imperia, ut vacua, subditi invadunt. *Boxhorn.*

1 *Non*

dubium, si adfuisset, illam Athenienses calamitatem accepturos non fuisse. Rebus autem afflictis quum patriam 2
obsideri audisset, [1] non quæsivit ubi ipse tuto viveret, sed unde præsidio esset civibus suis. Itaque contulit se [2] ad Pharnabazum [3] satrapem Ioniæ & Lydiæ, [4] eundemque generum regis & propinquum: apud quem ut multum gratia valeret, multo labore multisque effecit periculis. Nam quum Lacedæmonii Atheniensibus devictis, in societate non manerent, [5] quam cum Artaxerxe fecerant, [6] Agesilaumque bellatum misissent in Asiam, maxime impulsi

1 *Non quæsivit, ubi ipse tuto viveret.*] Sic Cicero lib. 8. Epist. ad Attic. 1. *Ei statim rescripsi, hominemque certum misi de comitibus meis, non me quærere, ubi tutissime essem.* Lambin. Sed tamen ante securitatem quæsiverat, ut Isocrates Oratione citata attestatur, & Plutarchus in Euagora. Ait in Artaxerxe, haud securitate contentum fuisse, sed rerum mutationem, veluti in pelago fluctum exspectasse. *Mag.* Patriæ deesse ubicunque sit, vir bonus non debet, imo non vult. Lib. 5. c. 51. *Nisi hæc quoq; pro patria dimicatio esset, cui deesse, quoad vita suppetat, aliis turpe, Camillo etiam nefas est.* Gebh.

2 *Ad Pharnabazum.*] Justin. lib. VI. hæc copiosius habet. Item Xenophon libro 4. ἑλληνικῶν, unde ista fere descripta sunt. *Longol.*

3 *Satrapem Ioniæ & Lydiæ.*] Justin. lib. 5. Lydiæ Satrapem sive Præfectum, non *Pharnabazum*, sed *Tissaphernem* dicit. *Mag.* Nepos infra in Datame, alium Satrapem vocat illarum provinciarum, Ariobarzanem. Vnde apparet, Ioniam & Lydiam, unam tantum Satrapiam fuisse, seu præfecturam provincialem, quæ ab uno Satrape regebatur. Sic Herodot. lib. 5. Orœtem quendam νόμον τόν τε Φρύγιον καὶ Λύδιον καὶ Ἰωνικὸν obtinuisse refert, quod ex aliis etiam Scriptoribus ratum fecit eruditissimus Brissonius. *Keuchen.*

4 *Eundemque generum Regis.*] Supra in Pausania: *Mardonius Satrapes regius, natione Medus, regis gener.* Vt credibile sit, illas semper eparchias à solis Magni Regis generis administratas fuisse, qui nonnunquam vice socri sui fungebantur. *Keuchen.* Duxerat autem Pharnabazus Apamam uxorem, unam ex Artaxerxis filiabus, ut tradit *Plutarchus* in Artaxerxe.

5 *Quam cum Artaxerxe fecerant.*] Plutarchus ibidem dicit eam esse appellatam εἰρήνην τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου, pacem factam Antalcide interprete & legato: si fas est, inquit ille, contumeliam & proditionem pacem appellare. Hanc commemorat & Xenoph. lib. IV. de rebus Græciæ. Sed hæc pax posterius facta est, quam Agesilaus in Asiam classem, exercitumque trajecisset, ut intelligere licet ex Plutarcho in apophth. Lacon. ibi, ἐπεὶ δὲ Κόνων καὶ Φαρνάβαζος τῷ βασιλέως ναυτικῷ θαλαττοκρατοῦντες, &c. Videtur igitur ea societas esse intelligenda, quam Lacedæmonii cum Dario secundo, hujus Artaxerxis, qui Μνήμων, id est, *Memor* dictus est, & Cyri patre fecerunt: de qua Thucydides libro 8. Sed discrepat à Xenophonte & Plutarcho Probus. Illi enim narrant, Agesilaum eo in Asiam à Lacedæmoniis esse missum, quod audierant, regem Persarum Artaxerxem exercitum & classes adversus Græcos parare; Xenoph. & Plutarch. in Agesilao. Non igitur Lacedæmonii, sed Persæ in societate non manebant. *Lambin.*

6 *Agesilaumque.*] Cod. P. Danielis, *Hagesilaumque.*

1 A Tis-

pulsi [1] à Tissapherne, qui ex intimis regis ab amicitia ejus defecerat, & cum Lacedæmoniis coierat societatem. [2] hunc adversus Pharnabazus habitus est imperator: ne quidem verè exercitui præfuit Conon, ejusque omnia arbitrio gesta sunt. Hic [3] multum ducem summum Agesilaum impedivit, sæpeque ejus consiliis obstitit. Neque vero non fuit apertum, si ille non fuisset, [4] Agesilaum Asiam Tauro tenus regi fuisse erepturum. Qui posteaquam domum à suis civibus revocatus est, quod Bœotii & Athenienses Lacedæmoniis bellum indixerant: Conon nihilo secius apud præfectos regis versabatur, hisque omnibus maximo
3 erat usui. Defecerat à rege [5] Tissaphernes, neque id tam Artaxerxi quam cæteris erat apertum. Multis enim magnisque meritis apud regem, etiam quum in officio non maneret, valebat. [6] Neque admirandum si non facile ad credendum inducebatur, reminiscens, ejus se opera [7] Cyrum fratrem superasse. Hujus accusandi gratia Conon à Phar-

1 *A Tissapherne.*] Tradit Xenophon in Agesilao, huic Regis jussu caput à Tithrauste esse abscissum. Idem & Diodorus XIV. Erat hic homo perditus & universo Græcorum generi infestus, ut Plutarch. refert.

2 *Hunc adversus Pharnabazus habitus est imperator.*] Acribus hostium ducibus acres ac negotiis pares Legatos quoties rex opponit, non injuria sibi optima quæque de successu spondere debet. Laudanda Darii circumspectio, qui celebrata Alexandri virtute & celeritate in recuperando Græciæ ducatu opposuit Memnonem Rhodium fortitudine & rei militaris scientia præstantem: Diod. lib. XVII. ἡγεμόνας δ' ἀρίστους προκρένων, ἐν τοῖς ὑπῆρχε καὶ Μέμνων ὁ Ῥόδιος διαφέρων ἀνδρείᾳ καὶ συνέσει στρατηγικῇ. Vide Justinum XXXI. c. 7. p. *Sed adversus Annibalem quis melior quam Africani frater crearetur?* Gebhard.

3 *Multum ducem summum.*] Mendozæ codex & Savaronis editio, *Hic multum ducem summum.* Quod non aspernabile videtur. Quid enim est *militum dux summus*, nisi forte anserum aut anatum aut gregis ducem comminisci velit. *Gebh.*

4 *Agesilaum Asiam Tauro tenus Regi fuisse erepturum.*] Videntur hæc transcripta è Diodoro lib. XV. Καὶ πέρας εἰ μὴ μετεπέμψαντο αὐτὸν οἱ Σπαρτιάται διά τινὰς πολιτικὰς χρείας σχεδὸν ἂν καὶ τὴν ὅλην τῶν Περσῶν βασιλείαν εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους κατέστησεν. Agesilao inferius: *Qui cum victori præesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi.* Gebh.

5 *Tissaphernes.*] Longolius *Tisaphernes.* Codex Danielis *Thysiphernes*, ut ubique. Scribendum *Tissaphernes*, nam in Græco est Τισσαφέρνης. *Keuch.*

6 *Neque admirandum.*] Venustius scripta lectio, & Vltrajectinus, *neque id mirandum.* Schott. Gebhard.

7 *Cyrum fratrem.*] Dario ac Parysatidi (ut ait Plutarchus in Artaxerxe) filii quatuor fuerunt, major natu Artaxerxes hic de quo loquitur Probus, cui Mnemoni, hoc est memori cognomentum fuit: proxi-

Pharnabazo ad regem missus, [1] posteaquam venit, primum ex more Persarum [2] ad Chiliarchum, [3] qui secundum gradum imperii tenebat, [4] Tithraustem accessit, seque ostendit cum rege colloqui velle. nemo enim sine hoc admittitur. Huic ille inquit, *Nulla mora est: sed tu delibera, [5] utrum colloqui malis, [6] an per literas edere, qus cogitas: Ne-*

proximus ætate Cyrus hic: & iis juniores Ostanes, & Oxathres Artaxerxes, & Cyrus de regno inter se armis decertarunt: tandem Cyrus primum ab Artaxerxe (ut quidam volunt) vulneratus, post à Persico adolescente nomine Mithridate, postremo à Caunio quodam vilissimo homine sauciatus, venaque poplitis perfracta concidens, & tempus ad lapidem allidens, exanimatus est. Auctor Plutarchus in Artaxerxe, qui hunc, Tissaphernis opera, Cyrum bello superasse non dicit, sed solum ad rem quod attinet, retulit, Quod cum Artaxerxes regnum esset adeptus, & Pasagardis à Persarum sacerdotibus de more se regno vellet initiari: Tissaphernes Cyrum, qui fratrem sibi prælatum necare insidiis nitebatur, detulit, fuitque in causa ut ille comprehensus, in carcerem conjiceretur. E quo postea dimissus, copias ad bellum cum comparasset, variisque rationibus militiæ consilium dissimularet, dum adversus Artaxerxem adscendere parat, Tissaphernes Regem adiens, rem omnem, bellique apparatum, indicavit.

1 *Posteaquam venit.*] Justinus VI. *Itaque Conon diu rege per epistolas frustra fatigato, ad postremum ipse ad eum pergit.* Plutarch. quoque in Artaxerxe Cononem testatur ad regem epistolam misisse, mandasseque iis qui ferrent, ut per Zenonem Cretensem vel Polycritum medicum, aut si non adessent, per Ctesiam medicum, regi eam redderent. *Magius.*

2 *Ad Chiliarchum.*] Codex P. Danielis, *ad Cheliarchum.* Lege χίλαρχον. P. *Daniel.* Qui fuit tribunus militum. *Long.* Χιλίαρχος à Græcis dicitur, qui mille Viris præfectus est. D. Hieronym. Exod. c. 18. pro *Chiliarcho Tribunum* dixit: Ad hanc vocem quod attinet, Q. Curt. l. v. sic inquit: *Novem qui fortissimi judicati essent, singulis militum millibus præfuturi erant; Chiliarchos vocabant.* Josephus libro III. de bello Judaico: *Milites*, inquit, *ad Centuriones, illi ad Chiliarchos conveniunt.* Mag. Cæterum iste Chiliarchus alio nomine ob officium vocatur εἰσαγγελεύς. Diodorus lib. XVI. Ἀριστοζάνης ἦν εἰσαγγελεὺς τοῦ βασιλέως καὶ πιστότατος τῶν φίλων μετὰ Βαγώαν. Colligo tamen aliquando ista officio separata fuisse, & Chiliarchi dignitatem Internuncii sive εἰσαγγελέως honore ampliorem atque celsiorem. Nam ut patet ex lib. XVII. Aristozanes postea demum ad Chiliarchi gradum ascendit. *Gebh.* Idem Megistanes vocabatur, & post Regem totius regiæ curationem habebat, quemadmodum apud Ægyptios dioecetes. Qualia in Oriente multa nomina, quæ se latissime extendunt. Nec ambigo, quin hic fuerit unus ex Persarum δορυφόροις, quos mille fuisse, testatur Athenæus lib. XIII. cap. 3. Quibus aliquanto viliores erant *Cubicularii* ad ostium palatii, quos πυλωροὺς vocabant, vel, secundum Plutarchum, κατευνάστας. *Keuchen.*

3 *Qui secundum gradum imperii tenebat.*] Venusta figura dictum. Cicer. de Offic. *Tenere consularis dignitatis gradum.* Et pro Planco. *Summum in aliquo loco tenere & dignitatis & gratia.* Infra Phocione. *Namque auctus adjutusque à Demosthene, eum quem tenebat, ascenderat gradum.* Sueton. Claud. c. 4. *Quin per eosdem gradus & articulos producendus sit.* Gebh.

4 *Tithraustem.*] Longolius *Titharsten.* Cod. P. Dan. *Tethrausten.*

5 *Utrum colloqui malis, an per literas edere.*] *Per epistolam, aut per nuncium*, ut est apud Plautum in Mil. act. IV. sc. 6. Et in

Necesse est enim 7 *si in conspectum veneris,* 8 *venerari te regem,* quod 9 προσκυνεῖν illi vocant. Hoc si tibi grave est, per me nihilo secius, editis mandatis, conficies quod studes,

in hac narratione sæpius Nepos ἑλληνίζει. Nam Græci βασιλέα ἁπλῶς τὸν Πέρσην appellabant, ut supra à nobis ad Miltiadem notatum. Qui tamen adeundi mos ab aliis deinceps regibus, aut regia potestate præditis observatus. Tacitus IV. Ann. de Tiber. *Moris quippe tum erat, quanquam præsentem, scripto adire.* Keuchen.

6 *An per literas edere.*] *Agere,* Schott. Dan. Gifan. Savaro. Malim *edere.* Curtius dixit quoque *edere mandata* lib. 10. c. 32. Noster paullo post. Liv. l. 30. *Gebh. Posteaquam edita mandata. An per literas.*] Mos vetus, quanquam præsentem principem scripto adire. De quo etiam Tacitus IV. Annal. Caussæ ejus, ut mediate, non plus minusve loquantur: ut rem magis animo & memoriæ Principis commendent; ne coram alloquuti, Principem occupatum longo teneant sermone: ut tempus ad integram consultationem servetur: ut repulsæ pudori literis, quæ non erubescunt, occurratur. Lipsius in comm. & Forstner. in not. polit. ad d. l. Taciti. Cononi caussa fuit, quod præsens nollet more Persarum adorare regem, ut mox auctor addit. *Loccen.* Illud *agere* expungit Vltrajectina & Longoliana editio.

7 *Si in conspectum veneris.*] Arnobius μιμητικῶς in simili narratione lib. VI. *Vt eos possimus coram & cominus intueri, affari de proximo.* Vbi & *affari* est, quod hoc loco προσκυνεῖν, sive *adorare.* Keuchen.

8 *Venerari te Regem.*] Præter cæteros Justinus lib. 6. *Itaque Conon diu rege per epistolas fatigato, &c.* Reges enim Persarum se fratres Solis & Lunæ jactabant & ut dii adorari volebant. Præter ea quæ in Sidonium ep. 9. lib. 8. elegantissime Petrus Chrysologus Serm. 120. *Neve simus ut Persarum reges qui subjecta nunc pedibus suis sphæra, ut polum se calcare vices mentiuntur. nunc radiato capite ne sint homines, solis resident in figura, nunc impositis sibi cornibus, quasi viros se esse doleant, effœminantur in lunam, nunc varias velut siderum sumunt formas ut hominis perdant figuram.* Savaro, Plutarchus in Themistocle ex persona Artabani Chiliarchi: Ἡμῖν δὲ πολλῶν νόμων καὶ καλῶν ὄντων, κάλλιστος οὗτός ἐστι, ΤΙΜΑΝ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΥΝΕΙΝ ΕΙΚΟΝΑ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΤΑ ΣΩΖΟΝΤΟΣ. Ergo Orientalium fuit, Reges suos superstitiose venerari, sive adorare. Quod apud se in more esse, negabant Lacedæmonii. Vide Herodot. Polymn. Οὔτε γάρ σφι ἐν νόμῳ εἶναι ἄνθρωπον προσκυνέειν. Hebræi eundem cultum observabant, ut apparet ex Samuelis II. capite I. & 14. Jud. X. De aliis auctor locuples est Nazianzenus Orat. I. in Julianum: Νόμος ἐστὶ βασιλικὸς, οὐκ οἴδαμεν, εἰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, παρ' ὅσοις τὶ βασιλικεύσθαι. Lege Arnob. lib. III. adversus Gentes, & Isocratem in Panegyrico. Mos adorandi talis erat: Genu flexo, proni procumbentes in terram, fronte humum feriebant, ac terram osculabantur. Curt. V. & VIII. c. 31. Val. Max. VII. 2. Joseph. XX. Martial. X. ep. 72. Manus etiam ad tergum referebant: ut tradit Lucianus in Navigio. Ac Reges quidem ut Deos venerabantur, & pro talibus eos habebant. Vnde postmodum orta est omnis illa idololatria, quam *Regum stultitiam* vocat in Dario Sulpicius. Qualis in Nebucadnezare, Alexandro Magno, Romanisque Imperatoribus tristia experimenta habemus. *Keuchen.* Plura Brissonius lib. I. Persic. & Petrus Pithæus lib. I. adv. subcess. *Schott.* De *Adulandi* voce vid. Cl. Gronov. notas ad Lib. 9. 18.

9 Προσκυνεῖν.] Codex noster προσκύνησιν. Quod eodem recidit. *Schott. Gebhard.* Plutar. Historiam tribuit Themistocli, nisi forte utrique acciderit. *Schott.*

1 *Sed*

des. Tum Conon, *Mihi vero*, inquit, *non est grave quem-*
vis honorem habere regi: [1] *sed vereor ne civitati meæ sit oppro-*
brio, si, quum ex ea sim profectus quæ cæteris gentibus impera-
re consueverit, potius barbarorum quam illius more fungar.
[2] Itaque quæ volebat, huic scripta tradidit. Quibus co- 4
gnitis, [3] rex tantum auctoritate ejus motus est, ut Tissa-
phernem hostem judicarit, & Lacedæmonios bello perse-
qui jusserit, [4] & ei permiserit, [5] quem vellet, eligere ad
dispensandam pecuniam. [6] Id arbitrium Conon negavit
sui esse consilii, sed ipsius, [7] qui optime suos nosse debe-
ret. Sed se suadere, Pharnabazo id negotii daret. Hinc
magnis muneribus donatus, ad mare est missus ut Cypriis
& Phœnicibus, [8] cæterisque civitatibus maritimis, naves
lon-

1 *Sed vereor ne civitati meæ sit opprobrio.*] Græcis enim aut Atheniensibus, severo populo turpis & indigna ejusmodi veneratio habebatur. Vid. Val. Max. 6. 3. ext. & Plutar. Themistocle. Quare Ismenias lepidi Strategemate usus est, cum regem Persarum accederet, quod narrant Ælian. 1. Var. 21. Plutarch. Artaxerxe.

2 *Itaque quæ volebat, huic scripta tradidit.*] Lambin. aliis in libris impressum fuisse testatur, *Quæ huic volebat, scripta tradidit.* Vnde quidem effingere maluerunt; *Quæ hunc volebat, ei scripta tradidit.* Nihil literis, sed per internuntios acta omnia tradit Justin. l. 6. c. 2. *Agit tamen cum eo per internuncios.* Gebh.

3 *Rex tantum auctoritate ejus motus est.*] Contra Diodorus, qui suasu Pharnabazi scribit ab Artaxerxe classis imperium Cononi fuisse mandatum, l. XIV. *Φαρνάβαζος δὲ, τῶν πρὸς Λακεδαιμονίους ἀνοχῶν γενομένων ἀνέβη πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ συνέπεισεν αὐτὸν στόλον ἑτοιμάσαι καὶ ναύαρχον καταστῆσαι Κόνωνα Ἀθηναῖον. Gebhard.*

4 *Et ei permiserit.*] Diodorus paullo aliter eodem libro.

5 *Quem vellet, eligere ad dispensandam pecuniam.*] *Ταμίαν* Græci vocant, pecuniis cogendis, administrandisque præfectum. *Dispensator* aliquando dicitur (servile alias id nomen.) Vide Marcell. Donatum in Sueton. August. c. 67. *Boecler.*

6 *Id arbitrium negavit sui esse consilii.*] Eam lectionem, prudenter. Nam mire placet hominibus, iis inprimis, qui nobis majores sunt, si ita illis consilium demus ut eos rectius sapere dicamus, quod etiam Epidicus observat ap. Plautum. 2. 10. 272. Sic apud Cæs. B. C. 1. 13. Decuriones Auximi docent *sui judicii rem non esse.*

7 *Qui optime suos nosse deberet.*] Martialis :

Principis est virtus maxima, nosse suos.

Rationem non contemnendam consignavit Trogus apud Justinum lib. VI. cap. 2. *Postulat dari sibi ministrum impensæ, quia pluribus id mandare perniciosum sit.* Gebhard.

8 *Cæterisque civitatique maritimis naves longas imperaret.*] Phrasis valde frequens Curtio, ut inde colligam, nec non ex aliis plurimis Ruffum Cornelii nostri perstudiosum fuisse. Sic dixit l. III. c. 4. *Naves sociis imperare.* Cæsar l. VI. de Bell. Gall. cap. 4. Curt. lib. IX. c. 38. *Equites civitatibus imperare.* Iste iterum lib. I. Comment. cap. 7. *Provinciæ toti quam maximum militum numerum imperaret.*

 lib.

longas imperaret, [1] classemque quæ proxima æstate mare tueri posset, compararet, dato adjutore Pharnabazo, sicut ipse voluerat. Id ut Lacedæmoniis est nunciatum, [2] non sine cura administrarunt, quod majus bellum imminere arbitrabantur, quam si cum barbaro solum contenderent. Nam [3] ducem fortem & prudentem [4] regiis opibus præfuturum, ac secum dimicaturum videbant, quem neque consilio neque copiis superare possent. Hac mente magnam contrahunt classem, proficiscuntur [5] Pisandro duce. [6] Hos Conon apud Cnidum adortus, magno prælio fugat, [7] multas

lib. VIII. cap. 4. *Qua oblata potestate omnibus iis civitatibus, obsides imperat.* Nepos vita Attici: *cum privatis pecunias per epistolas imperaret.* Sic Græci adhibent ἐπαγγέλλειν. *Gebh.*

1 *Classem compararet.*] Sic Mss. & Vulgati in Agesil. *Namque fama exierat Artaxerxem comparare classes.* In Miltiad. *Classem quingentarum navium comparavit.* Savaro.

2 *Non sine cura rem administrarunt.*] *Amministrant*, Codex P. Dan. Auxilia enim navalis belli à Rege Ægypti Hercynione petiverunt, & undique à sociis magna contraxere subsidia, ut inquit Orosius lib. III. cap. 2. *Mag.*

3 *Ducem fortem & prudentem.*] Et præterea res hostium apprime edoctum Diodor. lib. XIV. Οὗτος γὰρ ἦν ἔμπειρος τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων, μάλιστα τῶν πολεμίων. *Gebhard.*

4 *Regiis opibus.*] Codex P. Danielis, *Regis opibus.* Sic in Themistocle, *classiariis Regis*, pro *regiis.* Keuchen.

5 *Pisandro duce.*] Sic legendum, *Pisandro duce*, non *Lysandro*, ut habent libri vulgati. *Lambin.* Græcis est Πείσανδρος. Xenoph. IV. Plutarch. Agesilao, & Justinus. Diodoro XIV. est Περίαρχος, ut alii notarunt, mendose. *Bongars.*

6 *Hos Conon apud Cnidum.*] Isocrates in Euagora, de Cononis rebus gestis loquens, & consilio quod Persis dedit ad opprimendum Lacedæmonios: Πεισθέντων ταῦτα τῶν στρατηγῶν καὶ ναυτικοῦ συλλεγέντος Λακεδαιμόνιοι μὲν κατεναυμαχήθησαν, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀπεστερήθησαν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἠλευθερώθησαν. Sic victis Spartanis à Conone secuta est libertas Græciæ; igitur solutum fuit eorum imperium: idem in Orat. ad Philipp. Συστάντος τῷ Κόνωνι, ναυτικοῦ περὶ Κνίδον, νικήσας τῇ ναυμαχίᾳ. Λακεδαιμονίους μὲν ἐξέβαλεν ἐκ τῆς ἀρχῆς τοὺς δὲ ἄλλους Ἕλληνας ἠλευθέρωσε. Ex his constat, Lacedæmoniorum clade ad Cnidum accepta fuisse finitum; qua in re Græcorum omnium firmus est consensus. Cœperat anno priore Olymp XCIV. desiit anno altero Olympiadis XCVI. duravit annos vix X. Isocrates Panathenaico: Σπαρτιᾶται ἔτη δέκα μόλις ἐπεστάτησαν τῶν Ἑλλήνων. *Casaubon.*

7 *Multas naves capit, complures deprimit.*] Curtius lib. 4. c. 37. vocat *Demergere. Naves*, inquit, *omnes fere aut demersit aut cepit.* Sed istud non est inelegantius. Cæs. 1. Civ. B. c. 58. *Partem navium depriment; nonnullas cum hominibus capiunt.* Lib. 2. B. C. cap. 6. *In naves impeditas impetum faciunt celeriterque deprimunt.* Tacit. Hist. l. 4. cap. 79. *Major pars navium depressa aut capta.* Hirt. lib. de Bell. Alex. cap. 11. *Capta est una hostium quadriremis, depressa est altera.* Ibid. c. 16. *Deprimuntur tres nostris incolumibus omnibus.* Auctor de Vir. Illustr. cap. 41. Græci vocant βυθίζειν, crebrius καταδῦσαι. Diod. Aristoph. Ran. Act. 1. sc. 2.

———Κατεδύσαμέν γε ναῦς.

Τῶν πολεμίων ἢ δώδεκ' ἢ τρισκαίδεκα.

1 Qua

tas naves capit, complures deprimit. 1 Qua victoria non ſolum Athenæ, ſed etiam cuncta Græcia, 2 quæ ſub Lacedæmoniorum fuerat imperio, 3 liberata eſt. Conon cum parte navium in patriam venit: 4 muros dirutos à Lyſandro utroſque & Piræei & Athenarum, reficiendos curat, pecuniæque quinquaginta talenta, quæ à Pharnabazo acceperat, 5 civibus ſuis donat. 6 Accidit huic, quod cæteris 5 mor-

1 *Qua victoria non ſolum Athena.*] Accidit illa ſub Eubulide; ut teſtatur illius ætatis Lyſias. Quare Diodorus errat neceſſario, qui in anno præcedente, ſub archonte Diophanto, illam refert. *Meurſius.* Meminit ejuſdem Athenæus lib. 1. Deipnoſ. Κόνων δὲ τῇ περὶ Κνίδον ναυμαχίᾳ νικήσας Λακεδαιμονίους.

2 *Qua ſub Lacedæmoniorum fuerat imperio.*] Ἁπλῶς heic ſumitur *imperium*, pro θαλαττοκρατίᾳ, quæ nihil aliud fuit, quam Spartanorum & Athenienſium alterna poteſtas obtinendi maris. In Pelopida: *Qua paucitate perculſa eſt Lacedæmoniorum potentia.* Quod frequens apud Cornelium & alios. *Keuch.*

3 *Liberata eſt.*] Vnde etiam erectæ fuerunt publico ſumptu binæ ſtatuæ prope Jovis Servatoris ſimulachrum, quarum una Cononis, altera Euagoræ Cypri Regis. Vide Plutarchum.

4 *Muros dirutos à Lyſandro.*] Sed permiſſu Pharnabazi, cum quo in Peloponneſum navigans Laconicam vaſtavit, ſocioſque Athenienſium in Spartanos incitavit. *Ernſt.* Iſocrates ad Philippum: Οὐ μόνον δὲ τὰ τείχη τῆς πατρίδος ἀνώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν εἰς τὴν αὐτὴν δόξαν προήγαγεν. Sic Demoſthenes, Pauſanias, Xenophon, Athenæus, Polyænus, alii; nec ullus exſtat fere ſcriptor, qui non minimum alludat. Juſtin. lib. 6.

5 *Civibus ſuis donat.*] Athenæus præter iſtam libertatem, plura illius recenſet in cives beneficia, lib. 1. *Longol.*

6 *Accidit huic, quod cæteris mortalibus; ut inconſideratior in ſecunda, quam in adverſa eſſet fortuna.*] Iiſdem pene verbis Juſtinus fine Philippicarum Hiſtor. *Hamilcar*, inquit, *magnis rebus geſtis, dum fortunam inconſultius ſequitur, in inſidias deductus occiditur.* Contra de Timoleonte: *Id quod difficilius putatur, multo ſapientius tulit ſecundam quam adverſam fortunam.* Contrarium ſentit Diodorus: Εὐτυχέστερον ὑπάρχει συμφορὰς ἐνεγκεῖν ἐπιδεξίως, ἢ τὰς εὐμεγέθεις εὐημερίας ἐμφρόνως. Sed aſſentior Nepoti, & rationem reddit Tacit. lib. 1. cap. 15. Hiſt. *Secundæ res*, inquit, *acrioribus ſtimulis animum explorant: quia miſeriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.* Quem locum expreſſiſſe Tacit. ex Oratione M. Catonis pro Rhodienſibus mihi videtur. Fragmentum iſtud, pro ut emendavit Cl. P. Scriverius ex l. 7. c. 3. Gellii, advocabo: *Scio ſolere pleriſque hominibus rebus ſecundis atque prolixis atque proſperis animum excellere, atque ſuperbiam atque ferocitatem augeſcere atque creſcere; quod nunc magna cura mihi eſt, quia hæ res tam ſecundæ proceſſerint, ne quid in conſulendo adverſi veniat, quod noſtras ſecundas res conficiet, neve hæc lætitia nimis luxurioſe eveniat. Adverſæ res ſe domant & docent, quid opus ſit facto; ſecundæ res lætitia tranſvorſum trudere ſolent à recte conſulendo & intelligendo.* Nam res adverſæ futurorum metu diligentiam acuunt atque intendunt; ſecundæ vero ſecuritatem, contemptum atque inſolentiam pariunt. Diodor. lib. 23. Εὐδαιμονέστατοι γὰρ ὄντες τῶν Ἑλλήνων τὴν εὐτυχίαν ὥσπερ βαρὺ φορτίον οὐ φέροντες. Id. lib. 18. Οἱ πλεῖστοι γὰρ διὰ τὴν εὐτυχίαν ἐπαιρόνται μὲν ταῖς εὐτυχίαις ὑπερήφανοι δ᾽ ἐν ταῖς γιγνόμενοι τῆς ἀνθρωπίνης καὶ κοινῆς ἀσθενείας ἐπιλάθονται, διὸ καὶ νῦν τοὺς πλείστους ὁρᾶν ἔξεστιν ἐπὶ τὴν ἀτυχίαν, ὥσπερ τι βαρὺ φορτίον φέρειν ἀδυνατοῦντας. Conqueritur

mortalibus, 1 ut inconsideratior in secunda quam in adversa esset fortuna. Nam classe Peloponnesiorum devicta, 2 quum ultum se injurias patriæ putaret, 3 plura concupivit, quam efficere potuit. Neque tamen ea non pia & probanda fuerunt, quod potius Patriæ opes augeri quam regis maluit. Nam quum magnam auctoritatem sibi pugna sua navali, quam apud Cnidum fecerat, constituisset, 4 non solum

hoc de suis apud Curtium Alexander libro 10. cap. 10. *Secundis rebus, quæ circumfluunt nos, insanire cœpistis, obliti status ejus, quem beneficio exuistis meo: digni hercule, qui in eodem consenescatis; quoniam facilius est vobis adversam quam secundam regere fortunam.* Idem Scriptor de Dario, qui sanctos & mites mores in regio fastigio mutaverat crudelitate l. 3. cap. 7. *Erat Dario mite ac tractabile ingenium, nisi etiam suam naturam plerumque fortuna corrumperet.* Et de eodem Dario Charidemus ibid. *Tu quidem licentia regni subito mutatus documentum eris posteris, homines cum se permisere fortunæ, etiam naturam dediscere.* Hinc intelligendum illud Taciti 6. cap. 48. *An cum Tiberius post tantam rerum experientiam vi dominationis convulsus & mutatus sit.* q. d. Tiberium licentia imperii ac rebus secundis abstractum eos mores induisse, quos fortuna regia præcepisset, abjectis, quos natura & institutio dedisset. Mutatum quoque & convulsum esse Alexandrum regni licentia queritur disertissime facundissimus Curt. lib. 10. cap. 6. *Cœperat esse præceps ad repræsentanda supplicia; item ad deteriora credenda. Sic scilicet res secundæ valent commutare naturam, & raro quisquam erga bona sua satis cautus est.* At revera is sapiens perhibetur, qui utramque fortunam æquo fert animo, neque tristi succumbit, neque secunda effertur. Rutilius:

Nec tantum duris nituit sapientia rebus,
Pectore non alio prosperiora tulit.

Aristot. lib. 1. Ethic. τὸν μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ ἔμφρονα πάσας οἰόμεθα τὰς τύχας εὐσχημόνως φέρειν. Ἄδηλος quidam: Οἱ πεπαιδευμένοι καθάπερ οἱ ἐκ παλαίστρας, κἂν πέσωσι ταχέως καὶ ἐπιδεξίως ἐκ τῆς ἀτυχίας ἐξανίστανται. B. Basilius: Οὗτος οὖν ἐστὶ ὁ νοήμων κυβερνήτης, ὁ ἐστοχασμένως τῆς ὑποκειμένης φύσεως μεταχειριζόμενος τὰ συμπίπτοντα, καὶ ὅμοιος ἀεὶ αὐτὸς ἑαυτῷ διαμένων, μήτε ἐπαιρόμενος ἐν ταῖς εὐθυμίαις, μήτε καταπίπτων ἐν ταῖς συμφοραῖς. Gebhard.

1 *Ut inconsideratior in secunda, quam in adversa.*] Ἴσως μὲν οὖν καὶ ἑτέροις ἤδη τοῦτο συμβέβηκε, τὸ τὰς μὲν ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις ἐξουσίας μὴ δύνασθαι φέρειν ἀνθρωπίνως, ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις εὐλαβῶς ἵστασθαι καὶ νουνεχῶς. Polybius 17. histor. Casaub. vert. Accidit hoc & aliis fortasse jam ante, ut rebus lætis potentiam ferre, sicut homines par erat, nequirent; in adversis caute admodum & prudenter statum suum conservarent. Vide Var. Lect. Mureti libro 5. cap. 15. *Boecl.*

2 *Quum ultum.*] Alii libri habent, *cum ulcisci.* alii, *cum ultum:* ego *ultum* malo. Nam revera ultus erat patriæ injurias muris refectis, & de integro excitatis, quos illi diruerant. *Patriæ injurias* autem, id est, injurias à Lacedæmoniis patriæ illatas. *Lambin.*

3 *Plura concupivit quam efficere potuit.*] Ingenio ambitiosorum relictis mediis ruentium ad summa sua pernicie. Tacit. Ann. cap. 66. *Brutidium artibus honestis copiosum, & si rectum iter pergeret, ad clarissima quæque iturum festinatio exstimulabat, dum æquales, dum superiores, postremo suas ipse spes anteire parat, quod multos etiam bonos pessum dedit: qui spretis quæ tarda cum securitate, præmatura vel cum exitio properant.* Gebh.

4 *Non solum inter barbaros, &c.*] Alterum *inter* redundat. *Schott.*

1 Id

tum inter barbaros, sed etiam inter omnes Græciæ civitates, clam dare operam cœpit, ut Ioniam & Æoliam restitueret Atheniensibus. [1] Id quum minus diligenter esset celatum, Teribazus, qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, simulans ad regem eum se mittere velle [2] magna de re. Hujus nuncio parens, quum venisset, in vincula conjectus: in quibus aliquandiu fuit. Nonnulli eum ad regem abductum, [3] ibique periisse scriptum reliquerunt. Contra ea [4] Dinon Historicus, cui nos plurimum de Persicis rebus credimus, effugisse scripsit. Illud addubitat, utrum [5] Teribazo sciente, an imprudente sit factum.

1 *Id quum minus diligenter esset celatum.*] Valde hic discrepant inter se Historici. Nam Xenophon quidem lib. IV. ἑλλ. narrat, Lacedæmonios, posteaquam cognovissent, Cononem muros urbis & Piræei à Lysandro dirutos, pecunia regia de integro excitasse, & urbeis Ioniæ & Ætoliæ in continente sitas ad Athenienseis transferre cogitare, constituisse his de rebus Tiribazum præfectum regium docere, confisos fore hoc pacto, ut ille aut secum societatem iniret, aut Cononi sumptus in classem suppeditare desineret: Qua re audita, Athenienseis contra cum Conone legatos quatuor, Hermogenem, Dionem, Callisthenem, Callimedontem ad Tiribazum misisse; legatos etiam à sociis, qui una proficiscerentur, evocasse; quorum orationibus auditis, Tiribazum clam Antalcidæ Lacedæmoniorum legato pecuniam dedisse, ut classe ab iis instructa, Athenienses & eorum socii cupidius pacem expeterent atque exoptarent: Cononem autem tanquam injuriam Regi facientem, in vincula conjecisse. Sic Xenophon. Diodorus vero lib. 13. scribit, Tiribazum Cononi, ob res prospere ab eo gestas invidisse, & hac causa prætexta, quod urbeis Atheniensibus acquireret classe, & copiis Regis; eum Sardeis perductum in vincula conjecisse. Isocrates aperte significat in Panegyrico; Cononem immerito à Persis esse comprehensum. *Lambin.*

2 *Magna de re.*] Sic ex fide Mss. mei & Gif. emendavi & dispunxi. Mss. Put. cum vulg. *magna festinatione.* Savaro.

3 *Ibique periisse.*] Editio Parisiensis, *ibique eum periisse.* Diodorus Siculus de eo supplicium sumptum esse significat libro XV. his verbis: Ὑποπλεύσας ὁ Ἰφικράτης μὴ συλληφθῇ, καὶ τιμωρίας τύχῃ, καθάπερ Κόνων ἔπαθεν ὁ Ἀθηναῖος.

4 *Dinon Historicus.*] Alii mendose *Dimon*, vel *Dion*, vel *Dyon.* Scribendum *Dinon*, qui Græcis Δείνων. Plutarch. in Themist. Ἔφορος δὲ καὶ Δείνων, καὶ Κλείταρχος, καὶ Ἡρακλείδης. Athenæus l. 3. & 5. *Longol. Lambin. Mag. Savar.* Scripsit hic Persica, pater fuit Clitarchi, vixitque tempore Artaxerxis Ochi, & Philippi. *Gebhard.* De quo vide Magnum Vossium lib. 5. de Græc. Histor. cap. 8.

5 *Teribazo.*] Qui pedestribus copiis præerat teste Diodor. Sicul. lib. 14.

DION.

DION.

X.

1 DION Hipparini filius Syracusanus, nobili genere natus, utraque implicatus tyrannide Dionysiorum: 2 Namque ille superior, 3 Aristomachen, sororem Dionis, 4 habuit in matrimonio, 5 ex qua duos filios, Hipparinum & Nysæum, procreavit: totidemque filias, 6 Sophrosynen & A-

1 *Dion Hipparini filius.*] Diodorus Siculus l. 16. Δίων ὁ Ἱππαρίνου, Συρακούσιος ὑπάρχων ἐπιφανέστατος. Vide Suidam & Plutarchum. M. Tull. 5. Tuscul. Quæst. Valer. l. 3. c. 8. l. 4. c. 1. *Savaro.*

2 *Namque ille superior.*] Major, antiquior. Sic *Cato superior* Valer. Max. libro 8. capite 15. qui aliis *major.* Superiores eidem *majores* lib. 11. c. 1. *Majores natu in conviviis ad tibias egregia superiorum opera carmine comprehensa pangebant.* Gebhard. Hunc infra Dionysium Siculum priorem vocat. *Keuchen.* Qui duodequadraginta annos tyrannidem obtinuit, cum v. & xx. annos natus dominatum occupasset, inquit M. Tullius lib. v. Tuscul. quæstionum: Et ita Diodorus Siculus lib. 14. Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον Διονύσιος εἰς ἀῤῥωστίαν ἐμπέσων ἐτελεύτησε δυναστεύσας ἔτη τριάκοντα καὶ ὀκτώ. *Lambin.*

3 *Aristomachen sororem Dionis.*] Sic Diodorus lib. 14. Habuit enim duas uxores Dionysius superior, unam nomine Lorida, natione Locram, Xeneti viri civium suorum nobilissimi filiam; alteram Syracusanam, nomine Aristomacham, Hipparini filiam, Dionis sororem. *Idem.* Easque uno die duxit. Ælianus aperte: ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ δύο γυναῖκας ἠγάγετο Διονύσιος, Δωρίδα, τὴν Λοκρίδα, καὶ Ἀριστομάχην τὴν Ἱππαρίνου, Δίωνος δὲ ἀδελφήν. Et adjungit continuo polygamiam: Καὶ παρ' ἑκατέρᾳ ἐπαύετο ἐν μέρει. καὶ ἡ μὲν ἠκολούθει στρατευομένῳ. ἡ δὲ ἐπανήκοντα ὑπεδέχετο. lib. 13. Var. Hist. vid. ad utrumque locum Notas Cl. Schefferi. M. Tullius lib. 5. Tuscul. *Cumque duas uxores haberet, Aristomacham civem suam, Doridem autem Locrensem; sic noctu ad eas ventitabat, ut omnia specularetur, & perscrutaretur ante.*

4 *Habuit in Matrimonio.*] Supr. in Præfat. *sororem germanam habere in matrimonio.* in Cimone totid. verbis. *Savaro.*

5 *Ex qua duos filios Hipparinum & Nysæum.*] Diodorus Siculus: Hipparinum & Narsæum: Plutarchus in Dione, non negat quidem ille, Dionysio majori ex Aristomacha filios esse natos, sed scribit, ex peregrina Dionysium, cujus hic vita scribitur, antequam illa gravida fieret, natum esse; & Aristomacham diu infœcundam fuisse. Sed quod ad rem attinet, Plutarchus tradit Areten nupsisse prius Thearidæ Dionysii fratri; eo mortuo vero, Dioni, cum esset sororis filia. Sic Plutarchus in Dione: Σωφροσύνη μὲν Διονυσίῳ τῷ υἱῷ. συνῴκησεν, Ἀρέτη δὲ Θεαρίδῃ τῷ ἀδελφῷ. τελευτήσαντος δὲ τοῦ ἀδελφοῦ Θεαρίδου Δίων ἔλαβεν Ἀρέτην ἀδελφιδῆν οὖσαν. Idem paullo post scribit, tres liberos Dionysio ex Locrensi uxore esse natos: quatuor ex Aristomacha, duos mares, totidemque fœminas. *Lambin.*

6 *Sophrosynen.*] Editio Parisiana, *nomine Sophrosynem.* Codex Longolianus, *Sophros:* Quod compendio editum, pro *Sophrosynen.* Keuchen.

1 *Nuptum*

& Areten. Quarum priorem Dionysio filio eidem, cui regnum reliquit, [1] nuptum dedit: [2] alteram, Areten, Dioni. Dion autem præter nobilem propinquitatem, generosamque majorum famam, multa alia à natura habuit bona. In his ingenium docile, [3] come, aptum ad artes optimas: magnam corporis dignitatem, [4] quæ non minimum commenda-

1 *Nuptum dedit.*] Sic supra locutus est Nepos in Pausan. *Des ei filiam tuam nuptum.* & iter. infr. *Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit.* Terent. Andria. *Datur illa hodie Pamphilo nuptum?* idem in Hecyra. *Perii, ex quo censes, nisi ex illo cui data est nuptum, obsecro?*

2 *Alteram Areten, Dioni.*] Libri quidam *Aretem* omittunt. Vulgati, *& Areten, quarum priorem Dionysio, &c.* In Æliano Ἀρέτη reponendum, pro Ἀρήτη. lib. 12. Var. Hist.

3 *Come.*] Atqui fuit contumax & acerbus natura, vel Platonis, qui eum optime noverat, testimonio: qui eum reprehendens in epistola quadam, sic ad eum scribit: ἐνθυμοῦ δὲ ὅτι δοκεῖς τισὶν ἐνδεεστέρως τοῦ προσήκοντος θεραπευτικὸς εἶναι. μὴ οὖν λανθανέτω σε, ὅτι διὰ τοῦ ἀρέσκειν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὸ πράττειν ἐστίν, ἡ δὲ αὐθάδεια ἐρημίᾳ ξύνοικος. Sic & Plutarch. in Dione. ἀμέλει δὲ καὶ φύσει τινὰ τὸ ἦθος ὄγκον εἶχεν αὐτοῦ, καὶ τραχύτητα δυσπρόσοδον ἐν ἐντεύξει, καὶ δυσξύμβολον, &c. Idem sub extr. eandem morum asperitatem notat, & verba illa superiora Platonis profert. Et in lib. πῶς ἄν τις διακρίνοι τὸν κόλακα τοῦ φίλου, eo loco, ubi docet, tunc potius monendos & reprehendendos esse amicos, cum rem suam bene gerant, & fortunati sunt, quam cum eis fortuna adversatur. Plutarchi verba sunt hæc. τοιαῦτα τοῦ Κύρου πρὸς Κυαξάρην, καὶ τὰ πρὸς Δίωνα Πλάτωνος, ὅτε λαμπρότατος ἦν, καὶ πάντας εἰς ἑαυτὸν ἀνθρώπους ἐπέστρεφε διὰ τὸ κάλλος τῶν πράξεων καὶ τὸ μέγεθος παρακελευομένου φυλάττεσθαι καὶ δεδιέναι τὴν αὐθάδειαν, ὡς ἐρημίᾳ ξυνοικον. *Lamb.* Hoc quamvis ita fuisse largiamur in cæteris, tamen come fuit & facile adversus docentes ipsum, præsertim erga Platonem ad capienda ab eo virtutum & vitæ præcepta, uti Plato ipse in epist. 7. ad Dionysii propinquos scribit & infr. 2. 3. noster confirmat.

4 *Quæ non minimum commendatur.*] Sic MSS. alii *commendat*: Boecler. *Quæ non minimum commendat.*] Sic legendum est, non, ut vulgo, *commendatur*, natum mendum ex ignoratione verbi. *commendat* enim hoc loco valet, ornat, facit amabilem, benevolentiam atque amorem conciliat: & subintelligendum est, homines seu viros. sic Cicero lib. 1. de orat. sub extr. *& in voce, quæ una maxime eloquentiam vel commendat, vel sustinet,* &c. Idem off. 2. P. Rutilii adolescentiam ad opinionem & innocentiæ, & juris scientiæ P. Mucii *commendavit domus.* Idem oratione post reditum in sen. *cum eum præter simulatam, versutamque tristitiam, nulla res commendaret.* Idem iterum de oratore ad Q. Fr. *oratio placida, summissa, lenis reos commendat.* Horat. epist. 15. lib. 1.

Quod me Lucanæ juvenem commendat amicæ.

Lambin. Respexisse videtur ad Euripideum illud in Phœniss. apud Porphyrium & Stobæum:

Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.

Sic infra in Iphicrate: *Fuit autem & animo magno, & corpore, imperatoriaque forma.* *Commendatur* autem Scripti libri auctoritate retineo. *Schott.* Corporis autem dignitatem in regentibus commendari tralatitium est. Tacit. 2. Ann. cap. 13. *Cum hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi patientiam, comitatem per seria, per jocos eumdem animum laudibus ferrent.* Vide ibid. cap. 73. Eamdem inter

mendatur: magnas præterea divitias à patre relictas; quas ipse tyranni muneribus auxerat. Erat intimus Dionysio priori, [1] neque minus propter mores quam [2] affinitatem. Namque etsi Dionysii crudelitas ipsi displicebat, tamen salvum illum propter necessitudinem, magis etiam [3] suorum causa esse studebat. Aderat in magnis rebus: ejusque consilio multum movebatur tyrannus, [4] nisi qua in re major ipsius cupiditas intercesserat. [5] Legationes vero omnes, quæ essent illustriores, per Dionem administrabantur. Quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter administrando, crudelissimum nomen tyranni [6] sua humanitate

inter adjumenta esse summæ rei adipiscendæ asserit idem lib. XI. cap. 28. De Silio: *Nunc juvenem nobilem, dignitate fortunæ, juventa ac propinquo consulatu ad spem accingi.* Et inter cætera, quæ Galbam destruxerant, erat deformitas. Tacit. lib. I. Histor. cap. 7. *Ipsa ætas Galbæ & irrisui & fastidio erat assuetis juventa Neronis, & Imperatores forma ac decore corporis (ut est mos vulgi) comparantibus.* Justin lib. 13. cap. 1. *Sed nec Amici Alexandri frustra regnum spectabant: nam ejus virtutis ac venerationis erant, ut singulos Reges putares. Quippe ea forma pulchritudo in omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una gente; sed ex toto terrarum orbe electos judicaret.* Gebhard.

1 *Neque minus propter mores.*] Plut. paullo aliter: Ἐν ἀρχῇ μὲν εἶχε τιμὴν ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς, ὕστερον δὲ τοῦ φρονεῖν διδοὺς πεῖραν, ἤδη καθ' ἑαυτὸν ἠγαπᾶτο παρὰ τῷ τυράννῳ. *Lambinus.*

2 *Affinitatem.*] Quod Dionysius Aristomachen sororem Dionis haberet in Matrimonio. in Pausan. *seque tecum affinitate conjungi cupit.* in Attico *plus valere similitudinem morum quam affinitatem.* videlicet quæ soror Attici 2. Tullio Ciceroni nupta erat. unde *affinis* in Timoleone vir sororis appellatur, ubi vide. *Savaro.*

3 *Suorum.*] Sororis & liberorum.

4 *Nisi qua in re major ipsius cupiditas intercesserat.*] Quatenus permittunt affectus & cupiditates obtemperant sanis monitis dominantes: quoties vero intensior cupido incessit animos, obstructæ sunt aures & impotens libido suis stimulis abripitur. Valer. 3. 3. apud Phalarim *plus consuetudo dominationis, quam consilii salubritas valuit.*

5 *Legationes vero omnes.*] Plutarchus: Πρεσβείας [illegible] τὰς μεγίστας διώκει, πεμπόμενός [illegible] πρὸς Καρχηδονίους ἐθαυμάσθη διαφερόντως. *Lambin.* ex conjectura.

6 *Sua humanitate tegebat.*] *Leniebat.* Veteres tamen *tegebat.* Sensu expeditissimo ac germano. Nam Dion humanitate ac morum tranquillitate tegebat atque abscondebat decantatam ubique Dionysii crudelitatem: qui mitissimos Dionis mores intuebantur, persuadere sibi non poterant, tam immanem esse Dionysium, quam vulgo jactaretur. Et eum in modum loquitur Tacit. 12. c. 12. *Dum socors domi, belli infaustus, ignaviam sævitia tegat.* Piccartus lib. Pericul. singulari cap. 10. defendit *leniebat*, sine causa. *Gebh.* *Tenebat* in Membranis Schotti & Gifanii. *Sua humanitate leniebat.*] Sic edendum curavit, conjectura ductus. Nam cum in exemplis Aldinis, & Florentinis, & nonnullis aliis, reperissem scriptum, tenebat, neque hoc verbum ad hunc locum mihi quadrare posse videretur, ex *tenebat*, levi & facili immutatione feci *liniebat*, neque me movet lectio Germanica, in qua est, *tegebat.* hoc enim

nitate tegebat. Hunc à Dionysio missum Carthaginienses [1] suspexerunt, ut neminem unquam Græca lingua loquentem magis sint admirati. Neque vero hæc Dionysium fugiebant. nam quanto esset sibi ornamento, sentiebat. Quo fiebat, ut uni huic maxime indulgeret, neque eum secus diligeret ac filium. Qui quidem, quum [2] Platonem Tarentum venisse fama in Siciliam esset perlata, [3] adolescenti negare non potuit, quin eum [4] arcesseret, quum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam, [5] magnaque eum ambitione Syracusas perduxit. Quem Dion adeo admiratus est atque adamavit, [6] ut se totum

enim tegebat ex *tenebat*, factum est, conjectura facili illa quidem & propinqua, quod ad literas attinet, sed quod ad verbi vim & sermonis Romani consuetudinem, minus apta; crudelitatem enim, aut crudele nomen humanitate lenire, convenienter, & translatione illustri dicitur: *tegere* vero non item. quod si quis huic verbo locus quæreretur, factum, aut facinus crudele tegi aptius diceretur, quam nomen, meo quidem judicio. *Lambin.*

1 *Suspexerunt.*] Vulgati, *suspicerunt.*

2 *Platonem Tarentum venisse.*] Quod ex ipsius Platonis ad Dionis propinquos epistola intelligere licet. *Lambin.* Venit Tarentum, L. Camillo, P. Claudio Coss. *Cicero.* Causas profectionis narrat Apulejus de Dogm. Platonis, cujus hæc verba: *Sed ille* (Plato) *primo historiæ gratia, ut naturam Ætnæ & incendia concavi montis intelligeret; Secundo, petitu Dionysii, ut Syracusanis assisteret, est profectus, & ut municipales leges ejus provinciæ disceret. Tertius ejus adventus, fugientem Dionem impetrata à Dionysio venia, patriæ suæ reddidit.* Mag.

3 *Adolescenti.*] Dioni; qui, ut tradit Plutarchus, Platonem audivit, priusquam Plato tyrannum conveniret; ab eoque fuit, cum valde esset docilis & ingenio acerrimo, ad studium virtutis & sapientiæ mirifice inflammatus: quod & Plato in epistola quadam scripsit. Δίων μὲν γὰρ δὴ μάλα εὐμαθὴς ὢν, πρός τε τἆλλα, καὶ πρὸς τοὺς τότε ὑπ' ἐμοῦ λόγους λεγομένους, οὕτως ἐξέως ὑπήκουσε καὶ σφόδρα, ὡς οὐδεὶς πώποτε ὧν ἐγὼ προσέτυχον νέων, καὶ τὸν ἐπίλοιπον βίον ζῆν ἐθέλησε διαφερόντως τῶν πολλῶν ἰταλιωτῶν τε καὶ σικελιωτῶν, ἀρετὴν περὶ πλείονος ἡδονῆς τῆς τε ἄλλης τρυφῆς ἠγαπηκώς.

4 *Arcesseret.*] *Accesseret*, Cod. Danielis. Sed rectius *arcesseret*, ut infra idem Codex *arcesserit.*

5 *Magnaque eum ambitione Syracusas perduxit.*] Exquisito apparatu, & ambitioso comitatu. Plin. Hist. Nat. 7. 3. Solinus cap. 7. *Dionysius tyrannus vittatam navem Platoni obviam misit. Ipse cum albis quadrigis egrediens in littore occurrens honoratus est.* Gebhard. Græci pro *magna ambitione*, φιλοτίμως usurpant; quod eodem recidit. *Lambin.* Vid. Plutarch. in Dione. Ælian. 4. 18. Sed Dionysios confundit Nepos: neque enim eos honores Platoni major Dionysius, sed minor mortuo patre habuit. Honorifice quidem excepit Platonem Dionysius Major, sed nihil ibi nimium & ambitiosius legere memini. *Buchn.*

6 *Ut se totum ei traderet.*] Quare Dion communi nomine à scriptoribus vocatur *Dion amicus Platonis.* Vid. exempla similia apud Rhodig. Lect. Ant. libro 23. cap. 4.

tum ei traderet. Neque vero minus [1] Plato delectatus est Dione. Itaque quum à Dionysio tyranno [2] crudeliter violatus esset, quippe quem [3] venundari jussisset, tamen [4] eodem rediit, ejusdem Dionis precibus adductus. Interim [5] in morbum incidit Dionysius: [6] quo cum graviter conflictaretur, quæsivit à medicis Dion, quemadmodum se haberet: simulque ab his petiit, si forte majori esset periculo, ut sibi faterentur. [7] Nam velle se cum eo colloqui de partiendo regno, quod sororis suæ filios ex illo natos partem regni putabat debere habere. [8] Id medici non tacue-

1 *Plato delectatus est Dione.*] Ejus namque captus erat amore, ut ex Aristippi lib. 4. de antiquis deliciis, refert Diogenes Laërtius in Platonis vita. Inter amatorios Platonis versus apud hunc, & Apulejum Apologiæ Orat. 1. leguntur etiam versus in Dionem, qui dilectum à Platone Dionem, atque ardenter amatum, satis arguunt. *Mag.*

2 *Crudeliter violatus esset.*] Causam, quamobrem tali injuria Platonem affecerit Tyrannus, hanc affert Plutarchus, quia Dionysius Platonis de Virtute viri boni, & de justitia disputantis orationem ferre non potuerit, cum diceret, quemvis potius, quam tyrannum, esse fortem: & vitam justorum esse beatam, tyrannorum miseram & calamitosam. Laërtius addit, tyrannum Platonis sermone offensum Platoni dixisse, verba ejus γεροντιᾷν, id est, *senium & senile delirium redolere*: illum autem respondisse, σὲ δὲ τυραννιῶσιν, id est, *at tuam tyrannidem, seu tyranni mores.* Lambinus.

3 *Venundari jussisset.*] Editio Longoliana, *jussit.* Vendidit illum, tanquam mancipium in foro, xxv. minis. Diodor. Siculus lib. xv. Lege Plutarchum in libello, cui titulus: Πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα. *Kench.* Et in vita Dionis meminit quoque Laërtius. *Longol.*

4 *Eodem rediit.*] Multis verbis rationes secundi in Siciliam adventus exponit Plato in epistola quadam. Sed sciendum est, mortuo jam priore Dionysio, Platonem iterum in Siciliam navigasse, & Secundi Dionysii arcessitu, cum ille Platoni polliceretur per literas, se omnia Dioni exulanti, quæ vellet Plato, remissurum, largiturum & concessurum, Syracusas repetiisse. *Lambin.*

5 *In morbum incidit.*] Morbi causam fuisse, immoderatas epulas, compotationes & ebrietatem tradit Diodor. Siculus lib. xv. his verbis: Ἑστιῶν δὲ λαμπρῶς τοὺς φίλους, καὶ κατὰ τὸν πότον φιλοτιμότερον τῇ μέθῃ δοὺς ἑαυτὸν, εἰς ἀρρωστίαν σφοδροτέραν ἐνέπεσε διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐμφορηθέντων ὑγρῶν. *Idem.*

6 *Quo cum graviter conflictaretur.*] Libri omnes, quod & Schottus & Piccartus attestantur, *quo cum gravi conflictaretur.* Vnde Cl. Schottus *gravius*, tentat substituere. *Gebhard.*

7 *Nam velle se cum eo colloqui.*] Plutarchus in Dione: Ἐπεὶ δὲ νοσῶν ὁ Διονύσιος, ἔδοξεν ἀβιώτως ἔχειν, ἐπεχείρησεν αὐτῷ διαλέγεσθαι περὶ τῶν ἐκ τῆς Ἀριστομάχης τέκνων ὁ Δίων. *Lambinus.*

8 *Id medici non tacuerunt.*] Οἱ δὲ ἰατροὶ τῷ μέλλοντι τὴν ἀρχὴν διαδέχεσθαι χαριζόμενοι, καιρὸν οὐ παρέσχον. *Idem.* Hem scelus Medicorum in aula! nam captandæ successoris gratiæ desperatam dominantis valetudinem aut contra fidem vulgant, aut suo ministerio opprimunt extinguuntque. Tacit. 6. c. 50. de Charicle: *qui labi spiritum nec ultra biduum duraturum Macroni firmavit. Inde cuncta colloquiis inter præsentes, nunciis apud*

cuerunt, & ad Dionysium filium [1] sermonem retulerunt. [2] Quo ille commotus, ne agendi cum eo esset Dioni potestas, patri [3] soporem medicos dare [4] coëgit. [5] Hoc æger sumpto, [6] somno sopitus, diem obiit supremum. [7] Tale ini-

apud legatos & exercitus festinabantur. Liv. lib. 40. 56. *Medicus Calligenes, qui curationi præerat, non exspectata morte regis, à primis desperationis notis nuntios prædispositos, ita ut convenerat, misit ad Perseum.* Et neces pleræque occultæ regum annon medicorum scelere ac perfidia acceleratæ? de Eudemo Tacitus libro 4. Ann. c. 3. & 2. de Xenophonte Vid. lib. 12. c. 67.

1 *Sermonem retulerunt.*] Habitum cum medicis: quod teste Lambino quidam redundare existimant. Schottus autem *ad Dionysium filium seniorem* conjectabat. Perperam: nam Cornelius potius extulisset, *filium majorem natu.* Gebh.

2 *Commotus.*] Gravissime irritatus. Curt. lib. 4. cap. 23. *Legatos Tyrii contra jus gentium occisos præcipitaverunt in altum. At ille suorum tam indigna nece commotus urbem obsidere statuit.* Tacit. lib. 6. Annal. cap. 13. *Queis commotus incusavit Magistratus Patresque.* Nepos Timoleonte; *Quibus verbis adeo ille est commotus, ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit.* Gebhard.

3 *Soporem.*] *Soporem* nove dixit, pro soporifero poculo. Φάρμακον ὑπνωτικὸν Plutarchus habet, ejusque rei auctorem Timæum Historicum citat. *Longol.* Seneca lib. 5. de beneficiis: *Ita & qui veri beneficii speciem fefellit, tam ingratus est, quam veneficus, qui soporem, cum venenum crederet, miscuit.* Vbi *saporem* vulgo corrupte legas. *Schott.* Frontinus libro II. cap. 5. *Mandragora inter venenum ac soporem media vis est.* Gebhard. Significant Probus & Plutarchus potionem frigidissimam, quæ, ut ex Medicorum scriptis didicimus, nigri papaveris succo aut cicutæ parari solet. Sane Athenienses capitali judicio damnatos, cicutæ succo necare solebant: quamobrem Juvenal. Sat. VII.

. —— *Hunc inopem vidistis Athenæ*
Nil præter gelidas ausa conferre cicutas.

Magius. Quam tusam ac dilutam propinabant in calice more medicamentorum; idque πιεῖν φάρμακον dicebatur. *Casaubon.*

4 *Coëgit.*] Quia ipsi fortasse propter Hippocratis jusjurandum facinus horrebant. *Magius.*

5 *Hoc æger sumpto.*] Alii quidam codices habent, *hoc ergo sumpto.* Lamb.

6 *Somno sopitus.*] In Excerptis, *sumno*; ut *Acheruns* Acherons, *suboles* soboles: & similia. Erat autem sopor ὑπνοφόρος, medicamentum somniferum, & morti simillimi soporis efficax. Hesychius: Ὑπνωτικόν: ὁ μανδραγόρας. Nam *mandragoras* θανάσιμον φάρμακον καὶ ὑπνωτικὸν, *cujus inter venenum ac soporem media vis est*, ut loquitur Frontinus. Ad rem Philostratus II. 14. Ἔστι δὲ φάρμακα ὕπνον μεμηχανευμένα τοῖς ἀνθρώποις, ἃν πίοντές τε καὶ ἀλειψάμενοι (melius ἢ καὶ ἀλειψάμενοι) καθεύδουσιν, ἐκτείνοντες ἑαυτοὺς ὥσπερ ἀποθνήσκοντες. Seneca de Benef. III. 14. *Promisit* (venenum domino) *& medicamentum innoxium ei dedit: quo cum sopitus esset, &c.* Keuch.

7 *Tale initium fuit Dionis & Dionysii simultatis.*] Aliter Plutarchus & Diodorus: Apud Plutarchum in Dione nullum hac de re verbum. Quin tradit ille, Dionysium posteriorem Dionis animi magnitudinem valde admiratum esse, & propensam in se voluntatem vehementer dilexisse: Ὁ μὲν οὖν Διονύσιος ὑπερφυῶς τὴν μεγαλοψυχίαν ἐθαύμασε, καὶ τὴν προθυμίαν ἠγάπησε. Diodor. lib. 16. ab utroque discrepans: Οὗτος δὲ διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς ψυχῆς εἰς ὑποψίαν ἦλθε τυράννῳ, δόξας ἀξιόχρεως εἶναι καταλῦσαι τὴν τυραννίδα. *Lambin.*

initium fuit Dionis & Dionysii simultatis: eaque multis rebus aucta est. Sed tamen primis temporibus aliquandiu simulata inter eos amicitia mansit, quumque Dion non [1] desineret obsecrare Dionysium, ut Platonem Athenis arcesseret, & ejus consiliis uteretur: ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, [2] morem ei gessit: eodemque tempore [3] Philistum historicum Syracusas reduxit, [4] hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannidi. Sed de hoc [5] in eo meo libro plura sunt exposita, [6] qui de historicis conscriptus est. Plato autem tantum apud Dionysium auctoritate potuit, valuitque eloquentia, ut persuaserit tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracusanis. A qua voluntate Philisti consilio deterritus,
4 aliquanto crudelior esse cœpit. Qui quidem quum à Dione se superari videret [7] ingenio, auctoritate, amore populi; verens ne, si eum secum haberet, aliquam occasionem sui daret opprimendi, [8] navem ei triremem dedit, qua

[1] Corin-

1 *Desineret.*] Editio Parisiensis, *desisteret.*

2 *Morem ei gessit.*] Ad Platonem scripsit, ut testatur Plato, extatque ejus epistolæ summa in epistolis Platonis. *Lamb.*

3 *Philistum Historicum.*] Ab exilio Adriatico; nam hic à Dionysio patre regno erat expulsus, revocatus autem consilio quorundam à Dionysio Syracusas in invidiam Dionis & Platonis, magnus apud tyrannum extitit. Adriæ cum esset in ocio, historias varias conscripsit, de rebus Siculis libro XI. De Dionysio Tyranno lib. 6. aliaque plurima, quæ à Suida commemorantur. *Longol. Mag.* Vide Magnum Vossium de Historicis Græcis.

4 *Hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannidi.*] Sic legendum: non ut habent exempla Veneta & Florentina, *hominem inimicum.* Sic enim Plutarchus: Ὁ γὰρ δὴ Φίλιστος ἐξαρχῆς τε τῇ τυραννίδι καθισταμένῃ προθυμότατον παρέσχε, καὶ τὴν ἄκραν διεφύλαξε φρουραρχῶν ἐπὶ πολὺν χρόνον. *Lambin.*

5 *In eo meo libro.*] De quo nihil nobis præter desiderium restat.

6 *Qui de historicis conscriptus est.*] *Græcis* addit Codex noster ac Savaronis. Expungit vero Longolium secutus Lambinus, quod de utrisque scripsisse, *Græcis Latinisque* verisimile sit. *Schott.*

7 *Ingenio.*] Ingeniosi quoque tyrannis suspecti ac formidulosi, quare vident, ut eos vel penitus exstirpent, Tacit. Agric. 4. *Julius Græcinus senatorii ordinis studio eloquentiæ sapientiæque notus, iisque virtutibus Caji Cæsaris iram meritus.* vel ad minimum in exilium submoveant. Id. lib. 16. Ann. cap. 29. *Enimvero Montanum proba juventa, neque famosi carminis, quia protulerit ingenium, extorrem agi.* Vid. Valer. Max. lib. 7. capite 3. Exempl. 2. de L. Junii Bruti fratre vegetioris ingenii sublato. *Gebh.*

8 *Navem ei triremem dedit.*] Plato σμικρὸν πλοῖον, *parvum navigium.* Plutarchus ἀκάτιον, *navem piscatoriam.* Lambin. Longol. Mag. Lege Baysii lib. de Re Navali, & Cl. Schefferum de M. N. 2. 2.

1 *Corin-*

1 Corinthum deveheretur:2 ostendens, se id utriusque facere causa, ne, quum inter se timerent, alteruter alterum præoccuparet. Id quum factum multi indignarentur, magnæque esset invidiæ tyranno; Dionysius 3 omnia, quæ moveri poterant Dionis, in naveis imposuit, ad eumque misit. Sic enim existimari volebat, id se non odio hominis, sed suæ salutis fecisse causa. Postea vero quam audivit eum in Peloponneso 4 manum comparare, sibique bellum facere

1 *Corinthum.*] Plutarchus, *in Italiam.* Diodorus propius accedens, *in Peloponnesum.* Corinthus enim est in Peloponneso. *Lambin.* Et quidem ejus claustrum, unde inter compedes & vincula Græciæ, Philippo, aliisque urbs memorata. Vide Strab. lib. 8. & 9.

2 *Ostendens, se id utriusque facere causa.*] Plutarchus tradit in Dione, Dionysium lecta Dionis ad Carthaginienses epistola, adhibito & præsente Dione, ex qua Dionysius arguebat Dionem cum Carthaginiensibus adversus se, & tyrannidem consensisse & societatem coivisse, cum Dion pro se dicere & se purgare conaretur, statim non facta Dioni respondendi potestate, sed è vestigio, imposito in naviculam piscatoriam Dione, mandasse nautis ad se vocatis, ut eum in Italiam exponerent. Sic Plutarchus, *ἀπολογεῖσθαι δὲ βουλομένου τοῦ Δίωνος, οὐκ ἀνασχόμενος, ἀλλ' εὐθὺς, ὡς εἶχε, θέμενος εἰς ἀκάτιον, προσέταξε τοῖς ναύταις κομίζοντας αὐτὸν ἐκθεῖναι εἰς Ἰταλίαν.* Diodorus autem lib. 15. nullum de epistola verbum facit, neque in ulla fere alia re cum Plutarcho congruit; sed ait Dionysium veritum, ne à Dione opprimeretur, statuisse illum comprehendere & de medio tollere. Dionem vero hoc comperto primum apud quosdam amicos delituisse, deinde ex Sicilia cum Megacle fratre & Heraclide tribuno militum in Peloponnesum fugisse. Sic Diodorus: Ὁ δὲ Δίων αἰσθόμενος τὸ μὲν πρῶτον ἐκρύφθη παρά τισι τῶν φίλων, μετὰ δὲ ταῦτα ἔφυγεν ἐκ τῆς Σικελίας εἰς Πελοπόννησον ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδελφὸν Μεγακλῆν, καὶ Χαρικλείδην. Plutarchus rursus post illa, quæ supra ex eo retuli, scribit; cum his, quæ hic à Probo narrantur propemodum concinens, cum ex eo, quod fecisset Dionysius, magnus per totam urbem strepitus esset coortus, tota civitas erecta esset novarum rerum expectatione, domus ipsius tyranni muliebri ploratu & luctu personaret: illum metu perterritum Dionis amicos & mulieres esse consolatum, quasi non esset hoc exilium, sed peregrinatio & absentia, ne forte ipse offensus & commotus Dionis contumacia & animi elatione, aliquid gravius in eum statuere aut facere cogeretur, cujus ipsum postea pœniteret. Hoc spectavit M. Tullius, cum illud scripsit lib. xv. Epist. ad Attic. 10. *Ægre ferens, rumorem esse de Bruto in Asiam mittendo, Cassio in Siciliam, ut frumentum emendum & ad urbem mittendum curarent, quod illa provincia seu legatio esset illis viris indigna, & relegatio potius quam legatio: ludos vero non facere inquit, quid fœdius? frumentum imponere, quæ est alia Dionis legatio? aut quod munus in republica sordidius?* Lambinus.

3 *Omnia, quæ moveri poterant Dionis, in naveis imposuit.*] Locus antea male erat interpunctus; sic enim habebat: *Omnia quæ moveri poterant, Dionis in navi imponit.* Quare indicabatur, navem fuisse Dionis, res vero nequaquam. *Mag.* In Themistocle: *Omnia quæ moveri poterant: partim Salaminem, partim Træzenem asportant.* ibi vide Notas.

4 *Manum comparare.*] Quod eum fecisse tradit Diodorus eodem libro: Κατα-

re conari, [1] Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit; [2] filiumque ejus sic educari jussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus. Nam puero priusquam pubes esset, scorta adducebantur, vino epulisque obruebatur, neque ullum tempus sobrio relinquebatur. [3] Is usque eo vitæ statum commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit pater, [4] (namque appositi erant custodes, qui eum [5] à pristino victu deducerent) [6] ut se è superiore
5 parte ædium dejecerit, [7] atque ita interierit. [8] Sed illuc rever-

καταπλεύσας δ' εἰς τὴν Κόρινθον, τοὺς μὲν Κορινθίους ἠξίου συνεπιλαβέσθαι τῆς ἐλευθερίας τῶν Συρακουσίων, αὐτὸς δὲ μισθοφόρους συνῆγε, καὶ πανοπολίας συνήθροισε. *Lambin.*

1 *Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit.*] Nempe Timocrati familiari suo: sed invitam, ut Plutarchus scribit. *Longolius.*

2 *Filiumque ejus.*] Aretæum, ut vult Timæus, à matre sic appellatum: Hipparinum, ut tradit Timonides Dionis familiaris: cui potius credendum esse censet Plutarchus. *Lambin. Mag.*

3 *Is usque eo vitæ statum commutatum.*] Plutarchus in Dione, Dionis filium adolescentulum dolore & ira puerili impulsum se è tecto præcipitem egisse tradit: nihil præterea; sic ille: ἔκ τινος λύπης καὶ ὀργῆς μικρὰν καὶ παιδικὴν ἀπαρχὴν λαβούσης ἔρριψεν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ στέγους ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ διεφθάρη. Hunc casum commemorat & in παραμυθητ. πρὸς Ἀπολλών. *Lambin. Mag.*

4 *Namque appositi erant custodes.*] Venere Romana dictum. Namque reperies apud Ciceronem: *Verres calumniatores apponebat*, & Offic. *Non licitatorem venditor, nec qui contra se liceatur, emptor apponet.* in Verrem: *Accusator apponitur civis Romanus.* Propius ad Nep. Lucil. lib. 15. *Indicem apposuit.* Attius Ione; *Custodem assiduum Ioni apposuit Virgini.* Tacitus lib. 4. Annal. cap. 60. *Sed interdum voces procedebant contumaces & inconsultæ, quas adpositi custodes exceptas auctasque cum deferrent.* Cæsar lib. 1. de Bello Gallico cap. 20. *Dumnorigi custodes ponit, ut quæ agat, quibuscum loquatur, scire posset.* Tacit. lib. 11. Annal. c. 68. *Remmius evocatus priori custodiæ adpositus.* Suetonius Claudio: *Salutatoribus scrutatores semper apposuit, & quidem omnibus & acerbissimos.* Alia elegantia idem Tacit. l. 6. c. 19. *Circumjecti custodes & in mærorem cujusque intenti.* Gebhard.

5 *A pristino victu deducerent.*] Pro à pristino vitæ genere, corruptisque moribus revocarent: rare dictum. *Schott.*

6 *Ut se è superiore parte ædium dejecerit.*] Plutarch. *E tecto se in caput dejiciens periit.* Idem in Orat. consolat. ad Apollonium, delapsum ait Dionem cum amicis sedentem, nuncio de hujus morte audito nihil perturbatum, aut perculsum, defuncti quidem corpus ad legitimam tradi sepulturam jussisse, ipsum vero neutiquam quod cum amicis deliberabat, reliquisse.

7 *Atque ita interierit.*] Duos habuit filios Dion, Hipparionem & Aretæum: major vero natu Hipparion de superiore parte ædium se dejecit. Voco autem eum *Hipparionem*, non *Hipparinum*, auctoritate Polyæni, qui lib. 5. in Dionysio, Comment. 8. Μιᾶς δὲ ἐπιστολῆς, inquit, ἔξωθεν ἐγέγραπτο, παρὰ Ἱππαρίωνος, τοῦτο δὲ ἦν ὄνομα τῷ Δίωνος υἱῷ. quamvis aliter in Dione Plutarchus.

8 *Sed illuc revertor.*] Elegans ἐπανοδὸς, in qua vitatur μακρολογία Quintiliani lib. 8. cap. 3. Infra Eumene: *Sed ad illos revertar.* Poëta dixit: *Illuc, unde abii,*

vertor. Postquam Corinthum pervenit Dion, & eodem perfugit. [1] Heraclides ab eodem expulsus Dionysio, qui præfectus fuerat equitum, omni ratione bellum comparare cœperunt: sed non multum proficiebant, [2] quod multorum annorum tyrannis, [3] magnarum opum putabatur. Quam ob causam [4] pauci ad societatem periculi perducebantur. Sed Dion, fretus [5] non tam suis copiis [6] quam odio tyranni, maximo animo [7] duabus onerariis navibus, quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem equitum, centum peditum millibus, profectus oppugnatum, quod omnibus gentibus admirabile est [8] visum, [9] adeo facile perculit, ut post diem tertium,

abii, redeo. Quod ex Menech. Plautina: *Illuc redeo, unde abii.* Hesychius: Ἀναϐήσομαι, ἐπανηλεύσομαι ἐπὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς. Julianus 7. Orat. ἐπανάξω ὅθεν ἐξέϐην. Idem 11. ἐπανιτέον δὲ ὅθεν ἐξῆλθον. Et in reliquis epist. de Sacerdotio. Ὅθεν ἐξέϐην, εἰς τοῦτο ἐπανήξω. *Keuchen.*

1 *Heraclides.*] Homo turbulentus, seditiosus, mobilis, infidus, rei militaris imperitus. *Plutarch.*

2 *Quod multorum annorum tyrannis.*] Sic legendum: non, ut vulgo, *multorum annorum tyrannus.* Non enim *tyrannus*, sed *tyrannis erat multorum annorum.* Atque hanc lectionem confirmant, quæ mox dicemus: & quæ ipse Probus ait infra: *quinquaginta annorum imperium.* Lambin.

3 *Magnarum opum.*] Itaque Dionysius major dicebat, se relinquere filio tyrannidem adamante, seu vinculis adamantinis vinctam. Plutarch. in Dione, Diodor. Siculus lib. xv. Ælianus lib. VI. Καὶ τούτοις ἐπιθαῤῥῶν ὁ Διονύσιος, ἀδάμαντι δεδεμένην ᾤετο τὴν ἀρχὴν κεκτῆσθαι. *Idem.*

4 *Pauci ad societatem.*] Diodorus: Ταχὺ δὲ πολλῶν ὑπακουόντων, &c. Sed dic paucos fuisse, spectata Dionysii potentia, adversus quem bellum comparabatur, multos ex persona Dionis profugi & exulis: Vel potius, paucos fuisse Syracusanos exules, qui periculi societatem cum Dione coire voluerint: multos fuisse ex reliqua Græcia. Tradit enim Diodorus, triginta Syracusanos, qui in Peloponneso exulabant, Dionem secutos esse. *Idem.*

5 *Non tam suis copiis.*] Quæ erant exiguæ & tenues, si tyrannicas opes spectes; quæ, quales & quantæ essent, à Diodoro refertur lib. xv.

6 *Quam odio tyranni.*] Probe indagat causas eversionis Dionysiacæ, quas, sed easdem quoque explicat Diodorus lib. 16. Αἰτία δ' ὑπῆρχε τῷ Δίωνι τῶν προτερημάτων μάλιστα μὲν ἡ ἰδία λαμπρότης τῆς ψυχῆς, καὶ ἀνδρεῖα, καὶ ἡ τῶν ἐλευθεροῦσθαι μελλόντων εὔνοια. τὸ δὲ τούτων ἁπάντων μεῖζον ἥ τε ἀνδρία τοῦ τυράννου καὶ τὸ ἀρχομένων πρὸς αὐτὸν μῖσος. *Gebh.*

7 *Duabus onerariis navibus.*] At Plutarchus hujus naves quinque fuisse scriptum reliquit: ejus enim milites, qui octingenti pauciores essent, duabus rotundis navibus, & tertio quodam haud ingenti navigio receptos ait: cum his duas præterea triginta remorum naves esse perductas, quibus arma ac tela missilia & viaticum, quod abunde sufficeret, conveherentur. *Mag.*

8 *Visum.*] MSS. Leid. *ausum*, fortassis non male. Virgil. 6. Æneid. 624. *ausoque potiti.* Idem *fortia ausa.* dixit 9. Æn. 282. Ovid. *magnis tamen excidit ausis.*

9 *Adeo facile perculit.*] Evenit. Vitur

tium, quam Siciliam attigerat, [1] Syracuſas introierit. Ex quo intelligi poteſt, [2] nullum eſſe imperium tutum niſi benevolentia munitum. [3] Eo tempore aberat Dionyſius, & in Italia [4] claſſem operiebatur, adverſariorum ratus neminem ſine magnis copiis ad ſe venturum: quæ res eum fefellit. Nam Dion his ipſis, qui ſub adverſarii fuerant poteſtate, [5] regios ſpiritus repreſſit, totiuſque ejus partis Sici-

tum hoc verbo Pelopida; Datame: *Tali conſilio uno tempore & proditores perculit, & hoſtes profligavit.* Tacit. II. Annal. cap. 39. *Eodem anno, mancipii unius audacia, ni mature ſubventum foret, diſcordiis armiſque civilibus Remp. perculiſſet.* Varro Parmenione; *Alius teneram abietem ſolus percellit.* Cicero pro domo. *Iiſdem machinis ſperant me reſtitutum poſſe labefactari, quibus ante ſtantem perculerunt.* Gebhard.

1 *Syracuſas introierit.*] Et una cum eo Megacles ejus frater, & Callippus Athenienſis, & aliquot exules Syracuſani, omnes coronati: Sed medius inter fratrem & Callippum Dion, præ omnibus inſignis atque illuſtris, & armis luculentis totus undique collucens. Lætitiam autem civitatis & dies feſtos, & epulas ob ſpem recuperandæ brevi tempore libertatis, & gratulationes, & vota pulchre deſcribunt Plutarchus & Diodorus Siculus. *Lambin.*

2 *Nullum eſſe imperium tutum, niſi benevolentia munitum.*] Ad verbum Diodorus procemio lib. XIV. Αἱ γὰρ ἡγεμόνων ὑπεροχαὶ τηρῦνται μὲν τῇ εὐνοίᾳ, καὶ δικαιοσύνῃ, καταλύονται δὲ ἀδικήμασι καὶ μίσει τῶν ὑποτεταγμένων. Eſt apud eundem præclarus locus lib. XV. ubi aſſerit nullum fortius munimentum circumjeciſſe Athenienſes imperio ſuo, quam benevolentiam ſociorum: cum contra avaritia, ſuperbia atque crudelitate Lacedæmonii omnes à ſe Græcos alienaſſent: διὰ δὲ ταύτης, inquit, τῆς φιλανθρωπίας ἀνακτησάμενοι τὴν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὔνοιαν ἰσχυροτέραν ἐποίησαν τὴν ἡγεμονίαν. Exemplum luculentum proponit Tacit. in Bardane Rege Parthorum, de quo lib. XI. Annal. cap. 10. *Parthi*, inquit, *dolo ante compoſito incautum venationique intentum interfecêre primam intra juventam, ſed claritudine paucos inter ſenum regum, ſi perinde amorem inter populares, quam metum apud hoſtes quæſiviſſet.*

3 *Eo tempore aberat Dionyſius.*] Commiſeratque arcis cuſtodiam Timocrati illi, de quo ſupra. Erat autem circa Cauloniam in Italia, venitque Syracuſas ſeptimo poſt Dionis introitum die. Diod. Siculus lib. XV. *Lambin.*

4 *Claſſem operiebatur.*] Cui præerat Philiſtus: qui cum veniſſet tandem cum multis triremibus, ſed ſero, navi, qua veheretur, capta, manus ſibi attulit; Vel, ut alii tradunt, in poteſtatem adverſariorum venit, ab eiſque fœde & contumelioſe trucidatus eſt. *Plutarch.* & *Diodor.* XVI. Gebhard.

5 *Regios ſpiritus repreſſit.*] Βασιλικὸν, ſeu τυραννικὸν φρόνημα, *regiam ſuperbiam ac ferociam.* Lambin. *Spiritus* hic notat ὑπερφρόνημα. Cæſar lib. I. Comm. de Bell. Gall. cap. 33. f. *Ipſe autem Arioviſtus tantos ſibi ſpiritus, tantam arrogantiam ſumpſerat, ut ferendus non videretur.* Idem lib. II. Comm. cap. 4. *Qua ex re fieri, uti earum rerum memoria magnam ſibi auctoritatem magnoſque ſpiritus in re militari ſumerent.* Cicero pro Sulla: *Res geſtæ credo meæ me nimis extulerunt, & mihi neſcio quos ſpiritus attulerunt.* *Spiritus* vero reprimere eſt ταπεινοῦν τὰ φρονήματα, vel etiam συστέλλειν. Diodorus libro XVI. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἡδέως ὁρῶν τὴν ταπείνωσιν αὐτῶν καὶ βουλόμενος τὰ Λευκτρικὰ φρονήματα συστεῖλαι τῶν Βοιωτῶν. Cicero pro

Siciliæ potitus est, quæ sub Dionysii potestate fuerat: pa-
rique modo urbis Syracusarum, præter arcem [1] & insulam
adjunctam oppido: eoque rem perduxit, [2] ut talibus pa-
ctionibus pacem tyrannus facere vellet: Siciliam Dion
obtineret, Italiam Dionysius, [3] Syracusas Apollocrates,
[4] cui maximam fidem uni habebat Dionysius. Has tam 6
prosperas, tamque inopinatas res consequuta est subita
commutatio. Quod fortuna [5] sua mobilitate, quem paulo
ante extulerat, demergere est adorta. Primum in filio, de
quo commemoravi supra, [6] suam vim exercuit. Nam
[7] quum uxorem reduxisset, quæ alii fuerat tradita, filium-
que vellet revocare ad virtutem à perdita luxuria; [9] acce-
pit

pro Sextio: *Qui furorem exsultantem repressit.* Gebhard.

1 *Et insulam.*] Insula, pars erat urbis Syracusarum, & instar urbis; ut ait M. Tullius in Verrem. Syracusæ enim constabant ex quatuor urbibus. *Lamb.* Vide eundem lib. IV. Accusationum, & Livium XXV. Annal.

2 *Vt talibus pactionibus.*] De quibus vide Plutarchum & Diodorum XVI.

3 *Syracusas Apollocrates.*] Codex P. Danielis, *Apollochrates.* Plutarchus hunc Dionysii filium fuisse adserit grandiorem natu, cui ipse aufugiens arcem custodiendam tradiderat. *Longolius.*

4 *Cui maximam fidem uni habebat Dionysius.*] Sic legendum, non, ut vulgo, *Dion.* Hic autem Apollocrates arcem tandem Dioni dedidit, partim rei frumentariæ inopia, partim vi oppugnantium coactus. *Lambin.*

5 *Sua mobilitate.*] Editio Longoliana, *nobilitate.* Eadem mox, *in filium,* pro, *in filio.*

6 *Suam vim exercuit.*] Alii, *suam sævitiam.* Lambinus tres has voces ut subditiitias Cornelio detrahit: sed quo jure quave injuria? *Gebhard.*

7 *Cum uxorem reduxisset.*] Divortio violento alteri traditam de novo assumpsisset. Sueton. Domitiano cap. VIII. *Equitem Romanum ob reductam in matrimonium uxorem, cui dimissæ adulterii crimen intenderat, erasit judicium albo.* Tacit. lib. XII. Annal. cap. 2. *Callistus improbatam longo dissidio ac si rursus assumeretur, eo ipso superbam longeque rectius Lolliam induci.* Dixit etiam Tacit. l. XIV. cap. 61. *revocare uxorem.* Ibid. & *repetitum* revocationem sive reductionem repudiatæ uxoris. *Gebhardus. Vxorem.*] Areten, quæ Timocrati nupserat, expulso Dione. *Lambin.*

8 *Filiumque vellet revocare ad virtutem.* Quem Dionysius corruperat, ut supra dictum est, vino, epulis, scortis, denique vivendi genere luxurioso ac libidinoso. *Idem.*

9 *Accepit gravissimum parens vulnus morte filii.*] Hac de re Plutarchus in *Sermone consolatorio ad Apollonium* scripto. Dolorem ac luctum, quem parentes liberique invicem ex calamitatibus ac mortibus liberorum, parentum ac proximorum percipiunt, observo frequentissime *Vulneribus* comparari atque *vulnera* nominari. Infra Datame; *Filium Aridæum eo cum exercitum mittit, cadit in prælio adolescens, proficiscitur eo pater non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepisset,* Tacit. vita Agricolæ cap. 28. f. *Initio æstatis Agricola domestico vulnere ictus, anno ante natum filium amisit.* Valer. Flaccus lib. I.

pit gravissimum parens vulnus morte filii: deinde orta dissensione inter eum & Heraclidem: [1] qui quidem Dioni principatum non concedens, factionem comparavit. Neque is minus valebat apud optimates, quorum consensu præerat classi, quum Dion exercitum pedestrem teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, & versum illum Homeri retulit ex secunda rhapsodia, in quo hæc sententia est: [2] *Non posse bene geri rempublicam multorum imperiis.* Quod dictum magna invidia consequuta est. Namque aperuisse videbatur, se omnia in sua potestate esse velle. Hanc ille non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit: Heraclidemque quum Syracusas venisset, interficiendum
7 curavit. [3] Quod factum omnibus [4] maximum timorem in-

Arg. vers. 723.

Dixit & exemplo Furiis iraque minaci
Terribilis, sunt hic etiam tua vulnera prædo,
Sunt lacrimæ carusque parens.

Tacit. vita Agricolæ cap. 7. *Sequens annus gravi vulnere animum domumque ejus afflixit.* De matre in prædiis à classiariis Othonis interfecta. Valerius Maximus lib. v. cap. x. Ext. de Pericle: *Ille caput quoque solito more coronatum gerere sustinuit, ut nihil ex vetere ritu propter domesticum vulnus detraheret.* Gebhard.

1 *Qui quidem Dioni principatum non concedens.*] Pertinet huc locus Plutarchi: Οὕτως ἄρα πάντη δυσκοινώνετον ἡ ἀρχὴ καὶ μεϛὸν ἀπιϛίας καὶ δυσνοίας. Tacit. XIII. Annal. cap. 17. *Cui plerique etiam hominum ignoscebant, antiquas fratrum discordias, & insociabile regnum* æstimantes, Seneca Agamemnone:

Nec regna socium ferre nec tædæ sciunt.

Qui Heraclides quum Dioni deferretur, tanquam cum Calippo insidias ei necterent: *respondit, se vita malle excedere, quam metu violentæ mortis amicos inimicosque juxta ponere.* Val. lib. III. cap. 8. *Gebhard.* Lege Orationem Heraclidis apud Plutarchum.

2 *Non posse bene geri rempublicam multorum imperiis.*] *Regi rempublicam,* est in Mss. non male. *Schott.* Versus sunt:

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔϛω,
Εἷς βασιλεὺς, ᾧ ἔδωκε Θεὸς παῖς ἀγκυλομήτεω.

Lambin. Savar. Boecler. Similis Caligula apud Sueton. cap. 22.

3 *Quod factum omnibus.*] Plutarch. Ἐλύπησε δὲ σφόδρα Συρακουσίους ἀποθανών. *Lambin.*

4 *Maximum timorem injecit.*] In Alcibiade: *Magnus multitudini timor est injectus.* Nam qui genere, auctoritate atque opibus excellebant, ad se quoque gradum fieri opinabantur, & in se patienda primarii viri discebant exemplo. Tacit. lib. IV. Histor. cap. 11. *Plurimum terroris intulit cædes Calpurnii Galeriani.* Idem. lib. XI. Annal. cap. 8. *Namque inter Gotarzis pleraque sæva (qui necem fratri Artabano conjugique ac filio ejus præparaverat, unde metus ejus in cæteros) accivere Bardadem.* Idem lib. II. Hist. cap. 17. *Et contradicere ausos Claudium Phirricum trierarchum Liburnicarum ibi navium; Quinctium Certum Equitem Roman. interfici jubet, quorum morte exterriti, qui aderant.* Justin. l. XII. c. 5. *Fremere itaque omnes universis castris cæpere*

injecit. nemo enim illo interfecto se tutum putabat. 1 Ille autem adversario remoto, licentius eorum bona, quos sciebat adversus se sensisse, militibus dispertivit. quibus divisis, quum quotidiani maximi fierent sumptus, celeriter pecunia deesse cœpit, 2 neque quo manus porrigeret, suppetebat, nisi in amicorum possessiones. Id ejusmodi erat, ut quum milites reconciliasset, amitteret optimates. Qua-

pere, innoxii senis filiique casum miserantes; interdum se quoque non debere melius sperare dicentes. Et cap. 6. *Reputabat deinde, quantum in exercitu suo, quantum apud devictas gentes fabularum atque invidia, quantum apud cæteros amicos metum & odium sui fecerit.* Gebhard.

1 *Ille autem adversario remoto, licentius eorum bona, quos sciebat adversus se sensisse, militibus dispertivit.*] Monitum præclarum de Dominantibus, qui exsistentibus æmulis aliisque, quos vel revereantur vel metuant, moderati; iis vero remotis licentiosius effunduntur in dedecora atque flagitia, quæ præsentium viventiumve metus aut reverentia cohibuerat. Tacit. lib. II. Hist. cap. 73. *Vix credibile est memoratu, quantum superbia socordiaque Vitellio adoleverit, postquam speculatores Syria Judaaque adactum in verba ejus Orientem nunciavere. Nam etsi vagis adhuc & incertis auctoribus, erat tamen in ore famaque Vespasianus, ac plerunque ad nomen ejus Vitellius excitabatur. Tum ipse exercitusque, ut nullo amulo, savitia, libidine, raptu in externos mores proruperat.* Clarius de Tiberio lib. VI. fin. ubi, postquam excessu Liviæ matris omnis reverentia animo excessisset, & sublato Sejano metus sublati essent, principem in scelera simul ac dedecora prorupisse ait. Caussam ibidem non reticet prudentissimus scriptor: nam dum alios timent verenturque dominantes, libidines suas obtegunt: remoto autem pudore ac metu, suo tantum ingenio utuntur. Non est prætereundus locus lib. XIV. Annal. cap. 13. de Nerone: *Hinc superbus ac publici servitii victor Capitolium adiit, grates] exsolvit: seque in omnes libidines effundit, quas male coërcitas qualescumque matris reverentia tardaverat.* Flavius Vopiscus Carino; *Hic ubi patrem fulmine absumptum, fratrem à socero interemptum, Diocletianum Augustum appellatum comperit, majora vitia ac scelera edidit, quasi jam liber à frenis domestica Pietatis, suorum moribus absolutus.* Ita sublato Gallo Constantius suo utitur ingenio apud Ammian. lib. XV. *Quo ille studio blanditiarum exquisito sublatus, immunemque se deinde fore ab omni immortalitatis incommodo fidenter existimans, confestim à Justitia declinavit.* Diodor. libro XVII. Parte posteriore: *μετὰ δὲ ταῦτα δόξας ἤδη κεκρατηκέναι τῆς ἐπιβολῆς, καὶ τὴν βασιλείαν ἀδήριτον ἔχειν, ἤρξατο ζηλοῦν τὴν Περσικὴν τρυφὴν καὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν Ἀσιανῶν βασιλέων.* Nec ii mores solum hominum, sed etiam civitatum; quæ sublato æmulæ urbis metu languescunt industria, torpescunt luxuria atque socordia. Paterculus. l. II. cap. I. *Remoto Carthaginis metu, sublataque imperii amulâ; non gradu, sed pracipiti cursu à virtute descitum, ad vitia transcursum.* Gebhard.

2 *Neque quo manus porrigeret.*] Nonnulla exemplaria sic habent, *neque amplius quid porrigeret, suppetebat, nisi amicorum possessiones.* Ego hanc lectionem retineo, illique antepono. *Lambinus.* Vulgatum mecum tuetur doctissimus Piccartus capite 10. Pericul. Critic. Curtius lib. 7. cap. 55. *Jam etiam ad pecora nostra avaras & instabiles manus porrigis.* qui locus ex hoc videtur imitatione expressus, quare improbe fecit Lambinus. *Gebhard.*

1 *Offen-*

Quarum rerum cura frangebatur: & insuetus male audiendi, non æquo animo ferebat, de se ab his male existimari, quorum paulo ante in cœlum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem, [1] offensa in eum militum voluntate, liberius loquebatur, & tyrannum non ferendum dictitabat.
8 [2] Hæc ille intuens, quum [3] quemadmodum sedaret, nesciret, & [4] quorsum evaderent, timeret: [5] Callicrates quidam civis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam venerat, [6] homo & callidus & ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait eum in magno periculo esse propter offensionem populi, & odium militum: quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum negotium daret, qui se simularet illi inimicum: quem si invenisset idoneum, [7] facile omnium animos cogniturum, adversariosque sublaturum, quod inimici ejus diffidenti suos sensus aperturi forent. Tali consilio probato [8] excipit has partes ipse Callicrates, & se armat

1 *Offensa in eum militum voluntate.*] Id est, alienata ab eo militum voluntate. Cicero Tuscul. quæst. *Propter alienam & offensam populi voluntatem.* Lamb.

2 *Hæc ille intuens.*] Gifanii Codex, & Longolius; *Hæc ille metuens.* Schott.

3 *Quemadmodum sedaret, nesciret.*] Cum sedandi rationem non reperiret, *ἀμηχανῶν καὶ ἀπορῶν. Lambin.*

4 *Quorsum evaderent.*] Vulgati, *evaderet.* Approbo, *evaderent*, Puteano, Lambino & P. Danieli complacitum. Cicero Attico: *Quoad audiamus hæc, quæ commota sunt, quorsum evadant.* Gebh.

5 *Callicrates quidam.*] Immo *Callippus*, ut nominant Plutarchus, Diodorus, Athenæus, Suidas & Pletho. *Schott.* Sed credibile est, hunc Callicratem Callippi fratrem fuisse, & Probum Callippi fratrem pro Callippo sumsisse: quemadmodum Poëtæ interdum Pollucem pro Castore appellant. *Lambin. Magius.*

6 *Homo & callidus.*] Plutarcho *μιαρώτατος*, id est, *impurissimus.* Idem paucis post: *διέφθειρε, καὶ παρεσκεύαζέ τινας τῶν ξένων ἐπὶ τὸν Δίωνα, κακοηθεστάτην ἀρχὴν, καὶ πανȣγοτάτην ποιησάμενος. Lambin.*

7 *Facile omnium animos cogniturum.*] Hanc rationem consilii sui Callippus, sive Callicrates afferebat.

8 *Excipit has partes ipse Callicrates.*] Hunc actum veluti Persona egregie sustinere gnara in se transfert. Elegans tralatio non *ab iis qui pilam aut aliquid simile traditum excipiunt*, prout docet Lambinus, sed à scenâ sive histrionibus. quorum hæ vel illæ sunt partes: & hic vel ille hujus vel istius *ὑποκειμένȣ* partes excipit atque agit. Valer. Maxim. v. c. III. 4. *Impetratis detestabilis ministerii partibus.* Conjungit crebro Cicero Personam & Partes, ut pro Archia: *Nisi hanc personam & has partes possem sustinere.* Et ut heic Nepos excipere partes; ita ille suscipere dicit Epistolis ad Familiares; *De me autem suscipe paulisper partes meas & eum te esse finge qui ego sum*; Et in Verrem. *Cum tuas partes suscipio, cur tuum onus sustineo?* Gebhardus.

1 Com-

niat imprudentia Dionis. Ad eum interficiendum socios conquirit: adversarios ejus convenit, conjurationem confirmat. Res, multis consciis quæ gereretur, elata refertur ad Aristomachen sororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ timore perterritæ [1] conveniunt, cujus de periculo timebant. At ille negat, à Callicrate fieri sibi insidias: sed illa quæ agerentur, fieri præcepto suo. Mulieres nihilo secius Callicratem [2] in ædem Proserpinæ deducunt, [3] ac jurare cogunt, nihil ab illo periculi fore Dioni. Ille hac religione non modo ab incepto non deterritus, sed ad maturandum concitatus est, verens ne prius consilium aperiretur suum, quam conata perfecisset. Hac mente, 9
proximo die festo, quum à conventu se remotum Dion domi teneret, atque [4] in conclavi edito [5] recubuisset: con-

1 *Conveniunt.*] Paulo aliter Plutarchus: Ἤδη δὲ καὶ τὸν Δίωνα, καὶ τὰς γυναῖκας ὑπόνοια τῶν πραττομένων εἶχε· καὶ μηνύσεις ἐγίνοντο πανταχόθεν. *Lambin.*

2 *In ædem Proserpinæ deducunt.*] Nihil notius raptu Proserpinæ, in cujus honorem templum erectum. Orpheus tamen & Pausanias in Attica rem gestam tradunt, qua Cephisus amnis Eleusinem præterit. *Deo* quoque appellatur Hesychio. Unde *Deois Proserpina* apud Ausonium. Simul illa cum Cerere in Eleusiniis sacris colebatur. Thesmophoria in honorem Proserpinæ raptus maximo cum luctu mense Pyanepside habebantur, quem ἐπόριμον ideo mensem appellavit Plutarchus.

3 *Ac jurare cogunt.*] Maximum erat juramentum, apud Siculos quod in æde Proserpinæ fiebat. Fiebat vero hac solennitate: *Qui fidem præstabat, in Cereris descendat templum, & quibusdam peractis sacrificiis, Deæ purpuram induebat: tum ardentem captans faculam, jurabat.* Auctor Plutarchus in Dione, cujus verba lucem dant Probo. *Magius. Longolius.*

4 *In conclavi edito.*] Plutarchus: Καὶ καθεζομένου Δίωνος ἐν οἰκήματι κλίνας τινὰς ἔχοντι μετὰ τῶν φίλων. Solebant veteres cum vacare precibus aut sine arbitris agere vellent, in editum locum ascendere. interdum peculiarem locum in superiori parte domus huic rei habere. Sueton. August. cap. 72. *Si quando quid secreto aut sine interpellatione agere proposuisset, erat illi locus in edito singularis.* De Tiberio Tacit. 6. 4. 21. *Quotiens super negotio consultaret, edita domus parte utebatur.*

5 *Recubuisset.*] Lambin. & Putean. lib. *recubuisset: domum cust. sepsisset, à foribus q. n. discederent, certos præfecisset: consciis loca munit. tradit, navem, &c.* Sane ita Plutarch. narrat. Et custodes ab ipso Dione positos, noster comm. 6. videtur innuere. Msc. Boecl. *Conscios facinoris l. m. o. tradit, d. c. sepsit, à forib. q. n. discedant, certos præficit, navem armatam triremem armatis ornat, Philostratosque fratri tradidit.* Τὸ *facinoris* erat etiam in Msc. Leid. *tradit* vero & *discedant* in cod. P. Dan. qui & *Philostratoque* habebat. Sed pro *sepsit*, idem & Leid. Msc. *sepit.* Unde forsan ita totus hic locus constituendus: *consc. facinoris l. m. o. tradit, d. c. sepit, à (vel ac) forib. q. n. discedant, certos præficit, navem armatam triremem armatis ornat, Philostratoque fr. tradit.* Navem arma-
tam

[1] conſciis loca munitiora oppidi tradidit: [2] domum cuſtodibus ſepſit: [3] à foribus qui non diſcederent, certos præfecit. Navem triremem armatis ornat, [4] Philocratique fratri ſuo tradit, eamque in portu agitari jubet, ut ſi exercere remiges vellet: cogitans, ſi forte conſiliis obſtitiſſet fortuna, ut haberet, quo fugeret, ad ſalutem. Suorum autem è numero [5] Zacynthios adoleſcentes quoſdam elegit cum audaciſſimos, tum viribus maximis; hiſque dat negotium, ut ad Dionem eant [6] inermes, [7] ſic ut conveniendi gratia viderentur venire. Hi propter notitiam ſunt intromiſſi. At illi, ut [8] limen ejus intrarunt, [9] foribus obſeratis,

tam vocat, inſtrumentis & apparatu nautico inſtructam, ac navigationi paratam. Cæſar B. G. 3, 13. *Ipſorum* (Venetorum) *naves ad hunc modum factæ, armatæque erant. Carinæ aliquanto planiores, &c. anchoræ, pro funibus, ferreis catenis revinctæ; pelles pro velis*, &c. nam *arma* dicta inſtrumenta nautica, quæ & *armamenta*, ac Græcis ὅπλα. Vnde eaſd. naves Cæſar cap. 14. *omni genere armorum ornatiſſimas*; & Lucret. 2, 42. *claſſem ornatam armis* dixit. V. Scheffer. de Milit. Nav. vet. 1, 4. & Add. ad 2. pag. 333.

1 *Conſciis loca munitiora oppidi tradidit.*] In membranis, *tradit*. Et ſic alia *dedit* pro *dedidit* legitur in Datame, loco τῶν μελλόντων aut præteritorum. Quod elegantiæ eſt. *Keuchen.*

2 *Domum cuſtodibus ſepſit.*] Plutarchus: Οἱ μὲν ἔξω τὴν οἰκίαν περιέστησαν.

3 *A foribus qui non diſcederent.*] Idem: Οἱ δὲ πρὸς ταῖς θύραις τοῦ οἴκου, καὶ ταῖς θυρίσιν ἦσαν. Eſt autem hic ordo, *certos præfecit, qui à foribus non diſcederent.* Mendoſe porro legitur in nonnullis Codicibus, *diſcedebant*. Lambin.

4 *Philocratique.*] In membranis noſtris *Philoſtratus* nominatur. *Schott.*

5 *Zacynthios adoleſcentes.*] Sic Plutarchus & Diodorus, qui Ζακυνθίους dicunt fuiſſe, id eſt, *Zacynthios*. eſt autem Zacynthus inſula non longe à Cephalenia. Quidam tamen hic legi volunt, *Saguntbinos*. Sed Polyb. lib. 3. Saguntum, Ζάκανθαν appellat, quæ urbs eſt in finibus Iberiæ & Celtiberiæ non longe à mari. Non eſt diſſimulandum tamen, videri ex Stephano Saguntum & Zacynthum uno eodemque nomine apud Græcos ſignificari. Sic enim Stephanus: Ζάκυνθος πόλις ἀπὸ Ζακύνθου τοῦ Δαρδάνου. Ὅμηρος. Καὶ ὑλήεσσα Ζάκυνθος, δευτέρα Ἰβηρίας, τρίτη Λιβύης. *Lambin.*] *Zacynthios adoleſcentes.*] Scriptus P. Dan. Codex *Zaguntios* legebat, Longolianus *Zazynthinos*. Sed *Zacynthios* melius ſcripſerim, quam *Zazynthinos*, aut *Zaguntios*: Græcis enim Ζακύνθιοι, non Ζαζυνθῖνοι, Vt à *Zacyntho*, Latini *Zacynthios* formarunt, ita Græci à Ζακύνθου τοὺς Ζακυνθίους. Falluntur igitur, qui *Saguntbinos* heic inculcandum exiſtimant auctoritate Polybii, qui *Saguntbum*, Ζάκανθαν appellat libro III. Lege Diodorum & Plutarchum. *Keuchenius.*

6 *Inermes.*] Παρῆλθον ἄνευ ξιφῶν ἐν τοῖς χιτῶσιν.

7 *Sicut conveniendi.*] Id eſt, tanquam conveniendi. Malim legi, *ſic ut ſi conveniendi*. Veruntamen nihil muto. *Lamb.*

8 *Limen ejus intrarunt.*] Codex P. Dan. *intrarant*.

9 *Foribus obſeratis.*] Plutarchus fores ab iis, qui erant extra, clauſas, ſeu potius adductas & attractas eſſe tradit: Οἱ μὲν ἔξω ἐπισπασάμενοι τὰς θύρας. *Lamb.*

1 *Coh-*

ratis, in lecto cubantem invadunt, [1] colligant: fit strepitus, adeo ut exaudiri possit foris. Hic, sicut ante sæpe dictum est, quam invisa sit singularis potentia, & miseranda vita, [2] qui se metui quam amari malunt, cuivis [3] facile intellectu fuit. Namque illi ipsi custodes, [4] si propitia fuissent voluntate, foribus effractis servare eum potuissent, quod illi inermes, telum foris flagitantes, vivum tenebant. Cui quum succurreret nemo, [5] Lyco quidam Syracusanus per fenestras gladium dedit, quo Dion interfectus est. Confecta cæde, quum multitudo visendi 10
gratia introiisset, nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur. [6] nam celeri rumore dilato, Dioni vim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus displicebat. Hi falsa suspicione ducti, [7] immerentes, inermes, ut sceleratos, occidunt. Hujus de morte ut palam factum est, [8] mirabiliter vulgi immutata est voluntas. Nam qui vivum eum tyrannum vocitarant, eundem liberatorem patriæ, tyrannique expulsorem prædicabant. Sic subito misericordia odio

1 *Colligant.*] Plutarchus: Κατέχειν ἐπειρῶντο, καὶ συντρίβειν, ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινον, ᾔτουν ξίφος.

2 *Qui se metui quam amari malunt.*] In Timoleonte: *Maluit se diligi, quam metui.* Sidon. noster epist. 2. lib. 1. de Theodorico rege Gotthorum *timet timeri.* vide Notas. *Savaro.*

3 *Facile intellectu.*] Sic legendum est; non ut habent Codices Veneti & Florentini, *intellecta.* Lambin.

4 *Si propitia fuissent voluntate.*]. Alii libri *propriâ.* Vt *propria voluntas* sit dedita & non alienata. Quidam *propitiâ pronaque.* Gebhard.

5 *Lyco quidam Syracusanus.*] Lygo, Cod. P. Dan. Plutarchus: Διατριβῆς γενομένης Λύκων Συρακούσιος ὀρέγει τινὶ τῶν Ζακυνθίων διὰ τῆς θυρίδος ἐγχειρίδιον, ᾧ καθάπερ ἱερεῖον, τὸν Δίωνα κρατούμενον πάλαι, καὶ δεδιττόμενον ἀπέσφαξαν. Vide Diodorum lib. 16. *Lyco quidam.*] Veteres. *Lygo.* Plutarcho Λύκων, unde *Lyco* vel *Lygo.* Malim tamen *Lyco* tralatitium, ut apud Plautum. Nam *Lyco* vel Λύκων, παρωνύμως ἀ Λύκος. Sed in vices has literas mutabant antiqui. Sic in *Callistratus*, Gallistratus; *Gardaces*, Cardaces; de quibus in Excerptis. *Kenchen.*

6 *Nam celeri rumore dilato.*] Sic legendum, non *delato.* Lambin.

7 *Immerentes, inermes.*] Offendit istud *inermes*, quare cum in tribus libris calamo exaratis attestetur Schottus desiderari, ejiciendum censeo. *Gebhard.*

8 *Mirabiliter vulgi.*] Calippus tamen Dione interfecto principatum excepit, & menseis tredecim imperavit, ut tradit Diodor. Siculus. Plutarchus vero narrat, eum initio quidem clarum & illustrem fuisse, & Syracusas tenuisse, sed brevi post tempore pœnas dedisse, & à Leptine quodam & Polyperchonte eo ipso pugione, quo Dio cæsus erat, percussum interiisse. *Lambin.*

I Ab

odio successerat, ut eum suo sanguine, si possent, 1 ab Acheronte cuperent redimere: 2 Itaque in urbe, celeberrimo loco, elatus publice, 3 sepulcri monumento donatus est. Diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus, quartum post annum, quam ex Peloponneso in Siciliam redierat.

1 *Ab Acheronte.*] Ab inferis. Sic M. Tullius: *post reditum in Senatu, & omneis Metellos præstantissimos cives pæne ex Acheronte excitatos.* Idem. *Ab Acheronte.*] Monet Gifanius ad Lucretium, invenisse se scriptum in Vet. libro Nepotis *Acherunte* per quintam vocalem. Sed communiter legebant veteres *Acherons* & *Acheruns.* Vt *humo* homo, *fretu* & freto, *sumnus* & somnus; de quibus vide Priscian. 1. & Voss. de Arte Grammat. lib. 1. cap. 12. *Keuch.* Verum ista pœnitentia sera plerumque magnos viros comitatur incassum; nonnunquam autem illorum posteritati & cognationi expedit. Infra Timotheo. *Hujus post mortem cum populum judicii sui pœniteret, multa novem partes detraxit, & decem talenta Cononem ejus filium, ad muri quandam partem reficiendam jussit dare.* Polyæn. lib. 5. in Gescone. *τούτων πραχθέντων οἱ Καρχηδόνιοι πολλάκις ἡττώμενοι καὶ ἁλῶναι κινδυνεύοντες μετέγνωσαν ἐπὶ τῇ τοῦ Γέσκωνος φυγῇ, καὶ τῇ ἀναιρέσει τοῦ Ἀμίλκου· Ἀλλὰ τὸν μὲν Ἀμίλκαν τεθνηκότα οὐχ οἷόν τε ἦν ἀνακαλέσασθαι.* Vbi *ἀνακαλέσασθαι* est revocare ab inferis. Vulcatius Gallicanus Avidio Cassio cap. 12. *Vtinam possem multos etiam ab inferis excitare.* Ex Cicerone pro M. Marcello, *Non dubito, quin multos, si fieri posset, & cæsar ab inferis excitaret.* At qui reducuntur, dicuntur *ἀναδραμεῖν ἐξ ᾅδου.* *Gebhard.*

2 *Itaque in urbe, celeberrimo loco.*] Lambinus mavult, *in urbis celeberrimo loco.* Gebhard. Fuit autem hic eximius honor. Nam non solebant veteres quenquam in urbe sepelire nisi forte Imperatores. Serv. Sulpitius apud M. Ciceronem lib. 4. Epist. ad Fam. *Ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui; quod religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant.* Lambinus. Vide Kirchm. de Fun. Roman.

3 *Sepulcri monumento donatus est.*] Discrimen statuendum est inter monumenta sumptu publico facta, & ea, quæ decreto tantum publico. Non enim fuit jus in Republica Atheniensium ornare sepulchra defunctorum, quantum aut heredis, aut ipsius etiam defuncti ambitio postulasset: verum de tumulis majoris impensæ cognoscebatur, neque is honos vulgo omnibus, sed claris tantum viris concedebatur. Diversus fuit publicæ sepulturæ honos, qui bene de republica meritis deferebatur. Atque iis interdum Mausolæa de publico excitabantur. *Casaubon.*

IPHI-

IPHICRATES.

XI.

1 IPHICRATES Atheniensis, non tam magnitudine 1
rerum gestarum, 2 quam disciplina militari nobilitatus est. Fuit enim talis dux, 3 ut non solum ætatis suæ cum primis compararetur, sed ne de majoribus natu quidem quisquam anteponeretur. Multum vero in bello est versatus; sæpe exercitibus præfuit; 4 nusquam culpa male rem gessit; 5 semper consilio vicit, 6 tantumque eo valuit,

1 ut

1 Initium hujus ita scribendum est, IPHICRATES ATHENIENSIS *Non tam magnitudine rerum gestarum, quam disciplina, &c.* Consensu Codicum MSS. quorum nullus τὸ *genere* agnoscit excogitatum à Longolio; à Lambino vero avide arreptum, & uberiore corruptionis indole propagatum. Nam quod Iphicratem putant fuisse sutoris filium errant; quoniam nasum Atticum non intellexerunt. Quod aptos admodum calceos militi invenerit; inde forsan eo cavillo est aspersus. hinc & *Iphicratides calcei* in proverb. cesserunt. Diodorus lib. xv. Τάς τε ὑποδύσεις τοῖς στρατιώταις εὐλύτυς καὶ κέφας ἐποίησε, τὰς μέχρι νῦν Ἰφικρατίδας ἀπ' ἐκείνυ καλυμένας. *Gebhard.* Vid. Polluc. Suidam, Photium, & Procli Chrestom. *Schott.* Atque hoc est, *cerdone natum esse*, ut olim scripsit ad Curtium vir doctus. Discas tamen ex Plutarcho & aliis, Iphicratem sutoris filium fuisse. Vide illum ἀποφθ. στρατηγῶν. Aristotelem I. Rhetor. Xenophontem VI. Polyænum III. Strat. Athenæum IV. & XII. Arrianum, Ælianum, Æschinem, Suidam, Jul. Pollucem, Senecam Rhet. Frontinum, Justinum, Plutarch. & alios. *Savaro.* Hic Iphicrates cum Harmodius quidam Harmodii Atheniensis abnepos in eum, tanquam ignobilem convitia faceret: τὸν μὲν ἐμὸν (inquit) ἐπ' ἐμῦ γένος ἄρχεται, τὸ δὲ σὸν ἐν σοὶ παύεται. plura & præclara ejus Stratagemata à Frontino referuntur. vid. lib. I. c. 4. 5. 6. & l. 2. c. 1. 5. & 12. aliud factum refert l. 3. c. 12. & l. 4. c. 6. *Longol.*

2 *Quam disciplina militari.*] Fuit tamen idem & bonus Rhetor, exstantque multa apud Aristotelem in Rhet. ex ejus Orationibus prolata. Suidas: Ἰφικράτης Ἀθηναῖος σκυτέως πατρὸς, ῥήτωρ καὶ στρατηγός. *Lambinus.* Justinus lib. 6. c. 5. In Iphicrate *non imperatoriæ tantum, verum & oratoriæ artes fuere.* Vide Plutarch. in Politicis.

3 *Vt non solum ætatis suæ.*] Justinus lib. 6. *Hujus adolescentis supra ætatem virtus admirabilis fuit; nec unquam ante eum Athenienses, inter tot tantosque duces, aut spei majoris, aut indolis maturioris imperatorem habuerunt.* Orosius lib. 3. cap. 1. *Savaro.*

4 *Nusquam culpa male rem gessit.*] Provocabulum *suâ* addit Gifanii Codex & Longolius. *Schott.* Xenophon tamen reprehendit ejus consilium in re militari libro 6. de rebus Græc. in extremo. *Lambin.*

5 *Semper consilio vicit.*] Diodor. l. 13. Οὗτος γὰρ παραδέδοται στρατηγικήν τε ἀγχίνοιαν ἐσχηκέναι. *Gebhard.*

6 *Tantumque eo valuit.*] Idem: Πρὸς πᾶσαν ἐπίνοιαν ἀγαθὴν φύσει κεχρῆσθαι διαφόρως.

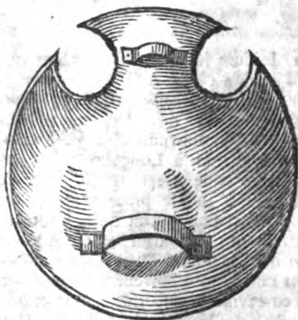
[1] ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. [2] Namque ille pedeſtria arma mutavit. Quum ante illum imperatorem maximis clypeis, brevibuſque haſtis, [3] minutis gladiis uterentur; ille è contrario [4] peltam pro parma fecit, [5] à qua poſtea peltaſtæ pedites appellantur,

1 *Vt multa in re militari.*] Mſſ. abeſt *multa.* Boecler.

2 *Namque ille pedeſtria arma mutavit.*] Diodor. ibidem: τῶν γὰρ Ἑλλήνων μεγάλαις ἀσπίσι χρωμένων καὶ διὰ τοῦτο δυσκινήτων ὄντων, συνεῖλε τὰς ἀσπίδας, καὶ κατεσκεύασε πέλτας συμμέτρους, ἀμφοτέρων εὖ στοχασάμενος, τοῦ τε σκέπειν ἱκανῶς τὰ σώματα, καὶ τοῦ δεύασθαι τοὺς χρωμένους ταῖς πέλταις διὰ τὴν κουφότητα παντελῶς εὐκινήτους ὑπάρχειν. *Lambin.* Quæ heic ad verbum tranſtulit Cornelius.

3 *Minutis gladiis.*] Intelligit ſpathas & ſemiſpathas, quarum meminit Iſidorus lib. 18. cap. 6. Veget. II. 15. & Tacit. in Annal. *Keuchen.*

4 *Peltam pro parma.*] Pelta, breve ſcutum, & fere quadratum, aut folii hederæ figuram præ ſe ferens, parma brevius & mobilius. Claudius Ælianus in Tacticis cap. 2. Τούτοις γὰρ πέλτης μικρόν ἐστι, καὶ ἐλαφρὸν ὅπλον. Suidas & Index vocum militarium, qui fere Lexicis adjunctus: Πέλτη, μικρά τις ἐστὶν ἀσπιδίσκη, καὶ κούφη. Iſidorus: *Pelta, ſcutum breviſſimum.* Formam ejus deſcribit Xenophon apud Julium Pollucem lib. I. Onomaſt. cap. 10. & Pierius Hieroglyph. lib. 42. *Vt circulus deſcriptus linea diametrali diſſecetur: pars altera, quantum cubiti manuſque miniſterio deſerviat, relinquatur: altera duobus è lateribus excavetur: ita ut in medio ſpatium ſit inſertando brachio: cujus hoc ſit propugnaculum: extrema ad ſcuti marginem lunentur in cornua. Orbes illi duo hinc inde exempti, inſertandæ ſi opus ſit haſtæ, alter commodus, alter ad inſpectandum inſerviat.* Quam ab interna parte delineatam, heic inſerere viſum. Talis igitur illa. *Keuchen.* Sed forma peltarum non apud omnes eadem. Sic Thraciæ erant quadrangulæ, de quibus accipienda verba Suidæ: πέλται, ἀσπίδια τετράγωνα. Vide & Dionyſium Halicarnaſſ. lib. II. At peltæ Amazonicæ hederæ folio ſimiles erant. *Salmaſ.* Præter Servium I. Æn. & Lactant. 5. & 7. Theb. atque Iſidor. 18. 12. vid. Hieronym. & Eucher. in lib. Regum. *Savaro.*

5 *A qua poſtea peltaſtæ pedites appellantur.*] Suidas: Πελτασταὶ, τοξόται οἱ τοὺς ξυστοὺς κατέχοντες. *Longol.* *Peltatæ* Lactantio. *Savaro.* Jul. Pollux: Πελτασταὶ, πελτοφόροι. Vetus Gloſſarium: Πελταστὴ, *manipulus.* Aliud: Πελτάριον, *parmula,* & πελταστὴς, *parmularius.* Ad rem Diodorus libro 13. Τότε δὲ ἀπὸ τῆς πέλ-

tur, ut ad motus concursusque essent leviores, 1 hastæ modum duplicavit, 2 gladios longiores fecit. Idem 3 genus loricarum mutavit, & 4 pro ferreis atque æneis, lineas dedit.

πέλτης πελτάσαι μετωνομάσθησαν. Antea vero dicebantur *ὁπλῖται*, id est; *gravioris armaturæ pedites.* Qui peltas gestabant, non tantum *Peltastas*, sed & *Cetratos* Livius appellat lib. 31. Pelta Cetræ haud dissimilis est. Materia Peltarum ex ære fuit, ut docet Xenophon 5. Anabas. *Αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλη καὶ ἄλλη διεφαίνοντο χαλκαῖ οὖσαι.* In Eclogis Polybii de Legationibus: *Ὅτι κομίζουσι δωρεὰν κοινῇ τοῖς Ἀχαιοῖς ἑξακισχίλια μὲν ὅπλα χαλκὰ πελταστικά.* Plura congessit Iustus Lipsius in Analectis ad Militiam. *Keuchen.*

1 *Hastæ modum duplicavit.*] Diodor. *Ηὔξησε τὰ δόρατα ἡμιολίῳ μεγέθει.* id est, *hastas magnitudine sesqui-altera auxit.* hoc est, longas fecit, ut totam magnitudinem antiquarum continerent, & præterea dimidiam. *Lambin.*

2 *Gladios longiores fecit.*] Idem: *Τὰ δὲ ξίφη σχεδὸν διπλάσια κατεσκεύασε.* Ex spathis nimirum & semispathis. Quod etiam à Romanis factum, declinante imperio. Lege Tacitum. *Keuchen.*

3 *Genus loricarum mutavit.*] Quæ fuere olim equorum, equitumque munimenta & tegumenta, an verius impedimenta. Nam certe pondus subinde & rigor (etiamsi squammata essent) impediebant inferre vulnera, æque atque accipere. Tac. lib. 1. Hist. de Sarmatarum armatura: *Tegmen ferreis laminis, aut præduro corio consertum; ut adversus ictus impenetrabile; ita impetu hostium provolutis inhabile ad resurgendum.* Adi Veget. lib. 3. cap. 22. Plerique militum non habebant loricas hamatas, sed partem æris aut ferri procusam, quæ summum pectus tegeret: nam ima ventris satis scutum muniebat. *Lips.*

4 *Pro ferreis atque æneis, lineas dedit.*] MSS. & Editio Veneta, Savaroni inspecta, *pro sertis atque æneis.* Vt sint *serta lorica* consertæ hamis & laminis. *Gebh.* Virg. 3.

Loricam consertam hamis. ——
Idem 5.
Levibus huic hamis consertam auroque trilicem
Loricam. ——
Idem 11.
—— *quem pellis abenis*
In plumam squamis auroque inserta tegebat.
Idem 3.
Consertum tegmen spinis.

Savaro. Alii Codices, *linteas* habent; *Mag.* Sed non admodum interest, utro modo legas. Vnde postmodum apud multas gentes insinuavit istarum usus: Quas communiter Græci induerunt post Iphicratem. Res tamen antiquæ originis, ut ex historiis clarum ac Poëtis. Apud Homerum dicitur Ajax *λινοθώρηξ*, itemque Adrastus. Quem locum Plinius respexit lib. 19. cap. 1. In Alcæo etiam apud Deipnosophistam memorantur *θώρηκες νεόλινοι*, qui inter arma Macedonum & habitus bellicos. Auctor Dio: *Θώραξ λινοῦς τρίμιτος, ἀσπὶς χαλκῆ.* Sed & Alexander induit *θώρακα λινοῦν διπλοῦν*, ut loquitur Plutarchus. Illi ad imum ventrem extendebantur. Xenophon: *Εἶχον θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἤτρου.* Nec Romanis infrequens illorum usus. Quod de Augusto Livius, de Galba Suetonius testantur. *Keuchen.* Fiebant autem linei thoraces opera atque artificio coactiliariorum & *πιλοποιῶν*, qui linum aceto vel austero vino, cui sal esset adjectum; probe macerabant, deinde ita cogebant, ut soliditatem ac crassitiem lintei octies decies, aut sæpius in se complicati haberet. Nicetas Acominatus lib. 1. rerum Isaaci Angeli: *Ipse Conradus sine scuto tunc dimicabat; sed pro lorica tectum quoddam gestabat è lino factum, vino austero probe salito maceratum, sæpius replicatum: quod quidem sale & vino coactum adeo firmum adversus ictus erat, ut penetrari à nullo telo posset.*

Erant

dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit. nam pondere detracto, [1] quod æque corpus tegeret, & leve esset,
2 curavit. [2] Bellum cum Thracibus gessit; [3] Seuthen socium Atheniensium, in regnum restituit. [4] Apud Corinthum tanta severitate exercitui præfuit, ut nullæ unquam in Græcia neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint duci: in eamque consuetudinem adduxit, ut quum prælii signum ab imperatore esset datum, sine ducis opera [5] sic ordinatæ consisterent, ut singuli à peritissimo imperatore dispositi viderentur. [6] Hoc exercitu mo-

Erant autem hujus tecti plagellæ octodecim, & eo plures. Casaubon. De linteis loricis ac thoracibus & à quibus usurpatæ sint vid. Lasium de rep. Rom. 8. 16. Torrentium ad Sueton. Galbam. 19. Lips. de Mil. Rom. 3. 6. Dausquejum ad lib. 3. Silii pag. 120. Villiomarum adversus Titium 2. 19. Casaubon. ad Sueton. Ferrarium de re vestiaria.

1 *Quod æque corpus tegeret, & leve esset.*] Lambinus: *Vt æque corpus tegerent, & leves essent.* Sed priorem scripturam confirmant Schotti Mss. & Vltrajectina Editio. Nec Dissentit Magius.

2 *Bellum cum Thracibus gessit.*] Dux creatus suffragio ab Atheniensibus adversus Amphipolim oppugnandam. *Æschin.* in Orat. περὶ παραπρεσϐ. Frontin. 1. 11. Strateg. Polyæn. 111. Commemorat & ejus victoriam adversus Anaxibium Lacedæmoniorum ducem Xenophon. lib. 4. ἑλλην.

3 *Seuthen.*] Aldi exemplaria *Scothyn* habent: Vetusta vero omnia *Seuthem*, emendatius. *Mag.* Hic est, *Seuthes Odryssas* apud Curt. lib. x. cap. 1. quem ὕπαρχον Κερσοϐλέπτου tantum, non Regem facit Polyænus 7. Strateg. *Keuchen.*

4 *Apud Corinthum.*] Inde bellum *Corinthium* est appellatum: Κορινθιακὸς πόλεμος. *Bongars.*

5 *Sic ordinatæ consisterent.*] Mss. *sic ordinatè.* Boecler. Curtius libro 3. cap. 6. *Obsistere, circuire, discurrere in cornu, mutare pugnam, non duces magis quam milites callent.* Gebhard. Vide de hac disciplina Iphicratis Alexandrum ab Alex. lib. 1. cap. 20.

6 *Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit.*] Alii lib. *interfecit.* Schott. Quod supra probavi & explicavi in Aristide. *Gebhard.* Vtraque lectio elegans est. *Savaro.* Mora, vox Græca est, hoc primum: deinde valet idem quod μοῖρα, hoc est *pars*, quod sit pars exercitus. Vtebantur autem hac voce Lacedæmonii maxime & Dores. Et constabat μόρα, vel ut quidam volunt, quingentis militibus; vel ut alii, septingentis; vel, ut alii, nongentis. Diodorus Siculus lib. 14. Si eadem res ibi à Diodoro narratur, quæ hic à Probo significatur, μέρος appellat. Sic Diodorus: Μετὰ δέ τινας ἡμέρας τῶν Λακεδαιμονίων μέρος τῆς στρατιᾶς διήει διὰ τῆς Κορινθίας χώρας. οἷς Ἰφικράτης, καί τινες τῶν συμμάχων ἐπιπεσόντες, τοὺς πλείστους ἀνεῖλον. Andromach. sive auctor incertus Etymologici: Μόρα, inquit, τάγμα στρατιωτικὸν παρὰ Λακεδαιμονίοις, οὕτω λεγόμενον, καὶ εἴρηται παρὰ τὸ μείρω μόρα, ἐπὶ μέρους ὄχλων, ὡς φθείρω φθορά. ἐστι δὲ ἡ μόρα, τάξις ἐξ ἀνδρῶν πεντακοσίων, ἢ ἑπτακοσίων, ἢ τριακοσίων. Hæc ille. Xenophon hujus cohortis casum & cladem multis verbis exponit lib. 4. de reb. Gr. & utitur hoc ipso vocabulo Græco, quod usurpavit Probus. Pausanias in Laconicis & μοῖραν appellat ταύτην τὴν μοῖραν ἐπιθέμενοι καθ᾽ ὁδὸν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἰφικράτης διέφθειραν. Commemorat & hanc

moram Lacedæmoniorum intercepit. quod maxime tota celebratum est Græcia. [1] Iterum eodem bello omnes copias eorum fugavit. quo facto magnam adeptus est gloriam. [2] Quum Artaxerxes [3] Ægyptio regi [4] bellum inferre voluisset, Iphicratem ab Atheniensibus [5] petivit ducem, quem præficeret [6] exercitui conductitio, cujus numerus [7] duodecim millium fuit. Quem quidem sic omni disciplina militari erudivit, ut [8] quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, si Iphicratenses apud Græcos in summa laude [9] fuerint. [10] Idem subsidio Lacedæ-

hanc Iphicratis rem gestam Plutarchus in libello, πότερον Ἀθηναῖοι, &c. in extremo, & Æschines in Orat. κατὰ Κτησιφ. *Lamb.* De morâ consule Joan. Meursium lib. I. Atticar. Lection. cap. 15. adde & Hesych.

1 *Iterum eodem bello.*] Nec ubi, nec quando hoc prælium commissum sit, usquam reperio: nisi forte id significat, quod narrat Xenophon lib. VI. de rebus Græc. non longe admodum à principio: Iphicratem decem triremibus, qui à Dionysio Lacedæmoniis Anippo Duce subsidio mittebantur, non longe à Cephalenia, una cum viris omnibus interceptis, & navibus nonaginta ex Corcyra assumptis, in Cephaleniam navigasse, & ab illius insulæ civitatibus, pecunias partim libentibus obtinuisse, partim invitis obtorsisse, iisque rebus gestis, agros Lacedæmoniorum populatum esse ac vastasse, urbeisque adversariorum Atheniensibus voluntarias adjunxisse; quæ noluerint se dedere, iis bellum intulisse. Quo loco Iphicratis belli gerendi rationem, & scientiam rei militaris laudat Xenophon. Sic enim ille: Ἐγὼ μέντοι ταύτην τὴν στρατηγίαν τοῦ Ἰφικράτους οὐχ' ἥκιστα ἐπαινῶ. *Lambin.*

2 *Quum Artaxerxes.*] Mnemon Vide Diod. Siculum lib. XV. Bellum intulit Q. Crasso, Serv. Corn. Sp. Papyrio, Fab. Alb. tribunis proconsulibus.

3 *Ægyptio Regi.*] Acori. *Lambin.*

4 *Bellum inferre voluisset.*] Editio Vulgata, *voluit.*

5 *Petivit ducem.*] Diodor. lib. XV. Ὁ δ' ἀνὴρ οὗτος μετάπεμπτος ἐπὶ τὴν στρατηγίαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐτάχθη διὰ τὴν ἐν τῷ στρατηγεῖν ἀρετήν. *Gebhard.*

6 *Exercitui conductitio.*] Sic MSS. recte. Vulgati *conducto.* In Chabria: *fugatis jam ab eo conductitiis catervis*, id est, mercede conductis, mercenariis, ut ipse loquitur in Timoleonte. *Savaro. Conducere* ergo est Græcorum ξενολογεῖν, vel ξένους μισθώσασθαι. Infra Datame: *Ex Græcia conductorum tria millia.* Curtius lib. 3. *Ad conducendum ex Peloponneso militem Cleandro cum pecunia misso.* ibid. cap. 6. *Argentum istud ad conducendum militem mitte.* Gebhard.

7 *Duodecim millium.*] Immo XX. *millium*, ex Diod. Siculo. *Lambin.*

8 *Quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses apud Græcos.*] Quæ ambitiosa fuit Principum κενοδοξία, ut à nomine suo milites etiam insignirentur. Ab eadem origine Joviniani & Herculiani apud Zosimum & Mamertinum. Sic Alexandrini Caracallæ, de quibus disertim Dio & Herodianus; Honoriani, Theodosiani, Constantini, Gratianenses, Valentinianenses, in notitia utriusque Imperii. Quod etiam in populis ac portis adhibitum. *Keuchen.*

9 *Fuerint.*] Editio Parisiensis, *fuerunt.*

10 *Idem subsidio Lacedæmoniis.*] Post cladem Leuctricam, victoribus Thebanis; quorum dux erat epaminondas: qua

dæmoniis profectus, Epaminondæ [1] retardavit impetus. Nam nisi ejus adventus appropinquasset, non prius Thebani Sparta abscessissent quam captam incendio delessent. Fuit autem & [2] animo magno & corpore, [3] imperatoriaque forma, ut ipso aspectu cuivis injiceret admirationem sui: sed in labore remissus nimis, parumque patiens, ut [4] Theopompus memoriæ prodidit. Bonus vero civis, fideque magna: quod cum in aliis rebus [5] declaraverit, tum maxime in [6] Amyntæ Macedonis liberis tuendis. [7] Namque Eurydice mater Perdiccæ & Philippi, [8] cum his duobus liberis, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit, ejusque opibus defensa est. Vixit ad senectutem placatis in se suorum civium animis. [9] Causam capitis semel dixit bello

[1] so-

qua accepta, Lacedæmoniorum opes afflictæ sunt. *Lambin.*

1 *Retardavit impetus.*] Codex Danielis: *retardavit interceptus. Inceptus,* pro *incepta* integre scriptum in membranis nostris, ac fortassis Savaronis sic edentis. Sic supra in Alcibiade, *Sicilia amissum,* pro *amissione* dixisse notavimus. *Schott.*

2 *Animo magno & corpore, imperatoriaque forma.*] Corporis dignitas duci admirationem tam apud suos quam apud hostes conciliat. Tacit. 13. Ann. 8. *Ne si ad accipiendas copias Syriam intravisset Corbulo, omnium ora in se verteret, corpore ingens, verbis magnificus, & super experientiam sapientiamque etiam specie inanium validus.* De Cæcinna idem l. 11. Histor. cap. 30. Claudian. lib. 1. de Laudib. Stiliconis.

Jam tunc conspectus, jam tunc venerabilis ibas,
Spondebatque ducem celsi nitor igneus oris,
Membrorumque modus, qualem nec carmina fingunt
Semideis. quacumque alte graderere per urbes,
Cedentes spatiis assurgentesque videbas.

Justin. lib. 13. cap. 1. de Amicis Alexandri. *Gebhard.*

3 *Imperatoriaque forma.*] Imperatore digna, quæ veluti longe lateque ostentat Imperatorem, ut de Trajano Plin. Panegyr. 4. Dioni egregia voce *σεμνοπρεπὴς τοῦ προσώπου* dicitur. *Boecl.* Capitolinus in Pertin. vide Not. in Sidon. ep. 2. lib. 1. *Savaro.*

4 *Theopompus.*] Sup. in Alcibiad. de quo etiam. Athen. lib. 12. vide Casaub. ad Athen. lib. 3. c. 8. & lib. 10. c. 12. Plutarch. in Timoleone & Harpocrat. in voce *ἀμάδοκος*. in Ἀττικεῖς. in Ἀλόννησος. in *ἀμφικτυόνες*. Steph. de urb. in voce Ἀσαί. *Savaro.*

5 *Declaraverit.*] Codex Danielis, *declaravit.*

6 *Amynta.*] Cujus filius Philippus, pater Alexandri Magni. Hic Amyntas autem Pausaniam Macedoniæ regem, Æropi regis filium interfecit: regnavitque annos 24. Diod. lib. 14. *Lambin.*

7 *Namque Eurydice.*] Lege de hac re luculentissimam Orationem Æschinis, *περὶ παραπρεσβ.*

8 *Cum his duobus liberis.*] Habuit tamen ex Amynta tres filios, Alexandrum, Perdiccam & Philippum, Alexandri M. Macedonis patrem & filiam Eurionem. Justin. lib. 7. c. 4. Sed ex his Alexander patri successerat in regnum.

9 *Causam capitis semel dixit.*] Causam apud

[1] sociali simul cum Timotheo, eoque judicio est absolutus. Menesthea filium reliquit [2] ex Thressa natum [3] Coti regis [4] filia. Is quum interrogaretur, utrum pluris patrem, matremne faceret: Matrem, inquit. Id quum omnibus mirum videretur: at ille, Merito, inquit, facio; [5] nam pater, quantum in se fuit, Thracem me genuit: contra ea mater Atheniensem.

apud cives suos simul cum Timotheo dixisse Iphicratem, & multatos esse tradit Diodorus lib. 16. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι παροξυνθέντες ἐζημίωσαν αὐτοὺς πολλοῖς ταλάντοις, καὶ τῆς στρατηγίας ἀπέστησαν. Athenienses autem irati Iphicratem & Timotheum in judicium vocatos multis talentis multarunt, & imperandi munere abdicarunt. Polyænus cum Probo congruens, Iphicratem & accusatum esse significat & absolutum. *Lambin.* Meminit ejus & Quintilianus lib. 5. cap. 12. qui causam hanc inter probationes adjicit, quas παθητικὰς vocant. Quod Strategemate judicum absolutus fuerit Iphicrates, refert Polyæn. lib. 3. & Senec. Rhetor. lib. 7. Declam. 5. Plura de ipsius eloquentia colligit Muretus lib. 8. Var. Lect. c. 22. *Schott.* Noster in Phocion. *in judiciis cum capitis causam diceret*, reus autem capitis accusatus est, & accusatus proditionis. infr. in Timoth. Plut. in Apophth. *Savaro.*

1 *Bello sociali.*] In quod inciderunt Athenienses, cum Chii, Rhodii, Coi, & Bysantini ab iis descivissent, ut Diodor. tradit, ejus mentio est in Chabria capite 4.

2 *Ex Thressa natum.*] Τὸ *natum* abest ab Vltrajectino, & glossam olet. *Schott. Gebhard.* Ex muliere Thressa, id est, in Thracia nata: ἐκ Θρῄσσης γυναικός. Sic autem legendum; non, ut vulgo, *Tarsa*, ut habent exempla Veneta & Florentina. *Lambin.* Alii codices *Tharsa*; nonnulli vero *Tharsa* habent. *Mag.* Seneca lib. 11. de Tranquillitate, Iphicratem ipsum Thracia matre natum adserit. Quod cum illi objiceretur, *Et mater*, inquit, *Deûm Idæa fuit.* Long. Ad quem locum vide Justum Lipsium.

3 *Coti Regis.*] Κότυν vocant Græci. Probus autem Latina inflexione tertia, *Cotum* dixit. Alii hic *Cotyis* legi volunt, cum quibus non pugnabo, sed *Coti* non improbo. *Lambin.* in Timotheo: *Adversus Cotum bella gessit.* Gebhard.

4 *Filia.*] Anaxandride. Athenæus initio lib. IV. & Seneca: *Quod in sapientem non cadit injuria*, cap. 18. *Savaro.*

5 *Nam Pater quantum in se fuit, Thracem me genuit: contra ea mater Atheniensem.*] Sensus iste: Pater quantum in se fuit, Thracem potius quam Atheniensem ideo genuit, quia è barbaris uxorem duxit: mater autem non ex suo sanguine Thracem, sed ex Atheniensis viri complexu Atheniensem gignere studuit. Perstringit patris cum barbara matrimonium: cujus solius sit ea culpa, non matris, si quid hic indignum moribus Græcorum aut opprobrio obnoxium. *Boeclerus.* Simile responsum Timothei apud Athenæum libro XII. Ὁ δὲ Τιμόθεος, καὶ ὀνειδιζόμενός ποτε, ὅτι τοιαύτης εἴη μητρὸς καὶ χάριγγε αὐτῷ, φησὶν, οἶδα ὅτι δι᾽ αὐτὴν Κόνωνός εἰμι υἱός. *Gebhard.*

CHABRIAS.

XII.

1 CHABRIAS Athenienſis. Hic quoque in ſummis habitus eſt ducibus, 1 reſque multas memoria dignas geſſit. Sed ex his elucet maxime inventum ejus in prælio, quod apud Thebas fecit, quum Bœotiis ſubſidio veniſſet. Namque in ea victoria fidente ſummo duce Ageſilao, fugatis jam ab eo conductitiis catervis, reliquam Phalangem loco vetuit cedere, 2 obnixoque genu ſcuto, 3 projectaque haſta, impetum excipere hoſtium docuit.

1 Id

1 *Reſque multas memoria dignas geſſit.*] Demoſthenes Orat. in Leptinem, cum magnis efferat Chabriam laudibus, tum ejus res geſtas ſemel atque iterum enumerat. Ibi: πρὸς ἅπαντας Πελοποννησίους παρετάξατο ἐν Θήβαις, Γοργώπαν ἀπέκτεινεν ἐν Αἰγίνῃ, πολλὰ τρόπαια ἔστησεν. Legendus & Xenophon lib. 4. & 5. de reb. Græc. Diodorus 15. 16. Athen. lib. 12. infr. in Epam. Plutarchus in Phocione & Camillo. Frontinus lib. 1. cap. 5. & 11. Strat. *Lambin. Longol.* Non ſolum autem res memoria dignas geſſit, ſed & dixit. Lege Plutarchi apophtheg. *Mag.*

2 *Obnixoque genu ſcuto.*] Id eſt, obfirmato genu ad ſcutum: videtur à Probo dictum eſſe obſcurius, propter caſuum ſimilitudinem: Quod expreſſit Diodorus planius lib. 15. καὶ τὰς ἀσπίδας πρὸς τὸ γόνυ κλίναντας, id eſt, *& clypeis ad genu acclinatis.* Polyænus Strat. lib. 2. Τὰς ἀσπίδας πρὸς γόνυ προσερεισαμένους, id eſt, *clypeis ad genu firmiter acclinatis.* Planius, explicatiuſque dixiſſet hoc modo, *obnixo genu in ſcutum.* Lambin. De hoc habitu ad præliandum compoſito Marcellinus de barbaris, & (ni memoria fallit) D. Ambroſius. *Savaro.* Quod Stratagema Triariis Romanis inepte Vir doctus accommodavit. Alia etiam ratio ſubſidendi fuit in eo ſchemate bellico, quod teſtudinem Romani vocabant. *Stewech.* ad Veget. Quod ego explicatius dabo. Milites Chabriæ obnixo genu ſcuto protenſa haſta ſtabant, ut eo commodius hoſtilis phalangis impetum exciperent & ſuſtinerent: quod etiam Polyænus dicto loco confirmat. Triarii vero Romani genu dextro innixi, ſiniſtro crure porrecto, ſcuta innixa humeris, haſtas ſub erecta cuſpide in terra fixas tenentes, ſub vexillis conſidebant: dum vel haſtati, qui primi pugnam inibant, vel principes, qui robuſtioris ætatis & à principio gladiis pugnabant, cum hoſte dimicabant: quorum ſubſidio tertio ordine diſpoſiti erant, & in eorum vicem locumque parati. Si apud haſtatos ac principes parum proſpere pugnatum eſſet, tunc demum triarii ad nutum ducis conſurgebant ad pugnandum; Triarii enim erant veterani ſpectatæ virtutis, ad quos rebus ferme deſperatis velut ad extremum ſubſidium refugiebant, ut obſervat Dionyſ. Halicarnaſſ. 5. Antiq. Rom. 15. & 8. 98. Inde *rem ad triarios rediiſſe*, cum laboratur, proverbio increbuit, ut præter Lipſium Valtrinus 5. de milit. R. 3. docet. Hæc ergo tam diſtincta & diverſa confundi non debent, nec alterum ab altero deduci. *Locc.*

3 *Projectaque haſta.*] Si locus emenda-

[1] Id novum Agesilaus intuens, progredi non est ausus, suosque jam incurrentes, [2] tuba revocavit. [3] Hoc usque eo in Græcia [4] fama celebratum est, [5] ut illo statu Chabrias sibi statuam fieri voluerit, quæ publice ei ab Atheniensibus in foro constituta est. Ex quo factum est, ut postea [6] athletæ [7] cæterique artifices, his statibus in statuis ponendis uterentur, [8] in quibus victoriam essent adepti. Cha- 2
brias autem multa in Europa bella administravit, quum dux Atheniensium esset: [9] multa in Ægypto sua sponte gessit.

datus est (ut mihi quidem videtur) *projecta* positum pro *porrecta*, seu *ante erecta*, *προβεβλημένης ἀσπίδος*. Sic Sisenna lib. II. apud Macrobium lib. VI. c. 4. *scutis projectis*. Idem *projectis ramis*. M. Tullius de signis: *sed quod erat ejusmodi loco, atque ita projecta in altum, &c.* Lambin. Jabolenus, quod ad vocis significationem attinet, L. Malum ff. de verbor. signif. sic inquit: *Inter projectum & immissum, hoc interesse Labeo ait, quod projectum esset id quod ita proveheretur, ut nusquam conquiesceret, qualia Meniana & suggrundia essent, &c.* Eadem de re Gellius quoque eadem. *Mag.*

1 *Id novum Agesilaus intuens, progredi.*] MSS. *Id novum cernens Agesilaus, contuens id progredi non est ausus.* Boecler.

2 *Tuba revocavit.*] Σάλπιγγι ἀνεκαλέσατο. *Gebhard.*

3 *Hoc usque eo in Gracia fama celebratum est.*] Codex P. Danielis: *Eo tota Gracia fama celebratum est.*

4 *Fama celebratum est.*] Sic Cicero dixit pro Cluentio: *eadem omnium sermone celebratam:* & pro domo sua, *omnium sermone celebratum.* Lambin.

5 *Ut illo statu Chabrias.*] Diodorus Siculus 15. Ὁ δὲ Χαβρίας πολλῶν αὐτῷ πεπραγμένων κατὰ πόλεμον, ἐπὶ τούτῳ μάλιστα ἐσεμνύνετο τῷ στρατηγήματι, καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ δήμου δοθείσας αὐτῷ, καθίσταμεν ἐχούσας τοῦτο τὸ σχῆμα. *Lambin.*

6 *Athleta.*] Qui vicissent certaminibus Iselasticis, quæ à Græcis ἀγῶνες εἰσελαστικοὶ vocantur: de quibus Sibylla μέγας γὰρ αἰὼν εἰσελαστικὸς ἔσαι. *Keuchen.*

7 *Caterique artifices.*] Scenicos & Musicos, sive Dionysiacos atque Pantomimos intelligit. De athletis frequens historia est ponendarum statuarum, ut non προτομὰς modo, sed iconas, vivam ipsorum imaginem referrent. Palæstras athletarum imaginibus, sicut & ceromata sua exornabant. Pausanias in Eliacis: ubi περὶ ἀναθημάτων loquitur, ἐν δὲ τῇ Ἄλτι (ait) τιμὴ εἰς τὸ θεῖον ἀνάκεινται. οἱ δὲ ἀνδριάντες τῶν νικώντων ἐν ἄθλου λόγῳ σφίσι, καὶ οὗτοι δίδονται. Cujus ritus imprimis instauratores fuisse Cretenses, idem mihi auctor II. ἠλιακῶν. De æra Milonis luctatoris statua lege quæ disertim Philostratus libro 4. in Vita Apollonii. Cum quo confer Aristidem κατὰ τῶν ἐξορχουμένων. Hellanodicis curæ erat, ut εἰκόνες ἰσομέτρητοι essent: Lucianus ἐν τῷ ὑπὲρ εἰκόνων. Plato in Phædro: ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν. *Keuch.*

8 *In quibus victoriam, &c.*] Vide Fabr. 2. Agon. cap. 20. *Schott.*

9 *Multa in Ægypto sua sponte gessit.*] Ediderat Longol. *sua sponte quadam gessit.* Inde confestim Lambin. *multa* intrusit. Neutrum vero neque *multa*, neque *quadam* agnoscunt libri calamo picti. Illud *multa* ex præcedenti intelligitur. *Gebhard.* *In Ægypto.*] Privato officio, non publice à populo delata ac mandata. Vide Diod. 15. Ejus rex tum temporis erat Tachus, cujus filius Nectanebus; vel secundum Plutarchum ἀνεψιός, id est, sororis filius. *Idem.* Cæterum Ægyptus à flumine nomen accepis-

gessit. Nam [1] Nectanebum adjutum profectus, regnum ei constituit. [2] Fecit idem Cypri, sed publice ab Atheniensibus Euagoræ adjutor datus: neque prius inde discessit quam totam insulam bello devinceret, qua ex re Athenienses magnam gloriam sunt adepti. [3] Interim bellum inter Ægyptios & Persas [4] conflatum est. & [5] Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant: Lacedæmonii cum Ægyptiis, [6] à quibus magnas prædas Agesilaus rex eorum fa-

se videtur. Nilus enim qui Hebr. שהור id est, niger dicitur, Græcis Αἴγυπτος dictus est, quod idem denotat juxta Scaligerum. Nisi à *Copto* vel *Gubt.* nomen accepit. *Thysius.* Masius observat Ægyptios in antiquis monumentis vocari Ægophthos, vulgo Cophti vel Copti, & ipsi regionem suam vocant Chibth, teste Ortelio. In serie Regum Ægypti, quam Drusius ex Chronico quodam Arabico descripsit, secundus Rex Ægypti dicitur Cabtim, unde denominati sunt Cophtii. *Hornius.* ابو القبط Pater Coptitarum dictus Misraim. Inde nomen. Coptus etiam urbs, & Copites Nomus, fere in extremo Ægypti tractu, quem post Alexandrum Magnum Ægyptii incoluerunt, hodieque incolunt. *Golius.* Elegans Ægypti descriptio est apud Guil. Tyrium 19. 24.

1 *Nectanebum.*] *Nectebenin*, Codex P. Danielis. In aliis legitur *Nectenabum.* Magius. Plutarchus in Agesilao Νεκτάναβιν Perpetuo vocat. Polyænus lib. 11. in Agesilao vocat Νεκτεναβὶν. Idem libro 3. perhibet Chabriam Thamo adfuisse, & Thamus erit, quem Plutarchus aliique Tachum appellant. *Gebh.*

2 *Fecit idem Cypri.*] Hac de re nihil reperi, præter id quod est apud Diodor. Sic. lib. 16. si forte ad rem pertinet. Nam Phocionem & Euagoram, non Chabriam & Euagoram Cyprum oppugnatum ivisse narrat. Credibile est, Diod. Siculum vel Phocionem pro Chabria posuisse, cum Phocion Chabriæ comes esset, vel alium historicum secutum esse, quam quem secutus est auctor noster. *Lambin.*

3 *Interim Bellum inter Ægyptios & Persas.*] Diodorus lib. 15. Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ἄκωρις ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς, ἀλλοτρίως διακείμενος πρὸς τὸν Περσῶν βασιλέα, δυνάμεις ξενικὰς ἀξιολόγους ἤθροισε. Nam & aliud bellum Diodorus eodem libro, à Rege Ægypti Tacho, Regi Persarum illatum: ibi, Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ Ταχὼς ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων, κρίνας πολεμεῖν τοῖς Πέρσαις, &c. quod ad hunc locum videtur potius pertinere. In hoc enim bello Agesilaus & Chabrias interfuerunt, Regemque Tachum adjuverunt; ut tradit Plut. in Agesilao. *Lambin.*

4 *Conflatum est.*] Infra in Eumene: *interim conflata sunt bella, quæ ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt.* Savaro. Sic loquitur Hirtius lib. 8. c. 6. *Sub tempus æstivorum nullum summum bellum posse conflari.* & init. de bello Alexandr. Eumene. *interim conflata sunt illa bella.* Loquitur quoque ita Paterc. l. 2. Cicer. vero de Haruspicum responsis. *Clodius nefarias cum multis scelerum pactiones societatesque conflavit.* & in Anton. *Ille quum exercitum nullum haberet, magnum repente conflavit.* Gebhard.

5 *Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant.*] Quocirca & Pharnabazo Regis Persarum Satrapæ petenti Iphicratem belli ducem dederunt: & Chabriam ejusdem Pharnabazi admonitu & rogatu revocarunt, ut tradit Diodor. eodem libro. *Lambin.*

6 *A quibus magnas prædas Agesilaus rex*

faciebat. Id intuens Chabrias, quum in re nulla Agesilao cederet, 1 sua sponte eos adjutum profectus, Ægyptiæ classi præfuit, pedestribus copiis Agesilaus. 2 Tum Præfecti 3 Regis Persiæ, legatos miserunt Athenas questum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienses 3 diem certam Chabriæ præstituerunt, quam ante, domum nisi redisset, capitis se illum damnaturos denunciarunt. Hoc ille nuncio Athenas rediit, neque ibi diutius est moratus quam fuit necesse. Non enim libenter erat ante oculos civium suorum, 4 quod & vivebat laute, & indulgebat sibi liberalius, quam ut invidiam vulgi posset effugere. Est enim hoc commune 5 vitium in magnis liberisque civitatibus, 6 ut invidia gloriæ comes sit, & li-

rex eorum faciebat.] Redigebat atque agebat. *Facere prædas* non est obvium in Latinis scriptoribus. Invenio tamen apud Tullium in Verrem *Maximos quæstus prædasque fecisse.* Gebhard.

1 *Sua sponte eos adjutum profectus.*] In Agesil. *sero suis præsidio profectus est.* in Timoth. *Ariabarsani simul cum Agesilao auxilio profectus est.* Savaro. Contra Diodorus, qui tradit eum fuisse ab Acoride arcessitum. In hoc tamen cum Probo congruit, quod sine suffragio aut decreto populi Chabriam provinciam illam belli suscepisse dicit. Sic Diodorus eodem libro & loco: Οὗτος μὲν οὖν ἄνευ τῆς τοῦ δήμου γνώμης προσδεξάμενος τὴν στρατηγίαν, ἀφηγεῖτο τῶν κατ' Αἴγυπτον δυνάμεων, καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς παρεσκευάζετο πολεμεῖν πρὸς τοὺς πέρσας. *Idem.*

2 *Tum Præfecti Regis.*] Pharnabazus. Vide Diodorum.

3 *Diem certam Chabriæ præstituerunt.*] Diem præfiniverunt; elegantia Romana. Cicero in Verrem: *Diem præstituit operi faciendo Kal. Decembr.* Idem Tusc. Quæst. *Natura dedit usuram vitæ, tanquam pecuniæ, nulla præstituta die.* Curt. lib. 3. *Postquam nihil inde præsidii mittebatur, ad præstitutam diem permisere se regi.* Dies autem præstituta est ἡ προθεσμία *Gebhard.* Diodorus: Ταχέως τόν τε Χαβρίαν ἐξ Αἰγύπτου μετεπέμψαντο. Codex P. Dan. *præstiterunt*, pro *præstituerunt.*

4 *Quod & vivebat laute.*] Sic Ephorus sive Theopompus 13. Philipp. apud Athenæum lib. 12. à quo Probus hæc desumpsit: Οὐ δυνάμενος (Chabrias) δὲ ζῆν ἐν τῇ πόλει, τὰ μὲν διὰ τὴν ἀσέλγειαν, καὶ διὰ τὴν πολυτέλειαν τὴν αὐτοῦ τὴν περὶ τὸν βίον. τὰ δὲ διὰ τοὺς Ἀθηναίους. ἅπασι γὰρ τοῖς ἐνδόξοις εἰσὶ χαλεποὶ, διὸ καὶ εἵλοντο αὐτῶν οἱ ἔνδοξοι, ἔξω τῆς πόλεως καταβιοῦν, Ἰφικράτης μὲν ἐν Θρᾴκῃ, Κόνων δὲ ἐν Κύπρῳ, Τιμόθεος δὲ ἐν Λέσβῳ, Χάρης δ' ἐν Σιγείῳ, καὶ αὐτὸς ὁ Χαβρίας ἐν Αἰγύπτῳ. *Longol. Lambin. Mag. Savaro.*

5 *Vitium in.*] Duas has voces ut Glossemata delet Vltrajectina editio. *Schott.* Vulgatam lectionem ac sententiam adstruit Tacit. vita Agric. cap. 1. *Quoties magna aliqua ac nobilis virtus vicit ac supergressa est vitium parvis magnisque civitatibus commune, ignorantiam recti & invidiam.* Gebh.

6 *Vt invidia gloriæ comes sit.*] Sallustius: *Meminisse post gloriam invidiam sequi.* Cicero pro Balbo: *Est enim hujus seculi labes quædam & macula, virtuti invidere velle, ipsum quoque florem dignitatis

[1] & ibenter de his detrahant [2] quos eminere videant altius: neque animo æquo pauperes alienam [3] opulentium intuuntur fortunam. Itaque Chabrias, quo ad ei licebat, [4] plurimum aberat. Neque vero solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere principes [5] fecerunt idem, quod tantum se ab invidia putabant [6] afuturos, quantum à conspectu suorum recessissent. Itaque [7] Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares [1] in

tis infringere. D. Hieronymus ad Demetr. epist. 8. *Virtus enim semper invidia patet.* Idemque in epistol. Paulæ: *Semper quidem virtutes sequitur invidia.* Schottus.

1 *Et libenter de iis detrahant.*] Quidam libri *libenter iis detrahant.* Sed interpolatum ignoratione elegantissimi modi loquendi. Cicero enim pro Rabirio *Detrahere de aliquo, & eum in invidiam vocare* dixit. & Quintius Frater: *Sermo eorum, qui de se detrahere volunt.* Infr. Timoleonte; *cum quidam Lamestii similis, nomine Demanetus in concione populi de rebus gestis ejus detrahere cœpisset.* Ammian. Marcell. lib. 30. c. 29. *Bene vestitos oderat & eruditos & opulentos & nobiles: de fortibus detrahebat, ut solus videretur bonis artibus eminere.* Dein quidam *detrahant*, ut nectatur τῷ *sit*. Gebh. De populo Atheniensi seorsim Livius 13. *Populus Atheniensis lacerare invidia principes suos suetus.*

2 *Quos eminere videant altius.*] Vulgati *emergere.* Sed omnium librorum consensus præfert *eminere*, ἔξοχον ἔμμεναι. Vide Tacit. lib. 11. Hist. cap. 20. ad quem Lipsius Nepotis locum contendit. *Gebhard.*

3 *Opulentium intuuntur fortunam.*] Ita rescribendum esse, dudum & ni fallor, princeps, è Gifanii libro indicavit Scioppius lib. 11. Verisimil. cap. 3. Adstruit Savaro, approbat P. Daniel, obsignat denique Schottus. *Opulens* pro *opulentus* ex Ausonio notant, nescio an Eidyll. 2. *Gebhard.* Sic *violens* positum ab Horat. Od. 30. lib. 3. & Ep. 10. l. 1. Quemadmodum igitur *violens* & *violentus* dixerunt veteres, si *opulens*, & *opulentus.* Lambin. *Opulentium intuuntur.*] In vulgatis est *intuentur.* Veteres autem *tuor* & *tueor* dicebant, ut in compositis: hinc *intuuntur* in Excerpt. melioribus. Et *contuimur* apud Lucret. lib. 4. & Plautum. Adi Festum. Turpilius Pedio:

——— *tamen oculis.*
Longa intercapedine appetunt cupide intui.

Keuchen. Quod ad sententiam. in Pausan. *Epulabatur more Persarum luxuriosius, quam qui aderant, perpeti possent.* vid. Valer. 2. 5. ext. 5. Cic. ad Nepot. *qui habet, ultro appetitur: qui est pauper, aspernatur.* Savaro.

4 *Plurimum aberat.*] Causam continuo subjungit Nepos ipse: At mihi in mentem venit quoque alia, nimirum magnos viros vitato assiduitatis fastidio auctoritatem & desiderium in animis civium quæsivisse absentia. Liv. lib. 35. cap. 10. *Accedebat quod alter decimum jam prope annum assiduus in oculis hominum fuerat: quæ res minus verendos magnos homines ipsa satietate facit.* Gebh.

5 *Fecerunt idem*] Hæc duo verba inculcata esse quis non videat, & nostris aberant membranis. *Schott.*

6 *Afuturos.*] Sic legendum, non *abfuturos*, ut est, in nonnullis libris: Neque *affuturos*, ut est in Venetis: neque *futuros*, ut in Germanicis. *Keuchen.*

7 *Conon plurimum Cypri vixit.*] Hæc ex Theopompo transscripsit Nepos. Athen. lib. 12. ex lib. 13. Philipp. Theop. quem vide. & Justinum libro 5. & 6. *Savaro.*

1 In

[1] in Sigæo. [2] Dissimilis quidem Chares horum & factis &
moribus: sed tamen Athenis & honoratus & potens.
[3] Chabrias autem periit bello sociali, tali modo: Oppu-
gnabant Athenienses Chium: erat in classe Chabrias [4] pri- 4
vatus, sed omnes, qui in magistratu erant, auctoritate an-
teibat, eumque [5] magis milites quam qui præerant, [6] aspi-
ciebant. Quæ res ei maturavit mortem. Nam [7] dum pri-
mus studet portum intrare, & gubernatorem jubet eo di-
rigere navem, ipsi sibi perniciei fuit. [8] Quum enim eo pe-
netrasset, cæteræ non sunt sequutæ. Quo facto, circum-
fusus

1 *In Sigæo.*] Ptolemæo Σιγεῖον, Calabro Σίγιας. Idæ promontorium vocat Aristoteles lib. 5. Animal. Æliano & Pomponio oppidum quoque est. Duo tamen diversa sunt apud Strabon. 13. sed sibi invicem vicina oppida, ut & apud Plinium. *Ortelius.*

2 *Dissimilis quidem Chares.*] Vide Diodor. & Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. Noster infr. 15. 3. Xenophon 7. H. Gr.

3 *Chabrias autem periit bello sociali.*] De bello sociali lege argumentum Orationis de pace, apud Isocratem, & Diodor. lib. 16. Incepit post communem defectionem Chiorum, Rhodiorum, Coiorum & Byzantinorum ab Atheniensibus. Duravit annos III. *Diodor.* Ὃς ἔμεινεν ἔτη τρία. De morte Chabriæ ita Plutarchus in Phocione: *Chabrias enim ad ineunda pericula suapte natura tardior, posteaquam cœpisset cum hoste conserere, ira nimia concitatus vehementer solebat accendi, imperatorii officii facile oblivisci, sese temere periculis objectare. Cujus audaciæ, quo tandem par erat, evasit. Nam in pugna navali adversus Chios, primus omnium in hostile littus invectus, cum pro explicando in terram milite, in occurrentes hostes audacius proruisset, pugnans confossus est.* Mag. Longol.

4 *Privatus.*] Aliter Diodorus 16. 7. qui classi eum præfuisse, Charetem vero terrestrem exercitum rexisse tradit.

5 *Eumque magis milites.*] De Miltiad. *erat enim dignitate regia, quamvis carebat nomine.* ibid. in fine. *Savaro.*

6 *Aspiciebant.*] Reverebantur, honorabant. Tacit. *aspectare* dixit. Ann. 1. 4. *Omnes exuta æqualitate jussa principis aspectare.* Sic *intueri* apud Livium 37. cap. 54.

7 *Dum primus studet.*] Σπεύδει festinat. Datame: *Hac delatus in Ciliciam, egressus inde, dies noctesque iter faciens Taurum transiit, eoque, quo studuerat, venit.* Pelopida; *Qui, cum tempore ipso, quo studuerant, pervenissent.* Hinc *studium* σπουδὴ festinatio. Cæsar lib. 7. Comment. cap. 41. f. *Summo studio militum ante ortum solis in castra pervenit.* lib. 3. Civil. cap. 24. *Illi studio incitati incautius sequebantur.* Val. lib. III. c. II. 23. *Cn. Pompeji præfectus jussu ejus, summo studio & magno militum numero, ad id capiendum mitteretur.*

8 *Cum enim eo penetrasset.*] Eo significatu multoties verbo *penetrare* utitur Curt. pro penitus aut interius subire libro 4. cap. 12. *Ille utendum animis dum spe calarent, ratus ad Pelusii ostium penetrat.* lib. 5. cap. 17. *In rupium cacuminibus extra teli jactum Barbari stabant de industria quieti, & paventibus similes, donec in arctissimas fauces penetraret agmen.* libro 6. cap. 22. *Torrentesque & eluvies iter morabantur, nullo tamen hoste obvio penetravit.* Cicero pro Archia: *Cupere debemus, quo minus manuum nostrarum tela pervenerint, eodem gloriam famamque penetrare.* Idem.

3 *Navis*

fusus hostium concursu, quum fortissime pugnaret, [1] navis rostro percussa cœpit sidere. [2] Hinc quum refugere non posset, si se in mare dejecisset; quod suberat classis Atheniensium, quæ exciperet [3] natantem: perire maluit, [4] quam armis abjectis navem relinquere, in qua fuerat vectus. Id cæteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt. At [5] ille, præstare honestam mortem turpi vitæ existimans, comminus pugnans [6] telis hostium interfectus est.

1 *Navis rostro percussa, cœpit sidere.*] Pro subsidere, ac demergi. Non dissimulabo meo in Codice scriptum fuisse *sidere*, ut *sindere* reperisse librarius videatur. Retineo tamen *sidere*. Pedo Albinovanus apud Senec. Rhet. Suasor. 1.

——— *Jam sidere limo*
Navigia & rapido desertam flumine classem.

Schottus. *Sidere* anchoræ dicuntur, quæ in fundo fixæ hærent. Ἐπὶ βραχέων καθίζεσθαι. Poëta:

——— *Sidat onusta navis.*

Salmas.

2 *Hinc quum refugere non posset.*] Ita Ms. nostrum. Alii negationem expungunt. *Boecler.* Potius reponendum est. *Hinc cum refugere posset, si se in mare dejecisset.* Gebhard.

3 *Natantem.*] Codex P. Dan. *natanteis. Exciperet natantem.*] Excerpta *natanteis*: ut in Dione, *in naveis imposuit*: terminatione Græca. *Keuchen.*

4 *Quam armis abjectis.*] Quod erat flagitium militare & capitis pœna expiandum. Aristoteles libro II. Rhetor. Αἰσχρά ἐστιν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν· οἷον ἀποβάλλειν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν. Inde Lacedæmoniæ mulieres, filios suos in militiam dimittentes, hoc eis mandare solebant, ἢ σὺν τούτῳ. ἢ ἐπὶ τούτῳ. *Lambin.* Præter ea quæ Godescalcus in Veget. infigit lib. 2. c. 14. vid. Senecam de Benef. 5. 2. infr. in Hamilcare. *Savaro.*

5 *Ille, præstare honestam mortem turpi vitæ.*] Pene ad verbum de Antigono Polyænus lib. 4. Comment. 5. Τοῦ ζῆν ἀγεννῶς τὸ θνήσκειν ἀνδρείως αἱρετώτερον ἡγούμενος. Tacitus Agricola, cap. 33. *Proinde & honesta mors turpi vita potior & incolumitas ac decus eodem loco sita sunt.* P. Syrus: *Vita hominis brevis; ideo honesta mors est immortalitas.* Sallustius Jugurtha. *Sulla à Mauro rogatus, uti noctu clam profugeret: incerta ac forsitan post paullo morbo interitura vita parcere turpi fuga recusat.* Tali animo fuerunt quidam apud Cæsarem centuriones lib. 6. Comment. cap. 40. *Centuriones*, inquit, *quorum nonnulli ex inferioribus ordinibus reliquarum legionum caussa virtutis in superiores erant ordines hujus legionis traducti, ne ante partam rei militaris laudem amitterent, fortissime pugnantes conciderunt.* Plane ex mente Chabriæ Isocrates Panegyrico, τῶν ἀνδρῶν τοῖς καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς αἱρετώτερόν ἐστι καλῶς ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν αἰσχρῶς. Argute & mascule Valerius lib. III. cap. II. exempl. 14. *Cato*, inquit, *constantissime in gladium incumbendo, magnum hominibus documentum dedisti, quanto potior esse debeat probis dignitas sine vita; quam vita sine dignitate. At ignavi pluris qualemcunque vitam honesta morte æstimant*, ut loquitur Darius apud Curt. lib. 5. cap. 39. *Gebhard.*

6 *Telis hostium interfectus est.*] Archonte Cephisidoto, Olympiad. CV. anno III. *Chronol.* Quomodo Ctesippus ejus filius paternum sepulchrum violarit, vide apud Athenæum lib. 4. c. 20. ubi de isto flagitio plura ex Diphilo, Timocle & Menandro in hanc historiam affert.

TIMO-

TIMOTHEVS.

XIII.

[1] TIMOTHEVS [2] Cononis filius Atheniensis. Hic à 1
patre acceptam gloriam [3] multis auxit virtutibus.
Fuit enim [4] disertus, impiger, [5] laboriosus, [6] rei militaris
peritus, neque minus civitatis regendæ. Multa hujus sunt
præclare facta, sed hæc maxime illustria. [7] Olynthios &
Byzan-

1 *Timotheus.*] De hoc M. Tull. 1. de offic. & 3. de oratore & alias. Diodor. lib. 15. Xenoph. lib. 5. Athen. 13. Plutarch. Ælian. V. H. 13. Frontin. 1. cap. ult. & lib. 2. cap. 5. supr. in Chabria. *Savaro.*

2 *Cononis filius.*] Librariorum ῥαθυμίᾳ in Lamb. editione *Cimonis* olim editum, qui Cononis est filius. *Schottus.* Ex Thressa, scorto quidem publico, sed quæ postea exemplar clarissimum modestiæ evasit. Timotheo autem cum matris conditio sibi objiceretur: *Atqui*, inquit, *per eam sum Cononis filius.* Auctor Athenæus lib. 13. *Longol. Mag.*

3 *Multis auxit virtutibus.*] Rarum paternás virtutes æmulari, exprimere átque tueri: rarissimum iis suas addere & quidem multas: quod de Timotheo tradit Nepos. Solent alioqui Ἡρώων τέκνα πήματα esse. Verum Timotheus animo sibi proposuit illud: Ἡμεῖς τῶν πατέρων μέγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι. Justinus lib. 42. cap. 2. de Mithridate: *claritatem parentum æmulatione virtutis accensus animi magnitudine supergreditur.* Gebhard. Adde Juvenalem Sat. 8. & Berneggeri Not. ad Justin. 29. 1.

4 *Disertus.*] Cicero lib. 1. de Offic. *Africanus eloquentia cumulavit bellicam gloriam: quod idem fecit Timotheus Cononis filius, qui cum belli laude non inferior fuisset quam pater, ad eam laudem doctrinæ & ingenii gloriam adjecit.* Licet etiam ex Demosth. Oratione περὶ τῶν ἐν χεῤῥονήσῳ, sub extremum intelligere, Timotheum eloquentem fuisse: profert enim fragmentum quoddam ex ejus oratione ad populum habita, spiritus & acrimoniæ plenum. Postremo M. Tullius lib. III. de Orat. ad Quint. Fr. scribit, Timotheum ab Isocrate fuisse institutum æque eruditum. *Longol. Lambinus.*

5 *Laboriosus.*] Φιλόπονος.

6 *Rei militaris peritus.*] Στρατηγικὸς, τῆς πολεμικῆς ἔμπειρος. Fuit præterea fortunatus ac felix: & vero ita cognomento dictus, ut testantur Plut. Suidas, Ælianus Var. hist. lib. 13. Interpr. Aristoph. ad illum locum χρ. Τιμοθέου δὲ πύργος. Καρ. ἐμπέσοι γέ σοι. & item alibi. *Lambin.*

7 *Olynthios & Byzantios.*] Bello, opinor sociali. Verum nullum hac de re verbum apud Diodorum, quod quidem meminerim: nisi quod lib. 16. scribit; bello sociali, Chios, Rhodios, Byzantios, Coos, cæteros qui ab Atheniensibus defecerant, Imbrum & Lemnum, quæ erant Atheniensium, diruisse; agrum Samium populatos esse ac diripuisse; urbem Samum obsedisse atque oppugnasse: Athenienses vero ducibus Iphicrate, Charete, Timotheo Byzantium oppugnasse: quæ nihil ad hunc locum videntur pertinere. Veruntamen Timotheum adversus Olynthios bellum gessisse, vel ex Demosthene cognoscere licet, Olynthiaca II. ibi: Ὅλως μὲν γὰρ ἡ Μακεδονικὴ δύναμις καὶ ἀρχὴ, ἐν μὲν προσθήκης μέρει ἐστί τις οὐ σμικρὰ οἷον ὑπῆρξέ ποθ' ὑμῖν ἐπὶ Τιμοθέου πρὸς Ὀλυνθίους. *Idem.* De Olynthiis meminit Aristoteles, seu quisquis est auctor lib. II.
Occo-

Byzantios bello ſubegit: Samum cepit, [1] in qua oppugnanda, ſuperiori bello Athenienſes mille & ducenta talenta conſumpſerant. Hanc ille ſine ulla publica impenſa populo reſtituit. [2] Adverſus Cotyn bella geſſit, [3] ab eoque mille & ducenta talenta prædæ in publicum detulit, [4] Cyzicum obſidione liberavit. [5] Ariobarzani ſimul cum Ageſilao auxilio profectus eſt: à quo quum [6] Laco pecuniam numeratam accepiſſet, [7] ille cives ſuos agro atque urbibus au-

Oeconomicorum cap. 22. ut de Samo & Corcyra. Item Demoſthenes Olynth. II. ibidemque Vlpianus. Vide Vitas comparatas noſtras Olymp. CIV. anno I. extremo. *Schott.*

1 *In qua oppugnanda.*] Sic plerique edunt ad Samum, quæ ſequioris generis eſt, reſpectu habito. Scriptæ tamen membranæ, *in quo oppugnando* præferunt, pro quo bello. *Idem.*

2 *Adverſus Cotyn.*] Vel *Cotym.* Codex P. Dan. *Cotum*, Quomodo in Iphicrate. Sed hic fuit Paphlagonum Rex, ille Thracum, de quo ad Iphicratem dictum eſt.

3 *Ab eo mille & ducenta talenta prædæ in publicum detulit.*] Secus hodie noſtris moribus, quibus præda cedit ignaviſſimo cuique tribunorum aut centurionum: viliſſima quæque & iſtis Thraſonibus faſtidita militari turbæ relinquuntur. Cum bella non privata auctoritate, non privato ſumptu gerantur, cur belli fructum ad ſe privati rapiant? Sancta ergo & merito ſuſpicienda antiquitas, *quæ honeſtius bella geſſit*, *quam nunc amicitiæ coluntur.* Juſtin. lib. 15. c. 2. Prædam autem ac manubias ad publicum uſum, ornatum atque ſplendorem civitatem converterunt Priſci, atque inde ſacra atque profana monumenta exſtruxerunt. Diod. lib. XI. Ἀπὸ δὲ τούτων γενόμενος ὁ Γέλων, ἐκ μὲν τῶν λαφύρων κατεσκεύασε ναοὺς ἀξιολόγους Δήμητρος καὶ Κόρης. Frontin. de Aquæductibus: *Vetus Anio poſt annos XL. quam Appia producta eſt, anno ab. V. C. quadringenteſimo octogeſimo primo, Manius Curius Dentatus, qui cenſuram cum L. Papirio Curſore geſſit, Anionis, qui nunc dicitur Vetus, aquam perducendam in urbem ex manubiis de Pyrrho captis curavit.* Sp. Carvilio & L. Papirio Coſſ. Cicero contra Rullum: *Si eſt æquum prædas ac manubias ſuas Imperatores non in monumenta Deorum immortalium, neque in urbis ornamenta conferre: ſed ad Decemviros tanquam Dominos reportare.* Gebhard. *Detulit.*] Vltraject. *retulit.* Schott.

4 *Cyzicum obſidione liberavit.*] Diodorus Siculus lib. 15. Τιμόθεος ὁ Ἀθηναίων στρατηγὸς, ἔχων δύναμιν πεζικήν τε, καὶ ναυτικὴν, Τυρώνην μὲν καὶ Ποτίδαιαν πολιορκήσας εἷλε, Κυζικηνοῖς δὲ πολιορκουμένοις ἐβοήθησεν. *Lambin.* Cyzicus urbs antiqua in Myſia ad Propontidem juxta Ptolemæum & alios. In Græco eſt Κύζικος. Sed & *Cydicos* & *Quizicus* dicebant, pro *Cyzicos* vel *Cyzicus*; quæ *Chizico* hodie apud Sophianum. In antiquo numiſmate, quod Gordiani imperio circumfertur, hæc literarum formula: ΝΕΟΚΟΡΩΝ ΚΥΙΙΚΗΝΩΝ. Cujus vocis tertium elementum I pro Ξ non ſemel uſurpabant veteres: Quemadmodum in ΑΛΕΙΑΝΔΡΟΣ, & ſexcentis aliis. Quæ ſane ſcriptura Criticis non minimam occaſionem dedit, ut pro *Cyzicus*, *Cyxicus* inducerent. Keuch.

5 *Ariobarzani.*] De quo infra ad Datamen.

6 *Laco.*] Ageſilaus. *Lamb. Mag.*

7 *Ille cives ſuos agro atque urbibus augeri maluit, quam id ſumere, cujus partem domum ſuam ferre poſſet.*] Boni viri eſt abſtinentes habere oculos & manus: boni vero civis utilitatem atque incrementum civitatis potius quam privatum

augeri maluit, quam id sumere, cujus partem domum suam ferre posset. Itaque accepit [1] Erichthonem & Sestum. Idem classi præfectus [2] circumvehens Peloponnesum Laconicam populatus, classem eorum fugavit. [3] Corcyram sub 2
imperium Atheniensium redegit, sociosque idem adjunxit [4] Epirotas, [5] Athamanas, Chaonas, omnesque eas gentes

tum spectare. Vtrumque implevit præclare Timotheus; continuit manus à rapinis, auxit potius publicum, quam suam domum, Ejusdem abstinentiæ laudatur Curius ab auctore Viror. Illustr. cap. 33. *Cum interversa pecunia argueretur, gutum ligneum, quo uti ad sacrificia consueverat, in medium protulit, juravitque se nihil amplius de præda hostili in domum suam convertisse.* Et Mummius cap. 60. *Mummius Corinthum signis tabulisque spoliavit: quibus cum totam replesset Italiam, in domum suam nihil contulit.* Front. lib. 4. cap. 3. *L. Mummius qui Corintho capta non Italiam solum; sed etiam provinciam tabulis statuisque exornavit, adeo ex tantis manubiis nihil in suum convertit, ut filiam ejus inopem Senatus ex publico dotaverit.* Cum autem heic aviditatis pecuniariæ aspergere suspicione Agesilaum videatur, infra in vita absolvit eundem. *Atque in hoc*, inquit, *illud in primis fuit admirabile, cum maxima munera ei ab regibus & dynastis civitatibusque conferrentur, nihil unquam in domum suam contulit.* Gebhard.

1 *Erichthonem & Sestum.*] Abrahamus Ortelius locum se ignorare fatetur, conjicitque Abydi synonymum. Lambino & Schotto heic aqua hæret, quorum hic penitus silentio desperationis indice medicinam admovere insuper habet: ille vero audacior *Erythinos* excogitat Paphlagoniæ urbem, vel *Ctesiphontem*. Laudo voluntatem, de successu penes peritiores judicium esto. P. Danielis excerpta habent, *Erithonem & Sextum*, mutata modo literula Gifanii Codex. *Crithonem*. Vnde lego: *Itaque accepit Crithoten & Sestum.* Est vero *Crithote* urbs Hellesponti in Chersoneso Thraciæ; quem & antehac Athenienses Miltiadis comites, teste Suida, incoluerunt. *Gebhard.* Sestus ad Hellespontum Abydo objecta, satis nota Leandri & Ejus rumoribus atque interitu apud Musæum, Nasonem & Melam Geographum. *Schott.*

2 *Circumvehens.*] Frustra viri docti corrigunt *circumiens*: Salmas. prol. ad Solin. *Keuchen.*

3 *Corcyram sub imperium Atheniensium redegit.*] Xenoph. lib. 5. de reb. Græc. Ὁ μέντοι Τιμόθεος περιπλεύσας, Κέρκυραν μὲν εὐθὺς ὑφ' ἑαυτῷ ἐποιήσατο. Vide sequentia. Aliter tamen Diodor. lib. 15. Confer cum Probo & Xenophonte Æschinem in Oration. κατὰ Κτησιφ.

4 *Epirotas, Athamanas, Chaonas.*] Lambinus auctoritate Diodori *Acarnanas* substituendum loco *Athamanas* existumat, qui lib. 15. Τὰς κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν πόλεις à Timotheo perductas enumerat ad Atheniensium societatem. De sententia illius non amplius contendam; saltem hoc nunc agam, ut Latinissimam & antiquissimam γραφὴν significem. *Athamanas*, *Chaonas*, ἀρχαϊκῶς dixit, pro *Athamanes*, *Chaones*. Vt in Epaminonda *Arcadas* pro *Arcades*. De quibus Charis. lib. 1. *Keuchen.* *Epirotas.*] Qui primo Pyrrhidæ dicebantur. *Justin.* Epirus regio Græciæ versus Adriaticum mare. Ptolemæo est Ἔπειρος, unde Stephanus per H scribit Ἤπειρος. In nummis antiquis est ἍΠΕΙΡΟΣ. Olim in varias gentes divisa fuit, de quibus lege Vbb. Emmium in Illustr. Græcia.

5 *Athamanas.*] Codex P. Danielis, *Athamattas*. Edit. Jensonica *Athamantios*. Sed videtur legendum, *Acarnanas*; ex Diodoro lib. 15. Καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀκαρνα-

tes [1] quæ mare illud adjacent. Quo facto Lacedæmonii de diutina contentione destiterunt, [2] & sua sponte Athe-niensibus imperii maritimi principatum concesserunt, [3] pacemque his legibus constituerunt; ut Athenienses mari duces essent. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut tum primum [4] aræ paci publicæ sint factæ, [5] eique deæ pulvinar sit institutum. Cujus laudis ut memoria maneret, [6] Timotheo publice statuam in foro posuerunt: qui honos huic uni ante hoc tempus contigit; ut quum patri populus statuam posuisset, filio quoque daret. Sic juxta posita

καρνανίαν πόλεις ὁμοίως ἀποκλῖναι πρὸς Ἀθηναίους. Sunt autem Acarnanes populi ad Acheloum siti. *Lambin.* Quod contra Magium.

1 *Quæ mare illud adjacent.*] Dictum antique, pro, *quæ mari illi adjacent*; seu *ad mare illud adjacent.* Nam veteres non fere præpositiones iterabant, ut *adigere arbitrum*, apud Ciceronem; *propugnare nugis*, apud Horat. Epist. lib. 1. Sic in Agesilao: *Et homines suis rebus abalienaret.* Sic apud Homer. Iliad. π. *Τῷ δὲ καὶ Αὐτομέδων ὕπαγε ζυγὸν ὠκέας ἵππους*, pro *ἤγαγε ζυγὸν ὑπὸ ἵππους.* Mox tamen contra præpositio iteratur. Ibi: *de diutina contentione destiterunt.* Lambin. *Quæ mare illud adjacent.*] Vide Gifanium Collectan. Lucretianis in *adjacere.* Male autem in Excerpt. *adjacunt.* Keuchen.

2 *Et sua sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt.*] Intelligit *θαλάττης ἐπικράτειαν*, quam per vices obtinuerunt Athenienses cum Lacedæmoniis. Istum principatum autem post diutinam contentionem receperunt Athenienses, & per LXXV. annos obtinuerunt. Inter cætera commoda, quæ ἡ θαλαττοκρατία adferebat, fuit hæc, *τὸν ὄψον εἰσπλεῖν*, ut dicitur ab Antiphane apud Athenæum lib. 8. sive, quod ex subjectis insulis pisces Athenas importabantur. *Idem.*

3 *Pacemque his legibus constituerunt.* De hoc fœdere Laced. cum Atheniensibus Demosthenes Orat. *περὶ Στεφάνου.* *Schott.*

4 *Aræ paci publicæ.*] Nam ethnici *πάντα θεοποιοῦσι*, præsertim *τὰ νοητὰ*, virtutes, vitia. *Boecler.* Atqui Plutarchus in Cimone tradit aras pacis esse positas post victoriam illam Cimonis ad Eurymedontem partam contra Persas: quam pax illa omni sermone celebrata (*περιβόητον* appellat Plutarchus & Demosth. Orat. *περὶ παραπρεσβ.* contra Æschinem, *τὴν ὑπὸ πάντων θρυλλουμένην*) consecuta est. Sic Plutarchus: *Φασὶ δὲ καὶ βωμὸν εἰρήνης διὰ ταῦτα τοὺς Ἀθηναίους ἱδρύσασθαι.* *Publicæ* autem edidimus, Codices Basilienses & Colonienses secuti; non reclamaturi, si quis *publice* reponi malit, quomodo habent exempla Veneta & Florentina. *Lambin.*

5 *Eique deæ pulvinar sit institutum.*] Lectisternia Romanorum ex Livio aliisque nota: Græcos idem factitasse, primi fortasse nos observamus. Pausanias Arcadicis: *Κλίνη τε ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ αὐτῆς εἰκών. γραφῆς μεμιμημένος ἀνάκειται.* In Phocicis de templo quodam Æsculapii: *Κλίνη δὲ ἐν δεξιᾷ κεῖται τοῦ ἀγάλματος.* *Casaub.* Vnde in Glossis *pulvinar* exponitur *Καθίδρυμα, Στρωμνὴ θεοῦ.* Valer. Max. lib. 3. cap. 7. *Jovis Opt. Max. pulvinaria.* Keuchen.

6 *Timotheo publice statuam in foro posuerunt.*] Vide Æschinem *κατὰ Κτησιφ.* Eam statuam numerat Pausanias inter illas, quæ in arce Minervæ positæ sunt; *Ἐνταῦθα καὶ Τιμόθεος ὁ Κόνωνος, καὶ αὐτὸς κεῖται ὁ Κόνων.* Vide Joan. Meursii Cecropiam cap. 13.

1 *Reno-*

posita recens filii, veterem patris [1] renovavit memoriam.
Hic quum esset [2] magno natu, & magistratus gerere desis- 3
set: bello Athenienses undique premi sunt cœpti. [3] Defecerat Samus; desciverat Hellespontus; Philippus [4] jam tunc valens Macedo, multa moliebatur: [5] cui oppositus Chares quum esset, non satis in eo præsidii putabatur. [6] Fit Menestheus prætor, [7] filius Iphicratis, gener Timothei, [8] & ut ad bellum proficiscatur, decernitur. [9] Huic in consilium

1 *Renovavit memoriam.*] In aliis Codicibus legitur *memoria.* Sed verba illa, recens filii, scilicet statua, veterem patris statuam, non memoriam statim respiciunt, ut statua statuam renovet, sed tamen mox memoriam instauret. *Mag.*

2 *Magno natu.*] Pro *magnus natu.* Sic in Datame & Agesilao. Id est Senex. in Pausania. *Grandis natu* senex dictus fuit à veteribus. Donatus Adelph. 4. sc. 5. idem in Phormione act. 2. scena 3. *Savaro.*

3 *Defecerat Samus.*] Hinc Orator aliquis eam ἀποῤῥῶγα τῆς πόλεως vocavit; quasi avulsam partem à corpore suo Athenis. *Keuchen.*

4 *Jam tunc valens.*] Methonam ceperat, Pydnam, Potidæam, Pagasas, Thraciæ urbeis aliquot. *Lambin.*

5 *Cui oppositus Chares quum esset.*] Merito in eo non satis esse præsidii putabatur, quia (ut refert Athenæus lib. 12. cap. 15. ex Theopompi historiarum libro 45.) segnis erat, ac tardus, deliciisque affluebat. Sed cur (dixerit Lector) dux ab Atheniensibus, qui talem noverant, delectus fuit; Respondeo; Quod eum ex causis duce nihilominus indignis, præter cæteros cives diligerent: Quod ipsum & Probus supra in Chabria innuit his verbis: *Dissimilis quidem*, inquit, *Chares horum & factis & moribus: sed tamen Athenis & honoratus & potens.* Quæ ex causa huic fuerit imperium abrogatum, in ejusque locum suffectus Phocion, scriptum Plutarchus reliquit in apophthegm. Phocionis, & in ejusdem Phocionis vita. Quantum vero attinet ad causam, cur Prætor crearetur Chares, homo militiæ ineptus, sic loquitur Plutarchus in Phocione: *Charetem itaque populus non tam suo merito, quam Oratorum ambitione & studiis partium, huic expeditioni præficiunt.* Mag.

6 *Fit Menestheus Prætor:*] Sic plerique omnes τρισυλλάβως edunt & supra in Iphicrate. Duabus vero syllabis *Mnestheus* Vltrajectinus, Longolius & Magius. Quomodo & in Marone 4. Æn. v. 288.

Mnesthea Sergestumque vocat. ——

Et alibi sæpius. *Schott.*

7 *Filius Iphicratis.*] MSS. *filius Hippocratis.* Ita infra semper. *Boecler.* Corrupte. Nepos in Iphicrate: *Menesthea filium reliquit ex Thressa natum.*

8 *Et ut ad bellum.*] Elegantius MSS. Boecleri *& ad bellum.* Sic solet Nepos.

9 *Huic in consilium dantur duo usu & sapientia præstantes.*] Nullo seculo à præfecturis bellicis atque ducatibus adolescentes exclusos esse video; sed crebro potius junioribus rei militaris summam fuisse commissam; quandoquidem non tam ductu quam auspicio res magnæ geruntur: additis prudentia atque experientia gravibus legatis seu rectoribus, reperio. Justinus 29, 1. 8. *His regibus pueris, etsi nulli senioris ætatis rectores erant.* de Fabio Rulliano, qui legatus ire Fabio ad bellum difficile & periculosum conficiendum gravatus est, *pene ipso duntaxat animo sine corpore militaturus*, Valer. 5. 7. 1. Cæsar. 7, 76. *Comio Atrebati, Viridomaro & Eporedorigi Æduis, Vergesilauno Arverno consobrino Vercin-*

lium dantur duo, usu & sapientia præstantes, [1] quorum consilio uteretur, [2] pater & socer: quod in his tanta erat auctoritas, ut magna spes esset, per eos [3] amissa posse recuperari. [4] Hi quum Samum profecti essent, & eodem Chares eorum adventu cognito, cum suis copiis proficisceretur, [5] ne quid absente se gestum videretur: accidit quum ad insulam appropinquarent, ut [6] magna tempestas oriretur: quam evitare duo veteres imperatores utile arbitrati, [7] suam classem suppresserunt. At [8] ille temeraria usus ratione, non cessit majorum natu auctoritati, [9] &, ut in sua navi

getorigis, summa imperii traditur: iis delecti ex civitatibus attribuuntur, quorum consilio bellum administraretur. De Ælio Sejano Prætorii præfecto Druso filio rectore à Tiberio dato. Tacit. 1. an. 24. 3. Diodor. l. 16. Καταλιπὼν τῶν φωκέων στρατηγὸν φάλαικον τὸν Ὀνομάρχου υἱὸν τοῦ τὸν ἱερὸν πόλεμον ἐκκαύσαντος, ἀντίπαιδα τὴν ἡλικίαν ὄντα. παρακατέστησε δ' αὐτῷ ἐπίτροπον ἅμα καὶ στρατηγὸν Μνασέαν, ἕνα τῶν ἑαυτοῦ φίλων. Tales autem qui imperitioribus & junioribus adjunguntur, Marius apud Sallustium *Monitores* appellat. *Scilicet*, inquit, *ut in tanta re ignarus omnium trepidet, festinet, sumat aliquem ex populo sui officii monitorem.* Item *Custodes* Cicero: *Ad militiam euntibus dari solebant custodes, quibus primo anno regerentur.* Gebh.

1 *Quorum consilio uteretur.*] Quid si legeremus *auxilio* quod Ms. liber fere jubet, *Auxilium* enim interdum significat consensum ac suffragium. Quod Jurisc. filii non ignorant. *Ernst.* Quod si retineamus *consilio* tamen non opus est cum Schioppio (in paradox. liter. epist. 5.) Glossema hæc verba dicamus; nam exegesis sive interpretatio erit.

2 *Pater & socer.*] Iphicrates & Timotheus.

3 *Amissa posse recuperari.*] In Attico; *Ut eodem nuncio Saufejus fieret certior, se patrimonium amisisse & recuperasse.* Cæsar lib. 7. Comm. cap. 15. *Quod se prope explorata victoria, celeriter amissa recuperaturos confidebant.* Curt. libro 4. cap. 13. *Perpulit ne dubitarent ex urbe erumpere & res amissas recuperare.* Justin. l. 25. *Tantus terror Gallici nominis, sive invicta armorum felicitas erat, ut aliter neque majestatem suam tutam, neque amissam recuperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur.* Gebhard.

4 *Hi quum Samum profecti essent.*] Diodor. Sicul. 15. non Menestheum cum Iphicrate & Timotheo, classi præfuisse, sed Iphicratem & Charetem: neque illos Samum, sed Byzantium oppugnasse tradit, nisi forte, quæ ibi narrat Diodorus, alio tempore gesta sunt. *Lambin.*

5 *Ne quid absente se gestum videretur.*] Ingenium ambitiosi ducis. Tale in Pharnabazo exhibet Diodorus lib. 15. in Fabio Valente Tacit. 11. Hist. 24. *Gebh.*

6 *Magna tempestas.*] Diodor. l. 15. Τῶν περὶ τὸν Ἰφικράτην καὶ Τιμόθεον ἐναντιουμένων διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κλύδωνος, *Gebhard.* Similem notat in obsidione Byzantina, eodem libro.

7 *Suam classem suppresserunt.*] A cursu ac progressu continuerunt. Codex Burgensis, teste Magio, *represserunt.* Et ita loquitur M. Tullius Attico: *Dubitavit nostrûm nemo, quin Cæsar itinera repressisset.* Gebhard.

8 *Ille temeraria usus ratione.*] Temerarie egit. Diodor. lib. 16. Τοῦ δὲ Χάρητος παρὰ φύσιν βουλομένου ναυμαχεῖν. *Idem.*

9 *Et ut in sua navi esset fortuna, quo contenderat, pervenit.*] Fortuna in navis

navi esset fortuna, [1] quo contenderat, pervenit, eodemque ut sequerentur, ad Timotheum & Iphicratem nuncium misit. Hinc male re gesta, [2] compluribus amissis navibus, eodem, unde erat profectus, se recepit, [3] literasque Athenas publice misit, sibi proclive fuisse Samum capere, nisi à Timotheo & Iphicrate desertus esset. [4] Ob eam rem in cri-

prora effigiata aut picta, cui sese mancipabat. Estque *Tutela* παράσημον τῦ πλοίυ, quæ navigio nomen imponebat. Lucianus Navig. τὴν ἐπώνυμον τῆς νεῶς ἔχυσα τὴν Ἶσιν. *Keuch.* Lambinus, *ut si in sua manu esset fortuna.* Piccartus noster Periculorum Critic. lib. singulari cap. 10. *& ut si sua navi esset fortuna*, legit. quod approbat Schottus duabus de causis. 1. quod Fortunam in navium proris collocarint. 2. quod Timotheum eo fortunatum fuisse Vlpian. in Olynth. 11. Demosthenis referat, ut dormiens pingeretur reti urbes captans, addita muliere Fortunæ titulo. Sed hæc mihi scrupulum non eximunt, quoniam video hæc omnia non magis referri posse ad Timotheum, quam ad Iphicratem aut Menesthea. Si habuit Fortunam in navis prora; cur opinaretur se habere? Siquidem opinio rebus certis & in sensus incurrentibus non bene applicatur: sed notitia, sed scientia. Deinde quare impingatur Timotheo, quod temerarie Chares deliquit? ille ut vetus & talium casuum providus cum Iphicrate classem cohibuit, ne fieret obnoxia tempestati ac discrimini maris: At hic temeraria ratione progressus est, quasi eventum & successum haberet in potestate: quasi fortunæ imperare posset, ut pro arbitrio ipsius conata secundaret. *Gebhard.* Rem tangit Alexander ab Alexandro libro 1. Gen. Dier. cap. 13.

1 *Quo contenderat, pervenit.*] Totidem verbis in Datame.

2 *Compluribus amissis navibus.*] Quum ingenti orta procella & invita natura mari pugnare conatus esset, plures naves amisit, uti refert Diodorus lib. 16. Polybius lib. 1. Hist. p. m. 38. 39. de Romanis etiam prodit, quod tenaces propositi plerumque terra vicerint hostem vel æqualibus viribus & animis, vel his majoribus. At quoties contra mare aut cœlum projecta quadam audacia pugnarint, suaque illa vi abrupta vincere sategerint, in magnas calamitates incidisse. Idem experturos in posterum, donec audaciam hanc & violentiam correxerint, per quam omni tempore maria terrasque sibi pervias esse debere autumant. Simile arrogantis temeritatis exemplum in Augusto notat Sueton. capite 6. *Alii dictum factumque ejus criminantur, quasi classibus tempestate perditis exclamaverit, etiam invito Neptuno victoriam se adepturum.* Loccen.

3 *Literasque Athenas publice misit.*] Ingenium talium depingere non melius novi quam verbis Curtii lib. 4. cap. 28. *Tanta molis vix ulla vestigia invenit, ab Arabia rediens Alexander. Hic (quod in adversis rebus solet fieri) alius in alium culpam referebant, quum omnes verius de sævitia maris queri possent.* Diodorus libro 16. Ὁ μὲν Χαρὴς ἀπομαρτυρόμενος τοῖς στρατιώταις διέβαλε τοὺς συνάρχοντας ὡς προδότας, καὶ πρὸς τὸν δῆμον ἔγραφε περὶ αὐτῶν, ὡς ἐγκαταλελοιπότων τὴν ναυμαχίαν. *Gebhard.*

4 *Ob eam rem, &c.*] MSS. Dan. Leid. Boecl. & aliquot edd. vett. hunc locum ita exhibent: *Populus acer, susp. ob eamque rem mobilis, adversus inv. & pot. in crimen vocabantur,* (editi *vocabatur*) *domum rev. acc. pr.* corrupte, judice Cl. Boeclero, sed unde fors non incommoda lectio prodire possit. Magius tentabat: *populus &c. ad crimen vocabatur*, hoc est ad obtrectationem vel accusationem invitabatur ac excitabatur. *Cri-*

men

crimen vocabantur. Populus acer, suspicax, mobilis, [1] adversarius, invidus etiam potentiæ, domum revocat: accusantur proditionis. Hoc judicio [2] damnatur Timotheus, lisque ejus æstimatur centum talentis. Ille odio ingratæ
4 civitatis coactus, [3] Chalcidem se contulit. Hujus post mortem, quum populum judicii sui pœniteret, multæ novem partes detraxit, & decem talenta Cononem filium ejus ad muri quandam partem reficiendam jussit dare. In quo [4] fortunæ varietas est animadversa. Nam quos avus Conon muros ex hostium præda patriæ restituerat, eosdem nepos cum summa ignominia familiæ, ex sua re familiari reficere coactus est. Timothei autem moderatæ sapientisque vitæ quum pleraque possimus proferre testimonia, uno erimus contenti, quod ex eo facile conjici poterit quam charus suis fuerit. Quum Athenis adolescentulus causam diceret, non solum amici privatique hospi-

tes

men pro criminatione, ut apud Cic. pro Cœl. *quod omnium accusatorum non criminibus, sed vocibus maledictisque celebratum est.* In Burgensi tamen codice ait fuisse *in crimen vocabant.* Lamb. cum Puteano una vocula addita leg. *adversarius, invidus etiam potentia, qua in crimen vocabatur, dom. rev.* Tentabam: *invidus (etiam potentia in crimen vocabatur) domum rev.* Sed, ut ingenue fatear, mihi, veteri formula, non liquet.

1 *Adversarius.*] Hac voce notatur τὸ φιλαίτιον, sive adversandi premendique superiores libido. *Boeclerus.* Vide Plut. præcept. polit.

2 *Damnatur Timotheus.*] Absolvitur Iphicrates, ut supra cognovimus in Iphicrate. *Lambin. Mag. Savaro.*

3 *Chalcidem se contulit.*] Vrbem Eubœæ ad Euripum. Generosas mentes, & quibus meritorum suorum in cives ratio bene constat, par est ingrati animi vitio terrius offendi, ut voluntario excessu nonnunquam, crebrius secessu denegare se indignis cogitent. Timoleon adeo est commotus, ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere. P. Cornel. Scipio Africanus in voluntarium exsilium Linternum concessit, ubi reliquam egit ætatem. Vici ignobilis ac desertæ paludis accola. Qui moriens uxori præcepit, ne corpus suum Romam referretur. *Ingrata,* addens, *Patria cineres non habebis meos.* Vide Val. Maximum lib. 5. cap. 3. 2.

4 *Fortunæ varietas.*] In Attico: *Tanta varietas his temporibus fuit fortunæ.* Nam libenter comparo has cum illa vita, ut appareat cuivis eamdem dictionis esse indolem, ac proinde unum eundemque & harum & illius Vitarum Scriptorem. Loqui autem eodem modo animadverto. Curt. lib. 4. cap. 41. *Vrbs & vetustate originis & crebra fortunæ varietate ad memoriam posteritatis insignis.* Cicero de Divinat. *Varietas est propria fortunæ.* Idem ad Lucejum; *Nihil aptius est ad delectationem lectoris, quam temporum varietates fortunæque vicissitudines.* Val. Max. lib. 6. cap. 9. 8. *Portus ipsos, si quis modo mutis rebus inest sensus, tantam in eodem homine varietatem status admiratos arbitror.* Gebhard.

1 Ja-

tes ad eum defendendum convenerunt, ſed etiam in eis 1 Jaſon tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſſimus. Hic quum in patria 2 ſine ſatellitibus ſe tutum non arbitraretur, Athenas 3 ſine ullo præſidio venit: tantique hoſpitem fecit, ut mallet ſe capitis periculum adire, quam Timotheo de fama dimicanti deeſſe. Hunc adverſus tamen, Timotheus poſtea populi juſſu bellum geſſit, 4 patriæque ſanctiora jura quam hoſpitii eſſe duxit. 5 Hæc extrema fuit ætas imperatorum Athenienſium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei. Neque poſt illorum obitum quiſquam dux in illa urbe fuit dignus memoria.

1 *Jaſon tyrannus.*] Infulciunt alii *Theſſalorum*, alii *Theſſaliæ.* Gebhard. Quod Longolius ex Plutarcho addidit, contra Mſſ. Codicum omnium fidem. *Magius.* In aliis libris eſt corrupte *Laſon* pro *Jaſon.* Sunt qui *Jaſo* legunt, quemadmodum alibi *Lacon* & *Laco.* Quod Græcum eſt Ἰάσων, Jaſo, ſic Πλάτων, Plato, Ζήνων, Zeno, & alia ſexcenta. Meminerunt ejus plurimi veterum, Xenophon, Diodor. Plutarch. Iſocrates, Polyænus & alii. *Keuchen.*

2 *Sine ſatellitibus.*] Ἄνευ δορυφόρων καὶ σωματοφυλάκων. ſine ſtipatoribus haſtatis & corporis cuſtodibus. *Lambinus.*

3 *Sine ullo præſidio.*] Quod tueretur contra obviam vim. Datame; *ad quem cum veniſſet ſine præſidio, quod ab amico nullas vereretur inſidias, pene interiit.* Attico; *Ac ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præſidium ei miſit.* Tacit. de moribus German. cap. 13. *Hæc dignitas, hæ vires magno ſemper electorum juvenum globo circumdari in pace decus, in bello præſidium.* Germani peregrino vocabulo *Convoy* appellamus. Græci παραπομπήν. Curt. l. 3. c. 2. *Pecuniam regis ſexcenti muli & trecenti Cameli vehebant; præſidio ſagittariorum proſequente.* Tacit. 1. Annal. cap. 39. *Attonitaque magis quam quieta concione legatos præſidio auxiliarium Equitum dimittit.* Salluſt. Jugurtha: *Se à Patre Boccho obviam illis ſimul & præſidio miſſum.* Gebhard.

4 *Patriæque ſanctiora jura quam hoſpitii.*] Sic Demoſt. (ut & ait Æſchines Orat. περὶ παραπρεσβ. hoc ei maledicti loco objiciens) dixit, ſe anteponere ſalutem civitatis hoſpitali menſæ. Æſchinis verba ſunt hæc: ἔφησθα γὰρ τὰς τῆς πόλεως ἅλας περὶ πλείονος ποιήσασθαι τῆς ξενικῆς τραπέζης. *Idem.*

5 *Hæc extrema fuit ætas Imperatorum Athenienſium.*] Sic fere Diodorus l. 15. de Epaminonda loquens: Κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἡλικίαν τὴν τούτου, γεγόνασιν ἄνδρες ἐπιφανεῖς, Πελοπίδας τε Θηβαῖος, ἔτι δὲ καὶ Τιμόθεος, καὶ Κόνων, καὶ Χαβρίας, καὶ Ἰφικράτης Ἀθηναῖοι. πρὸς δὲ τούτοις Ἀγησίλαος ὁ Σπαρτιάτης βραχὺ τοῖς χρόνοις πρότερον. *Lambin.*

[1] DATAMES

XIV.

[2] VENIO nunc ad fortissimum virum, maximique consilii omnium barbarorum, exceptis duobus Carthaginiensibus Hamilcare & Hannibale. [3] De quo hoc plura referemus, quod & [4] obscuriora sunt ejus gesta pleraque, & ea quæ prospere ei cesserunt, non magnitudine copiarum, sed consilii, [5] quo tantum non omnes superabat, acciderunt. Quorum nisi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. Datames patre Camissare, natione Care, matre Scythissa natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem eorum, qui regiam tuebantur. Pater ejus Camissares, quod & [6] manu fortis, & bello strenuus, & regi multis locis fidelis erat repertus, [7] habuit provinciam Ciliciæ [8] juxta Cappadociam, quam incolunt Leu-

1 *Datames.*] De hoc Diodor. lib. 15. Polyæn. lib. 7. Frontinus 2. 7. *Savaro.*

2 *Venio nunc ad fortissimum virum.*] Hanc totam transitionem veteres membranæ Timotheo adnectunt, omnesque adeo editiones præter Lambinianam; idque rectius tranquilli more, aliorumque; & ipsius adeo Nepotis seu Probi, qui à patria, parentibusque vitam cujusque auspicatur. *Schott.* Gebhardus inde auspicatur vitam Datamis: *de quo hoc plura referemus.* Ceteri vero hinc: *Datames patre Camissare.*

3 *De quo hoc plura referemus.*] Rationem addit Lambin. hanc; quia pauca tantum de Heroë hoc leguntur apud Diodorum Siculum, Polyænum, & Frontinum. Quibus Barthius III. Advers. XIV. annumerat Æneam Tacticum à Casaubono editum. Longolius putavit præter *Frontinum*, neminem Datamis facere mentionem. Magius & Savaron addunt *Polyænum.* Beyerlingio vero quid venerit in mentem, quando in *perfidia* citat Plutarchum *in Datami*, ego profecto nescio. *Ernst.* In Mss. Dan. fuit: *De hoc plura feremus.*

4 *Obscuriora sunt ejus gesta pleraque.*] Vide ad hunc locum Casp. Barthium lib. 52. cap. 14. Advers.

5 *Quo tantum non omnes superabat.*] Correctio Cl. Tevenini cui plausum utraque manu dat Lambinus. alias editum fuerat, *quo tamen omnes superabat.* Sed Cl. Barthius Adv. lib. III. cap. 14. suspicatur legendum; *quo tandem omnes superarit.* Gebhard.

6 *Manu fortis.*] In Pausania: *& manu fortis & consilii plenus.* Epaminonda: *peritus belli, fortis manu.* Timoleone: *Nam & manu fortis & belli peritus fuit.* Savaro.

7 *Habuit provinciam Ciliciæ.*] Potius dixisset *provinciam* Nepos. Et si Ciliciam habuit provinciam, cur situm addit & nomen populi, quem regere jussus Camissares? Quare legendum: *Habuit provinciam partem Ciliciæ.* Gebh. Schott.

8 *Juxta cappadociam, quam incolunt Leucosyri.*] Vnde apud Geographos Assy-

ro-

Leucosyri. 1 Datames militare munus fungens primum,
qualis esset 2 aperuit bello, quod rex 3 adversus Cadusios
gessit. 4 Namque hic multis millibus interfectis, magni
fuit ejus opera. quo factum est, ut quum in eo bello ce-
cidisset Camissares, 5 paterna ei traderetur provincia. Pari 2
se virtute postea præbuit, quum 6 Autophradates jussu re-
gis bello persequeretur 7 eos, qui defecerant. Namque
ejus

κοσυρία vocatur illa Cappadocia. Videndus Strabo ac Dionys. Halicarnasseus. Sane in Herodoti 1. Musa Cappadoces à Græcis Σύροι nominantur, quorum regionem *Assyriam* cognominabat olim Dionysius Alexandrinus. Et antiquus Orpheus in Argonaut. *Assyrios* vocat Leucosyriæ incolas, quæ pars Cappadociæ circa ostia Thermodoontis. Adi Plinium. lib. 6. 3. *Keuchen.*

1 *Datames militare munus fungens.*] Quomodo antiqui Comici loquebantur. Plautus non semel; *Nam parasitus octo hominum munia facile fungitur.* Lucil.

Lelius pauperum ait se ingentia munia fungi.

Plura ex Nonio congessit.

2 *Aperuit.*] Sic Schedæ nostræ rectius. itaque Vltraject. editum. Vulgo *apparuit.* Schott.

3 *Adversus Cadusios.*] Corrupte *Gadusios*, Codex antiquus P. Danielis. Cadusii, ἔθνος μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Πόντου. Vide Stephanum de Vrbibus. In Ptolemæo sunt Mediæ populi ad Caspium mare, ubi & Cadusiorum vallum. Nec ambigo, quin hi fuerint iidem cum Cadusenis, apud Procopium lib. 1. Pers. Sigonius Caddusios scribendum voluit, quos Græci *Caduzios* vocant, alii Gelas.

4 *Namque hic multis millibus hominum.*] Nescio unde prorepserit hæc lectio. Longolianæ monetæ illa est. *Namque his multis millibus hostium, regiorum quoque non paucis interfectis.* quam ferme sequitur Lambinus. At si non pauci regiorum militum cæsi sunt; Cadmæa stetit victoria & varia Datami opera jactatur. Quocirca invehenda lectio v. Cod. *Multis millibus interfectis magni fuit ejus opera.* Magnam Cadusii stragem Datamis opera exceperunt; exinde magnam gratiam atque auctoritatem sibi comparavit. *Gebhardus.*

5 *Paterna ei traderetur provincia.*] Cappadocia. Nam Diodorus libro 15. scribit, Datamen Cappadociæ Satrapem fuisse. Sic ille; Ἀρταβάζου γὰρ τοῦ βασιλέως στρατηγοῦ μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐμβαλόντος εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ὁ μὲν ταύτης τῆς χώρας σατράπης Δατάμης ἀντεστράτευσεν αὐτῷ. Sed Probus supra Camissarem patrem Datamis provinciæ Ciliciæ præfuisse dicit. *Lamb.* *Paterna ei traderetur provincia.*] Majorum ac parentum memoria gratiaque multi ea consequuntur, ad quæ cæteroqui per indignitatem suam adspirare non auderent. Tacit. 3. Histor. cap. 86. de Vitellio *Consulatum, sacerdotia, nomen locumque inter primores, nulla sui industria, sed cuncta Patris claritudine adeptus.* Factum hoc omni ævo & in omni gente. De Germanis Tacit. capite 13. *Insignis Nobilitas, aut magna Patrum merita Principis dignationem etiam adolescentulis assignant.* Datames autem non solum paternis incubuit meritis; sed suam industriam atque virtutem adjunxerat.

6 *Autophradates.*] Cod. P. Danielis *Autophradates.* Longol. *Androphradates.* Sed emendandum *Antophradates*: Quomodo apud Frontin. legitur lib. 1. Stratag. 4. Fuit hic Lydiæ satrapes, de quo Diodorus 15. hanc ipsam historiam narrans diversis circumstantiis.

7 *Eos, qui defecerant.*] Lycios, Pisidas,

ejus opera hostes, quum castra jam intrassent, profligati sunt, exercitusque reliquus conservatus regis est. Qua ex re majoribus rebus præesse cœpit. [1] Erat eo tempore Thyus, [2] dynastes Paphlagoniæ, antiquo genere natus, [3] à Pylæmene illo, quem Homerus Troico bello [4] à Patroclo interfectum ait. [5] Is regi dicto audiens non erat:

das, Pamphilios, Cilices, Syros, Phœnices, & propemodum omneis maritimos populos, ut inquit Diodorus 15. Sed, quod dicit Probus, Autophradatem jussum esse à Rege, eos bello persequi, qui ab ipso defecerant, Diodorus eo, quem indicavi, libro tradit, Autophradatem unum fuisse ex iis, qui à Rege Persarum defecerant. Hos enim enumerat, Ariobarzanem Phrygiæ satrapem, qui & Mithridate mortuo, ejus regni compos & dominus factus erat; Mausolum Cariæ dynasten, multorumque locorum munitorum atque urbium dominatum obtinentem, quorum princeps & regia erat Halicarnassus: Orontem Mysiæ Satrapen, Autophradatem Lydiæ: ex Ionibus autem Lycios, Pisidas, Pamphilios, &c. supra enumeratos. Atqui hi, qui à Rege Persarum defecerant, Orontem summæ imperii præfecerunt, eumque imperatorem ac ducem totius exercitus delegarunt. Hic autem imperium adeptus, stipendioque vicies mille militum annuo accepto, eos qui se ei crediderant, prodidit; & majorum præmiorum spe ductus, cum Rege Persarum sese conjunxit. Hæc fere Diodorus lib. xv. ab Æmilio Probo in eo maxime discrepans, quod Autophradatem in iis, qui à Rege Persarum defecerant, numeret. *Lambin.*

1 *Erat eo tempore Thyus.*] Codex Danielis transpositis literis *Thuys.* Vel *Thuus*, quod idem est. Vtrum autem scribatur *Thyus*, an *Thuys*, an *Thuus*, nihil refert. Sed malim scribi *Thys*, sive *Thus*, unica syllaba. Θῦς enim à Græcis dicitur. Commemorat eundem Athenæus lib. x. *Lambin.*

2 *Dynastes Paphlagoniæ.*] Infra *Regem* fuisse dicit, sed nullo discrimine. Athenæus ex Theopompo Παφλαγόνων βασιλέα vocat lib. IV. Strabo Reges *Dynastas* appellari scribit; quod magna præditi sint potentia, ac populos quorsum libet, vel vi, vel persuasione impellant. Est enim δύναμις Græcis potentia. *Magius.* Simili loquendi modo Matthæus βασιλέα vocat quemvis Principem; quemadmodum & in Oriente Melk, Amir, & Sultan sumuntur. *Keuchen.*

3 *A Pylæmene illo.*] Longolii Codex corrupte habet *Philomele*; Jensonis, *Philimene.* Magius. Vnde alius *Philemone.* Vera lectio ex ipso Poëta constat Ἰλιάδ. β.

Παφλαγόνων δ' ἡγεῖτο Πυλαιμένεος λάσιον κῆρ.

4 *A Patroclo interfectum.* ,] Menelaum hic pro *Patroclo* ex narratione Homerica dicendum fuisse, recte Magius annotavit. *Boecler.* Sic enim Homerus; Rhapsodia. V.

Ἔνθα Πυλαιμένεα ἑλέτην ἀτάλαντον Ἄρηϊ,
Ἀρχὸν Παφλαγόνων μεγαθύμων ἀσπιστάων.
Τὸν μὲν ἄρ' Ἀτρείδης δουρικλυτὸς Μενέλαος
Ἑσταότ' ἔγχεϊ νύξε κατὰ κληῖδα τυχήσας.

Quod ab aliis animadversum & notatum esse video. *Lambin.* Vnde constat, μνημονικὸν ἁμάρτημα familiare esse auctoribus festinantibus. *Schott.*

5 *Is regi dicto audiens.*] Malim hoc quam *regis dicto audiens*: ut habet Longoliana & passim vulgatæ editiones. Et sic apud Livium reponendum, ubi corrupte quoque est, *Servii Tullii dicto audientes essent*: pro *Servio Tullio, &c.* Schott. Keuchen.

1 *Omnia*

erat: quam ob causam bello eum persequi constituit, eique rei præfecit Datamen, propinquum Paphlagonis. namque ex fratre & sorore erant nati. Quam ob causam Datames [1] omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem quum venisset sine præsidio, [2] quod ab amico nullas vereretur insidias, pene interiit. Nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis: ea quid ageretur rescìit, filiumque monuit. Ille fuga periculum evitavit, bellumque indixit Thyo. In quo quum ab [3] Ariobarzane, præfecto Lydiæ & Ioniæ, totiusque Phrygiæ,

1 *Omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret.*] Sic Terentius Eunucho:

Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet.

Lambinus. Simile dictum Dionysii in Eclog. Legat. 11. pag. 295. & Menelai apud Libanium Sophistam. Miltiades non aliter erga Parios se gessit. *Parum insulam*, inquit Nepos, *opibus elatam cum oratione reconciliare non posset, copias è navibus eduxit, urbem operibus clausit.* Polyb. lib. 11. de Hamilcare. διατρίψας δὲ ἐν τοῖς τόποις τούτοις ἔτη σχεδὸν ἐννέα, καὶ πολλοὺς μὲν πολέμῳ, πολλοὺς δὲ πειθοῖ ποιήσας Ἰβήρων ὑπηκόους Καρχηδονίοις. *Gebhard.*

2 *Quod ab amico nullas vereretur insidias.*] Nulla accommodatior ratio decipiendi adversarium quam per amicos: & quot sunt, qui palam vi per hostes capi non potuerunt, per corruptos periêre amicos? Sic ab Hermocrate Sosistratus servorum seditiosorum dux, ἡγεμονικωτάτοις viginti cum servis per Daimachum amicum & familiarem oppressus est. Sallust. Jugurtha: *Quod ei per maximam amicitiam maxima copia fallendi erat.* Tacit. 1. Hist. cap. 3. *Quibus deerat inimicus, per amicos oppressi.* lib. 1. Annal. cap. 10. *Lepidus specie amicitiæ deceptus.* lib. 11. Annal. cap. 66. *Pomponium Flaccum veterem stipendiis, & arcta cum rege amicitiâ eoque accommodatiorem ad fallendum ob id maxime Mæsiæ præfecit.* Julius Capitolinus in Maximinis cap. XI. *Sed hic Tyens dormiens domi suæ ab uno ex amicis suis interfectus est.* Quare ad rem P. Syrus:

Mage cavenda est amicorum invidia, quam insidiæ hostium.

Quod dictum examussim congruit cum illo, quod extat in collectaneis Stobæi: Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, τίνα δεῖ μάλιστα φυλάττεσθαι; εἶπεν, τῶν μὲν φίλων τὸν φθόνον, τῶν δὲ ἐχθρῶν τὴν ἐπιβουλήν. Nec abludit Demonax, Ἐλάσσω κακὰ πάσχουσιν οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἢ ὑπὸ τῶν φίλων. Τοὺς μὲν γὰρ ἐχθροὺς δεδιότες φυλάσσονται, τοῖς δὲ φίλοις ἀνεωγμένοι εἰσί, καὶ γίνονται σφαλεροὶ καὶ εὐεπιβούλευτοι. *Idem.*

3 *Ariobarzane, præfecto Lydiæ & Ioniæ.*] Vide *Diodorum* lib. XV. Ab uno Satrape interdum plures provinciæ regebantur. Sic Herodotus V. Orœtem νόμον τόν τε Φρύγιον καὶ Λύδιον, καὶ Ἰωνικὸν obtinuisse refert. Apud Arrianum VI. Stesanor ὁ Ἀρείων, καὶ Σαγγάρων Satrapes. Ibidem Phrataphernes Παρθυαίων καὶ Ὑρκανίων. Sed & Xerxe regnante, unum eundemque τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης, καὶ Σαμαρείας ἔπαρχον fuisse, ex Josepho libro 11. cap. 8. & Esdra III. 6. patet: quibus in locis ἔπαρχος appellatur, qui alias Satrapes. *Brissonius.*

1 Ni-

giæ, desertus esset, [1] nihilo segnius perseveravit, divum-
3 que Thyum cepit cum uxore & liberis. [2] Cujus facti ne prius fama ad regem, quam ipse perveniret, dedit operam. Itaque omnibus insciis, eo ubi erat rex, venit, posteroque die Thyum, [3] hominem maximi corporis terribilique facie, quod & [4] niger & [5] capillo longo [6] barbaque erat prolixa, [7] optima veste contexit, quam [8] satrapæ regii

1 *Nihilo segnius.*] Si Nepotis stylum calleo ducor ad credendum scripsisse *nihilo sequius.* aut *secius* ut alibi non raro. In Conone bis. in Dione. bis Hannibale. Nam & *eo secius* in Pomponii Attici vita in Miltiade & Eumene dixit. *Schott.* Non audeo nudam Schotti conjecturam sine Codicum assensu amplecti. Vult dicere; auxiliorum frustratio non segniorem reddidit Datamen, quin solus suis viribus Thyn persequi, & ad officium reducere perseveraret. Curt. l. IV. c. 38. *Batim egregia edita pugna multisque vulneribus confectum deseruerant sui, nec tamen segnius prælium capessebat.* Salustius Jugurtha: *Magna atque insolita re perculsi, nihilo segnius bellum parare.* Valer. lib. III. cap. VI. I. *Nec hac re segniores Pœnicis exercitibus intulit manus.* Gebhardus.

2 *Cujus facti ne prius fama ad Regem, quam ipse perveniret, dedit operam.*] Voluit ergo & auctor & nuntius venire. Vide Curtium libro III. *Gebhardus.* *Cujus facti ne prius fama.*] Sic Claudianus celeritatem in expeditionibus Stiliconis quoque commendat, dicens eum fuisse emensum asperas etiam *Prævento rumore vias.* Et alio in loco eundem ob eandem virtutem laudans, quod nimirum victoria ejus ante fuerit cognita, quam de bello innotuerit, inquit: *Rumoremque sui prævenit laurea belli.* Ernst.

3 *Hominem maximi corporis.*] Ejusmodi in Asia nasci, tradit Hippocrates lib. de aëre, aquis & locis. Erat autem Thyus Asiaticus. *Mag.* Similis staturæ fuerunt Proæresius apud Eunapium, Andronicus Comnenus apud Nicetam, Tiberius apud Suetonium, Maximus apud Capitolinum; & ille de quo tempestive Vespasianus:

Μακρὰ βιβὰς, κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος. *Keuchen.*

4 *Niger.*] Ergo Thyus procerus fuit & suffusculus, ut de quodam loquitur Apulejus. Qualis Epaphroditus ille Grammaticus apud Suidam, cujus τὸ *σῶμα ἦν μέγας καὶ μέλας.* *Idem.*

5 *Capillo longo.*] Suetonius *submissiorem* vocat, quem alii *crines passos*, Græci *Hectoream comam.* Vide Lycophronis Scholiasten.

6 *Barbaque erat prolixa.*] Approbant libri & censores *promissa.* Justin. lib. VI. *capillo barbaque promissis.* Tacitus lib. II. Annal. cap. 39. *donec crinem barbamque promitteret.* Varro: *Quod tum erant in Græcia coma promissa, rasa barba, pallia trahentes.* Vide Nonium, qui *promittere* exponit, ad magnitudinem nutrire. *Gebhard.* adde Festum. Refertur hoc ad Philosophorum schema, ut liquet ex Strabone, Juliano, Apulejo & aliis. Lacedæmoniorum lege cautum erat; ne cui fas esset, τὸν μύστακα τρέφειν. Adi Plutarchum & Hesychium. *Keuchenius.*

7 *Optima veste contexit.*] Editio Parisiana *texit.* Fuit hæc purpura, auroque distincta, quæ non ab ipso tantum Rege, sed & proceribus ejus gestabatur; unde Purpuratorum nomen. Tertullianus: *Purpura & aurum cervicis ornamentum apud Ægyptios & Babylonios, insignia sunt dignitatis.* Veste illa purpurea donati Δορύφοροι vocabantur, *Curtius* III. *Ælianus* I. Histor. Var. 22. Erat autem stola Medica, qua donari, summus apud Persas honor. Idque in ho-

gii gerere consueverant. [1] Ornavit etiam torque, atque [2] armillis aureis, cæteroque regio cultu. [3] Ipse agresti, duplicique amiculo circumdatus, hirtaque tunica, [4] gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, sinistra [5] copulam, [6] vinctum ante se Thyum agebat, ut si feram bestiam captam duceret. Quem quum omnes prospicerent, propter novitatem ornatus, ignotamque formam, ob eamque rem magnus esset concursus; [7] fuit nemo non qui agnosceret Thyum, regique nunciaret. [8] Primo non accre-

hodiernum diem apud Turcas, Tartaros, Persasque in usu est: Nemo ad Regem admittitur, nisi ejusmodi honoraria veste donatus. Hoc vocant خلع الخلعة عليه ut supra in Themistocle notatum.

8 *Satrapa regii.*] Hi sunt quos alibi Principes provinciarum, Præfectos, Prætores vocari constat. Eratque omne Persarum imperium in ejusmodi Satrapias divisum. Videndus Brissonius I. de regno Persarum, & Drusius in Observ. & Cl. Berneggerus, Justin. v. 2. *Boecler.*

1 *Ornavit etiam torque.*] Persarum moribus inter insignia regia erat torques aureus. Interim non modo torques, sed armillæ aureæ, acinaces, &c. inter honores satrapis à Rege concessos, & præmia benevolentiæ regiæ. Vide Brisson. de regno Pers. lib. I. C. Barthium Advers. VIII. 15. *Idem.* adde Cl. Schefferum Syntagmate de antiquorum torquibus.

2 *Armillis aureis.*] Armillæ fuere rotundi circuli ex argento vel auro, quibus summum brachium cingebant ornatus caussa. Olim erant in usu, sed per luxum. Livius lib. I. de Sabinis: *Quod vulgo Sabini aureas armillas magni ponderis in brachio lævo habuerint.* Vocabantur & *brachiales*, Græcis βραχιςῆρες aut βραχιςήρια, *viriola*, *dextralia*, *dextrocheria*; uti fuse docet *Rubenius* lib. I. Elect. cap. 38.

3 *Ipse agresti, duplicique amiculo.*] Circumdatus fuit abolla, quæ humilium personarum fuit indumentum, aut certe senum, Philosophorum, & similium.

4 *Gerens in capite galeam venatoriam.*] Quæ ad terrorem hirsutis pellibus tecta erat, ut loquitur Vegetius lib. II. cap. 17. Videas passim nummos antiquos, ubi in capitibus exuviæ caprarum, arietum, elephantorum. Galeas autem ex diversorum animalium pellibus fuisse confectas, probat in conjectaneis suis ad Varronem magnus Scaliger. Et hæc eadem fuit, quam *Venatoriam* vocat Nepos Cornelius. A fide stabat olim Justus Lipsius ad Polybium lib. III. comment. de Militia Romana. *Keuchen.*

5 *Copulam.*] Vinculum, ἱμάντα. Vide *Casp. Barthium* lib. VIII. Advers. cap. 15.

6 *Vinctum.*] *Victum* Scriptus liber & Longolii. *Schott.*

7 *Fuit nemo non qui agnosceret Thyum, regique nunciaret.*] Sic Longolius & scriptus noster. Vltraj. *Fuit non nemo qui agn. Thyum.* Savaro. *Fuit nemo qui agnosceret Thyum regique nunciaret: primo non accredidit.* Schott. *Regique nuntiaret.*] Concursus (quasi dicat) factus est magnus ob insolitam speciem adducti, & cum propius inspexissent, plurimi agnoverunt, remque Regi nuntiarunt, quam ille primo non credidit. *Gebhardus.*

8 *Primo non accredidit.*] Ita Venustius in melioribus, & Excerptis. Alii tamen codices invertunt ordinem lectionis:

accredidit. Itaque Pharnabazum misit exploratum: à quo
ut rem gestam comperit, statim admitti jussit, magnopere
delectatus, cum facto tum ornatu: in primis quod [1] nobi-
lis rex in potestatem inopinanti venerat. Itaque magni-
fice Datamen donatum ad exercitum misit, [2] qui tum con-
trahebatur, duce Pharnabazo & Tithrauste ad bellum Æ-
gyptium, parique eum atque illos imperio esse jussit. Post-
ea vero quam Pharnabazum rex revocavit: illi summa im-
perii tradita est. Hic quum maximo studio compararet
4 exercitum, Ægyptumque proficisci pararet, subito à rege
literæ sunt ei missæ, ut Aspim aggrederetur, qui Catao-
niam tenebat, quæ gens jacet supra Ciliciam, confinis
Cappadociæ. Namque Aspis saltuosam regionem castel-
lisque munitam incolens, non solum imperio regis
non parebat, sed etiam [3] finitimas regiones vexabat, &

[1] quæ

nis: *Ac primo non credidit.* Sed *accredidit* magis probabunt, qui Latine scient. Quomodo *adjubere* dixit Catullus ad Ipsithillam; *adjurare* Livius lib. XLIII. *adopinari* Lucretius, & alia. *Keuchen.*

1 *Nobilis Rex.*] Sic legendum potius, quam quo modo habent alii libri, *non vilis Rex.* Erat enim à Pylæmene illo Homerico progenitus. *Lambin.*

2 *Qui tum contrahebatur.*] Quæritur, ubi contraheretur hic exercitus, in Phrygiane, an in Cilicia, an in Syria? Namque hoc scire interest ad ea, quæ sequuntur. In Cilicia non: Nam primum statim dicit Probus, Datamen longe ab iis locis, ubi exercitum comparabat, evocatum esse in Cataoniam, supra Ciliciam, & juxta Cappadociam: deinde navem conscendisse, ut eo perveniret, & in Ciliciam delatum esse. At, si in Cilicia fuisset, non longe à Cataonia afuisset; neque navigare, neque omnino iter facere ei necesse fuisset. Relinquitur, ut aut in Syria, aut in Phrygia, propterea, quod Pharnabazus Phrygiæ præfectus erat: ex quo probabile est, eum ibi exercitum contrahere instituisse: in Syria: quia Phrygiæ præfectura eo usque pertinebat. Ex Syria autem in Ægyptum, adversus quam bellum parabat, brevior erat trajectio. Cataonia autem, ut docet Plinius libro VI. capite 3. Cappadociæ pars est, qua Comagenam attingit. *Idem.*

3 *Finitimas regiones vexabat.*] Devastabat atque infensabat incursionibus ac direptionibus. Eodem modo loquitur paullo inferius hac vita & Timoleont. *Siciliam multos annos bello vexatam.* Curt. lib. III. cap. 29. *Tanta enim multitudini, utique cum jam hiems instaret, in regione vasta, & invicem à suis atque hoste vexatâ, non suffectura alimenta.* Cæsar lib. I. de Bello Gall. cap. 14. *Quod Æduos, quod Ambarros, quod Allobroges vexassent.* Ibid. libro II. cap. 4. *Qui Patrum nostrorum memoriâ omni Galliâ vexata Teutonos, Cimbrosque intra fines suos ingredi prohibuerint.* lib. IV. cap. 15. *Illi supplicia cruciatusque Gallorum veriti, quorum agros vexaverant.* lib. VI. cap. 43. *Cæsar ad vexandos rursus hostes profectus.* Vbi Græcus interpres verbum *vexare* reddidit per δεινῶς κακοῦν, modo per δηοῦν, modo per λῃΐζεσθαι. Cicero in Cati-

1 quæ regi portarentur, abripiebat. 2 Datames, etsi longe aberat

tilinam. *Cum bello vastabitur Italia, vexabuntur urbes, tecta ardebunt.* Et in Verrem. *Agros vectigales vexatos atque exinanitos à Verre; populatam vexatamque provinciam.* Gebhard.

1 *Quæ regi portarentur, abripiebat.*] Portoria, ac reditus Regis intercipiebat. Et hanc interpretationem adjuvat Polyænus lib. VII. in Mithridat. *Κώμας κατέσκαψε, κατέπρησε, φόρους ἥρπασε, λείαν ἤλασεν.* Vel, quæ ad regios usus mittebantur, involabat: *τοὺς κομίσαντας τὰ χρήματα συνέλαβε.* Cicero in Verrem: *Frumentum aversum à Republica, abreptum ab aratoribus.* Idem.

2 *Datames, etsi longe aberat ab his regionibus, & à majore re abstrahebatur: tamen regis voluntati morem gerendum putavit.*] Quæritur heic, an Dux, qui magnam habet spem provinciæ bene administrandæ, revocanti recte pareat? Distinguendum est inter Duces seu præfectos Exercituum à populo, dein à Rege, tum ab optimatibus præpositos. Populo revocanti, utpote mobili & ab invidis concitato suisque affectibus, publicam utilitatem posthabenti bonus Civis & Patriæ amans non auscultat. De Fabio Ennius.

Non ponebat enim rumores ante salutem.

De Epaminonda Nepos: *Hic*, inquit, *cum criminibus adversariorum omnes in invidiam venissent, atque in eorum locum alii prætores successissent: Epaminondas plebiscito non paruit, idemque ut facerent, persuasit collegis, & bellum, quod susceperat, gessit: namque animadvertebat, ubi fecissent, totum exercitum propter imprudentiam inscitiamque belli periturum.* Rationem addo illam, quod res prospere gestæ facile turbas in animis vulgi à concionatoribus commotas discutiant atque componant, Populusque ad se reversus sua scita & placita damnet, & periculum auctori intentum remittat. Documento est idem Epaminondas, qui cum risu à judicio capitis maxima discessit gloria. Quare non recte fecit Alcibiades, qui nuncio ad causam dicendam domum citanti, cum esset in magna expectatione res magnas gerendi, non parere noluit. A regibus revocato, cum non parentibus exitium propositum sit, sine mora obediendum est, etiam si interrumpantur præclari conatus, & damni dedecus sequatur jubentem. Tacit. lib. XI. cap. 20. *Ideo Claudius adeo novam in Germanias vim prohibuit, ut referri præsidia cis Rhenum juberet. Jam castra in hostili solo molienti Corbuloni hæ literæ redduntur. Ille re subitâ, quamquam multa simul offunderentur, metus ex Imperatore, contemptio ex barbaris, ludibrium apud socios, nihil aliud prolocutus, quam beatos quondam duces Romanos; signum receptui dedit.* Claudianus lib. II. in Ruffin. vers. 192.

Illa dies potuit nostris imponere finem
Cladibus, & sceleris caussas auferre futuri.
Invida proh! quantum rapuit Fortuna triumphum.
Inter equos interque tubas mandata feruntur
Regis, & armati veniunt ductoris ad aures.
Obstupuit; simul ira virum; simul obruit ingens
Mæror, & ignavo tantum licuisse nocenti
Miratur, dubios anceps sententia volvit
Eventus; peragat pugnas, an fortia cœpta
Deserat. Illyricis ardet succurrere damnis:
Præceptis obstare timet. reverentia frangit
Virtutis stimulos: hinc publica commoda suadent,
Hinc metus invidiæ: tandem indignatus.

Tacit. lib. IV. Annal. cap. 23. *Nec proconsul ejus anni P. Dolabella retinere ausus erat, jussa Principis magis, quam incerta belli metuens.* At optimatibus non

rat ab his regionibus, [1] & à majore re abstrahebatur: tamen regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, sed viris fortibus, navem conscendit, existimans, id quod accidit, facilius se [2] imprudentem & imparatum parva manu oppressurum, quam paratum, quamvis magno exercitu. Hac delatus, in Ciliciam egressus, inde dies noctesque iter faciens, Taurum transiit, eoque, quo studuerat, venit. Quærit quibus locis sit Aspis: cognoscit haud longe abesse: profectumque eum venatum. Quem dum speculatur, adventus ejus causa cognoscitur. Pisidas cum iis quos secum habebat, ad resistendum Aspis comparat. Id Datames ubi audivit, [3] arma capit, suos sequi jubet: ipse equo concitato ad hostem vehitur: quem procul Aspis conspiciens ad se ferentem, pertimescit, atque à conatu resistendi deterritus, sese dedit. Hunc Datames vinctum
5 ad regem ducendum tradit [4] Mithridati. Hæc dum geruntur, Artaxerxes reminiscens à quanto bello ad quam parvam rem principem ducum misisset, [5] seipsum reprehendit, & nuncium [6] ad exercitum Acen misit, quod nondum

non sua libidine, sed legibus Res Patriæ administrantibus, illicò parendum esse præit Agesilaus: quo exemplo optat Nepos Julium Cæsarem submisisse semet quoque legibus Patriis. *Gebhard.*

1 *Et à majore re abstrahebatur.*] A bello Ægyptio. *Lambin.* Mendose *à minore re*. Edit. Longoliana.

2 *Imprudentem & imparatum.*] A MSS. abest *& imparatum.* in Eumene. *Et quoniam imprudentem adoriri non posset.* ibid. *sperabat se imprudentem hostem oppressurum.* Vulgata lectio probari potest. in Ages. *Quo factum est ut omnes imparatos imprudentesque offenderet.* Savaro.

3 *Arma capit.*] Habuit Danielis Codex; *arma sumit.* Sic *sumere* etiam auctoribus frequentatum. Sed utrumque sane dicitur, nec in unius gratiam alterum ejiciendum. *Keuchen.*

4 *Mithridati.*] Ariobarzanis filio, à quo postea per dolum & perfidiam interfectus est, ut infra cognoscemus. In nummis antiquis apud Eric. Memmium & Clem. Terveninum legitur Mithradates, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΕΥΠΑΤΩΡΟΣ. *Lambinus.* Quod non probo: *Μιθραδάτης* enim Græcum est, Mithridates, Latinum, *a.* in *i.* ut *Μασσαλία* Massilia, *Κατάνη* Catina, *Νόμαδες* Numidæ, *Ἄκραγας* Agrigentum, & alia. *Bongars.*

5 *Seipsum reprehendit.*] Ita melius, quam in aliis, *deprehendit.* Appulejus Metamorph. VIII. *Suaque reprehensa negligentia*; ad quem Nepotis locum contendit doctiss. Pricæus. *Keuchen.*

6 *Ad exercitum Acen.*] *Acam* Lambinus, sibi tamen ut non satisfaceret, edendum curavit. Cæteri fere *acrem* propius à vera scriptura, quam esse *Acen* nullus dubito, monuitque & Jacob. Bongarsius ad Justin. & Rob. Titius lib. I. Loc. Cont. cap. 7. Est autem Ace

dum Datamen profectum putabat, qui ei diceret, ne ab exercitu discederet. Hic priusquam perveniret, quo erat profectus, in itinere convenit, qui Aspim ducebant. Qua celeritate quum magnam benevolentiam regis Datames consequutus esset, non minorem invidiam aulicorum excepit, quod illum unum pluris, quam se omnes fieri videbant. Quo facto, cuncti ad eum opprimendum consenserunt. Hæc [1] Pandates, [2] gazæ custos regiæ, amicus Datami, perscripta ei mittit, in quibus docet, eum magno fore periculo, si quid illo imperante in Ægypto adversi accidisset. [3] Namque eam esse consuetudinem regum, ut casus adversos hominibus tribuant, secundos fortunæ suæ. Quo

Ace Phœniciæ civitas, Ptolemaïs postea dicta. Stephanus: Ἄκη πόλις Φοινίκης. αὕτη Πτολεμαῒς ἐκαλεῖτο. Strabo lib. XVI. Μετὰ τὴν Τύρον ἡ Παλαίτυρος ἐν τριάκοντα σαδίοις. εἶθ' ἡ Πτολεμαῒς ἐσὶ μεγάλη πόλις, ἣν Ἄκην ὠνόμαζον πρότερον, ᾗ ἐχρῶντο ὁρμητηρίῳ πρὸς τὴν Αἴγυπτον οἱ Πέρσαι. Meminit & Harpocration. Suidas & Plinius. Infra eadem corrupta vox, rescribendumque, *cum jam ad exercitum Acen venisset*. Accho in sacris literis vocatur, Judic. I. 13. & Joseph. lib. II. bell. Jud. cap. 17. rescribendum itaque in Hieron. epistola ad Eustochium XXVII. *Pervenit ad Ace, quæ nunc Ptolemaïs dicitur*. ubi vulgo *Coth* vitiose editur. *Schott*.

1 *Pandates.*] Cod. P. Dan. *Pandantes*.

2 *Gaza custos regia.*] Habebant Persarum Reges in singulis provinciis ærarium, ærariique præfectos. Et ita Curtius Bagophanem arcis & regiæ pecuniæ custodem memorat lib. V. Exstat Darii epistola apud Josephum lib. XI. 4. qua sumptus ad templi Hierosolymitani constructionem ἐκ τοῦ βασιλικοῦ Γαζοφυλακίου τῶν φόρον τῆς Σαμαρείας suppeditari mandat. Apud eundem Josephum, ejusdem libri cap. 5. Xerxes Esdræ præberi jubet sacrorum sumptus ἐκ βασιλικοῦ Γαζοφυλακίου: eaque de re scripsisse se Præfectis ærarii Syriam & Phœnicem. Strabo lib. XV. Persarum Reges, licet Susa valde ornassent, nihilominus etiam coluisse Persepolin, & Pasargada scribens, addit, illic gazam & thesaurum Regum fuisse. Pasargadis quoque Cyri prioris thesauros, Arrianus III. scribit. Pecuniæ ergo, quæ thesauris inferebantur, Custodes habebant, qui Γαζοφύλακες vocantur à Josepho XI. & Γαζοφυλακοῦντες à Diodoro Siculo lib. XVII. *Brisson.*

3 *Namque eam esse consuetudinem Regum.*] Id volunt quoque verba Julii Classiciani apud Tacit. lib. XIV. Annal. cap. 38. *Simul in urbem mandabat, nullum præliorum finem exspectarent nisi succederetur Suetonio: cujus adversa pravitati ipsius, prospera ad fortunam Reipubl. referebat.* Similiter ferè Sallustius l. II. Hist. *Adhoc rumoribus adversa in pravitatem; secunda in casum; fortunam in temeritatem declinando corrumpebant.* Ita propemodum Populus, & de Carthaginensi Val. II. cap. VII. *Quod bene gesserant, Deorum Immortalium adjutorio; quod male commiserant, ipsorum culpa imputantes.* Gebh. Locum explicat Justus Lipsius in Not. ad lib. III. Polit. c. II. *Eam esse consuetudinem regum.*] In optimis Excerpt. *regiam.* Ut Miltiade & Themist. *cum classiariis regiis*, ubi tamen *regis* in iisdem schedis. *Keuch.*

Quo facile fieri, ut impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male gestæ nuncientur. Illum hoc majore fore discrimine, 1 quod quibus rex maxime obediat, eos habeat inimicissimos. Talibus ille literis cognitis, quum jam ad exercitum Acœum venisset, quod non ignorabat ea vere scripta, desciscere à rege constituit. Neque tamen quicquam fecit, quod fide sua esset indignum. Nam 2 Mandroclem Magnetem exercitui præfecit: ipse cum suis in Cappa-

1 *Quod quibus rex maxime obediat.*] Non cepit hunc locum Lambinus, utpote qui in monumentis veterum attendebat potius verba, quam rerum majestatem. Exponit enim *obedire* hoc loco videri idem valere, quod *πείθεσθαι*, credere & fidem habere, sequi alicujus consilium & fidem. Nugæ. Ingenium & conditionem regum ἐκκαλύπτεται inque scenam producit Pandates, qui inane tantum nomen possident, reipsa autem sunt subjecti atque obediunt vel uxoribus, vel spadonibus, vel alii cuidam nebuloni, qui Principem ceu *αὐτόματον*, quo volunt, impellunt. De eadem re in eundem modum loquitur Diodor. lib. XVII. Α'νεῖλε δὲ Βαγώας καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Arsis, ὄντας νέους παντελῶς, ὅπως μονωθεὶς ὁ νεανίσκος μᾶλλον ὑπήκοος αὐτῷ γένηται. De ejusdem Bagoæ Eunuchi potentia idem lib. XVI. Ὁ δὲ Βαγώας ἐν ταῖς ἄνω σατραπείαις ἅπαντα τῷ βασιλεῖ διωκηκὼς, τοσοῦτον ἴσχυσε διὰ τὴν πρὸς τὸν Μέντορα κοινωνίαν τῶν πράξεων, ὥστε τῆς βασιλείας κύριος εἶναι, καὶ μηδὲν πράττειν τὸν Α'ρταξέρξην ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν τοὺς διαδόχους ἀεὶ βασιλείας οὗτος ἀπεδείκνυε, καὶ πάντα βασιλέως εἶχε πλὴν τῆς προσηγορίας. Quid autem est aliud μηδὲν πράττειν ἄνευ γνώμης hujus vel illius, quam obedire? quam esse mancipium vilissimi tenebrionis, quem rex ipse ex infimis sordibus produxit? aut ut Justinus loquitur lib. XIII. cap. 2. *sub persona regis indignorum subjici imperio?* Apud Tacitum Claudius obtemperabat Agrippinæ lib. XII. Annal. c. 59. Item libertis. Juvenalis Sat. XIV.

Indulsit Cæsar cui Claudius omnia, cujus
Paruit imperiis uxorem occidere jussus.

Nero eidem Agrippinæ lib. XIII. Ann. cap. 6. apud Nepotem Philippus Aridæus Eurydicæ uxori, in Phocione. Vid. Justin. lib. XIII. cap. 2. Apud Tacit. iterum aula Parthica & novo rege potiebatur Abdageses lib. VI. Annal. c. 43. Galba obnoxius erat T. Vinio, Laconi & Icelo lib. I. Histor. cap. 13. quos ideo nunquam non adhærentes *pædagogos* vulgo appellabant. Suet. cap. 14. Ptolomæus Jubæ Filius libertis lib. IV. Ann. cap. 23. m. Apud Zonaram Tom. III. Nicephoro Botoniatæ imperatori imperant pro libidine miscentes omnia Borilus & Germanus servi. Audiamus Plinium, qui huic loco luculentam accendit facem Panegyr. cap. 88. *Plerique Principes cum essent civium domini, libertorum erant servi: horum consiliis, horum nutu regebantur; per hos audiebant; per hos loquebantur; per hos pratura etiam & sacerdotia & consulatus, imo & ab ipsis petebantur.* Dein Tacit. lib. XII. Annal. cap. 3. f. *Sed nihil arduum videbatur in animo principis, cui non judicium, non odium erat, nisi indita & jussa.* Gebh.

2 *Mandroclem.*] Legendum potius *Androclem*; quam *Androdem*, aut *Mandrodem*, aut *Mandroclem*, quæ reperiuntur in aliis editionibus. *Lambin.* *Nam Mandroclem.*] Multis locis *d* pro *cl* scriptum invenio in editionibus. Nam *Mandrodem* exhibet Longoliana pro *Mandroclem*. Vt apud Agellium lib. V. cap. 14. *Androdus* vulgo pro *Androclus.*

Cappadociam discedit, conjunctamque huic [1] Paphlagoniam occupat, celans qua voluntate esset in regem: clam cum [2] Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas suis tuendas tradit. Sed hæc propter hyemale 6
tempus minus prospere succedebant. Audit [3] Pisidas quasdam copias adversus se parare: [4] filium eo Arsidæum cum exercitu mittit. Cadit in prælio adolescens: proficiscitur eo pater non ita cum magna manu, [5] celans quantum vulnus accepisset, quod prius ad hostem pervenire cupiebat, quam de male re gesta fama ad suos perveniret, ne cognita filii morte animi debilitarentur militum. Quo contenderat, pervenit, hisque locis castra ponit, ut neque circumveniri multitudine adversariorum posset, neque impediri quo minus ipse ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes socer ejus, præfectus equitum. Is desperatis generi rebus [6] ad hostes transfugit. Id

clus. Sic *Menedides* pro *Meneclides*, cum Plutarcho sit & Græcis Μενεκλείδης; in Epaminonda. *Keuchen.*

1 *Paphlagoniam.*] Cujus Regem Thyum ceperat, & ad Regem Artaxerxem captivum duxerat. *Lambin.*

2 *Ariobarzane.*] Qui à Rege multo ante defecerat. *Diod.*

3 *Pisidas.*] Discrepat à Probo Diodorus lib. XV. Tradit enim ille, Persas duce Artabazo, in Cappadociam, quam tenebat Datames, invasisse: Datamen vero magno cum exercitu ei obviam venisse: Ἀρταβάζου γὰρ τοῦ βασιλέως στρατηγοῦ μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐμβαλόντος εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ὁ μὲν ταύτης τῆς χώρας σατράπης Δατάμης ἀντεστρατοπέδευσεν αὐτῷ, πολλοὺς μὲν ἱππεῖς ἠθροικώς, δισμυρίους δὲ πεζοὺς μισθοφόρους ἔχων αὐτῷ συστρατεύοντας. *Lambin.*

4 *Filium ejus Arsidæum.*] Sic Savaro, & scripti Codices *Arsidæum*. Quod nomen etiam inter Alexandri Magni assedas reperias. Long. *Arridæum*, Schott. & Lamb. *Aridæum*. Justin. cum duplici *d* scribit, ut sit *Arriddæus*.

5 *Celans quantum vulnus accepisset, &c.*] Verissime: nam clades suorum animos affligit, ac tardiorem exercitum reddit. Idcirco prudentes duces clades & adversitates semper texerunt, ne animi conciderent militibus, & augerentur adversariis, pœna quandoque mortis dicta, qui acta vulgasset. Curt. lib. VII. cap. 51. *Cecidere eo prælio peditum duo millia, trecenti equites; quam cladem Alexander solerti consilio texit, morte denunciata iis, qui ex prælio venerant, si acta vulgassent.* Cæsar lib. II. Civil. cap. 31. *Uti corporis vulnera, ita Exercitus incommoda sunt tegenda, ne spem adversariis augeamus.* Contra Varro auxit rerum suarum suique contemptum nimis detegendo cladem denudandoque. Vide Liv. lib. XXIII. cap. 4. Front. lib. II. cap. VII. Cæterum eo modo loquitur Cicero: *Quid est, quod animum meum frangere aut debilitare possit?* in Antonium: *Utrum hoc est confirmare militum animos, an debilitare virtutem?* Gebh.

6 *Ad hostes transfugit.*] Ἀποστὰς νυκτὸς μετὰ τῶν ἱππέων ἀπήλαυνε πρὸς τοὺς πολεμίους. *Diodor.* XV.

Id Datames ut audivit, sensit, 1 si in turbam exisset, ab homine tam necessario 2 se relictum, futurum ut cæteri consilium sequerentur: 3 in vulgus edit, suo jussu Mithrobarzanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus, interficeret hostes. Quare relinqui eum non par esse, sed omnes confestim sequi: quod si animo strenuo fecissent, futurum ut adversarii non possent resistere, quem & intra vallum & foris cæderentur. 4 Hac re probata, exercitum educit: Mithrobarzanem persequitur, 5 qui dum ad hostes pervenerat, Datames signa inferri jubet. Pisidæ, nova re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas mala fide, 6 compositoque fecisse, ut recepti essent majori calamitati: pri-

1 *Si in turbam exisset.*] Si pervulgatum esset. Sueton. Galba cap. 20. *Quod ante paucos dies exierat in vulgus.* Sic in Nerone c. 53. *Exiit opinio* pro pervulgata est. *Gebh.*

2 *Se relictum esse.*] *Iri* Longol. utramque vocem *iri* & *esse* scriptus liber & Vltraj. omittunt. *Schott.* Cæterum verbum *relinquere* heic usurpat pro deserere. Ita Tacit. lib. XIV. Annal. cap. 56. *Non tua moderatio, si reddiderit pecuniam; nec quies, si reliqueris Principem: sed mea avaritia, mea crudelitatis metus in ore omnium versabitur.* Idem lib. IV. Histor. cap. 77. *Ite, nunciate Vespasiano, vel quod propius est Civili & Classico, relictum à vobis in acie ducem.* Front. lib. II. cap. VII. *Annibalem venientem in Italiam tria millia Carpetanorum reliquerunt.* Justin. lib. XXII. cap. 8. m. *Bis se à rege suo in mediis hostibus relictos proclamantes.* Paterculus lib. II. cap. 84. *Multa, inquit Coponius, me hercule, fecit Antonius pridie quam tu illum relinqueres.* Curtius lib. VII. *Postquam adventare Alexandrum compertum est, in suos quisque vicos dilapsi Bessum reliquerunt.* Respondet Græcorum καταλείπειν. Polyæn. lib. I. Polydor. αὐτόμολον ἔπεμψεν ἀγγέλλοντα ὅτι στασιάζουσι δὴ καὶ καταλείψουσιν ἀλλήλους. Verum & antiquissimi ita loquebantur. Ennius Cresphontes:

—— Sin est probus,
Cur talem invitum invitam cogis linquere?

3 *In vulgus edit, suo jussu.*] Frontinus lib. II. cap. 6. longe diversa de hoc strategemate habet: *Datames*, inquit, *dux Persarum adversus Autophradatem in Cappadocia, cum partem equitum suorum transfugere comperisset, cæteros omnes venire secum jussit, assecutusque transfugas, laudavit, quod eum acriter præcessissent, hortatusque est eos, ut fortiter hostem adorirentur. Pudor transfugis attulit pœnitentiam, & consilium suum, quia non putabant deprehensum, mutaverunt.* Hactenus Frontinus. *Mag.* Geminum est strategema Tulli Hostilii cum Metio Fufetio in Livio lib. I. Scriptor de Vir. illust. cap. IV. Val. Maxim. 8. 4. Frontinus lib. 2. cap. V. I. *Schott.*

4 *Hac re probata exercitum educit.*] Locum hunc emendavit ad Livium suum Eruditissimus *Gronovius.*

5 *Qui dum ad hostes.*] Sic Schottus. Lambinus nimis audaciter duas voces intrusit *tantum quod.* Magius *qui tum.* alii *qui vixdum* faciunt. Vltraj. *qui tantum non.* Schott.

6 *Compositoque fecisse.*] Composita & comparata prius inter se fraude. Sic *componere* Tacit. III. Annal. cap. 40. *Ii secretis colloquiis, ferocissimo quoque adsumpto,*

primum eos adoriuntur. Illi, quum quid ageretur, aut
quare fieret, ignorarent: coacti ſunt cum eis pugnare ad
quos tranſierant, ab hiſque ſtare quos reliquerant. Qui-
bus cum neutri parcerent, celeriter ſunt conciſi. Reli-
quos Piſidas reſiſtentes Datames invadit. Primo impetu
pellit, fugientes perſequitur, multos interficit, caſtra ho-
ſtium capit. Tali conſilio uno tempore & proditores per-
culit, & hoſtes profligavit, & quod ad ſuam perniciem
fuerat cogitatum, id ad ſalutem convertit. Quo neque acu-
tius ullius imperatoris cogitatum, neque celerius factum
uſquam legimus. Ab hoc tamen viro [1] Schiſmas [2] maxi- 7
mus natu filius deſciit, adque regem tranſiit, & de defe-
ctione patris detulit. Quo nuncio Artaxerxes commotus,
quod intelligebat ſibi cum viro [3] forti ac ſtrenuo nego-
tium eſſe, qui quum cogitaſſet, facere auderet, & prius
cogitare quam conari conſueſſet: Autophradatem in Cap-
padociam mittit. Hic ne intrare poſſet ſaltum [4] in quo Ci-
liciæ portæ ſunt ſitæ, Datames præoccupare ſtuduit: ſed
tam ſubito copias contrahere non potuit. A qua re depul-
ſus; cum ea manu quam contraxerat, locum delegit ta-
lem, ut neque circumiretur ab hoſtibus, neque præteriret
adverſarius, [5] quin ancipitibus locis premeretur: & ſi di-
mi-

ſumpto, aut quibus ob egeſtatem ac metum ex flagitiis maxima peccandi neceſſitudo componunt. Florus Belgas, Sacro vir propiores Gallias concire. Vide noſtra ad Tacitum. Accius Agamemnone:

Sic quorum animus atroci junctus militia eſt,
Compoſita dicta è pectore evolvunt ſuo;
Qua cum componas, dicta factis diſcrepant.

Gebhard.

1 *Schiſmas.*] Credo potius membranis nominantibus *Siſynas*. Nam Perſicis nominibus hoc propius eſt. *Gebhard.*

2 *Maximus natu.*] In Ageſil. *primum ratio habebatur, qui maximus natu eſſet ex liberis ejus.* Mſſ. *Maximo natu.* quæ lectio temere rejicienda non eſt. *Savaro.*

3 *Forti ac ſtrenuo.*] Horatius epiſtola 7. lib. 1. *ſtrenuus ac fortis.* Lambinus. Conjungit quoque Epaminonda: *Pelopidas vir fortis ac ſtrenuus.* Gebhard.

4 *In quo Ciliciæ portæ.*] Cilicia tres memorabiles anguſtias habet. Quarum prima adeo arcta, ut formam portarum referat, unde Græcorum πύλαι. Secunda non procul diſtat ab Iſſo, qua per Amani montis portas, unde Amanicæ dictæ, aditur in Syriam. Tertia circa ſinum Iſſicum eſt. *Geographi.* Vide Plin. lib. v[illegible]p. 27. Euſtath. ad Dionyſ. verſ. 585. Polyb. XII. 8. Cicer. Epiſt. Fam. XV. 4. Curt. III. 4.

5 *Quin ancipitibus locis premeretur.*] Supra Themiſtocle: *Ancipiti premerentur periculo.*

micare eo vellet, non multum obesse multitudo hostium
8 suæ paucitati posset. Hæc etsi Autophradates videbat, [1] tamen statuit congredi, quam cum tantis copiis refugere, aut tam diu uno loco sedere. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia, [2] quos illi Cardaces appellant, ejusdemque generis [3] tria funditorum. Præterea [4] Cappadocum octo, [5] Armeniorum decem, [6] Paphlagonum quinque, [7] Phrygum decem, [8] Lydorum quinque, [9] Aspendiorum & [10] Pisidarum circiter tria, [11] Cilicum duo, [1] Cap-

1 *Tamen statuit congredi.*] Lambin. *satius* de suo addidisse ait, Græcorum exemplo (qui μᾶλλον) Latini *potius* vel *magis* exaudire solent, ut hoc loco membranæ nostræ & Gifanii fidem faciunt omnesque editiones extra Lambinianam, observat Muretus ad Eunuchi prolog. è Nonio Marcello exemplisque illustrat comici illud:

Si quisquam est qui placere se studeat bonis
Quam plurimis ——

Plura congessit Antonius Augustin. libro VI. emendat. cap. 8. *Schott.*

2 *Quos illi Cardaces appellant.*] *Gardatas* noster, editique omnes vitiose. Rectius *Gardacas* Gifanii Codex, rescribendumque *Cardacas* veterum auctoritate Græcorum. Hesych. obscure: Κάρδακες οἱ στρατευσάμενοι βάρβαροι ὑπὸ Περσῶν εἰς Ἀσίαν. οὕτω καλοῦσι τοὺς στρατιώτας, ἀπὸ ἔθνους ἢ τόπου. Strabo lib. XV. Καλοῦνται δὲ οὗτοι Κάρδακες ἀπὸ κλοπείας τρεφόμενοι. Κάρδα γὰρ τὸ ἀνδρῶδες καὶ πολεμικὸν λέγεται. Meminit & Arrianus lib. II. de gestis Alexandri, & Pausanias. Ammonius item sive Philoponus is est περὶ διαφόρων λέξεων. Κάρδαξ δέ τις ἐκαλεῖτο στρατιώτης. Plura Eustathius ex Ælio Dionysio, ac Theopompo, itemque Cæl. Rhodiginus lib. XVIII. cap. I. *Schottus.* Scripsit Nepos, nisi me animus fallit, non *Gardates*, sed *Cardaces*. Brisson. l. III. de Regno Persarum.

3 *Tria funditorum.*] Tria funditorum millia. *Lambin.*

4 *Cappadocum octo.*] Cappadocia Asiæ minoris regio, quam Strabo in duas satrapias à Persis divisam tradit; in eam quippe, quæ Magna dicitur & Cappadocia ad Taurum: & alteram, quæ Pontica vocatur & Pontus, quam Arias Montanus ex Onkelo esse docet Hebræorum Caphthorim. Ab Occasu minorem Armeniam claudit: à Septentrione longo littore in Euxinum expanditur: à Meridie angusto excursu Ciliciam attingit; ut ab occasu rursus Galatiam & reliquam Paphlagoniam finit: ab Oriente magnam habet Armeniam juxta Euphratem. *Geographi.*

5 *Armeniorum decem.*] Quæ gens fuit admodum populosa. Nomen accepisse creduntur ab *Aram*, filio Sem. Vel à montibus, qui regionem circumquaque cingunt. Etenim הר Hebræis *mons* est.

6 *Paphlagonum quinque.*] Quorum regio Asiæ minoris, olim etiam *Palæmenia* dicta, Homero incognita.

7 *Phrygum decem.*] Ex majore nimirum Phrygia, inter Galatiam & Lydiam sita.

8 *Lydorum quinque.*] Lydia, Asiæ minoris regio antiquis Geographis. Vide Ortelium.

9 *Aspendiorum.*] Pamphiliæ populi Aspendii, ab Aspendo ejus provinciæ oppido, ad fluvium Eurymedonta sita. *Gebhard.*

10 *Pisidarum.*] Vide Plinium lib. V. cap. 32.

11 *Cilicum.*] Cilicia Asiæ minoris regio,

1 Captianorum totidem, ex Græcia conductorum tria millia: levis armaturæ maximum numerum. Has adversus copias, spes omnis consistebat Datami in se locique natura. 2 namque hujus partem non habebat vigesimam militum: 3 Quibus fretus conflxit, adversariorumque multa millia concidit, quum de ipsius exercitu non amplius hominum mille cecidissent. 4 Quam ob causam postero die tropæum posuit, quo loco pridie pugnatum. Hic quum castra moviffet, inferior copiis, superior omnibus præliis discedebat, quod nunquam manum consereret, nisi adversarios locorum angustiis clausisset: quod perito regionum callideque cogitanti sæpe accidebat. Autophradates quum bellum duci majore regis calamitate, quam adversariorum videret, ad pacem atque amicitiam hortatus est, ut cum rege in gratiam rediret. Quam ille etsi non fidam fore putabat, tamen conditionem accepit, seque ad Artaxerxem legatos missurum dixit. Sic bellum quod rex adversus Datamen susceperat, sedatum: Autophradates in Phrygiam se recepit. 5 At rex, quod implacabile odium 9
in

gio, Joseph *Tharsus*, Hebræis *Chálab*, teste Ar. Montano. Hodie *Turcomania* & *Finichia*, ut refert Marius Niger. Isidoro videtur dicto à Cilice quodam, quem ortum Phœnice, Jove ipso antiquiorem fuisse tradunt.

1 *Captianorum.*] *Caspianorum* vereor ne sit reponendum, (ignoti enim hi) de quibus Strabo l. xi. ἔστι δὲ τῆς Ἀλβανῶν χώρας, καὶ ἡ Κασπιανὴ τοῦ Κασπίου ἔθνους ὁμώνυμος. Stephanus in voce Κασμία. Sed hoc non probat Ortelius, hanc ob causam, quod cæteri populi, quos Nepos illo loco recenset, omnes in Asia minore sint. *Gebh.*

2 *Namque hujus partem non habebat vigesimam militum.*] Locum explicat ad Vegetium Stewechius, lib. III. cap. 9.

3 *Quibus fretus confixit.*] Duo ipsius strategemata commemorat Polyænus lib. VII.

4 *Quam ob causam postero die tropæum posuit, quo loco pridie pugnatum.*] De Græcorum tropæis res est notissima. Testatur autem Diod. lib. XIII. Veteres Græcos nonnisi διὰ τῶν τυχόντων ξύλων voluisse erigi tropæa, ne essent odia immortalia. Plutarchus quoque ait, parum apud Græcos probatum fuisse eorum factum, qui primi è lapide aut ære tropæum erexerunt. Vide etiam quæ scribit Cicero II. de Invent. de tropæo æneo, quod Thebani victis Lacedæmoniis in finibus suis statuerunt. *Casaub.* Vide Alexand. ab Alexand. lib. I. c. 22.

5 *At rex, quod implacabile odium.*] Hoc Diodorus valde breviter retulit, quod Probus multis verbis persecutus est. Diodorus: Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης πυθόμενος τὴν στρατηγίαν τοῦ Δατάμου καὶ σπεύδων ἄρασθαι τοῦτον, δι᾽ ἐπιβουλῆς αὐτὸν ἐδολοφόνησεν. Sic autem Cicero dixit, *implacabiles iracundias*, epist. ad Quint. Frat. I. & Probus *implacabile*...

 pla-

in Datamen susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit, [1] insidiis interficere studuit, quas ille plerasque vitavit. sicut quum nunciatum esset, quosdam sibi insidiari, qui in amicorum erant numero: [2] de quibus quod inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putavit: experiri voluit verum falsumne sibi esset relatum. Itaque eo profectus est, in quo itinere [3] futuras insidias illi dixerant. Sed elegit corpore & statura simillimum sui, eique vestitum suum dedit, atque eo loci ire, quo ipse consueverat, jussit. Ipse autem [4] ornatus

placabile odium. Et idem Probus, *suscipere odium*, ut Cicero, *suscipere inimicitias.* Lambin.

1 *Insidiis interficere.*] Δολοφονεῖν. Diodor. *Lambin.* Solenne hoc regibus sceleris artificium est, eos, quorum copiam aperta vi desperant, immissis percussoribus trucidandi. Diodor. lib. XV. Γαὼς ὁ ναυαρχήσας τῶν Περσῶν ἐν τῷ Κυπριακῷ πολέμῳ, ἀποστάτης ὢν τοῦ βασιλέως, καὶ τοὺς τε Λακεδαιμονίους καὶ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα παρακεκληκὼς εἰς τὸν πρὸς Πέρσας πόλεμον, δολοφονηθεὶς ὑπό τινων οὐ συνετέλεσε τὴν προαίρεσιν. *Gebhard.*

2 *De quibus quod inimici detulerant neque credendum neque negligendum putavit.*] Nempe amicorum Datamis inimici. Poterat enim cogitare eos tantum id agere, ut in suspicionem ac periculum ab obtrectatoribus adducerentur, sicque se vindicta explerent. Val. Maxim. libro III. cap. VIII. Ext. I. *Enim vero tunc ille proclamat, se in conspectu Ducis adversus eum solicitari: quod quia & incredibile videbatur, & ad unius tantum aures penetraverat, & dictabatur ab inimico, veritas fide caruit.* Hieronymus adversus Ruffinum: *Professæ inimicitiæ suspicionem habent mendacii.* Insidiarum autem indicium à qualibuscunque delatum, spernendum non esse monent Prudentiæ consulti. Curt. libro VI. cap. 49. *In suo quemque periculo magnum animum habere, cum de salute regis timeretur, credulos esse debere; vana quoque deferentes admittere.* Tacit. lib. II. Annal. cap. 40. *Cum Tiberium anceps cura distraheret, vine militum servum suum coerceret, an inanem credulitatem tempore ipso vanescere fineret. Modo nihil spernendum; modo non omnia metuenda, ambiguus pudoris ac metus reputabat.* lib. XV. Annal. cap. 51. *Sed Epicharis in custodia retenta est, si spectante Nerone, haut falsa esse etiam, quæ vera non probabantur.* Ideo qui comparatarum in caput principis insidiarum indicia supprimebant, rei capitis erant, tanquam silentio saluti Principis nocuissent. Curt. lib. VI. cap. 47. *Caballinus ultimum supplicium meritus, si in caput meum præparatas insidias biduo texit.* Polyæn. lib. V. in Dionysio Comm. 4. Διονύσιος τὸν μὲν Ἀνδρῶνα προσέταξεν ἀναιρεθῆναι, ὅτι εὐθὺς αὐτῷ καταπλεύσαντι μὴ τοῦτο ἐμήνυσε. *Idem.*

3 *Futuras insidias illi dixerant.*] P. Daniel testatur libris veteribus abesse verbum *evenire* post *insidias*. At Schottus membranis suis agnosci profitetur. Utrumque & *futuras* & *evenire* supposititium censeo. Nam cum exscriptorum quidem aliquid abesse suspicarentur; hi *futuras*, illi *evenire*, isti utrumque vocabulum intruserunt. *Idem.*

4 *Ornatus vestitu militari.*] Magna hoc loco varietas in libris scriptis. Mihi non absurda videtur, quam scripturam excerpta P. Danieli attestantur: *ipse autem*

tus vestitu militari, inter [1] corporis custodes iter facere cœpit. At insidiatores, postquam in eum locum agmen pervenit, [2] decepti ordine atque vestitu, in eum faciunt impetum, [3] qui suppositus erat. Prædixerat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati essent facere quod ipsum vidissent. Ipse ut concurrentes insidiatores animadvertit, tela in eos conjecit. Hoc idem quum universi fecissent, prius quam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, [4] confixi ciderunt. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus est, Mithridatis Ariobarzanis filii dolo. [5] Namque is pollicitus est regi, se eum interfecturum, si rex promitteret, ut quodcunque vellet, liceret impune facere, [6] fidemque de ea re more Per-

tem ornatu vestituque militari. Nam neque insignibus, neque vestitu Imperatorio usus est. *Gebh.* Liber Schott. absque copula *que.* editi quatuor *ornatus vestitu militari.* Vltr. *ipse autem ornatu militari.* Schott.

1 *Corporis custodes.*] Σωματοφύλακας. Vide quæ de his supra ad Pausaniam notavimus. Hujusmodi cohortes Regem circumquaque sequebantur, quibus stipatus ab incurrentibus periculis liberabatur.

2 *Decepti ordine atque vestitu.*] Hanc Historiam refert & Polyæn. lib. VII. his verbis: Δατάμης μαθὼν ὡς ἐπιβουλεύοιτο ὑπὸ στρατιωτῶν ἰδίων ἐν Ἀσπενδίῳ πεδίῳ μέλλων συμβάλλειν πολεμίοις, ἄλλον διεσκεύασε τῇ αὐτοῦ πανοπλίᾳ, ἐν ἄλλῃ δὲ αὐτὸς ἐκινδύνευσεν. οἱ δὲ ἐπιθέμενοι ἐγνώσθησαν ὑπὸ τοῦ σχήματος ἐξαπατηθέντες. *Lambinus.*

3 *Qui suppositus erat.*] Legi etiam posset, *suppositititus*, ὑποβολιμαῖος. *Schot.* Frustra. M. Tullius in Verrem: *Vt ille suppositus facile, & libenter se illum, qui non erat, esse simularet.* Gebh.

4 *Confixi ciderunt.*] Malo hoc quam Schotti *conciderunt*, ut vitetur alliteratio. *Idem.*

5 *Namque is pollicitus est regi.*] Polyænus tradit, Mithridatem hoc jussu Regis fecisse, l. VII. Μιθριδάτῃ Βασιλεὺς προσέταξεν ἀποσόντα Δατάμην κτεῖναι, ἢ ἄγεσθαι. Vide sequentia.

6 *Fidemque de ea re more Persarum dextra dedisset.*] Supra in Themistocle: *Inde non prius egressus est; quam rex eum data dextra in fidem reciperet.* Curt. l. 8. *Lætus simplicitate Barbari dextram fidei suæ pignus dedit.* De hoc ritu doctissimus Brissonius in Persicis. *Schottus.* In toto pene orbe ἔθος ἐπὶ πίστει καὶ συνθήκαις βεβαίαις τὰς δεξιὰς διδόναι ἀλλήλοις, inquit auctor Scholiorum in Aristoph. Nub. At apud Persas fides dextra data omni juramento sanctior ducebatur atque observabatur. Diodor. lib. XVI. Εἰπόντος δὲ τοῦ Θετταλίωνος ὡς καὶ δεξιὰν λαβεῖν ὁ Μέντωρ ἠξίωσεν, ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν βασιλεὺς ὀργισθεὶς ὡς οὐ πιστευόμενος παρέδωκε τὸν Θετταλίωνα τοῖς ὑπηρέταις, καὶ προσέταξεν ἀφελεῖν τὴν κεφαλήν. Ἐπεὶ δὲ ἀπαγόμενος ὁ Θετταλίων ἐπὶ τὴν τιμωρίαν τοσοῦτο εἶπεν, ὅτι σὺ μὲν ὦ βασιλεῦ, πράξεις ὃ θέλεις ὁ μὲν τοὶ Μέντωρ δυνάμενος ἅπαντα καταπρᾶξαι διὰ τὸ μὴ δοῦναι τὴν πίστιν, οὐδὲν μὴ συντελέσει τῶν ἐπαγγελμένων. Πάλιν ἀκούσας τούτων μετενόησε, καὶ μετακαλεσάμενος τοὺς ὑπηρέτας ἀφεῖναι προσέταξε, καὶ τὴν δεξιὰν ἔδωκε τῷ Θετταλίωνι. Ἔστι δ' ἡ πίστις αὕτη βεβαιοτάτη

Perſarum dextra dediſſet. [1] Hanc ut accepit, ſimulat ſe ſuſcepiſſe cum rege inimicitiam, copias parat, & abſens [2] amicitiam cum Datame facit: regis provinciam vexat, caſtella expugnat, [3] magnas prædas capit: quarum partem ſuis diſpertit, partem ad Datamen mittit. Pari modo complura caſtella ei tradit. Hæc diu faciendo, perſuaſit homini [4] ſe infinitum adverſus regem ſuſcepiſſe bellum quum nihilo magis, ne quam ſuſpicionem illi præberet inſidiarum, [5] neque colloquium ejus petivit, neque in conſpe-

τάτη παρὰ τοῖς Πέρσαις. Curt. lib. VI. cap. 20. *Nec dubitabat Alexander fidem, quo Perſæ modo accipiebant, dare: inviolatum, ſi veniſſet, fore.* Illud autem non ſatis aſſequor, an Reges præſentibus, quibus fidem ſuam obſtrictum ibant, dextram dextra jungerent, an verius dextræ ſimulacrum donarent, ſic in eum uſum more gentis fabrefactum. Junxiſſe dextras dextris præſentibus colligo ex loco Joſephi. Ὁ δὲ, inquit, Ἀρτάβανος τοὺς πατρώους θεοὺς ἐπώμνυτο, μηδὲν κακὸν δράσειν αὐτοὺς, καὶ τὴν δεξιὰν ἐδίδου, ὅπερ μέγιστον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις παράδειγμα τοῦ θαρσεῖν γίνεται τοῖς ὁμιλοῦσι. Quomodo vero abſentibus fidem dextra dabant? Num per eos, qui ad eam accipiendam miſſi? Stabilire hoc videtur Xenophon lib. XII. Cyropæd. μόνον καὶ σὺ ἡμῖν θεῶντα πίστα ποίησον, δεξιάν τε δὸς ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις ταῦτα, ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. Polyæn. lib. VII. Δεξιὰν αὐτοῖς ἔπεμψε νόμῳ Περσικῷ. Clarius Juſtin. lib. XI. cap. 15. *In quam rem unicum pignus fidei regiæ dextram ſe ferendam Alexandro dare.* Gebh.

1 *Hanc ut accepit.*] Malim legere ceteris jugulatis: *Hanc ut accepit, copias parat, & abſens amicitiam cum Datame facit.* Sed Cl. Barthius Adv. lib. III. cap. 14. Aldi lectionem probat; *Hanc ut recepit à Rege miſſam.* Gebh. *Accepit.*] Mſ. meus & Gifanii, *recepit.* Col. Pariſ. Ven. & Ald. *Hanc ut recepit à rege miſſam.* Savaro.

2 *Amicitiam cum Datame facit.*] In Alcib. *Lacedamonii cum Perſe rege amicitiam fecerunt.* Supr. in Datam. *Clam cum Ariobarzane facit amicitiam.* Savaro.

3 *Magnas prædas capit.*] Lambinus, *agit.* Sed *capit* retineo, veteribus libris, editiſque omnibus adſtipulantibus invito Lambino. Auctores dabo. Plautus Truculento: *prædam de prædonibus capere.* Et M. Tullius pro Domo ſua: *Capta crudeliſſime ex fortunis præda.* Schottus.

4 *Se infinitum adverſus Regem ſuſcepiſſe bellum.*] Irreconciliabile, & alterutrius exitio terminandum, ἀδιάλυτον, vel δῆριν ἀπειρεσίην. Homero. *Gebhard.* Atqui nondum bellum ſuſceperat, ut apparet ex iis, quæ paucis poſt verſibus ſequuntur. Ibi: *Certiorem facit Datamen, tempus eſſe majores exercitus parari, & bellum cum Rege ſuſcipi.* Quare legendum hic arbitror, *perſuaſit homini* (id eſt Datami) *ſe infinitum adverſus regem ſuſcepiſſe odium:* quomodo ſupra locutus eſt, *quod implacabile odium in Datamen ſuſceperat.* & infra non longe: *ſed odio communi, quod erga Regem ſuſceperat.* Lambin.

5 *Neque colloquium ejus petivit.*] Ut ſe ſuſpectum, & Datamen tentando cautionem faceret. Colloquio autem & pacis faciendæ imagine plurimos decipi, noſſe poterat vel modico rerum uſu inſtructus. Notus eſt Cornel. Aſina ex. Flor. lib. II. cap. 2. Polyæni lib. VI. Hitt. lib. VIII. cap. 23. *Comtum Cæſar, quia non arbitrabatur vocatum in caſtra venturum, ne tentando cautiorem faceret;* C. Ve-

ſpectum venire ſtuduit. Sic abſens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, ſed odio communi, quod erga regem ſuſceperant, contineri viderentur. Id quum ſatis ſe confirmaſſe arbitratus eſt, certiorem facit Datamen, tempus eſſe majores exercitus parari, & bellum cum rege ſuſcipi: [1] de qua re, ſi ei videretur, quo vellet in colloquium veniret. Probata re, colloquendi tempus ſumitur, locuſque quo conveniretur. Huc Mithridates cum uno cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribuſque locis ſeparatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipſo autem [2] colloquendi die utrique locum, [3] qui explorarent atque ipſos ſcrutarentur mittunt: deinde

C. Voluſenum Quadratum miſit, qui cum per ſimulationem colloquii curaret interficiendum. De Coty per Rheſcuporim, fraude petiti colloquii, oppreſſo, locus eſt memorabilis apud Tacit. lib. II. Annal. cap. 65. Val. Maxim. lib. IX. c. 6. *Cn. Domitius Bituitum Arvernorum regem per colloquii ſimulationem arceſſitum vinxit, & Romam navi deportandum curavit.* Sic triginta Tyranni Athenis ejecti, jamque molem belli cientes, cum magno demum labore, & ancipiti periculo palam ac vi aperta compeſci vix poſſe viderentur; *ad colloquium, veluti dominationem recepturi, progreſſi per inſidias comprehenſi, ut pacis victima, trucidantur.* Juſtin. lib. V. cap. 10. Hermeas Atarnenſium tyrannus defecerat ab Artaxerxe, ac plurima munita caſtella atque oppida invaſerat. Huic pollicitus Mentor, ſe regem adducturum, ut veniam præteritorum daret, ad colloquium pertrahit, ac deceptum comprehendi jubet. Cæterum potitus annulo & ſcriptis ad civitates literis, quibus Hermeæ nomine denuntiat, reconciliatum eſſe opera Mentoris regem, ſignum ejus impreſſit, una miſſis, qui munimenta reciperent. Qui in urbibus præſidia agitabant, de literis nil dubitantes prompto animo pacem amplexi ſunt, illicoque munimenta atque urbes tradiderunt. Diodor. lib. XVI. Senſit hanc fraudem Nehemias cap. VI. verſ. 2. Καὶ ἀπέςειλε Σαναβαλλὰς, καὶ Γησὰν πρός με λέγοντες δεῦρο καὶ συναχθῶμεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν ταῖς κώμαις ἐν πεδίῳ Ὠνώ· καὶ αὐτοὶ λογιζόμενοι μοὶ ποιῆσαι πονηρίαν. *Gebhard.*

1 *De qua re.*] Præfert Schottus, *deque ea re ſi ei videretur, quo loco vellet, in colloquium veniret.* Idem.

2 *Colloquendi die.*] *Colloquii* Giſanii Codex. *Schott.*

3 *Qui explorarent atque ipſos ſcrutarentur mittunt.*] Nullum colloquium unquam commiſſum ſine excuſſione, ſeu ſcrutatione, antiquitus fuit, ne quis ſicam aliudve telum occulto abditum loco ſtringeret. Quod Latini *ſcrutari, prætentare atque excutere*, Græci ἐξερευνᾶν, ἐκσείειν & ἐκτινάσσειν appellant. Vide Sueton. Claudio cap. 35. Scrutatio autem iſta fiebat per delectos invicem utriuſque partis; verbi gratia: Datami delectus excutiebat Mithridatem; & contra hujus explorator Datamen. Iſti officio deſtinatos Polyænus vocat ἀγγέλους, qui non ſolum veſtes pertrectabant, ſed penitus detrahebant. Docet me hoc Polyæn. lib. III. in Iphicrate Comment. 40. Ἰφικράτης ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ Ἰάσων ὁ τύραννος πλησίον ποταμοῦ σπείσασθαι βουλόμενοι, δι᾽ ἀγγέλων ἠρεύνησαν

deinde ipsi sunt congressi. Hic quum aliquandiu in colloquio fuissent, & diversi discessissent, jamque procul Datames abesset, Mithridates, priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem pararet, in eundem locum revertitur, atque ibi, 1 ubi telum erat positum, resedit, ut si à lassitudine cuperet acquiescere, Datamenque revocavit, 2 simulans se quiddam in colloquio esse oblitum: interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vagina, veste texit, ac Datami venienti ait, digredientem se animadvertisse locum quendam, qui erat in conspectu, ad castra ponenda esse idoneum. 3 Quem quum digito monstraret, & ille conspiceret, aversum ferro transfixit: & prius quam quisquam posset succurrere, interfecit. Ita ille vir qui multos consilio, neminem perfidia ceperat, simulata captus est amicitia.

νησαν ἀλλήλους, καὶ τὰ σώματα ἐγύμνωσαν. Et l. VII. in Mithridate Comm. I. *Ἄμφω δὴ τότε συνηλθέτην γυμνὼ διαλεξαμένω περὶ ὧν χρή.* Justin. l. XXXVIII. cap. I. *Solicitato juvene ad colloquium, cum ferrum occultatum inter fascias gereret; scrutatori ab Ariarathe regio more misso, curiosius imum ventrem pertractanti ait cavere, ne aliud telum inveniret, quàm quæreret.* Sic Pædagogus Sarpedon Catonem ad Sullam semper excussum adduxit. Val. III. I, 2. Imo ex perpetuo metu Alexander Phereus, non prius se lecto uxoris Thisbes committebat, quam à stipatoribus diligenter esset scrutatus. Item Dionysius superior neutrius unquam sive Aristomaches Syracusanæ sive Chloridis Locrensis, nisi excussæ complexum petiit, ut refert idem lib. IX. cap. 13. *Gebhard.*

1 *Ubi telum erat positum.*] Quod Lambinus hic Nepotem, male vocabulo *teli* usum arguit, non intelligo, quid velit. Ait; *Gladii non sunt tela: neque gladiorum appellatione tela continentur.* Certe gladios tela esse, id est, contineri sub telorum vocabulo, notius quam ut hic ostendi debeat, quidni igitur *gladius telum* appellaretur? Cum & pugio, & quod genus armorum non? sub *telis* comprehendatur. *Boecler. Ubi telum erat positum.*] Melius *impositum*; unde *impostum* quidam veterum. Et sic in Excerptis. Nam *postum, impostum, repostum* crebra sunt tam historicis quam Poëtis. *Telum* autem pro gladio dixit. Quæ vox *πανδέκτης* apud ICtos. Et sic Homerus *ὅπλα* Iliad. IV. *ἀντὶ τῶν χαλκευτικῶν ἐργαλείων. Keuchen.*

2 *Simulans se quiddam.*] In al. *quoddam*, legitur. Longol. *cujusdam*, legit. Venet. exemplar, *quædam* habet. *Mag.*

3 *Quem quum digito monstraret.*] Totam hanc narrationem habet Polyænus lib. VII. sed aliis quibusdam circumstantiis.

EPA-

EPAMINONDAS.

XV.

[1] EPAMINONDAS [2] Polymni filius Thebanus. De I
hoc priusquam scribamus, hæc [3] præcipienda videntur lectoribus, [4] ne alienos mores ad suos referant, neve ea, quæ ipsis leviora sunt pari modo apud cæteros fuisse arbitrentur. Scimus enim [5] musicen nostris moribus abesse à principis persona: [6] saltare etiam in vitiis poni. Quæ [1] omnia

1 *Epaminondas.*] *Epaminundas* per quintam vocalem in MSS. constanter scribi equidem miror. Græci enim per ω. *Schottus.* EPAMINONDAM memorat *Plutarchus in Pelopida* & passim. *Diod. Sic.* 15. *Xenophon* 6. & 7. *hist. Græc. Pausanias in Arcadicis. Ælian. var. hist. & Cicero* sæpius. *Polyæn.* 2. *Frontinus* sæpe. *Justinus* 6, 4. Item 6, 7. & 8. *Val. Max.* 3. 2. *ext.* 5. 3. 7. Boecl. Adde Suidam in voce Ε'παμινώνδας, & ibid. Notas Æmilii Porti. *Ernst.* Nummus penes me est elegantissimus, in cujus antica parte caput Epaminondæ cum literis: ΕΠΑΜΙΝΩΝΔΑΣ ΘΗΒΑΙΟΣ. In postica, Figura militaris ad arma sedens, ac sinistra lauream tenens: ante eam columma, cui galea imposita & serpens circumvolvitur, cum armis: subtus ΚΑΤΑ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝ. *Bosius.*

2 *Polymni filius.*] Ælianus lib. XI. Var. Hist. *Polymnidis.* Lambin. libro II. ejus pater vocatur Πολύμαντις. lib. vero XI. cap. 9. Πόλυμνις. Adeo ut mihi subolescat Nepotem Latina terminatione formasse Græcum, sicut supra in *Neoclus* pro *Neocles*, & infra *Proclus* pro *Proclis*. Item *Periclus* pro *Periclis*. Gebh.

3 *Præcipienda videntur lectoribus.*] Arguit μνημονικȣ̃ ἁμαρτήματος Nepotem H. Magius; quoniam eadem in Præfatione scripta reliquerit. At in mentem ipsi venire debuerat, Præfationem demum Nepoti absolutis omnibus Illustrium Virorum vitis fuisse elaboratam. *Gebhard.*

4 *Ne alienos mores ad suos referant.*] Ne mores alienos sive alienæ gentis metiantur atque æstiment ex suæ civitatis aut gentis moribus. *Gebhard.* Sed considerent, omnia majorum institutis & patriis moribus judicari, & alia aliis populis esse honesta ac turpia, ut dictum est in procemio. *Lambin.*

5 *Musicen nostris moribus.*] Romanorum moribus, olim cantare, etiam, ingenuis licet privatis hominibus, indignum visum est, teste Macrobio Saturn. 2, 10. quidni Principibus? De Principe Nerone Tacitus A. 4. 14, 1. *Nec minus fœdum* (ille) *studium, cithara ludicrum in modum canere, cum cœnaret.* Non ab omnibus tamen Romanis inter turpia habitum fuisse Macrobius d. l. in aliquot exemplis ostendit. *Locc.* Quibus adde Romanos principes Antoninum Philosophum, & Alexandrum Severum, quos musica imbutos fuisse atque cantasse optime, ex ipsorum vitis cognoscimus. De Nerone Sueton. c. 20. & Lips. ad d. l. Taciti. Ceterum musicen principi moderate tractandam esse, docent Lipsius not. ad polit. 1, 10. 17. Fr. Patritius de regis & regni inst. 2, 15, alii. *Bosius.*

6 *Saltare etiam in vitiis poni.*] Vide quæ ad Præfationem notavimus. Saltationem Romanis indecoram fuisse, pluribus locis innuit Cicero; pro Murena, pro

[1] omnia apud Græcos & gratia & laude digna ducuntur. Quum autem exprimere imaginem consuetudinis atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primum de genere ejus, deinde quibus disciplinis, & à quibus sit eruditus: tum de moribus ingeniique facultatibus, & si qua alia digna memoria erunt. postremo de rebus gestis, [2] quæ à plurimis omnium anteponun-
2 tur virtutibus. Natus igitur [3] patre, quo dixímus, honesto genere: pauper jam à majoribus relictus. [4] Eruditus autem sic, ut nemo Thebanus magis. nam & citharizare & cantare ad chordarum sonum [5] doctus est à Dionysio, qui non minore fuit in musicis gloria, [6] quam Damon aut

pro Plancio, & aliis. Quod de quibusdam ejus generibus, non de omnibus accipiendum. Nam Pyrrhicen aut virilem infamem fuisse negat Quintilianus lib. I. cap. II. *Keuchen.*

1 *Quæ omnia apud Græcos.*] Aristotelem adi 8. Polit. 2. 5. 6. & 7. & Meursium lib. de orchestra Græcorum.

2 *Quæ plurimis omnium anteponuntur virtutibus.*] Immittenda præpositio *à*, ut sententiæ ambiguitas evitetur. Notarunt quoque P. Daniel, Savaro & Schottus. Diodor. lib. XV. Εἰκότως καὶ πράξεις ἐπιφανεστάτας συνετέλεσε. *Gebhardus.*

3 *Patre, honesto genere.*] Mediocri & humili. Nam Latini, quorum parentes obscuros dicere nolunt ac viles, vocant *honestos*, gratia quadam sermonis. Ælianus Polymnim scribit exstitisse ἀρχαῖ lib. XII. Var. cap. 23. Καὶ Ἐπαμινώνδας δὲ πατρὸς ἦν ἀφανοῦς. Cicero Tuscul. Quæstionib. *Qui quum esset bonis parentibus, atque honesto loco natus.* Gebhard.

4 *Eruditus autem sic.*] Diod. lib. XV. Μετέσχε γὰρ ἐπὶ πολὺ πάσης παιδείας. Justinus lib. VI. cap. 8. *Jam literarum studium, jam philosophiæ doctrina tanta, ut mirabile videretur, unde tam insignis militiæ scientia homini inter literas nato.* Gebhard. Vide Cicer. III. de Orat. I. Offic. Plutarch. in Pelopida. Oros. III. 12. Diog. Laërt. Pythag.

5 *Doctus est à Dionysio.*] Fuit hic Lyristes Thebanus excellens. Auctor Plutarchus in libro qui inscribitur de Musica. *Mag. Lambin.* Vid. Cicer. I. Tusc. Quæst. *Long.*

6 *Quam Damon aut Lamprus.*] Damon hic fuit Atheniensis, qui teste Plutarcho libro citato, Lydiam harmoniam remissam excogitasse fertur. Ejusdem Damonis meminerunt Plato dialogo de republ. IV. & Athen. lib. XIV. cap. II. *Lambrus* à Plutarcho eodem libro, inter eos, qui Lyricorum pulsaminum præstantes habiti sunt, refertur. Plato tamen hunc imperitum fuisse musicum demonstrat in Menexeno. *Lampri* item meminit Athen. lib. I. cap. 16. & II. 2. scribens in hanc sententiam ultimo loco: *Abstemius fuit etiam Lamprus Musicus, de quo Phrynicus Laros concuestos esse dicit iis diebus, quibus mortuus est Lamprus, vir aquæ potator, sonorus, & valde sapiens.* Magius. Solebat autem Damon ebrios ac petulantes juvenes harmonia sua ad modestiam reducere, quemadmodum ferocientes animos mollire Pythagoras; seditiones ac-

aut Lamprus, quorum pervulgata ſunt nomina; [1] Carmina cantare tibiis, ab Olympiodoro: [2] ſaltare, à Calliphrone. [3] At philoſophiæ præceptorem habuit [4] Lyſim Tarentinum Pythagoræum; cui quidem ſic fuit deditus, ut adoleſcens [5] triſtem & ſeverum ſenem omnibus æqualibus ſuis in familiaritate antepoſuerit, neque prius eum à ſe dimiſe-

accenſas inhibere Aſclepiades, lymphaticos morbo liberare Xenocrates. De quibus vide Capellam Saturæ lib. x. Ac Pythagoræis quidem moris fuit, cum ſomnum peterent, ad lyram prius lenire mentes, ut ſi quid fuiſſet turbatarum cogitationum, componerent. *Quintilian.* xx. 4.

1 *Carmina cantare tibiis, ab Olympiodoro.*] Ab Orthagora etiam. Athenæus lib. iv. cap. ultimo: *Scribit*, inquit, *Ariſtoxenus, Epaminondam Thebanum ab Olympiodoro & Orthagora tibia cantum didiciſſe.* Mag. Suſpectum merito illud *carmina*, quod abeſſe veteri ſuo libro teſtatur P. Daniel. *Gebhard.*

2 *Saltare, à Calliphrone.*] De quo nihil me legere memini.

3 *At Philoſophi præceptorem.*] Ex Democriti diſciplina Protagoras prodiit, qui primus relicto ſincero & ingenuo philoſophandi more, ad σοφίσματα & λεπτολογίας animum adjecit. Ad hanc claſſem & ipſum Epaminondam Thebanum referimus: quem Juſtin. vii. *ſummum & Philoſophum, & Imperatorem* vocat. Hæc fere *G. Hornius* lib. iii. cap. 12. Hiſtor. Philoſoph. Certum eſt, Epaminondam philoſophatum fuiſſe, ſed ἄνευ μαλακίας, ut Thucydides loquitur & approbat, *ſine mollitie aut deſidia.* Et ſane Pythagoricis dogmatibus addictum maxime, & Phyſicæ ſcientiæ fuiſſe, Diodorus monet. *Lipſ.*

4 *Lyſim Tarentinum.*] Sic recte Lambinus è tertio M. Tullii de Oratore. Adde lib. i. de Offic. ubi & male quoque *Lyſias* olim excudebatur. Lyſias vero Athenienſis unus eſt in x. Græciæ Oratotibus, de quo Plutarchus & Halicarnaſſæus. Habuit autem Epaminondas *Lyſim* Philoſophiæ præceptorem una cum Philippo Amyntæ filio, ut in viris comparatis Olymp. cv. anno i. pluribus notare memini. *Schott.* Laërtius in vita Pythagoræ non *Lyſiam* hunc, ſed *Lyſiden* dictum adſerit: τόδε φερόμενον (de libro qui Pythagoræ nomine vendebatur, loquitur) Λύσιδος ἐστὶ τοῦ Ταραντίνου Πυθαγορικοῦ φυγόντος εἰς Θήβας, καὶ Ἐπαμινώνδου καθηγησαμένου. Ad hunc quoque modum Pauſanias in Bœoticis: Διδάγματά τε αὐτοῖς τότε ἐπιχώρια ἔμαθεν ἐς τὸ ἀκριβέστατον, καὶ ὡς ἤδη μειράκιον, ἐφοίτησεν ὡς Λύσιν, ἄνδρα γένος μὲν Ταραντῖνον, ἐπιστάμενον δὲ τοῦ Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου λόγους. *Longol.*

5 *Triſtem & ſeverum ſenem.*] Ex tota phraſi indies magis ac magis deprehendo Ciceroni ætate proximum hunc auctorem extitiſſe, eumque ipſum eſſe *Cornelium* NEPOTEM. Nam & ille *triſtis* eodem ſignificatu frequentat & *ſeverus* adjungit. De Claris Oratoribus: *Triſte & ſeverum dicendi genus.* De Oratore: *Severus ac triſtis vultus.* De Aruſpicum Reſponſis: *Triſtitia autem & in omni re ſeveritas abſit.* De Claris Oratoribus: *Homo ipſa triſtitia & ſeveritate popularis.* Tacit. lib. xvi. cap. 22. *Et habet ſectatores, vel potius ſatellites, qui nondum contumaciam ſententiarum, ſed habitum vultumque ejus ſectantur rigidi & triſtes, qui tibi laſciviam exprobrent.* Capitolinus Antonino Pio: *Aurelius Fulvus, qui & ipſe fuit conſul, homo triſtis & integer.* Vulgo talem *melancholicum* appellitamus. Græci σκυθρωπόν. Diog. Laërt. Σεμνὸς δὲ τάτε ἄλλα Ξενοκράτης καὶ σκυθρωπὸς ἀεὶ, ὥς τε αὐτῷ συνεχὲς λέγειν τὸν Πλάτωνα, Ξενόκρατες θῦε χάρισι. *Gebhard.*

1 Quam

miſerit, [1] quam doctrinis tanto anteceſſit condiſcipulos, ut facile intelligi poſſet, pari modo ſuperaturum omnes in cæteris artibus. Atque hæc ad noſtram conſuetudinem ſunt levia, & potius contemnenda: at in Græcia utique olim [2] magnæ laudi erant. Poſtquam ephebus factus eſt, [3] & palæſtræ dare operam cœpit: [4] non tam magnitudini virium ſervivit [5] quam velocitati: illam enim ad athletarum uſum; hanc, ad belli exiſtimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimum [6] currendo & luctando ad eum finem, quoad ſtans [7] complecti poſſet, atque conten-

1 *Quem doctrinis.*] Editio Pariſienſis, *quam in doctrinis.*

2 *Magnæ laudi erant.*] *Laudi* à noſtris Membranis aberat, & diphthongo *a* ſupraſcriptum *i* repperi, ut *magni erant* legiſſe videatur, ut alibi *Opera ejus magni fuit.* Vide Savar. in Cononem. *Schott.*

3 *Et palæſtræ dare operam cœpit.*] More Græcorum, qui gymnaſticas artes & palæſtram miris ſtudiis exercebant. De quibus lege unum Fabrum in Agonoſtico. & Voſſium de quatuor artibus popularibus.

4 *Non tam magnitudini virium ſervivit, quam velocitati.*] Utrumque tamen requirebatur ad γυμναςικὴν, ac neceſſarium erat iis, qui palæſtræ operam dabant. Quod vel ex Iſidoro Hiſpalenſi certum eſt, qui gymnicum ludum propterea non male velocitatis ac virium gloriam ſcripſerit, cujus locum gymnaſium dici, ubi exercentur athletæ & curſorum velocitas probatur. Καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐςιν, ut ait Ariſtoteles 1. Rhet. 5. Poëta non abludit, lib. v. Æneidos:

Quique pedum curſu valet, & qui viribus audax,
Aut jaculo incedit melior levibuſque ſagittis.

Keuchen.

5 *Quam velocitati.*] Qua deſtituuntur obeſa & Athletica corpora. Neque alio ſpectat iſtud convicium Macedonum in Dioxippum apud Curt. lib. IX. cap. 39. *Invidi malignique increpabant per ſeria & ludum, ſaginati corporis ſequi inutilem belluam.* Gebh.

6 *Currendo & luctando ad eum finem.*] Mſſ. *currendo* (omiſſa voce *luctando*) *ad eum finem, quod ſtans complecti poſſet atque contendere.* Ampliſſimus D. Freinshemius olim ita legendum exiſtimabat: *ad eum finem quod adſtans complecti poſſet atque contendere. Adſtans*, inquit, *eſſet coram factus, igitur non modo currere diſcebat: id enim nihil aliud, quam in periculum eum perduxiſſet, deinde deſeruiſſet. Sed etiam luctari, quo adſtans & prope hoſtem poſitus eum complecti atque cum eo contendere poſſet.* Quomodo Lambinus exponat, apud ipſum vide. Gebhardi notæ non attigerunt hunc locum. *Boeclerus.*

7 *Complecti poſſet.*] Proprie de luctantibus. Vide Hieron. Mercurialem de arte Gymnaſtica lib. II. cap. 8. *Idem*

Quoad ſtans compl. poſſ.] Cl. Dn. Boeclerus ad h. l. notat, Cl. Freinshemium legendum exiſtimare: *quo adſtans.* Verum ita ante multos annos emendavit Schoppius lib. III. Veriſim. cap. 4. & ego in Mſ. meo reperio, qui cum Schoppii veteribus codicib. in pleriſque conſentit. *Ernſt.* Ceterum *adſtans* Ampliſſ. Freinshemius exponebat *coram factus, prope hoſtem poſitus*; ut ſenſus ſit, non modo currere didiciſſe Epaminondam; ſed etiam luctari, quo adſtans & prope hoſtem poſitus eum complecti atque cum

tendere. In armis plurimum studii consumebat. Ad hanc 3
corporis firmitatem [1] plura etiam animi bona accesserant. Erat enim [2] modestus, prudens, gravis, temporibus sapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo; adeo veritatis diligens, [3] ut ne joco quidem mentiretur. Item

cum eo contendere posset. Schoppii vero sententia *adstans* idem est quod stans, ut in Priapæis: *Auctumnus sterilis duobus adstans.* & apud Plautum Aulul. 1, 1, 17. *Istic adstato.* Jacentes enim, inquit, & stantes luctari solebant; de quo P. Faber Agonist. 1, 10. In Mss. Boecleri fuit: *currendo* (omissa voce *luctando*) *ad eum finem, quod stans co. p. a. c.* Vir Ampliss. & de literis humanioribus, si quis alius, præclare meritus *Jo. Fred. Gronovius* nil mutandum existimabat. Apponam verba ejus ex epistola ad Cl. Boeclerum: Duplex, inquit, erat lucta; *erecta*, quæ peragebatur à stantibus, & *volutatoria* jacentium. Quin etiam vulgo acrius & vehementius agentes videntur non cum casu fecisse finem repugnandi, sed tum quoque laborasse, ut secum detractum adversarium, si forte, succumbere cogerent. Quo alludens Justinus lib. XXXI. *cum Romano, seu occupaveris prior aliqua, seu viceris, tum etiam cum victo & jacente luctandum esse.* Ab illo igitur sive altero genere, sive nimio conatu luctandi abstinuisse Epaminondam, usumque lucta hactenus, seu certamen eo usque produxisse, quousque stans & erectus nondum jacens aut genibus nixus adversarium complecti, & nodis stringere, & parem illi præstare posset. Jacentis enim illam contentionem ad studium & spectaculum pertinere judicavit, & illorum esse, qui in luctando nihil præter præsentem victoriam & athletæ nomen spectarent: ipsa autem palæstra se castigabat, non propter campum; nec ut secum comparatum omnino vinceret, sed ut exerceretur in præsens, in posterum melior agiliorque miles esset. De compacto igitur cum luctatore seu palæstrita egit, ut, si alteruter supplantatus collaberetur, ambo certaminis desinerent. *usque ad eum finem*, non est ea de causa, sed hucusque, ut Cicero in act. I. in Verr. *Mansit in conditione atque pacto, usque ad eum finem, dum judices rejecti essent.* Quæ verba perperam sollicitantur à viris doctis. Lib. I. de Nat. Deor. *Quid dicam, quantus amor bestiarum sit in educandis custodiendisque iis, quæ procreaverunt, usque ad eum finem, dum possint se ipsa defendere.* Hactenus *Gronovius.* Qui tamen addit, si plures Mss. *quod stans* adfirmarent, forsan rejiciendum non esse: cum Terentio, Ciceroni & similibus sæpe τὸ *quod* pro *quoad* vel *quantum ad* ponatur. Quod Nepos heic dixit *usque in eum finem*, pro eo cap. 9. 3. *usque eo* posuit: *usque eo retinuit, quoad renunciatum est vicisse Bœotios.* Qui locus receptam lectionem, meo quidem judicio, mire confirmat. *Bosius.*

1 *Plura etiam animi bona.*] Φυσικοῖς προτερήμασι κεχορηγημένος. Diodor. lib. XV. *Gebhard.*

2 *Modestus.*] Vid. Justin. 6. 8, 7. & 8. Val. Max. 3. 7. ext. 5. Ælian. Var. 5. 5. Plut. in Lycurgo, & in Apophth. &c. Modestia vero neque summis mortalium spernenda est, ut ait Vologeses ap. Tacit. 15. 2. 4. Adde not. Buchneri ad. 1. 1. 1.

3 *Ut ne joco quidem mentiretur.*] Vita Attici: *Mendacium neque dicebat, neque pati poterat.* Istud vero mentiendi odium præter naturam instillatum utrique fuit præceptis atque institutis Philosophiæ. Ælian. lib. III. Hist. Animal. cap. 23. Ἄλλως τε οὐδ᾽ ἂν ἔπρεπεν ἀνδρὶ συνετῷ πρὸς τῆς ἀληθείας ποιήσασθαι τὸ ψεῦδος, οὐδὲ ἐπὶ κέρδει μεγίστῳ. *Gebh.* Sic laudatur Plutarcho Aristidis φύσις ἱδρυμένη ἐν ἤθει βεβαίῳ καὶ πρὸς τὸ δίκαιον ἀτενὴς, ψεῦδος δ᾽ οὐδ᾽ ἐν παιδιᾶς τινι τρόπῳ

προσ-

Item continens, clemens, patiensque admirandum in modum; non solum populi sed etiam amicorum ferens injurias, inprimisque [1] commissa celans: quod interdum non minus prodest quam diserte dicere. [2] Studiosus audiendi; ex hoc enim facillime disci arbitrabatur. Itaque [3] quum in circulum venisset, in quo aut de republica disputaretur, aut de philosophia sermo haberetur, nunquam inde prius discessit, [4] quam ad finem sermo esset deductus. [5] Pauperta-

προστιθεμένη. Hinc apud Arrianum Alexander: Οὐ *χρῆναι τὸν βασιλέα ἄλλο τι ἢ ἀληθεύειν πρὸς τοὺς ὑπηκόους.* Simile quid idem Arrianus de Ptolemæo, & de Juliano Mamertinus. Lege *Grotium* de Jure Belli ac Pacis lib. III. cap. I.

1 *Commissa celans.*] Nullam rem natura homini voluit esse faciliorem quam *tacere.* Diogenes Laërt. l. VII. in Cleanthe: Ἐ*ρομένου τινός τι ὑποτίθεσθαι δεῖ τῷ υἱῷ, τὸ ἐκ τῆς Ἠλέκτρας, ἔφη, Σῖγα σῖγα λεπτὸν ἴχνος.* Curt. lib. IV. cap. 50. *Lingua gravius castigatur, quam ullum probrum, nec magnam rem Magi sustineri posse credunt ab eo, cui tacere grave sit, quod homini facillimum voluerit esse natura.* Hoc quoque ex disciplina Pythagorica habuit, qui religiosissime silentium ac fidem colebant. Diogen. Laërt. lib. VIII. Ἔ*λεγόν τε καὶ οἱ ἄλλοι Πυθαγόρειοι μὴ εἶναι πρὸς πάντας πάντα ῥητά, ὥς φησιν Ἀριστόξενος ἐν δεκάτῃ παιδευτικῶν λόγων.* Interim difficilem, rem natura facillimam, reddit imbecillitas humani judicii, vel etiam affectuum impotentia. *Gebh.* Inter tria difficilia à Chilone lib. I. apud Laërtium refertur, *commissa tacere.* Juvat verba arcessere: Τί *δύσκολον;* rogatur, *τὸ τὰ ἀπόρρητα σιωπῆσαι* respondit, *καὶ σχολὴν εὖ διαθέσθαι, καὶ ἀδικούμενον δύνασθαι φέρειν.* Quæ tria *δύσκολα* & Epaminondas laudabiliter peregit. Ingenium Epaminondæ sive *ἦθος σιώπηλον καὶ πρὸς τοὺς λόγους εὐλαβὲς* laudat Plutarchus in Socratis Genio. *Gebh.*

2 *Studiosus audiendi; ex hoc enim.*] Plinius lib. 8. epist. 21. de Junio Avito. *Semper ille aut de studiis aliquid aut de officiis vitæ consulebat: semper ita recedebat, ut melior factus: & factus erat vel eo quod audierat, vel quod omnino quæsierat.*

3 *Quum in circulum venisset.*] *Circulus* cœtus vulgo coëuntium ac fabulantium, qui collatis capitibus videntur veluti orbem facere, ait *Lipsius.* Notandus hic mos, *in circulis philosophandi disserendique* Sophistis usitatus, hi enim ubi scirent convenire frequenter homines, in foro, in circulis, disputationes & *ἐπιδείξεις* suas recitabant. Hoc Senecæ epist. 40. & 52. est *circulari*, scilicet circulis se venditare; aut, ut Lipsius recte explicat, circulos quærere aut facere: accipitur enim *circulandi* vox de erronibus, vagantibusque Sophistis, qui eloquentiam suam per urbem circumferebant. De quibus vide Cresoll. theatr. Rhet. lib. III. cap. 3. quem loca Senecæ distinxisse accuratius mallem. Non enim statim sunt *περιοδευταὶ*, qui *circulantur*; sed & genius dictionis & consuetudo disserendi magis, quam genus vitæ exprimuntur interdum notione *circulantium.* Boecl.

4 *Quam ad finem sermo esset deductus.*] Lambinus *perductus* repositurus, à Schotto rejicitur. Libri scripti *adductus.* Plutarchus in Socratis genio ait fuisse Epaminondam *ἄπληστον τοῦ μανθάνειν καὶ ἀκροᾶσθαι. Gebhard.*

5 *Paupertatem adeo facile perpessus est.*] Justinus lib. VI. cap. 8. *Nam & imperium non sibi semper, sed patriæ quæsivit: & pecuniæ adeo parcus fuit, ut sumptus funeri defuerit.* Lege Athenæum lib. I. Admi-

pertatem adeo facile perpessus est, ut de republica nihil
præter gloriam ceperit. Amicorum in se tuendo [1] caruit
facultatibus; fide ad alios sublevandos sæpe sic usus est,
ut possit judicari omnia ei cum amicis fuisse communia.
Nam quum aut civium suorum aliquis ab hostibus fuisset
captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem [2] col-
locari non posset, amicorum concilium habebat, & quan-
tum quisque daret, pro facultatibus imperabat: eamque
summam quum faceret, priusquam acciperet pecuniam,
adducebat eum, qui quærebat, ad eos qui conferebant, ei-
que ut ipsi numerarent, faciebat: ut ille, ad quem ea res
perveniebat, sciret, quantum cuique deberet. Tentata 4
autem ejus est abstinentia [3] à Diomedonte Cyziceno;
namque is, rogatu Artaxerxis, Epaminondam pecunia cor-
rumpendum susceperat. [4] Hic magno cum pondere auri
Thebas venit, & [5] Micythum adolescentulum quinque
talentis ad suam perduxit voluntatem, quem tum Epami-
nondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam
convenit, & causam adventus Diomedontis ostendit. At
ille Diomedonte coram, Nihil, inquit, opus pecunia est.
Nam si ea rex vult, quæ Thebanis sunt utilia, gratis fa-
cere

mirandæ abstinentiæ exemplum est, quod Jul. Frontinus lib. IV. cap. 3. illum in supellectile sua, præter ahenum & veru unum non habuisse refert. *Longol. Mag. Lambin. Thys.*

1 *Caruit.*] *Caruerit* noster & Gifanii codex. placetque ut cum superiore concinnius hæreat, aliterque interpungatur. *Schott.*

2 *Collocari.*] In Arist. *& de communi ærario dotibus datis collocarentur.* In Attic. *nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat.* Savaro.

3 *A Diomedonte Cyziceno.*] Refert hoc Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. Idem tradit etiam à Jasone Thessalorum tyranno Epaminondæ abstinentiam tentatam esse, missis ad ipsum acri paupertate laborantem duobus aureorum millibus; Sed Epaminondam aurum accipere noluisse; sed conjectis in eum oculis dixisse: *injuria me lacessis, vel manus mihi infers nulla lacessitus injuria,* ἄρχεις χειρῶν ἀδίκων. Lege etiam Ælianum Var. Hist. lib. XI.

4 *Hic magno cum pondere auri.*] Tribus Daricorum millibus. Plutarch. in Apophth.

5 *Micythum adolescentulum.*] *Michitum* habent vetustiores Codices: Aldinis in exemplaribus *Micytum* invenio: in Longolianis vero *Mythicum.* Magius. Athenæus lib. XIII. ex Theopompo, adolescentem quendam Epaminondæ delicias, Asopicum nomine commemorat; sive sit alius, sive idem, diversis nominibus appellatus. *Lambin. Longol. Mag.*

cere ſum paratus : ſin autem contraria, non habet auri atque argenti ſatis. namque orbis terrarum divitias accipere nolo [1] pro patriæ charitate. [2] Te, qui me incognitum tentaſti, tuique ſimilem exiſtimaſti, non miror: tibi ignoſco. Sed egredere propere, ne alios corrumpas, quum me non potueris. Tu Micythe, argentum huic redde, aut, niſi id confeſtim facis, [3] ego te tradam magiſtratui. Hunc Diomedon quum rogaret, ut tuto exire, ſuaque quæ attuliſſet, liceret efferre, Iſtud, inquit, faciam; neque tua cauſa, ſed mea: ne, ſi tibi ſit pecunia adempta, aliquis dicat ad me ereptum perveniſſe, quod delatum accipere noluiſſem. A quo quum quæſiiſſet, quo ſe duci vellet; & ille Athenas diceret; præſidium dedit, ut eo tuto perveniret. Neque vero id ſatis habuit, ſed etiam ut inviolatus [4] in navem aſcenderet, per Chabriam Athenienſem, (de quo ſupra mentionem fecimus) [5] effecit. [6] Abſtinentiæ erit hoc ſatis teſtimonium. Plurima quidem proferre

1 *Pro patria charitate.*] Puteanus & Schottus legunt *præ* : Sed *pro* non videtur mutandum, expreſſum ex *ἀντί*. Sic *ἀντὶ χρυσέων χάλκεα* pro aureis ænea. Xenophon Ageſilao : *μάλα ἔκδηλον ποιῶν, ὡς οὔτε πᾶσαν τὴν γῆν δέξαιτο ἀντὶ πατρίδος*. Curtius lib. v. *Quaſcunque ſedes elegeris ; pro patria & domeſticis rebus perituri.* Gebhard.

2 *Te, qui me incognitum tentaſti.*] Hæc pars Orationis Diomedontem reſpicit : illa quæ ſequitur, *Tu argentum huic redde*, ad Micythum. *Boecler.*

3 *Ego te tradam magiſtratui.*] *Tradere magiſtratui*, nimirum ad pœnam : eſt Ariſtidi, *δικαστῇ παραδιδόναι*. Apulejus III. Metam. *Quod ſcelus niſi tandem deſinis, magiſtratui te conſtanter objiciam.* Nam *objicere*, *offerre magiſtratui* idem ſunt, quod noſtro *tradere*; pro quo Plautus in Truculento : *Apud omnes magiſtratus faxo erit nomen tuum.* Keuchenius.

4 *In navem aſcenderet.*] Vetus Liber. *eſcenderet.* Gebhard.

5 *Effecit.*] Sic ſchedæ noſtræ & Giſanii, quam lectionem & Savaro eſt amplexus. Lambin. *curavit.* Neutra vox in Vltraj. *Schott.*

6 *Abſtinentiæ erit hoc ſatis teſtimonium.*] Miſerum Lambinum ! qui ſtatim, quæ ipſius captio non eſt, aut delet aut ſupplet peſſimo Latinæ Linguæ. Exiſtimabat heic aliquid deſiderari, quare liberaliter ſuppeditat lectionem *abſtinentiæ erit hoc ſatis magnum teſtimonium.* Vel ordinat : *Hoc teſtimonium abſtinentiæ, quod expoſuimus, ſatis erit.* Denique dictat corrigendum eſſe, *Abſtinentiæ erit hoc ſatis teſtimonii.* Nugæ ! Solenne antiquioribus ſcriptoribus apponere nomen eo caſu quem verbum flagitat, neglecto eo, quem vocabulum *ſatis* exigebat, cum regulariter dicendum fuiſſet ſatis teſtimonii, probe extulit Nepos, *abſtinentiæ erit hoc ſatis teſtimonium.* Ovidius :

Fortunamque dies habuit ſatis.

Quod ex vetuſtis codicibus recte, nequicquam relatrantibus indoctis, reſtituit

ferre possemus, sed modus adhibendus est, quoniam uno hoc volumine vitam excellentium virorum complurium concludere constituimus, quorum separatim [1] multis millibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt. Fuit & disertus, ne nemo Thebanus ei par esset eloquentia: neque minus [2] concinnus in brevitate respondendi, quam in perpetua oratione ornatus. [3] Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam, [4] indidem Thebis, [5] adversarium in administranda republica, satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet. Namque [6] illi genti plus in-

tuit Raphaël Regius. Cic. lib. XII. ad Atticum: *Si satis consilium qua de re haberem.* Cajus lib. 19. ff. de Oper. Libert. *Satis tempus ad quæstum faciendum, unde ali possit, habeat.* Tacit. lib. XII. 56. m. Annalium: *Sat tamen spatium amplexus ad vim remigii.* Vt ibi restitui. *Gebhard.* Adde Gruterum ad Plauti Menæch. Prol. 16.

1 *Multis millibus versuum.*] Vide quæ Lambinus ex Duareno huc notavit. Sunt autem *versus* lineæ, quas vocamus. Vide Isidorum l. 6. 14. Horum numero metiri libros solebant, eumque in ultima cera adscribebant. Qui mos & Hebræis Criticis. Vide Casaubonum ad Athen. VI. 10. & Salmas. Prolegom. in Solinum v. *Boecler.*

2 *Concinnus.*] Cujus brevis responsio aptissime congrueret. M. Tullius de Finibus: *Aristo concinnus & elegans.* Gebhard.

3 *Habuit obtrectatorem Meneclidem.*] Alii Codices corrupte *Menedidem.* Quod ex conjunctione literarum introductum. Apud Plutarchum est Μενεκλείδης in præcept. politicis: Vnde legendum *Meneclides.* Idem error in multis aliis ex injuria librariorum irrepsit. *Keuchenius.* Hunc Plutarchus commemorat in Pelopida, eumque dicit fuisse δεινότατον μὲν λέγειν, ἀκόλαστον δὲ καὶ κακοήθη τὸν τρόπον· quod & Probus dicit infra non longe. *Lambin.*

4 *Indidem Thebis.*] Sic Cicero pro Roscio Amerino: *Indidemne Ameria, an hosce ex urbe sicarios? Indidem Thebis.*] *Euclides Socraticus, qui indidem Megaris erat.* Agellius lib. VI. cap. 10. *Keuchenius.*

5 *Adversarium in administranda republica.*] *Adversarius* hoc loco ἀντίτεχνος, vel ἀντιτασσόμενος. Plutarchus in Aristide Ἀντιπολιτεία est apud Plutarch. in Cæs. Ἀντιπολιτευόμενος in Amat. narrat. *Boecler.*

6 *Illi genti plus inest virium.*] Ob crassum, ut volunt, aërem. Quod notus Horatii versus docet:

Bœotum in crasso jurares aëre natum.

Et illud Tullii in L. de Fato: *Athenis tenue cœlum, ex quo etiam acutiores putantur Attici: crassum Thebis; itaque pingues Thebani & valentes.* Tertullianus de anima: *Thebis hebetes & brutos nasci relatum est.* Pindarus apud Strab. lib. I. p. m. 321. olim *porcos* inde dictos notat. Attamen Epaminondas, Pelopidas, Ismenias, Cebes, Pindarus, omnes Thebani, satis ingeniosi fuerunt. Vnde liquet, præter cœlum & patriæ indolem, singulis naturam adhuc proprium aliquod suumque ingenium & affectus dare: ita ut sint crassæ aliquæ in tenui cœlo mentes, & tenues in opaco: quod docte exquirunt Barclaius Icon. anim. c. 10. Salmas. de ann. Climact. p. 722. Sed & educatio multum hic potest. *Locc.*

inest virium, quam ingenii. Is, quod in re militari florere Epaminondam videbat, hortari solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera desideraretur. Huic ille, Fallis, inquit, verbo cives tuos, [1] quod hos à bello avocas. [2] Otii enim nomine servitutem concilias. [3] nam paritur pax bello. Itaque qui ea diutina volunt frui, bello exercitati esse debent. [4] Quare si principes Græciæ esse vultis, castris est vobis utendum, non palæstra. Idem ille Meneclides quum huic objiceret, quod liberos non haberet, [5] neque uxorem duxisset: maximeque insolen-

1 *Quod hos à bello avocas.*] Editio Parisiensis & scripti, *evocas.* non sequor. *Schott.*

2 *Otii nomine servitutem concillas.*] Pacis falso nomine cives tuos alieno jugo ac dominationi subjicis. Cicero in Ant. *Cum his facta pax, non erit pax, sed pactio servitutis.* Infra Timoleonte: *Maximo bello tantum otium toti insulæ conciliavit.* Hamilcare; *Tota Africa tantum otium reddidit.* Cæsar lib. I. Civil. cap. 5. *Si qua hominum æquitate res ad otium deduci posset.* lib. II. Civil. cap. 36. p. *Erat in opido multitudo insolens belli diuturnitate otii.* Val. Maxim. lib. VII. cap. 7. *Postquam deinde Dionysium inimica Syracusarum libertati capitibusque insontium infesta fortuna cælesti costodia liberatum, velut fulmen aliquod otio ac tranquillitati injecit.* Tacit. lib. XV. Annal. cap. 6. *Cur deserta per otium, quæ bello defenderant?* Justin. lib. VI. cap. 9. *Inter otia Græcorum sordidum & obscurum ante Macedonum nomen emersit.* Cicero Bruto; *Eloquentia pacis est comes, otiique socia.* Gebhardus.

3 *Nam paritur pax bello.*] Corinthii apud *Thucyd.* lib. I. Ἐκ πολέμου μὲν γὰρ εἰρήνη μᾶλλον βεβαιοῦται, ἀφ' ἡσυχίας δὲ μὴ πολεμῆσαι, οὐχ' ὁμοίως ἀκίνδυνον. *Boecler.* Aristoteles lib. VII. Polit. cap. 14. Πόλεμον μὲν εἰρήνης χάριν. Cicero de Officiis: *Bellum ita suscipiatur, ut nihil aliud, nisi pax quæsita videatur.* Gebhard.

4 *Quare si Principes Græciæ esse vultis, castris est vobis utendum, non palæstra.*] Non alienum à disciplina militari, quod apud Tacitum Sejanus produxit, ut nimirum vallum statueretur procul urbis illecebris. Et hæc ratio, cur antiquitus milites ad matrimonia non fuerunt admissi, quemadmodum athletæ apud Tertullianum. Lege eundem XIV. Annal. & Galgaci verba in Agricola. Rem elucidavit in commentario Justus Lipsius. Vide sis Galenum etiam, Platonem, Plinium & Isidorum IX. Originum. *Keuchen.* Tiridates apud Tacitum 15. 1. *Non ignavia magna imperia continentur, virorum armorumque faciendum certamen.* Cæsar apud Lucanum lib. 7. de Græcis militibus,

Grajis delecta juventus.
Gymnasiis aderit studioque ignara palæstra,
Et vix arma ferens. Locc.

5 *Neque uxorem duxisset.*] Atqui filium habuit Stesibrotum nomine, quanquam eum pater, quod in bello adversus Lacedæmonios suscepto, se absente suoque injussu, atque adeo contra imperium suum prælium commisisset, interfici jussit. Auctor Plutarchus περὶ παραλλήλων. Et Polyæn. lib. II. Strategem. perspicue indicat, Epaminondam uxorem habuisse, ubi refert à Phœbida Lacedæmonio Epaminondæ uxorem amatam fuisse. Sic ille: Ἐπαμεινώνδου τῆς γυναικὸς ἠράσθη Φοιβίδας φρουρῶν τὴν Καδμείαν. *Lambin.*

lentiam, [1] quod sibi Agamemnonis [2] belli gloriam vide-
retur consequutus: at ille, Desine, inquit, Meneclide,
de uxore mihi exprobrare. nam nullius in ista re minus uti
consilio volo. ([3] habebat enim Meneclides suspicionem
adulterii.) Quod autem me Agamemnonem æmulari pu-
tas, [4] fallis. [5] namque ille cum universa Græcia vix decem
annis unam cepit urbem, ego contra ea ex una urbe no-
stra, dieque uno, totam Græciam, Lacedæmoniis fuga-
tis, liberavi. Idem [6] quum in conventum venisset Arca- 6
dum, petens, ut [7] societatem cum Thebanis & Argivis fa-
cerent, contraque [8] Callistratus Atheniensium legatus, qui
elo-

1 *Quod sibi Agamemnonis.*] Oratio implicata, quæ sic explicanda est; quod sibi Epaminondas Agamemnonis gloriam bello videretur consecutus. *Lambin.*

2 *Belli.*] Alii *bello.*

3 *Habebat enim Meneclides suspicionem adulterii.*] Erat apud cives suos suspectus adulterii: adulterii suspicione in civitate laborabat. Et est responsio acutissima, contra quam putat Monstroliensis. Nam qui consilio adulterorum in ducenda uxore utuntur, iis metuendum esse videtur, ne illos etiam ad torum suum violandum alliciant: sive ne ipsis talis istorum opera concilietur, cujus illicita consuetudine ante usi sint, aut adhuc usuros esse se sperent. Videtur non abludere Lactant. lib. I. Instit. cap. 9. Vbi non mirum esse ait, orbem terræ ab Hercule stupris, libidinibus, adulteriis inquinatum, quum esset adulterio genitus Alcmenæ. *Gebhard.*

4 *Fallis.*] Lege, *falleris*, id est, erras.

5 *Namque ille cum universa Græcia.*] Hæc cum ex aliis Poëtis, tum ex Homero nota sunt. Longum esset, Homeri & aliorum Poëtarum versus referre ad hanc rem pertinentes. Satis sit nobis Chalcantis augurium protulisse: quem ex passerum numero, belli Trojani annos auguratum esse, canit Homerus Iliad. β. Noti sunt versus: eosque Latine vertit M. Tullius lib. II. de Divinatione. Ex quibus hoc tantum adscribam:

Nam quod aveis tetro mactatas dente videtis,
Tot nos ad Trojam bellum exantlabimus annos:
Quæ decimo cadet, & pœna satiabit Achivos.
Edidit hæc Chalcas, quæ jam matura videtis.

Lambin.

6 *Quum in conventum venisset Arcadum.*] Εἰς τὺς μυρίυς. Sic enim dicebatur Arcadum conventus. Harpocrat. Μύριοι ἐν μεγάλῃ πόλει. Δημοσθένης ἐκ τῶ κατ' Αἰσχίνυ. συνέδριόν ἐστι κοινὸν Ἀρκάδων ἁπάντων, ὗ πολλάκις μνημονεύυσιν οἱ ἱστορικοί. Vide Xenophontem lib. VI. de reb. Græc. *Lambinus.* Rem clarius commemorat Plutarchus in Apophthegm.

7 *Societatem facerent.*] In Eumene: *persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret ac secum faceret societatem.* Savaro.

8 *Callistratus.*] De quo Xenophon lib. VI. de reb. Græc. cujusque exstat Oratio apud Lacedæmonios habita, eodem libro. Commemorat eum & Æschines Oratione περὶ παραπρεσβ. *Lamb.* Cognomento dictus fuit *Aphydnæus*, Καλλίστρατος Ἀφυδναῖος.

eloquentia omnes eo præstabat tempore, postularet, ut potius amicitiam sequerentur Atticorum, & in oratione sua [1] multa invectus esset in Thebanos & Argivos, in eisque hoc posuisset, [2] Animadvertere debere Arcades, quales utraque civitas cives procreasset, ex quibus de cæteris possent judicare. Argivos enim fuisse Orestem & Alcmæonem, matricidas; Thebis Oedipum natum, [3] qui quum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasset. Hic in respondendo Epaminondas, quum de cæteris perorasset, postquam ad illa duo opprobria pervenit, admirari se dixit stultitiam rhetoris Attici, qui non animadverteret, innocentes illos natos, domi scelere admisso [4] quum patria essent pulsi, receptos esse ab Atheniensibus. Sed maxime ejus eloquentia eluxit Spartæ [5] legati ante pugnam Leuctricam; quo quum omnium sociorum convenissent legati, coram frequentissimo [6] legationum conventu sic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, ut non minus illa oratione opes eorum concusserit, [7] quam Leuctrica pugna. Tum

1 *Multa invectus esset in Thebanos.*] Loquitur infra pari modo: *Nonnulla inveherentur in Timoleonta.*

2 *Animadvertere debere Arcades.*] Refert hoc Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. & πολιτ. παραγγ. De Oreste & Clytemnestra, ejus matre; Oedipo & Laio patre, notæ fabulæ: Legendus *Sophoclis* Oedip. tyrannus, & *Euripidis* Orestes.

3 *Qui cum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasset.*] Pater erat Laius, mater Iocasta, Creontis Thebanorum Regis filia.

4 *Quum patria essent pulsi.*] Sic Plutarchus: Ἡμεῖς μὲν ἐξεβάλομεν, ἀθηναῖοι δὲ ὑπεδέξαντο. *Lambin.*

5 *Legati ante pugnam Leuctricam.*] Hæc omnia omittunt Longol. Magius. & Lambinus, erant tamen in nostris & Gifanii Membranis. Sed ne quid dissimulem, intrusum videtur ab ora. *Schott.*

6 *Legationum.*] *Legionum* integre in scriptis, fortasse non male, itaque Longol. edendum curavit, à quo Lambinus cæterique discedunt. *Schott.*

7 *Quam Leuctrica pugna.*] De qua *Diodorus* lib. XV. *Xenophon* VI. de reb. Græc. *Plutarch,* in Pelopida, *Pausanias* Bœoticis. Occiderunt in ea Lacedæmoniorum, ut narrat Diodorus & alii, quatuor millia & regem eorum Cleombrotum. Exponunt autem Xenophon, Diodorus, Cicero, prodigia & ostenta, quæ cladem illam antecesserunt, & præsignificarunt. *Lambin.* Quo tempore etiam Lacedæmonii ἡγεμονίαν Græciæ amiserunt, quam per annos D. obtinuerant; ἡγεμονίαν autem hic accipe κυρίως, de ducatu solo, non vera dominatione. Quare Plutarchus recte dixit eos πρωτεῦσαι τῆς Ἑλλάδος, principem inter Græcos locum obtinuisse, non ἄρξαι. De hoc autem spatio annor. D. cujus caput est νομοθεσία Lycurgi, vide quæ scribit decus sæculi λαμπὰς τῶν πρὶν αἰώνων. Joseph. Scaliger ad numerum Eusebianum MCXXXII. *Casaubonus.*

1 *Quod*

Tum enim perfecit, quod post apparuit, ut auxilio sociorum Lacedæmonii privarentur. Fuisse patientem, suorumque 7
injurias ferentem civium, [1] quod se patriæ irasci nefas esse duceret, [2] hæc sunt testimonia. Quum eum propter invidiam cives præficere exercitui noluissent, duxque esset delectus belli imperitus, cujus errore eo esset deducta [3] illa multitudo militum, ut omnes de salute pertimescerent, [4] quod locorum angustiis clausi, ab hostibus obsidebantur: desiderari cœpta est Epaminondæ diligentia. [5] erat enim ibi privatus numero militum. A quo quum peterent opem, [6] nullam adhibuit memoriam contumeliæ; & exer-

1 *Quod si patria irasci nefas esse duceret.*] Divinæ indolis hæc sunt testimonia: nam quot sunt, qui injurias unius atque alterius civis ruina universæ patriæ ulti non sint? Liv. lib. XXVII. Vt *Parentum sævitiam; sic patriæ injurias patiendo ac ferendo leniendas esse.* Tacit. lib. I. Annal. cap. 10. *Quanquam fas sit privata odia publicis utilitatibus remittere.* Gebh. Exemplum patientiæ injuriarum à civibus acceptarum suppeditat Valer. lib. III. cap. 7. ext. 5. *Epaminondas, quum ei cives irati sternendarum in oppido viarum contumeliæ caussa curam mandarent (erat enim illud ministerium apud eos sordidissimum) sine ulla cunctatione id recepit.* Apud eundem lib. eod. c. VIII. 2. Q. Fabius Maximus quoque nunquam *sibi Reip. irasci permisit: tam perseverans in amore civium fuit.* Elegans admodum sententia illa est, quam profert de P. Scipione Africano libro v. cap. III. 2. *Igitur hanc unam Scipionis vindictam ingrati animi urbs Roma sensit: majorem me hercule Coriolani violentia. Ille enim metu patriam pulsavit, hic verecundia: de qua ne queri quidem tanta vera pietatis constantia nisi post fata sustinuit.* Ejusdem oris locutio est Attico; ut qui semel cursim hujus, & cæterorum Excellentium Imperatorum Vitas legerit, diversosque & hujus & illarum auctores statuat, eum nihil in Lingua Latina, & usu puriorum Scriptorum sapere judicem. *Hunc*, inquit, *ea fuisse in suos indulgentia, ut quos amare deberet, irasci eis nefas duceret.* Gebhard.

2 *Hæc sunt testimonia.*] Legendum fortasse est, *hac sunt testimonio:* Quanquam nihil muto. *Lambin.*

3 *Illa militum multitudo.*] Sic fere cod. Gif. probante Gebhardo. Mss. Leid. *illa multitudinem militum.* Mss. Boecl. & Vulgati: *res illa militum.* quid si legas: *eo esset ded. res, illa multitudine militum?* h. e. in tanta militum multitudine. nam mox ait, locorum angustiis clausos atque ab hostibus obsessos fuisse. Hoc igitur videtur innuere, in his angustiis multitudinem sibi ipsi fuisse impedimento, ne tota hosti resistere, aut etiam commode recedere posset.

4 *Quod locorum angustiis.*] Hoc narrat Diodorus lib. XV. Bibl.

5 *Erat enim ibi privatus.*] Causam adjungit ibidem Diodorus, quare cum iis, qui in Thessaliam missi erant, privatus militabat: ἐπιζητουμένης δὲ τῆς αἰτίας πῶς ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ ἰδιώτης ὢν ἐστρατεύετο μετὰ τῶν εἰς Θετταλίαν ἀποσταλέντων, ἀποδοτέον τὸν οἰκεῖον λόγον τῆς ἀπολογίας. Vide sequentia.

6 *Nullam adhib. mem. contumeliæ.*] Ita Liv. 5. de Camillo: *Maluit hic tantus vir patriæ quam injuriæ suæ memor esse.* Tullius de se 1. ep. 9. *Crassi omnes gravissimas injurias, communis concordiæ caussa, voluntaria quadam oblivione contriveram.*

& exercitum obſidione liberatum, domum reduxit incolumem. Neque vero hoc ſemel fecit, ſed ſæpius. Maxime autem fuit illuſtre, quum in Peloponneſum exercitum duxiſſet adverſus Lacedæmonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat [1] Pelopidas, vir fortis ac ſtrenuus. Hic cum criminibus adverſariorum, omnes in invidiam veniſſent, [2] ob eamque rem imperium his eſſet abrogatum, atque in eorum locum alii prætores ſucceſſiſſent: Epaminondas [3] plebiſcito non paruit, idemque ut facerent, perſuaſit collegis, & bellum quod ſuſceperat, geſſit. Namque animadvertebat, ubi id feciſſet, totum exercitum propter prætorum imprudentiam inſcitiamque belli periturum. [4] Lex erat Thebis, quæ morte mulctabat, ſi quis imperium diutius

1 *Pelopidas.*] Cujus vitam etiam Plutarchus ſcripſit; ibique, unde nata ſit Epaminondæ & Pelopidæ amicitia, multis verbis expoſuit. Hic, ut ibidem Plutarchus tradit, in pugna Leuctrica non habebat imperium, neque erat Bœotarches, ſed ſacræ cohorti tantum præerat. Conſtabat autem ſacra cohors ex amantibus, & iis, qui amarentur. Secutus ſum autem paullo ante exempla Baſil. Colon. & omnium antiquiſſima Argentor. in quibus impreſſum eſt; *haberetque collegas duos, &c.* Nam cætera habent: *haberetque collegas ſuos.* Sic autem legendum eſſe, declarat id, quod ſequitur; *quorum alter erat, &c.* Ita ex auctoritate Probi tres erant imperatores. Neque obſtat, quod dicunt alii, ſex fuiſſe. Nam non ſemper inter ſe congruunt hiſtorici, ut apparet. *Lamb.*

2 *Ob eamque rem imperium his eſſet abrogatum.*] Plutarchus in Pelopida hoc non ſcribit, ſed ſolum elapſum fuiſſe dicit tempus imperii à lege præfinitum: *Supererant*, inquit, *haud multi dies menſi, qui magiſtratui terminus aderat: mu nuſque primo menſe futuro, deſignati imperatores inituri erant. Quare illis qui exercitui praeerant, vel imperium deponendum; vel capitis pœna ſubeunda erat.* Et paullo inferius de Epaminonda & Pelopida: *Ambo enim cum rediiſſent, capitis accerſiti ſunt, quoniam non depoſito magiſtratu primo futuro menſe quo lex jubebat, quem βουκάτιον appellant, quatuor item totos menſes, præter legem eo functi eſſent; quibus & in Meſſenia, & Arcadia, & Laconica commorati ſunt.* Hæc Plutarchus. Hujus rei mentionem quoque facit in Politic. & Apophth. *Magius.*

3 *Plebiſcito.*] Malim *populiſcito.* Gebhard. Quod etiam obſervat ad Alcibiadem Schottus.

4 *Lex erat Thebis.*] Ælianus de Var. hiſtor. lib. XIII. Ἐπαμινώνδας ἔφευγε δίκην θανάτου ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Λακωνικῆς, ὡς ἐπιβαλὼν τῇ Βοιωταρχίᾳ τέτταρας μῆνας παρὰ τὸν νόμον. Sic Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. & Cicero lib. I. de Inventione. Meminit iſtius legis Alexander ab Alexandro lib. IV. cap. 6. Genialium dierum. Aliter fiebat apud Romanos, quorum Prætor exacto anno domum redire, claſſemque ſucceſſori tradere cogebatur, niſi cum imperium ei extra ordinem eſſet prorogatum. Status ſcripti & ſententiæ. Meminerunt plurimi veterum, Cicero I. de Invent. Plutarch. præc. polit. Ælianus XIII. Var. cap. 42. Hermogeni eſt ἡ κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν ζήτησις, *quæſtio dicti*

diutius retinuisset, quam lege præfinitum foret. Hanc Epaminondas quum Reipublicæ conservandæ causa latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit; & quatuor mensibus diutius, quam populus jusserat, gessit imperium. Postquam domum reditum est, 1 collegæ ejus 8
hoc crimine accusabantur. Quibus ille permisit 2 omnem ut causam in se transferrent, suaque opera factum contenderent, ut legi non obedirent. Qua defensione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam responsurum putabat, quod quid diceret, non haberet. At ille in judicium venit; nihil eorum negavit, quæ adversarii crimini dabant, omniaque quæ collegæ dixerant, confessus est: neque recusavit, quo minus legis pœnam subiret: sed unum ab iis petivit, 3 ut in periculo suo conscriberent: EPAMINONDAS

dicti & sententiæ, nam ῥητὸν ponitur ἀντὶ τοῦ ἐγγράφου, quo actores urgebant. Epaminondas autem defensus est τῇ διανοίᾳ. Similia exempla adfert Hottomannus lib. VI. Obs. Jur. cap. 21. *Keuch.*

1 *Collegæ ejus.*] Plutarchus in Pelopida, reliquos duces præter Pelopidam & Epaminondam legi paruisse dicit, solosque Pelopidam & Epaminondam capitis fuisse accersitos. In apophth. tamen Probo adstipulatur, inquiens: *Epaminondam coactum fuisse causam capitis cum collegis dicere.* Magius.

2 *Omnem ut causam in se transferrent.*] Ad verbum Plutarchus: εἰς ἑαυτὸν ἀναφέρειν τὴν αἰτίαν. Simili propemodum pacto evasit sive M. Nævii, sive Petiliorum judicium P. Scipio apud Valer. Maximum lib. III. cap. 7. 1. *Gebhard.*

3 *Vt in periculo suo conscriberent.*] Tuentur hanc lectionem Cujacius Observat. V. cap. 25. & paratit. in tit. Codicis. 44. de sent. ex periculo recitandis. & Schoppius lib. IV. Verisimil. cap. 18. nisi quod hic etiam corrigat *inscriberent*. Lambinus conjectabat *in cippo* seu *cippulo suo*: Memnius in *scapulo suo*: Magius *breviculo*: Longolius: *perystilio*: (est autem *Perystilium* structura quæ columnas conjungit easque ambit. ponitur pro ipsis columnis. accedit ad illam sententiam Plutarchus) Aldus *sepulcro.* Savaro, Gebh. Hugo Grotius mallet *pariculum* in sparsione florum ad Ius Justinianæum. *Boecl.* Plutarchus & Ælianus στήλην vocant, & intelligunt cippum vel titulum sepulchri, ut apud Juvenalem:

——— *titulo res digna sepulchri.*

Plutarchus in Epaminonda: Ἀξιῶν εἰ ἀποκτείνωσιν αὐτὸν ἐπιγράψαι τῇ στήλῃ τὴν καταδίκην. Proprie *periculum* est qui Græcis ἔλεγχος, titulus vel index ad aliquid declarandum. Hinc *periculum alicujus rei facere*, est ἔλεγχον ποιεῖν ἐλέγχειν. Callimachus in Epigrammate ἀνεκδότῳ de Oreste:

Οὐδ' ἔλαβ' ἐξέτασιν τοῦ Φωκέως, ἅτις ἐλέγχει
Τὸν φίλον, ἀλλὰ καὶ ἓν δρᾶμ' ἐδίδαξε μόνον.

Vnde *periclitari*, pro explorare & cognoscere, etiam apud Ciceronem. Et *periclitari naturas locorum*, Solino. Ab antiquo verbo *perior*, cujus compositum Inde *experior*. & *pericula magistratuum*, apud Cicer. in Verrem l. 3. tabellæ ex quibus sententiam recitabant. *Salmas.* Magno in libr. Notarum D. P. de

DAS A THEBANIS MORTE MVLCTATVS EST, QVOD EOS COEGIT [1] APVD LECTRA SVPERARE LACEDÆMONIOS, QVOS ANTE SE IMPERATOREM NEMO BOEOTIORVM [2] AVSVS FVIT ASPICERE IN ACIE : [3] QVODQVE VNO PRÆLIO NON SOLVM THEBAS AB INTERITV RETRAXIT, SED ETIAM VNIVERSAM GRÆCIAM [4] IN LIBERTATEM VINDICAVIT : EOQVE RES VTRORVMQVE PERDVXIT VT THEBANI SPARTAM OPPVGNARENT, LACEDÆMONII [5] SATIS HA-

de periculo. Collatio Carthaginensis II. c. 68. *memores periculi.* Savaro. Videtur autem hoc mihi sentire Nepos, Epaminondam se quidem obtulisse pœnæ; sed petiisse, ut in actis illis, in quibus suum periculum, usitato omnibus civitatibus more, ad memoriam notaretur, talia inscriberent, quæ subjungit. Habent quippe civitates bene constitutæ tabulas publicas, in quas relata nomina & caussæ supplicio affectorum. Hinc intelligendus Val. Max. lib. IX. cap. II. de L. Sulla: *Quatuor millia & septingentos diræ proscriptionis edicto jugulatos in tabulas publicas retulit, videlicet ne memoria tam præclaræ rei dilueretur.* Gebh.

1 APVD LEVCTRA.] Alii videntur velle ac significare, Epaminondam cum suis collegis adversus legem commisisse post pugnam Leuctricam. *Lambin.*

2 AVSVS FVIT ASPICERE.] Ἐτόλμησεν ἀντιβλέπειν, vel ἀντοφθαλμεῖν, hoc est, ὀρθοῖς ὄμμασι προσβλέπειν, *rectis & irretortis oculis intueri.* Proverbium olet. Notavimus in Comment. Horatianis ad illum locum Od. 2. l. II.

Quisquis ingenteis oculo irretorto
Spectat acervos. Lamb

Ergo solo ante Imperatorem Epaminondam adspectu Bœotios debellabant Lacedæmonii. Id terroris habebant & Romani. Tacit. lib. III. Annal. c. 45. m. *Viderent modo adversos & adspicerentur, id satis ad victoriam.* Iterum lib. III. Histor. cap. 24. *Frustra minis & verbis provocatos Vitellianos, si manus eorum oculosque non tolerent.* Cæsar lib. I. de Bello Gallico: *Sæpenumero cum iis congressos, ne vultum quidem atque aciem oculorum ferre potuisse.* Liv. lib. VII. cap. 33. *Samnites cum quærerentur, quænam prima causa tam obstinatos movisset in fugam? Oculos sibi Romanorum ardere visos ajebant, vesanos vultus & furentia ora.* Polybius dixit οὐδεὶς ἐτόλμα μένειν κατὰ πρόσωπον. Item lib. III. ὧν ἡττηθέντων οὐδεὶς ἔτι τῶν ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ ῥᾳδίως πρὸς αὐτοὺς ἀντοφθαλμεῖν ἐτόλμα. Diodor. extulit κατὰ στόμα παρατάξασθαι. lib. XV. Οἱ μὲν Θηβαῖοι, inquit, δυσχωρίας τινὰς ἠτέρας καταλαμβανόμενοι διεκώλυον μὲν τοὺς πολεμίους λεηλατεῖν τὴν χώραν, κατὰ στόμα δὲ πρὸς ἅπασαν τὴν δύναμιν ἐν τοῖς πεδίοις οὐκ ἐτόλμων παρατάξασθαι. Florus lib. II. cap. 18. *Mancinum assiduis cædibus ita subegerunt, ut ne oculos quidem, aut vocem Numantini viri quisquam sustineret.* Gebhard.

3 QVODQVE VNO PRÆLIO.] *Quoque,* Edit. Paris.

4 IN LIBERTATEM VINDICAVIT.] Lacedæmonii clade Leuctrica & Mantineensi accepta, principatum Græciæ amiserunt. Vide *Diod.* XV. Quod etiam ante observatum est.

5 SATIS HABERENT.] Contenti eo solo erant, nihil amplius requirebant. *Satis habere* est Græcis ἀγαπᾶν. Ælian. lib. IV. Var. Hist. Ἠγάπα γὰρ εἰ δυνηθείη διασῶσαι αὐτὸν γοῦν μόνον. Lib. XV. Ἀγαπητὸν ὑπάρχειν ἐδόκει τοὺς πολλοὺς ὀλίγους νικῆσαι. Polyæn. lib. IV. in Philippo Com. 17. Ἀθηναῖοι δὲ ἠγάπησαν τὸ ἐλευθέραν ἀφεῖσθαι. Loqui similem in modum amant optimi Scriptores. Cæsar lib. III. Civil. cap. 46. *Nostri vero,* qui

HABERENT [1] SI SALVI ESSE POSSENT: NEQVE PRIVS BELLARE DESTITIT, QVAM, [2] MESSENA CONSTITVTA, VRBEM EORVM OBSIDIONE CLAVSIT. Hæc quum dixisset, [3] risus omnium cum hilaritate coortus est, neque quisquam judex ausus est ferre suffragium. Sic à judicio capitis maxima discessit gloria. Hic extremo tempore impe- 9
rator [4] apud Mantineam, quum acie instructa [5] audacius insta-

qui satis habebant sine detrimento discedere. Hirt. lib. VIII. cap. 6. *Cæsar tempore anni difficillimo cum satis haberet convenientes manus dissipare.* Curt. lib. IV. cap. 18. *Rex monere ut satis haberent, arma retinere, cætera se redditurum.* Tac. lib. II. Annal. cap. 37. *Satis habebam, si tenues res mea nec mihi pudori, nec cuiquam oneri forent.* lib. IV. Annal. cap. 37. *Ego me, P. C. mortalem esse & hominum officia fungi, satisque habere, si locum principem impleam.* lib. XV. cap. 25. f. *Regressum Pætum, cum graviora metueret, facetiis insectari satis habuit.* Cæsar Nepos Timoleonte: *Hoc superato Timoleon maximas copias Carthaginiensium apud Crimessum fluvium fugavit, ac satis habere coëgit, si liceret Africam obtinere.* Eumene: *à cæteris tantum satis habeant se defendere.* Annibale eadem ferme repetit. Justinus lib. XXII. cap. 8. f. *Tunc respondit satis habere se; quod superstites eos esse Agathoclis liberis sciat.* Sallust. Jugurth. *Satis habebatis animum retinere.* Gebhard.

1 SI SALVI ESSE POSSENT.] Si urbem defendere possent. Diodor. l. XV. Spartam à Thebanis esse oppugnatam, & à Lacedæmoniis ægre illam quidem defensam, sed tamen non sine Thebanorum incommodo ac detrimento, multis verbis refert. *Lambin.*

2 MESSENA CONSTITVTA.] RESTITVTA, Savaro & Gifanii Codex. *Schott.* Sic in antiquo nummo Tiberii: CIVITATIBVS ASIÆ RESTITVTIS. *Keuchen.* Ἔκτισε τὴν Μεσσήνην. *Diod.* Lege etiam Pausaniam in Bœoticis, ubi refert Elegiam statuæ ejus inscriptam his verbis:

Ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν,
Μεσσήνη δ' ἱερὰ τέκνα χρόνῳ δέχεται.
Θήβαι δ' ὅπλοισιν μεγάλη πόλις ἐστεφάνωται,
Αὐτόνομος δ' Ἑλλὰς πᾶσ' ἐν ἐλευθερίῃ.

3 *Risus omnium.*] Sic Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. Ἐξῆλθον οὖν οἱ δικασταὶ σὺν πολλῷ γέλωτι, μηδὲ τὰς ψήφους ἐπ' αὐτὸν ἀναβαλόντες. *Lamb.*

4 *Apud Mantineam.*] Vrbem Arcadiæ. Lege Diodor. XV. Xenoph. VII. ἑλλην.

5 *Audacius instaret hostibus.*] Ἀφειδῶς τῇ τολμῇ χρώμενος. Polybius. l. II. de Hamilcare: χρώμενος τολμηρῶς καὶ παραβόλως ἑαυτῷ κατὰ τὸν τοῦ κινδύνου καιρόν. Diodorus de hac re ipsa: προθυμότερον προσπίπτων τῷ θυμῷ. Cæterum perperam heic fecit Epaminondas, ac minus pro prioris vitæ sapientia ac moderatione. Nihil enim minus prudenti Imperatori, quam audacia convenit, qua non solum ipse, sed qui salutem tali commiserunt, ruunt. Licet hoc verbis Crateri intelligere apud Curt. lib. XI. cap. 32. *Sed quis Deorum hoc Macedoniæ lumen ac sidus diuturnum polliceri potest; cum tam avide manifestis periculis offeras corpus, oblitus tot civium animas trahere te in casum.* Nam si probe intuearis Ducem, ejus salute exercitus incolumitas continetur, & capite ablato reliquus truncus se non movere, nedum spirare poterit. Ἰφικράτης τὸν στρατηγὸν εἴκαζε κεφαλῇ. ὅταν δ' ὁ στρατηγὸς ἀπόληται, τὸ πᾶν ἄχρηστον οἴχεται. Itaque quantum audacia Ducis temere se periculis offerentis

instaret hostibus, cognitus à Lacedæmoniis, [1] quod in ejus unius pernicie patriæ sitam putabant salutem, universi in unum impetum fecerunt: neque prius abscesserunt, quam magna cæde facta multisque occisis, fortissime ipsum Epaminondam pugnantem, [2] sparo eminus percussum, concidere viderunt. Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii; neque tamen prius pugna excesserunt, quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas, quum animadver-

rentis damni concitet, manifeste apparet. Vidit id profecto Perdiccas apud Curt. lib. x. cap. 24. *Illud scire debetis militarem sine duce turbam corpus esse sine spiritu.* Avidum præcipitium Cyrum Juniorem monere non destitit Clearchus, ne corpore suo vellet periclitari, cum nihil aut parum emolumenti eo posset exercitui addere: exitio vero universos ipsum sequentes traheret in perniciem. Lubet verba Polyæni advocare è libro II. Κλέαρχος, inquit, Κύρῳ μὲν συνεβούλευεν αὐτὸν μὴ κινδυνεύειν, ἀλλ' ἐφορᾷν τὴν μάχην. μαχόμενον γὰρ μηδὲν μέγα συμπράξαι. Παθόντα δὲ πάντας ἀπολέσαι τοὺς μετ' αὐτοῦ. Jul. Capitol. in Maximinis judicat, Imperatorem uti manu & ferro, esse barbaricam temeritatem cap. XII. *Habuit*, inquit, *hoc barbaricæ temeritatis, ut putaret Imperatorem manu etiam sua semper uti debere.* Quippe in bello pleraque *auspiciis & consiliis, quam telis ac manibus geruntur.* Tacit. XIII. Annal. cap. 6. *Gebhardus.*

1 *Quod in ejus unius pernicie patriæ sitam putabant salutem, universi in unum impetum fecerunt.*] Infra Eumene: (ne quis diversos existimet scriptores) *Cujus in pernicie positam spem habuissent victoriæ.* Cæterum prudentissimum hoc consilium nunquam non eventu felix fuit. Nam occiso duce reliquorum militum virtus cæca, manca atque inutilis. Qui negotium cum serpente incepisset, is impetu in caput facto, eoque obtrito, nihil à reliquo corpore noxæ metuat. Hujus simulacri ipse Epaminondas auctor est apud Polyæn. lib. II. Μέγιστον ἔχιν συλλαβὼν ἔδειξε Θηβαίοις, καὶ πάντων ἐναντίον τὴν κεφαλὴν τοῦ θηρίου συντρίψας, ὁρᾶτε, ἔφη, ὅτι τὸ λοιπὸν σῶμα ἄχρηστον τῆς κεφαλῆς εἰχομένης. Quod Lacedæmoniis constitutum fuerat, id à Romanis crebrius factitatum. Cæsar lib. v. de Bello Gallico cap. 58. *Præcipit atque interdicit Labienus, omnes unum peterent Indutiomarum, ne quis quemquam prius vulneraret, quam illum interfectum videret.* Annal. cap. 73. *Dat negotium Blæso, cæteros quidem ad spem proliceret arma sine noxa ponendi; ipsius autem ducis quoquo modo potiretur.* Idem lib. IV. Annal. cap. 25. *Differtur per manipulos Tacfarinatem omnes notum tot præliis consectentur: non nisi duce interfecto requiem belli fore.* Idem.

2 *Sparo eminus percussum.*] *Sparus est* (inquit Servius) *rusticum telum, in modum pedis recurvum.* Vide Festum, Nonium, Varronem, Sisennam, & alios. Vetus Glossarium: *Sparus:* εἶδος ἀκοντίου, *genus teli.* Quo Græci frequentissime utebantur. Cæterum non consentiunt de percussore Scriptorum opiniones, quemadmodum gentium, quas conjungit Pausanias in Arcadicis: *Epaminondam autem occisum esse Mantinenses quidem à Macharione quodam Mantineensi dicunt: Lacedæmonii vero similiter à Lacedæmonio quodam, & ei homini Macharionis nomen fuisse volunt. Sed fama est apud Athenienses, cum qua consentiunt Thebani, vulneratum esse Epaminondam à Gryllo,* (Xenophontis filio.) Vide sequentia.

1 *Mor-*

verteret [1] mortiferum ſe vulnus accepiſſe, ſimulque [2] ſi ferrum, quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet, [3] animam ſtatim amiſſurum: [4] uſque eo retinuit, quoad renunciatum eſt, viciſſe Bœotios. Id poſtquam audivit, Satis, inquit, viri; invictus enim morior. Tum ferro extracto, [5] confeſtim exanimatus eſt. [6] Hic uxorem nunquam duxit: in quo quum reprehenderetur à Pelopida, [7] qui filium habebat infamem: maleque eum in eo patriæ conſulere

1 *Mortiferum ſe vulnus accepiſſe.*] Mortale, lethale, θανάσιμον: ſic *Mortiferum bellum* Ennio Telamone. M. Tullius pro Sextio: *Plaga inſanabilis illa & mortifera.* Cicero pro Sylla: *Accepit Sylla vehemens & mortiferum vulnus.*

Si ferrum, quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet.] Ferri ſpari extractum alii hiſtorici *ſpiculum* vocant, aut *haſtam.* Val. Max. lib. III. cap. 2. Interpretes Pauſaniæ in Arcadicis, & Rhodomannus Diodor. Siculi lib. XV. & Donatus Ponzanus notavit ex Æliano. *Haſtam* vocavit Cicero lib. V. Fam. & II. de Finibus. *Dempſterus* ad Roſinum lib. X. 10.

3 *Anim. ſt. amiſſurum.*] *Emiſſurum* ex Mſſ. emendavi. ita *efflare animam* dixit in Pauſania. *emittere ſpiritum.* Marcian. in libr. 18. §. *in quibus, de reb. dubiis,* & non ſemel Damaſus de vita Pontificum. Jocoſe Plautus, *Cave ne quid emittat anima.* Savaro. Non probo factum Savaronis *emiſſurum* ſubſtituentis. Sic Cicero pro S. Roſcio: *Per ſummum dedecus vitam amittere.* Auctor ad Herenn. *Decius amiſit vitam, at non perdidit: recepit patriam, amiſit animam.* Gebhard.

4 *Vſque eo retinuit, quoad renuntiatum eſt, viciſſe Bœotios.*] Juſtin: lib. VI. 8. *Vt relatus in caſtra ſemianimis, vocem ſpiritumque collegit, id unum à circumſtantibus requiſivit, num cadenti ſibi ſcutum ademiſſet hoſtis. Quod ut ſervatum audivit, allatumque, velut laborum gloriaque ſocium oſculatus eſt. Iterum quaſivit, utri viciſſent. Vt audivit Thebanos, Bene habere ſe rem dixit: atque ita velut gratulabundus patriæ, exſpiravit.* Sic Oroſius III. 2. Diodorus. Ælian. XII. Var. Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. Valer. Max. III. 2.

5 *Confeſtim exanimatus eſt.*] Τοῦ δόρατος ἐξαιρεθέντος ἄνευ πάσης ταραχῆς ἐξέπνευσεν. Val. *E corpore deinde ſuo haſtam educi juſſit, eoque vulnere exſpiravit.* Gebhard.

6 *Hic uxorem nunquam duxit.*] Quis Nepotem contra Lambinum defendet? Arguit eum falſitatis manifeſtæ ex Plutarcho & Polyæno. Plutarchi locus jam non ſuccurrit. Polyæni verba non demunt fidem Cornelio noſtro. Aliud enim eſt *habere mulierem*, aliud γαμετήν. Vxorem quidem non duxiſſe teſtantur omnes Epaminondam; aſt caput libenter cum ſcortis collimaſſe, apparet ex iſto Plutarchi loco in παραγγέλμασι. Ἄριστα δὲ ἀνθρώπων, inquit Philoſophus. ὁ Ἐπαμινώνδας, ἀρνησάμενος δεηθέντι τῷ Πελοπίδᾳ τὸν κάπηλον ἐκ τῆς εἱρκτῆς ἀφεῖναι, καὶ μετ' ὀλίγον, τῆς ἐρωμένης δεηθείσης ἀφεὶς, τοιαύτας ἔφη, χάριτας, ὦ Πελοπίδα, λαμβάνειν ἑταιριδίοις οὐ στρατηγοῖς πρέπον ἐστίν. Valer. lib. III. cap. 2. verbis ultimis Epaminondæ: *Orbus*, inquit, *non tam ſine liberis morior: quoniam mirificas filias Leuctra & Mantineam relinquo.* Idem.

7 *Qui filium habebat infamem.*] Fatale bonorum virorum habere degeneres liberos infortunium, quod felicitatem reliquam non leviter debilitat. Plin. Panegyr. cap. 83. *Multos illuſtres, foris claros*

lere diceret, [1] quod liberos non relinqueret: Vide, inquit, ne tu pejus consulas, qui talem ex te natum relicturus sis. Neque vero stirps mihi potest deesse; namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quæ non modo mihi superstes, sed etiam immortalis sit, necesse est. Quo tempore, duce Pelopida, exules Thebas occupaverunt, & præsidium Lacedæmoniorum [2] ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta est cædes civium, [3] domi se retinuit, quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret. Namque omnem civilem victoriam funestam putabat. Idemque postquam apud [4] Cadmeam pugnari cum Lacedæmoniis cœpit, [5] in primis stetit. Hujus de virtutibus vitaque satis erit dictum, si hoc unum adjunxero, quod nemo eat inficias: Thebas & ante Epaminondam natum, & [6] post ejusdem interitum, perpetuo alieno paruisse imperio: [7] contra eas quamdiu ille præfuerit reipublicæ, caput fuisse

claros domestica destruebat infamia. Ideo perversam prolem Augustus appellare solitus erat *vomicas* & *carcinomata* apud Sueton. lib. II. cap. 65. Comparantur quoque degeneres excrementis corporis, Pituitæ, Pediculis & cæteris. Diog. Laërt. lib. II. in Aristippo: Ἠτιᾶτό τις αὐτὸν τὸν υἱὸν ἀποῤῥίπτοντα, ὥσπερ οὐκ ἐξ αὐτοῦ γεγονότα. καὶ ὅς, καὶ φλέγμα, φησὶ, καὶ τοὺς φθεῖρας ἐξ ἡμῶν ἴσμεν γεννωμένους, ἀλλ᾽ ἀχρεῖα ὄντα ὡς πορρωτάτω ῥίπτομεν. *Gebhard.*

1 *Quod liberos non relinqueret.*] Græci talem personam δορυφόρημα vocant. Venuste Julianus de Claudio, & Plutarchus de Aridæo in fine Alexandri. In proverbio, ἔστι γὰρ ἐκείνων δίχα τουτὶ τῆς τραγῳδίας τὸ δορυφόρημα μικροῦ δίῳ φάναι καὶ ἄψυχον. *Keuchen.*

2 *Ex arce.*] Cadmea. *Lambin.*

3 *Domi se retinuit.*] Lambinum non imitor properum ad mutandum in *continuit.* Gebhard. MSS. Ven. *domum se retinuit.* Ald. Paris. Lamb. *domi se ret.* Col. *domo s. r.* In Eumone, *tenuit autem se uno loco quamdiu fuit hiems.* In Hannib. *Hannibal enim uno loco se tenebat in castello.* pro vulgata lectione facit quod legitur in Cimone: *Cum à conventu remotum sese Dion domi teneret.* Savaro.

4 *Cadmeam.*] Arx est Thebarum. Nos ex Plutarcho restituimus, cum in scriptis etiam legeretur *Academia.* Longolius. Κάδμεια, Θηβῶν ἀκρόπολις. Stephan. Utrum autem *Cadmia*, an *Cadmea* scribatur, nihil refert. *Lambin.* In Pelopida: *Arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit.*

5 *In primis stetit.*] Ἐν προμάχοις, in iis, qui in primis ordinibus pugnabant. *Lambin.*

6 *Post ejusdem interitum.*] Lege Xenophontem Rerum Græcarum libro ultimo. *Mag.* Diod. XV.

7 *Contra eas.*] Vulgati *cum eo.* non ita consone. MSS. *Contra ea.* sic in præfat. *Contra ea pleraque nostris moribus.* Alcib. *Contra ea si quid adversi accidisset.* Iphicr. in fine: *Contra ea mater Athenien-*

fuisse totius Græciæ: ex quo intelligi potest, [1] unum hominem pluris quam civitatem fuisse.

niensem. Agesil. *contra ea Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit.* Ibid. *contra ea plurima abstinentiæ.* Sic. Mss. *Savaro.*

1 *Unum hominem pluris, quam civitatem fuisse.*] Sallust. Catil. *Mihi multa agitanti constabat, paucorum civium egregiam virtutem cuncta patrasse.* Præcipue autem videndus Polybius libro VI. de Thebanorum rep. loquens, cujus prosperis non forma reipub. ipsa, sed eorum virtus, qui tum rebus præerant, caussam præbuerit: Καὶ γὰρ, inquit, *συνηυξήθη καὶ συνήκμασε, καὶ συγκατελύθη τὰ Θηβαίων ἔργα τῷ τε Ἐπαμινώνδου καὶ τῷ Πελοπίδου βίῳ προφανῶς, ἐξ ὧν οὐ τὴν πολιτείαν αἰτίαν, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας ἡγητέον τῆς τότε γενομένης περὶ τὴν Θηβαίων πόλιν ἐπιφανείας.* Vide reliqua. *Boecler.*

PELOPIDAS.

XVI.

1 PELOPIDAS Thebanus, 1 magis historiis quam vulgo notus. Cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam: quod vereor, si res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, sed 2 historiam videar scribere: 3 si tantummodo summas attigero, ne 4 rudibus literarum Græcarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantum potero: & medebor cum satietati tum ignorantiæ lectorum. 5 Phœbidas Lacedæmonius quum exercitum 6 Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, 7 quæ Cadmea nomina-

1 *Magis historiis, quam vulgo notus.*] Secus atque Epaminondas, qui in ore pene omnium. Pelopidas autem tantum historicorum scriptis memoratus, in quæ vulgus non ita penetrat. Cæterum sive *Historiis*, sive *historicis* legas, res eodem recidit. *Gebhardus.* Mavult *Historicis* Schottus, quos vulgo opponas. sic Cicero in Mureniana: *Tua nobilitas Ser. Sulpiti hominibus litteratis & historicis notior.* De hoc Pelopida Plutarch. Xenoph. libr. 5. Diodor. 15. Polyæn. lib. 2. Strateg. Frontin. lib. 3. cap. 8. & lib. 4. c. 7. supr. in Epamin. *Savaro.*

2 *Historiam videar scribere.*] Sidon. ep. 2. lib. 1. & ep. 3. lib 3. vide Notas. *Idem.*

3 *Si tantummodo summas attigero.*] Τὰ κεφάλαια. *Lambin.* *Fastigia summa* vocat Poëta. Τὰ κορυφαιότατα. *Boeclerus.*

4 *Rudibus literarum Græcarum.*] Sic loquitur Cicero lib. 1. Offic. princip. *Vt non modo Græcarum literarum rudes, sed etiam docti, &c.* Lambin.

5 *Phœbidas Lacedæmonius.*] Codex Dan. sine diphthongo *Phebidas.* Corrupte. Omnino *Phœbidas* legendum, qui communiter Græcis Φοιβίδας. Diodor. lib. xv. Φοιβίδας ὁ Σπαρτιάτης, τεταγμένος ἐπὶ τινὸς ἡγεμονίας, καὶ δύναμιν ἄγων ἐπὶ Ὀλυνθίους, κατελάβετο τὴν Καδμείαν. Lege Aristidem Sophistam Orat. 1. pro Thebanis, & Xenophontem v. ἑλλ. *Keuch.*

6 *Olynthum.*] Auxilio Amyntæ Macedonis, qui societate cum Lacedæmoniis inita Olynthum cunctis viribus meditabatur oppugnare. *Gebhard.* Vrbs illa à Mela describitur inter Athon montem, & Pallenem urbem. Viginti stadiis à Meciberna, ut tradit Suidas. Plinius & Orosius quoque meminerunt. Thraciæ urbem maximam vocant Xenophon, & Libanius. Eadem Sithonia, Σιθωνία appellatur, ut scribit Herodotus in Polymnia. Sed regionem potius sic vocat, in qua Olynthos, & aliæ urbes sitæ sunt. *Ortel.*

7 *Quæ Cadmea nominatur.*] A Cadmo filio Agenoris Regis Phœnicum, conditore Thebarum, ut vulgo quoque notum est. Huic arci appositum fuit præsidium cohortis Prætoriæ, quod à civitate *præsidium* vocabatur, quia *arces* proprie, qui tunc antiquis illis temporibus, Pelopidæque erant, *civitates* appella-

minatur, occupavit, [1] impulsu perpaucorum Thebanorum, qui [2] adversariæ factioni quo facilius resisterent, Laconum rebus studebant. [3] Idque suo privato, non publico, fecit consilio. quo facto, eum Lacedæmonii [4] ab exercitu removerunt, [5] pecuniaque mulctarunt: neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod susceptis inimicitiis, satius ducebant eos obsideri, quam liberari. [6] Nam post Peloponnesium bellum, Athenasque devictas, cum Thebanis sibi rem esse existimabant, & eos esse solos, [7] qui adversus resistere auderent. Hac mente [8] amicis suis summas potestates dederant, [9] alterius factionis principes partim

pellarent. Auctor Plutarchus in Pelopida. *Mag.*

1 *Impulsu perpaucorum.*] Archiæ scilicet, Leontidæ, & Philippi. *Longol. Mag.* Erant hi (ut loquitur Plutarchus) *ἄνδρες ὀλιγαρχικοὶ, καὶ πλούσιοι, καὶ μέτριον οὐδὲν φρονοῦντες.* Sed notandum, quod apud Xenophontem dicatur Λεοντιάδης, qui Plutarcho Λεοντίδας. *Keuch.*

2 *Adversariæ factioni.*] Viris adversariæ factionis, Ismeniæ, Pelopidæ, Pherenico, Androclidæ, Epaminondæ, quanquam hic propter paupertatem, & philosophiam minus timebatur. *Lambin.*

3 *Idque suo privato.*] Et Agesilai, ut Plutarchus in Agesilao testatum reliquit. *Mag.* Sed tamen Diodor. lib. xv. tradit, Ephoros clam mandasse præfectis & ducibus, ut Cadmeam occuparent: *Διόπερ τοῖς ἡγεμόσιν οἱ Σπαρτιᾶται παρήγγελλον ἐν ἀπορρήτοις, ἵνα, ἐάν ποτε καιρὸν λάβωσι, καταλάβωνται τὴν Καδμείαν.* *Lambin.* Et adjungit ibidem tempus & causam obsidionis à Spartiatis initæ. Vide etiam Xenoph. eodem libro v.

4 *Ab exercitu removerunt.*] Ne viderentur factum probare scilicet. Sed ridicule atque absurde: nam arcem retinentes, ratum se habere declarabant. Hoc igitur erat dicis causa Phœbidæ factum improbare. *Lamb.*

5 *Pecuniaque mulctarunt.*] Drachmarum decem myriadibus, ut auctor est Plutarchus. *Longol. Gebhard.* Καὶ δέκα δραχμῶν μυριάσιν ἐζημίωσαν. Meminit etiam Polybius lib. iv. Historiarum, sed summam mulctæ non expressit.

6 *Nam post Peloponnesium bellum.*] Cujus & supra in Pausania & Lysandro mentio, gestumque annis septem & viginti, inchoatum Olympiad. lxxxvii. de quo Thucyd. ac Diodorus. *Schott.* Plinius lib. xxx. cap. i. tempus ejus refert ad Olympiad. lxxxi. annum iv. Aulus Gellius vero lib. xvii. cap. 21. ad i. Olympiad. lxxxix. Diodorus Siculus collocat id bellum in annum Vrb. Cond. cccxxiii. id est, in Olymp. lxxxvii. annum tertium. *Chronolog.*

7 *Qui adversus resistere auderent.*] Nihil mutandum: quod Lambinus imperite conatur. *Gebhard.*

8 *Amicis suis.*] Potentiæ paucorum fautoribus. Quales erant Thebis Archias, Leontidas, Philippus. *Lambin.* Quorum impulsu, ut dictum est, arcem ceperant. *Longol.* Supra Lysandr. *delegerat in unaquaque civitate quibus summum imperium, potestatem omnium rerum committeret. Horum in numero nemo admittebatur, nisi qui aut ejus hospitio contineretur.* Xenophon lib. v. ἑλλην. Τούτου γενομένου νόμιζε τὰς Θήβας παντάπασιν ὑπὸ τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ ἡμῖν τοῖς ὑμετέροις φίλοις ἔσεσθαι.

9 *Alterius factionis principes.*] Ismeniam

tim interfecerant, alios in exilium ejecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exorsi sumus, pulsus, patria
2 carebat. Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo sequerentur otium, sed ut quemque ex proximo locum fors obtulisset, eo patriam recuperare niterentur. Itaque quum tempus est visum rei gerendæ [1] communiter cum his, qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam, [2] eum, quo maxime magistratus simul consueverant epulari. Magnæ sæpe res non ita magnis copiis sunt gestæ: sed profecto nunquam ab tam tenui initio tantæ opes sunt profligatæ.
3 Nam duodecim adolescentuli coierunt ex his, qui exilio erant mulctati, quum omnino non essent amplius centum, qui tanto se offerrent periculo. 4 qua paucitate percussa est Lacedæmoniorum potentia. Hi enim non magis adversario-

niam capitis accusatum damnarunt: Androclides, Pelopidas, Pherenicus, & multi alii, plus quadringenti Athenas profugerunt, ex quibus Androclidem Leontidas dolo interficiendum curavit, ut Xenophon & Plutarchus narrant. Epaminondas remansit, neque relegatus est, eo quod propter paupertatem, & studium doctrinæ contemnebatur, ut paullo ante diximus. *Lamb.*

1 *Communiter cum his.*] Xenophon lib. v. de reb. Græciæ tradit, Melonem unum ex Thebanis exulibus cum quodam Phyllida nomine, qui Archiæ polemarchi Thebani scriba erat, ac non ita pridem Athenas venerat, & Archiam, cæterosque tyrannos oderat, esse de opprimendis adversariis collocutum. *Idem.*

2 *Eum, quo maximi magistratus.*] Xenophon eodem libro ait, diem fuisse, quo magistratus, imperiumque deponi solebat. Polyænus Ἀφροδίσια fuisse tradit, & diem festum Veneris, quo mulieres quidem Deæ ludum ludebant: Viri autem circum eas versabantur. Visum est præsidii Præfecto τιμῆσαι τὸν Θεόν. Puellas evocavit: Pelopidas gladiolum occultum habens ingreditur, & interfecto præsidii Præfecto, ἠλευθέρωσε τὰς Θήβας. Hæc Polyænus II. Strategematum. Vide sis Plutarchum, qui eandem hanc historiam commemorat, sed aliis circumstantiis.

3 *Nam duodecim adolescentuli.*] Xenophon tradit, sex duntaxat exules fuisse cum Melone, qui erat septimus. Plutarchus cum Probo congruit: γενόμενοι δὲ οἱ σύμπαντες δώδεκα. *Lambin.* In his Damoclides & Theopompus summo loco nati. *Plut. Schott.*

4 *Qua paucitate percussa est Lacedæmoniorum potentia.*] Alii *perculsa est*, id est, eversa est. Quam scripturam æque probo. *Lambin.* Gemina his aut eadem potius & Plutarchus in Pelopida: ubi etiam scribit tantas ante Leuctricam pugnam vires Spartanorum fuisse, & tam firmis vinculis eorum potentiam fuisse adstrictam, ut vulgo omnes existimarent, solvere illam aut frangere neminem unquam valiturum. Sic ille: Ὁ καταλύσας τὸ τῆς Σπάρτης ἀξίωμα, καὶ παύσας ἄρχοντας αὐτοὺς γῆς τε καὶ θαλάσσης πόλεμος, ἐξ ἐκείνης ἐγένετο τῆς νυκτὸς, ἐν ᾗ Πελοπίδας, οὐ φρούριον, οὐ τεῖχος,

ſariorum factioni, quam Spartanis eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Græciæ: [1] quorum imperioſa majeſtas neque ita multo poſt Leuctrica pugna ab hoc initio perculſa, cecidit. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, quum Athenis interdiu exiſſent, ut [2] veſperaſcente cœlo Thebas poſſent pervenire, [3] cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, veſtitu agreſti, quo minore ſuſpicione facerent iter. Qui quum tempore ipſo, quo ſtuduerant, perveniſſent, [4] domum Charonis deverterunt, à quo & tempus & dies erat datus. Hoc loco libet 3
in-

τεῖχος, οὐκ ἀκρόπολιν καταλαβὼν, ἀλλ' εἰς οἰκίαν δωδέκατος κατελθὼν, εἰ δεῖ μεταφορᾷ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἔλυσε καὶ διέκοψε τοὺς δεσμοὺς τῆς λακεδαιμονίων ἡγεμονίας, ἀλύτους καὶ ἀῤῥήκτους εἶναι δοκοῦντας. *Caſaubon.*

1 *Quorum imperioſa majeſtas.*] Sic Lambinus reſtitutum locum putat, quod ex *imperio imperioſa* fecerit. Repræſentabo veterum ſcripturam, quam & Savaro ſecutus eſt: *Quorum imperii majeſtas neque ita multo poſt Leuctricam pugnam ab hoc initio perculſa concidit.* De pugna autem hac memorabili Diodorus lib. XV. Xenophon, Pauſanias in Bœoticis, Plutarchus in Pelopida & Comment. de genio Socratis. Strabo lib. IX. De Latinis Solinus cap. XIII. De recentioribus Joan. Brodæus lib. II. Miſcell. cap. II. & 12. *Schott. Quorum imperioſa majeſtas.*] Aliter ſcriptum erat in membranis & Excerpt. *imperii majeſtas.* Longe melius, quam in Vulgata Lambini, qui ex *imperio majeſtas*, intempeſtive conformavit *imperioſa.* Editio, quæ collata eſt cum optimo Pet. Dan. Cod. *imperio majeſtas*, habuit; ut ſit *majeſtas imperio*, pro *in imperio*, vel *imperii.* Sic *fulgor ab auro* apud Poëtam naturalium, pro *auri*; & alia apud auctores. *Keuchen.*

2 *Veſperaſcente cœlo.*] Sic Xenophon, qui tradit eos ea hora ad urbis portas veniſſe; qua ab opere ruſtico in urbem ii redeunt, qui poſtremi & maxime ſero redeunt: Πρὸς τὰς πύλας ἦλθον, ὡς δὴ ἐξ ἀγροῦ ἀπιόντες, ἡνίκα περ οἱ ἀπὸ τῶν ἔργων ὀψιαίτατοι. Sic & Diodorus: καὶ κατῆλθον εἰς πατρίδα νυκτός. Sed Plutarchus aliter: Παρεισῆλθον ἔτι ἡμέρας οὔσης. Idem tamen ſubjicit deinceps: ἦν δέ τι πνεῦμα, καὶ νιφετὸς ἀρχομένου τρέπεσθαι τοῦ ἀέρος, καὶ μᾶλλον ἔλαθον καταπεφευγότων ἤδη διὰ τὸν χειμῶνα τῶν πλείστων εἰς τὰς οἰκίας. *Lambin. Veſperaſcente cœlo.*] Crebro ad id exemplum loquitur Tacit. lib. I. Annal. cap. 65. *Eniſaque legiones veſperaſcente die in aperta & ſolida.* lib. XVI. cap. 34. *Tum ad Thraſeam in hortis agentem Quæſtor Conſulis miſſus veſperaſcente jam die.* lib. II. Hiſtor. cap. 49. *Veſperaſcente die ſitim hauſtu gelidæ aquæ ſedavit.* Forte ita corrigendus Salluſtius in Jugurthino: *Et jam dies veſperaverat.* vulgo editum, *Et jam die veſper erat.* Gebhard.

3 *Cum canibus venaticis exierunt.*] Plutarchus: *Procedebant brevibus chlamydibus amicti, catulos agentes venaticos, & perticas tenentes ad feras indagandas; ut ne quis eorum, qui in via occurrerent, ſuſpicaretur, eos aliquid novi moliri, ſed huc & illuc vagari & venari exiſtimaret.*

4 *Domum Charonis deverterunt.*] Xenoph. διενυκτέρευσαν παρὰ Χάρωνί τινι, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν διημέρευσαν. Sic *Plutarchus. Deverterunt.*] Ita legit Lambin. Lib. vet. *devenerunt.* Charon autem potens & dives fuit Thebis, qui domum conjuratis contulerat & ad Pla-

interponere, etſi [1] ſejunctum à re propoſita eſt, [2] *Nimia fiducia quantæ calamitati ſoleat eſſe.* Nam magiſtratuum Thebanorum ſtatim ad aures pervenit, [3] exules in urbem deveniſſe. Id illi, [4] vino epuliſque dediti, uſque eo deſpexerunt, ut ne quærere quidem de tanta re laborarint. Acceſſit etiam, quod magis aperiret eorum dementiam. allata eſt enim epiſtola Athenis [5] ab Archia hierophante Archiæ,

texas feliciter pugnaverat. Auctor Plutarchus. *Schott.*

1 *Sejunctum à re propoſita.*] Οὐκ ἀνοίκειον τῆς πραγματείας.

2 *Nimia fiducia quantæ calamitati ſoleat eſſe.*] Velleius Paterc. lib. II. c. 118. *Nemo celerius opprimitur, quam qui nihil timet; & frequentiſſimum initium eſt calamitatis,* SECVRITAS. *Keuch.* *Nimia fiducia quantæ calamitati ſoleat eſſe.*] Ita eſt, ſecuritas ſemper oppreſſa & circumventa fuit. Nam

Non perit ruinâ vir, qui ruinam timet.
teſte P. Syro: & iterum,

Qui metuit calamitatem, rarius accipit.
Et verſ. ſeq. *Qui timet inſidias omnes, nullas incidit.* At contra: *Quod eſt timendum, decipit, ſi negligas.* Et denique *Citius venit periculum, cum contemnitur.* Flor. lib. II. cap. 14. *Prius jugum excuſſit Macedo aliquanto quam ante gravior, dum contemnitur.* Gebhard.

3 *Exules in urbem deveniſſe.*] Plutarchus: Οὕτω δὲ πάνυ πόῤῥω μέθης ἦσαν αὐτοῖς, προσέπεσέ τις οὐ ψευδὴς μὲν, ἀβέβαιος δὲ, καὶ πολλὴν ἀσάφειαν ἔχουσα, περὶ τῶν φυγάδων, ὡς ἐν τῇ πόλει κρυπτομένων, μήνυσις.

4 *Vino epuliſque dediti.*] Pari ratione ebrios piratas jugulavit Jul. Cæſar, recepta omni pecunia Mileſiiſque reſtituta, qua ſe redimere jubebatur. Exemplum feſtivum poſteritati reliquit Polyæn. lib. 2. Ἀριστομένης ὁ Μεσσήνιος, Λακεδαιμονίων τοῖς διοσκούροις πάνδημον θυσίαν ἐπιτελούντων, μετὰ ἑνὸς φίλου, λευκῶν ἵππων ἐπιβήσαντες ἄμφω, καὶ ταῖς κεφαλαῖς περιθέμενοι πίλους χρυσοῦς ἀστέρας, καὶ νυκτὸς ἤδη προϊούσης ἐπιφάνησαν μετὰ σύμμετρον διάστημα τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἔξω πόλεως μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων πανηγυρίζουσιν. Οἱ μὲν δὴ διοσκούρων ἐπιφάνειαν οἰηθέντες γεγονέναι, προΐασιν ἐς μέθην καὶ ἡδονὴν πλείονα. Οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἵππων καταβάντες τὰ ξίφη σπασάμενοι πλείστους καταφονεύσαντες αὐτῶν καὶ ἀφιππεύσαντες ᾤχοντο. Quid mirum manipulum hominum ebrietatem in exitium præcipitaſſe, cum munitiſſimæ urbes Genio & Baccho operantes eo tempore libertatem & imperium ſuum amiſerint, quo illas Fortuna deſtruere cogitans tanta ſecuritate illigavit? De Tyro Curt. 4. 4. 5. Aliud exemplum præbent Syracuſæ captæ, cum Epicides præbuiſſet vini epularumque copiam, quod quia ex Livii 22. & Frontini 3. 3. 2. ſatis notum eſt, huc transferre ſuperſedeo. Cranon Theſſaliæ urbs à Dinia quodam Pheræo Theleſippi F. ſordidiſſimi aucupii diurni quæſtu famem propulſante oppreſſa eſt, cum cives ſecuri vino & epulis ſe demerſiſſent. Vide Polyæn. l. II. & Diod. l. XVI. Vbi Nypſius Dionyſii Junioris Dux Syracuſanos ex victoria navali, ἐπινικίοις celebratis, ſomno ac vino ſepultos invadit atque opprimit. *Gebhard.*

5 *Ab Archia hierophante Archiæ.*] Lapſus eſt Probus non Græcæ linguæ inſcitia, ſed incuria potius. Certum eſt enim Græcum hiſtoricum, unde hæc in Latinam linguam convertit, ſcripſiſſe: ἀπ' Ἀρχίου τινὸς τιν' Ἀρχίᾳ, hoc eſt, *ab Archia non cuidam Archiæ.* Nam qui ſignificavit Athenienſis, nomen habuit Archias; & cui ſignificabatur, nempe cui ſumma Thebis poteſtas erat, Archias nuncupabatur, id ex Plutarcho ſcire licet, qui in vita Pelopidæ hac de re

chiæ, qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat, in qua omnia de profectione exulum perscripta erant. 1 Quæ quum jam accubanti in convivio esset data, 2 sicut erat signata, 3 in pulvinum subjiciens, 4 In crastinum, inquit, differo res 5 severas. At illi omnes, 6 quum jam nox processisset, 7 vinolenti, ab exulibus, 8 duce Pelopida, sunt interfecti. Quibus rebus confectis, 9 vulgo ad arma liberta-

re scribit. *Longol.* Scripti quidam Codices vitiose: *Ab Archino uno ex his Archia.* Alii: *Ab Archia uno Tinarchiæ.* Vnde nonnulli eliciunt: *Ab Archia uno Tysarchæ.* *Tinarchia* mendose legitur, quæ lectio ex compendio Græcarum literarum orta, quasi scriptum esset, Τιναρχία uno vocabulo, cum essent duo, τιν' Ἀρχία, pro τινὶ Ἀρχία. Vide *Lambinum.* Primus Aldus Manutius è Plutarcho locum constituit, cujus hæc in Pelopida sunt: παρὰ Ἀρχίȣ τȣ̃ ἱεροφάντȣ πρὸς Ἀρχίαν τὸν ὁμώνυμον. *Schott.*

1 *Quæ quum jam accubanti.*] *Occubanti* ἀντὶ τȣ̃ *accubanti* positum suspicor in Veteri libro. Sic *obire*, *objicere*, *occedere* dicebant, pro adire, adjicere, accedere, & alia infinita. Nam *ob* pro *ad* δυσφημίας vitandæ veteres dixisse ex Festo notum. *Keuchen.*

2 *Sicut erat signata in pulvinum subjiciens.*] Curt. lib. III. cap. 21. *Diu animo in diversa versato, nulli quid scriptum sit enunciat, epistolamque sigillo annuli sui impresso, pulvino, cui incubabat, subjecit.* Quidam libri habent *sub pulvinum.* Porro vides quæ fato manent, vitari non posse. Cæsar apud Sueton, cap. 81. *Libellum insidiarum indicem ab obvio quodam porrectum libellis cæteris, quos sinistra manu tenebat, quasi mox lecturus commiscuit.* Vide Paterculum lib. II. c. 57. Vbi pulcre concludit: *Sed profecto ineluctabilis fatorum vis, cujus cum fortunam mutare constituit, consilia corrumpit, &c.* Gebhard.

3 *In pulvinum subjiciens.*] Plutarchus idem inquit, ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ὑπέθηκεν. Interpres inepte pro *pulvino*, *lectuli caput* vertit. Morem veterum hic Probus innuit, qui in discubitoriis & tricliniaribus lectis, cibum sumere solebant: quanquam antiquiores sedentes, non decumbentes id facere consueverunt, ut ait Athen. lib. VIII. cap. 13. Qua de re latius in libello nostro, *de Antiquorum prandiis & cœnis.* Dictum Archiæ hujus in proverbium abiisse, quod ad suam usque ætatem in usu fuerit, testatur Plutarchus in eodem Pelopida. *Magius.* Boeclerus edidit, *Sub pulvinum.*

4 *In crastinum, inquit, differo res severas.*] Meminit Erasmus in Chiliadibus. *Longolius.* Mavult Schottus *serias.* Quod vero Lambinus verbum *differo* ejiciendum censet, quia Plutarchus, εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα, solemni suo facit. *Gebhard.*

5 *Severas.*] Non placet; melius editi *serias.* Schottus.

6 *Cum jam nox processisset.*] Τῆς νυκτὸς προϊȣ́σης. Sallust. Jugurtha: *Sed ubi plerumque noctis processit.* Gebh.

7 *Vinolenti, ab exulibus.*] Excepto Leontida, qui solus omnium erat sobrius. Vide sis Historiam fuse apud Plutarchum.

8 *Duce Pelopida.*] Supr. in Epamin. *quo tempore duce Pelopida exules Thebas occuparunt, & præsidium Lacedæmoniorum arce expulerunt.* Savaro.

9 *Vulgo ad arma libertatemque vocato.*] Quod faciebant vel voce, vel etiam propositis libellis, qui præsentem statum ibant imminutum. Diod. lib. XV. Ἔπειτα τȣ̀ς πολίτας ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν παρακαλέσαντες, συνεργȣ̀ς ἔσχον ἅπαντας τȣ̀ς Θηβαίȣς. Tacit. lib. IV. Annal. c. 27. T. *Curtisius positis propalam libel-*

lis

tatemque vocato, non ſolum qui in urbe erant, ſed etiam undique ex agris concurrerunt, præſidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt, patriam obſidione liberaverunt: [1] auctores Cadmeæ occupandæ partim occiderunt,
4 partim in exilium ejecerunt. Hoc tam turbido tempore (ſicut ſupra diximus) Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum eſt, domi quietus fuit. [2] Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus eſt Pelopidæ: cæteræ fere omnes communes cum Epaminonda. Namque in Leuctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit dux [3] delectæ manus, quæ prima phalangem proſtravit Laconum. Omnibus præterea periculis adfuit: ſicut Spartam quum oppugnavit, alterum tenuit cornu: [4] quoque Meſſena celerius reſtitueretur, [5] legatus in Perſas eſt profectus. Denique [6] hæc fuit altera perſona Thebis, ſed tamen ſecun-
5 da, ita ut proxima eſſet Epaminondæ. Conflictatus autem eſt

lis ad libertatem vocabat agreſtia per longinquos ſaltus & ferocia ſervitia. Pacuvius Duloreſte:

——— *Extemplo Ægiſthi fidem*
Nuncupantes conciebant populum.

Cicero pro Rabirio: *Cum ad arma conſules ex SCto vocaviſſent.* Gebhard.

1 *Auctores Cadmeæ occupandæ.*] De quibus ſupra. *Lambin.*

2 *Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus eſt Pelopidæ.*] Quam ei quoque adſcribit Diodorus lib. xv. Ἐν γὰρ τῇ τῶν φυγάδων καταλήψει, καθ' ἣν ἀνεκτήσαντο τὴν Καδμείαν, ὁμολογημένως ἅπαντες τούτῳ τὸ πρωτεῖον τοῦ κατορθώματος νέμουσι. τὴν δ' εὐημερίαν ταύτην συνέβη πάντων τῶν ὕστερον γενομένων ἀγαθῶν αἰτίαν γενέσθαι. *Gebhard.*

3 *Delectæ manus.*] Cohortis trecentorum militum, quæ ob amorem amicitiæ, quo plurimum valebat, pugnabatque in hoſtem acrius, *ſacra cohors* dicta eſt. Qua de re diſſerit Plutarchus. *Schottus.* Auctor iſtius fuit Gorgias, πρῶτος ἐν Θήβαις, ut tradit Polyænus lib. II. Cui haud diſſimiles fuerunt *Soldurii*, de quibus Cæſar libro III. Comm. cap. 22. de Bell. Gall. *Gebhard.*

4 *Quoque Meſſena celerius reſtitueretur.*] Diruta atque everſa inſtauraretur, atque incolis frequentaretur. *Reſtituere* hic eſt ἀνοικίσαι. Superius Epaminonda: *Neque prius debellare deſtitit, quam Meſſena reſtituta urbem eorum obſidione clauſit.* Vt ibidem docti è MSſ. libris corrigunt. Diodor. lib. xv. Πρὸς δὲ τὸν Περσῶν βασιλέα πρεσβεύσας, ἐν ταῖς κοιναῖς ὁμολογίαις τὴν Μεσσήνην κατ' ἰδίαν παρέλαβεν, ἣν ἀνάστατον οὖσαν ἔτη τριάκοντα Θηβαῖοι πάλιν ἀποκατέστησαν. *Item.* Corrigendus P. Danielis Codex, in quo corrupte *Eſſena* pro *Meſſena* legitur.

5 *Legatus in Perſas eſt profectus.*] Poſt miſſos ad Perſarum Regem Lacedæmoniorum & Athenienſium legatos de ſocietate ineunda. De hac legatione vide Plutarchum.

6 *Hæc fuit altera perſona Thebis.*] A ſcena ſumpta tranſlatio: habet & hoc proverbiale aliquid. *Longol.*

I Et

est cum adversa fortuna. Nam & initio (sicut ostendimus) exul patria caruit: [1] &, quum Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere, [2] legationisque jure satis tectum se arbitraretur, [3] quod apud omnes gentes sanctum esse consuesset, [4] à Tyranno Alexandro Pheræo, simul cum Ismenia comprehensus, [5] in vincula conjectus est.

1 *Et quum Thessaliam.*] Ad quam cum Ismenia amico suo profectus est. Diodorus: Παραλαβὼν Ἰσμηνίαν ἄνδρα φίλον μὲν ἑαυτῦ, θαυμαζόμενον δὲ ἐπ' ἀρετῇ, παρῆλθεν εἰς Θετταλίαν. xv. Plutarch. enumerat felices ejus successus in oppugnandis urbibus Thessalicis, & præcipue Larissa, quam brevi tempore in fidem suam recepit. *Keuch.* *In potestatem redigeret.*] Imperio Thebanorum adjiceret atque subjiceret. Curt. lib. IX. cap. 35. *Quas gentes redegit in potestatem.* Vellejus lib. II. cap. 37. *Et aliæ restitutæ populo Romano; aliæ tum primum in ejus potestatem redactæ, ut Syria, quæ tum primum facta est stipendiaria.* Idem cap. 94. *Cum legionibus ingressus Armeniam, redacta ea in potestatem populi Romani regnum ejus Artavasdi tradidit.* Curt. lib. IV. cap. 4. *magnam partem Asiæ in ditionem redegi meam.* Gebh.

2 *Legationisque jure.*] Nulla legationis fit mentio neque apud Diodorum, neque Plutarchum. Diodorus hoc tantum scribit, Pelopidam & Ismeniam, cum Alexandro Pherarum tyranno obviam facti essent, temere & sine ulla probabili ratione ab eo comprehensos esse, & in custodiam datos. Verba Græca non adscribam; sunt autem lib. xv. *Lambin.*

3 *Quod apud omneis genteis sanctum esse consuesset.*] De sanctimonia Legatorum multa passim Josephus lib. xv. Antiquæ historiæ, ubi ait, commune esse ipsis cum Angelis Dei nuntiis nomen. Varro lib. III. de Ling. Latina; *Sancta sunt corpora Legatorum.* Diodorus Siculus in excerptis Peiresianis n. 248. τῆς ἀδείας vocat τῆς πρεσβευτῶν ἀσυλίας. Statius Papin. lib. II.

—— *sanctum populis per secula nomen Legatum.* ——

Cicero Verrina III. *Legatorum jus divino humanoque vallatum præsidio, cujus tam sanctum & venerabile nomen esse debet, ut non modo inter sociorum jura sed & hostium tela incolume versetur.* Plura congessit Grotius in Annot. ad cap. 18. lib. II. de Jur. Bell. ac Pac. Hinc apud Romanos per feciales cavebatur; ut, si legati à quovis populo aut gente violati essent, hi dederentur, qui jura gentium temere violassent. Vide Alexandrum Neapolitanum lib. V. cap. 3. Genial. dierum. *Keuchen.* Quales sunt olim habiti populi quidam, ut Elei. Et apud Romanos Tribuni plebis libera republica; postea Imperatores, & etiam Κήρυκες. Dio Chrysostomus, πολὺ τῶν σπονδοφόρων καὶ τῶν κηρύκων ἱερώτερος. *Casaubon.* Mendose Longol. & Magius *factum*, ediderant. *Schott.*

4 *A tyranno Alexandro Pheræo.*] Editio, quam Parisii dederunt, omittit præpositionem. *Alexander Pheræus*, lib. VI. Prologorum ad historias Philippicas Pompeji Trogi, vocatur *Epireus.* Sed emendandum *Pheræus*, qui Plutarcho in Pelopida Ἀλέξανδρος Φεραῖος. Quod & apud Diodorum retinendum libro xv. 67. Vbi mendose legitur, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, pro Φεραίου. Et confirmant tempora sub annum videlicet IV. Olymp. CII. *Keuch.*

5 *In vincula conjectus est.*] Vide supr. in Miltiade. Scævola in l. 4. §. item qui ad Jul. Majest. Qui confessum in Judicio reum & propter hoc in vincula conjectum emiserit. Vlpian. l. 5. de Cust. & exhibit. reor. *Non esse in vincula conjiciendum eum.* Savaro.

est. Hunc Epaminondas recuperavit, [1] bello persequens Alexandrum. Post id factum nunquam is animo placari potuit in eum, à quo erat violatus. Itaque persuasit Thebanis, ut subsidio Thessaliæ proficiscerentur, tyrannosque ejus expellerent. Cujus belli quum ei summa esset data, eoque cum exercitu profectus esset, non dubitavit, [2] simul ac conspexit hostem, confligere. In quo prælio Alexandrum ut animadvertit, [3] incensus ira, equum in eum concitavit, proculque digressus à suis, [4] conjectu telorum confossus cecidit. Atque hoc [5] secunda Victoria accidit: nam jam inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto [6] omnes Thessaliæ civitates interfectum Pelopidam [7] coronis aureis & statuis æneis, liberosque ejus multo agro donaverunt.

1 *Bello persequens Alexandrum.*] Cujus gerendi ratio adhibita fuit, ut tyrannis impetratis xxx. dierum induciis Pelopidam liberaret. *Plutarch.*

2 *Simul ac conspexit hostem, confligere.*] Sic & Plutarchus: Ὡς δ' οὖν εἰς Φάρσαλον ἐλθὼν ἤθροισε τὴν δύναμιν, εὐθὺς ἐβάδιζεν ἐπὶ τὸν Ἀλέξανδρον. *Lamb.* Habebat autem Alexander militum amplius xx. millia; ut tradit Diodorus Siculus.

3 *Incensus ira, equum in eum concitavit.*] Plutarchus ob id factum, Pelopidæ temeritatis notam inurit. *Mag.*

4 *Conjectu telorum confossus, cecidit.*] Plutarchus: Οἱ δὲ πολλοὶ τοῖς δόρασι πόῤῥωθεν διὰ τῶν ὅπλων τύπτοντες αὐτὸν, κατετραυμάτιζον. *Lambin.*

5 *Secunda Victoria.*] Ita edunt omnes: notat tamen Lambinus placere magis *secunda pugna.* Sed legendum *secunda Victoria*; propitia Victoria, cum jam se inclinasset ad Thessalos victoria. Rombertus Titius lib. IV. Controv. loc. cap. 8. conjecerat *Secuta Victoria.* Curtius lib. IV. *Aristander in candida veste praibat preces regi Jovem, Minervam Victoriamque propitianti.* Justinus lib. V. 4. *Hunc quasi de cælo missum, & ut ipsam Victoriam contuentur.* Gebh. Schott.

6 *Omnes Thessaliæ civitates.*] Quibus honoribus & studiis prosecuti sint Pelopidæ funus & mortem, docet Plutarchus in vita non minus eleganter quam copiose. *Longol.*

7 *Coronis aureis.*] Quæ mortuis imponi solitæ, ut è Cicerone pro L. Flacco & Aristophane Comico docet Pet. Victorius lib. II. Var. Lect. cap. 7. *Schott.* Στεφάνους ἐπινικίους intelligit Paschalius de Coronis lib. VII. cap. 5. Alias etiam in coronis mortuorum aureæ memorantur. Sic honoris ergo, auream coronam Castricio mortuo imponendam Pergamenos decrevisse, auctor est Cicero in Orat. pro Flacco, cap. 31. Vide Kirchmannum de Funer. l. I. *Boecl.*

AGE-

AGESILAVS.

XVII.

1. AGESILAVS Lacedæmonius, cum à cæteris ſcri- 1
ptoribus, tum eximie 2 à Xenophonte Socratico collaudatus eſt. 3 eo enim uſus eſt familiariſſime. Hic primum de regno 4 cum Leotychide fratris filio habuit contentionem. Mos eſt enim à majoribus Lacedæmoniis traditus, 5 ut duos haberent ſemper reges, nomine magis quam imperio, ex duabus familiis 6 Proclis & Euruſthenis, qui

1 AGESILAVS.] In veteribus ſcriptum erat *Hageſilaus* per aſpirationem. *P. Daniel.* In aliis *Ageſilas:* Quod idem ac *Ageſilaus.* Keuchen. Sic Iolaus, Iolas; Arceſilaus, Arceſilas; Menelaus, Menelas; Ageſilaus, Ageſilas. Ita quoque Græci Ἀγεσίλας & Ἰόλας. *Salmaſ.* De quo nugaciſſimas ineptias effutierunt ad Athenæum interpretes. Vide *Caſaub.* cap. 9. lib. xv. De hoc Ageſilao, Xenophon. Herodotus lib. 7. Athenæus. Valer. Juſtin. Plutarch. Polyænus. Frontinus ſupra in Chabriâ. *Savaro.* adde Ciceronem, Pauſaniam, Diodorum, Polybium, Ælianum Var. Hiſt. 7, 13. 20, 14. *Boecl.*

2 *A Xenophonte Socratico.*] Exſtat laudatio hæc præſtantiſſimi Philoſophi ac Ducis, Socratis cum Platone auditoris. Meminit Cicero lib. v. epiſt. XII. ad Luceium. Scripſit & Plutarchus de vita Ageſilai, itemque apophthegmata præter Laconica. Simultatem autem cum Platone exercuiſſe, multis colligit argumentis Athenæus lib. XI. & Agellius lib. XIV. cap. 3. Hic tamen falſo efficere conatur, neutrum alterius odii cauſſa meminiſſe, cum Xenophon in ἀπομνημονευμάτων lib. III. ejus meminerit, ut ante Muretum lib. v. cap. 14. Var. Lect. notavit Laërtius in Platonis vita. *Schott.*

3 *Eo enim uſus eſt familiariſſime.*] Dubium eſt, utrum dicat Probus, Xenophontem uſum eſſe Ageſilao familiariſſime, an Ageſilaum Xenophonte. Mihi quidem videtur illud potius. *Lamb.* Vide *Plut.* in Apophth. Lacon. Aliam reddit cauſam Themiſtius Orat. ad Cæſarem, idcirco Ageſilai vitam literis mandaſſe, quod ejus opera à Spartanis agro donatus eſſet. *Schott.*

4 *Cum Leotychide fratris filio.*] Sic Xenophon in Ageſilao: Ἐρισάντων περὶ τῆς ἀρχῆς Λεωτυχίδα μὲν ὡς Ἄγιδος ὄντος υἱοῦ, Ἀγησιλάου ὡς Ἀρχιδάμου. *Lambin.*

5 *Ut duos haberent ſemper Reges.*] Infra de Regibus: *Lacedæmonius autem Ageſilaus nomine, non poteſtate fuit Rex, ſicut cæteri Spartani.* Ad quem locum obſervavimus cauſam duorum regum, ut à Panegyrico ſcriptore promitur ad Maximianum. Vide ſis etiam Lipſium ad Velleium, & Alexand. ab Alexandro lib. IV. Gen. Dier. cap. 23. *Keuch.* Quod exemplum ſecuti & alii in Græcia. Simile quid Pauſanias de Argivis in Corinthiacis. Talia regna negat Ariſtoteles conſtituere propriam ſpeciem gubernationis, quia ſcilicet partem tantum faciunt in republica optimatium aut populi. Lege *Grotium* lib. I. de Jure Belli ac Pacis cap. 3.

6 *Proclis & Euryſthenis.*] Has tamen familias Plutarchus in Lyſandro, & apophth. Laconicis, *Eurytiontidas & Agidas* vocat. Dicit autem Probus, *ex duabus familiis*, quia plures erant Heracli-

qui principes [1] ex progenie Herculis, Spartæ reges fuerunt. [2] Harum ex altera, in alterius familiæ locum [3] fieri non licebat. Itaque [4] uterque suum retinebat ordinem. [5] Primum ratio habebatur, [6] qui maximus natu esset ex liberis ejus, qui regnans decessisset. Sin is virilem sexum non reliquisset, tum deligebatur, qui proximus esset propinquitate. [7] Mortuus erat Agis rex, frater Agesilai; filium reliquerat Leotychidem, [8] quem ille vivens non agnorat; eundem, [9] moriens, suum esse dixerat. Is de honore regni cum Agesilao suo patruo contendit: neque id,

clidarum familiæ præter has, sed tamen regni exortes. *Magius.* Horum successionis catalogum ab Hercule enumerat Pausanias. De his quædam etiam à Cicerone scribuntur, lib. de Divinat. II. Miror autem Ciceronem & Probum à Græcis in nominis finitione dissentire. Etenim illi non *Proclum*, sed Προκλῆν scribunt. *Long.* Quæ scriptura omnium verissima & genuina. Longolius, quem secutæ plerumque Editiones vulgatæ, *Procli* legit, non *Proclis.* Atque eodem modo Parisiensis. Sic *Periclus* & *Neoclus* dixerunt, cum in Græco sit Περικλῆς & Νεοκλῆς. Sed aliud mendum est apud alios in nomine Προκλῆς, pro quo plerique Πατροκλῆς. Quod repugnat Historiæ, tempori, circumstantiis. Vnde corrigendus Suidas in Λυκοῦργος· Λυκοῦργος σπαρτιάτης Πατροκλέους ἀπόγονος. Lege Προκλέους. Sic Plato l. III. de Legibus: Λακεδαιμόνιος δὲ Πατροκλῆς καὶ Εὐρυσθένης, pro Προκλῆς. *Keuchenius.*

1 *Ex progenie Herculis.*] Prima scilicet, quam longo Regum ordine, à Leonida & ejus majoribus enumerat Herodotus, VII. Musa. Vnde apud Vatem Lyricum Odâ x.

Ὀλβία Λακεδαῖμον,
Μάκαιρα Θεσσαλία πατρὸς
Δ' ἀμφοτέραις ἐξ ἑνὸς
Ἀρισομάχου γένος Ἡρακλέος βασιλεύει.

Keuchen.

2 *Harum ex altera.*] *Horum* scriptus Codex, ut ad personas non familias referatur. *Schott.*

3 *Fieri non licebat.*] Qui erat ex familia Proclidarum, seu Eurypontidarum, non poterat rex fieri in locum ejus, qui fuisset ex familia Eurysthenidarum seu Agidarum, neque contra. *Lamb.*

4 *Vterque.*] *Vtraque* Vltraj.

5 *Primum ratio habebatur.*] Vetusta lectio quam & suo more fideque summa Savaro amplectitur. Magius, *Primus in eo habebatur.* Longol. *primum ideo habebat.* nata scripturæ varietas è notarum compendiis. *Schott.*

6 *Qui maximus natu esset.*] Idem testatur Herodotus lib. VI. *Mag.*

7 *Mortuus erat Agis.*] *Hagis* Codex P. Danielis. De morte Agidis & sepultura lege Xenophontem lib. III. de reb. Græc.

8 *Quam ille vivens non agnorat.*] Nam Alcibiadis putabatur filius; stupri enim consuetudinem cum Timea uxore Agidis Alcibiades commiserat. vid. quæ notavimus in Alcibiad. *Long.* Lege quæ de hoc adulterio retulit Athenæus libro XII. cap. 16. & scripta reliquit Plutarchus in Alcibiade, Lysandro & Agesilao. Vt autem ab Agide filius nuncuparetur, lachrymis Leotychides impetravit. auctor Pausanias. *Mag.*

9 *Moriens suum.*] Quo pacto id lacrymis Leotychides consecutus sit docet Pausanias. *Longol.*

1 *Ly-*

id, quod petivit, consequutus est. Nam [1] Lysandro suffra- 2
gante, homine, ut ostendimus supra, factioso, & his temporibus potente, Agesilaus antelatus est. Hic, simul atque imperii potitus est, persuasit Lacedæmoniis, ut exercitum emitterent [2] in Asiam, [3] bellumque regi facerent, [4] docens, satius esse in Asia, quam in Europa dimicare. [5] Namque fama exierat, Artaxerxem [6] comparare classem, pedestresque exercitus, quos in Græciam mitteret. Data potestate, [7] tanta celeritate usus est, ut prius in Asiam cum copiis

1 *Lysandro suffragante.*] Puerum enim Agesilaum Lysander amaverat, ut Plutarchus in Lysandro & Agesilao testatur. *Idem.*

2 *In Asiam.*] Quo Græcos incolentes in libertatem vindicaret. Plutarchus in apophth. & alibi. Aliam tamen causam affert probus, nisi forte potius illa occasio belli fuerit. *Idem.* *Vt exercitum emitteret in Asiam.*] Nempe in hosticum & ipsius hostis sinum ac viscera transferendum; non autem ad socios & confœderatas provincias. Infra Annib. ubi Antiocho suadet, ut propius Tiberim quam Thermopylas de summa Imperii dimicaret. Vt cætera taceam; *Res hostis, in cujus sinum irruptio facta est, consumentur. territorium detondebitur, atque ita miles noster copiis hostis se alet & sustentabit.* Hanc mihi rationem approbavit Xenophon Agesilao, *καὶ τὸ τἀκεῖνυ* (Persæ) *δαπανῶντα μᾶλλον ἢ τῶν Ἑλλήνων βύλεσθαι.* Hoc consilium quoque fuit Timoleontis apud Diodor. lib. XVI. *Ἔδοξε δ' αὐτῷ τὰ τὸν πρὸς Φοίνικας ἀγῶνα συςήσασθαι κατὰ τὴν τῶν Καρχηδονίων ἐπικράτειαν, ὅπως τὴν μὲν τῶν συμμάχων χώραν ἀσινῆ διαφυλάξῃ, τὴν δ' ὑπὸ τὺς βαρβάρυς ὖσαν καταφθείρῃ.* Et Darii ibid. lib. XVII. qui post Philippi excessum contendebat molem belli ex Asia in Europam atque Macedoniam derivare. Justin. lib. XIII. c. 6. *Quibusdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipsum fontem & caput regni.* Vide eundem lib. XXXI. cap. 5. verbis Annibalis. *Gebhard.*

3 *Bellumque regi facerent.*] Tacit. 3. Ann. 18. *Quando M. Antonii, qui bellum patriæ fecisset nomen maneret.* Justin. lib. 3. *Peloponnenses immiserunt, qui bellum Atheniensibus facerent.* Idem.

4 *Docens, satius esse in Asia, quam in Europa dimicare.*] Sic Xenophon in Agesilao: *Κάλλιςον δὲ πάντων ἐκρίνετο, μὴ περὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ περὶ τῆς Ἀσίας τὴν ἀγῶνα καθιςάναι.* Non laudat tamen Isocrates hunc Agesilai conatum, in Orat. ad Philippum; eo, quod non prius Græcos inter se conciliarit, quam Regi Persarum bellum inferret. *Lamb.*

5 *Namque fama exierat.*] *Erat*, Vetus Codex & Vltrajectinus. Illud vero infra in Hannibale: *Magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam.* Sueton. in Nerone: *Exiit opinio, &c.* Græci similiter dicunt *λόγος ἐξέπεσε*, ut ad Suetonium notavit Casaubonus. *Schott.*

6 *Comparare classem.*] Ms. *classes.* Ita loquitur paullo post, & supra Miltiade. Græci dicunt *ἑτοιμάζειν* vel *κατασκευάζεσθαι.* Cæsar 7. de Bello Gall. cap. 12. *Præsidium Genabi tuendi caussa, quod eo mitterent, comparabant.* Gebh. Incidit hoc bellum in Olympiad. XCVI. annum I.

7 *Tanta celeritate usus est.*] Qua maximæ res conficiuntur. Vegetius lib. IV. de Re Milit. cap. 31. *In rebus bellicis celeritas amplius solet prodesse quam virtus.* Justin. lib. XI. c. 2. f. *Quibus motibus occursurus tanta celeritate instructo paratoque exercitu Græciam oppressit, ut quem veni-*

piis pervenerit, quam regii satrapæ eum scirent profectum. Quo factum est [1] ut omnes imparatos imprudentesque offenderet. Id ut cognovit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter præfectos habebat regios; [2] inducias à Lacone petivit, simulans se dare operam, ut Lacedæmoniis cum rege conveniret: re autem vera ad copias comparandas; [3] easque impetravit trimestres. Juravit autem uterque, se sine dolo inducias conservaturum. In qua pactione, [4] summa fide mansit Agesilaus. [5] Contra ea, Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit. Id etsi sentiebat Laco, tamen jusjurandum servabat, multumque in eo consequi se dicebat, quod Tissaphernes perjurio suo & homines [6] suis rebus abalienaret, & deos sibi iratos redderet. Se autem [7] servata religione confirmare exercitum,

venire non senserant, videre se vix crederent. Vide Cæsar. lib. VI. Comment. de Bello Civil. cap. 30. Celeritas quoque parit admirationem & terrorem. Diodor. lib. XVII. de Alexandro Magno: ἡ γὰρ ὀξύτης, inquit, τῦ νεανίσκυ καὶ διὰ τῶν πραξέων ἐνέργεια τὺς ἀλλοτριοφρονῦντας μεγάλως ἐξέπληττε. Quem locum videtur respexisse Trogus apud Justin. lib. XI. cap. 3. *Contemptum hostis in admirationem vertentes, pueritiamque Alexandri spretam antea supra virtutem veterum ducum extollentes.* lib. II. cap. 3. *Scythas cum tanta celeritate venire rex* (Ægypti Vexoris) *addidicisset, in fugam vertitur.* Gebhardus.

1 *Ut omnes imparatos, imprudentesque.*] Vitiose Longolius edidit, *ut omnes imperatores imparatos, imprudentesque.* Conjungit autem in Datame, *imparatum, imprudentemque*, ad quem locum plura Savaro. *Schott.*

2 *Inducias à Lacone petivit.*] Plutarchus: Ἐπεὶ δὲ Τισσαφέρνης ἐν ἀρχῇ μὲν φοβηθεὶς τὸν Ἀγησίλαον, ἐποιήσατο σπονδὰς, &c. Fuerunt illæ trium mensium, ut tradunt Xenophon lib. III. in Ages. & Polyænus II. Strategematum: qui adjungunt simul conditiones jurejurando inter utrumque initas. *Keuch.*

3 *Easque impetravit trimestres.*] Excerpta, *trimenstres:* ἀρχαϊκῶς. *Keuch.*

5 *Summa fide mansit Agesilaus.*] *Manere in fide* est ἐμμένειν τοῖς ὅρκοις. Vel ἀναμένειν τὴν προθεσμίαν. Hæc locutio purissimam respicit antiquitatem. Eumene: *Quam cum imperasset, in fide non mansit.* Cæsar lib. I. Comm. de Bell. Gall. cap. 36. *Neque iis neque eorum sociis injuria bellum illaturum, si in eo manerent, quod convenissent.* M. Tullius Attico: *Quod verita sit, ne Latinæ in officio non manerent, & in montem Albanum hostias non adducerent.* Et Tuscul. *Earum bestiarum quæque suum tenens munus manet in lege Naturæ.* Gebh.

5 *Contra ea, Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit.*] Atqui hoc salva factionis fide facere potuit. Nam juris gentium est contra lædentem sibi consulere. At si interpretantur Græculi stare jurejurando; contra paratum perstare imparatum ac velle offensioni patere, perjurii crimini Tissaphernes non potest eximi. Quod secus est. *Idem.*

6 *Suis rebus abalienaret.*] Id est, à suis rebus alienaret. Licebat & repetita præpositione ita dicere: quo de genere alias. *Lambin.*

7 *Servata religione.*] Id est, servato jure-

citum, quum animadverteret deorum numen facere secum, [1] hominesque sibi conciliari amiciores, quod iis studere consuessent, quos conservare fidem viderent. Post- 3
quam induciarum præteriit dies, barbarus non dubitans, quod ipsius erant [2] plurima domicilia in Caria, & ea regio his temporibus multo putabatur locupletissima, eo potissimum hostes impetum facturos; omnes suas copias eo contraxerat. [3] At Agesilaus in Phrygiam se convertit, eamque prius depopulatus est, quam Tissaphernes usquam se moveret. Magna præda militibus locupletatis, [4] Ephesum hyematum exercitum reduxit, atque ibi [5] officinis armo-

jurejurando. Cicero pro Fonteio, *religio jurisjurandi.* Idem.

1 *Hominesque sibi conciliari.*] Propria quædam Nepoti in loquendo est indoles, quam qui non attendunt, eam eunt perversum, quod creberrime facit Lambinus. Nam heic quoque delevit vocem *amiciores* restitantem in omnibus tam scriptis, quam editis. *Gebhardus.*

2 *Plurima domicilia.*] Et in eis horti amœnissimi, arboribus undique magno sumptu conquisitis, & cæteris rebus ad voluptatem & delicias summo artificio comparatis instructi. Diodor. lib. XIV. *Lambin.*

3 *At Agesilaus in Phrygiam.*] Xenophon lib. III. de reb. Græciæ: Ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Καρίαν ἰέναι, εὐθὺς εἰς τἀναντία ἀποστρέψας, ἐπὶ Φρυγίας ἐπορεύετο, καὶ τάς τε ἐν τῇ πορείᾳ πόλεις κατεστρέφετο, καὶ ἐμβαλὼν ἀπροσδοκήτως, παμπλήθη χρήματα ἐλάμβανε. Sic Plutarchus in Agesilao. Polyænus & Frontinus in Lydiam pervasisse, eamque diripuisse testantur. Polyænus II. Strat. Ὁ δὲ Λάκων κατέδραμε Λυδίαν, καὶ λείαν πολλὴν κατήλασεν. Frontinus lib. I. cap. 8. *Agesilaus Lacedæmonius, cum inferret bellum Tysapherni, Cariam se petere simulavit; quasi aptius locis montuosis, adversus hostem equitatu prævalentem pugnaturus. Per hanc consilii ostentationem advocato in Cariam Tysapherne; ipse Lydiam, ubi caput hostium regni erat, irrupit: oppressisque qui illic agebant, pecunia regia potitus est.*

4 *Ephesum hyematum exercitum reduxit.*] Xenophon lib. III. de reb. Gr. & in Agesilao: Ἐπειδὴ δ' ἔαρ ὑπέφαινε, συνήγαγε πᾶν τὸ στράτευμα εἰς Ἔφεσον. Causam autem cur longius non sit progressus, hanc affert, quia exta sacrificanti parum læta fuerant, victimæ sine fibris exstiterant. Quod & à Diodoro lib. XIV. relatum est. Præterea cognovit, se, nisi equitatum haberet, barbaris imparem futurum; idcirco equitatum sibi esse comparandum existimavit. Xenophon lib. III. de reb. Græc. *Lambin.*

5 *Officinis armorum institutis.*] In urbe nempe valida atque opificibus abundante. Tacit. II. Hist. cap. 82. *Destinantur validæ civitates exercendis armorum officinis.* Cæsar. lib. I. Civil. capite 34. f. *Armorum officinas in urbe instituerant.* Hirtius de bello Alexandrino cap. 2. *Nec minus in urbe maxima armorum erant institutæ officinæ.* Alioqui proportione quadam civitatibus arma imperata in magnis bellorum apparatibus. Cæsar lib. VII. de Bello Gall. cap. 4. *Vercingetorix armorum quantum quæque civitas domi; quodque ante tempus efficiat, constituit.* Gebh.

1 magna

armorum institutis, [1] magna industria [2] bellum apparavit: & quo studiosius armarentur, [3] insigniusque ornarentur, [4] præmia proposuit, quibus donarentur, quorum egregia in ea re fuisset industria. Fecit idem in exercitationum

1 *Magna industria bellum apparavit.*] Equos cum sessoribus eo bello extorsit ditioribus, qui vacationem militiæ impetrabant misso vicario milite. Auctor Plutarchus in Vita & Apophthegmatis Lacon. *Schott.*

2 *Bellum apparavit.*] Msl. *apparuit.* In Hannib. *cum in apparando acerrime esset occupatus.* In Eumene: *Apparatus Antigoni.* In Alcib. *id cum appararetur.* Justin. lib. 6. *magnus igitur amborum apparatus belli.* Oros. 2. cap. 6. *in ipso apparatu concidit.* Savaro.

3 *Insignius ornarentur.*] Reprehendunt hoc alii belli periti *cum victoria non armorum decore, sed ferri virtute quaratur.* Alexander M. apud Justin. lib. XI. cap. 13. Neque hoc sine morsu, quod Charidemus Atheniensis ad Darium de ipsius copiis: *Nitet*, inquit, *purpura, aurumque fulget armis & opulentia.* Curt. lib. III. cap. 6. Et plerumque imbelles adornatis pictisque armis inclusi sunt. Idem ibid. c. 38. *Illyrios vero & Thracas rapto vivere assuetos, aciem hostium auro purpuraque fulgentem intueri jubet, prædam non arma gestantem: irent & imbellibus fœminis aurum viri eriperent.* Pharasmanes apud Tacit. lib. VI. cap. 34. *Simul horridam suorum aciem, picta auro Medorum agmina, hinc viros, inde prædam ostendere.* Alexander apud Justin. lib. XI. cap. 13. f. *Hortatur spernant illam aciem auro & argento fulgentem, in qua plus præda quam periculi sit.* Tacit. Agric. c. 32. *Ne terreat vanus adspectus & auri fulgor atque argenti, quod neque tegit neque vulnerat.* Liv. lib. X. cap. 39. *Non enim cristas vulnera facere, & per picta atque aurata scuta transire Romana pila.* Sed frivolum est putare, auro atque argento adornata ab Agesilao arma; ferro fulgor atque terror fuerunt addita, quibus mentes simul visusque perstringerentur hostium. Onosander ἐσμηγμέναι γὰρ αἰχμαὶ καὶ λαμπρὰ ξίφη, καὶ πρὸς ἄλληλα παραμαρμαίροντα πρὸς ἀνταύγειαν ἡλίου δεινὴν ἀστραπὴν πολέμου ἀντιπέμπει. Præter ista fulgentia atque nitida arma militi alacritatem addunt & fiduciam augent: Rubigine vero ac situ squallentia animos dejiciunt. Alexander apud Curt. lib. X. c. 2. *Lignea enim vasa desiderant & ex cratibus scuta rubiginemque gladiorum. Hoc cultu nitentes vos accepi.* Porro auri atque argenti in armis fulgorem non semper apud imbelles conspici documento est Julius Cæsar, de quo Sueton. lib. I. c. 67. *Jactare solitus milites suos etiam unguentatos bene pugnare posse. Habebatque tam cultos, ut argento & auro politis armis ornaret: simul & ad speciem, & quo tenaciores eorum in prælio essent, metu damni.* Quæ verba vertit Polyæn. lib. VIII. Καῖσαρ τοῖς στρατιώταις παρήγγελεν ὅπλα ἔχειν ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ πεποικιλμένα. μάλιστα μὲν κόσμου χάριν. οὐχ ἥκιστα δὲ ὅπως καὶ οἱ στρατιῶται τὰ πολύτιμα περιμάχητα ἡγοῖντο. Nec non Samnites, quibus ignaviam mollitiemve ne ipse Romanus objecerit, aureis atque argenteis armis se hosti obtulerunt. Flor. lib. I. c. 16. *Pro hac urbe, regionibus Populus Romanus Samnites invasit, gentem, si opulentiam quaras, aureis & argenteis armis, discolori veste usque ad ambitum armatam.* Concludendum igitur cum Floro: *Tales esse milites, qualis sit Imperator;* sive pictis atque adornatis, sive torvis ferro atque ære fulgentibus armis utantur. lib. II. cap. 18. *Gebhard.*

4 *Præmia proposuit.*] Peltastis quoque & sagittariis. *Xenophon* lib. III. De hippodromis, jaculatoribus, & aliis exercitationum generibus fuse Xenophon eodem libro.

1 Et

num generibus, ut qui cæteris præstitissent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut & ornatissimum, [1] & exercitatissimum haberet exercitum. [2] Huic quum tempus esset visum copias extrahere ex hybernaculis, vidit, si, quo esset iter facturus, palam pronunciasset, hostes non credituros, aliasque regiones occupaturos, nec dubitaturos aliud esse facturum ac pronunciasset. Itaque [3] quum ille Sardeis se iturum dixisset, Tissaphernes [4] eandem Cariam defendendam putavit. In quo quum eum opinio fefellisset, victumque se vidisset consilio, [5] sero suis præsidio profectus est: nam quum illo venisset, jam Agesilaus multis locis expugnatis, [6] magna erat præda potitus. Laco autem quum videret [7] hostes equitatu superare, [8] nunquam

1 *Et exercitatissimum haberet exercitum.*] Sidonius epist. 3. lib. III. *exercitum exercitatissimum stupor obruit.* Savaro.

2 *Huic quum tempus esset visum.*] Amplissimus Freinshemius olim legendum censuit: *Hinc cum tempus esset visum.* Boecler.

3 *Quum ille Sardeis se iturum dixisset.*] Polyænus lib. II. Strateg. in Agesilao Com. 9. Ἀγησίλαος ἐπὶ Σάρδεις ἐλαύνων καθῆκε λογοποιὲς, ὡς ἐξαπατῶν Τισσαφέρνην. Cur autem potissimum sese in Cariam irruptionem moliri sparsisset, caussas addidit Frontin. Scriptor prudentissimus & elegantissimus lib. I. cap. VIII. exempl. 12. *Agesilaus Lacedæmoniis, cum inferret bellum Tisapherni, Cariam se petere simulavit: quasi aptius locis montuosis, adversus hostem equitatu prævalentem pugnaturus. Per hanc consilii ostentationem, avocato in Cariam Tisapherne, ipse Lydiam, ubi caput hostium regni erat, irrupit, oppressisque, qui illic agebant, pecunia regia potitus est.* Gebhard.

4 *Eandem Cariam.*] Quam antea tutatus fuerat. *Xenoph. Plut.*

5 *Sero suis præsidio profectus.*] Quarto die postquam Agesilaus jam Lydiam ingressus ac populatus erat, ut tradit Xenophon iisdem locis. *Lambin.*

6 *Magna erat præda potitus.*] Xenophon: Πολλὰ τὰ ἐπιτήδεια τῇ στρατιᾷ εἶχε. aliter παρεῖχε. Hoc tantum, id est, multas res exercitui necessarias paravit. *Idem.*

7 *Hostes equitatu superare.*] Superiores esse, prævalere, ut loquitur Frontinus. Infra Hannib. *Superabatur navium multitudine, dolo erat pugnandum.* Cæsar lib. VII. Comm. cap. 65. *Cæsar quod hostes equitatu superiores esse intelligebat.* Græcis est ἱπποκρατεῖν. Diodor. lib. 18. Ἀντίπατρος, inquit, κρίνας ἐπὶ τῦ παρόντος ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ θεωρῶν τὺς πολεμίυς ἱπποκρατῦντας, τὴν μὲν διὰ τῶν προσχώρησιν ἀπέγνω. Gebh.

8 *Nunquam in campo sui fecit potestatem.*] Vbi equitatus solum utilis, & fugientibus omne præcidit effugium ac facile ordines peditum rumpit. Myronides Atheniensis, Ὁρᾶτε, ἔφη, τὸ πεδίον. ὡς ἐν πεδίῳ τοσύτῳ πολεμίων ἵππυς ἐχόντων, εἰ μὲν φεύγομεν, ἀνάγκη διωκόντων ἱππέων ἁλῶναι. apud Polyæn. lib. I. Quæ congruunt cum Orontis strategemate lib. I. Πρῶτον μὲν δὴ προσέταξε τοῖς Ἕλλησιν ἐπιστραφῆναι, καὶ ἰδεῖν τὸ πεδίον ἡλίκον ἐμφανίζων ὡς ὐκ ἂν τις τὴν τάξιν λύσας τὺς ἱππέας διαφύγοι. *Gebh.* Conflixit tamen ad Mæandrum

quam in campo sui fecit potestatem, & his locis manum conseruit, quibus plus pedestres copiæ valerent. Pepulit ergo, quotiescunque congressus est, multo majores adversariorum copias: & sic in Asia versatus est, ut omnium opi-
4 nione victor duceretur. [1] Hic quum animo meditaretur proficisci in Persas, & ipsum regem adoriri, [2] nuntius ei domo venit [3] ephorûm jussu, bellum [4] Athenienses & Bœotios indixisse Lacedæmoniis; quare venire non dubitaret. In hoc non minus ejus pietas suspicienda est, quam virtus bellica. qui quum victori præesset exercitui; maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi; tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum, ut si privatus [5] in comitio esset Spartæ. [6] Cujus exemplum utinam imperatores nostri sequi voluissent. Sed illuc redea-

drum Agesilaus, quod videbat nondum peditatum hostium adesse: ut cum hostes, præmissi ab Agesilao equitatus, interea dum pedestreis copias instruit ac disponit, impetum satis fortiter excepissent, reliquo jam exercitu producto illi statim terga dederunt, & eorum alii in Mæandrum se præcipites egerunt, alii in fuga spem salutis posuerunt. Agesilaus autem castris hostium potitus est, & plusquam septuaginta talenta prædæ nactus est, & camelos tum primum barbarorum cepit, quos in Græciam abegit. *Lambin.*

1 *Hic cum animo.*] Mſ. Don. *Hic cum jam animo.*] Fortassis legendum, *in animo.* quomodo Terentius Adelph. I. I. 5. *in animo cogitare*, & mox vers. 15. *in animo instituere* dixit.

2 *Nuntius ei domo venit.*] Epicydidas. *Xenoph.* lib. IV. ἑλλ. *Plut.* Ἀγησιλ. Meminit etiam Diod. Siculus lib. XIV. sed nuntii nomen cum Cornelio reticet. *Keuchen.*

3 *Ephorûm jussu.*] Alii libri *missu.* Nam illi *jussu* substituerunt, qui de ejus integritate dubitarunt. *Gebhard.*

4 *Athenienses & Bœotios indixisse Lacedæmoniis.*] Suasu & auctoritate Cononis per Oratores Græciæ Persico auro corruptos, ad id adductos. Polyænus lib. I. in Conone Com. 3. Κόνων Φαρναβάζῳ συμμαχῶν Ἀγησιλάου τὴν Ἀσίαν πορθοῦντος, ἔπεισε Πέρσην χρυσίον πέμψαι τοῖς δημαγωγοῖς τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Vide sequentia. *Gebhard.* Justin. lib. 6. cap. 4. *Primi Thebani auxiliantibus Atheniensibus, bellum Lacedæmoniis intulere.*

5 *In Comitio.*] In loco, ubi comitia peragebantur. Livius lib. 40. cap. 29. *Id Scriba non accepit, libri in comitio, igne à victimariis facto, in conspectu populi cremati sunt.* Tacit. 13. cap. 58. *Ruminalis arbor in comitio.* Vtitur aliquoties Cicero pro Sextio, in Verrem. Xenoph. reddit ἐφορεῖον. *Gebhard.* Pro quo corrupte alii φορεῖον. Idem tradit, ad ipsum missam fuisse scytalen, quam semper in revocandis Imperatoribus suis adhibebant Lacedæmonii. Vide quæ supra ad Pausaniam notata sunt. *Keuchen.*

6 *Cujus exemplum utinam imperatoris nostri.*] Hæc perspicue in Cajum Julium Cæsarem dicuntur, qui invito Senatu & contra leges exercitum retinuit. Vnde natum est bellum civile inter eum & Pompejum. *Lambinus. Magius.*

1 Tan-

deamus. Agesilaus opulentissimo regno præposuit bonam existimationem, multoque gloriosius duxit, si institutis patriæ paruisset, quam si bello superasset Asiam. Hac igitur mente Hellespontum copias trajecit, [1] tantaque usus est celeritate, ut quod iter Xerxes [2] anno vertente confecerat, hic transierit triginta diebus. Quum jam haud longe abesset à Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses & Bœotii, [3] cæterique eorum socii, [4] apud Coroneam: quos omnes gravi prælio vicit. Hujus victoriæ vel maxima fuit laus, quod quum plerique ex fuga se [5] in templum Minervæ conjecissent, quæreretur que ab eo, quid his fieri vellet; [6] etsi aliquot vulnera acceperat eo prælio, & ira-

1 *Tantaque usus est celeritate.*] Imitatio aperta istius Xenophontis: Διαβὰς δὲ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπορεύετο διὰ τῶν αὐτῶν ἐθνῶν, ὧν περ ὁ Πέρσης τῷ παμπλήθει στόλῳ, καὶ ἣν ἐνιαυσίαν ὁδὸν ὁ βάρβαρος ἐποιήσατο, ταύτην μεῖον, ἢ ἐν μηνὶ, κατήνυσεν ὁ Ἀγησίλαος.

2 *Anno vertente.*] Id est, anni spatio. *Annus* vero *vertens* magnum annum Ciceroni significat, de quo nos non pauca lib. III. cap. 16. de Mundi exustione & die Judicii. *Mag.* Juvenalis:

—— *Et cum se verterit annus.*

Anno vertente confecerat.] Sic rectum fuit in membranis & plerisque editis. Perperam igitur & inconcinne posteriores διορθωταὶ non sine specie ἀπαιδευσίας receptam hactenus optimam scripturam, *anno vertente* mutandam censent in *anno inverso.* Vt sit *annus inversus* quod *vertens*, vel *annus tempus*, ut loquitur auctor in Themist. spatium scilicet annum, quo peractum iter & finitum, ἐνιαυσία ὁδός. Quod male dixeris doctorum judicio, qui accuratius distinxere inter *annum vertentem* & *inversum.* Nam *annus vertens* est *annus magnus* Ciceroni, ἐνιαυτὸς περιπλόμενος, non quidem qui *vertit*, sed qui *vertitur*; παθητικῶς, ut *annus volvens* dicebant Romani Græc. exemplo. *Inversus* vero est annus brumalis, quem vocant περιτροπέων. Nam τροπαὶ à Græcis *versura* & *reversiones* solis vocantur, à Latinis *bruma* & *solstitium.* Quod male huic argumento attribueris. *Keuchenius,*

3 *Cæterique eorum socii.*] Argivi, Corinthii, Ænianæ, Eubœenses & utrique Locri. Xenoph. lib. IV. ἑλλ.

4 *Apud Coroneam.*] Bœotiæ urbem. Emendandus Plutarchus, in quo mendose legitur, πρὸ τὴν Χαιρώνειαν, pro κορώνειαν. Justinus Agesilaum supervenisse pugnæ tradit, non ab initio interfuisse; quod contra omnium historiam. Incidit in Olympiad. XCVI. annum 2. *Keuchen.*

5 *In templum Minervæ.*] Cognomento *Itonia*, ut docet Pausanias Laconicis. Sic enim ille hac de re loquens: Ὡς δὲ ἐτράποντο οἱ Βοιωτοὶ καταφεύγουσιν ἄνδρες ἐξ αὐτῶν ἐς ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Ἰτωνίας. *Lambin.*

6 *Etsi aliquot vulnera acceperat.*] Præclarior moderatio est in victos, quo victor gravioribus injuriis & damnis est affectus. Laudatur eo nomine à Trogo apud Justin. fin. Philippus. *Cum Methonam, inquit, urbem oppugnaret, in prætereuntem de muris sagitta jacta dextrum oculum regis effodit: quo vulnere nec segnior in bellum, nec iracundior adversus hostes factus est: adeo ut interjectis diebus pa-*

& iratus videbatur omnibus, qui adversus arma tulerant, [1] tamen antetulit iræ religionem, & eos vetuit violari. Neque hoc solum in Græcia fecit, ut templa deorum sancta haberet, sed etiam apud barbaros summa religione [2] omnia simulacra arasque conservavit. Itaque prædicabat, mirari se, non sacrilegorum numero haberi qui supplicibus eorum nocuissent; aut non gravioribus pœnis affici, qui religionem minuerent, quam qui fana spoliarent.

5 Post hoc prælium collatum est omne bellum circa Corinthum, ideoque [3] Corinthium est appellatum. Hic quum una pugna [4] decem millia hostium Agesilao duce cecidissent: eoque facto opes adversariorum debilitatæ viderentur: [1] tan-

pacem deprecantibus dederit: nec moderatus tantum, verum etiam mitis adversus victos fuerit. Alioqui victoria mitis vel cruenta est, prout minora vel atrociora in ea elaboranda pericula fuerunt subeunda. Justin. lib. I. cap. 7. *Sed quanto bellum minoris periculi, tanto & mitior victoria fuit.* Florus lib. II. cap. 8. f. *Antiocho victo, & supplici pacem atque partem regni dari placuit, eo libentius, quod tam facile cessisset.* Curt. lib. IV. cap. 57. *Ira quoque accensus, quod duo in obsidione urbis ejus vulnera acceperat.* Vide reliqua. Cæsar lib. II. Civil. cap. 13. *Cæsar per literas Trebonio magnopere mandaverat, ne per vim opidum expugnari pateretur; ne gravius permoti milites & defectionis odio, & contemptione sui, & diutino labore omnes puberes interficerent.* Tacit. lib. IV. Annal. *Infensus miles memoria laborum, & adversum eludentes optatæ toties pugnæ, se quisque ultione & sanguine explebant.* Gebh.

1 *Tamen antetulit iræ religionem.*] Cum de omni humana ope desperabatur, à victis confugiebatur ad Deorum templa atque aras, ut eorum veneratione ac majestate motus Victor impetum iracundiæ frangeret, victique crudelitati subtraherentur. Et cum sanctitas morum Deique timor inter mortales adhuc vigerent, quamvis vi urbem ingressus Victor repugnantes omnes juberet trucidari, tamen illis parci præcepit, qui ad Deorum templa confugissent. Curt. lib. IV. cap. 40. *Alexander exceptis, qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemque tectis injici jubet.* Victis autem nulla alia de caussa, qui in Deorum templa confugerant, parcitum fuit, nisi respectu & reverentia erga Deos. Diodor. lib. XIII. ὥστε τῶν λοιπῶν ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἀσεβεῖν εἰς τὸ δαιμόνιον, διασωζόντων τοὺς εἰς τὰ ἱερὰ καταπεφευγότας. Tacit. l. III. Annal. cap. 61. *Mox Liberum Patrem Bello victorem supplicibus Amazonum, quæ aram insederant, ignovisse.* Idem.

2 *Omnia simulacra, arasque conservavit.*] *Consecravit* non recte Longolius. Confer cum his quæ de Agesilao M. Tullius ad Luceium commemorat l. V. epistol. 12. nullam sui imaginem neque fictam neque pictam poni voluisse. *Schott.*

3 *Corinthium est appellatum.*] Κορινθιακὸς πόλεμος, Pausaniæ, Diodoro & aliis. Notavitque ad Justini lib. VI. cap. 5. incomparabilis Bongarsius. Initium ejus cœpit Olymp. XCVI. anno I. *Keuchen.*

4 *Decem millia hostium.*] Sic Xenophon in Agesilao, & Plutarchus in Apophth. Reg. & in Agesilao. *Lamb.*

1 *Tan-*

[1] tantum afuit ab insolentia gloriæ, ut [2] commiseratus sit fortunam Græciæ, quod tam multi à se victi, [3] vitio adversariorum concidissent. Namque illa multitudine; si sana mens esset Græciæ, [4] supplicium Persas dare potuisse. Idem, quum adversarios intra mœnia compulisset, & ut Corinthum oppugnaret multi hortarentur; negavit id suæ virtuti convenire. Se enim eum esse dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobilissimas expugnaret Græciæ. [5] Nam si, inquit, exstinguere voluerimus qui nobiscum adversus barbaros steterunt, [6] nosmetipsi nos

1 *Tantum afuit ab insolentia gloriæ.*] Minime insolenter de tanta victoria gloriatus est: cum alioqui victoria inflet animum Dycis, ut supra in Pausania & Lysandro adnotabamus. Tacit. lib. IV. Histor. cap. 63. I. *Civilis & Classicus rebus secundis sublati.* Aurel. Victor Cæsarib. c. 39. *Quo prosperiore cedente metu ne hujusmodi ingenium magis ac magis victoria insolesceret.* Ergo elationem animi comitatur quoque Gloriatio. Cæsar lib. I. de Bello Gallico c. 14. *Quod sua victoria tam insolenter gloriaretur.* Modestiæ in successibus habet socios Agesilaum & alios. De Philippo Justin. l. IX. c. 4. *Hujus victoria callide dissimulata lætitia est. Denique non solita sacra Philippus illa die fecit, non in convivio risit; non ludos inter epulas adhibuit; non coronas aut unguenta sumpsit; & quantum in illo fuit, ita vicit, ut victorem nemo sentiret.* De Timoleonte Nepos: *Nihil unquam neque insolens neque gloriosum ex ore ejus exiit.* De Annibale Plutarch. in Marcello: οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, οὔτε ἀπ' ὄψεως τὸ χαῖρον. Compositum mentis ac vultus Agesilai habitum ita describit Xenophon: οὐκ ἐφησθεὶς φανερὸς ἐγένετο. Plutarch. οὐκ ὤφθη περιχαρὴς οὐδὲ ἐπηρμένος. *Gloria* pro gloriatio. P. Syrus:

Cito ignominia fit superbi gloria.

Tacit. lib. I. Annal. cap. 8. *Plerique invisi sibi, sed jactantia gloriaque ad posteros.* Hæc prolixius deduxi, ut affligerem correctionem Lambini *insolenti gloria* suspicantis legendum. *Gebh.*

2 *Commiseratus sit fortunam Græciæ.*] Scipio quoque non insultasse, sed illacrymasse fertur excidio Carthaginis, quum jussu populi Rom. eam exscinderet. Generosum pectus non efferum, non insolens, sed in omni fortuna incerta rerum humanarum cogitans *Dolet quoties cogitur esse ferox.* Locc.

3 *Vitio adversariorum.*] Callida amolitio à se culpæ & damni communi Patriæ illati. Nam si Diodoro credimus; extitit Agesilaus φύσει δραστικὸς καὶ φιλοπόλεμος. Quare ne videatur impie ac scelerate iisdem sacris, linguæ commercio, cohærentes bello obtrivisse, illis versute culpam imputat. Vsus est hoc colore quoque supra Alcibiades. *Idem.*

4 *Supplicium Persas.*] Similis querela Lucani pr. lib. I.

Cumque superba foret Babylon spolianda tropæis
Ausoniis, umbraque erraret Crassus inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos?
Heu quantum potuit terra pelagique parari
Hoc, quem civiles hauserunt, sanguine, dextra! &c.

Quæ ex Agesilai dicto sumta esse, vir maximus in Not. ad eum locum observat.

5 *Nam si, inquit.*] Præclare hoc, sed paullo aliter, Xenophon eodem loco.

6 *Nosmetipsi nos expugnaverimus,*]

nos expugnaverimus, illis quiescentibus, quo facto, sine
6 negotio, quum voluerint, nos opprimerent. Interim accidit illa calamitas [1] apud Leuctra Lacedæmoniis: quo ne proficisceretur, quum à plerisque ad exeundum premeretur, [2] ut si de exitu divinaret, exire noluit. Idem, quum Epaminondas Spartam oppugnaret, [3] essetque sine muris oppidum; talem se imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille fuisset, Spartam futuram non fuisse. In quo quidem discrimine celeritas ejus consilii saluti

Invicem attriti sine negotio illorum dominationi patebimus. Nam dum uterque in alterum vindictæ cupiditate & odii rancore fertur atque intentus est, nihilque præterea aut metuit aut cogitat; sic externis hostibus per se ipsos ad interitum ac perniciem suam viam sternunt ac pandunt. Justinus lib. XVI. cap. 4. *Clearchus exilio facinorosior redditus & dissensionem populi occasionem invadendæ tyrannidis existimans.* Probe P. Syrus:

Ibi semper est victoria, ubi concordia est.

Et Græcus: Ἡ ὁμόνοια μάλιστα δὴ πάντας τοὺς βαρβάρους ἐνίκησεν. Tacit. de German. Morib. cap. 27. *Inde otium, donec occasione discordiæ nostræ, & civilium armorum, expugnatis legionum hibernis, & Gallias affectavere.* P. Syrus:

Seditio civium hostium est occasio.

Sallustius Oratione II. ad C. Cæsarem de Rep. ordinanda; *Qua tempestate urbi Romanæ fatum excidii adventarit, cives cum civibus manus conserturos; ita defessos & exsangues regi aut nationi prædæ futuros.* Pacuvius Hermione:

——— quantas hæc discorditas
Clades importet familiæ.

Gebhard.

1 *Apud Leuctra.*] Vide Epaminondæ Vitam. *Longol.* Accidit illa calamitas Olympiad. CII. anno 2. Sed observandum, in Epaminonda *apud Leuctram* dici, pro *Leuctra.* Quæ generum & numerorum Enallage in nominibus urbium à veteribus frequentata. Sic τὰ Ἱεροσόλυμα, & *Hierosolymam*: & *Hierosolymas* dicebant; ut *Leuctra, Leuctram, Leuctras.* Atque ita in cæteris. *Keuchenius.*

2 *Ut si de exitu divinaret.*] Ἔδοξε θεῶν τινὰ χρησμὸν εἰρηκέναι, inquit Diodorus. *Boecler.*

3 *Esseque sine muris oppidum.*] Ex præcepto Lycurgi. *Keuchen.* Viri enim Lacedæmone fortitudine sua pro mœnibus erant. Seneca Rhetor Suasor. II. ut nos quidem emendabamus: *Non est Sparta lapidibus circumdata. Ubi viros habet, ibi muros non habet.* Et mox: *Muri nostri arma sunt.* Schottus. Olim Græci urbes sine muris habuerunt, ut Thucydides in Procemio scriptum reliquit. Spartam nullis fuisse septam mœnibus, testantur Plato Dialogo VI. de Legibus, Plutarchus in Lysandro, in Apophth. & instit. Lacon. atque alii. Ovidius *Spartam immunitam* vocavit, sic enim ait Metamorph. X.

Cum Deus Eurotam, immunitamque frequentat Sparten.

Sed Livius lib IV. V. & VIII. Decadis quartæ, Spartam muris fuisse circumdatam demonstrat. Et lib. IX. ait, urbem hanc DCCC. annorum spatio nulla habuisse mœnia. Quando primum Spartani armis diffisi, urbem murorum præsidio clauserint, docet Justinus lib. XIV. cap. 5. Livius lib. 4. Decad. IV. Tyrannos ait, Spartæ muros, cum prius nulli fuissent, planis apertisque locis construxisse, altiora vero ac difficiliora loca armatorum fuisse præsidiis firmata. *Magius.*

luti fuit universis. Nam quum quidam adolescentuli, hostium adventu perterriti, ad Thebanos transfugere vellent, & [1] locum extra urbem editum cepissent; Agesilaus, qui perniciosissimum fore videret, si animadversum esset, quenquam ad hostes transfugere conari, cum suis eo venit, atque, ut si bono animo fecissent, laudavit consilium eorum, quod eum locum occupassent, & se id quoque fieri debere animadvertisse. Sic adolescentulos [2] simulata laudatione recuperavit: & adjunctis de suis comitibus, locum tutum reliquit. Namque illi, aucto numero eorum, qui expertes erant consilii, commovere se non sunt ausi: eoque libentius, quod latere arbitrabantur, quæ cogitarant. Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedæmonii 7
[3] se nunquam refecerunt, neque pristinum imperium recuperarunt. Quum interim Agesilaus non destitit, quibuscunque rebus posset patriam juvare. Nam quum præcipue Lacedæmonii indigerent pecunia, [4] ille omnibus, qui à rege defecerant, præsidio fuit. à quibus magna donatus pecunia, patriam sublevavit. Atque in hoc illud imprimis fuit

1 *Locum extra urbem editum.*] Polyænus vocat λόφον ἱερὸν Ἀρτέμιδος ὀρθείας ἐγγὺς Πιτάνης. lib. II. Strateg. Plutarchus *ὀχυρὸν καὶ δυσεκβίαστον τόπον.*

2 *Simulata laudatione recuperavit.*] De persona rarius. Supra tamen Pelopida: *Hunc Epaminondas recuperavit bello.* Cæsar lib. III. de Bell. Gal. cap. 8. *quod per eos suos se obsides, quos Crasso dedissent, recuperaturos existimabant.* Frontin. cap. VIII. lib. I. *Bello Punico quadam civitates, quæ à Romanis deficere ad Pœnos destinaverant, cum obsides dedissent, quos recipere antequam desciscerent, studebant, simulaverunt seditionem inter finitimos ortam, quam Romanorum legati dirimere deberent, missosque eos velut contraria pignora retinuerunt, nec ante reddiderunt, quam ipsi recuperarent suos.* Tacit. IV. Annal. cap. 73. *acri pugna hoste pulso recipiunt cohortes alasque fessas vulneribus.* Val. Max. lib. V. cap. 11. 5. Q. Terentius Culeo Africani *superioris currum triumphantis, quia captus à Carthaginensibus ab eo fuerat recuperatus, pileum capite gerens, secutus est.* Gebh.

3 *Se nunquam refecerunt.*] Translatum ab iis, qui à deliquio aut gravi morbo se recolligunt. Ovid.

——— *vix me grandævus Acestes,*
Vix mater gelida mœsta refecit aqua.

Infra Hamilcare: *Si paullulum modo res essent refecta.* Tacit. XI. Annal. cap. 17. *Rursus Langobardorum opibus refectus per læta, per adversa res Cheruscas afflictabat.* Sallust. *Quo & cæterorum animos reficeret.* Timoleonte; *Cum Siciliam recreare constituisset.* Idem.

4 *Ille omnibus, qui à Rege defecerant.*] Meminit istius rei Xenophon in Agesilao.

fuit admirabile, [1] quum maxima munera ei ab regibus & dynastis civitatibusque conferrentur; nihil unquam in domum suam contulit, [2] nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit. Domo eadem fuit contentus, qua [3] Eurysthenes progenitor majorum suorum fuerat usus. Quam qui intrarat, nullum signum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat: contra, plurima patientiæ atque abstinentiæ. [4] Sic enim erat instructa, ut nulla in re dif-
8 ferret à cujusvis inopis atque privati. Atque hic tantus vir, ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus; [5] sic maleficam nactus est in corpore, [6] exiguus, [7] & claudus altero pede. quæ res etiam nonnullam adferebat deformitatem; atque ignoti, faciem ejus quum intuerentur, contemnebant: qui autem virtutem noverant, non poterant admirari satis. Quod ei usuvenit, [8] quum annorum octoginta [9] subsidio Thaco in Ægyptum ivisset, [10] & in acta cum suis accubuisset, sine ullo tecto, stratumque

1 *Cum maxima munera ei ab Regibus.*] Tacho imprimis & Mausolo. *Xenoph.* ibidem.

2 *Nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit.*] Plutarchus apophth. Lacon. Οὐδὲν τῶν περὶ τὸν βίον, καὶ τὴν δίαιταν διὰ τὰς τοσαύτας εὐτυχίας καὶ νίκας ἤλλαξεν οἴκαδ' ἐπανελθών. *Lamb.*

3 *Eurysthenes.*] Aristodemi filius, Proclis frater: De quo supra hac eadem vita in principio. *Idem.*

4 *Sic enim erat instructa.*] De frugalitate Agesilai in victu cultuque corporis, multa Plutarchus in vita. *Schott.*

5 *Sic maleficam nactus est in corpore.*] Quam heic Nepos *naturam* vocat *maleficam*, Ovidius non invenustius *difficilem* dixit, epistol. Sapphus:

Si mihi difficilis formam natura negavit
Ingenio formæ damna rependo meæ.

Gebb. Vltraj. editio: *In corpore fingendo. nam & statura fuit humili & corpore exiguo. qui autem virtutes, &c.* omissis quæ interjecta sunt. scriptus liber & Savaro: *In corpore exiguo & claudus altero pede.* Schott.

6 *Exiguus.*] Athen. lib. 14. ex Theopompo. *Savaro.*

7 *Et claudus altero pede.*] Loripes. *Lambin.* Justinus lib. VI. cap. 2: *Erat enim pede claudus.* Vide Plutarch. *Savaro.* De Oraculi responso Pausanias in Laconicis & alii.

8 *Quum annorum octoginta.*] Xenophon in Agesilao: Ἐγεγόνει ἔτη ἀμφὶ τὰ ὀγδοήκοντα. id est, *natus erat annos circiter octoginta.* Plutarchus autem, ὑπὲρ ὀγδοήκοντα γεγονὼς ἔτη, id est, *supra octoginta annos natus erat.* Lamb.

9 *Subsidio Thaco in Ægyptum ivisset.*] *Nectenabo* ait Polyænus lib. II. in Agesilao, Comm. 22. *Gebb.* Hic rex *Hercyniæ* fuisse videtur: Lege Justinum lib. VI. *Magius.* Sed hoc Agesilai inceptum & factum, scribit Plutarchus fuisse à plerisque improbatum & reprehensum. *Lambin.*

10 *Et in acta cum suis accubuisset,*] Id est in littore. Virgil. Æneid. lib. V.

At procul in sola secreta Troades acta
Anchisen flebant.

Græci enim *littus* ἀκτὴν vocant. Plutar-

que haberet tale, [1] ut terra tecta esset stramentis, [2] neque huc amplius quam pellis esset injecta, eodemque comites omnes accubuissent, vestitu humili atque obsoleto, ut eorum ornatus non modo in his regem neminem significaret, sed [3] hominis non beatissimi suspicionem præberet. Hujus de adventu fama quum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cujusque generis sunt allata. His quærentibus Agesilaum, vix fides facta est unum esse ex his, qui tum adcubabant. Qui quum regis verbis, quæ attulerant, dedissent: ille [4] præter vitulina, & hujusmodi genera obsonii, quæ præsens tempus desiderabat, nihil accepit: unguenta, [5] coronas, secundamque mensam, servis dispertiit: cætera referri jussit. Quo facto, eum barbari magis etiam contempserunt, quod [6] eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum sumpsisse arbitrabantur.

Hic

tarchus ait, *in herba circa littus*. Mag.

1 *Vt terra tecta esset stramentis.*] Hoc cum Gallis & Germanis Lacedæmonii habent commune. Athenæus: Κελτοὶ τὰς χοὰς προτίθενται χόρτον ὑποβάλλοντες, καὶ ἐπὶ τραπεζων ξυλίνων μικρὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπηρμένων. *Gebhard.*

2 *Neque huc amplius quam pellis esset injecta.*] More scilicet rustico, & priscorum, quibus id genus strata & cubilia erant, stramentis & pellibus parata, & de quibus nos affatim lib. II. cap. 16. Miscellaneorum. *Mag.* Simile quid de Tuberone Stoïco narrat Cicero Orat. pro Muræna.

3 *Hominis non beatissimi.*] Vetust. codex noster & Vltraj. *homines non beatissimos*. Sed nihil interest. *Schott.*

4 *Præter vitulina.*] Plutarchus: *Muneribus*, inquit, *allatis adductisque*, *farinam*, *vitulos*, *anseres accepit*: *bellaria*, *unguenta repellebat*. Idem Plutarch. in apophth. Lacon. hoc factum dicit apud Thasios, cum per eorum agrum cum exercitu iter faceret Agesilaus. De muneribus à Thasiis Agesilao missis, legere ne pigeat quæ ex Theopompo retulit Athenæus lib. XIV. cap. 29. *Mag.*

5 *Coronas.*] Quæ fiebant ex gramine quodam non magni pretii, quod βύβλον Græci vocant, unde charta conficiebatur: & taleis coronas non rejecisse dicitur Agesilaus, ut refert Plutarchus ex Theophrasto. *Lambin.* Refert Athenæus lib. XV. cap. 6. ex Theopompo, Ægyptios Agesilao in Ægyptum proficiscenti, inter alia munera *papyrum coronariam* misisse. Plin. lib. XIII. cap. 11. *papyri* florem ad Deos coronandos usui fuisse dicit. Idem lib. XXI. cap. 2. *Ægyptiarum coronarum* mentionem facit. *Mag.* Sed coronarum apud veteres in conviviis multus usus, & è rosis sutilium præcipue, postea luxuria invenit è nardi folio, & veste serica versicolori fuere, quas unguentis aspergebant pretiosissimis. *Salmas.* Legendus Carolus Passchalius in doctissimo opere Coronario.

6 *Eum ignorantia bonarum rerum.*] Ἀβελτερία vel ἀβελτηρία. Nam & Græcis ἀβέλτερος explicatur, τὸ βέλτιον μὴ γινώσκων. Constat autem hoc vitium rusticitate, sinceritate judicii & sensuum; ἀγροικίᾳ, ἀκρισίᾳ, ἀναισθησίᾳ. *Boecler.*

Hic quum ex Ægypto reverteretur, donatus à rege [1] Nectanebe [2] ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo ſuo daret, veniſſetque [3] in portum, qui Menelai vocatur, [4] jacens inter Cyrenas & Ægyptum, [5] in morbum implicitus deceſſit. Ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre poſſent, [6] quod mel non habebant, cera circumfuderunt, [7] atque ita domum retulerunt.

1 *Nectanebe.*] Sic legendum; non, ut habent exempla Veneta, *Nathabide.* Sic enim hunc appellant Plutarchus, Diodorus Siculus, Polyænus; niſi quod ἀδιαφόρως *Nectanabus*, & *Nectanabis*, & *Nectanebis*; Νεκτανεβὼς, Νεκτάναβις, Νεκτάνεβις ab illis nominatur. Quod autem in Apophtheg. Lacon. Νεκταβὶς ſcriptum eſt, erratum eſſe puto. Nectanebum ſupra commemoravit & Probus in Chabria princip. *Lambin.*

2 *Ducentis viginti talentis.*] Plutarchus, *ducentis ac triginta argenti talentis* donatum fuiſſe Ageſilaum dicit. In Apophth. vero Lacon. *ingenti vi pecuniæ.* Mag.

3 *In portum, qui Menelai vocatur.*] Plutarch. Καὶ παρὰ τὴν Λιβύην χωρίον ἔρημον κομισθεὶς ὃ καλοῦσι Μενελάου λιμένα. De quo vide Strabonem lib. 1.

4 *Jacens inter Cyrenas.*] Alii Codices perperam, *Grenas.* Lege *Cyrenas.* Intelligit enim Nepos Libyam Cyrenaicam, πόλιν Λιβύης. Latini *Cyrenas* dicunt. Κυρήνη, Κυρῆναι apud Græcos. *Keuchen.*

5 *In morbum implicitus deceſſit.*] Diodorus lib. XV. Ἐπανιὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα διὰ Κυρήνης, ἐτελεύτησεν. Olympiad. CIV. anno 4. Ætat. LXXXIV. Imperii XLI. Vide Plutarchum.

6 *Quod mel non habebant.*] Sic Plutarchus. Sed negat tamen Diodorus, & Ageſilai cadaver in melle Spartam deportatum tradit, ac ſepultura regia, ceteriſque honoribus decoratum. *Lamb.* Melle enim cadavera, quæ ſervari vellent, condiebant: ut hic Plutarchus & C. Plinius lib. 22. cap. 24. auctor eſt. Varro περὶ ταφῆς apud Nonium: *Heraclides Ponticus plus ſapit, qui præcepit, ut comburerent, quam Democritus, qui, ut melle ſervarent.* Cera vero circumlinere Perſarum fuiſſe refert Herodotus lib. 1. & Cicero 1. Tuſcul. Plura qui de funeralibus ſcripſerunt, in his Pet. Bellonius ac P. Victorius libro X. Var. capite 6. Joan. Kirchmannus lib. 1. cap. 8. *Schott.*

7 *Atque ita domum retulerunt.*] Legibus enim adſtricti, Reges ſuos Lacedæmonii domum, etiam mortuos reducere cogebantur, cæteros duces non cogebantur. *Longolius.* Vide Turnebum lib. 26. cap. 33. & bis infra in Eumene.

EV-

EVMENES.

XVIII.

[1] EVMENES Cardianus. Hujus ſi virtuti par data eſſet I
fortuna, [2] non ille quidem major, ſed multo illuſtrior, atque etiam honoratior; [3] quod magnos homines virtute metimur, non fortuna. Nam quum ætas ejus incidiſſet in ea tempora, [4] quibus Macedones florerent, multum ei detraxit inter eos viventi, quod alienæ erat civitatis. Neque aliud huic defuit, quam generoſa ſtirps: etſi ille [5] domeſtico ſummo genere erat, tamen Macedones eum ſibi aliquando anteponi, indigne ferebant. Neque tamen non patiebantur; vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, [6] calliditate, & celeritate ingenii. [7] Hic peradoleſcentulus [8] ad amicitiam acceſſit Philippi, Amyntæ

1 EVMENES *Cardianus.*] Male alii *Sardinianus.* Frontin. lib. IV. cap. 7. *Eumenes Cardianus ex ſucceſſoribus Alexandri Magni.* Auctor Scholiorum in Ariſtophanis Aves: Καρδία πόλις Θράκης, ἧς οἱ πολῖται Καρδιανοί. *Gebhard.* Ab aliis *Cardiopolis*: poſt *Lyſimachia* dicta Alexander Myndius hanc civitatem in Eumenis gratiam immunem à tributis Philippum feciſſe ſcribit. *Longol.* De Eumene Diod. 17. & 18. Plutarch. Front. 4. c. 7. infr. in Hannibale. *Savar.* Juſtin. 13. & 14. Eſt & apud Curtium & Arrianum viri mentio.

2 *Non ille quidem major.*] Sic Membranæ Schotti. ſic & Magius & Savaro. Lambinus *fuiſſet* adjecit, ut ante Longolius *evaſiſſet.* male. exaudiri enim facile poteſt. *Schott.*

3 *Quod magnos homines virtute metimur, non fortuna.*] Probo hanc ſcripturam magis quam illam ex Officinâ Correctorum, *Quod magnos homines virtute metiuntur non fortuna Prudentes*; nimirum quod non capiunt, è veſtigio pervertunt. Sic paullo ante legito: *Non ille quidem major, ſed multo illuſtrior atque etiam honoratior*: deleto τῷ *fuiſſet* ad ſuſtinendam ſententiam à correctoribus inſulto. *Gebhard.*

4 *Quibus Macedones florerent.*] Propter Philippum Amyntæ filium & Alexandrum Magnum, qui res omnium Macedonum maximas geſſerunt. *Lamb.* Vide Juſtinum lib. 33. cap. 2.

5 *Domeſtico ſummo genere.*] Duris Samius ex aurigatione patrem ejus victum ſibi quæſiviſſe refert. *Longol.*

6 *Calliditate.*] Itaque Plutarch. eum πανῦργον dicit fuiſſe. *Lambin.*

7 *Hic peradoleſcentulus.*] Annorum fere trium & viginti, ut infra ait: *Cum ab anno viceſimo, ut ſupra oſtendimus, &c.* Schottus. Etſi vero P. Manutius in epiſtol. I. M. Tullii lib. II. ad famil. docuerit adoleſcentes ac juvenes ea tempeſtate dictos ad annum etiam triceſimum, ægre tamen adduci poſſum ut credam duplici ὑποκοριστικῷ tot annos deſignari, licet contendat contra Lambinum Titius Contr. lib. V. cap. XVII. *Schottus.*

8 *Ad amicitiam acceſſit Philippi.*] Quam tenuit annos VII. Philippo mortuo

tæ filii; brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jam in adoleſcentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum, [1] ſcribæ loco; quod multo apud Grajos honorificentius eſt, quam apud Romanos. [2] Nam apud nos revera, ſicut ſunt, [3] mercenarii ſcribæ exiſtimantur. At apud illos contrario, nemo ad id officium admittitur niſi honeſto loco, & fide, & induſtria cognita: quod neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos ſeptem. [4] Illo interfecto, eodem gradu fuit apud

tuo eodem gradu fuit apud Alexandrum annos XIII. *Infra*. Ait Plutarchus, Philippum, cum per otium Cardiæ Eumenem ſtrenue inter reliquos pueros decertare, luctarique conſpexiſſet, pueri prudentia & fortitudine delectatum, eum ſibi deſumſiſſe. Verum alios probabilius dicere, Eumenem hoſpitii & amicitiæ paternæ cauſa à Philippo ad altiora provectum. *Mag.*

1 *Scribæ loco.*] Plutarchus ἀρχιγραμματέα, id ſonat, *ſcribarum principem & præfectum*, cum quo Rex omnia etiam graviſſima negotia communicabat, fuiſſe prodit, tales hodie *Cancellarios* vocant. *Longol.* Arrianus lib. V. γραμματέα appellat ſimpliciter: Θάψας δὲ, ὡς νόμος αὐτῷ, τὰς τελευτήσαντας, Εὐμένη τὸν γραμματέα ἐκπέμπει ἐς τὰς δύο πόλεις, τὰς συναφεστώσας τοῖς Σαγγάλοις, &c. *Lambin.* Qualis Amenides Darii apud Curtium lib. VII. cap. 3. Mullinus Alexandri ap. eund. VIII. II. Erantque ex amicis Regis, ut tradit Arrianus. De quibus diſertim Briſſonius lib. I. & Caſp. Barthius in Adverſ. lib. I. cap. I. Tò *ſcribæ loco* ab interprete potius, quam ab auctore profecta cenſeo. Quid enim aliud eſt *ad manum habere*, niſi, *ſcribæ loco?* ſic mox *revera*, & *ut ſunt*, ejuſdem ſignificationis ſunt, atque alterutrum abundare videtur.

2 *Nam apud nos.*] Id ex Verrinis Ciceronis & Horatii ſermonibus nemini non eſt notum. *Longol.*

3 *Mercenarii ſcribæ exiſtimantur.*] Loquitur Nepos de ejuſmodi ſcribis, qui hodie *ſecretarii*, in magnarum poteſtatum conſiliis habentur (nam quod ſecretarius, quivis mercenarius ſcriba & ſervilis operæ miniſter appellari cupit, abuſui vocis dandum, omnes ſcimus) ideo requirit ad hoc officium, 1. *familiæ honeſtatem*, 2. *ſpectatam induſtriam*, id eſt, ἐπιδεξιότητα ἐν ταῖς τῶν πράξεων ἐπιχειρήσεσι, promptitudinem exercitatam, qualis in rerum actu dextre tractando laudatur. 3. *fidem.* Dignitatem officii oſtendit: 1. *honorificentiæ* titulo. 2. *gradu amicitiæ regiæ*, quæ majorum rerum miniſtris ſcil. tribuitur. 3. *intimæ familiaritatis* cum rege conſuetudine. Munus ipſum complectitur generali expreſſione. Scriba talis omnium conſiliorum eſt particeps. *Boeclerus.* Apud Romanos liberti fere ſcribæ, quia dominorum nomina induerant. ſic M. Tullius Laurea fortaſſe Ciceronis libertus, de quo libr. V. epiſt. XX. ad familiares. Plura de ſcribis in Verrinis actionibus. De Notariis vero & tabellionibus Auſonius & Wouwerius in Polymathia & Johann. Brodæus 4. Miſcell. cap. 9. *Schottus.*

4 *Illo interfecto.*] A Pauſania. Vide infra *de Regibus*. Contigit illud Olympiad. CXI. anno I. Eumenes autem regulis tutor datur Olymp. CXV. anno I. *Chronolog.*

1 *Præ-*

apud Alexandrum annos tredecim. Novissimo tempore
[1] præfuit etiam alteri equitum alæ, [2] quæ hetærice appellabatur.
Vtrique autem consilio semper affuit, & omnium
rerum habitus est particeps. [3] Alexandro Babylone mor- 2
tuo, [4] quum regna singulis familiaribus dispertirentur,
& summa rerum tradita esset tuenda eidem, [5] cui Alexander
moriens annulum suum dederat, Perdiccæ: ex
quo omnes conjecerunt, [6] eum regnum ei commendasse,
quoad

1 *Præfuit etiam alteri equitum alæ.*] *Altera* erat in Vet. Codice Gifanii & nostro ἀρχαϊκῶς, ut *una* pro *uni* Lucretius dandi casu, ut ibidem docuit Gifanius. *Schott.*

2 *Quæ hetærice appellabatur.*] Quasi *socialis*, id enim vox ἑταιρικὴ sonat. Longolius, *Eretrice* legit: sic dictam fortasse existimans, ab *Eretria* Euboeæ insulæ oppido. Sed ego ejus lectionem, quod vetustis codicibus non asseratur, haudquaquam approbaverim. *Magius.* Meminerunt ejus plurimi Græcorum, Diodorus lib. 18. Arrianus lib. 6. de rebus gestis Alexandri, & Harpocratio in voce πεζαίτερος. Atque ita vocabatur honoris caussa ala equitum apud Macedones, ab amicitia & veluti sodalitate regia.

3 *Alexandro Babylone mortuo.*] Olympiad. cxiv. anno 1. Vide infra *de Regibus.*

4 *Cum regna singulis familiaribus dispertirentur.*] Lege Josephum Antiquit. lib. xii. cap. 1. Auctorem historiæ Machabæorum libro 1. cap. 1. Justinum, Orosium iii. Arrianum, Dexippum Atheniensem de rebus post Alexandrum in Photii bibliotheca pag. 115. & Arrianum ibid. pag. 123. & passim alios.

5 *Cui Alexander moriens annulum suum dederat.*] Justinus lib. 12. cap. 15. *Sexto die præclusa voce, exemptum digito annulum Perdiccæ tradidit: quæ res gliscentem amicorum dissensionem sedavit.* Consentit Lucianus in dialogo Diogenis & Alexandri; Dexippus apud Eusebium, Curtius, & reliqui. Ex hoc actu & aliis exemplis observat Kirchmannus in Cancellario iv. 2. priscos principes sigilli sui custodes ipsos fuisse. Hereditatis autem transmissæ indicium id habitum, ex Val. Max. vii. 8. 5. 8. & 9 Casaubonus ad Suetonium Aug. 94. tradit, putatque id caussæ fuisse, cur Tiberio morienti Cajus annulum adimeret, apud Suetonium 73. Quod nec analogia privati juris caret, ut scilicet ita videretur totius patrimonii jus traditum, quomodo clavibus traditis mercium in horreis conditarum possessio tradita videtur. l. 44. de contrah. empt. Ergo Alexandri exemplo Augustus undecimo consulatu ægrotans, Agrippæ annulum porrexit. apud Zonoram. Vide Kirchmann. de Anulis cap. 22. Apud Saracenos idem obtinuit: unde *annulus Chalifatus* legitur apud Elmacin. ii. 2. in cæde Alamini: idque signum esse principatus apud Agarenos, ait Constant. Porphyrog. de administr. Imp. cap. 21. Et hæc quidem est communi Scriptorum calculo tradita narratio. *Freinshemius.* Diodor. Siculus lib. 17. Πολλοῖς δὲ πόνοις, καὶ δειναῖς ἀλγηδόσι συσχεθεὶς Ἀλέξανδρος, ἐπειδὴ τὸ ζῆν ἀπέγνω, περιελόμενος τὸν δακτύλιον ἔδωκε Περδίκκᾳ. Simile de Antiocho testatur auctor hist. Machab. lib. 1. cap. 6.

6 *Eum regnum ei commendasse.*] Dicitur ea ἐμφάσει, qua morituri necessitudines suas, aliaque amicis *commendare* dicebantur. Vide Briss. vii. Form. *Boecl.*

Eum

quoad liberi ejus in suam tutelam pervenissent: (aberant enim [1] Craterus & [2] Antipater, qui antecedere hunc videbantur, [3] mortuus erat Hephæstio, quem unum Alexander, quod facile intelligi posset, [4] plurimi fecerat) [5] hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta. [6] nam tum in hostium erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adjunxerat magno studio, quod in homine fidem & industriam magnam videbat; non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi in his rebus, quas apparabat. Cogitabat enim (quod fere omnes in magnis imperiis concupiscunt) omnium partes corripere atque amplecti. Neque vero hoc solus fecit, sed cæteri quoque omnes, qui Alexan-

Eum regnum ei commendasse.] Schottus è schedis *commisisse vel commendasse.* Sed vel cæco apparet alterum esse interpretamen alterius à scriba immissum dubitante utrum esset probius. Mihi placet *commisisse* loco τῦ *commendasse* inferri. *Gebhard.*

1 *Craterus.*] Quem φιλοβασιλέα cognominant Græci, sicut Hephæstionem φιλαλέξανδρον. Vtrumque Alexander plurimum amabat. Curtius lib. 6. cap. 8. *Erat Craterus regi carus in paucis, & ideo Philota ob æmulationem dignitatis adversus.*

2 *Antipater.*] Iolai filius. De quo præter alios Polyænus lib. 4. Strategematum.

3 *Mortuus erat Hephæstio.*] Ad Ecbatana. Ælian. Var. VII. 8. Febricitans. Curt. X. 4. Mortem eam prædixerat Pythagoras vates apud *Appianum* de bello civil. lib. II. *Arrian.* VII. 3. & *Plutarch.* cap. 124.

4 *Plurimi fecerat.*] *Plurimum.* Membranæ. & Vltraject. *Schottus.* Ælian. Var. hist. XII. 7. *Alexander Achillis monumentum coronavit, Hephæstion Patrocli: significans, se ita charum Alexandro esse, ut Patroclus fuisset Achilli.* Atque ob ejus mortem Alexander incredibili affectus dolore, multa, quæ regiam majestatem minime decerent, admisisse dicitur. *Curt. Plut. Lucan. Senec.* Miserum etiam medicum, tanquam in curando negligentior fuisset, suspendi jussit. *Idem.*

5 *Hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta.*] Item *Paphlagonia* cum subjecto mari Pontico regione, Trapezuntem usque, ut ait Plutarchus. Justinus lib. 13. Cappadociam cum Paphlagonia Eumeni datam fuisse scribit. Infra vero ipsi, præter provincias, quas acceperat, adjectas dicit, Paphlagoniam cum Caria, Lycia, & Phrygia. Quo in loco contextum corruptum esse suspicor, atque ideo in verbis posterioribus, pro *Paphlagonia*, *Lycaoniam* restituendam; quæ regio est in Asia minore prope Lyciam, ut Ptolemæus lib. II. scriptum reliquit, estque ex aliis satis notum. *Magius.*

6 *Nam tum in hostium erat potestate.*] Neque enim suberat Macedonico imperio, quod Ariarathes rex tunc habebat. *Longol.* Plutarchus: Ἀριαράθης γὰρ αὐτῆς ἐβασίλευσεν. *Lamb.* Quo interfecto, ademptæ provinciæ Nicanor quidam præficitur. Postremo Seleucus obtinuit. Arbitror scripsisse *potestatem*, ut in Ciceron. Manilian. legit Agellius lib. I. cap. 7. sic infr. in Phocione. In vet. Codic. *In senectutem fluerat.* Schottus.

1 Pri-

Alexandri fuerant amici. [1] Primus Leonnatus [2] Macedoniam præoccupare destinaverat. Is multis magnis pollicitationibus persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret, ac secum faceret societatem. Quum perducere eum non posset, interficere conatus est: & fecisset, nisi ille clam noctu ex præsidiis ejus effugisset. [3] Interim conflata sunt illa bella, quæ ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt, [4] omnesque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. Quem etsi infirmum videbat, quod unus omnibus resistere cogebatur; tamen amicum non deseruit, neque salutis quam fidei fuit cupidior. Præfecerat eum Perdiccas [5] ei parti Asiæ, quæ inter Taurum montem jacet atque Hellespontum; & illum unum opposuerat [6] Europæis adversariis. Ipse Ægyptum oppugnatum adversus Ptolemæum erat profectus. Eumenes, quum neque magnas copias neque firmas haberet, quod inexercitatæ, & non multo ante erant contractæ: adventare autem dicerentur, Hellespontumque transiisse Antipater & Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate, tum usu

1 *Primus Leonnatus.*] Euni filius, Pellæus. *Arrian.* Ind. III. 12. Cui obtigerat Phrygia, quæ Hellespontum attingit. Homo, ut eum Plutarchus nominat, ἔμπληκτος, καὶ φορᾶς μεστὸς ἀβεβαίου, καὶ ὀξείας. Fuerat autem unus ex Alexandri corporis custodibus. *Lambinus.*

2 *Macedoniam praeoccupare destinaverat.*] Vide sis Plutarchum.

3 *Interim conflata sunt illa bella.*] His quæ postea narrantur, ingens lumen accendunt lib. 18. 19. & 20. quos Diodorus Siculus conscripsit de rebus post Alexandri mortem gestis,. ubi inter alia hanc postremam Alexandri vocem commemorat his verbis: Ὅτι μέγαν ἀγῶνα αὐτῷ ἐπιτάφιον συστήσονται πάντες οἱ πρωτεύοντες τῶν φίλων. Adde Arrianum, Dexippum, Photium, Curtium x. 9. Justinum, & alios.

4 *Omnesque concurrerunt.*] Et imprimis Craterus & Antipater, Græcia subacta, belloque Lamiaco confecto: & postea Antigonus. *Lambinus.*

5 *Ei parti Asiæ, quæ inter Taurum montem jacet, atque Hellespontum.*] Bello contra Ptolemæum. Præfectus tunc erat Eumenes istarum copiarum, quæ in Armenia erant & Cappadocia. Plutarchus aperte: Ὁ Περδίκκας αὐτὸς ἐπὶ Πτολεμαῖον στρατεύων, ἀπέδειξε τὸν Εὐμένη τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ δυνάμεων αὐτοκράτορα στρατηγόν. Armenia autem & Cappadocia Tauro monti junguntur. Curtius lib. 7. cap. 3. *Taurus secundæ magnitudinis mons committitur Caucaso; à Cappadocia se attollens Ciliciam præterit, Armeniaque montibus jungitur.* Keuch.

6 *Europæis adversariis.*] Cratero & Antipatro, & Pithoni & Arridæo, Alexandri ex alia matre fratri; qui postea Philipppus dictus est. *Lambin.*

1 *Sum-*

usu belli præstantes: Macedones vero milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim semper habiti sunt fortissimi, qui [1] summam imperii potirentur: Eumenes intelligebat, si copiæ suæ [2] cognoscerent, [3] adversus quos ducerentur, non modo non ituras, sed simul cum nuncio dilapsuras. Itaque hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non possent: & his persuaderet, se contra quosdam barbaros proficisci. Itaque tenuit hoc propositum, & prius in aciem exercitum eduxit, præliumque commisit, [4] quam milites sui scirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam pe-
4 ditatu, quo erat [5] deterior. Quorum acerrimo concursu quum magnam partem diei esset pugnatum, cadit Craterus dux, & Neoptolemus, [6] qui secundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrit ipse Eumenes. [7] Qui quum inter se complexi in terram ex equis decidissent, ut facile intel-

1 *Summam imperii.*] Sic Mss. & Vett. Accius: *Natus virtute sceptrum potiretur patris.* Just. 1. *duos & quadraginta annos post Ninum regno potita est.* lib. 12. *Qui postea regnum Indorum potitus est.* Vide Non. & Priscian. lib. 18. *Savaro.*

2 *Cognoscerent.*] Membranæ *cognoscent.* Schott.

3 *Adversus quos ducerentur.*] Ducebantur scilicet adversus Craterum & Neoptolemum. Sed Eumenes ut suos milites celaret de Neoptolemo, non laborabat: hoc studebat, ut nescirent se adversus Craterum duci. *Lamb.*

4 *Quam milites sui scirent.*] Miris hoc Eumenis consilium laudibus effert Plutarchus. Sed idem ante hoc prælium aliud commemorat, in quo Neoptolemus victus cum paucis equitibus fugerit. Lege etiam Diodorum lib. 18. Justinum 13.

5 *Deterior.*] Vltraj. *deteriore.* sed retineo *deterior*, id est, *inferior.* Schott.

6 *Qui secundum locum imperii tenebat.*] Nam sinistro cornu præerat. Craterus autem dextro, summamque exercitus administrabat. Diodorus de utroque loquens, ait Neoptolemum Crateri jussu, sinistro cornu præfuisse: *Πάντων δὲ προθύμων γενομένων, ἔταξε τὴν δύναμιν, τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρατος αὐτὸς ἡγούμενος, τοῦ δὲ εὐωνύμου τὴν ἡγεμονίαν παραδοὺς τῷ Νεοπτολέμῳ.* lib. 18. Cæterum in Justino libro 13. cap. 8. *Crateros* scribendum, ubi communi mendo *Polyperchon*; ut bene doctissimi Critici observarunt.

7 *Qui quum inter se complexi.*] Hoc Diodorus verbo Græco æque significanti expressit, *συνεπλάκησαν ἀλλήλοις.* *Lambinus.* Justinus XIII. 8. *Neoptolemus quoque cum Eumene congressus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus est; in summa victus occumbit.* Hanc monomachiam pulchre depingit Plutarchus in vita Eumenis. *Longol.* Estque hæc tertia conversio, ut ibidem observat.

1 *Ini-*

intelligi posset [1] inimica mente contendisse, animoque magis etiam pugnasse, quam corpore, non prius distracti sunt, [2] quam alterum anima reliquerit. Ab hoc [3] aliquot plagis Eumenes vulneratur: neque eo magis ex prælio excessit, [4] sed acrius hostibus institit. Hîc equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis præterea & maxime nobilibus captis, pedestris exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non posset, pacem ab eo petiit. Quam quum impetrasset, in fide non mansit, & se simul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum ex acie semivivum elatum recreare studuit. Quum id non potuisset, pro hominis dignitate, proque pristina amicitia (namque illo usus erat Alexandro vivo familiariter) amplo [5] funere extulit, ossaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remisit. Hæc dum apud Hellespontum geruntur, [6] Perdiccas apud flumen Nilum [7] interficitur [8] à Seleuco [9] & Antigono, rerumque summa [10] ad Antipatrum defer-

1 *Inimica mente contendisse.*] Diod. lib. 18. *Συμπλεκόμενοι τοῖς σώμασι καὶ παντοίας διαθέσεις τραυμάτων ἀπεργαζόμενοι τοῖς θυμοῖς οὐκ ἔληγον. Gebhard.*

2 *Quam alterum anima reliquerit.*] Neoptolemum. Qui post succisum poplitem, altero genu nisus, altero debilis, valide adhuc Eumeni restitit. A quo tandem in collo vulneratus cecidit, & exporrectus jacuit. *Plut. Diod.*

3 *Aliquot plagis Eumenes vulneratur.*] *Ἔτρωσε τὸν ἀντίπαλον εἰς τε τὸν βραχίονα, καὶ τοὺς μηροὺς τρισὶ πληγαῖς. Diodor.*

4 *Sed acr. host. instit.*] *Hostis* Membranæ nostræ ac Gifan. pro *hosteis* ut veteres scribebant. *Instare* autem cum Accus. dictum olim notat in Lucret. Gifanius. *Schott.*

5 *Funere.*] Noster scriptus *munere*, vitiose fortassis. *idem.*

6 *Perdiccas apud flumen Nilum.*] Est veluti *περίρρατις* Ægypti, vix enim eam erat ingressus Perdiccas, cum per seditionem obtruncaretur. *Longol.* De miserabili transitu Nili, quo Perdiccæ exercitus interiit, videndus Diodorus, XVIII.

7 *Interficitur.*] De cujus morte, dissentientes opiniones Diodor. XIIX. 36. vide apud ipsum auctorem. Vide & Pausaniam Atticis, & Orosium III. 23. *Bongars.*

8 *A Seleuco.*] Antiochi F. Qui post Alexandri mortem in divisione imperii Syria ac Babylone potitus fuit: ut tradunt Cedrenus, Arrianus, Diodorus, & alii. Estque Philopator cognominatus ad aliorum differentiam. Nec obstat, quod Josepho sit Σωτὴρ, qui aliis Φιλοπάτωρ. Siquidem hæc elogia ab adulatoribus tam putida assentatione imponebantur, ut in contrariam partem plerumque sint accipienda. *Keuchenius.*

9 *Et Antigono.*] Philippi regis notho. Cui Asia minor per longum tempus fere paruit; cujusque ἐπίσκοπος & curator factus fuerat.

10 *Ad Antipatrum defertur.*] Diodorus narrat, antequam hoc factum sit, int-

defertur. 1 Hic qui deseruerant, exercitu suffragium ferente, 2 capitis absentes damnantur: in his Eumenes. 3 Hac ille perculsus plaga, non succubuit, neque eo secius bellum administravit. Sed exiles res animi magnitudinem 4 etsi non frangebant, tamen imminuebant. Hunc persequens Antigonus, quum omni genere copiarum abundaret, sæpe in itineribus vexabatur, neque unquam ad manum accedere licebat, nisi his locis, quibus multis possent pauci resistere. Sed extremo tempore quum consilio capi non posset, 5 multitudine circumventus est. Hinc tamen multis suis amissis se expedivit; 6 & in castellum Phrygiæ, quod Nora appellatur, confugit. 7 In quo quum circumsederetur, & vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet, quod spatium non esset agitandi; callidum fuit ejus inventum, quemadmodum stans jumentum calefieri exercerique posset, quo libentius & cibo uteretur, & à corporis motu non removeretur. 8 Substringebat caput

imperii summam & regum curationem Pithoni & Arridæo sententia Ptolemæi & Macedonum delatam esse. *Lamb.*

1 *Hic, qui deseruerant.*] *Hic*, id est, apud flumen Nilum. Alii libri habent; *Hi, qui deseruerant*: Quam lectionem minus probo. Dixisset enim potius: *Ii, qui deseruerunt*, vel, quod malim, *deseruerant*. Idem.

2 *Capitis absentes damnantur.*] Quinquaginta cum Eumene, in quibus erat & Alcetas Perdiccæ frater. *Diod.*

3 *Hac ille perculsus plaga.*] Cave cum Lambino mutes in *percussus*. Nam *percellere* est *pervertere* ac *perturbare*, κατα-πλήττειν. Cicero pro M. Marcello: *Quos amisimus cives, eos Martis vis perculit, non ira victoria.* Gebhard.

4 *Etsi non frangebant.*] Quod vult Nepos, intelligit quoque Siracides cap. 38. Ἡ λύπη καρδίας κάμψει ἰσχύν. *Idem.*

5 *Multitudine circumventus est.*] Immo proditione Apollonidæ. Sic enim Diodorus: Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν Ἀντίγονος διαπεμψάμενος πρὸς Ἀπολλονίδην τινὰ τῶν ἱππέων ἀφηγούμενον παρ' Εὐμένει. *Lambin.* Vide sequentia. *Circumitus* Vltraject. *Schott.*

6 *Et in Castellum Phrygiæ, quod Nora appellatur.*] Sic legendum ex Plutarcho, quamquam & scriptum exemplar *Horam* habet. *Longol.* Noram enim Plutarchus in Cappadociæ ac Lycaoniæ confinibus esse dicit, Strabo lib. XII. juxta Taurum locat, & sua ætate Neroassum arcem hanc fuisse appellatam scripsit. Huc se recepit Eumenes cum quingentis equitibus, peditibus vero ducentis, cum prius reliquos milites dimisisset: quod ad conservandam quidem manum perpaucos, ad occultandam autem fugam pernimios intelligeret. Auctor Plutarchus. Justinus lib. XIV. id fecisse Eumenem dicit, quia se obsidendum videret. *Mag. Long.*

7 *In quo cum circumsederetur.*] Ab Antigono, qui duobus muris castellum circumsepsit. *Diod. Plut.*

8 *Substringebat caput loro.*] Plutarchus in vita callidum ejus consilium paul-

put loco altius, quam ut prioribus pedibus plane terram posset attingere: [1] deinde post verberibus cogebat exultare, & calces remittere, qui motus non minus sudorem excutiebat, quam si in spatio decurreret. Quo factum est, quod omnibus mirabile est visum, ut [2] jumenta æque nitida ex castello educeret, quum complures menses in obsidione fuisset, ac si [3] in campestribus ea locis habuisset. Ea conclusione quotiescunque voluit, & apparatum & munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit. Tenuit autem se uno loco, quamdiu fuit hyems, [4] quod castra sub divo habere non poterat. Ver appropinquabat: [5] Simulata deditione, dum de conditionibus tractat, [6] præfectis Antigoni imposuit, seque ac suos omnes extraxit incolumes. Ad hunc [7] Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, quum & literas & nuncios misisset in Asiam, consultum utrum repetitum [8] iret Macedoniam, (nam tum in Epiro habitabat) & eas res occuparet: huic ille primum suasit, ne se moveret & exspectaret, [9] quoad Alexandri filius regnum adipisce-

paullo accuratius depingit. Meminit ejus rei etiam Frontinus, Strat. lib. IV. cap. 7. *Longol.*

1 *Deinde post verberibus.*] *Posterioribus* ex Mſ. meo emendavi præter Diodor. & Plutarchum Frontinus IV. 7. hanc optimi codicis lectionem admodum confirmat.

2 *Jumenta æque nitida.*] *Nitida* opponit strigosis & mali habitus. *Nitida jumenta* non tam ἀπεσμηγμένα, quam λιπῶντα sive λιπαρά. Et *nitor* Apuleio lib. X. Metamorph. est *pinguedo*, seu ut ipse loqui amat, *pinguities*. Ovidius libro II. Metam.

Nitidam cape præmia vaccam.

Gebhardus.

3 *In campestribus.*] Vulgati auctiores *ac planis*, quod abest à Schotti codice. Lambinus *ea conclusione* ut adjectitium omisit.

4 *Quod cast. sub divo.*] Sic Savaro. Lambinus *quod castrum subsidia*, &c. scriptus noster & Giphan. *Quod castra subsidio*, &c. quæ impensius Gifanio ad Lucr. se probavit. *Schott.*

5 *Simulata deditione.*] Justinus lib. XIV. Antigonum ab hac obsidione recessisse ait, cum missa ab Antipatro Eumeni auxilia didicisset. Plutarchus, Antigono Noram obsidente, vità excessisse Antipatrum, aliamque ob causam hanc fuisse solutam obsidionem testatur. *Magius.*

6 *Præfectis Antigoni imposuit.*] Hieronymo. *Plut.*

7 *Olympias.*] Filia Neoptolemi, regis Molossorum. Quæ Μυρτάλη prius appellata est. Consule Justin. IX. 7. Atque hæc causa est, cur in Epiro tum temporis habitabat.

8 *Iret.*] Lambinus *veniret*. Savaro *in* præpositionem præmisit. magis placet lectio edita, ut & Vltraj. *Schottus*. Præpositionem habuerunt Savaronis & Schotti libri, retinetque editio Brix. sæpe laudata. *Boecl.*

9 *Quoad Alexandri filius.*] Ex Roxane

pisceretur. Sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum oblivisceretur, & in neminem acerbiore uteretur imperio. Horum nihil ea fecit. [1] nam & in Macedoniam profecta est, [2] & ibi crudelissime se gessit. Petivit autem ab Eumene absente, [3] ne pateretur Philippi domus & familiæ inimicissimos stirpem quoque interimere, ferretque opem liberis Alexandri. Quam veniam si daret, quamprimum exercitus pararet, quos sibi subsidio adduceret. Id quo facilius faceret, se omnibus præfectis, qui in officio manebant, [4] misisse literas, ut ei parerent, ejusque consiliis uterentur. His [5] verbis Eumenes permotus, satius dixit, si ita tulisset fortuna, perire bene meri-
7 tis referentem gratiam, quam ingratum vivere. Itaque copias contraxit, [6] bellum adversum Antigonum comparavit:

xane susceptus, cujus nomen quærit Lambinus, putatque ex Probi Phocione conjici posse, Philippum fuisse appellatum, Trogo autem Herculem nominari. At Herculem Justinus XI. 10. ex Barsine filium Alexandri facit. Quod agnoscit ipse Lambinus ex Diod. XX. 20. ad illum Probi locum in Phocione, nota 42. ubi verba auctoris: *causam apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud Polyperchontem jussus est dicere*, mavult accipere de Philippo Alexandri, ut ei videtur, filio, quam de Aridæo Philippo Alexandri fratre: ad quem tamen haud dubie pertinent. Verum autem nomen filio Roxanes fuit Alexander. Quod certum est ex Pausaniæ Atticis & Bœoticis, item Dexippo apud Photium & Eusebium. Adde Porphyrium lib. X. cap. 6. Diodorum XIX. 115. *Freinshemius.* Verba Porphyrii apud Eusebium: Κατέλιπε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος παῖδας, Ἡρακλέα τε ἐκ Μαρσίνης (scribe Βαρσίνης) τῆς Φαρναβάζου, Ἀλέξανδρόν τε ἐκ Ῥωξάνης τῆς Ὀξυάρτου τοῦ Βάκτρων βασιλέως. Quam hic Pharnabazi filiam facit, Plutarch. cap. 36. & Eumene c. 2. Artabazi. Arrian. VII. 1. Darii regis. Sed in nomine consentiunt. *Freinsh.*

1 *Nam & in Macedoniam profecta est.*] Lege Justin. lib. XIV. cap. 5. & 6.

2 *Et ibi crudelissime se gessit.*] Nam cum principum passim cædes, muliebri magis, quam regio more fecisset, favorem sui in odium vertit. *Justin.* Confer Diodor. Siculum. lib. XIX. 11. Pausaniam in Atticis.

3 *Ne pat. Phil. domus, &c.*] Audacius Lambinus de suo ἀντίθετα adjecit, *familiæ inimicissimos regnare, amicissimos interire.* Sequor editam lectionem. Magius sic, *Amicissimius interire.* Schottus.

4 *Misisse literas.*] Quarum formulæ & argumenta exstant apud Diodorum lib. XIIX. & Plutarchum in Eumene: Ἧκε δὲ καὶ παρ' Ὀλυμπιάδος αὐτῷ γράμματα, δεομένης καὶ λιπαρούσης βοηθεῖν τοῖς βασιλεῦσι καὶ ἑαυτῇ. *Keuchen.*

5 *Verbis.*] Melius *rebus*, quamquam non ignorem invicem interdum permutare, ut infr. in Timoleonte, *quibus rebus adeo ille est commotus.* ubi *verbis* Lambinus edit, notatque Savaro. *Schottus.*

6 *Bellum adversum Antigonum.*] Olymp. CXV. anno 4. Vide *Diod.* XIX. 42. *Plutarch. Justin.* XIV. 1. & 2. & seq.

ravit: quod una erant Macedones complures nobiles. In his [1] Peuceftes, qui corporis cuftos fuerat Alexandri, [2] tum autem obtinebat Perfidem: & [3] Antigenes, cujus fub imperio phalanx erat Macedonum. Invidiam verens (quam tamen effugere non potuit) fi potius ipfe alienigena fummi imperii potiretur, quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo: [4] in principiis [5] nomine Alexandri ftatuit ta-

1 *Peuceftes.*] Qui in numerum corporis cuftodum allectus fuerat ab Alexandro poft victoriam Indicam, cum antea fuiffet hypaftis, id eft, clypei gerulus, ut tradit Arrianus lib. VI. fub extrem. ubi narrat idem, tum corporis cuftodes, id eft, σωματοφύλακας Alexandri fuiffe feptem; Leonnatum Antei F. Hephæftionem Amyntoris, Lyfimachum Agathoclis, Ariftonoum Pifæi, qui omnes erant Pellæi: Perdiccam Orontæ, Ptolemæum Lagi, Pithonem Crateæ; ad quos acceffiffe Peuceftem, quem cogitabat Alexander Perfidis fatrapem conftituere. *Lamb.* Meminerunt ejus Plutarch. Arrian. VI. 2. Diodor. XVII. 99. Curt. IX. 5. Julian. in Cæfaribus, & Plin. XXXIV. 8. qui ipfum *Alexandri Magni fervatorem* appellat, Polyæn. & alii veterum.

2 *Tum autem obtinebat Perfidem.*] Cujus fatrapa conftitutus ab Alexandro. *Arrian.* VI. 5. Et in qua provincia poftmodum remanfit. *Diodor.*

3 *Antigenes.*] Lamb. Aldum fecutus, *Trutamus*, vel *Tentamus*, cum rectius legatur *Antigenes.* Nam hic princeps phalangis erat; *Tentamus* fecundum imperii gradum obtinebat. A Polyæno lib. IV. in Eumene com. 2. vocatur Τευταμάτης. Conftabat autem ipfa phalanx ex viris delectis, robore & proceritate corporis eminentibus, qui argyrafpides ideo μεγίστων ἀνδρῶν à Polyæno appellantur. *Gebh.*

4 *In principiis.*] *Principia* heic pro loco accipiuntur caftrorum Alexandri, ut bene notavit lib. IV. cap. 10. fuarum Obfervationum eruditiffimus *Gronov.* ἐν στρατηγίῳ, Appianus, Ἀγνιδ. Vel in loco principis in caftris, videlicet, ἐν πραιτωρίοις, ἐν μέσῳ στρατοπέδῳ, in mediis caftris, Polyænus. *Lamb.*

5 *Nomine Alexandri ftatuit tabernaculum.*] Diftingue duos mores circa Principum honores folitos ufurpari, quos multi perperam confundunt. Vnus fuit, ut abfentibus aut mortuis fella poneretur in theatro cum corona: cujus rei expreffam fimilitudinem vidimus in multis nummis. Dixit pridem de hoc Juft. Lipfius ad II. Annal. docte & accurate. Sed videntur Romani à Græcis id didiciffe. Nam προεδρία merentibus illam, non folum decernebatur Athenis & in aliis urbibus Græciæ: fed etiam pofteris ipforum. Ad cujus rei memoriam primo inftitutum, ut etiam mortuis fellæ ponerentur. Deinde Reges fibi & fuis hunc honorem tribuerunt. Alter mos fuit, ut in pompa Circenfi, quam unus optime defcribit Dionyfius Halicarnaff. lib. VII. cum fimulachris Deorum, inferretur Principis imago in thenfa & ferculo ficut imagines Numinum. Res, ut puto, inaudita Romæ ante Cæfarem. Apud Græcos fimile quid obfervamus. Athen. in enarratione pompæ Philadelphi: Ἐπόμπευσαν δὲ καὶ θρόνοι πολλοὶ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ κατεσκευασμένοι, ὧν ἐφ᾽ ἑνὸς ἔκειτο στεφάνη χρυσῆ. ἐπ᾽ ἄλλου δὲ κέρας χρυσοῦν, ἐπ᾽ ἄλλου δὲ ἦν στέφανος χρυσοῦς, καὶ ἐπ᾽ ἄλλου δὲ κέρας ὁλόχρυσον. ἐπὶ δὲ τὸν Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος θρόνον, στέφανος ἐπέκειτο, ἐκ μυρίων κατεσκευασμένος χρυσῶν. Ait traductam inter res divinas, quas paullo ante commemoravit, fellam Ptolemæi Soteris, cum corona aurea: nec non fellas mul-

tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate jussit poni, [1] eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de summis rebus consilia caperentur; credens, minore se invidia fore, si specie imperii nominisque simulatione Alexandri bellum videretur administrare: quod & fecit. Nam quum non ad Eumenis principia, sed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur, quodammodo latebat; quum tamen per eum unum gererentur omnia.
8 [2] Hic in Parætacis cum Antigono conflixit, non acie instructa, sed in itinere: eumque male acceptum in Mediam hyematum coëgit redire. [3] ipse in finitima regione Persidis hyematum copias divisit, non ut voluit; sed militum id cogebat voluntas. [4] Namque illa phalanx Alexandri Magni, quæ Asiam peragraverat, deviceratque Persas, inve-

tas aliorum; quorum nomina exponit. Ubi vides non obscurum vestigium utriusque moris ante expositi. *Casaub.* Adi Passchal. lib. x. cap. 10. de Coron. Est hoc consilium Ptolemæi apud Curtium 10. 6. 15. *Mea sententia hæc est ut sede Alexandri in regia posita qui consiliis ejus adhibebantur, coeant, quoties in commune consulto opus fuerit, eoque quod major pars eorum decreverit, stetur.* Boeclerus.

1 *Eoque omneis quotidie convenire.*] Nam dedignabantur ad eum tanquam ad inferiorem accedere; & ipse Eumenes erubescebat ante ipsorum fores conspici. Plutarchus: Οὔτε ἐκείνων βαδίζειν βουλομένων πρὸς αὐτὸν, οὔτε αὐτὸς ἀξιῶν ἐπὶ θύραις ἑτέρων ὁρᾶσθαι. *Gebh.*

2 *Hic in Parætacis cum Antigono conflixit.*] Diodorus Siculus lib. XIX. *Instructus exercitus Antigoni adversus Eumenem & Satrapas in Parætacis.* Stephano Παραιτάκη πόλις Μηδίας. Ptolemæo *Parætaceni* Mediæ accensentur. Isidorus Characenus *Secastenem* regionem & *Parætacenem* eandem statuit; ἐντεῦθεν Σακαστηνὴ Σακῶν Σκυθῶν, ἡ καὶ Παραιτακηνή. *Salmas.* Noster codex *Impar ætatis* præfert editque. Magius ac Longolius non recte; nam annos habebat fere quadraginta: Verius Gifanii schedæ in *Parætacis.* Lucret. Collect. dicto, *Sola loca.* Sequiturque Lambinus. & sic Ultraj. Edit. An. 1542. *Schott.* *Imparatus* legit Schottus 3. obs. 2.

3 *Ipse in finitima regione Persidis hyematum copias divisit.*] Nihil heic ego muto, quamvis Lambinus malit, *in finitimam regionem*, & alii *dimisit.* Utrique male. Nam nullum heic motum ad locum agnoscet lector: & quamvis coëgerint milites, tamen ipse divisisse Eumenes intelligendus est, quia cum obsistere eorum licentiæ non posset, factus est comes, quo plus auctoritatis haberet. Ipse Plutarchus vertit sic τὰ χειμάδια κατενείμαντο. *Gebhard.* Cæterum per finitimam regionem intelligenda est *Gabena*, ut Plutarchus & Diodorus appellant. Polyænus *Gabienam* vocat, estque in situ Mediæ, juxta Ptolemæum lib. VI.

4 *Namque illa phalanx Alexandri Magni.*] Argyraspides. *Lambin. Mag.* Confer Justin. XII. 7. Curt. IV. 13. 14. Livium XXXVII. & alios. Simile quid instituit Imp. Alexander Severus apud Lamprid. in vita cap. 50.

1 Ut

veterata cum gloria, tum etiam licentia non parere se ducibus, sed imperare postulabat, [1] ut nunc veterani faciunt nostri. Itaque periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt sua intemperantia nimiaque licentia, ut omnia perdant, neque minus eos, cum quibus steterint, quam adversus quos fecerint. Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat, neque rem ullam, nisi tempus, interesse judicet. Sed ad illos revertar. Hyberna sumpserant, non ad usum belli, sed ad ipsorum luxuriam, longeque inter se discesserant. Hoc Antigonus quum comperisset, intelligeretque se parem non esse paratis adversariis, [2] statuit aliquid sibi consilii novi esse capiendum. Duæ erant viæ, quibus ex Medis, ubi ille hyemabat, ad adversariorum hybernacula posset perveniri. Quarum brevior per loca deserta, quæ nemo incolebat propter aquæ inopiam: cæterum dierum erat fere decem. Illa autem qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum, sed erat copiosa, omniumque rerum abundans. Hac si proficisceretur, intelligebat prius adversarios rescituros de suo adventu, quam ille tertiam partem confecisset itineris sui; [3] sin per loca sola contenderet, sperabat se imprudentem hostem oppressurum. [4] Ad hanc rem conficiendam imperavit quam plurimos utres atque etiam culleos comparari. [5] Post hæc pabulum, præterea [6] cibaria cocta

1 *Vt nunc veterani faciunt.*] In quorum arrogantiam, fastidium, importunitatem acriter invehitur Cicero Philipp. XI. cap. 14. 15. *Boecler.*

2 *Statuit aliquid sibi consilii novi.*] Sic Diod. lib. XIX. Κατὰ δὲ τὴν Ἀσίαν Ἀντίγονος μὲν χειμάζων ἐν Γαδαμάλεις τῆς Μηδίας, καὶ θεωρῶν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἀσθενεστέραν οὖσαν τῆς τῶν πολεμίων, ἔσπευδεν ἀνελπίστως αὐτοῖς ἐπιθέσθαι, καὶ καταστρατηγῆσαι. *Lambin.*

3 *Sin per loca sola contenderet.*] Quæ Paullo ante vocat *deserta*. διὰ τῆς ἐρήμου χώρας. Solitudinem hujus loci describit Polyænus. *Gebhard.* Præter Lucret. lib. 6. & Propert. Salust. *loca sola & nuda gignentium.* Savaro.

4 *Ad hanc rem conficiendam, imperavit quam plurimos utres atque etiam culleos comparari.*] Artis sive ingenii remedium naturæ defectum supplet. Polyænus lib. IV. in Antigono Com. II. προσέταξε δὴ ῥάψασθαι μυρίους ἀσκοὺς, καὶ πλῆσαι τούτους ὕδατος. Curt. lib. IV. cap. 63. *Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli devexerant, & in arido solo ac fervido sabulo nulla erat.* Gebh.

5 *Post hæc pabulum.*] Καὶ κριθὰς τοῖς ἵπποις καὶ σχιλὸν αὐταρκῆ. *Idem.*

6 *Cibaria cocta.*] Decem dierum. σι-

τία

cocta dierum decem, utque quam minime fieret ignis in castris. Iter quod habebat, omnes celat. Sic paratus, qua
9 constituerat, proficiscitur. Dimidium fere spatium confecerat, [1] cum ex fumo castrorum ejus [2] suspicio allata est [3] ad Eumenem hostem appropinquare. Conveniunt duces, quæritur quid opus sit facto. Intelligebant omnes, tam celeriter copias ipsorum contrahi non posse, quam Antigonus adfuturus videbatur. Hic omnibus [4] titubantibus, & de rebus summis desperantibus, Eumenes ait, si celeritatem velint adhibere, & imperata facere, quod ante non fecerint, se rem expediturum. Nam quod diebus quinque hostis transire posset, se effecturum, [5] ut non minus totidem dierum spatio retardaretur. Quare circumirent, suas quisque copias contraheret. [6] Ad Antigoni autem refrenandum impetum tale capit consilium: certos mittit homines ad infimos montes, [7] qui obvii eant itineri ad-

τία δέκα ἡμέρων πέμψαντας ἔχειν. *Cocta cibaria* forte ἄπυρα. quæ igne non indigerent. Vide Polyæn. lib. IV. in Antiochi Seleuci F. Ἀντίοχος καὶ προστάξας ἄπυρα σιτία τεσσάρων ἡμερῶν κομίζειν. *Idem.*

1 *Cum ex fumo castrorum ejus.*] Notanda est elegans vocis *cum*, & veluti transposita usurpatio ad hunc modum: *Dimidium fere spatium confecerat, cum ex fumo castrorum ejus allata est suspicio:* pro, *cum dimidium spatium confecisset, allata est suspicio*, Boeclerus. Atqui non ex fumo, sed ex fulgore hostium præsentiam conjectabant. Plutarch. Θαυμάσαντες τὸ τῶν πυρῶν πλῆθος. Nam etsi plana esset regio, per quam incedebat Antigoni miles: tamen circumdata erat collibus editis, ex quibus facile erat, quamvis longo intervallo, fulgorem ignium animadvertere. *Gebhard.*

2 *Suspicio allata est.*] A barbaris, qui spectantes totam regionem montes incolebant. Nuncium autem attulerunt Camelis cursoribus. Vbi notes, velim, quos ἱπποδρομίας καμήλους vocet, Diodoro dici δρομάδας. *Idem.*

3 *Ad Eumenem.*] Diodorus, *ad Eumenem & Peucestam.* Plutarch. *ad Peucestam, qui propius ab hostibus aberat.* Lamb.

4 *Titubantibus.*] Ἀμηχανοῦσι sive ἀθυμοῦσι. *Gebhard.* Nonius: *Titubare, trepidare.* Vtitur Cicero Philipp. VIII.

5 *Vt non minus totidem dierum spatio.*] Plutarchus, Eumenem, ait, pollicitum; se hostibus statim velocitatem repressurum, ut triduo exspectatione tardius adventarent. *Mag.*

6 *Ad Antigoni refrenandum impetum.*] Celeritatem retardandam. *Refrenare impetum* videtur Plutarchus reddidisse ἐπιστῆσαι τῶν πολεμίων τὸ τάχος. M. Tullius in Antonium: *Brutus Antonium invadentem in Asiam à progressu arcuit, à reditu refrenavit.* Gebhard. *Ad Antigoni autem refrenandum impetum.*] *Refrenandum* tralate. Epicurus: οὐ γὰρ κατηνάλωνται αἱ τοιαῦται ἄτομοι, &c. Vide Gifan. ad Lucretium. *Keuchen.*

7 *Qui obvii erant itineri adversariorum.*] Lambin. *erant.* Quod non persuadet. Nam ex tabernaculis suis jussit quosdam procedere obviam adventantibus Antigoni militibus. *Idem.*

adversariorum, hisque præcepit, [1] ut prima nocte, quam latissime possint, ignes faciant quam maximos, atque hos secunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant: & [2] adsimulata castrorum consuetudine, suspicionem injiciant hostibus, his locis esse castra, ac de eorum adventu esse prænunciatum: Idemque postera nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter præceptum curant. Antigonus tenebris obortis ignes conspicatur, credit de suo adventu esse auditum, & adversarios illuc suas contraxisse copias. Mutat consilium, & quoniam imprudentes adoriri non posset, flectit iter suum, & illum anfractum longiorem copiosæ viæ capit; ibique diem unum operitur, ad lassitudinem sedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret. Hic Eumenes callidum imperatorem [3] vicit consilio, celeritatemque impedivit ejus, neque tamen multum profecit. Nam invidia ducum, cum quibus erat [4] perfidiaque militum Macedonum veteranorum, quum superior prælio discessisset,

[1] An-

1 *Vt prima nocte, quam latissime possint, ignes faciant quam maximos.*] *Primam noctem* vocat, quam alii *primam vigiliam*. Antiquissimi νυχθήμερον distribuebant in partes octo, quarum quatuor noctis erant, totidem diei. Et noctis quidem proprie appellabant vigilias, diei vero horas. Primam vigiliam cum Solis occubitu ordiebantur, secunda cum nocte media desinebat, & ab ea deinde initium suum tertia, post hanc cum Solis ortu & diei quartam finiebant. Ex hac noctis divisione orta est totuplex partitio vigiliarum militarium, Vegetio, aliisque passim scriptoribus memorata. Sed apud Censorinum partes νυχθημέρου sedecim sunt, quas ad numerum duodenarium redegit Macrobius Saturnal. lib. I. cap. 3. Meminit & Alexand. Neapolitanus lib. IV. Genial. cap. 20. & lib. I. cap. 12 Cæterum causam, cur prima vigilia quam maximos ignes facerent, reddit Diodorus lib. XIX. Plutarchus ait, ἐν διαστήμασιν accensos ignes fuisse; & addit continuo, Eumenem more στρατοπεδευόντων strategema illud instituisse. Quibus consentanea sunt, quæ in eadem narratione commemorantur à Polyæno lib. IV. Strategem. *Keuchen.*

2 *Adsimulata castrorum consuetudine.*] Scilicet ignium faciendorum. De qua Lipsius in Milit. Romana. *Boecler.* Cur autem quarta vigilia nullos fieri voluerit ignes Eumenes, inquirendum est. Nam epaminondas Sparta repulsus jubebat suos ἑωθινῆς φυλακῆς (quartam capio) πυρὰ καίειν ἐν τῇ παρεμβολῇ. Diodor. lib. XV. *Gebhard.*

3 *Vicit consilio.*] Quod post cognovit ipse Antigonus. Plutarch. Ἤϑετο κατεστρατηγημένος ὑπὸ Εὐμένους. *Lamb.*

4 *Perfidiaque militum*] Justin. l. XIV. & Plutarchus in eodem Eumene, ad hoc facinus impulsos Argyraspides dicunt, quo uxores, ac liberos, suaque quæ in prælio amiserant, ab Antigono reciperent. *Mag.*

[1] Antigono est deditus, [2] quum exercitus ei ter ante separatis temporibus jurasset se eum defensurum, nec unquam deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, [3] quam eum non prodere. Atque hunc Antigonus, quum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos esset licitum, quod ab nullo se plus adjuvari posse intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim [4] Seleucus, [5] Lysimachus, [6] Ptolemæus, opibus jam valentes, cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. Sed non passi sunt [7] hi, qui circa erant, quod videbant, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros. Ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut nisi magna spe maximarum rerum
11 leniri non posset. Itaque quum eum in custodiam dedisset, & præfectus custodum quæsisset, quemadmodum servari vellet; [8] ut acerrimum, inquit, leonem, aut ferocissimum elephantum. nondum enim statuerat, eum conservaret necne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum, & qui propter odium [9] fructum oculis ex ejus casu capere vellent, & qui propter veterem amicitiam

[1] col-

1 *Antigono est deditus.*] Olymp. CXVI. anno I. *Chronol.* Apud Justinum lib. XIV. & Plutarchum exstat expostulatio ejus ad milites, quos coarguit proditionis mirum in modum, virilis & acerba. *Longol.*

2 *Quum exercitus ei ter.*] Justinus *quater* dicit. *Mag.*

3 *Quam eum non prodere.*] *Perdere* in vulgatis, sed Festo *prodere* perdere est & Lucretio non semel observante Gifanio. *Schott.*

4 *Seleucus.*] Babyloniæ præfectus. *Lambin.*

5 *Lysimachus.*] Cui Thracia erat tradita, cum regionibus finitimis. *Idem.*

6 *Ptolemæus.*] Ægypti satrapes, opinione hominum Lagi filius; re Philippi. *Lambin.*

7 *Hi, qui circa erant.*] Id est, οἱ περὶ αὐτὸν, ejus comites & familiares. *Idem.* Cicero modo Græce dicit, modo Latine. Meminit hujus loci *Casaubonus* ad Suetonium lib. IV. cap. 10.

8 *Ut acerrimum, inquit, leonem.*] Sic Plutarchus: *Quærentibus autem iis, quibus custodiendus Eumenes fuerat traditus, quomodo asservarent: ut elephantum, inquit, aut leonem.*

9 *Fructum oculis ex ejus casu capere.*] Id est, oculos pascere. Contrarium est *oculis dolere.* Teren. Phormione:

Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam
Et quo tuo viro oculi doleant.

Celius Curio ad Cicer. lib. 8. epist. 15. *Numquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitii vultum vidisses.* Explicat Pet. Victorius lib. II. Var. Lection. cap. 5. & Turnebus libro XI. cap. I. Adversar. *Schottus.*

1 Col-

[1] colloqui consolarique cuperent. Multi etiam qui ejus formam cognoscere studebant, qualis esset, quam tamdiu, tamque valde timuissent, cujus in pernicie positam spem habuissent victoriæ. At Eumenes, quum diutius in vinculis esset, ait Onomarcho, penes quem summa imperii erat custodiæ, se mirari, quare jam tertium diem sic teneretur; non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ, [2] ut sic deuteretur victo, quin aut interfici, aut missum fieri juberet. Hic quum ferocius Onomarcho loqui videretur: *Quid? tu*, inquit, *animo si isto eras*, [3] *cur non in prælio occidisti potius, quam in potestatem inimici venires?* Huic Eumenes, *Vtinam quidem istud evenisset*, inquit, *sed eo non accidit*, [4] *quod nunquam cum fortiore sum congressus. Non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. Non enim virtute hostium, sed amicorum perfidia* [5] *decidi*. Neque id falsum. nam & dignitate fuit honesta, & viribus ad laborem ferendum firmis: neque tam magno corpore, [6] quam figura venusta. De hoc Antigonus, quum solus constituere 12
non auderet, ad consilium retulit. Hic quum [7] plerique omnes primo perturbati admirarentur, non jam de eo sum-

1 *Colloqui.*] Legendum fortasse est, *alloqui.* id *παρηγορεῖν*, *παραμυθεῖσθαι.* *Lambin.*

2 *Vt sic deuteretur victo.*] Vnde, *hic se uteretur* Lambinus conformavit. Retineo tamen scriptorum codicum lectionem *deuteretur*, prisce quidem atque inusitate pro *abuteretur*, ut *denasci* veteres dicebant pro *mori*. Cassius Hemina libro II. Annal. *Quæ nata sunt, ea omnia denasci ajunt.* Schott.

3 *Cur non in prælio.*] Meminit Plutarchus ejusdem quæstionis & responsi in Vita Eumenis.

4 *Quod nunquam cum fortiore sum congressus.*] Hunc quasi morem Eumenes habuit, ut & imperaret juxta in acie, & pugnaret. Quo & Plutarchi observatio pertinere videri potest, cum Eumenem *φιλοπόλεμον καὶ φιλόνεικον* notat. Locus est ipsa comparatione ejus cum Sertorio. Nam eorum vitas commisit. *Buchnerus.*

5 *Decidi.*] In hanc calamitatem incidi: dejectus de fortuna mea sum. Nam *cadere* & *decidere* dicuntur, qui adversam fortunam incurrunt. Vide Laberii Mimos. *Idem.*

6 *Quàm figura venusta.*] Πᾶν τὸ σῶμα διηρθρωμένον καὶ σύμμετρον. *Venustas* enim hic decentem membrorum inter se competentiam notat. vide Plutarch. in Eumene. *Boecler.*

7 *Plerique omnes.*] Attica locutio. Priscianus lib. XIIX. *πλείονες δὴ πάντες τοῦτο λέγουσι ἄνθρωποι.* Vide Servium Æneid. I. pag. 181. A. Gellium Noct. Att. lib. VIII. cap. 12. *Keuchenius.* Nearchus enim & Demetrius Antigoni F. & nonnulli alii Eumenem servari cupiebant: cæteri omnes necari volebant. *Lambin.*

sumptum esse supplicium, à quo tot annos adeo essent male habiti, ut sæpe ad desperationem forent adducti, quique maximos duces interfecisset; denique in quo uno esset tantum, ut quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent: interfecto, nihil habituri negotii essent: postremo, si ille redderet salutem, quærebant quibus amicis esset usurus; sese enim cum Eumene apud eum non futuros. Hic cognita consilii voluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. Tum autem quum vereretur, ne qua seditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quenquam admitti, [1] & quotidianum victum amoveri jussit. Nam [2] negabat se ei vim allaturum, qui aliquando fuisset amicus. Hic tamen [3] non amplius quam triduum fame fatigatus, [4] cum castra moverentur, insciente Antigono [5] jugulatus est [6] à custodibus.
13 Sic Eumenes annorum quinque & quadraginta, quum ab anno vigesimo (ut supra ostendimus) [7] septem annos Philippo apparuisset, & tredecim apud Alexandrum eundem locum obtinuisset; in his [8] uni equitum alæ præfuisset: post autem Alexandri Magni mortem imperator exercitus duxisset, summosque duces partim repulisset, partim interfecisset; captus non Antigoni virtute, sed [9] Macedonum perjurio, talem habuit

1 *Et quotidianum victum amoveri.*] Sic Plutarchus: *Ὡς δὲ οὐκ ἔδοξε τῷ Ἀντιγόνῳ τὸν Εὐμένη κτείνειν, ἐκέλευσεν αὐτοῦ τὸν τροφὴν ἀφελεῖν. Idem.* Similem viam ad mortem sibi fecit Atticus. De quo infra in vita ejus cap. 22. *Ernst.*

2 *Negabat, se ei vim allaturum.*] Quasi vis non esset, inedia ac fame hominem exhaurire. Certe in *l.* 1. *Cod. de custod. reor.* inter crudelitatis exempla refertur. Rittershusius in Nov. 12. 14. 3. nullum violentæ mortis genus fingi posse crudelius ostendit, quam fame necare. *Loccenius.*

3 *Non amplius, quam triduum.*] *Καὶ δύο μὲν, ἢ τρεῖς ἡμέρας ἄσιτος, οὕτω πρὸς τελευτὴν προσήγετο. Lambin.*

4 *Cum castra moverentur.*] *Αἰφνίδιον δ' ἀναζυγῆς γενομένης. Idem.*

5 *Jugulatus est.*] *Εἰσπέμψαντες ἀνθρώπων ἀποσφάττουσιν αὐτόν. Idem.*

6 *A custodibus.*] Quibus assignari eum, Antigonus præceperat. Vid. Justinum XIV. 4.

7 *Septem annos Philippo apparuisset.*] MSS. Boecleri & quidam editi *paruisset*; Quod Magius corruptum putat. *Parere* tamen idem esse quod *apparere*, dudum eruditi moverunt. *Bosius.*

8 *Uni.*] Verissima correctio Freinshemii pro *uni*, VIII. (sc. annos) legentis in comment. ad Curtium. annos enim putat, & nihil facilius fuit, quam ut nota numeri transiret in vocem. *Boecl.*

9 *Macedonum perjurio.*] A quo ipse sibi postea metuit Antigonus; quare eos cal-

buit exitum vitæ. De quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui post Alexandrum Magnum reges sunt appellati, ex hoc facile potest judicari, [1] quod nemo Eumene vivo rex appellatus est, sed præfectus. Iidem post hujus occasum statim regium ornatum nomenque sumpserunt: neque quod initio prædicarunt, se Alexandri liberis regnum servare, id præstare voluerunt: & uno propugnatore sublato, quid sentirent, aperuerunt. Hujus sceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, Lysimachus, Cassander. Antigonus autem Eumenem mortuum [2] propinquis ejus sepeliendum tradidit. Hi militari honestoque funere, comitante toto exercitu, humaverunt, ossaque ejus in Cappadociam [3] ad matrem atque uxorem liberosque ejus deportanda curarunt.

callida ratione separavit & quasi ex oculis amovit. Polyæn. lib. IV. in Antigono Comment. 15. Ἀντίγονος τοὺς ἀργυράσπιδας, οἱ τὸν Εὐμένη δεσμώτην αὐτῷ παρέδωκαν, ἐτίμησε δωρεαῖς. Τὸ δὲ ἄπιστον αὐτῶν φυλαττόμενος, χιλίους μὲν αὐτῶν ἔδωκε συμμάχους εἶναι Σιγυρτίῳ τῷ σατράπῃ τῆς Ἀραχωσίας. Inquirendum est in verum nomen ejus Satrapis, qui Arachosiis tunc præerat, & cui mille Argyraspidum suppetias missi. A Polyæno appellatur Σιγύρτιος. Diod. lib. XIX. Σιβύρτιος μὲν, inquit, τῆς Ἀραχωσίας ἡγούμενος παρείχετο πεζοὺς μὲν χιλίους. Propius ad verum, & unde quoque de vitio liquet lectionis apud Polyænum τῆς Ἀραβίας. Plutarchus quoque corruptus hoc in nomine est: Τοὺς Ἀργυράσπιδας παρέδωκεν Ἰβυρτίῳ τῷ διοικοῦντι τὴν Ἀραχωσίαν. Neque non & Arrianus: Θόαντα δὲ σατραπεύειν τῶν ταύτῃ ἔταξε. Τούτου δὲ νόσῳ τελευτησάμενος Σιβύρτιος τὴν σατραπείαν ἐκδέχεται. Legendum apud istos omnes Σιβύρτιος. Fundum habeo hujus correctionis Q. Curt. lib. IX. cap. 53. *Proposito igitur* (inquit) *regioni Sibirtio* (*namque Memnon præfectus ejus nuper interierat morbo*) *in Carmaniam ipse processit.* Sciendum autem est ex lib. VII. cap. 16. Memnonem a Rege Arachosiis prætorem datum quatuor millibus peditum & sexcentis equitibus in præsidium relictis. Præterea Diodorus ipsum, apud quem hujus purpurati nomen integrum restitit lib. 18. Καὶ Σιβυρτίῳ μὲν ἔδωκεν Ἀραχωσίαν καὶ Κεδρωσίαν. Denique Justin. lib. 13. c. 4. *Arachosii Gedrosique Sibyrtio traduntur.* Gebhard.

1 *Quod nemo Eumene vivo rex appellatus est.*] Quia ipse Eumenes rex erat: Quare à Suida vocatur βασιλεὺς Μακεδόνων. Et paullo post: ἀνὴρ ἐν μὲν τοῖς πλείστοις οὐδενὸς δεύτερος τῶν καθ' αὐτὸν βασιλέων γενόμενος. Vide ibidem plura. *Ernstius.*

2 *Propinquis ejus sepeliendum.*] Propter amicitiam, quam olim cum Eumene vivo contraxerat. Διὰ δὲ τὴν προγεγενημένην φιλίαν. *Diodor.* XIX. Confer Plutarchum.

3 *Ad matrem, atque uxorem.*] Diod. Πρὸς τοὺς οἰκείους. Plutarch. Τῇ γυναικὶ, ἐν τοῖς παισί. Vxor erat Barsine, natione Persica, Artabazi filia, ex qua filium Herculem suscepit Alexander. Meminit Curt. x. 6. & alii. Sed apud Porphyrium corrupte legas Μαρσίνης pro Βαρσίνης.

PHO-

PHOCION.

XIX.

1 PHOCION Athenienfis, 2 etfi fæpe exercitibus præfuit, fummofque 3 magiftratus cepit; tamen multo ejus 4 notior integritas eft vitæ, 5 quam rei militaris labor. Itaque

1 *Phocion.*] Phoci filius. *Suidas* in *Φωκίων*. *Ernft.* Sic quoque Ælianus Var. II. 16. Cochlearium fuiffe patrem, teftis idem XII. 43. ubi vide not. Cl. Schefferi. *Bofius.* De hoc Plutarch. in ejus vita, in Politicis & alias. Diodor. lib. 18. Polyænus lib. 4. Athenæ. lib. 10, Val. Max. 3. c. 8. & 5. 3. Suidas. *Savaro.* & alibi. Æfch. de falf. leg. Athen. Hujus Hermam, fed capite truncatum, hac forma exhibent Imagines Vrfini numero 109.

PHOCION.

Apud Fulvium Vrfinum in fchedis ex marmore.

2 *Etfi fæpe exercitibus præfuit.*] Quadragies & quinquies, auctore Plutarcho: cujus hæc verba funt: *Conftat enim inter omnes, eum exercitui præfuiffe quinquies & quadragies, cum ne femel quidem in comitiis interfuiffet, fed eum cives femper arceffiviffent, & fuffragiis fuis creaffent.* Lambin.

3 *Magiftratus cepit.*] In Attico: *quod neque peti majorum more, neque capi poffunt.* Ibidem: *Honores & divitias capere.* Ibid. *Quos honores quibufque temporibus cepiffet.* Sidon. ep. ult. lib. 9. in Carm. *Capiens honorem.* vide Not. *Savaro.*

4 *Notior integritas eft vitæ.*] Valer. Maximus lib. v. cap. 3. *Phocion vero his dotibus, quæ ad pacandum hominem potentiffima judicantur, eloquentia & integritate inftructiffimus.* Hinc illa vox Demofthenis concionantis: ἡ τῶν ἐμῶν λόγων σφῦρα καὶ κοπὶς ἔρχεται. Auctor Jamblichus apud Stobæum. *Keuchen.*

5 *Quam rei militaris labor.*] Immo multas ejus res militiæ geftas, & functiones imperatorias commemorat Plutarchus in Phocione. Et ejus uxor ornamenta fua dicebat effe, Phocionis viri fui confilia factaque imperatoria, ut tradit Plutarchus ibidem, & refert prin-

que [1] hujus memoria est nulla, illius autem magna fama: [2] ex quo cognomine BONAS est appellatus. [3] Fuit enim perpetuo pauper, [4] quum ditissimus esse posset, propter frequentes delatos honores, potestatesque summas, quæ ei à populo [5] dabantur. Hic quum [6] à rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatique hortarentur accipere, simulque admonerent, si ipse his facile careret, liberis tamen suis prospiceret, quibus difficile esset in summa paupertate tantam paternam tueri gloriam: His ille, *Si mei similes erunt, idem hoc*, inquit, *agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: sin dissimiles sunt futuri, nolo meis impensis illorum ali augerique luxuriam.* Eidem quum prope ad annum octogesimum prospera [7] mansisset fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit suo-

principio libelli περὶ μουσικῆς. Quinctiam ætatis octogesimum agens annum, exercitui præfuit, aut certe præesse jussus est à populo, ut ex eodem Plutarcho intelligere licet, παραγγελ. πολιτ. *Lambin.*

1 *Hujus memoria est nulla.*] Respicit Nepos ætatem suam, qua Phocion tantum ob morum bonitatem notus erat; rerum bello ac pace præclare gestarum nomine obscurus. *Gebhard.*

2 *Ex quo cognomine Bonus est appellatus.*] Supra in Aristide: *Ut nunc cognomine Justus sit appellatus.* Quod cognomen à virtutibus impositum. Mos passim obvius apud Græcos, Latinosque, ortus primo honor & gloriosus, mox ridicula sæpe ambitione vulgatus obsolevit. *Boecler.* χρηστὸς Græce dictus est: auctore Suida, quod omnibus aliis magis quam sibi esset utilis. Nam & in pecuniis largiendis liberalissimus fuit, & fillas elocavit cum dote etiam pauperrimis quibusque, modo essent frugi. Græca enim vox ἀπὸ τοῦ χρᾶσθαι facta est. *Longol.* Præter Plutarch. in vita ejus & l. de musica & Suidam Val. Max. 8. 3. 2. *Placidi & misericordes & liberales, omnique suavitate temperati mores Phocionis, quos optime profecto consensus omnium bonitatis cognomine decorandos censuit.* Savaro.

3 *Fuit enim perpetuo pauper.*] Lege *Plutarchum* in libello περὶ φιλοπλουτίας. *Athenæum* lib. x. cap. 3. *Lucianum* in Iove Confutato, & passim alios.

4 *Quum ditissimus esse posset.*] Lambin. & Cod. Gifan. *ditissimus*: quomodo & Cicero 1. de Divin 36. *ditissimum fore prædictum est.* Sic *divitior* apud eundem, Plautum, Lucretium, Martialem, Tacitum occurrit. *Bosius.*

5 *Dabantur.*] Sic Schott. & Savaro secutus MSS. Ven. Col. Ald. Paris. in vulgatis *mandabantur.* In Pelopida: *Hac mente amicis suis summas potestates dederant.* Savaro.

6 *A rege Philippo munera magna pecuniæ.*] Plutarchus in apophth. & vita Phocionis, non Philippum, sed Alexandrum Phocioni centum talenta dono misisse dicit. Sic & Jamblichus scriptum reliquit in his, quæ de Pythagora memoriæ consignavit. *Magius.* Adde Ælianum lib. 1. Var. Histor.

7 *Mansisset.*] Schott. Codex *pervenisset.* sic MSS. Ven. Colon. Ald. Paris. *permansisset.* Lambinus.

1 Pri-

suorum civium. [1] Primo cum Demade de urbe tradenda Antipatro consenserat, ejusque consilio Demosthenes cum cæteris, qui bene de republica mereri existimabantur, plebiscito in exilium erant expulsi. Neque in eo solum offenderat, quod patriæ malè consuluerat, sed etiam quod amicitiæ fidem non præstiterat. Namque auctus adjutusque à Demosthene, eum, quem tenebat, ascenderat gradum, [2] quum adversus Charetem eum subornaret, [3] ab eodem in judiciis, quum capitis causam diceret, defensus aliquotiens, liberatus discesserat. Hunc non solum in periculis [4] non defendit, sed etiam prodidit. Concidit autem maxime uno crimine; quia [5] quum apud eum summum esset imperium populi, & Nicanorem Cassandri præfectum insidiari [6] Piræeo Atheniensium [7] à Dercyllo moneretur; idemque postularet, ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur: hic audiente populo, Phocion negavit esse periculum, seque ejus rei obsidem fore pollicitus est. [8] Neque ita multo post Nicanor Piræeo est potitus. Ad quem recu-

1 *Primo cum Demade.*] Historiam fuse narrant Diodorus Siculus lib. XIIX. & Plutarchus. Sed in Msc. Leidensi est. *Primo quod cum Demade.* Quod probat Bosius.

2 *Quum adversus Charetem eum subornaret.*] Vide quæ ad hunc locum notat Dionysius Lambinus.

3 *Ab eod. in jud. q. capit. caus. diceret.*] Eadem sors Ciceronis qui à C. Popillio Lænate, quem parricidii reum defenderat, interfectus est. M. Antonio præmium suppeditante HS. decies centena millia. Appian. Plutarch. Valer. Max. V. III. *Schottus.*

4 *Non defendit, sed etiam prodidit.*] Quin etiam & patriam, ut mox: quare lege talionis nihil mirum, si ingratam erga se expertus est. De quo scelere Cicero I. Officiorum, & Virgilius:

Vendidit hic auro patriam.

Schottus.

5 *Quum apud eum summum esset imperium Populi.*] Plutarch. Στρατηγὸς καὶ ἄρχων, id est, *imperator*, seu *dux exercitus*; & *archon*, hoc est, *prætor.* Lambinus. Erat enim archon, & quidem ante Archippum, nisi me conjectura fallit. Certe extremo vitæ tempore sub calamitatem istam, archontem fuisse, Plutarchus tradit in ejus vita: Ὁ δὲ εἰς πατρίδος ἀποκινδυνεύων σωτηρίαν, καὶ ταῦτα στρατηγὸς, καὶ ἄρχων, οὐκ οἶδα μὴ μεῖζόν τι παραβαίνει, καὶ πρεσβύτερον τὸ πρὸς τοὺς πολίτας δίκαιον. Sed non diu magistratum illum tenuit, ut Plutarchus clare narrat; itaque amotus, ut videtur, Archippum sibi substitutum habuit; cujus nomen etiam relatum in Fastos. *Meursius.*

6 *Piræo Atheniensium.*] Videtur legendum, *Piræo Atheniensium portui*: Vel delendum, *Atheniensium.* Veruntamen nihil mutare ausus sum. *Lamb.*

7 *A Dercyllo.*] Quem Regis Antipatri nomine Attica tunc regio præfectum habebat. Plutarch. *Magius.*

8 *Neque ita multo.*] Locus hic absque

recuperandum, sine quo Athenæ omnino esse non possunt, quum populus armatus concurrisset, ille non modo [1] neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem præesse voluit. Erant eo tempore Athenis duæ factiones; quarum [2] una populi caussam agebat, [3] altera optimatum. In hac erant Phocion & [4] Demetrius Phalereus. Harum utraque Macedonum patrociniis [5] nitebatur. [6] Nam populares Polyperchonti favebant, optimates cum Cassandro sentiebant. Interim à Polyperchonte Cassander Macedonia pulsus est. Quo facto populus superior factus, statim duces adversariæ factionis, capitis damnatos, patria [7] propulit: [8] in his Phocionem & Demetrium Phalereum: deque ea re legatos ad Polyperchontem misit, qui ab eo peterent, ut sua decreta confirmaret. Huc eodem profectus est Phocion. quo ut venit, [9] causam apud Philippum regem verbo,

que ulla difficultate per παρενθήκην ita legitur: *Neque ita multo post Nicanor Piraeo est potitus (ad quem recuperandum cum populus armatus concurrisset, ille non modo neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem praesse voluit) sine quo Athenæ omnino esse non possunt.* Ernstius.

1 *Neminem ad arma vocavit.*] Plutarchus vero ait, Phocionem tunc tumultuantem populum frustra conatum educere, & odio & contemptui omnibus fuisse. *Idem.*

2 *Vna populi caussam agebat.*] Democratiæ studebat. *Lambin.*

3 *Altera optimatum.*] Aristocratiæ. *Idem.*

4 *Demetrius Phalereus.*] De quo sic Polyænus lib. IV. Κασσανδρίζων ἐτύγχανε, id est, *cum Cassandro sentiebat*, seu *faciebat.* Lamb. Eodem modo Demosthenes φιλιππίζειν de Pythia dixit. *Keuchen.*

5 *Nam populares.*] Δημοκρατικοὶ, quos Plutarch. in Arato φιλοπολίτας vocat. *Boecler.*

6 *Nitebatur.*] *Vtebatur* scriptus codex & sic editum Vltraj. *Shott.*

7 *Propulit.*] Lambinus solus *pepulit* evulgavit. *Idem.*

8 *In his Phocionem & Demetrium.*] Plutarch. Callimedontem & Periclem vocat, qui ex urbe tum profugere, quique paucorum dominationi una cum Phocione faverunt, & Antipatro ac regibus studuerunt: populi vero opibus & potentiæ adversati sunt. Vide Diod. Sicul. lib. XIIX. cap. 65. cum seq. & Plutarchum. *Ernstius.*

9 *Causam apud Philippum regem verbo.*] Philippum Aridæum intelligit Eurydices maritum, uxori & aliis monitoribus obnoxium. Suppeditat hic Princeps eximium vecordiæ ac stuporis exemplum, quem penes tantum umbra nominis, penes uxorem aliosque vis atque imperium. Iustin. lib. XIV. cap. 5. *Interea Eurydice uxor Aridai regis, ut Polyperchonta à Græcia redire in Macedoniam cognovit, & ab eo arcessitam Olympiadem, muliebri æmulatione perculsa, abutens valetudine viri; cujus officia sibi vindicabat.* Non Video autem caussam, cur mutato ordine malit Schottus: *Caussam apud Philippum verbo quidem; reapse apud Polyperchontem.* Gebhard.

bo, re ipsa quidem apud Polyperchontem jussus est dicere. Namque is tum regis rebus præerat. Hic quum [1] ab Agnonide accusatus esset, quod Piræeum Nicanori prodidisset, [2] ex consimili sententia in custodiam conjectus, [3] Athenas
4 deductus est, ut ibi de eo legibus fieret judicium. Huc ubi perventum est, quum propter ætatem pedibus jam non valeret, [4] vehiculoque portaretur, magni concursus sunt facti, [5] quum alii reminiscentes veteris famæ, ætatis misererentur; plurimi vero ira exacuerentur propter proditionis suspicionem Piræei: maximeque quod [6] adversus populi commoda in senectute steterat. [7] Qua de re ne perorandi

1 *Ab Agnonide.*] Exemplaria MSS. nonnulla, & Iensonica quoque *Agnone* habent. Sed ex Plutarcho patet, legendum esse *Agnonide :* qui fuit, ut ipse ait, sycophanta. Sane *Agnonis* hominis deliciis affluentis meminit Athenæus lib. XII. 18. *Mag.* Schedæ veteres, *Hic ab Agnonide accusatus, quod, &c.* concinnius. *Schottus.*

2 *Ex consimili sententia.*] Sic MSS. & vulgati omnes, quæ lectio non reijcienda videtur & hac mente accipi potest. Consimili sententia, qua antea Phocion in carcerem conjectus, & in exilium erat expulsus, iterum reus proditionis actus in carcerem conjectus est. Conjecturam tamen Puteani & Lambini testatam volo, qui *ex consilii sententia* legunt. Magno libro Notarum D. C. S. *de consilii sententia.* Videndus Cicer. ad Attic. 17. ep. lib. 7. more etiam Atheniensium comprobatur conjectura. In Eumene: *ad consilium retulit.* postea *cognita consilii voluntate.* Savaro. Sic etiam in Sluiskenii MS. *Keuchen.*

3 *Athenas deductus est.*] Vt scilicet causam capitis diceret, vide Diodorum lib. XVIII. & Plutarchum in Phocione. Obiter observabis, reos honoratiores Athenas missos fuisse, ut magistratibus traderentur, utque legitimis confectis, aut absolverentur, aut addicerentur, quod & apud Romanos invaluit, not. ad Sidonium epist. 7. lib. VII. quibus moribus & Senatusconsultis locum dedit in suis Capitularibus Carolus Magnus. *Savaro.*

4 *Vehiculoque portaretur.*] Plutarch. Ἐφ᾽ ἁμάξαις κομιζομένων αὐτῶν. Hic tamen non propter infirmitatem pedum sic vectos esse significat, sed contumeliæ causa. *Lambin.*

5 *Quum alii reminiscentes veteris famæ, ætatis misererentur : plurimi vero ira exacuerentur.*] Duplex istud hominum genus, hinc miserantium, inde insultantium in omnibus talibus casibus se exhibet. Tacit. lib. XII. cap. 47. *Mox vulgus duro imperio habitum probra ac verbera intentabat : & erant contra, qui tantam fortunæ commutationem miserarentur.* Ad prius membrum Taciti illustrandum spectat locus Diod. lib. 18. Τὸ γὰρ ἐν ταῖς εὐτυχίαις σιωπώμενον μῖσος, ὅταν ἐκ μεταβολῆς ἐκραγῇ ταῖς ὀργαῖς, ἀποθηριοῦται πρὸς τοὺς μισουμένους, De fato Phocionis Valer. lib. 5. cap. 3. Extern. 3. *Gebhard.*

6 *Adversus populi commoda.*] *Ita* τὸ κοινῇ συμφέρον in Democrat. vocatur. *Boecl.*

7 *Qua de re ne perorandi.*] Quomodo plerique, præsertim boni, præposterum illud populi judicium tulerint, è Diodoro petendum est. Ex eodem constat, proditos Athenienses fuisse à Polyperchonte. *Ernst.*

1 Legi-

orandi quidem ei data est facultas, & dicendi causa. Inde judicio, [1] legitimis quibusdam confectis, damnatus, [2] traditus est undecimviris, quibus ad supplicium, more Atheniensium, publice damnati tradi solent. Hic quum ad mortem duceretur, obvius ei fuit [3] Emphyletus, quo familiariter fuerat usus. Is quum lacrymans dixisset, *O quam* [4] *indigna perpeteris Phocion!* huic ille, *At non inopinata*, inquit; [5] *hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienses.* In hoc tantum fuit odium multitudinis, [6] ut nemo

1 *Legitimis quibusdam confectis.*] Quæ lege ad accusandum & audiendum reum, nec non reliquum judicii ordinem sunt constituta. Cicero ad Antonium: *Cedo illa legitima, quæ Consules populum jure rogaverunt.* Gebhard.

2 *Traditus est undecimviris.*] Undecimviri, de quibus hic Probus, quos Iulius Pollux τὰς ἕνδεκα dici solitos arguit, quosque etiam νομοφύλακας atque ἐπάρχας Græci appellabant; Triumviris Romanorum capitalibus erant non absimiles, ut Budæus in poster. annot. ad ff. observatum reliquit. Horum erat officium (ut ex multis, quæ legi, pauca afferam) delinquentes facinorososque homines comprehendere, in carcerem conjicere, & capitis damnatos ad supplicium ducere. *Magius.* Lege *Demosthenem* κατὰ Τιμοκρ. & κατὰ Ἀριστογείτονος. *Platonem* in Phædone, *Aristotelem* lib. 6. cap. ultimo, de optima administrandæ reipubl. forma, & alios. Sane quantum ad horum electionem attinet, *Decemviri* (ut Pollux ait) *singuli, à singulis tribubus cooptari solebant*; quorum numerum augebat γραμματεὺς, id est, *scriba*, ut hoc pacto undecim essent & dicerentur. Plura de XI *Viris* doctus quidam Auctor magni apud Gallos nominis, in libello, quem de Atheniensium Magistratibus conscripsit. *Magius.*

3 *Emphyletus.*] Lapsus iterum hic Æmilius, quod minus curiose Græcos codices inspexerit, verteritque; nam ut ex Aristide videre licet, scriptum fuit in Græcis auctoribus ἐμφύλιός τις, id est, *ex sua tribu aliquis.* vel *tribulis*, ut cum Cicerone interpreter. *Longol.* Tentabam equidem, audendum est enim, *Euippum* reponere, Plutarchi auctoritate, qui non dissimile refert in apophth. & vita Phocionis, sed in qua vitiose Θούδιππος cuditur. Hic enim una capitis damnatus, cum quiritaretur, attrita cicuta injuste se ad mortem adigi, οὐκ ἀγαπᾷς, εἶπεν, ὦ Εὔιππε κατὰ Φωκίωνος ἀποθανούμενος; *cum Phocione mori detrectas?* Refert & Ælianus lib. 13. cap. 41. *Schott.* Item Seneca consolatione ad Helviam cap. 13. sed sub persona Aristidis, quem correxit ibidem Iustus Lipsius.

4 *Ind. perp. Phocion.*] Cujus & præclarum hoc dictum, *præstare injuriam ferre quam inferre: accipere damnum melius esse quam dare.* Plutarch. in ejus vita. quæ γνώμη & Tusculana 5. Cicer. *Accipere quam facere præstat injuriam* legitur. filio tamen Phocionis non parenti adscribit Ælian. 2. Var. Hist. 12. *Schott.*

5 *Hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienses.*] Quorum catalogum contexit Lucianus in dialogo, *De non temere credendo calumniæ.* Idem meminit mortis Phocionis in *Iove Confutato.* Adde Dion. Prusæum Orat. 73.

6 *Ut nemo ausus sit eum liber sepelire.*] Quia lege Attica non concedebatur proditionis damnatos sepelire, in Themistocle in fine: præter Diodorum & Plutarchum Valerius lib. V. cap. 3. *Phocion non tantum eculeo ab Atheniensibus impo-*

mo ausus sit eum liber sepelire. Itaque 1 à servis sepultus est.

impositus est; sed certe post obitum nullam Atticæ regionis, quæ ossibus ejus injiceretur, glebulam invenit; jussus extra fines projici, intra quos optimus civis vixerat. Savaro. Vide Alex. ab Alex. libro 6. cap. 14. Genial. dierum.

1 *A servis sepultus est.*] Longe aliter ista refert Plutarchus.

TIMO-

TIMOLEON.

XX.

1 TIMOLEON Corinthius. Sine dubio magnus omnium I
judicio hic vir extitit. Namque huic uni contigit, quod nescio 2 an ulli, ut patriam, in qua erat natus, 3 oppressam à tyranno liberaret; & à Syracusis, quibus auxilo erat missus, inveteratam servitutem depelleret, totamque Siciliam multos annos 4 bello vexatam, à barbarisque oppressam, suo adventu 5 in pristinum restitueret. Sed in his rebus non simplici fortuna conflictatus est: &, id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam quam adversam fortunam. Nam quum frater ejus Timophanes 6 dux à Corinthiis delectus, tyrannidem 7 per milites mercenarios occupasset, particepsque regni posset

1 *Timoleon.*] In Plutarchi codicibus *Timoleon* scriptum video ἀπὸ τῆς τιμῆς. In nostris libris editis & Gifanii Lucretiano Indice *Thymoleon* ἀπὸ τοῦ θυμοῦ. Quasi leonino animo, id est, excelso præditus. De hoc præter Plutarchum ac Diodorum Polybius lib. II. & XI. Livius lib. XXXV. & XXXIX. Pausanias in Arcadicis. *Schottus.* Apud Aristophanem Ranis act. IV. scen. 2. scriptum est Θυμολέων. *Gebhard.* Timoleontis autem pater fuit Timenætus, auctore Diodoro Siculo lib. XVI. sed, ut vult Plutarchus in Timoleonte, Timodemus: mater autem Demariste. *Lambin.* De hoc vide Diodorum l. 16. Plutarch. Polyæn. lib. I. Strateg. Suidam. *Savaro.* Præcipuus ejus scriptor Timæus intercidit.

2 *An ulli.*] Ita Vet. Cod. perspicue magis quam *an nulli.* ut frequenter Cicero. Græcorum exemplo mox *conflictus* in eodem pro *conflictatus*, ut *exercitus* pro *exercitatus.* Schott.

3 *Oppressam à Tyranno.*] A fratre majore natu, Timophane. *Lambin.*

4 *Bello vexatam.*] Quod gestum est à Carthaginensibus partim adversus tyrannum Dionysium majorem, duce Dione: & Dione interfecto, Callippum, qui menseis XIII. tyrannidem obtinuit, ut narrat Diodor. lib. XVI. & Callippo subacto, Hipparinum Dionysii F. qui annos duos imperio paterno potitus est: deinde Dionysium ipsum, qui imperium amissum recuperavit. *Lambin.*

5. *In pristinum restitueret.*] Eleganter. Vulgo *statum* addunt. *Gebhard.*

6 *Dux à Corinthiis.*] In bello adversus Argivos & Cleonæos. *Lambin.*

7 *Per milites mercenarios.*] Corinthii veriti, ne idem sibi accideret, quod & antea, Corintho amissa, & à sociis ipsis occupata, quadringentos milites mercenarios alere decreverunt, quibus Timophanem præfecerunt. Ille autem rebus omnibus honestis & justis neglectis ac despectis, confestim ea ad exitum perduxit, quibus civitatem in suam potestatem redigere posset; & multis civibus principibus ac primariis indicta

posset esse: tantum afuit à societate sceleris, ut antetulerit suorum civium libertatem fratris saluti, [1] & patriæ legibus obtemperare sanctius duxerit quam imperare patriæ. Hac mente [2] per aruspicem [3] communemque affinem, cui soror ex iisdem parentibus nata, nupta erat, [4] fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipse non modo manus non attulit, sed ne aspicere quidem fraternum sanguinem voluit. Nam dum res conficeretur, procul in præsidio fuit, ne quis satelles posset succurrere. Hoc præclarissimum ejus facinus non pari modo probatum est ab omnibus. Nonnulli enim læsam ab eo pietatem putabant, [5] & invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero post id factum neque domum ad se filium admisit, neque aspexit, quin eum fratricidam impiumque detestans compellaret. Quibus [6] verbis adeo est commotus, [7] ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conspe-

cta causa necatis, se ipse tyrannum constituit. *Lambin.*

1 *Et patr. legibus, &c.*] Sic noster codex. Gifanius, *& patria parere legibus, quam imperare satius duxerit.* Quomodo & Vltraj. editum. Longol. & Magius pro *satius* legunt *Santius.* Hoc probat Lambinus, illud damnat. *Schottus.*

2 *Per aruspicem.*] Huic Theopompus nomen imponit Satyro, Ephorus & Timæus Orthagoræ. Ego illi Satyri nomen fuisse proprium puto, Orthagoræ vero adjectitium laudis causa, quod vera ex aruspicina responderet. *Longol.*

3 *Communemque affinem.*] Hunc Æschylum vocat Plutarchus, & uxoris Timophanis fratrem fuisse dicit. De hoc Thymoleontis pio simul atque impio facinore, idem Plutarchus in Politicis mentionem facit. *Mag.* *Affinem.*] Id est, sororium sororis virum interprete ipso Nepote. Vide Not. supr. in Dione. Præterea sic intellige Val. Max. l. 2. c. 7. exemp. 7. & l. 1. c. 1. exemp. 7. Auson. in parental. carm. 16. Lemma, *Pomponius maximus affinis.* cur affinis dicatur ratio sequitur:

Conjux namque mea tu consociate sorori.
Idem Carm. 21. Vide Not. in Sidon. Carm. 5. & 20. infra in Attico. *Savaro.*

4 *Fratrem tyrannum interficiendum curavit.*] Justam censens injuste imperium aut tyrannidem occupantis interfectionem, ex veteri lege Rhadamanti, & pluribus Græcorum, de quibus Grotius de Jur. Bell. & Pac. lib. 1. cap. 4. 17. *Loccenius.* Adde judicium Clapmarii de Arcanis Rerump. IV. 20.

5 *Et inv. l. v. obterebant.*] Sic Vatinius Nepotis æqualis Tullio lib. v. ad famil. dixit *Prosternere atque obterere obtrectationes & invidias malevolorum.* atque ipse Cicer. pro Cæcina, *Calumniam obterere atque contundere.*

6 *Verbis.*] Sic vulgati. Mss. *rebus* in Alcib. *His Lacon rebus commotus.* In Eumene: *his rebus Eumenes permotus.* In Datame: *Pisida nova re commoti.* Savar.

7 *Vt nonnunquam vita finem facere voluerit.*] Inedia se exstinguere. Plutarchus: Ὥρμησε μὲν ὡς διαφθερῶν ἀπέχεσθαι τροφῆς. Sed mollem animum illum dicas, qui præclarissimi facinoris sibi

spectu morte decedere. Interim Dione Syracusis interfecto, Dionysius rursus [1] Syracusarum potitus est. Cujus 2
adversarii opem à Corinthiis petiverunt, ducemque, quo in bello uterentur, postularunt. Huc Timoleon missus, incredibili felicitate Dionysium tota Sicilia depulit. Quum interficere posset, noluit, [2] tutoque, ut Corinthum perveniret, effecit, quod utrorumque Dionysiorum opibus Corinthii sæpe adjuti fuerant. Cujus benignitatis memoriam volebat exstare, [3] eamque præclaram victoriam ducebat, in qua plus esset clementiæ quam crudelitatis. Postremo, ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur, quem, & ex quanto regno ad quam fortunam [4] detrusisset. Post Dionysii decessum, [5] cum Iceta bellavit, qui adversatus fuerat Dionysio, quem non odio tyrannidis dissensisse, sed cupiditate, indicio fuit, quod ipse, expulso Dionysio, imperium dimittere noluit. [6] Hoc supe-

sibi conscius absurdissimo muliérculæ judicio tantopere conturbaretur. *Gelbard.* Eratque hoc Stoicorum artificium. Vide *Ernstium*, in Introductione ad veram vitam. cap. 22.

1 *Syracusarum potitus est.*] Ita tamen ut Iceta tyrannus Acradinam & Neapolim teneret, Dionysius Insulam: ut tradit Diodorus lib. VI. *Lambin.*

2 *Tutoque ut Corinthum perveniret.*] Vbi ludum Dionysius aperuit. Vide proverbium, *Dionysius Corinthi*, & Plutarch. in Timoleonte de dictis factisque etiam Dionysii. *Schottus.* Exstat in Cicerone ad Attic. IX. 9. Quintil. VIII. 6. Laërtii Platone. Valer. Max. lib. VI. 9. aliis.

3 *Eamque præclaram victoriam ducebat.*] Vulgati, *& quod eam præclaram victoriam ducebat.* Platonis est sententia lib. I. de Leg. initio, maximam esse victoriam seipsum vincere, & in adversis animo non demisso, nec in secundis elato esse: Κἀνταῦθα, ὦ ξένε, τὸ νικᾶν αὐτὸν αὐτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ᾽ ἑαυτοῦ, πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα τὸ κάκιστον. *Schot.*

4. *Detrusisset.*] *Detulisset* vetusta lectio est. *depulisset* Vltraj. *Schott.*

5. *Cum Iceta bellavit.*] Cum spiritu *Hicetam* in Diodoro & Gemisto Plethone editur: membranæ enim *Hecatam* præferunt, depravate ut opinor. *Idem.* Erat hic unus ex amicis Dionis. *Ernstius.* *Cum Iceta.*] Monuit Schottus *Hicetam* ex Diod. & Gemisto Plethone legendum. Qui Ciceroni *Nicetas* corrupte, ut opinor, ex aspiratione in literam *n* versipellem facta. Nam Græcis communiter Ἱκέτας συρακούσιος. Diog. Laërt. in Philolao: κατὰ κύκλον τὴν γῆν κινεῖσθαι πρῶτον εἰπεῖν, οἱ δὲ Ἱκέταν συρακούσιον φασί. Vide Turnebum lib. XVI. cap. 18. Adv. *Icetas* autem pro *Hicetas*; ut *Iphicrates*, Hiphicrates; *Ister*, Hister; *Agesilaus*, Hagesilaus, & alia in Excerptis. *Keuchen.*

6 *Hoc superato.*] Id est, arcem relinquere coacto & ex arce depulso, idque nullo ex Corinthiis vulnerato, ut tradit Plutarchus. Sed Diodorus lib. XVI. narrat, Timoleontem cum Iceta pactionem fecisse, & transegisse. Sic enim ille: Ἔχων δὲ πόλεμον πρὸς Ἱκέταν,

perato Timoleon [1] maximas copias Carthaginensium [2] apud Crimessum flumen fugavit, ac satis habere coëgit, si liceret Africam obtinere, qui jam complures annos possessionem Siciliæ tenebat. [3] Cepit etiam Mamercum Italicum ducem, hominem bellicosum & potentem, qui tyrannos adjutum in Siciliam venerat.
3 Quibus rebus confectis, quum propter diuturnitatem belli non solum regiones, sed etiam urbes desertas videret; conquisivit quos potuit, primum Siculos, [4] deinde Corintho arcessivit colonos, quod ab his initio Syracusæ erant conditæ. Civibus veteribus sua restituit, novis [5] bello vacuefactas possessio-

ταν, διλεύσατο πρὸς αὐτὸν, καὶ προσλαβόμενος τὰς μετ' αὐτᾶ στρατιώτας, ὰ μετρίως ηὔξησε τὴν ἰδίαν δύναμιν. Sed quæ hic à Probo dicuntur, referenda sunt ad ea, quæ postea consecuta sunt. Nam Icetam etiam Diodorus tradit aliquando à Timoleonte esse superatum, & honore sepulturæ affectum. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Ἱκέταν καταπολεμήσας ἔθαψε. Plutarchus quoque narrat, eum Timoleonte vivo captum una cum filio, eosque, ut tyrannos & proditores, supplicio esse affectos. Est autem hic Icetas is, qui Areten Dionis uxorem, & sororem Aristomacham, & filium adhuc puerum, vivos merserat. *Lambin.*

1. *Maximas copias.*] Peditum septuaginta millia: equitum & curruum bellicorum circiter decem: naves longas ducentas, onerarias, quæ partim equos, partim tela, partim frumentum & cetera id genus, portabant, plures mille: ut tradit Diod. eodem libro, cum quo congruit & Plutarchus, quod ad peditum numerum attinet; nam de cetero apparatu nullum apud illum verbum. *Idem.*

2 *Apud Crimessum.*] *Crinissum* exemplar scriptum habet. Sed *Crimesum* ex Plutarcho restituendum. *Long.* Qui hunc fluvium Κριμήσον appellat. Ex Diod. lib. XIX. fere in principio (nam lib. XVI. ubi hac de re agitur, hunc fluvium nomine generis appellat, fluvium) *Cremissum.* Sic enim ille illo loco: καθ' ὃν δὴ χρόνον Τιμολέον μὲν ὁ Κορίνθιος νικήσας τὴν ἐπὶ τῷ Κρημισσῷ μάχην, τὰς Καρχηδονίας μετέδωκε τῆς ἐν Συρακουσίαις πολιτείας πᾶσι τοῖς βουλομένοις, &c. *Lambin.* Ex Dionys. Halicarn. lib. I. Strabone VI. & Suida, paret legendum esse *Crimisum* per ἰῶτα. Apud Lycophronem vero, & Zetzem ejus interpretem vox *Crimissus*, duplici Σ. quod & Xylander observavit, scripta reperitur. *Magius.*

3. *Cepit etiam Mamercum.*] Plutarchus hunc Cataniæ fuisse Tyrannum, scriptum reliquit. *Mag.* Vide Polyænum lib. Strategematum. Commemorat & hunc Mamercum Diodorus lib. XVI. ubi tamen mendose legitur Μάρκος, pro Μάμερκος. *Lambin.*

4. *Deinde Corintho arcessivit colonos.*] Qui erant numero 5000. *Diodorus*, ὑπεδέξατο δὲ καὶ τὰς ὑπὸ Κορινθίων ἐκπεμφθέντας οἰκήτορας φιλοφρόνως ὄντας τὸν ἀριθμὸν πεντακισχιλίας.

5. *Bella vacuefactas possessiones.*] Usus est hac voce supra in Cimone, itemque Cicero Catilinar. I. ut legendum docuit Carrio I. antiq. lect. 18. Hoc Jurisconsultis est *in vacuum venire*, cum neglecta possessio atque deserta est, præsertim longioris temporis præscriptione. *Schottus.* Cimone: *Scyrum vacuefecit.* Val. Max. 2. 7. I. *vacuefactus exercitus.* Savaro.

I. De-

ſeſſiones diviſit; urbium mœnia disjecta, fanaque [1] deleta refecit; civitatibus [2] leges libertatemque reddidit; ex maximo bello tantum otium toti inſulæ conciliavit, [3] ut hic conditor urbium earum, non illi qui initio deduxerant, videretur. [4] Arcem Syracuſis, quam munierat Dionyſius ad urbem obſidendam, à fundamentis disjecit; [5] cætera tyrannidis propugnacula demolitus eſt, deditque operam, ut quam minime multa veſtigia ſervitutis manerent. Quum tantis eſſet opibus, ut etiam invitis imperare poſſet, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recuſante regnum obtineret, [6] maluit ſe diligi quam metui. Itaque, quum primum potuit, imperium depoſuit, & privatus Syracuſis, quod reliquum vitæ fuit, vixit. Neque vero id imperite fecit. Nam quod cæteri reges imperio vix potuerunt, hic benevolentia tenuit. Nullius honos huic defuit, [7] neque poſtea Syracuſis res ulla geſta eſt publica, de qua prius ſit decretum, quam Timoleontis ſen-

1 *Deleta.*] Sic Lambinus. Savaro *Deſerta* tuetur. Neutrum in noſtris ſchedis apparet. *Schott.* Supr. *Deſertas urbes videret.* in Hamilc. *Carthago deſerta.* Savaro.

2. *Leges libertatemque reddidit.*] *Αὐτονομίαν, τὰ δημοκρατίαν. Lambin.*

3 *Ut hic cond. urbium.*] Sic Cicero. Catil. 3. *Non minus nobis jucundi atque illuſtres ſunt ii dies, quibus conſervamur, quam illi quibus naſcimur: quod ſalutis certa lætitia eſt, naſcendi incerta conditio, & quod ſine ſenſu naſcimur, cum voluptate conſervamur.* Schottus.

4. *Arcem Syracuſis.*] Exſtat de arcibus elegans Demetrii Pharii dictum apud Strabonem lib. VIII. ubi tamen male *Phalereo* tribuitur, ut docuit Pet. Victorius lib. XX. Var. Lection. cap. 4. *Schott.* Ex quatuor veluti urbibus Syracuſas conſtare, ſcribit Cicero, quæ appellantur Inſula, Acradina, Tyche, & Neapolis. Inſula autem potitus Timoleon & caſtellis, quæ antea Dionyſio parebant; arces adverſus eam comparatas, certaque *τὰ τυραννεῖα ἐκ θεμελίων* demolitus eſt. Diodorus Siculus, cujus hiſtoriam Nepos continuo ſequitur: *Τιμολέων δὲ παραλαβὼν τὴν νῆσον, καὶ φρούρια τὰ Διονυσίῳ* (majori) *πρότερον ὑπακούοντα, τὰς μὲν κατὰ τὴς νήσου ἀκροπόλεις, καὶ τὰ τυραννεῖα κατέσκαψε, τοῖς δὲ φρουρίοις ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν.* Vide ſequentia. *Keuchen.*

5 *Cætera tyrannidis propugnacula.*] In quorum uno, quod hodie vocatur *Caſtrum Merket*, marmoreum ſtemma, teſte Mario Aretio & Franc. Maurolyco apud Gualtherum in Antiquis Siciliæ tabulis inventum eſt: EXTINCTORI TYRANNICAE. Quod ſine dubio Timoleonti erectum eſt. *Ernſt.*

6 *Maluit ſe diligi, quam metui.*] Iuſtin. lib. IX. cap. 9. *Amari pater malle, hic metui.* Vide Berneggeri Quæſt. Miſcell. 2071 & Forſtner. ad Annal. Taciti 6.

7. *Neque poſtea Syracuſis.*] Brevius hæc Attic. *Hunc in omni procuratione reipubl. actorem, auctoremque habebant.* Gebh.

sententia cognita. Nullius unquam consilium non modo
antelatum, sed ne comparatum quidem est: neque id ma-
4 gis benevolentia factum est, quam prudentia. Hic quum
ætate jam provectus esset, [1] sine ullo morbo lumina ocu-
lorum amisit. quam calamitatem ita moderate tulit, ut
neque eum querentem quisquam audierit, neque eo mi-
nus privatis publicisque rebus interfuerit. [2] Veniebat au-
tem in theatrum, quum ibi concilium populi haberetur,
[3] propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita
de vehiculo, quæ videbantur, dicebat; neque hoc ulli
quisquam tribuebat superbiæ. [4] Nihil enim unquam ne-
que insolens, neque gloriosum ex ore ejus exiit. Qui qui-
dem quum suas laudes audiret prædicari, nunquam aliud
dixit, quam [5] *se in ea re maximas diis gratias agere, atque
habere, quod quum Siciliam recreare constituissent, tum se po-
tissimum ducem esse voluissent.* Nihil enim rerum humana-
rum sine deorum numine [6] agi putabat. Itaque suæ domi
[7] sacellum Αὐτοματίας constituerat, idque sanctissime cole-
bat.

1 *Sine ullo morbo lumina oculorum amisit.*] Plutarchus: ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἀπημβλυώθη τὴν ὄψιν, εἶτα τελέως ἐπηρώθη μετ' ὀλίγον. Est autem διαστολή. Sunt enim *lumina solis*, *lumina vitæ*. Lucret. lib. III. *Lumina sis oculis*, id est, *suorum oculorum*, ut interpretatur *Lambinus*. Multos qui & oculis capti fuerint, moderateque eum casum tulerint, enumerat Cicero Tuscul. v. & Marc. Spalatensis. *Schott.*

2 *Veniebat autem in theatrum.*] Nam Græcis & Græciensibus plerisque *theatrum* pro curia, foro, comitio fuit. Vide Lipsium ad Taciti II. Hist. Bernegg. ad Iustin. XXII. 2. Io. Pricæum not. ad Actor. XIX. 29. *Bosius.*

3 *Propter valetudinem vectus jumentis junctis.*] Supra in Phocione: *cum propter ætatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur.* Savar. Ὁ δὲ κομιζόμενος διὰ ἀγορᾶς ἐπὶ ζεύγους, πρὸς τὸ θέατρον ἐπορεύετο. *Plutarch.* Similis Appius Claudius in Hist. Romana.

4 *Nihil enim unquam neque insolens, neque gloriosum.*] Meminit I. Lipsius in not. ad lib. II. cap. 15. Politicorum.

5 *Se in ea re Diis maximas, &c.*] Recte additur præpositio quæ in novissimis editionibus non comparet. non enim dicunt Latini, *Gratias agere aliqua re.* sed *in aliqua re. de* & *pro.* in quibus voculæ illæ idem quod propter. sic 25. 11. 6. *Cavit ne aliqua in re plecteretur.* sic 4. 2. 6. *in quo facto domum revocatus.* 4. 1. 3. 15. 10. 16. *reprehendi in aliqua re.* Vorstius.

6 *Agi.*] *Geri* Vet. Codex & Vltraj. ut supr. in Dione & Attici vita. *Schott.*

7 *Sacellum Αὐτοματίας.*] Αὐτοματία, Deæ nomen. Vide Plutarchum περὶ εἱμαρμένης: & Gyraldum in Hist. Deorum, Syntagm. 16. Non assequuntur rem, qui *per casum*, sive, ut Lambinus, *per casum fortuitum* vertunt. Melius Xylander, *Fortem Fortunam.* Coluit

haud

bat. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesserunt casus. Nam prælia maxima [1] natali die suo fecit omnia: quo factum est, ut ejusdem natalem festum haberet universa Sicilia. Huic [2] quidam Laphystius, homo petulans & ingratus, [3] vadimonium quum vellet imponere, quod cum illo se [4] lege agere diceret, & complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coërcere conarentur: Timoleon oravit omnes, ne id facerent. [5] Namque id ut Laphystio, cæterisque liceret, se maximos labores summaque adiisse pericula. Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret. Idem, quum quidam Laphystii similis nomine Demænetus, in concione populi rebus gestis ejus detrahere cœpisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta, dixit, nunc demum se [6] voti esse damnatum, namque hoc à diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restituerent Syracusanis, in qua [7] cuivis lice-

haud dubie cum Siculis hoc numen Timoleon, eo respectu, quo Fortuna omnium actionum, laborum humanorum domina & moderatrix credita est; ut sit illa ipsa ἀγαθὴ τύχη, cui multa Græci Romanique monumenta consecrarunt. Cujus cultum ex veteri Astrologia deducendum autumat Seldenus de Dis Syris, Syntagm. 1. cap. 3. Retulit ad hujus Deæ auspicia ac numen, quidquid habuit Timoleon successuum; unde patet scilicet ex ipso textu qualis Dea & quo fine culta. *Boeclerus.*

1 *Natali die suo fecit omnia.*] Memorabilia non pauca de certorum dierum eventibus observatis collegit Forstnerus in Not. ad Tacit. lib. 1. *Idem.*

2 *Quidam Laphystius.*] In MSS. quibusdam, & impressis codicibus legitur non *Laphystius*, sed *Lamestius.* Veruntamen ex Plutarcho, & probatissimæ fidei exemplaribus apparet legendum esse *Laphystius.* Mag. Plutarchus Λαφύστιον vocat. *Bosius.*

3 *Vadimonium quum vellet imponere.*] MS. noster Codex legit *Badimonium.* Quod idem vocabulum est. Sic in Excerpt. ex Veter. Lexicis Græco-Latinis, quæ H. Stephanus edidit: O' μιλ. β. scriptum est: ἐγγύην φεῦγε. *Badimonium fuge*, pro *vadimonio.* Quæ transpositio literarum pueris nota est. *Ernst.*

4 *Lege agere diceret.*] Mox *legibus experiri.* Lege Brissonii formulas. *Schott.*

5 *Namque id ut Laphystio, cæterisque liceret.*] Plutarchus: Ὧν Λαφυστίου μὲν αὐτὸν πρός τινα δίκην κατεγγυῶντος, οὐκ εἴα θορυβεῖν, οὐδὲ κωλύειν τοὺς πολίτας. ἑκὼν γὰρ αὐτὸς ὑπομεῖναι τοσούτους πόνους καὶ κινδύνους ὑπὲρ τοῦ τοῖς νόμοις χρῆσθαι τὸν βουλόμενον Συρακουσίων. *Lambin.*

6 *Voti esse damnatum.*) Sic Oberti Gifanii codex recte præfert, quomodo, ne quid dissimulem, Maro:

——— *damnabis tu quoque voti.*

Noster tamen *voti esse compotem*, quomodo & Horatius in Arte:

——— *voti sententia compos.*

Schottus.

7 *Cuivis liceret.*] Hoc ipsum est, quod

liceret, de quo vellet, impune dicere. Hic quum diem supremum obiisset, publice à Syracusanis [1] in gymnasio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia, sepultus est.

quod his verbis significat Plutarchus: Οἷς εὔξατο, Συρακουσίους ἐπιδεῖν τῆς παῤῥησίας κυρίους γενομένοις. Nam κύριοι sunt παῤῥησίας, hoc est, domini, seu compotes sunt libertatis dicendi, quibus impune licet de quo velint dicere. *Lambin.* Tacit. 1. Hist. 1. 6. *Rara temporum felicitas, ubi sentire quæ velis, & quæ sentias dicere licet.*

1 *In gymnasio, quod Timoleonteum appellatur.*] Non in gymnasio, sed in foro sepultum adserit Plutarchus, sed gymnasium nomine hoc in gratiam illius constitutum. *Longol.* Ejus meminit Polyæn. lib. v. in Agathoclem. Com. 8. *Gebhard.*

DE

DE

REGIBVS.

HI [1] fere fuerunt [2] Græciæ gentis duces, qui memoria digni videantur, [3] præter reges. [4] Namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestæ [5] separatim sunt relatæ: neque tamen hi admodum sunt multi. [6] Lacedæmonius autem Agesilaus, [7] nomine, non potestate, fuit rex, sicut cæteri Spartani. Ex his vero, [8] qui dominatum imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt, ut nos judicamus,

1 *Hi fere fuerunt.*] Vitæ Timoleontis in Mſ. statim ista continuantur, sicut & ex aliis codicibus non una editio expressit. *Boecl.*

2 *Græcia gentis.*] Dictum ut *Græcia civitas* supra in Alcibiad. *Græcia terra* Gellio VII. 5. *terra Sicilia* eidem III. 7. & alibi, *terra Italia*, *Hispania*; de quibus Vossius lib. de Construct. cap. 2. Fuit tamen in Mſc. Boecleri, *Græca gentis.* Bosius. Mox *videbantur* & *voluimus.*

3 *Præter reges.*] Nempe majorum gentium. *Ernstius.*

4 *Namque eos attingere.*] *Adjungere* habent nostræ membranæ. *Schott.* Vitis nimirum Græciæ excellentium Imperatorum. Nescio, an ideo vulgata lectio moveri debeat. *Gebhard.*

5 *Separatim*] Alio libro, qui Regum vitas continebat. Ille autem liber non exstat. *Lambin.* Quem tamen exarasse, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ subdit: *Hi fere fuere Græcæ gentis duces, qui memoria digni videbantur, præter reges. Namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestæ separatim sunt relatæ; neque tamen hi admodum sunt multi.* Vossius.

6. *Lacedæmonius autem*, &c.] Ultraj. *Lacedæmoniis.* de hoc supra Nepos. Numer. 17. & Plutarchus ac Xenophon copiose. *Schottus.*

7. *Nomine non potestate.*] Nepos in Agesilao: *Mos est enim à majoribus traditus, ut duos haberent semper Reges, nomine magis, quam imperio.* Duo illi Reges simul creabantur. Auctor Panegyrici ad Maximianum: *Sic fit, ut tantum vobis imperium commune sit, & plane, ut gemini illi Reges Lacedæmone Heraclidæ, Rempublicam pari sorte teneatis. Quanquam hoc vos meliores & justiores quam illos mater Astu coëgit, cum nemini fateretur, quem prius edidisset in lucem, pari ætatis auctoritate regnare: hoc vos sponte facitis.* Lipsius. Sed notandum improprie dictos fuisse Reges. Dionysius Halicarnassensis: Οὐδὲ γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοκράτορες ἦσαν. Nam αὐτοκρατὴς βασιλεία, non erat Spartanorum Regum, sed merus tantum principatus. *Keuchen.*

8 *Qui dominatum imperio tenuerunt.*] Proba lectio, neque pervertenda. Intelligit enim eos, qui dominati sunt in volentes nolentes, neque legibus alienis se constringi passi sunt. Interpolatum dudum fuerat: *Qui domitum Orbem imperio tenuerunt.* Gebhard. & sic *Orbem* interpretari debebit, Orbem terrarum, οἰκουμένην. *Lambin.*

1 *Cyrus*,

mus, Persarum, [1] Cyrus, & [2] Darius Hystaspis filius; quorum uterque privatus, [3] virtute regnum est adeptus. [4] Prior horum apud Massagetas [5] in prælio [6] cecidit: Darius, [7] senectu-

1 *Cyrus.*] Major, Astyagis Medorum Regis filius, qui sua virtute Medorum regnum est adeptus, ac imperium ad Persas transtulit. *Lambin.* In Tarich Musulmanico dicitur كيخسرو. Apud Ebræos קורש quasi hæres, aut dominus. Persis Coresch, ex Ebræo חרס Sol. Vide Plutarchum in Artaxerxe. Τὸ Κῦρος plenam auctoritatem, atque imperium denotat apud *Platonem*, *Sophoclem*, *Galenum*, *Philonem*. Vnde Cyrus, idem quod Κῦρος, seu Dominus. *Keuchen.* Nomen expressum ex Persico Kosra, quod Imperatorem significat, & communis omnium Regum Persarum titulus est. Vnde & Cæsar Latinorum & Germanorum, ab eadem origine. *Horn.* Fuit autem Cyrus ipse Medo-Persa. Medus à matre, Persa à patre, unde dictus ἡμίονος. *Grotius.* Apud Alphæum: *Veniet Persa Semasinus, qui vobis jugum servitutis imponet.* Et hinc Cræso respondit oraculum; *Tunc finem regni sui fore, quando mulus potitus esset sede Regis Medorum.* Vide Ioseph. Scaligerum in Notis ad Fragment. Berosi.

2 *Darius Hystaspis filius*] Δαρεῖος, φρόνιμος. Hesychius. Ἑρξίης. Herodotus. Hystaspes in Tarich dicitur كشتاسب Kischtasb, estque ipsius Darii nomen. *Keuchen.*

3. *Virtute regnum est adeptus.*] Cyrus Astyagem regno expulit, Persarum usus armis, unde summa Imperii ad Persas translata. *Histor. Sacr.*

4 *Prior horum apud Massagetas.*] Gentes supra mare Caspium, Scythas. Nomen à Mes & Geris compositum. Mes & Gether fuerunt posteri Sem. *Keuchen.* Vnde Getæ, Gotthi, Gitæ, Kitæ, Scythæ, unius nominis gens in multos populos divisa. Arabes الخطا vocant, qui sunt Chatæi veterum, Ptolemæo Χάται, nobis hodie, Catai, vel Kitaini. *Horn.*

5 *In prælio.*] Quod describit Herod. I. Iustin. I. Strab. XI. Causa hujus non alia fuit quam insatiabilis ambitio. Nam ut Arabs, qui Timuri res scripsit, testatur, illa Scytharum regio غاية لوض اكابر الرومان Quam quisque subegisset, summum se militaris gloriæ verticem attigisse putabat. *Horn.*

6 *Cecidit.*] *Occidit*, Vetus Codex. *Schott.* Secundo anno postquam Tarquinius Superbus Romæ regnare cœperat. *Sulpitius.* Quod contra Hieronymum & Eusebium. Cecidit anno ætatis LXX. Monarchiæ VII. completo, Imperii sui universi XXX. *Chronolog.* De mortis genere cum Nepote consentiunt Herodotus ac Justinus. Sed Herodotus testatur, alios de Cyri morte sermones fuisse. *Diodorus* crucifixum scribit. *Xenophon* & *Ctesias* vulneratum in prælio, & paullo post ex vulnere decessisse, & in Pasargadis sepultum. Strabo XV. Deinde Alexander in Pasargadas venit, ubi erat antiqua regum sedes. Ibi Cyri sepulturam vidit, ἐν παραδείσῳ πύργον, οὐ μέγαν τῷ δάσει τῶν δένδρων ἐναποκεκρυμμένον, cum hac inscriptione: Ω ΑΝΘΡΩΠΕ ΕΓΩ ΚΥΡΟΣ ΕΙΜΙ Ο ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΤΟΙΣ ΠΕΡΣΑΙΣ ΚΤΗΣΑΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ· ΜΗ ΟΥΝ ΦΘΟΝΗΣΗΣ ΜΟΙ ΤΟΥ ΜΝΗΜΑΤΟΣ. Alii inscriptionem hanc fuisse referunt:

Ἔνθαδ' ἐγὼ κεῖμαι Κῦρος βασιλεὺς βασιλήων.

Vide sis Magni *Salmasii* Plinianas Exercitationes ad Solini Polyhistora.

7 *Senectute diem obiit supremum.*] Cum regnasset annos XXXI. & dies XXX. ægro-

nectute diem obiit supremum. Tres sunt præterea ejusdem generis, [1] Xerxes, & duo Artaxerxes, [2] Macrochir & [3] Mnemon. Xerxi maxime est illustre, quod maximis post hominum memoriam exercitibus [4] terra marique bellum intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem amplissimæ pulcherrimæque corporis formæ, quam incredibili ornavit virtute belli. Namque illo [5] Persarum nemo fuit manu fortior. Mnemon autem justitiæ fama floruit. [6] Nam quum matris suæ scelere [7] amisisset uxorem, [8] tantum

ægrotasset. *Ctesias* I. Herodotus, quem secutus Sulpicius, regni sui annos numerat XXXVI. Quibus communiter addunt VII. menses, quibus Magi regnum tenuerunt. Et tum XXXVII. sunt *Chronolog.* Tradunt cippo sepulchri inscriptum, quod bonus venator, nec minor potator fuerit, *κυνηγεῖν ἐκράτει, οἶνον πολὺν πίνειν ἐδύνατο, καὶ τοῦτον φέρειν καλῶς.* Strabo, Athenæus.

1 *Xerxes.*] In Tar. اسفندیار Isphandiar. In sacris annal. אחשורוש, ut ex nomine probat *Scaliger.* *Χέρξης* denotat Martium, vel bellicosum, quem Græci *ἀρήϊον* vocant. In lingua Græca æquipollent tria nomina: *Δαρεῖος*, *Ἑρξείης*. *Ξέρξης*, *Ἀρήϊος*. *Ἀρτοξέρξης*, *μέγας Ἀρήϊος*. Sed notandum commune illud Regum Persarum nomen fuisse, non secus ac Cyri, aut Assueri. *Keuchen.*

2 *Macrochir.*] Qui alio nomine in libro Esther אחשורוש, *Achaschueros.* *Μακρόχειρ* in Tarich dicitur کی بهمن, Kai Bahman, cognomento Daras Dast, id est, Longimanus. Quia tam longis brachiis erat, ut stans, rectusque manibus genua contingeret. *Strabo* XV. Vel, quia dextram sinistra habebat longiorem. *Plutarchus* in Artaxerxe. R. David Kimchi intempestive subtilis, Longimanum à magna potentia dictum vult. Alii à liberalitate. Vide *Philipp. Melancht.* in Chron. Quæ Regum propria virtus, unde *εὐεργέται* vocantur. *Keuchen.*

3 *Mnemon.*] *Μνήμων*, id est, *Memor*, sive, ut Hieronymus interpretatur, *Recordans*, Hic Dario Notho successit, ut ille Xerxi. Nomen ejus proprium fuit Arsicas, quamvis Darsem ferat nuncupatum Dinon. Tradit Plutarchus, quod hic Arsicas à Patre Dario Rex designatus, *καὶ Ἀρταξέρξης μετονομασθείς.* Idem fuit Cyri Iunioris frater, Darii & Parysatidis filius. Quod & *ἀναβάσεως* primo comprobat Xenophon, qui & Cyrum ab illo antiquiore omnium fuisse Persarum *βασιλικώτατον* pronunciavit, præcipueque imperio dignum.

4. *Terra marique bellum intulit Græciæ.*] Adi luculentam materiam de isto bello & expeditione in Vita Themistoclis, & adde insignem locum Ctesiæ Gnidii, antiqui Scriptoris *τῶν Περσικῶν.*

5 *Persarum nemo.*] Vetus Codex *Persas nemo.* Schottus.

6 *Nam cum matris suæ scelere.*] Parysatidis. Quæ a Græcis *Φάρσιρις* vocata. Ctesias XVI. Sed hæc sunt nomina Persica, à Græcis prave detorta. *Salmas.*

7 *Amisisset uxorem.*] Statiram: quam veneno sustulerat. *Plutarch.* Quo pacto illud paraverit, docet idem Ctesias.

8 *Tantum indulsit dolori, ut cum pietas vinceret.*] Nempe matre Babylonem dimissa, solum ancillam ejus Gingin, seu ut Ctesias vocat, Gingen, ministram sceleris supplicio affecit. *Pietas* igitur erga

tum indulsit dolori, ut eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine, [1] morbo naturæ debitum reddiderunt.
2 [2] Tertius ab Artabano præfecto ferro interfectus est. [3] Ex Macedonum autem genere, duo multo cæteros antecesserunt rerum gestarum gloria, Philippus Amyntæ filius & [4] Alexander Magnus. Horum alter [5] Babylone [6] morbo com-

erga matrem intelligenda est, non erga defunctam uxorem, ut vir doctus videtur accepisse. *Bosius.*

1 *Morbo naturæ debitum reddiderunt.*] Prior regnavit annos XLI. *Sulpic.* Diodorus & Eusebius tantum XL. numerant. Præter illos XVI. cum patre Xerxe imperavit. Igitur in universum LVI. Sed XVI. anni non supputantur à Chronologis. Posterior regnavit annos LXII. *Plutarch Sulpic.* Sed confundunt hujus imperii tempus Chronologi. Alii annos statuunt LV. Nonnulli numerant XLIV. Plures XLIII. & attigisse volunt XLIV. Quanquam Eusebius ei tribuat annos XL. tantum. Quomodo etiam Beda, quorum sententia maxime probabilis. *Kenchen.*

2 *Tertius ab Artabano præfecto, ferro interfectus est.*] Lege *Iustinum* in principio III. *Orosium* II. cap. II. *Diodor.* XI. *Aristot.* V. de republ. administr. 10. Quem Nepos ac Iustinus Artabanum vocant, in Aristoteli est Ἀρταπάνης, Ctesiæ Ἀρτάπανος. *Bongars.* MS. *interemptus.*

3 *Ex Macedonum autem genere.*] *Gente*, Scriptus liber, & Vltrajectina Editio. *Schott.*

4. *Alexander.*] Macedonia patria fuit specialis Alexandro Magno, non item generalis, aut singularis. Et sic intelligenda verba I. Machab. cap. I. vers. I. Ἀλέξανδρος τοῦ Φιλίππου (υἱὸς) ὁ Μακεδὼν ἐξῆλθεν ἐκ τῆς Χεττιὶμ. Generalis fuit Græcia, unde Dan. VIII. vers. 20. vocatur מלך יון Rex Iavan, hoc est, Græcorum. Singularis fuit civitas Pella in Macedonia; unde Pellæus Juvenis apud Poetas præcipue decantatus. *Kenchenius.* Fuit spurius, ex adulterio, ut creditur; Pausaniæ cum Olympiade genitus. Quod ex Plutarcho & Iustino satis clare apparet; & constanter Persæ ac Arabes affirmant. *Schickardus. Vossius.* Arabes cum القر نين ذو Bicornem vocant, non tam ob partum Orientis & Occidentis imperium, quam à cornuta Alexandri effigie nummis exhibita, ut Iovis Ammonis filius agnosceretur. *Golius.*

5. *Babylone.*] Quo concessit, Cossæis subactis, ad audiendas omnium fere gentium legationes. *Diodor.* XVII. *Arrian.* VII. Et quanquam Magi urbem hanc ei fatalem fore prædicarent, tamen ab Anaxarcho Philosopho persuasus, hæc contempsit, ac Urbem ingressus est. *Iustin.* XII. *Plut. Alex.*

6 *Morbo consumptus est.*] Cassandri fraude, & ingenito vitio periit, veneno scilicet & crapula. Igitur Dæsii quinto apud Eumæum, septimo & XV. apud Perdiccam epulatus, sequentes dies somno dedit, ut Ælianus ex diariis Alexandri refert. Addit παρὰ Βαγώᾳ δὲ ἐδείπνησε τῇ τετράδι μετ' εἰκάδα, τῇ δὲ τρίτῃ ἐκάθευδε, legendum πέμπτῃ, vel epulatus est apud Bagoam τετάρτῃ φθίνοντος, τῇ τρίτῃ ἐκάθευδε, Dæsii XXVII. sequenti obdormiit simul & obiit. Arrianus ex iisdem diariis ait in morbum incidisse Dæsii XIIX. Sequenti die nihilominus apud Thessalum Medium (Justinus Medicum perperam vocat) Dæsii 20. apud Næarchum potasse, ac tandem Dæsii. 28. periisse. Addit: *Mortuus est Olympiade* 114. *Prætore Hegesia. Vixit annos duos & triginta, & tertii menses octo. Regnavit annos duodecim, & hos octo menses,* hoc est, mortuus est

consumptus est: Philippus [1] Ægis [2] à Pausania, quum spectatum ludos iret, juxta theatrum occisus est. Vnus Epirotes, [3] Pyrrhus, [4] qui cum populo Romano bellavit. Is quum [5] Argos oppidum oppugnaret in Peloponneso, [1] lapi-

est exeunte primo Olympiad. 114. anno. *Capellus*. Periodi Julianæ quater millesimo, trecentesimo, nonagesimo primo. Mundi ter millesimo & 627. Vrbis Romæ 431. *Vb. Emm.* A regno Salmanassaris, 424. *Ptolemæus*. Vixit annos 33. *Eusebius*. *Cicero* 32. *Hieronym.* & menses 8. *Arrian.* Decessit anno ætatis 34. *Justin.* Regnavit annos 11. *Strabo*, *Gellius*, 13. *Livius*. 12. primo Macab. Author. Et 6. menses, *Euseb.* 7. *Diodor.* 8. *Arrian.* cujus supputatio ut omnium accuratissima est, ita verissima. Cæterum valde errarunt in annis regni Alexandri designandis Patres quidam & Historici, idque vel in defectu, vel excessu. Quorum omnium nugacissima est opinio Clement. Alexandrini, 1. Stromat. qui imperium Alexandri ad ann. 18. extendit. *Keuch.* Non absurde statuas in visione Daniel. cap. 7. imperium Græcorum comparari pardo, quia Alexander M. fuerit vinosus, usque adeo ut si eos minus sequi visum fuerit, qui veneno interiisse arbitrantur, satis tamen causæ sola in vinolentia fuerit, cur periret Babylone. *Vossius*. Ab ejus obitu æra Græcorum ducitur, de qua Muhammed Alferganus ex versione Golii: *Romani & Syri aram deducunt ab initio annorum Alexandri, dicti bicornis, qui quidem dies fuit feria secunda.* Ms. omittunt *est*.

1 *Ægis.*] Αἶγαι Macedoniæ oppidum. *Plin. Diod.* Apud Ptolemæum est Αἰγαία, quam Μηλεβότειραν appellatam, tradit *Stephanus*. Atque heic erant Regum Macedonum sepulturæ olim & Mausolæa, ut adnotavit Plinius. *Casaub.*

2 *A Pausania.*] Aristoteles lib. v. Polit. cap. 10. Ἡ δὲ (inquit) Φιλίππου ὑπὸ Παυσανίου διὰ τὸ ἐᾶσαι ὑβρισθῆναι αὐτὸν, ὑπὸ τῶν περὶ Ἄτταλον. Lege Diodorum Siculum in lib. de gestis Philippi, Justinum IX. Oros. III. cap. XIV. Ciceronem de Fato cap. III. Ælianum, Val. Maximum, Plutarchum in Alex. Pausaniam. Meminit Ovidius in Ibin; dum inquit:

Aut ut Amyntiadem turpi dilectus amore
Oderit, & sævo vulneret ense puer.

Magius. *Bongarsius*. Occisus est anno primo Olympiadis CXI. Πυθοδήμου ἄρχοντος, auctoribus Diodoro & Arriano: quæ quidem Olympias celebrata est die 18. Augusti. *Jos. Scalig.*

3 *Pyrrhus.*] Materno genere ab Achille, paterno ab Hercule oriundus. *Trogus* XVII. Hic cognomento *Aquila* delectatus fuit, quemadmodum Antiochus Rex Syriæ, *Hieracis*, vel *Accipitris*. Plutarch.

4 *Qui cum P. Romano bellavit.*] Ter. Primo, cum Consule Levino, in quo prælio ceciderunt Romanorum septuaginta millia, ex Pyrrhi parte quadraginta millia. *Plutarchus*. Secundo, cum C. Fabritio Luscino, & Q. Æmilio Papo ad Asculum, in quo victoria tamen ad Pyrrhum magis inclinavit, cum Romanorum sexaginta millia cecidissent, Pyrrhidarum vero tria millia & quingenti quinque. Post hoc prædixit, sibi funditus pereundum esse, si adhuc uno prælio Terrarum Dominos vicisset. *Plutarch. Florus.* Tertio, rursus bellum instaurat, in quo victus, & à Curio Consule Italia pulsus est. Ait Pausanias, Græcum neminem ante Pyrrhum, bellum Romano imperio intulisse. Quod de vera illa, ac Veteri Græcia intelligendum. Nam antea cum multis Italiæ Græcis populis, & ipsis Tarentinis Romani conflixerunt. *Keuchen.*

5 *Argos oppidum in Peloponneso.*] In Argia regione. *Ptolem.* Duo sunt Plinio in hoc tractu oppida homonyma, alterum

[1] lapide ictus interiit. Vnus item [2] Siculus; Dionyſius prior; nam & manu fortis & belli peritus fuit, &, id quod in tyranno non facile reperitur, [3] minime libidinoſus, non luxurioſus, non avarus, nullius rei denique cupidus, niſi ſingularis perpetuique imperii, [4] ob eamque rem crudelis. Nam dum id ſtuduit munire, nullius pepercit vitæ, quem ejus inſidiatorem putaret. [5] Hic quum virtute tyrannidem ſibi peperiſſet, magna retinuit felicitate, [6] majorque annos ſexa-

rum Hippium, alterum Dipſium. Quod πολυδίψιον ex Homero vocat Strabo. Apud Stephanum & Pauſaniam dicitur φορωνικὸν, & hoc primum & genuinum nomen. Vbi & ἴασον ponitur pro Hippium. Vide *Ortelium.*

1 *Lapide ictus interiit.*] Plutarchus, Pauſanias, Polyænus, Strabo, & Auctor de Vir. Illuſtr. κεραμίδα, ſive *tegulam* vocant. Quomodo Ovidius in Ibin:

Aut ut Achilleidem cognato nomine clarum
Opprimat hoſtili tegula jacta manu.

Polyænus lib. VIII. teſtæ ictu exanimatum refert: ἐμπεσούσης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κεραμίδος. Quæ verba reperiuntur apud Plutarchum. Sed Nepotis opinionem roborat Paulus Diaconus l. II. cap. 20. *Apud Argos Achaia florentiſſimam Vrbem Spartani regni aviditate ſeductus, ſaxo ictus occubuit.* Verbo tenus deſcripſit Oroſium lib. IV. cap. 2. Juſtinus lib. XXV. cap. 5. *Repulſus à Spartanis Pyrrhus, Argos petit, ibi dum Antigonum in urbe clauſum expugnare conatur, inter confertiſſimos violentiſſime dimicans, ſaxo de muris ictus occiditur.* Zonaras: Πύῤῥος μὴ οὖν ἐπιφανέστατος ἐν στρατηγοῖς γενόμενος, ἐπὶ τὴν ἑλλάδα στρατεύσας οὐ πολλῷ ὕστερον ἐν Ἄργει ἀπέθανε. γυνὴ γάρ τις, ὡς λόγος ἔχει, παριόντα αὐτὸν ὁρᾶν, ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπιθυμήσασα ἐσφάλη, καὶ ἐμπεσοῦσα διέφθειρεν αὐτόν. *Gebh.* Non abſimilis fuit Mardonius Satrapes, eodem mortis genere exanimatus, ut tradit in Ariſtide *Plutarchus.* Hinc Lacedæmonii τειχομαχίας improbarunt, quod in illis vel à muliere vir interficeretur fortiſſimus.

2 *Siculus; Dionyſius prior.*] Optima narratio & breviſſima de vita & rebus geſtis Dionyſii exſtat apud Ciceronem in V. Tuſculana. Confer Juſtinum XX.

3 *Minime libidinoſus.*] Cicero: *Atque de hoc homine à bonis auctoribus ſic ſcriptum accepimus, ſummam fuiſſe ejus in victu temperantiam, eumque in rebus gerendis, virum acrem & induſtrium: eundem tamen maleficum natura & injuſtum.*

4 *Ob eamque rem crudelis.*] Suſpicioſus. Lege Plutarchum *in Dione.*

5 *Hic cum virtute tyrannidem ſibi peperiſſet.*] Poſt longam narrationem comparatæ à Dionyſio tyrannidis, hæc tandem ſubdit Diodorus libro XIII. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν ἐκκλησίαν τοὺς ἀντιπράξαντας αὐτῷ τῶν δυνατωτάτων ὄντας, Δαφναῖον καὶ Δήμαρχον ἀνεῖλε. Διονύσιος μετὰ οὖν ἐκ γραμματέως, καὶ τοῦ τυχόντος ἰδιώτου, τῆς μεγίστης πόλεως τῶν ἑλληνίδων εἰγενήθη τύραννος. Adi Demoſthenem in Oratione πρὸς Λεπτίνην.

6 *Majorque annos ſexaginta natus, deceſſit.*] Tradit Plin. lib. VII. cap. 54. ipſum præ gaudio vitæ ſupremum diem obiiſſe. Verba ſunt: *Gaudio obiere, præter Chilonem, de quo diximus, Sophocles, & Dionyſius Siciliæ tyrannus, uterque accepto tragicæ victoriæ nuntio.* Addit Diodorus, accepto hujus victoriæ nuntio, lætitia elatum, liberalius epulatum eſſe, &

ſexaginta natus, deceſſit florente regno. Neque in tam multis annis cujuſquam ex ſua ſtirpe funus vidit, quum ex [1] tribus uxoribus [2] liberos procreaſſet, multique ei nati eſſent nepotes. [3] Fuerunt præterea multi reges [4] ex amicis Alexandri Magni, [5] qui poſt obitum ejus imperia ceperunt. 3

& ſeſe vino largius cum amicis ingurgitaſſe: hinc natam eſſe cruditatem, qua morbo implicitus, tandem exſtinctus eſſet. Tyrannidem obtinuit ἔτη τριάκοντα καὶ ὀκτώ. *Diod.* Quomodo Cicero: *Duodequadraginta Dionyſius tyrannus annos fuit opulentiſſimæ & beatiſſimæ civitatis.* III. de Natur. Deor. *Hunc igitur nec Olympius Jupiter percuſſit, nec Æſculapius miſero, diuturnoque morbo intabeſcentem interemit: atque in ſuo lectulo mortuus cum tympanidiis in rogum illatus eſt: eamque poteſtatem, quam ipſe per ſcelus erat nactus, quaſi juſtam &, legitimam, hæreditatis loco, filio tradidit.* Lambin.

1 *Tribus uxoribus.*] *Habuit duas uxores, Ariſtomachen, civem ſuam; & Doridem Locrenſem.* Cicer. Diod. Plutarch. Addit Ælianus, alteram eum ſecutam in caſtra, alteram revertentem excepiſſe, XIII. Var. Hiſtor.

2 *Liberos procreaſſet.*] Nepos in Dione: *Ariſtomachen, ſororem Dionis habuit in matrimonio, ex qua duos filios, Hipparinum & Nyſæum* (hunc Narſæum vocat Diodorus) *procreavit; totidemque filias, Sophroſynem & Arten.*

3 *Fuerunt præterea multi Reges.*] *Magni Reges.* Codex Mſ. & Vltrajectina Editio. *Schott.*

4 *Ex amicis Alexandri Magni.*] Ἐξ ἑταίρων. *Lambin.* Quos ſupra in Eumene *familiares* vocat. Sulpicius alibi *ſervos*, id eſt, aulicos, & alibi *ſtipatores*. Significat autem Principes & Duces exercitus Macedonici, qui ejus venerationis, ac virtutis erant, ut ſingulos Reges eſſe putares, ait Juſtin. lib. XIII. *Druſius.* Hoc innuunt *pueri illuſtres* συντρόφοι, I. Machab. I. verſ. 7. quibus *diviſit regnum ſuum, dum adhuc viveret.* Inde aliquanto tempore, ſine uſurpatione regali, ſuſceptas partes procuraverunt, Arridæo quodam Philippo, Alexandri fratre regnante, cui perimbecillo, verbo datum imperium videbatur, res autem penes eos erat, qui ſibi exercitum & provincias diſtribuerant. Neque vero hic rerum ſtatus diu manſit, omneſque ſe reges appellari maluerunt. *Sulpic.* Itaque Alexandro mortuo ſervi ejus, occupato ſuo quiſque loco, omnes ſibi diadema impoſuerunt. *Auctor* Machab. Gentes ſubactas diviſerunt in Satrapias, Perdicca diviſore, ex auctoritate Philippi. *Appian.* Cæterum hæc Monarchiæ diviſio non fuit ſubſtantialis, ſed tantum accidentalis. Quemadmodum enim Monarchia prima poſt obitum Sardanapali non finita fuit, ſed in duos quaſi ramos diviſa: Sic etiam Monarchiam tertiam defuncto Alexandro, non ſuſtulit ejus in IV. partes diſtractio. Quanquam harum Reges ſimul juncti non regnarunt ſecundum potentiam Alexandri, qua dominatus eſt. Et ſic quatuor partes illæ non κεχωρισμένως, ſed ἡνωμένως conſideratæ, unam Monarchiam abſolvunt. Quod IV. illa capita pardi quadrucipitis figurabant, quæ licet in ſe diſtincta, nihilominus tamen in una beſtia fuerunt. Dan. 7. verſ. 6. *Kenchen.*

5 *Qui poſt obitum ejus imperia ceperunt.*] Oroſius lib. III. cap. 21. *Alexander per duodecim annos trementem ſub ſe orbem ferro preſſit. Principes vero ejus* XIV. *annis dilaniaverunt: & veluti opimam prædam à magno leone proſtratam avidi diſcerpſere catuli, ſeque ipſos in rixam invicem invitatos prædæ æmulatione fregerunt.*

 2 *In*

perunt. [1] In his Antigonus, [2] & hujus filius Demetrius: [3] Lysimachus, [4] Seleucus, * Ptolemæus. Ex his Antigonus, quum

1 *In his Antigonus.*] Asiæ & Syriæ Satrapes primus fuit Antigonus. Eum bello vicerunt Seleucus & Ptolemæus: unde contentio inter hos duos de regno Syriæ. Qua de re videndus lib. v. Polybius, ubi inter alia Antiochus queritur de injuria quam sibi fecerat Ptolemæus in occupandis Syriæ locis. Antigonum enim & Seleucum, qui primi ea loca occupaverant, verissimos & justissimos Dominos fuisse ajebat. Ideoque ad se, non ad Ptolemæum, Syriæ regnum quasi hæreditario jure pertinere. Quippe Ptolemæum adversus Antigonum pugnasse non sibi, sed Seleuco eorum locorum imperium quærentem. Præterea communem omnium Regum concessionem in medium adferebat. Nam, quo tempore, superato Antigono, dividere inter se regna Cassander & Lysimachus, & Seleucus voluerunt; Seleuci esse omnem Syriam judicavere. Hæc ibi. Quæ fortasse moverunt Eusebium, ut scripserit, Seleucum primum in Syria regnasse ann. 32. *Drus.*

2 *Et hujus filius Demetrius.*] Qui *Poliorcetes* dictus, hoc est, urbium obsessor. Cujus cognominis vanitatem arguit Plutarchus in Demetr. *Bernecer.* Vitruvius x. 23. *Aic Demetrius propter animi pertinaciam Poliorcetes est appellatus.* Quod Plinius *expugnatorem* reddidit. VII. 38. Fuit filius Antigoni, ut heic Nepos & Justinus: non Antiochi, ut emendavit ad Trogi Prolog. xv. Histor. Philipp. Bongarsius. Socer Seleuci Nicanoris, Syriæ Regis, cui filiam suam Stratonicen in uxorem dederat. *Keuch.* Hic ille Demetrius, qui Demetrium Phalereum Cassandri Macedoniæ Regis auspiciis, sub specie Oligarchiæ Athenis dominantem, urbe expulit, & pristinam Reipublicæ formam ac libertatem restituit. Anno altero Olymp. CXIIX. istud accidit, auctore Diodoro lib. xx. Tum igitur populus Atheniensis incredibili gestiens lætitia ob recuperatam libertatem, post annorum xv. servitutem, in ordinando Demetrio nihil reliqui fecit. Facta sunt de illius honoribus varia Senatusconsulta, quórum summam habes apud Plutarchum & Diodorum. Refert Plutarchus inter alia decretum fuisse, δέχεσθαι Δημήτριον, ὁσάκις ἂν παραγένηται τοῖς Δημητρὸς καὶ Διονύσυ ξενισμοῖς. *Casaub.* Mſ. pro *hujus* legunt *ejus.*

3 *Lysimachus.*] Agathoclis filius, VII. Rex Macedoniæ. Vide *Arrian.* Indic. III. 12. Thraciam, adpositasque Thraciæ Ponticas gentes obtinere jussus. *Curtius* x. 10. Quondam unus è custodibus Alexandri. *Pausan. Plinius.* Qui illustri Macedoniæ loco natus, virtute illustrior fuit. *Justin.* Regnavit annos v. Quinque initio regna fuerunt, Asiæ, Thraciæ, Macedoniæ, Syriæ, Ægypti. Postea quicquid Lysimachi fuerat, Macedonico regno adjectum, partim ab aliis occupatum est. Vide Diodor., Justin.

4 *Seleucus.*] Cognomento Nicanor. *Eusebius.* Nicator, alii. Quæ putatur esse vera Macedonica dialectus. Appellatio à victoriis, quas habuit. Alii dictum ita putant à Nicatore quodam cæso. *Drusius.* A victoriis dictum Νικάτορα, tradit Appianus Syriaco. Ammianus XXIII. *Nicatori Seleuco victoriarum crebritas hoc indiderat cognomenti.* Vnde intelligitur, quid idem sibi velit lib. XIV. *Seleucus efficaciæ impenetrabilis Rex, ut indicat cognomentum.* Nam *impenetrabilis* ἐνεργητικῶς hic est omnia impetrans ac pervincens. Sicut *impenetrabilis Orator* Plauto Most. v. II. Hinc fanum sive ἡρῷον Seleuco à filio Antigono consecratum, dictum fuit Νικατόρειον. Appian. Syriac. *Bernecer.* Anno M. 3661. fœdus initum est inter successores Alexandri Magni. Cassander præficitur Europæ, Lysimachus Thraciæ. Ptolemæus Ægypto, Antigonus Asiæ, Seleucus Syriæ. *Diodor.* A cujus anni au-

quum adversus Seleucum Lysimachumque dimicaret, [1] in prælio occisus est. [2] Pari leto affectus est Lysimachus à Seleuco. Nam societate dissoluta, bellum inter se gesserunt. At Demetrius, quum [3] filiam suam Seleuco in matrimonium dedisset, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuisset, [4] captus bello [5] in custodia socer generi periit morbo. Neque ita multo post Seleucus à Ptolemæo Ceranno

autumno ordiuntur Chronologi annos Seleucidarum, sive æram Chaldæorum, cujus annos Ptolemæus annotavit. Et ab huius fine, aut sequentis initio anni Græcorum in Libris Machab. annotati numerantur. *Bucholz.* Anno XII. à morte Alexandri, occupata Babylone, hic Syriæ & totius Orientis imperium sibi vindicavit, sedemque regni constituit in Syria. *Vb. Emm.* A quo tempore incipiunt famosa illa sæcula Syromacedonum & Seleucidarum in Asia, quorum plena est omnis antiquitas. *Keuchen.*

* *Ptolemæus.*] Κεραυνὸς, Philadelphi frater. Polybius II. *Καιροὶ δὲ καθ' ὃς Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, καὶ Λυσίμαχος, ἔτι δὲ καὶ Σέλευκος, καὶ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς μετήλλαξαν τὸν βίον.* Imperavit Macedoniæ menses IX. post Lysimachum. Πτολεμαῖος, à *πτόλεμος*, vel *πόλεμος*, *bellum.* Vel תלמי *Talmai*, porca. חלם. Fuit commune nomen Regum Ægyptiorum, non secus ac Pharao. Vnde omnes reliqui Ægypti Reges postmodum Ptolemæi dicti, solo cognomento à se invicem discernebantur. *Keuchen.* Ptolemæorum genealogia in Strabone & ex eo in Manutio de quæsitis per epistolam. *Schottus.*

1 *In prælio.*] Ad ipsum. *Appian.* De eo prolixe Plutarchus in Demetr.

2 *Pari leto affectus est Lysimachus.*] Non servat temporum ordinem Probus. Nam post Demetrii mortem Lysimachus cum Seleuco conflixit. *Lambin.* Et hæc ultima fuit pugna successorum Alexandri, in qua occisus est Lysimachus. Anno à morte Alexandri 42. ætatis 74. imperii 5. *Keuchenius.* Lege Excerpta ex Memnonis historiis. Octoginta annorum facit Lysimachum Hieronymus, cum occumberet in prælio adversus Seleucum. Vide Lucianum de longævis. *Vossius.*

3 *Filiam suam.*] Stratonicen ex Phylla, alteram enim uxorem habebat, Deidamiam. *Lambin.*

4 *Captus bello.*] Apud Galaman. *Justin.* Gazam: *Diod. Plutarch. Arrian.* Quomodo Bongarsius ad Justinum legit. Putat tamen magnus Vossius Justinum scripsisse *Gamalan*, quæ est urbs Gazæ proxima in Idumæa. *Keuch.* Deinde, non fuit captus bello, sed aufugit primum ad portas Amani; mox cum sibi manus adferre cogitasset, à suis prohibitus, ultro se Seleuco genero dedidit. Cicero 2. Offic. *Quid? Macedones, nonne Demetrium reliquerunt, universique se ad Pyrrhum contulerunt?* Lamb.

5 *In custodia.*] Tradit Plutarchus, Seleucum humanum se ac liberalem in captum Demetrium præbuisse, eumque in Chersonesum Syriacam misisse, & cum rigorosis carcerariis justum famulorum numerum dedisse, quibus quotidie ad res necessarias uteretur: pecuniæ præterea vim satis magnam attribuisse in victum & amictum, ita ut facultatem haberet opipare & splendide vivendi, postremo, ambulationes, porticus, hortos amoenos, ac saltus densos, in quibus venari posset, concessisse. Ita Demetrium corpus exercentem, & apparatu regio utentem, æquo animo fortunam initio tulisse, & beate biennium vixisse. Ad extremum vero cum inertiæ, otioque sese dedisset, neque solito vivendi more uteretur, ex nimia cruditate in morbum inci-

rauno [1] dolo interfectus est; [2] quem ille à patre [3] expulsum [4] Alexandria, alienarum opum indigentem, receperat. [5] Ipse autem Ptolemæus quum vivus filio regnum tradidisset, [6] ab illo eodem vita privatus dicitur. De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur non præterire Hamilcarem & Annibalem, quos & animi magnitudine & calliditate omnes in Africa natos, præstitisse constat.

incidisse, & ita exstinctum esse. *In Demetrio.*

1 *Dolo interfectus est.*] Lege Pausaniam in Attic. imperavit annos 32. *Euseb.* 42. *Appian.* 30. Alii.

2 *Quem.*] Ceraunum. *Ille:* Seleucus. *A patre:* Ptolemæo Lagi filio. *Lamb.*

3 *Expulsum Alexandria.*] Quæ fuit Ægypti celebre ab omni ævo emporium. Magnam cognominat *Galenus.* Hæc prius Ῥακάστη vocata. *Cedrenus.* Racotis: *Plin. Stephan. Pausan.* Apud Strabonem Ῥακώτις pars Alexandriæ est, olim vicus. XVII. Vrbs Λεοντόπολις in Eustath. quam per excellentiam πόλιν olim appellavere, ut Romani Romam suam, Vrbem. Quo faciunt augustæ illæ ἐπωνυμίαι in Rebus Romanis; Σεβάστη, Ἰουλία, Κλαυδία, Δομιτιανὴ, Ἀλεξυντηρία, & sexcentæ aliæ, quarum fœcundam nobis messem congessit Incomparabilis ille Geographus. Quanta autem urbs fuerit, vide præ reliquis apud Tatium Alexandrinum, lib. V. Τῶν κατὰ Κλειτοφῶντα καὶ Λευκίππην; Philonem in Flaccum; ut & Tyrium Belli Sacr. 27. *Keuchenius.*

4 *Expulsum Alexandria.*] In Gifanii membranis, *Alexandrea.* Quod & ipse vestigium antiquitatis agnoscit, in Vet. libro expressum. Sic *Decelea* pro Decelia, de qua nos plura ad Frontinum. *Idem.*

5 *Ipse autem Ptolemæus, cum vivus filio regnum tradidisset.*] Rarum exemplum illis temporibus. Nam & pater filium, & filius patrem, & frater fratrem regnandi causa interimebant. Itaque Plutarchus in Demetrio, ad illum locum, ubi Antigonus Demetrium filium venatu redeuntem, cum venabulo & jaculis ad se recipit, eique os ad osculandum præbet: cum Antigonus legatis quibusdam, qui tum forte aderant, & jam dimissi revocati ab eo fuerant, mandasset, ut suis civibus renuntiarent, sibi cum filio tam bene convenire, ut eum non metueret armatum: acclamat, οὕτως ἄρα πάντη δυσκοινώνητον ἡ ἀρχὴ, καὶ μεστὸν ἀπιστίας, καὶ δυσνοίας, ὥστε ἀγάλλεσθαι τὸν μέγιστον τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων, καὶ πρεσβύτατον, ὅτι μὴ φοβεῖται τὸν υἱὸν, ἀλλὰ προσίεται λόγχην ἔχοντα τοῦ σώματος πλησίον. Et mox: Τὸ μὲν γὰρ ἀδελφοὺς ἀναιρεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι τὰ αἰτήματα λαμβάνουσιν, οὕτω συνεχωρεῖτο κοινόν τι νομιζόμενον αἴτημα, καὶ βασιλικὸν ὑπὲρ βασιλείας. *Lamb.*

6 *Ab illo eodem vita privatus dicitur.*] Justinus XXIV. à Gallis regno spoliatum captumque, vitam ferro amisisse, ait. Plutarchus in vita Pyrrhi, contra Galatas profectum, cum exercitu periisse. *Magius.*

HA-

HAMILCAR.

XXI.

HAMILCAR [1] Hannibalis filius, [2] cognomine Barcas, Carthaginiensis. [3] Primo Punico bello, sed I tem-

1 *Hamilcar.*] Romani βαρβαρικώτερον enuntiabant hæc barbara nomina quam Græci. Hannibal, Hamilcar, dicebant, quæ Græci Ἀννίβας, Ἀμίλκας, græcatiore, ut ita dicam, pronuntiatione. *Salm.* Amilcar nomen Punicum est, & Regem denotat. Milici etiam, quod Annibalis Soceri nomen, & hujus filiæ Imilces, quod est Regina, & Imilconis Carthaginiensis ducis, non aliunde sunt petenda. Melech enim Rex est, Malcha Regina; quæ Milicum & Imilcem pronuntiabant. Ita qui καθ' ὑπερβολὴν, ut ait Strabo, Tyriis cultus Hercules, dicebatur Μέλκαρθος, sive Μέλκαρθος, qui depravate Μαλκάνθαρος dicitur Eusebio in Oratione de laudibus Constantini. *Selden. Hamilcar.*] De hujus virtutibus, prudentia, & fortitudine, legendus est præter Nepotem, Plutarchus *Catone majore*. Vbi ipsius Catonis de eo judicium diligenter perpendendum. *Ernst.* De nomine v. Selden. de DIs Syris synt. 1, 6. & Voss. de Idololatr. 2. 11. Hujus imaginem è nomismate argenteo hac forma expressam exhibet Vrsinus in Imaginib. num. 9.

Apud Fulvium Vrsinum in nomismate Argenteo

2 *Cognomine Barcas.*] Ita præter nostrum Polybius, Appianus, & ex emendatione Io. Valentini Porphyrius περὶ ἀποχῆς 11. 57. ubi vulgo Βάλκας legitur. MSS. *Barcha* vel *Barca habent*, quomodo & Frontin. 111. 10. 9. inflexit. Gentile nomen fuisse docet illud Silii Italici lib. 1.

——— *Ortus Serrana prisca*
Barcæ de gente. ———

Quid Suidæ in mentem venerit nescio, cum ita scriberet: Ἀμίλκας, ὁ καὶ Φαβίας. Et alibi: Φαβίας ὁ καὶ Ἀμίλκας. Nisi fors duos Hamilcares confudit. *Bosius.* Vide præterea notas Savaronis in Sidonii Carm. 2. & 5.

3 *Primo Punico bello.*] Pœnico, *Codex Danielis.* In Veteri Inscriptione: *Bello*

[1] temporibus extremis, [2] admodum adolescentulus, in Sicilia præesse cœpit exercitui. Quum [3] ante ejus adventum & mari & terra male res gererentur Carthaginiensium; ipse ubi adfuit, nunquam hosti cessit, [4] neque locum nocendi dedit: sæpeque è contrario occasione data, lacessivit, semperque superior discessit. Quo facto, quum pene omnia in Sicilia Pœni amisissent, [5] ille Erycem sic defendit, ut bellum eo loco gestum non videretur. [6] Interim Carthaginienses [7] classe [8] apud insulas Ægates [9] à Cajo Lutatio consule

Bello Pœnicio, id est, *Punico*. Nam *Punicum* pro *Pœnico*; ut *punico* pro *pœnico*. Glossæ: Pœni, Ἄφροι. Φοίνικες. Inde φοίνιξ διάλεκτος apud Apsyrtum περὶ παντῶν βοῶν· τὰ δὲ περὶ τὰς βόας συμβαίνοντα πάθη, καὶ τὰ πρὸς αὐτὰ βοηθήματα, ἄριστα γέγραπται Μαγῶνι τῷ Καρχηδονίῳ τῇ φοίνικι διαλέκτῳ. *Salmasius.*

1 *Sed temporibus extremis.*] Nempe anni primi hujus belli Punici XVIII. Olympiad. CXXXIII. Anno autem Vrbis IↃV. Hamilcar bello huic præfectus, Italiæ oram maritimam populatus est. Polyb. V. 56. *Ernst.*

2 *Admodum adolescentulus.*] id est, *peradolescentulus*, ut loquitur in Eumene. *Lambin.* Tacitus lib. IV. Annal. de L. Antonino: *Hunc admodum adolescentulum sororis nepotem seposuit Augustus in civitatem Massiliensium.* Curtius *admodum juvenem* dixit. VII. Justinus *admodum puerum*, & *parvulum*. Gebh.

3 *Ante ejus adventum.*] Ms. *aut ejus adventu.*

4 *Neque locum nocendi dedit.*] Neque hostibus facultatem, aut occasionem nocendi dedit. *Lamb.* Occasionem aperuit, ut hostes nocere possent. Sic supra Pelopida: *Sed ut quemcunque ex proximo locum fors obtulisset.* Gebhard.

6 *Ille Erycem sic defendit.*] Imo oppugnavit. Nam tenebant Romani à L. Junio paullo ante captum, ut testatur Polyb. lib. I. cujus verba sunt hæc: Διὸ καὶ βραχείας αὐτῷ παραπεσούσης ἀφορμῆς καταλαμβάνει πραξικοπήσας τὸν Ἔρυκα, καὶ γίνεται τοῦ τε τῆς Ἀφροδίτης ἱεροῦ καὶ τῆς πόλεως ἐγκρατής. Vide sequentia de obsidione ejus contra Romanos. *Lambin.* Stephanus: Ἔρυξ, πόλις Σικελίας ἀπὸ Ἔρυκος τοῦ Ἀφροδίτης, καὶ Βύτου. Thucydides Elymorum urbes in Sicilia duas esse dicit, Erycem & Egestam. Ἔλυμα vocat Dionysius pro Eryce: Αἰγέσταν καὶ Ἔλυμα. Quinimo Ἔλυμον appellabat montem, qui aliis Ἔρυξ. Mons autem Eryx, in qua Vrbs Eryce, supra Drepanum. Servius: *Eryx mons Siciliæ supra Drepanum.* Salmas. De situ ejus accurate inter alios Polybius, lib. I.

6 *Interim Carthaginienses.*] Duce Annone. *Polyb.*

7 *Classe.*] Undiquaque expedita, ac validis instructa remigiis. *Polyb.* Illam classem trecentarum navium fuisse, tradit Auctor de Viris Illustribus. Idem Polybius ducentas numerat. Nonnulli & hostium & Romanorum conjunctas DCLXXX. tantum fuisse volunt, ut parum probata sit in numero fides. *Keuchenius.*

8 *Apud insulas Ægates.*] Quæ in mari nostro Carthaginiensium sinui objacent. Pomponius lib. 2. cap. 7. (unde Plinius hausit lib. 3. 8.) *Contra Carthaginis sinum Tarichia, & Ægates, Romana clade memorabiles.* de quo loco ad Melam & Victor. cap. 41. de Vir. Illust. *Schottus.*

9 *A Cajo Lutatio Consule.*] Auctor de Viris Illustribus cap. XLI. hunc non *Cajum*, sed *Quintum Luctatium* vocat; & trecentas naves habuisse dicit, quibus

sule Romanorum superati, [1] statuerunt belli finem facere, [2] eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris. Ille, etsi flagrabat belli cupiditate, [3] tamen paci serviendum putavit, quod patriam [4] exhaustam sumptibus, diutius calamitatem belli ferre non posse intelligebat: sed ita ut statim mente agitaret, si paululum modo res essent refectæ, bellum renovare, Romanosque armis persequi: [5] donicum aut [6] vi certe vicisset, aut victi [7] manum dedissent.

[1] Hoc

bus sexcentas Pœnorum, quarum dux erat Himilco, apud Ægates insulas inter Siciliam & Africam oppressit, finemque bello imposuit. *Magius.* Sane haud parum dormitat Magius. imo gravissime hoc loco errat. Nam Quinti prænomine appellatus Caji frater, qui sequenti anno fratris sui Consulatum excepit, Vrbis Conditæ IↃXII. Hinc iste error, qui aut temporum aut literarum cognatione plurimos decepit. Ipse etiam Plinius, seu, quisquis auctor de Vir. Illustribus, uni omnia tribuit, à quo non parum abeunt plerique rei Romanæ Scriptores. Qui victoriam hanc, & triumphum navalem Cajo adscribunt; pacem vero Pœno datam Quinto, qui etiam de Faliscis triumphavit, ut ex Triumph. tabulis videre est. Scribendum ergo hoc loco Cajus Lutatius, quod prænomen & fasti nuper Romæ effossi agnoscunt. *Keuchen.*

1 *Statuerunt belli finem facere.*] Qui finis incidit in annum Romæ Conditæ DII. Cajo Lutatio Catulo, & Posthumio Albino Consulibus. Annus iste Carthaginis DCXLI; Olymp. CXXXIIII. tertio surgente, cum classis Punica felici prælio ad Ægates insulas à Consule C. Catulo esset deleta. *Vb. Emm.*

2 *Eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris.*] Missis primo ad eum literis & nuntiis. Polybius: Διόπερ ὀξέως διαπεμψάμενοι πρὸς τὸν Βάρκαν, ἐπέτρεψαν ἐκείνῳ περὶ τῶν ὅλων. *Lambinus.*

3 *Tamen paci serviendum putavit.*] Polybius elegantissime tales vocat ἐφέδρους τῶν καιρῶν. lib. III. monetque insidiatores temporum accurate cavendos: quos ibidem ait εἴκειν τοῖς παροῦσιν seu τοῖς καιροῖς. *Gebhard.* Quibus vero conditionibus pax sit facta, exponit late Polybius eodem libro.

4 *Exhaustam sumptibus.*] Ita Cicero lib. VI. Epist. ad Attic. *Illo imperante exhaustam esse sumptibus & jacturis provinciam.*

5 *Donicum.*] Pro *donec.* sic sæpe Ennius extulit Lucretius, item Plautus, atque adeo Tullius, nisi ut pleraque antiqua à semidatis essent librariis obliterata. *Schottus.*

6 *Vi.*] Abest hæc vox à Ms.

7 *Manum dedissent.*] Sidonius Polemio ante carmen 13. *Do quidem absens obtrectatoribus manus, ne dictum dicere videar.* Vide Notas. *Savaro.* *Manus* rescribo multitudinis numero, ex fide membranarum, & Veterum scriptorum auctoritate, cessitque in proverbium, *manus dare*, ut & herbam porrigere. Ducta autem à gladiatoribus victis tralatio est. nam & vetere verbo *digitum tollere* victi dicebantur, & *manum dare.* Virgilius:

——— & victum tendere palmas
Videre Ausonii. ———

Sidonius in Narbone:

Palmam tu digito dares Menander.

Cicero in Consolatione apud Lactantium lib. 3. 28. *Victum se à fortuna turpiter confitetur, Cedo inquit, en manum tollo.* Græcos etiam multitudinis numero, χεῖρας προτείνειν extulisse observo. Legendus Pet. Faber lib. I. Agonistici cap. 8. *Schottus.*

V 5 1 *Hoc*

[1] Hoc consilio pacem conciliavit; in qua tanta fuit ferocia, [2] ut quum Catulus negaret se bellum compositurum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenuerant, armis relictis, [3] Sicilia decederent: succumbente patria, ipse periturum se potius dixerit, quam cum tanto [4] flagitio domum rediret. Non enim suæ esse virtutis, arma à patria accepta adversus
2 hostes, adversariis tradere. [5] Hujus pertinaciæ cessit Catulus. At ille ut [6] Carthaginem venit, multo aliter, ac sperabat, rempublicam se habentem cognovit. Namque [7] diuturnitate externi mali tantum exarsit intestinum bellum,

1 *Hoc consilio pacem conciliavit.*] Vel XXIII. annorum inducias, per quot annos bellum prius duraverat. *Keuchen.*

2 *Vt cum Catullus.*] *Vt* abest à Msf. & ponitur ante *succumbente.*

3 *Sicilia decederent.*] Plinius, seu quisquis Auctor de Viris Illustr. c. 41. *Pacem petentibus hac conditione concessit, ut Siciliâ, Sardiniâ, & cæteris insulis intra Italiam, Africamque decederent, Hispaniâ citra Iberum fluvium abstinerent.* Magius. Quanquam Hispaniam illam non putem adscriptam huic fœderi, sed ei, quod cum Asdrubale ictum in Hispaniis fuit, qui sororem Annibalis in matrimonio habebat. Polybius III. *Schottus.*

4 *Flagitio.*] Arma enim adversariis tradere flagitium erat. supr. in Chabria in fine. *Savaro.* Cum tanta infamia. Nam *flagitium* notare infamiam ac dedecus ante quasi seculum nos docuit Joseph. Scaliger ex loco Plauti Epid. act. 3. scen. 4.

Flagitio cum majore post reddes tamen.

Tacit. lib. III. Annal. cap. 20. *Illam obsidionem flagitii ratus.* Gebhard.

5 *Hujus pertinacia cessit Catulus.*] Non absimiles fuere huic fracti bellis & cladibus exinaniti Carthaginienses, qui cum intolerabiles Reguli & duras pacis conditiones audissent; tutius rati sunt, sese armatos, quam miseros vivere. *Histor. Miscell.* II, 29. Adde Lipsium V. Polit. 20. 27. seqq. & Zevecot. Obs. ad Florum II. 15. Cæterum Msc. Boecleri vox *Catulus* aberat; & potest abesse. *Bosius.*

6 *Carthaginem.*] Vrbe sic dicta per excellentiam, ut ante monuimus. Nam קרתא Phœnicibus Vrbs est, Karthagena civitas hortorum, quam Græci *οἰνῦσσαν* verterunt. Alio nomine apud Plautum appellatur Chædreanech, quasi תצריענק vel תדרי, ἔπαυλις Ἄναχ. Vnde ab Anakæis fortissima natione structa videtur, qui Kiriatharba per Calebum ejecti in Chananæa defecerunt. *Horn.* De qua fuga pluribus *Scaliger de* emend. Tempor. *Vossius* I. Gram. IX. *Seldenus.* de Dis Syris. Ex Carthada factum est Carthago. *Solin.* Sed illud merum Phœnicium, hoc Punicum; id est, jam depravatum Phœnicibus aliquantum temporis in Africa commoratis. Nec dubium, quin Græcum Καρχηδὼν ab eadem origine sit deductum & inflexum. Quod Siculorum proprium, qui θ. mutant in χ. Sic quæ Carthada vel Carthado Pœnis, ipsi dixerunt Καρχηδώ. ut ὄρνιθες, ὄρνιχες. Ipsi Africæ vicini hoc nomen cæteris Græcis transmiserunt. Falluntur igitur auctores plerique Græciæ, qui Καρχηδόνα conditam scripsere, ἀπὸ Καρχηδόνος τινὸς ἀνδρὸς φοίνικος. Nam idem nomen Καρχηδὼν, & Carthago, deflexum à Punico vel Phænicio Carthago. *Salmasius.*

7 *Diuturnitate externi mali.*] Polyb. Μετὰ δὲ τὰς διαλύσεις ταύτας, ἰδιόν τι, καὶ

lum, ut nunquam pari periculo fuerit Carthago, [1] nisi quum deleta est. [2] Primo mercenarii milites, qui adversus Romanos fuerant, desciverunt, quorum numerus erat viginti millium. Hi totam [3] abalienarunt Africam, ipsam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeo sunt [4] Pœni perterriti, ut auxilia etiam à Romanis petiverint, [5] eaque impetraverint. Sed extremo, quum prope jam ad desperationem pervenissent, [6] Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non solum hostes à muris Carthaginis removit,

καὶ παραλήσιον ἀμφοτέροις συνέβη παθεῖν, ἐξεδέξατο γὰρ πόλεμος ἐμφύλιος Ῥωμαίους μὲν ὁ πρὸς τοὺς Φαλίσκους καλουμένους. Lambinus. Hujus principes atque auctores fuerunt Spendius, genere Campanus, fortuna servus, Matho Afer, & Autaricus Gallus. Caussa belli narratur à Polybio, eodem libro, cum variis circumstantiis.

1 *Nisi cum deleta est.*] Vnde adjungit idem Polybius: *Τέλος δὲ οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς χώρας ἐκινδύνευσαν, ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν αὐτῶν, καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους.* Deleta est Carthago à P. Scipione Africano Æmiliano, septingentesimo anno quam condita fuerat. *Livius, Orosius, Eutropius.* Cum stetisset annis DCLXVII. ab hinc annos CLXXVII. Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio Coss. *Vellejus.* Eusebius in Chronico duas affert opiniones, quarum prior non longe dissentit à Paterculo. Computat enim, Carthaginem venisse in potestatem Romanorum anno à conditione sui DCLXXIII, vel, ut alii affirmant, DCCXLVIII. Prior numerus uno anno plus habet, quam Paterculi ratio. Marcus Cicero I. de Republ. *Nec tantum Carthago habuisset opum sexcentos fere annos, sine consiliis & disciplina.* Vide Scalig. Animadversionibus Eusebianis ad annum MCLXVII. & MDCCCLXXI. maxime vero canonibus Isagogicis. Altera Velleji opinio refert, Carthaginem stetisse annos DCCXLVIII. cui accedit aliquantum Solinus, qui Vrbem post annos DCCXXXVII. quam exstructa fuit, excisam voluit. Orosius etiam haud parum à se abit, quando libro IV. cap. 6. scribit; Carthaginem conditam fuisse ab Elissa, ante Vrbem Romam duos & septuaginta annos: Postea, cap. 23. ejusdem libri ait; anno ob Vrbe Condita, DCIII. Vel, DCVI. (nam utroque modo legitur) fuisse deletam. Verum eo modo defendi potest, quod plerumque boni scriptores summatim tempus comprehendunt, non subtiliter annos computantes. Adhoc tam intricata est hujus rei fides, ut non mirum sit, Auctores adeo in diversas sententias abire. Cæterum Vrbs incendiis diruta fuit. Horatius lib. IV. Carm. Od. 8.

Non incendia Carthaginis impia,
Ejus, qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quam Calabræ Pierides.

Addit Florus, *per continuos decem & septem dies vix potuisse incendium exstingui.* lib. II. cap. 15. *Keuchenius.*

2 *Primo mercenarii milites.*] Hispani, Nomades, Afri, Ligures, Galli, Græci, & alii. *Lambin.*

3 *Abalienarunt Africam.*] A Carthagine. *Lamb.* Sic Cimone; *insula alienata*, & *oppida alienata*, dixit. *Gebhard.*

4 *Pœni.*] Carthaginienses.

5 *Eaque impetraverunt.*] Omittit hæc Cod. Vltrajectinus, ut certe Polybius nihil horum commemorat, subsidia Romanos Pœnis misisse. *Schott.*

6 *Hamilcarem Imperatorem fecerunt.*] Cum in Gescone, quem initio huic bello præfecerant, & in Hannone parum præ-

vit, quum amplius centum millia facta essent armatorum, [1] sed etiam eo compulit, ut locorum angustiis clausi, [2] plures fame quam ferro interirent. Omnia oppida abalienata; in his [3] Vticam atque [4] Hipponem, [5] valentissima totius Africæ, [6] restituit patriæ. neque eo fuit contentus, sed

præsidii esse cognovissent. *Lambinus.*

1 *Sed etiam eo compulit.*] Qualis ille apud Claudianum Stilico, qui

——— *tot barbara solus*
Millia jampridem miseram vastantia Thracen
Finibus exigua vallis conclusa tenebat.

2 *Plures fame quam ferro interirent.*] Τέλος ὑπὸ τοῦ λιμοῦ συναγχομένους ἐσθίειν ἀλλήλων σώματα ἀναγκασθῆναι, τοῦ δαιμονίου τὴν οἰκείαν ἀμοιβὴν αὐτοῖς ἐπιφέροντος, τῇ πρὸς τοὺς τέλας ἀσεβείᾳ καὶ παρανομίᾳ. *Polyb.*

3 *Vticam.*] Quam *Vticam* Latini dicunt, Græci conversis vocalibus Ἰτύκην appellant, id est, *Itucam.* Stephan. Ἰτύκη, πόλις Λιβύης, Τυρίων ἄποικος. *Lambin.* Punicarum in Africa urbium, si Carthaginem demas, nulli cessit Vtica. Sexaginta autem stadiis à Carthagine distabat, ut testatur Appianus; nempe versus occasum. Fuit hæc Τυρίων ἄποικος, quod & Justinus affirmat lib. XIIX. Cum & opibus & multitudine Tyrii abundarent, missa in Africam juventute, Vticam condidere. Itaque de antiquitate gloriabatur non parum, quin & eo nomine Carthagini præferebatur. Silius Italicus lib. III.

Proxima Sidoniis Vtica est effusa maniplis,
Prisca situ, veterisque ante arces condita Byrsa.

Aristoteles in libro Mirabilium: Τῆς δὲ Λιβύης ἐν Ἰτύκῃ καλουμένῃ, ἣ κεῖται μὲν ὥς λέγουσιν, ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ Ἑρμαίας καὶ τῆς ἵππου ἄκρας, ἐπέκεινα δὲ Καρχηδόνος ὡς σταδίους διακοσίους. ἣ καὶ πρότερον κτισθῆναι λέγεται αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ἔτεσι διακοσίοις ὀγδοήκοντα ἑπτὰ, ὡς ἀναγέγραπται ἐν ταῖς Φοινικικαῖς ἱστορίαις. Vellejus Paterculus citra Codri tempora, qui Sauli fuit æqualis, Tyrios paucis annis post Gades Vticam condidisse refert. Vrbi igitur tam vetustæ nomen fecit ipsa antiquitas. Vtica enim, vel Itvca Punice, עתיק, Itica, id est, prisca dicebatur. *Bochart.* Qui nunc locus à barbaris Mazachares appellatur. *D. Mar. Niger.*

4 *Hipponem.*] Ab Vtica ad Hippi promontorium Hippi Vrbs, cui palus adjacet atque hæc palus Hipponitis vocatur. Hanc Vrbem & Hippuacram appellat Diodorus lib. XX. Stephanus, alii. Etiam media antiquitas Hipponem Zarithum appellavit, sicuti Zetam dixere pro dietâ. Διάῤῥυτος autem à Græcis appellata propter aquarum irrigua: nam in vicinia erat stagnum Hipponense, unde & Plinius ad Caninium lib. IX. Epist. *Est in Africa Hipponensis colonia mari proxima: adjacet navigabile stagnum: ex hoc in modum fluminis æstuarium emergit, quod vice alterna, prout æstus aut repressit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur stagno. Omnis hic ætas piscandi, navigandi, atque etiam natandi studio tenetur.* Hæc ille. Hippo autem dictus non ab equis, Græca appellatione; sed Syris & Arabibus stagnum, sinum denotat. Qualem Hipponis situm fuisse docuimus. *Bochart.*

5 *Valentissima.*] Legendum fortasse est, *opulentissima.* Verum tamen nihil muto. *Valentissima* autem interpretor, validissima, seu potentissima. *Lambin.*

6 *Restituit patriæ.*] Vno prælio sex hostium millibus interfectis, duobus captis, aliis in fugam versis: altero decem millibus cæsis, quatuor captis, decem fugatis: tertio omnibus fere copiis ad internecionem cæsis ac deletis, reliquis ad deditionem compulsis. *Idem.*

1 Tan-

ſed etiam fines imperii propagavit: tota Africa [1] tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuiſſe. Rebus his ex ſententia peractis, fidenti ani- 3
mo atque [2] infeſto Romanis, quo facilius cauſa bellandi reperiretur, effecit, ut imperator cum exercitu [3] in Hiſpaniam mitteretur, [4] eoque ſecum duxit filium Hannibalem annorum novem. Erat præterea cum eo adoleſcens illuſtris & formoſus, Haſdrubal, quem nonnulli diligi [5] turpius, quam par erat, ab Hamilcare loquebantur. Non enim maledici tanto viro deeſſe poterant. Quo factum eſt, [6] ut à præfecto morum Haſdrubal cum eo vetaretur eſſe. Huic ille filiam ſuam in matrimonium dedit, [7] quod moribus

1 *Tantum otium.*] Tantam quietem, pacem & tranquillitatem. Sic ſupra in Timoleonte: *tantum otium toti inſulæ conciliavit.* Cicero I. de Offic. *Neque in rep. periculum fuit gravius unquam nec majus otium.* Ita legit, non ut vulgo, *odium*, doctiſſimus Victorius VII. Variar. 13. & ex antiquis libris Carolus Longius.

2 *Infeſto Romanis.*] Polyb. lib. III. Ἔμενεν ἐπὶ τῆς ὀργῆς. *In iracundia perſeverabat Hamilcar*, nimirum *adverſus Romanos.* Quam iracundiam eodem lib. *δυσμένειαν* Ἀμίλκου vocat. *Lamb.*

3 *In Hiſpaniam mitteretur.*] Lege Juſtin. XLIV. Appian. in Iberica, & heic Polybium.

4 *Eoque ſecum duxit filium.*] Tranſvectus fretum Gaditanum & columnas Herculis. *Polyb.* Addit, in illis locis ipſum annos fere novem commoratum, multum Hiſpaniæ populos bello, plures perſuadendo Carthaginienſibus ſubjeciſſe.

5 *Turpius.*] Libidinoſius, obſcœnius. Sic Liv. XXI. annal. *Medius Haſdrubal inter patrem & filium octo ferme annos imperium obtinuit: flore ætatis, uti ferunt, primo Hamilcari conciliatus: gener inde ob altam indolem animi aſcitus: & quia gener erat, factiones Barchinæ opibus, quæ apud milites, plebemque, plus quam modicæ erant; haud ſane voluntate principum in imperio poſitus.* Lamb.

6 *Ut à præfecto morum.*] Erant igitur præfecti, ſeu magiſtri morum apud Carthaginienſes, ut & apud Romanos, qui dicebantur & cenſores. Cicero in Cluentiana: *Tu es præfectus moribus.* Lamb, *Sane cenſura initium*, (Livii verba ſunt) *fuit rei à parva origine orta, quæ deinde tanto incremento aucta eſt, ut morum diſciplinæque Romanæ penes eam regimen eſſet.* Inde Cenſores Romæ magiſtratus quinquennalis, penes quem autoritas maxima, ſummumque arbitrium animadvertendi in mores civium. Et erat ſub nutu illorum æſtimatio facultatum cujuſque civis, ad cenſum de iis pendendum. *Livius* IV. Cæterum, alia morum præfectura, alia cenſura fuit. Cæſar Cenſor non fuit, ſed morum præfectus, ut à Cicerone nominatur. hoc eſt, rem habuit, titulum per ſpeciem modeſtiæ recuſavit. Pars poteſtatis ejus fuit, morum cura; quam uſurpavit, unde & Præfectus morum dictus, non Cenſor. *Caſaub.*

7 *Quod moribus eorum interdici non poterat ſocero gener.*] Alii *genero*, utrumque verum. Verecundiæ autem hos inter ſerviendum monet in Offic. Cicero lib. I. *Non lavantur cum ſoceris generi.* Schottus. Mſ. *ſocer à genero.*

ribus eorum interdici non poterat ſocero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quod [1] Hamilcare occiſo, [2] ille exercitui præfuit: [3] reſque magnas geſſit, [4] & princeps [5] largitione vetuſtos pervertit mores Carthaginienſium; [6] ejuſdemque poſt mortem [7] Hannibal ab exercitu accepit
4 imperium. At Hamilcar, [8] poſteaquam mare tranſiit, in Hiſpaniamque venit, magnas res ſecunda geſſit fortuna, maximas bellicoſiſſimaſque gentes ſubegit: equis, armis, viris, pecunia totam locupletavit Africam. Hic quum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno poſt-

1 *Hamilcare occiſo.*] In prælio adverſus Vectones. *Polyb.* Incidit mors ejus in annum 3742. Mundi conditi.

2 *Ille exercitui præfuit.*] In hujus locum gener ipſius Haſdrubal mittitur. *Juſtin.* Τὴν δὲ στρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι παρέδοσαν Ἀσδρούβᾳ τῷ ἐκείνου κηδεστῇ, καὶ τριηράρχῳ. *Polyb.* Idque propterea, quod filii immaturi tum erant imperio. Quatuor autem reliquit filios ſuperſtites: quos totidem catulos leoninos in perniciem Romanorum ab ſe, dicere ſolitus eſt, educari: Haſdrubalis ingenium Livius prodit initio lib. XXI. *Ernſt.*

3 *Reſque magnas geſſit.*] Quo tempore prudenter & utiliter imperium ſuum adminiſtrabat; cum Carthagine nova condita, magna Carthaginienſibus adjumenta attulit ad res gerendas, propter loci opportunitatem maxime, tum ad res Hiſpanienſes, tum Africanas. *Polyb.* II.

4 *Et Princeps.*] Ἐκ τῶν τῆς πόλεως πρώτων. Princeps heic idem obtinet, quod primus, quæ vocis germana ratio. Locutio frequens, apud Tranquillum, & alios. *Keuch.*

5 *Largitione vetuſtos pervertit mores Carthaginienſium.*] Vt ſuis cœptis & placitis approbator eſſet populus contra infenſos Barcinæ factioni. *Gebhardus.* Titus Livius XXI. Annal. paullo aliter rem narrat. Ita ille: *Is plura conſilio, quam vi gerens, auſpiciis regulorum magis, conciliandiſque per amicitiam principum novis gentibus, quam bello aut armis rem Carthaginienſium auxit.* Lamb.

6 *Ejuſdemque poſt mortem.*] Quali mortis genere obierit Haſdrubal, non commemorat hoc loco Nepos. Alii ambigere nos non ſinunt. Tradit Juſtinus, ipſum à ſervo Hiſpani cujuſdam, ulciſcente domini injuſtam necem, interfectum eſſe. Polybius diſertim teſtatur, in diverſorio ſuo noctu à quodam natione Gallo privatarum injuriarum cauſa fuiſſe interemptum. Nonnulli volunt, in venatione necem ipſi illatam. Appianus: Ἀσδρούβαν δὲ ἐπὶ τοῖς δὲ Ἰβηρίας τὴν ὑπὸ Καρχηδονίοις καθιστάμενον, ἀνὴρ δοῦλος, οὗ τὸν δεσπότην ὠμῶς διεφθάρκει, λαθὼν ἐν κυνηγεσίοις ἀναιρεῖ. Ad quem accedit XXI. Annal. Livius. Non ergo dubitandum videtur, quin hoc mortis genere interfectus ſit Haſdrubal. Præter enim adducta Hiſtoricorum teſtimonia, multa alia ſunt, ex quibus liquido id videre eſt. Incidit ejus mors in annum Vrb. Cond. 32. ut ſupputant Chronologi. *Keuchen.*

7 *Hannibal ab exercitu accepit imperium.*] Juſtinus: *Major utroque Hannibal imperator, Hamilcaris filius ſuccedit.* Appianus: Ἡ στρατιὰ δὲ τὸν Ἀννίβαν, καίπερ ὄντα κομιδῇ νέον, ἀρέσκοντα δὲ ἰσχυρῶς, στρατηγὸν ἀπέδειξεν αὐτὸν, καὶ ἡ Καρχηδονίων βουλὴ συνέθετο.

8 *Poſteaquam mare tranſiit.*] Fretum Gaditanum, tranſvectus columnas Herculis. *Polyb.*

1 *Ad-*

postquam in Hispaniam venerat, in prælio pugnans [1] adversus Vettones [2] occisus est. [3] Hujus perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse videtur secundum bellum Punicum. Namque Hannibal, filius ejus, assiduis [4] patris obtestationibus eo est perductus, ut interire, quam [5] Romanos non experiri mallet.

1 *Adversus Vettones.*] Sic scribendum duplici *tt.* non *Vectones.* Græce Οὐέττονες populi sunt Hispaniæ citerioris intra Anam & Tagum fluvios ad Orientale Toletanorum latus. Strabo III. Ἐν δὲ τοῖς Ἄνω μέρεσι καὶ Καρπητανοὶ, καὶ Ὀρητανοὶ, καὶ Οὐεττόνων συχνοὶ νέμονται. Item Plinius lib. IV. cap. 20. finitimos Carpetanis facit. Prudentius hymno de S. Eulalia, Emeritam Vettonum metropolim nominat:

Nunc locus Emerita est tumulo
Clara colonia Vettoniæ:
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit & viridante rapax
Gurgite mœnia pulchra lavat.

Strabo vero in Turdulis Augustam Emeritam colloeat: sed Hispano in Hispanicis potius habenda fides, quam Græco homini. *Schott.* In Msc. Boecleri *Vetones.* Dausquius Comment. in Sil. Ital. pag. 18. mallet *Vetones.* Bosius.

2 *Occisus est.*] Ad castrum altum, ut ait Livius Decad. III. lib. IV. *Mag.* Καὶ τῆς τάξεως διαλυθείσης, οἱ μὲν Ἴβηρες αὐτοῖς ἐπιδραμόντες, αὐτόν τε τὸν Βάρκαν, καὶ πολὺ πλῆθος ἀμυνομένων ἐπ᾽ αὐτῷ, διέφθειραν. *Appian.* M. Æmilio & M. Junio Coss. *Cassiodorus.*

3 *Hujus perpetuum odium erga Romanos.*] Pro *contra Romanos.* Sic solet Nepos. Hæc idem diserte tradit Polybius lib. III. *Lambin.* Valerius Max. lib. IX. cap. 3. Livius XXI. & XXXV. alii.

4 *Patris obtestationibus.*] Præter Polybium lib. 2. Livium 21. & 35. infr. in Hannibale Valerius lib. 9. l. 3. *Savaro.*

5 *Romanos non experiri.*] Periclitari, vel, periculum facere virtutis & potentiæ Romanorum. *Lambinus.* Infra in Hannibale: *Hic autem velut hæreditate relictum odium paternum erga Romanos sic conservavit, ut prius animam, quam id deposuerit.* Schottus.

HAN-

HANNIBAL.

XXII.

1 HANNIBAL [1] Hamilcaris filius, Carthaginiensis. Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus [2] omnes gentes virtute superarit, non est inficiandum, [3] Hannibalem tanto præstitisse cæteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedebat fortitudine

1 *Hannibal.*] Denotat Orientalibus nomen gratiosum. הכנ, id est, Hanno, gratiosus. Vnde & Anna & Joannes nomen accepit, בעל sive Baal autem Dominum notat. *Thysius.* De HANNIBALE passim Græci, Latinique historici, sed præcipue Polybius, Appianus in Annibalicis, & alibi, Livius à lib. 21. ad 40. usque, & compendio Florus 2. 6. 7. 8. Justinus 29. 31. 32. & scriptor de Viris Illustribus cap. 42. Hujus imaginem hac formâ à Fulvio Vrsino è nomismate argenteo expressam heic inserere visum.

Apud Fulvium Ursinum in nomismate Argenteo

2 *Omnes gentes virtute superavit.*] Victus enim prælio quidem nonnunquam, bello vero nunquam, ut ait Cæcilius apud Nonium. *Schott.*

3 *Hannibalem tanto præstitisse cæteros imperatores prudentia.*] Quod quoque fuit judicium Pescennii Nigri. Nam quos alii Scipiones extulerunt, existimavit *felices illos fuisse magis, quam fortes.* Ælius Spartianus in Nigri Vita capite 11. *Nec alias fabulas unquam habuit, nisi de Annibale, cæterisque talibus. Denique cum Imperatori facto quidam Panegyricum recitare vellet, dixit ei; Scribe laudes Marii vel Annibalis, vel alicujus Ducis optimi vita functi, & dic quid ille fecerit, ut eum nos imitemur.* Gebh. Vide sis gloriosam illam contentionem de præstantia Scipionis, Hannibalis & Alexandri apud Lucian. ἐν νεκρικοῖς. *Schottus.*

1 Sem-

ne cunctas nationes. Nam quotiescunque cum eo congressus est in Italia, [1] semper discessit superior. Quod nisi domi [2] civium suorum invidia debilitatus esset; Romanos videtur superare potuisse. [3] Sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem. Hic autem [4] velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos [5] sic confirmavit, ut [6] prius animam, quam id deposuerit. qui quidem [7] quum patria pulsus esset, & alienarum opum indigeret, nunquam destiterit animo bellare cum Romanis. Nam, ut omittam [8] Philippum, quem absens hostem reddidit Romanis;

1 *Semper discessit superior.*] In Hamilcare: *semperque superior discessit.* Lamb.

2 *Civium suorum invidia.*] Quam sibi conciliavit Hannibal remp. bene administrando; partim judicibus, qui antea perpetui erant, eoque dominabantur, factis annuis; partim ærario publico, & vectigalibus populi Carthaginiensis, quæ & negligentia dilabebantur, &, (ut fere fit) prædæ, quæstuique, principibus quibusdam civitatis, & magistratibus erant, ad certam rationem revocatis: ut tradit Livius lib. xxx. Annal. *Lamb.*

3 *Sed multorum obtrectatio devicit unius Virtutem.*] Bella antithesis: in qua multos uni, obtrectationem Virtuti opponit. *Idem.* Sic apud Apulejum aliquem insimulatum quorundam astu projecit extorrem sæviens invidia. Qualis iste in Tacito conspiratione inimicorum & invidia falsi criminis oppressus. Vide Lucianum *de non temere credendo.*

4 *Velut hereditate relictum odium paternum.*] Ipse Hannibal apud Livium xxxv. *Odi Romanos, odioque sum Romanis. Id me verum dicere pater Hamilcar & DI testes sunt.* Tale Ægisthi patruelis in Agamemnonem. *Vellejus* lib. I. Et Paconii Agrippini, paterni in principes odii heredis. *Tacit.* XVI. *Gebh.*

5 *Sic confirmavit.*] *Conservavit:* Editio Paris.

6 *Prius animam deposuerit.*] Sic infra. Parisian. vitam ponere. *Atque eodem loco sepultus, ubi vitam posuerat.* Savaro.

7 *Quum patria pulsus esset, & alienarum opum indigeret.*] Sic supra De Regibus: *Quem ille à patre expulsum Alexandria, alienarum opum indigentem receperat.* Lamb. Savaro.

8 *Philippum.*] Demetrii Macedonum Regis filium, Persei patrem. De quo *Livius* epitom. XXIX. & XXXI. *Justinus* lib. XXIX. & *Plutarchus* in Paulo Æmilio, & *Fasti*, sub annum ab V. C. DLII. *Schott.* Tradit Justinus, hunc à Demetrio Illyriorum Rege ad bellum Romanis inferendum, fuisse impulsum: & cum Romanos à Pœnis iterato prælio victos didicisset, aperte se hostem Romanis professum; navesque, quibus in Italiam exercitum trajiceret, fabricare cœpisse; ac legatum ad Hannibalem jungendæ societatis gratia cum epistolis misisse. *Mag.* Romani legati cum in senatu exposuissent, compertum Patribus Romanis esse & Philippum regem, ante ab Hannibale maxime accensum, bellum P. R. fecisse: & nunc literas, nunciosque ab eo ad Antiochum regem profectos: haud quieturum, antequam bellum toto terrarum orbe concisset: nec ei impune debere esse, si satisfacere Carthaginienses P. R. vellent: nihil eorum sua voluntate & publico consilio factum esse, Carthaginienses responderunt: quicquid æquum censuissent Romani, facturos esse. *Livius* 33. Annal.

manis; [1] omnium his temporibus potentissimus rex [2] Antiochus fuit. [3] Hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut usque à [4] rubro mari arma conatus sit inferre Italiæ. Ad quem [5] quum legati venissent Romani, qui de ejus voluntate

1 *Omnium potentissimus Rex.*] Quippe, qui Asiam & Syriam tenuit annos septem & triginta; Mediam quoque, Persiam, Hyrcaniam, Bactrianam, & omnes, excepta Parthia, superioris Asiæ provincias victo Achæo recepit. *Polyb.* VII. VIII. X. XI. *Justin.* XII. *Appian.* in Syriac. Judæam quoque Ægyptio regi eripuit. *Joseph.* XII. 3.

2 *Antiochus.*] Frater Callinici. Qui primo ἱέραξ dictus, ob rapacem naturam. Vide Strabonem 16. Justinum 27. Postea ob victorias & imperii amplitudinem, *Magni* cognomentum accepit. *Keuchen.* Hunc ad arma Romanis inferenda concitasse Hannibalem, refert Liviana Epitome lib. 33. & 34. & Justin. lib. 32. *Schott.*

3 *Hunc tanta cupiditate incendit bellandi.*] Polyb. Livius, Appianus illam historiam magis exaggerant. Mortuo Ptolemæo Philopatore, Antiochus decessit in Ægyptum, præsidio nudam ac vacuam correpturus. Cum eo Hannibal Ephesi congreditur, inimicorum calumniis patria sua profugus. Qui calumniabantur, eum in contentione semel adversus Romanos suscepta perseverantem & pervicacem, & belli gerendi cupidum esse, neque pacem colere posse. Quo tempore Carthaginienses Romanis parebant fœderibus interpositis alligati. Hannibalem igitur rei militaris, & imperandi scientia clarum Antiochus honorifice excepit, & apud se retinuit, atque in comitibus suis habuit. Ita Appianus & fere Polybius. Prolixius rem narrat Livius, XXXIII.

4 *Rubro mari.*] Sive Erythræo. Quod à mirabili Pharaonis clade Arabibus dicitur القلزم قلزم ab oppid. قلزم quod est Latit. gr. XXVIII. min. XXX. in littore Ægypti opposito Elanæ, seu promontorio Pharan. Locus inde dictus, quod prope submersus credatur Pharao. قلزم enim est deglutire, absorbere. Unde Turcis mare rubrum dicitur فرعون دكزى Pharaonis mare. Hodie pro Colzuma est سويس Sues. *Golius.* Lege ἐκ τῶν τοῦ Ἀγαθαρχίδου περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐκλογάς. Mela lib. III. *Rubrum mare Graci, sive quia ejus coloris est, sive quia ibi Erythras regnavit,* ἐρυθρὰν θάλασσαν *appellant.*

5 *Quum legati venissent Romani.*] Τότε Ῥωμαῖοι συνθεωροῦντες ἤδη τῶν Αἰτωλῶν ἐπιβολήν, ἐξαπέστειλαν πρεσβευτὰς πρὸς Ἀντίοχον, βουλόμενοι μὴ λανθάνειν σφᾶς τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν. *Polyb.* Hi fuerunt P. Sulpitius, & P. Julius apud Livium, Dec. IV. lib. V. Plutarchus vero in T. Quinctio Flaminio alterius nomen male profert. Vocat enim P. Vellium, cum Julium dicere debuerit. Sed non mirum. Homo enim Græcus, & in eo sæpe parum diligens, Romanorum nomina pervertit. *Magius.* Justinus cum Polybio simpliciter legatos nominat, omissis nominibus. Ita ille XXXI. *Romani quoque ad Antiochum legatos misere, qui sub specie legationis, & regis apparatum specularentur, & Hannibalem aut Romanis mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum, invisumque Regi redderent.* Keuch. Sane inter legatos erat P. Scipio, qui Annibalem devicerat. Præter Livium XXXV. Appianus, Lucianus in dialog. Mortuorum, Plutarchus in Flaminio sub finem. Consilium autem legatorum explicat Frontinus I. VIII. VII. *Bongars.* Missi ad hoc Carthaginem legati Romani, qui apud Senatum arguerent, Hannibalem cum Antiocho rege consilia

tate explorarent, darentque operam consiliis clandestinis, 1 ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent, tanquam ab ipsis corruptum alia atque antea sentire; neque id frustra fecissent; idque Hannibal comperisset, seque ab interioribus consiliis segregari vidisset: 2 tempore dato adiit ad regem, eique quum multa de fide sua, & odio in Romanos commemorasset, hoc adjunxit: *Pater* (inquit) *meus Hamilcar*, 3 *puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens Carthagine*, 4 *Iovi Optimo Maximo hostias immolavit.* 5 *Quæ divina res dum conficiebatur, quæsivit à me, vellemne secum in castra proficisci. Id quum libenter accepissem, atque ab eo petere cœpissem*, 6 *ne dubitaret ducere*: tum ille, *Faciam* (inquit) *si fidem mihi quam*

lia belli faciendi inire. Illi fuerunt, C. Servilius, M. Claudius Marcellus, & Q. Terentius Culleo. Lege Livium. *Keuchen.*

1 *Vt Hannibalem in suspicionem regi adducerent.*] Effecerunt autem id crebris cum eo sociatis colloquiis. Livius XXXV. *Propter colloquia cum Villio suspectus regi.* Gebhard. Οἱ δὲ πρέσβεις ἐθεράπευον τὸν Ἀννίβαν, σπουδάζοντες εἰς ὑποψίαν ἐμβαλεῖν πρὸς Ἀντίοχον· ὃ καὶ συνέβη γίνεσθαι. *Polyb.*

2 *Tempore dato adiit ad regem.*] Omnino probanda Msctorum fides: *Tempore dato adiit ad regem.* Et hæc est Corneliana χρῆσις. Supra Themistocle: *Vt Lacedæmonem venit, adire ad magistratus noluit.* Et statim: *Ad senatum Lacedæmoniorum adiit*: Ἀρχαϊκῶς. *Keuchen.* Sed ante ipsum iisdem verbis Savaro: qui locum addit ex Dione.

3 *Puerulo me, utpote non amplius novem annos nato.*] Ἔφη γὰρ, καθ᾽ ὃν καιρὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν εἰς Ἰβηρίαν ἔξοδον μέλλοι στρατεύεσθαι μετὰ τῶν δυνάμεων, ἔτη μὲν ἔχειν ἐννέα. *Polyb.* Livius Decad. IV. lib. V. puerum admodum tunc fuisse Hannibalem dicit. Quomodo apud Florum, puer Hannibal ad aram patri juraverat. Plinius, sive Auctor de Vir. Illustribus, non novem annos tunc natum Hannibalem testatur, sed undecim. Nisi locus suspectus sit, ac librariorum culpa depravatus. *Magius.* Vide *Eutropium* lib. III. *Orosium* IV. De novem annis canit Juvenalis:

Hoc puer ad Lybicas jurarat Hannibal aras.

4 *Iovi Optimo Maximo hostias immolavit.*] Idque ex instituto & more patrio. Καὶ ποιῆσαι τὰ νομιζόμενα, ut loquitur Polybius. Fuit is & aliarum gentium ritus, ut constat passim ex historiis. Hostias immolabant, antequam ad hostes proficiscerentur; victimam post partam victoriam, cum Diis gratias agerent, pro victis hostibus. Sic Marcellus captarum Syracusarum, & Hannibalis ante Nolana mœnia à se primum fugere coacti, gloria inflammatus, cum summo studio niteretur, ut Pœnorum exercitum aut in Italia prosterneret, aut Italia pelleret, solenni primum sacrificio voluntates Deorum explorabat. Val. Max. lib. 1. 6. *Keuch.*

5 *Quæ divina res dum conficiebatur.*] Nonius cap. 4. *Facere rem divinam, religionibus exhibere.* Vide Notas in Sidonii epist. 17. lib. 5. *Savar.* *Rem divinam facere* Latini solent dicere de his qui sacrificant & victimas mactant. *Salmas.*

6 *Ne dubitaret ducere.*] Ne cunctare-

 tur:

quam postulo dederis, simulque ad aram adduxit, apud quam sacrificare [1] *instituerat,* [2] *eamque, cæteris remotis, tenentem,* [3] *jurare jussit,* [4] *nunquam me in amicitia cum Romanis fore. Id ego jusjurandum patri datum, usque* [5] *ad hanc diem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sim futurus. Quare* [6] *si quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris.*

quum

tur: vel, ne vereretur ducere: omnem ducendi moram præcideret. Tale fere est illud in Agesilao: *quare venire ne dubitaret.* Vbi tamen vulgo legitur, *non dubitaret.* Lambin.

1 *Instituerat.*] Forte melius, *instituerat*, id est, ceperat. Sic & in Alcibiade: *Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituerunt.* Malim, *instituerunt.* Vide Manutium in Epist. Cic. ad Familiares.

2 *Eamque, cæteris remotis, tenentem.*] Sic *Polybius.* Valer. Maximus l. IX. cap. 14. in externis exemplis 3. *Hannibal mature adeo patris vestigia subsecutus est, ut eo exercitum in Hispaniam trajecturo, & ob id sacrificante, novem annorum natus, altaria tenens juraret, se, cum primum per ætatem potuisset, acerrimum hostem pop. R. futurum, ut pertinacissimis precibus instantis belli commilitium exprimeret.* Savaro. Ipse Hannibal apud Livium XXXV. *Pater Hamilcar, Antioche, parvum admodum me, cum sacrificaret, altaribus admotum, jurejurando adegit, nunquam amicum fore pop. Romani.* Cæterum jurantes aram tenebant. Cicero pro L. Flacco: *Ergo is, qui, si aram tenens juraret, crederet nemo per epistolam, quod volet, injuratus probabit?* Alia exempla passim suppetunt Plautus, Varro, Virgilius, Apulejus, quorum loca in Adversariis suis illustravit doctissimus Turnebus lib. 16. cap. 10. & lib. 19. 19. item lib. 26. 2. Talis fuit Latinus apud *Virgil.* XII. Æneid. Ptolemæus apud *Justin.* XXIV. Psyche apud *Apulejum* VI. Atque hic Græcorum mos, qui jurandi causa ad aras accedebant. *Cicero* pro Balbo. Qualis moriturorum ritus. *Senec.* Herc. Fur. II. 3. *Plinius* XXXV. Et Pœnorum, qui aram & sacra tangentes, vel agnum læva, dextra silicem tenentes, Deos, hominesque contestantur, ut si illos scientes fallerent, ita se Jupiter feriret, quemadmodum ipsi agnum percuterent. *Alex.* ab Alex. V. 10. Vnde volunt Grammatici, aras, antiquitus quasi ansas dictas. *Varro, Macrob. Servius* ad V. Æn. De quo vide Incomparabilem Brissonium de Formulis. In Romanorum ritu *aram tenere* vel *tangere* est ὀμνύντα τȣ̃ βωμȣ̃ ἐφάπτεσθαι, ut loquitur Theo. Meminit Turneb. lib. XIX. cap. 19. Adv. & alibi Ios. Scaliger ad Manilium. *Keuch.*

3 *Jurare jussit.*] Atque ab illo jurejurando Hannibalis ad illum diem, quo imperium accepit, anni numerantur septemdecim. *Salmas.*

4 *Numquam me in amicitia cum Romanis fore.*] Livius XXXV. *Nunquam amicum fore populi Romani.* Histor. Miscella lib. III. cap. 5. *Se, ut primum posset, adversus Romanos pugnaturum.* quod non est expressum, longeque minus est. Nam qui pugnat adversus aliquem, odium exsuere, atque ex hoste amicus fieri potest. Polybius, μήποτε Ῥωμαίοις εὐνοήσειν. Appianus *Annibalic.* Ῥωμαίοις ἐπιβȣλεύων ὄποτε ἐλλείψειν. *Ibericis*: Ἄσπεισ☉ ἐχθρὸς ἔσεσθαι Ῥωμαίοις. *Gebhard.*

5 *Ad hanc diem.*] Sex & triginta annos. *Livius.*

6 *Si quid amice de Romanis cogitabis.*] Si Romanis consules, seu consulere voles. *Lamb.* Ἐπὰν δὲ διαλύσεις ἢ φιλίαν συντίθεται πρὸς αὐτȣ́ς. *Polyb.*

1 *Has-*

quum quidem bellum parabis, teipsum frustraberis, si non me
in eo principem posueris. Hac igitur ætate cum patre in Hi- 3
spaniam profectus est. Cujus post obitum [1] Hasdrubale im-
peratore suffecto, equitatui omni præfuit. Hoc quoque
interfecto exercitus [2] summam imperii ad eum detulit. Id
Carthaginem delatum, publice comprobatum est. [3] Sic
Hannibal minor quinque & viginti annis natus imperator
factus, proximo triennio [4] omnes gentes Hispaniæ bello
subegit. [5] Saguntum fœderatam civitatem [6] vi expugna-
vit:

1 *Hasdrubale imperatore.*] Genero Hamilcaris. Vide in *Hamilcar.*

2 *Summam imperii ad eum detulit.*] Polyb. III. *Cum nuncius ex castris Carthaginem perlatus esset, Hannibalem uno totius exercitus ore, & communi omnium militum consensu imperatorem esse declaratum; continuo populus convocatus sine ulla sententiarum varietate exercitus judicium ac voluntatem comprobavit, ac ratam fecit.* Electus est belli imperator anno ætatis XXVI. Nam duce patre Amilcare IX. annos in Hispania militavit, VIII. sub ejus genero Asdrubale. *Schott.*

3 *Hic Hannibal minor quinque & viginti annis.*] Hoc modo de Regibus loquitur: Dionysius *major annis sexaginta natus decessit.* Ita Cicero: *aliquot annis minor natu*, in quæst. Academ.

4 *Omnes gentes Hispaniæ.*] Plus quam quadraginta hominum millia in fugam vertit; quibus superatis, nullus jam eum hostis intra Iberum audebat intueri, præter Saguntinos. *Polyb.* De quibus ita loquitur Livius XXI. Annal. *Hannibal agmine quadrato amnem ingressus fugam ex ripa fecit, vastatisque agris intra paucos dies Carpetanos quoque in deditionem accepit. Et jam omnia trans Iberum, præter Saguntinos, Carthaginiensium erant. Cum Saguntinis bellum nondum erat: cæterum jam belli causa certamina cum finitimis serebantur, maxime Turdetanis.* Lambin.

5 *Saguntum fœderatam civitatem.*] De cujus situ Polybius III. Ἡ δὲ πόλις αὕτη κεῖται μὲν ἐπὶ τῷ πρὸς θάλατταν καθήκοντι πρόποδι τῆς ὀρεινῆς τῆς συναπτούσης τὰ πέρατα τῆς Ἰβηρίας καὶ Κελτιβηρίας. ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ στάδια. νέμονται δὲ χώραν οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν, πάμφορον, καὶ διαφέρουσαν ἀρετῇ πάσης τῆς Ἰβηρίας. Livius: *Civitas ea longe opulentissima ultra Iberum fuit, sita passus mille ferme à mari.* Florus: *Saguntus, vetus Hispaniæ civitas & opulenta, fideique erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum.* Quippe quæ ce. ante excidium Trojæ annis condita. *Plinius* XVI. 40. Cæterum ultimo fœdere cautum fuerat, ut Iberus disterminaret ditionem Romanorum & Carthaginiensium. Saguntus ultra Iberum quidem, fœdere tamen cum Romanis juncta, & ideo excepta ne quid in eam liceret Carthaginiensium armis, utque libera maneret inter utriusque populi imperia. Hannibal. cui propositum erat bellum movere Romanis, ne fœdifragus palam videretur, non Saguntinis arma aperte nec statim intulit, sed in Olcadum fines, quæ gens ultra Iberum amnem in ea parte, quam Romani non exceperant, exercitum induxit; ut non recta petiisse Saguntinos, sed rerum serie ducente, finitimis perdomitis, continentia jungendo, ad oppidum ejusdem regionis ultra Iberum sitæ oppugnandum quasi tractus videri posset. Vt Hispaniæ ergo urbem Saguntum in belli causam delegit, id est, ejus Hispaniæ, quæ ultra finem esset imperii Romani, hoc est, ultra amnem Iberum. *Salmas.*

vit: 1 tres exercitus maximos comparavit. 2 Ex his unum in Africam misit, 3 alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit: 4 saltum Pyrenæum transiit: quacunque iter fecit, 5 cum omnibus in-

6 *Vi expugnavit.*] Octavo mense obsidionis. Polyb. Τέλ☉ δὲ ἐν ὀκτὼ μησὶ κατὰ κράτ☉ εἷλη τὴν πόλιν. Vide Livium XXI. Vrbs eversa & Hannibalis & Saguntinorum manibus, qui se suaque omnia in pyram conjecerunt, nec arbitrium victoris exspectarunt. *Salmas.* Inde pavor ac trepidatio totam Vrbem pervasit, aliis insuper tumultus ex arce auditur; turris diu quassata procidit; perque ruinam ejus cohors Pœnorum impetu facto cum signum imperatori dedisset, nudatam stationibus, custodiisque solitis hostium esse Vrbem: non cunctandum in tali occasione ratus Hannibal, totis viribus aggressus, Vrbem momento cepit: signo dato, ut omnes puberes interficerentur. *Alureus.* Ingens intra urbem per obsessos fames, adeo, ut humanas carnes comederent. *Petron.* Satyr. *Senec.* Controv. *August.* lib. III. 20. Cæterum expugnata est Vrbs, anno post Romam conditam DXXXV. bello Punico secundo. Recepta vero, anno DXXXIX. pulso Punico præsidio, teste Livio XXI. Vide Orosium lib. IV. Orchestræ, cap. 14. & Sigonium in lib. XXI. Livii. *Schott.*

1 *Tres exercitus maximos comparavit.*] Equites mille ducentos, peditum decem & septem millia, octingentos quinquaginta reliquit in Africa, ut essent Carthagini & Africæ præsidio. Adhæc Hasdrubali in Hispania manere jusso tradebantur quinqueremes quinquaginta, quadriremes duæ, triremes quinque, equitum duo millia & quingenti, elefanti viginti & unus, peditum undecim millia, equitum ad novem millia. *Polyb.* Vide & Livium.

2 *Ex his unum in Africam.*] Tredecim millia, octingentos quinquaginta pedites cetratos, funditores baleares octingentos septuaginta, equites mistos ex multis gentibus mille ducentos. *Liv.*

3 *Alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit.*] Hasdrubali fratri, viro impigro Hispaniam provinciam destinat: firmatque eam Africis maxime præsidiis; peditum Afrorum undecim millibus octingentis quinquaginta; Liguribus trecentis; Balearibus quingentis. Ad hæc pedum auxilia additi equites Lybyphœnices, mistum Punicum Afris genus, trecenti; & Numidæ, Maurique, accolæ Oceani, ad mille octingentos, & parva Ilergetum manus ex Hispania ducenti equites; & ne quod terrestris deesset auxilii genus, elefanti quatuordecim: classis præterea data ad tuendam maritimam oram, quia qua parte belli vicerant, ea tum quoque rem gesturos Romanos credi poterat; quinquaginta quinqueremes, quadriremes duæ, triremes quinque; sed aptæ, instructæque remigio triginta & duæ quinqueremes erant, & triremes quinque. *Idem.*

4 *Saltum Pyrenæum transiit.*] Ἦγε διὰ τῶν Πυρηναίων λεγομένων ὀρῶν. *Polyb.* Postquam per Pyrenæum saltum traduci exercitus cœptus est. *Livius.* Vide Appianum. Ἀντιβαίνη. *Lamb.* Transit autem per saltum Pyrenæum & ipsam Celticam, quæ nunc vocatur Gallia; ut olim speciatim Romanis. Saltum Pyrenæum vocat Nepos, quem Ptolemæus Πυρήναν, id est, montem illum, qui Hispaniam à Gallis dividit, & ad Occidentalem late Oceanum se extendit. Legendi passim antiquissimi Geographi. Apud Stephanum est Πυρήνη, unde Silio Pyrene. Cæterum accidit hic Hannibalis transitus per saltum illum post dejectos Celtiberos & Afros, ut videre est in Appiano & aliis. *Keuchen.*

5 *Cum omnibus incolis conflixit.*] Extat hujus rei longa narratio apud Polybium

incolis conflixit: neminem nisi victum dimisit. Ad [1] Alpes posteaquam venit, [2] quæ Italiam ab Gallia sejungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum [3] præter Herculem Grajum transierat ([4] quo facto is hodie saltus Grajus appellatur) Alpicos conantes prohibere [5] transitum concîdit: loca patefecit, itinera muniit, [6] effecitque ut ea ele-

bium lib. III. & Livium XXXI.

1 *Alpes.*] Quæ *Pœnina* ab Hannibale denominatæ sunt. *Plinius* lib. III. Nat. hist. cap. 17. Et Paulus Warnefridus lib. II. de gestis Longobard. cap. 18. ait: Alpes *Appennina* dictæ sunt à Punicis, hoc est, Hannibale & ejus exercitu. *Ernst.* Rejecit tamen hanc opinionem Livius XXI. 38. *Bosius.*

2 *Quæ Italiam ab Gallia sejungunt.*] Quum in promontorio quodam militibus suis ostentabat *Livius.* Apud Herodianum: *μέγιστα ἐκεῖνα ὄρη, καὶ οἷα οὐκ ἄλλα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γῇ, ἐν τείχους σχήματι περίκειται, καὶ προβέβληται Ἰταλίας.*

3 *Præter Herculem Grajum.*] Ammian. l. XV. *Primam* (per Alpes viam) *Thebanus Hercules, ad Geryonem exstinguendum & Tauriscum lenius gradiens, prope maritimas composuit Alpes.* Silius Ital.

Primus inexpertas adiit Tyrinthius arces.

Vnde apud Livium se æmulum Herculis itinerum jactabat Hannibal. Herculi *res ipsa virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit*; ut loquitur Justinus; & *Annibalis per Alpes transitum in portento prope à majoribus habitum*, scribit Plinius. Ergo æmulus Herculis itinerum Hannibal, non tamen ut alter ab ipso fuerit in tranandis Alpium montibus. Quod mendacio non carere tradidit Polybius, lib. III. *Keuchen.*

4 *Quo facto is hodie saltus Grajus.*] Ergo ab Hercule Grajo saltus Grajus, sive Herculeus. Vide *Plin.* III. 17. & 20. Herculis transitus multa vestigia indicantur: Herculis Monœci portus, & harum Alpium nomen & Lepontii ita dicti creduntur, quod ab Hercule eo loco relicti fuerint. Auctor *Simlerus.* Ita Herculea via apud Aristotelem de admirandis, quæ ducit ex Italia per Galliam usque ad Celtiberos. Et Alpium Grajæ fauces, quibus ipsum transiisse memorant Pœni. In Tungris adhuc Herculis vetustissimum Sacellum, ut supra januam effigies ostendit, & alia monumenta, quæ Herculem Grajum repræsentant. *Keuchen.*

5 *Transitum concîdit.*] Incredibili labore & industria. Quippe ad minuendam rupem, per quam via una esse poterat, ducti milites, cum cædendum esset saxum, arboribus circa immanibus dejectis struem ingentem lignorum faciebant; eamque cum & vis venti apta faciendo igni coorta esset succendebant, & ardentia saxa infuso aceto molliebant. *Livius.* Et hæc est illa via, *ἣ καὶ νῦν ἐστὶν ἐπὶ τῶν ὁδῶν ἐντριβὴς, καὶ καλεῖται δίοδος Ἀννίβου*, ut tradit *Appianus.* Loquitur de Cremonis jugo, ubi transgressus Hannibal. Alii Penninum vocant, vel Pœninas. Sic Franciscus I. Gallorum Rex, per easdem Alpes inusitatum iter curulibus tormentis aperuit. *Iovius* in Leone X. Quales Turcæ in Germaniam irrumpentes anno Christi MCIXXXVII. *Sabellicus*, Ennead. X. 7. *Transitu* V. C. atque hoc melius: mox *Alpinos* malit Lambinus.

6 *Effecitque ut ea elephantus.*] T. Livius: *Ita torridam incendio rupem ferro pandunt, molliuntque anfractibus modicis clivos, ut non jumenta solum, sed elephanti etiam deduci possent.* Mos præliandi cum elephantis, frequens antiquis Regibus. Hos contra Romanum exercitum primus in Lucania Pyrrhus Rex eduxit.

elephantus [1] ornatus ire posset, qua antea unus homo inermis vix poterat repere. [2] Hac copias traduxit, in Italiam-
4 que [3] pervenit. Conflixerat [4] apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione consule, eumque pepulerat. [5] Cum hoc eodem

Postea Hannibal in Africa, Rex Antiochus in Oriente, Jugurtha in Numidia, copiosos habuerunt: adversus quos diversa sunt excogitata arma. De elephanto enim ὄντος ἐς ἔργα καὶ ἀνδρῶν χρείας, non χεῖρας, ut sine sensu alii emendaverunt.

1 *Ornatus.*] Gifanius ita correxerat, secutusque est indice Cl. Puteano Lambinus. Schottus ex suis membranis præfert *oneratus*, accipitque pro onustus. Ast ego pertendo istud *oneratus* esse suppositum ab ignorante scriba pro *ornatus*. Nam elephas ornatus multum ab onerato differt. Jumenta dorsuaria κτήνη φορτηγά, ut cameli & muli, &c. onerantur: elephanti vero ornantur, armantur, ipsi & armatis implentur. Quid plura? præstantissimi quique scriptores hoc modo consueverunt. *Gebhard.*

2 *Hac copias traduxit.*] Per montem Iovis, quem vulgo Cinisum appellant, Gebennas versus tendens, partem ejus Rupiolæ, quam & Durandum vocant, unde ex altero latere flumen Druentia, altero exitus in Taurinos. Id videtur sentire Plutarchus. *Mathaneus.*

3 *Pervenit.*] Quinto mense à Carthagine nova (ut quidam auctores sunt) quinto decimo die Alpibus superatis. Livius XXI. Neque aliter Polybius: Τέλος δὲ τὴν μετὰ πᾶσαν πορείαν ἐκ καινῆς πόλεως ἐν πέντε μησὶ ποιησάμενος, τὴν δὲ Ἄλπεων ὑπερβολὴν ἡμέραις ἑκκαίδεκα. *Lambin.*

4 *Apud Rhodanum.*] Atqui, neque Polybius, neque Livius, neque ulli alii, quod sciam, tradiderunt, P. Cornelium Consulem cum Hannibale ad Rhodanum conflixisse. Nam triduo antequam ad Rhodanum venisset Scipio, transierat flumen Hannibal, teste Polybio, cujus hæc verba sunt: Οὐ μὴν ἀλλὰ Πόπλιος μετὰ ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἡμέραις ὕστερον τρισὶ τῆς ἀναζυγῆς τῆς Καρχηδονίων παραγενόμενος ἐπὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν, καὶ καταλαβὼν ὡρμηκότας τοὺς ὑπεναντίους, ἐξενίσθη μετὰ ὡς ἐνδέχεται μάλιστα, πεπεισμένος οὐδέ ποτ᾽ ἂν αὐτοὺς τολμῆσαι τῇδε ποιήσασθαι τὴν εἰς Ἰταλίαν πορείαν διὰ τὸ πλῆθος. Titus Livius: *P. Cornelius* Cos. *triduo fere postquam Hannibal ab ripa Rhodani movit, quadrato agmine ad castra hostium venerat, nullam dimicandi moram facturus. Ceterum ubi deserta munimenta videt, ad mare ad naveis rediit; tutius, faciliusque ita descendenti ab Alpibus Hannibali occursurus.* Lamb. Auctor is, qui librum de Viris Illustribus conscripsit, tradit apud Ticinum, qui Galliæ Cisalpinæ fluvius, cum P. Scipione conflixisse Hannibalem. Quo tempore de Scipione actum fuisset, ni periclitantem patrem servasset prætextatus admodum filius. Atqui hic quidem primi impetus turbo, qui inter Padum & Ticinum valido fragore detonuit. *Florus.*

5 *Cum hoc eodem de Clastidio.*] Quod oppidum est Polybio & Straboni. Apud Livium est, uno in loco Ligurum, altero Gallorum. *Ortelius.* Sed non videtur huic voci hic locus esse. Nam primum, quid est, *apud Padum Clastidio decernit?* Sic enim habent omnes libri vulgati: Nonne satis est dixisse, *apud Padum decernit*; quemadmodum supra dixit, *apud Rhodanum*; infra apud *Trebiam*? Putabam, si hæc vox non est aliunde inculcata (quod mihi fit verisimile; ideoque delendam arbitror) aliquid deesse, & legendum, *non longe à Clastidio.* Nam Livius tradit, Hannibalem statim post illam pugnam, ad Clastidium vicum, quo magnam vim frumenti Romani congesserant, partem sui exercitus misisse, quod inopia frumenti laboraret; brevique post tempore nummis aureis qua-

eodem de Clastidio apud Padum decernit, [1] saucium inde ac fugatum dimittit. Tertio idem Scipio cum collega [2] Ti. Longo, [3] apud Trebiam adversus eum venit. Cum his manum conseruit, [4] utrosque profligavit. [5] Inde per Ligures

quadringentis P. Brundisino præsidii præfecto corrupto, Hannibali Clastidium esse traditum. *Lambin.* Quod primum fuit Scipionis cum Hannibale prælium. *Livius.*

1 *Saucium inde ac fugatum.*] Livius: *Auxitque pavorem Consulis vulnus, periculumque intercursu tum primum pubescentis filii propulsatum.* Florus Epitoma: *Tunc Scipione duce fusus exercitus, saucius etiam ipse venisset in manus hostium imperator, nisi protectum patrem prætextatus admodum filius ab ipsa morte rapuisset.* Lambinus. Cæterum fallitur memoria Plinius, dum apud Trebium hæc accidisse scribit, quod contra aliorum fidem. Nec patrem filius ab ipsa morte liberavit, ut tradit Florus, sed servus quidam, de quo verum esse, filiale illud patrocinium, fama obtinuit. *Keuchenius.*

2 *Ti. Longo.*] Id est, *Tiberio Longo*, Sic autem legendum; non, ut vulgo, *Tito Longo.* Ita eum Polybius nominat, itemque in Fastis *Tiberius* appellatur:

BELLVM PVNICVM SECVNDVM.
P. CORNELIVS L. F. L. N. SCIPIO.
TI. SEMPRONIVS LONGVS.

Apud Livium tamen *Titus* dicitur, sed mendose. *Lambin.* Hic Tiberius Sempronius Longus initio belli Punici secundi Cos. cum P. Cornelio Scipione conflixit. *Schott.* Atque idem Consul ex Sicilia accersitus fuit, ut duo exercitus jungerentur. *Machaneus.*

3 *Apud Trebiam.*] Alii Contrebiam vocant. Virgilius VII. Æneid. Mutuscam indigitat. Vbi servius: *Hæc Trebia postea dicta est, quam modo Tribulam dicunt, apud quam Annibal delevit populum Romanum.*

4 *Vtrosque profligavit.*] Si modo interfuerit prælio illi Scipio; ut qui nondum satis firmus erat ex vulneribus superiore prælio acceptis. Neque illum Polybius & Livius in hoc appellant. Contra Appianus Ἀννιβαϊκῇ. Σκιπίων δὲ αὐτοῖς ἑπόμενος καὶ παρακαλῶν, ὀλίγου μὲν ἐδέησε τρωθεὶς διαφθαρῆναι, μόλις δ' ἐς Κρεμῶνα διεσώθη φερόμενος. Tantus autem terror ex hac clade Romam perlatus est, ut jam ad Vrbem crederent infestis signis hostem venturum; nec quicquam spei, aut auxilii esset, quo à portis, mœnibusque vim arcerent. Vno Consule (ajebant) ad Ticinum victo, altero ex Sicilia revocato, duobus Coss. duobus Consularibus exercitibus victis, quos alios duces, quas alias legiones esse, quæ arcesserentur? Neque tamen hæc Hannibalis victoria ei admodum læta fuit; propterea quod nix & frigus, & turbulenta tempestas multos homines, plurima jumenta, & elephantos prope omnes consumpsisset. *Polyb. Livius.* Sed duo prælia commissa sunt, antequam ad Ligures Hannibal perveniret, & in utroque Romani, Sempronio duce superati sunt. Tradit enim Livius, Sempronium priore prælio superatum, Romam venisse, Deinde cum Roma in castra rediisset, ad Placentiam rursum cum Hannibale conflixisse. *Lambin.*

5 *Inde per Ligures.*] T. Livius: *Secundum eam pugnam Hannibal in Ligures, Sempronius Lucaniam concessit.* Ligures imis Alpium jugis adhærebant inter Varum & Macram flumen. Tutum locis & fuga, durum atque velox genus, ex occasione magis latrocinia, quam bella faciebat. *Florus.* Cæterum iste Ligurum tractus inter Varum & Macram flumen latius patuit, quam tradidit Florus. Quippe trans Alpes ad Rhodanum usque gens illa occupavit olim omnem Galliam Narbonensem. Vide antiquissimam Geographiam.

res [1] Apenninum transiit, petens Hetruriam. Hoc itinere [2] adeo gravi morbo afficitur oculorum, [3] ut postea nunquam dextro æque bene usus sit. Qua valetudine quum etiam premeretur, [4] lecticaque ferretur, [5] C. Flaminium consulem [6] apud Trasimenum [7] cum exercitu [8] insidiis circum-

1 *Apenninum.*] Qui mons longissimi tractus, Italiam secundum longitudinem ejus dirimens. Addit Livius, in transitu Hannibalem adeo atrocem tempestatem adortam esse, ut Alpium fœditatem prope superarit. *Vento mistus imber* (Historici verba sunt) *cum ferretur in ipsa ora, primum, quia aut arma emittenda erant, aut contra enitentes vortice intorti affligebantur, constitere; deinde, cum jam spiritum intercluderet, nec reciprocare animam sineret; aversi à vento parumper consedere. Tum vero ingenti sono cœlum strepere, & inter horrendos fragores micare ignes; capti auribus & oculis metu omnes torpere.* Lambin.

2 *Adeo gravi morbo afficitur oculorum.*] T. Livius lib. XXII. *Ipse Hannibal æger oculis ex verna primum intemperie variante labores, frigoraque; elephanto, qui unus superfuerat, quod altius ex aqua exstaret, vectus: vigiliis tamen, & nocturno humore, palustrique cœlo gravante caput; & quia medendi nec locus, nec tempus erat, altero oculo capitur.* Polybius lib. III. Ἀννίβας δὲ μόλις ἐπὶ τοῦ περιλειφθέντος θηρίου διεσώθη μετὰ πολλῆς ταλαιπορίας· περιαλγὴς ὢν διὰ τὴν βαρύτητα τῆς ἐπενεχθείσης ὀφθαλμίας αὐτῷ, δι᾽ ἣν καὶ τέλος ἐστερήθη τῆς μιᾶς ὄψεως, οὐκ ἐπιδεχομένου τοῦ καιροῦ καταμονὴν, ἢ θεραπείαν διὰ τὸ τῆς περιστάσεως ἀδύνατον. *Lambin.*

3 *Ut postea nunquam dextro æque bene usus sit.*] Quod dehonestamentum oris, quidam simii posteriorum ducum ad gloriam sibi trahebant. Tacit. lib. IV. Histor. cap. 13. *Sed civilis ultra, quam barbaris solitum, sollers ingenio, & Sertorium se aut Hannibalem ferens simili oris dehonestamento.* Vide eundem lib. II. Annal. 9. III. 20. de Decrio. Justinum IX. de Philippo. *Gebhard.* Unde Satyricus X.

O qualis facies, & quali digna tabella,
Cum Getula ducem portaret bellua luscum.

De quo somnium ejus refert Val. Maximus lib. I. cap. VII. Vide & in Fabio Plutarchum, plures istiusmodi μονοφθάλμους duces invenias. Philippum Macedonum regem, de quo Gellius 2. 27. *Schott.*

4 *Lecticaque ferretur.*] Mos solitus affectis Ducibus. De Scipione *Livius* XXIV. De Mermece *Agathias* II. De Lutatio Consule *Val. Maximus* II. 8. De Eumene *Polyænus*, & *Plutarchus*. De Numeriano *Vopiscus*. De Alexandro *Curtius* VII. Quod inter laudes humanitatis ac beneficentiæ Tiberianæ commemorat *Vellejus Paterc.* II. Gebh.

5 *C. Flaminium Consulem.*] Hominem turbulentum & multitudinis assentatorem, ad res bellicas natura ineptum. Appianus: Καὶ αὐτὸς ὢν ἀπειροπόλεμός τε, καὶ εἰς ἀρχὴν ἀπὸ δοξοκοπίας ἡρμένος. Adi Polybium & alios. Titus Livius: *Consul ferox ab consulatu priore, & non modo legum, aut patrum majestatis, sed ne Deorum quidem satis metuens erat.* Lamb. Ergo C. Flaminius, (non Flaminius) iterum Consul erat, quo tempore ipsum, ad Trasimenum adoriebatur Hannibal. Iste consulatus incidit in annum Urbis Conditæ DXXXVI. quando ipsius Collega fuit Cn. Servilius Geminus qui in prælio occisus est. *Schott.*

6 *Apud Trasimenum.*] Λίμνην appellant Pollibius & Appianus, qui & πλεισίνην vocat in Annibalicis. Apud Livium est *Trasumenus*, pro quo alii *Trasimenus*. Florus II. 6. *Trasimenus lacus tertium fulmen Hannibalis, imperatore Flaminio.* Sed & antiqui *Trasumenius* scri-

cumventum [9] occidit. Neque multo post [10] C. Centenium [11] prætorem, * cum delecta manu † saltus occupantem. [1] Hinc

scribebant aut *Trasymenius.* Quomodo apud Quintilianum legendum esse, libro 1. cap. 5. docet Claudius Salmasius; ut perperam *Thrasomenum* pro *Thrasumeno.* Keuchen.

7 *Cum exercitu.*] In hac pugna Livius Polybium secutus, quindecim millia Romanorum in acie cæsa esse tradit: decem millia sparsa fuga per omnem Etruriam diversis itineribus Romam petiisse: sex millia primi agminis per adversos hostes eruptione facta, ignaros omnium, quæ post agerentur, ex saltu evasisse: & cum in tumulo quodam constitissent, clamorem modo ac sonum armorum audientes, quæ fortuna pugnæ esset, neque scire, neque perspicere præ caligine potuisse. Inclinata ab iniqua re, cum calescente sole depulsa nebula aperuisset diem; tum liquida jam luce montes, camposque patentes fœde Romanam aciem ostendisse. Itaque ne in conspectos procul immitteretur eques, sublatis raptim signis quam citatissimo poterant agmine, sese abripuisse. Postero die, cum super cætera extrema fames etiam instaret; fidem dante Maharbale, qui cum omnibus equestribus copiis nocte consecutus erat, si arma tradidissent; abire cum singulis vestimentis passurum: sese dedidisse: quam Punica religione servatam fidem ab Hannibale esse, atque in vincula omnes conjectos. Hæc est (inquit ille) nobilis ad Trasimenum pugna, atque inter paucas memorata P. R. clades. *Lambin.*

8 *Insidiis circumventum.*] Hæc ars nova fuit Punicæ fraudis, qua palustribus virgultis tectus eques terga subito pugnantium invasit. Quæ tamen non adhibita fuit ab Hannibale in hoc prælio ad Trasimenum lacum, sed in altero ad Trebiam flumen; ut doctissime notavit ad Florum suum Magnus Salmasius. In hac quippe ad Thrasimenum pugna, nihil aliud fraudis commentus est Pœnus, nec aliud curavit, quam ut clausum lacu & montibus, copiisque suis circumfusum haberet hostem. Eumque sic circumclusum militi suo ad satietatem præbuit cædendum. Hæc ille *Salmasius.*

9 *Occidit.*] Verba Polybii disertim testantur, Flaminium non ab Hannibale, sed Gallis in eadem pugna interemptum. Ἐν ᾧ καιρῷ τὸν Φλαμίνιον αὐτὸν δυσχρηστούμενον καὶ περιπαθοῦντα τοῖς ὅλοις, προσπεσόντες τινὲς τῶν Κελτῶν ἀπέκλεισαν. Prædixerant fato Ducis ac cladi imminentem casum prodigiosa signa; in castris dilanians lupus, qui intactus evaserat; in arbore prætoria examen apum; ab humo prodire nolentes aquilæ; Consulis casus supra cespitantis equi caput evoluti, cum in eum insiluisset; adhoc ingens commissam aciem secutus terræ tremor, & multarum urbium ruina. Vide Livium & Florum, quorum historiam qui cognovit, vix huic ignoverit. *Keuchen.*

10 *C. Centenium.*] Quem alii vocant Centronium. *Polyb. Livius.* Vel Marcum Centenium, non Cajum. *Plutarch.* Hic à Cn. Servilio altero Consule, audito Hannibalis in Etruriam transitu, præmissus fuerat. *Polyp.* Livius à Senatu ipsum contra Hannibalem præmissum, refert. Quo modo Auctor vitæ Annibalis apud Plutarchum. *Mag.*

11 *Prætorem.*] Vel *proprætorem.* Liv. Quemadmodum *Prætorem* & *Consulem* indifferenter dixit. *Veteres*, inquit Pedianus, *omnem magistratum, cui pareret exercitus, Prætorem appellarunt.* Quem Imperatorem. Sic *Imperator* idem quod *Prætor*, sive ἡγεμὼν, aut στρατηγὸς, ut notat Justinianus in Novellis. *Proprætores* secunda notione dicebantur, qui ex privatis ad bellum gerendum, non ad gubernandam provinciam mittebantur, id est, qui *Prætores* erant, sive exercitus sui præfecti, qualis iste Centenius. *Keuchen.*

1 Hinc in Apuliam pervenit. 2 Ibi obviam ei venerunt duo consules, 3 C. Terentius Varro & L. Paullus Æmilius. 4 Vtriusque

* *Cum delecta manu.*] Cum quatuor equitum millibus. *Polyb.* *Livius.* Sex equitum millibus. *Appian.* Vel octo. *Idem.*

† *Saltus occupantem.*] De quibus legendus Appianus. Hannibal per itinerum duces & speculatores inquirit in juga montium prærupta, & viarum anfractus. Sub noctem expeditos emittit milites, ut montem circumirent, & inter illos Maharbalem. Post, ubi circuitus ex tempore conjecit, citato cursu in Centenium facit impetum. Vbi diu Mars varius, exituque ipso mirabilis. Tandem Maharbal, ubi inclinare socios ad hostem videt, ardentibus animis injicit clamorem, virtutemque inflammat sono. Spes inde Pœnis, metus hostibus. Qui, nescio, utrum victoriis magis fuerint elati, an illi virtutum experimentis speciosiores. Ῥωμαίων δὲ εὐθὺς ἦν φυγὴ καὶ φόνος κηκυκλωμένων· καὶ τρισχίλιοι μὲν ἔπεσον, ὀκτακόσιοι δ' ἐλήφθησαν. οἱ δὲ λοιποὶ μόλις διέφυγον. *Keuchen.*

1 *Hinc in Apuliam pervenit.*] Imo Cannas, quæ sunt ignobilis Apuliæ vicus, juxta Aufidum amnem. Cannam etiam ibi amnem fuisse ex carmine Marcii vatis, quod recitat Livius l. xxv. colligitur, idemque ex verbis ipsis Livii discitur. In carmine sic habetur: *Amnem Trojugena Cannam Romane fuge, ne te alienigenæ cogant in campo Diomedis conserere manum.* Subjicit post totum carmen recitatum Livius: *Et Diomedis Argivi campos, & Cannam flumen qui militaverant in iis locis juxta atque ipsam cladem agnoscebant.* Vbi tamen Cannensem pugnam idem auctor describit, Cannæ fluminis nullus meminit. Cannas quasdam prope Carthaginem collocat Stephanus: Εἰσὶ καὶ Κάνναι διὰ δύο πλησίον Καρχηδόνος, τὸ ἐθνικὸν καὶ Καvvαῖος. Nescio an has Cannas designare voluerit & per errorem ex Apulia in Africam transtulerit. *Salmas.*

2 *Ibi obviam ei venerunt duo Consules.*] Præpostere narrantur hæc à Probo. Nam prius Q. Fabius Maximus, dictator creatus est, quam C. Terentius Varro, & L. Paullus Æmilius, Consules: Priusquam dictator Hannibali se opposuit, quam hi Consules: ut tradunt Polybius, Livius, Appianus, Florus. *Lambin.*

3 *C. Terentius Varro, & L. Paullus Æmilius.*] Editio Parisina: *C. Terentius, & L. Æmilius.* De utriusque natura disertim Appianus in Hannibal. Ὑπάτους τε αἱροῦνται, ἐκ μὲν δόξης πολεμικῆς Λεύκιον Αἰμίλιον τὸν Ἰλλυριοῖς πολεμήσαντα, ἐκ δὲ δημοκοπίας Τερέντιον Οὐάρρωνα πολλὰ αὐτοῖς ἐκ τῆς συνήθους δοξοκοπίαν ὑπισχνούμενον. Marmor Romanum de triumphis hujus Æmilii:

L. ÆMILIVS L. F. PAVLLVS
COS. II. CENS. AVGVR.
TRIVMPHAVIT TER.

Vir fuit in tantum laudandus, in quantum intelligi virtus potest. Vide Vellejum, & Auctorem qui vitas conscripsit *De Viris Illustribus.* Keuchen. Hic in pugna occubuit iterum A. V. C. 537.

4 *Vtriusque exercitus uno prælio fugavit.*] Atqui hoc quartum & pœne ultimum vulnus imperii. *Florus.* Pugnam Cannensem & ejus eventum multis verbis exponunt Polybius & Livius, quæ longum sit referre. Hæc summa est: Cæsa sunt eo prælio Romanorum quadraginta quinque millia cum Paullo Consule, & Senatoribus LXXX. Consularibus atque prætoriis, aut ædilitiis triginta. *Lambin.* Alii quadraginta millia peditum tantum, eorumque Romani nominis, ad Cannas cæsa volunt. Nam equitum præterea duo millia, & septingenti. Sociorum vero æquata cædes. Livius: *Quadraginta millia peditum, duo millia septingenti equites, & tanta prope civium sociorumque pars cæsi dicuntur.* Significat ex sociis, & civibus æquam partem cecidisse. Romani tum exer-

triusque exercitus uno prælio fugavit, [1] L. Paullum consulem occidit, & aliquot præterea consulares. In his [2] Cn. Servilium Geminum, [3] qui anno superiore fuerat consul. Hac pugna pugnata, [4] Romam profectus est, nullo resistente.

exercitus ex civibus & sociis constabant. Auxilia ex sociis proprie dicebantur legiones Romanorum civium. Exercitus sociorum plerumque numero æquabat legiones Romanas. Livius: *Data pro quinque octo millia militum, pars dimidia cives, pars socii.* Vtrum igitur verbis illis, quæ supra posuimus, quadraginta millia civium cæsa & totidem sociorum significat Livius, an ex quadraginta millibus quæ feruntur occisa, æquam partem civium & sociorum interemptam innuit? Hoc verius. *Salm.*

1 *L. Paullum consulem occidit.*] Anno ab V. Cond. DXXXVII. *Schott.* Quo tempore agebat secundum Consulatum. Verba morientis ad Cn. Lentulum perstringit *Livius* lib. XXII. Annal.

2 *C. Servilium Geminum.*] Sic legendum ex Polybio, T. Livio, Appiano, Fastis; Non, ut vulgo, *P. Servilium Geminum.* Atqui una cum eo occisus est collega ejus M. Atilius Regulus. Vnus Terentius Varro salvus evasit sua fuga. Polybius: Ὀλίγοι δὲ τινες εἰς Οὐενουσίαν διέφυγον· ἐν οἷς ἦν καὶ Κάϊος Τερέντιος, ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἀνὴρ αἰσχρὰν μὲν τὴν ψυχὴν, ἀλυσιτελῆ δὲ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοῦ, τῇ πατρίδι πεποιημένος. Appianus: Ὁ δὲ φαυλότατός τε, καὶ συμφορᾶς αἴτιος (de Varrone loquitur) ἀρχομένης τῆς τροπῆς ἐπεφεύγει. Idem paulo post, fugam à Varrone ortam esse tradit, his verbis: Καὶ ὁ Τερέντιος αὐτοῖς ἐξῆρχε τῆς φυγῆς. *Lambin.* Hinc apud Florum: *Ducum effugit alter, alter occisus est: dubium uter majore animo, Paullum puduit, Varro non desperavit.*

Cn. Servilium Geminum.] Ita diserte in nostris membranis: depravate enim antea datum Publii prænomen Fastis Capitolinis reclamantibus. *Schottus.* Mſ. Boecleri, *P. Servil. Geminum.*

3 *Qui anno superiore fuerat Consul.*] Cum M. Attilio Regulo. Incidit Consulatus iste in annum Vrbis Conditæ DXXXVII. Nec dubium est, quin anno sequenti interemptus sit Cn. Servilius Geminus. Qui fuit Vrbis DXXXVIII. quo contigit famosa illa clades ad Cannas. *Keuchen.*

4 *Romam profectus est.*] Falsum. Hannibal enim post pugnam Cannensem castra ex Apulia in Samnium movit. *Liv.* Et magna Græcia potitus est. *Polybius.* Tradit Appianus, tum demum Hannibalem Romam contendisse, cum se Capuam frumentum & subsidium intromittere, obsidionemque solvere posse desperasset. *Lambin.* Vide sis non uno loco Livium, libro XXII. XXIII. XXVI. XXX. *Dubium non erat,* (inquit Florus) *quin ultimum illum diem habitura fuerit Roma, quintumque intra diem epulari Annibal in Capitolio potuerit, si (quod Pœnum illum dixisse Adherbalem Bomilcaris ferunt) Annibal quemadmodum sciret vincere, sic uti victoria scisset. Quum victoria posset uti, frui maluit, relictaque Roma Campaniam, Tarentumque peragrare, ubi mox & ipse, & exercitus ardor elanguit: adeo, ut verum dictum sit, Capuam Annibali Cannas fuisse.* Cæterum, quod relicta Roma in Campaniam flexit, non eo id fecit animo ac proposito, ut delitiis Campanis frueretur, sed voto ac spe nobilissimæ urbis capiundæ Capuæ, quæ duarum tum toto orbe maximarum, Romæ & Carthaginis erat æmula. In Annibale autem duo præcipue notata ac reprehensa Ducis magni peccata à peritis artium militarium: Quod ex Cannensi acie non recta Romam duxisset. Et quod in hiberna Capuam militem misisset. Ac posterius quidem hoc peccatum majus illis visum priore. Nam mora & cunctatione tum pec-

stente. [1] In propinquis montibus moratus est. Quum aliquot ibi dies castra habuisset, & [2] reverteretur Capuam, [3] Q. Fabius Maximus, [4] dictator Romanus, [5] in agro Falerno ei se objecit. [6] Hinc clausus locorum angustiis, noctu [7] sine ullo detrimento exercitus se expedivit. Fabio [8] callidissi-

peccasse tantum videri potuit, quæ victoriæ dilationem attulerit. Hic secundus error inhabilem ad vincendum prorsus reddidit, viresque ademit. *Salmasius.*

1 *In propinquis urbis montibus.*] Ad Anienem flumen, ubi instructis utrinque exercitibus in ejus pugnæ casum, in qua urbs Roma victori præmium esset, imber ingens grandine mistus ita utramque aciem turbavit, ut vix armis retentis in castra sese receperint; nullius rei minore, quam hostium metu. Et postero die eodem loco acies instructas eadem tempestas diremit. *Liv.* XXVI.

2 *Reverteretur Capuam.*] In hiberna. Ibi partem majorem hyemis exercitum in tectis habuit. Ut verissime modo cum Floro dictum sit; *Capuam Hannibali Cannas fuisse.* Quod desumptum ex Oratione Marcelli ad milites. Exstat illa apud Livium XXIII.

3 *Q. Fabius Maximus.*] Cunctator, Verrucosus, Ovicula, *Auctor* Viror. Illustr. *Plutarch.* in Vita. Maximi cognomen principium habuit in hac familia ab eo primum, qui omnem turbam excretam in quatuor tribus conjecit, easque urbanas appellavit, & instituit equites Idibus Quintil. transvehi. *Machanens.*

4 *Dictator.*] Factus post pugnam ad Trasimenem lacum commissam, ante Cannensem, & Paullum Æmilium, & Terentium Varronem Cos. nempe Cn. Servilio Gemino, & M. Attilio Regulo Consulibus. De qua dictatura plura Polybius libro III. *Lambin.* Præerat autem equitibus magister equitum: Dictator legionibus & toti exercitui; Eratque summus magistratus in Urbe Romana, sine provocatione, & tantum semestris.

5 *In agro Falerno.*] Auctor de Viris Illustribus in vita Fabii: *Annibalem in agro Falerno inclusit.* Florus lib. II. *Itaque per Samnium totum, per Falernos, Gauranosque saltus sic maceravit Annibalem, ut qui frangi virtute non poterat, mora comminueretur.* Contigit hoc anno Urbis DXXXVI. qui quartus ab occentu soricis, de quo Val. Max. lib. I. cap. I. *Keuchen.*

6 *Hinc clausus locorum angustiis.*] Quas τόπους στενὰς vocat Polybius, id est, *angusta loca.* Inclusus inde videri Hannibal, (Livii verba sunt) & ad Casilinum obsessus; cum Capua & Samnium, & tantum à tergo divitum sociorum Romanis commeatus subveheret: Pœnus contra intra Formiana saxa ac Linterni arenas, stagnaque perhorrida situ hibernaturus. Lege Appianum in *Annibalicis.*

7 *Sine ullo detrimento exercitus.*] Τήν τε δύναμιν διεκόμισε διὰ τῶν στενῶν μετ' ἀσφαλείας, καὶ τὴν λείαν, λελοιπότων τοὺς τόπους τῶν παραφυλαττόντων τὰς δυσχωρίας. *Polyb.*

8 *Callidissimo Imperatori.*] Quantus ille Imperator fuerit, exponit monumentum, quod produxit Streinius. Libet heic inserere ob nomina & titulos & triumphos: Q. FAB. MAX. DICTATOR BIS. COS. V. CENSOR. INTERREX II. ÆD. CUR. Q. II. TRIB. MILITUM. PONT. AUGUR. PRIMO CONSULATU LIGURES SUBEGIT. EX HIS TRIUMPHAVIT. TERTIO ET QUARTO ANNIBALEM COMPLURIBUS VICTORIIS FEROCEM SUBSEQUENDO COERCUIT. DICTATOR MAGISTRO EQUITUM MINUCIO, CUIUS POP. IMPERIUM CUM DICTATORIS IMPERIO

lidiſſimo imperatori dedit verba. Namque [1] obducta nocte, [2] ſarmenta in cornibus jumentorum deligata incendit, ejuſque generis multitudinem magnam diſpalatam immiſit. Quo repentino objectu viſo, tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo ſit auſus. Hanc poſt rem geſtam, non ita multis diebus, M. Minutium Rufum magiſtrum equitum, [3] pari ac dictatorem imperio, dolo [4] perductum in prælium, fugavit. T. Sempronium

RIO ÆQVAVERAT, EXERCITVI PROFLIGATO SVBVENIT, ET EO NOMINE AB EXERCITV MINVCIANO PATER APPELLATVS EST. CONSVL QVINTVM TARENTVM CEPIT. DVX ÆTATIS SVÆ CAVTISSIMVS, ET REI MILITARIS PERITISSIMVS HABITVS EST. PRINCEPS IN SENATV DVOBVS LVSTRIS FACTVS EST.

callidiſſimus.] Sic Mſſ. & Veteres præter Venetos, qui *Clariſſimus* legunt. ſupra in Timoleonte, dicit Hannibalem *Calliditate* omnes in Africa natos præſtitiſſe. *Savaro.* Infr. *vidit vir omnium callidiſſimus.*

1 *Obducta nocte.*] Sic Magius. Lambinus & Savaro. Longol. enim & Vltraj. editio *adducta.* minus recte. *Schott.*

2 *Sarmenta in cornibus jumentorum deligata incendit.*] Lege Frontinum I. *Strategem.* Appianum in *Hannibalic.* Polybium III. Livium XXII. Poſt tertiam vigiliam εὐθέως ἐξῆγε τὰς λειτουργοὺς, καὶ προσδεῖν ἐκέλευσε πρὸς τὰ κέρατα τοῖς βουσὶ τὰς λαμπάδας. Aderant autem λογχοφόροι, expediti milites, qui boves à tergo agitabant. Vbi concremato pabulo calor ad ima cornuum venit, velut furore ſtimulatos agebat. Hinc repente diſcurſu, haud ſecus, quam ſylvis, montibuſque accenſis, omnia circum virgulta ardere; capitumque inquietatio flammam excitans, hominum paſſim diſcurrentium ſpeciem præbebat. Qui ad tranſitus ſaltus inſidendos locati erant, ubi in ſummis montibus, ac ſuper ſe quoſdam ignes conſpexerunt, circumventos ſe eſſe rati, præſidio inceſſere, qua ingens emicabat flamma, velut tutiſſimum iter, petentes ſumma montium juga. Tum in quoſdam boves palanteis à ſuis gregibus inciderunt: & primo cum procul cernerent velut flammas ſpirantium, miraculo attoniti conſtiterunt. Ita Livius. Cæterum opinantur nonnulli, illum terrorem, qui ex prodigioſo iſto objectu invaſerat Romanos, fuiſſe πανικὸν: quo καταπλαγέντες & ſtupefacti ex præſidiis ſuis fugiebant. Quod neutiquam probabile: Quippe cauſa ſuberat, ſaltem in ſpeciem vera, quam præſidiarii per tenebras judicare non poterant. *Keuchen.*

3 *Pari ac dictatorem imperio.*] Poſt prælium cum Annibale. Καὶ ἡ βουλὴ ἐπανεληλυθότος ἐς τὸ στρατόπεδον ἤδη τοῦ Φαβίου, ἴσον ἰσχύειν αὐτῷ τὸν ἵππαρχον ἀπέφηνεν. Appian. in *Annibalic.* Res primæ originis, quam ſuffragatore Metello, conſilio Varronis acquiſivit à Senatu M. Minucius. Nunquam enim ante æquatum jus dictatoris & magiſtri equitum. Polybius: Καὶ δὴ δύο δικτάτωρες ἐγεγόνεισαν ἐπὶ τὰς αὐτὰς πράξεις, ὃ πρότερον οὐδέποτε συνεβεβήκει παρὰ Ῥωμαίοις. Lege Orationem apud *Livium*, qua longis ſermonibus Minucius Fabium apud ſuos criminatur. Exſtat illa *lib.* XII.

4 *Perductum.*] Placet Codicis noſtri ſcriptura, *productum*, pro illectum. *Schottus.* *Dolo perductum in prælio.*] Bene habet hæc lectio: nec attendendus Schottus qui præfert *productum.* Gebhard.

1 Ite-

nium Gracchum, 1 iterum consulem, 2 in Lucanis absens, in insidias inductum, sustulit. M. Claudium Marcellum 3 quinquies consulem, 4 apud Venusiam 5 pari modo interfecit. Longum est enumerare prælia. 6 quare hoc unum satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit. 1 Quan-

1 *Iterum Consulem.*] Ἀνθύπατον vocat Appianus. Iterum Consul fuit anno Vrbis Cond. DIXXXXI. Olympiad. CLIV. anno tertio. Ita Plutarch. in vita Gracchorum eum bis Consulem fuisse testatur. Quo secundo Consulatu collega ejus fuit M. Juventius Helva, IↃXC. ut in Fastis videre est. *Keuch.*

2 *In Lucanis.*] Florus II. 6. *Ausus & Sempronio Graccho duce per Lucaniam sequi, & premere terga cedentis.* Livius Decad. III. 5. *Gracchum jam nudatum præsidio, vivum capere Pœni nituntur. Cæterum ille conspicatus Lucanum hospitem, inter hosteis adeo infestus confertos invasit, ut parci ei sine multorum pernicie non posset. Exanimem eum Mago extemplo ad Annibalem misit, ponique cum captis simul fascibus aut tribunal imperatoris jussit. Hæc vera fama est. Gracchus in Lucanis ad campos, qui veteres vocantur, periit.* Vide sequentia, ubi varios de Gracchi morte sermones fuisse testatur. Alii in agro Beneventano prope Calorem fluvium interemptum volunt ab hostibus inter salicta latentibus. Sunt qui, aruspicum monitu quingentos passus è castris progressum, uti loco puro prodigia procuraret, ab insidentibus forte locum duabus turmis Numidarum circumventum, scribant. Adeo, nec locus, nec ratio mortis in viro tam claro & insigni constat. Funeris quoque Gracchi varia fama est. Alii in castris Romanis sepultum à suis, testantur. Alii in vestibulo Punicorum castrorum rogum ab Hannibale exstructum volunt; ob quem armatus exercitus cum tripudiis Hispanorum & aliarum gentium, omni honore exequias celebrabat. Hæc tradunt, qui in Lucanis rei gestæ auctores sunt. Si illis, qui ad Calorem fluvium interfectum memorant, credere velis, capitis tantum Gracchi hostes potiti sunt. Eo delato ad Hannibalem, missus ab eo confestim Carthalo, qui in castra Romana ad Cn. Cornelium quæstorem deferret. Is funus imperatoris in castris, celebrantibus cum exercitu Beneventanis, fecit. Hæc Livius. Videtur tamen in posteriorem sententiam abire etiam Appianus. Verba ejus in Annibalicis: Αἰσχρῶς δ' αὐτὸν ἐνηδρευμένον, ἀγάμενος ὅμως τῆς τελευτείας ἀρετῆς ἔταψε, καὶ τὰ ὀστᾶ Ῥωμαίοις ἔπεμψεν.

3 *Quinquies consulem.*] *Quinctum Consulem* reponendum puto Varronis & Ciceronis auctoritate apud Agell. X. I. Ex compendii, ut fit, nota V. *Cos.* librarius imperitus *quinquies* exscripsit. *Schottus.* Quod non improbo. Ita enim Appianus: Κλαύδιός τε Μάρκελλος ὁ Σικελίαν ἑλὼν, πέμπτον ὑπατεύων τότε, καὶ Τίτος Κρισπῖνος. Consul autem cum Tito Quinctio Crispino Marcellus fuit anno Romæ DXLV. ut constat ex Fastis. *Keuchen. Schottus.*

4 *Apud Venusiam.*] Quæ Romanorum colonia fuit, inter Apuliam & Lucaniam. *Vellejus.* Inter Hidruntem & Equum Tuticum. *Antoninus.* Hannibal apud Appianum παρῆλθεν ἀχθόμενος ἐς Θουρίους, κἀκεῖθεν ἐς Οὐενουσίαν.

5 *Pari modo interfecit.*] Multis verbis narrat duorum Consulum cladem T. Livius XXVII. Annal. Vterque pari mortis genere interemptus. Κρισπῖνος μὲν ἀκοντίσμασι δυσὶ βεβλημένος. Et in eadem pugna Μάρκελλον δέ τις λόγχῃ πλατείᾳ διὰ τῶν πλευρῶν διήλασεν. Vide sis Appianum Ἀννιβαϊκῇ, & Plutarchum in *Marcello.*

6 *Quare hoc unum satis erit dictum.*] Postrema vox de mendo suspecta est, & à Glossa irrepsisse apparet. *Schottus.*

1 Quan-

[1] Quandiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adversus eum post Cannensem pugnam, in campo castra posuit. [2] Hic invictus patriam defensum revocatus, bellum 6
gessit [3] adversus P. Scipionis filium, quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugaverat. Cum hoc, [4] exhaustis jam patriæ facultatibus, cupivit in præsentiarum [5] bellum componere, quo valentior postea congrederetur. [6] In colloquium convenit, [7] conditiones non convenerunt. Post id factum, paucis

1 *Quamdiu in Italia fuit.*] Scilicet spatio annorum sexdecim. Justinus libro ultimo. *Mag.* Constat autem Hannibalem annos quindecim*, & eo amplius in Italia fuisse. T. Livius lib. xxx. Annal. dedisse tandem id (vacuam hostibus Italiam) Deos sextodecimo post demum anno: nec esse qui Diis gratias agendas censeat: *Nec satis certum constare apud animos poterat, utrum gaudio dignius esset, Hannibalem post sextum decimum annum ex Italia decedentem, vacuam ejus possessionem reliquisse Pop. Romano, an magis metuendum, quod incolumi exercitu in Africam trajecisset.* Appianus: Ἀννίβας δὲ ἐπὶ Λιβύης ἀνήγετο ἑκκαίδεκα ἔτεσι πορθήσας τε τὴν Ἰταλίαν, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐμπλήσας κακῶν μυρίων, καὶ ἐς κίνδυνον ἔσχατον πολλάκις συναγαγὼν, τοῖς δὲ ὑπηκόοις αὐτῶν καὶ συμμάχοις ἐνυβρίσας ὡς πολεμίοις. Idem ex Fastis intelligere licet. *Lambinus.*

2 *Hic invictus patriam defensum revocatus.*] At Plinius in libro de Viris Illustribus, à Valerio Flacco repulsum, à Graccho & Marcello fugatum, & mox in Africam revocatum ait, *Mag.* Livius xxx. Annal. *Nihil certe ultra rei in Italia ab Hannibale gestum. Nam ad eum quoque legati ab Carthagine, vocantes in Africam, iis forte diebus, quibus ad Magonem venerunt. Frendens, gemensque, ac vix lachrymis temperans, dicitur legatorum verba audisse. Posteaquam edita sunt mandata: Iam non perplexe, inquit, sed palam revocant, qui vetando supplementum & pecunias mitti, jampridem retrahebant.* Vide sequentia.

3 *Adversus P. Scipionis filium.*] Africanum. *Lambinus.* Cui tam grande de Africa nomen fata decreverant. *Florus.* Illud cognomen ex virtute fuit. *Sallust.* Sed notandum, commune illud fuisse duobus Scipionibus. Lege Sigonii *Scipionem Æmilianum*; & Auctorem *de Viris Illustribus.* De utroque Florus 2. 6. 11.

4 *Exhaustis jam patria facultatibus.*] Diuturno bello.

5 *Bellum componere.*] Rem multis verbis exponit Livius xxx. Annal.

6 *In colloquium convenit.*] Comparuit ad colloquium, de quo convenit habendo. *Ian. Gebhard.* Livius: *Itaque quanquam & ipse causa belli ejus erat, & adventu suo turbaverat pactas inducias, & spem fœderum: tamen si integer, quam si victus peteret pacem, æquiorem impetrari posse, ratus, nuntium ad Scipionem misit, ut colloquendi secum potestatem faceret.* Sequitur mox: *Cæterum Scipio cum colloquium haud abnuisset, ambo ex composito Duces castra protulerunt, ut coire ex propinquo possent.* In libro Strategematum Polyæni refertur animi magnitudo Scipionis adversus speculatores Carthaginienses. De quibus legendus etiam Appianus Συριακῇ.

7 *Conditiones non convenerunt.*] Ταῦτα μὲν οὖν διαλεχθέντες αὐτοῖς Ἀννίβας καὶ Πόπλιος, ἐχωρίσθησαν, ἀξύμβατον ποιησάμενοι τὴν κοινολογίαν. *Polybius* xv. Ita infecta pace ex colloquio

ad

cis diebus [1] apud Zamam [2] cum eodem conflixit. Pulsus incredibile dictu, [3] biduo & duabus noctibus [4] Adrumetum pervenit, quod abest à Zama circiter millia passuum trecenta. In hac fuga Numidæ, qui simul cum eo acie excesserant, insidiati sunt ei, quos non solum effugit, sed etiam ipsos oppressit. Adrumeti [5] reliquos ex fuga collegit. [6] no-
7 vis delectibus, paucis diebus multos contraxit. Quum in apparando acerrime esset occupatus, [7] Carthaginienses bel-

ad suos cum se recepissent, frustra verba pacata renuntiant: armis decernendum esse, habendamque eam fortunam, quàm Dii dedissent. In castra ut est ventum, pronuntiant ambo, arma expedirent milites, animosque ad supremum certamen, non in unum diem sed in perpetuum, si felicitas adesset, victores. Roma, an Carthago jura gentibus daret, ante crastrinam noctem scituros. Neque enim Africam, aut Italiam, sed Orbem terrarum victoriæ præmium fore: par periculum præmio quibus adversæ pugnæ fortuna fuisset. *Livius* XXX. *Florus* II. 6.

1 *Apud Zamam.*] Livius XXX. & Polybius XV. post pugnam ad Adrumetum, apud Zamam conflixisse cum Scipione Hannibalem memorant. Μετὰ δὲ τινας ἡμέρας ἀναζεύξας ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἀδρύμητα τόπων προῆλθε, καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ Ζάμαν. αὕτη δ' ἐστὶ πόλις ἀπέχουσα Καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς δύσεις ὁδὸν ἡμερῶν πέντε. Zama, Vrbs Africæ, quæ Ptolemæo Ἄζάμα. Sed corrupte: ut notarunt Latini interpretes. Dicta à זמר, quod canere significat. Quemadmodum fons in Africa ὁμώνυμος, ut tradit ex Vitruvio Isidorus lib. VIII. cap. 4. *Keuch.*

2 *Cum eodem conflixit.*] Et victus fugit Hannibal. Anno V. C. Iↄ II. hæc gesta, apparet ex Fastorum tabulis. *Schott.*

3 *Biduo & duabus noctibus.*] Polyb. Ἀννίβας δὲ μετ' ὀλίγων ἱππέων κατὰ τὸ συνεχὲς ποιούμενος τὴν ἀναχώρησιν ἐς Ἀδρύμητα διεσώθη· πάντα τὰ δυνατὰ ποιήσας κατὰ τὸν κίνδυνον, ὅσα τὸν ἀγαθὸν ἔδει στρατηγὸν, καὶ πολλῶν ἤδη πραγμάτων πεῖραν εἰληφότα. Inde accitus Carthaginem sexto & tricesimo post anno, quam puer inde profectus erat. *Livius.*

4 *Adrumetum pervenit.*] Ἀδρύμητα. Male igitur Longolius, & quidam scribunt, eduntque *Adrumentum.* Schott. Apud Strabonem est Ἀδρύμη. A multis cum spiritu scribitur; *Hadrumes*, *Hadrumetum* & *Hadrumentum.* Vetus inscriptio: COLONIA CONCORDIA VLPIA TRAIANA AVG. FRVGIFERA HADRVMENTINA. In antiqua Geographia Ptolemæi urbs appellatur Ἀδραμυτ͂τος. Apud Thucydid. est Ἀτραμύττος, pro quo Pausanias Ἀδραμύττιος. *Keuchen.* Origo verbi plane Punica est. חֲצַר מָוֶת. Vnde Arabice حصر موت apice in secunda litera suprascripto, ut sit Hadramuth. Est autem Adramyt ἔπαυλις Πλούτωνος. Nam Mut Pœnis erat Pluto. *Joseph. Scaliger.*

5 *Reliquos.*] Malim *reliquias*, quamquam & illud defendi potest.

6 *Novis delectibus, paucis diebus multos contraxit.*] Legendum, *novis dilectibus*: Neque dubium est, quin libri manuscripti, si modo non sunt ipsi quoque mendosi, sic habeant. Contraxerat autem jam sex peditum millia, & equites quingentos in urbe Marthama, ut tradit Appianus Λιβυκῇ. *Lambin.*

7 *Carthaginienses bellum cum Romanis composuerunt.*] Auctoritate Hannibalis. *Appian.* Incidit pax illa in annum Romæ

bellum cum Romanis composuerunt. Ille nihilo secius exercitui postea præfuit, [1] resque in Africa gessit. Itemque Mago frater ejus, [2] usque ad Publium Sulpicium & Cajum Aurelium Coss. His enim magistratibus legati Carthaginienses Romam venerunt, qui senatui populoque Romano gratias agerent, quod cum his pacem fecissent, [3] ob eamque rem corona aurea eos donarent, simulque peterent, [4] ut obsides eorum Fregellis essent, captivique redderentur. His ex senatusconsulto responsum est, munus eorum gratum acceptumque esse, obsides quo loco rogarent, futuros, captivos non remissuros, quod Hannibalem, [5] cujus opera susceptum bellum foret, inimicissimum nomini Romano, & nunc cum imperio apud exercitum haberent: item-

Romæ conditæ ID III. Cn. Cornelio Lentulo, & P. Ælio Pæto Coss. Livius & alii conditiones pacis cum P. Cornel. Scipione referunt. *Schott.* Cui lege Curiata, & CXX. legatorum sententia paciscendæ cum Pœnis conditiones permissæ erant. Bellum his legibus compositum: ut Pœni liberi haberent αὐτονομίαν: quas urbes, quosque agros, quibusve finibus ante hoc bellum tenuissent, tenerent: perfugas, fugitivos, captivos omnes, & II. stratas naves præter X. triremes traderent, elephantosque, quos haberent domitos, neque domarent alios; bellum neque in Africa, neque extra Africam injussu P. R. gererent: Masinissæ res redderent, fœdusque cum eo ferirent: decem millia talentum argenti descripta pensionibus æquis in an. L. solverent: obsides centum arbitratu Scipionis darent. Ita *Livius.* Vide Dionis τὰ λείψανα περὶ πρέσβεων διαφόρων.

1 *Resque in Africa gessit.*] Quas narrat Appianus Λιβυκῇ.

2 *Usque ad P. Sulpicium, & C. Aurelium Coss.*] Qui annus tertius Olympiadis CXLIII. Vel DXL. ab urbe condita. Livius XXXI. Annal. *Anno quingentesimo quadragesimo ab U. Condita, P. Sulpicio Galba, C. Aurelio Cotta Coss. bellum cum Rege Philippo initum est, paucis mensibus post pacem Carthaginiensibus datam.* Cæterum initium magistratus P. Sulpicii fuit annus Romæ DLIII. Qui secundus consulatus ejus cum C. Aurelio Cotta. Vide sis Cassiodorum & Chronologos. *Keuch.* Legati Carthag. Romam venerunt, sed parum bona fide. Livius lib. XXX. cap. 16. *Ernst.*

3 *Ob eamque rem corona aurea eos donarent.*] De corona aurea ad Alcibiadem dictum est. Vide Paschalii opus, quod *de coronis* inscripsit. Mos iste Romanis usitatus, apud quos neque coronæ solum ipsæ donabantur, sed & alia donaria ad coronas.

4 *Ut obsides eorum Fregellis essent.*] T. Livius XXXII. Annal. aliter: *Petentibus iisdem, qui non reddebantur obsides, ut ab Norba, ubi parum commode essent, alio traducerentur; concessum, ut Signium & Terentium transirent.* Lambin.

5 *Cujus opera susceptum bellum esset.*] Pro culpa ac vitio ut supra in Alcibiade Nepos. & Catullus in Passere:

—— *Tua nunc opera*
Flendo turgiduli rubent ocelli.

Et IC. furis *beneficio* rem abesse dicunt, pro culpa, εὐφημίας causa, ut puto, qua etiam ratione *beneficium* è Platonis Timæo vertit Cicero. *Schottus.*

itemque fratrem ejus Magonem. Hoc responso Carthaginienses cognito, Hannibalem domum Magonemque revocarunt. Huc ut rediit, [1] prætor factus est, [2] postquam rex fuerat anno secundo & vigesimo. [3] Vt enim Romæ consules, sic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur. In eo Magistratu pari diligentia se Hannibal præbuit, ac fue-

1 *Prætor factus est.*] Livius XXXIII. *Horum in tam impotenti regno (neque enim civiliter nimiis opibus utebantur) Prætor factus Hannibal, vocare se ad quæstorem*, Justinus *consulem* vocat lib. XXXI. Quod idem est. Nam à Pop. Carthaginiensi electus fuit Sufes. Sufes Pœnorum lingua summum magistratum denotat, quem constituebant Romæ Consules, apud Pœnos Sufetes. Meminit. Seneca lib. de Tranquil. cap. 3. *Non vis nisi Consul, aut Prytanes, aut Ceryx, aut Sufes administrare Rempublicam.* Vide Festum, ad quem Scaliger vocem à שפט deducens, idem esse vult, quod Græcis ἔφορος, sive ἐπόπτης aut ἐπίσκοπος. Quippe non amplam tantum dignitatem, qualis in summo magistratu, ὃν πάντες ὡς ἥρωα τιμῶσι. sed & insignem sapientiam, qualis in magistratu esse debet, respicit. Inde Justinus Hannibalem vocat virum ad prospicienda, cavendaque pericula peritum; nec minus in secundis adversa, quam in adversis secunda cogitantem. lib. XXXI. *Keuchenius.*

2 *Postquam rex fuerat anno secundo & vigesimo.*] His improprie dictis Regibus accenseri possunt & filii quibus regium nomen datum à patribus regiam vim retinentibus. Talis is Darius fuit, quem pater Artaxerxes judicatum interfici jussit. Plutarchus Artaxerxe. *Grotius.*

3 *Vt enim Romæ Consules, sic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur.*] Quemadmodum Lacedæmoniis bini præfecti, mox bini Reges, nomine magis, quam imperio. Vide quæ ad *Agesilaum* notata sunt. Illud regimen multis gentibus commune. Apud Iberos bini deliguntur reges, alter qui jura dat, alter qui populis præest. Quod apud Achæos simile accepimus, ut binos prætores annuos sibi præficerent, qui publicas res simul & judicia curarent: aliquando decem, quos δημιουργὺς vocabant. *Alexand. ab Alexand.* III. 3. Sed aliquando judicum ordo præfuit, qui rerum & personarum jus habebant apud Carthaginienses. Cæterum isti Reges annui Sufetes quoque nominabantur. Vt parum absit, quin iidem fuerint cum Prætoribus. Quemadmodum consulatus & prætura, proprie imperia dicebantur apud Romanos. Sed notandum Pœnorum Duces Regis quoque titulo fuisse insignitos. Quod ex Hannonis periplo liquet, cujus frons *Hannonis Carthaginiensium regis.* Similiter Imilco *Rex Carthaginiensium* apud Justinum & Orosium. Quod ex perpetua plerunque auctoritate obtinuerunt. Vnde Procopius lib. I. de bello Gothico dicit, barbaros duces suos, reges vocare. *Keuch.* Apud Carthaginienses duo fuere Sufetes, id est, Judices, similes Consulibus Romanis, penes quos summa potestas in populum fuit, & plane regia, hoc uno dempto, quod duo essent; quem numerum binarium non admittit regius status, quia judicari à quoquam recusat, qui ullum obtinet. At ubi duo sunt potestate & imperio æquales, unus ab altero postulari capitis, & condemnari potest. Improprie itaque Probus Sufetes illos Carthaginienses *Reges* appellavit annuos, quia ne reges essent, duabus his rebus efficiebatur, & quod annui, & quod bini. *Salmasius.*

1 Ex

fuerat in bello. Namque effecit, [1] ex novis vectigalibus non solum ut esset pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur, sed etiam superesset, quæ in ærario poneretur. Deinde [2] anno post præturam. [3] M. Claudio, Lucio Furio Coss. Romani legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus, priusquam his senatus daretur, [4] navem conscendit clam, atque [5] in Syriam [6] ad Antiochum profugit. Hac re palam facta Pœni naves duas, quæ eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt; bona ejus publicarunt, domum à fundamentis disjecerunt; ipsum [7] exulem judicarunt. At Hannibal anno 8
tertio, postquam domo profugerat, [8] L. Cornelio, Quinto Mi-

1 *Ex novis vectigalibus, non solum ut esset pecunia.*] Livius XXXIII. *Adjecit aliud, quod bono publico sibi proprias simultates irritavit; vectigalia publica partim negligentia dilabebantur, partim prædæ ac divisui principum, quibusdam & magistratibus erant; quia & pecunia, qua in stipendium Romanis suo quoque anno penderetur, deerat: tributumque grave privatis imminere videbatur. Hannibal postquam vectigalia quanta terrestria, maritimaque essent, & in quas res erogarentur, animadvertit; & quid eorum ordinarii Reipubl. usus consumerent, quantum peculatus averteret; omnibus residuis pecuniis exactis, tributo privatis remisso; satis locupletem Rempubl. fore ad vectigal præstandum Romanis, pronuntiavit in concione, & præstitit promissum.* Lambin. Hinc orta Romæ est ab optimatum factione illa suspicio contra Hannibalem; ut qui in pace res novas, & cum Antiocho secreta belli consilia adversum Romanos moliretur. *Keuchen.*

2 *Anno post præturam.*] Qui Urbis Cond. DLVIII. anno II. Olymp. CXLVI. Alii priori annno id accidisse volunt.

3 *M. Claudio, Lucio Furio Coss.*] M. Claudio Marcello, L. Furio Purpureone. *Lambin.*

4 *Navem conscendit clam.*] Inter Adrumetum & Thapsum, ubi erat in sua turri. Quo die Africa excedens in Cercinam insulam trajecit. Postero Tyrum allabitur & excipitur à conditoribus Carthaginis. Lege de hac fuga ipsius Livium XXXIII. & Ciceronem II. de Oratore. Contigit illa M. Porcio Catone, L. Valerio Flacco Coss. *Keuch.*

5 *In Syriam.*] Antiochiam; quæ pars Syriæ Plinio, Melæ, & antiquis Geographis. Inde profectum Antiochum, Ephesi consequitur, & ab eo benigne excipitur. Livius: *Ephesi regem est consecutus, fluctuantem adhuc animo, incertumque de Romano bello: sed haud parvum momentum animo ad moliendum adventus Hannibalis fecit.* Videndus Justinus XXXI.

6 *Ad Antiochum.*] Magnum: Qui Seleuci Callinici filius. De quo ante dictum.

7 *Exulem judicarunt.*] *Dicarunt* est in membranis nostris & Ultraj. fortasse verius, pro addixerunt, unum è tribus prætoris verbis, *do, dico, addico.* Schott. *Ipsum exulem judicarunt.*] Delituit in MSS. syllaba *ju*, scriptumque erat *dicarunt*, quod Schottus illico arripit exponitque *addixerunt.* At quis ita è Latio loquitur *addicere* vel *dicare exulem* pro exilio multare? *Gebhard.*

8 *L. Cornelio, Q. Minutio Coss.*] L. Cornelio Merula, & Q. Minucio Thermo Coss. Is annus Urbis DLXI, primus Olympiadis CXLVII. *Chronol.*

Minutio Coss. [1] cum quinque navibus Africam accessit [2] in finibus Cyrenæorum, [3] si forte Carthaginienses ad bellum Antiochi spe fiduciaque inducere posset, cui jam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. Huc [4] Magonem fratrem excivit. Id ubi Pœni resciverunt, Magonem, [5] eadem qua fratrem, pœna affecerunt. Illi desperatis rebus quum solvissent naves, ac [6] vela ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita est. Namque alii naufragio, alii à servis ipsius interfectum eum, scriptum reliquerunt. [7] Antiochus autem si tam in agendo bello parere voluisset consiliis ejus, quam in suscipiendo instituerat, [8] propius Tiberi, quam Thermopylis de summa imperii dimi-

1 *Cum quinque navibus Africam accessit.*] Atqui non modo ipse eo non accessit, sed ne literas quidem mittere ausus est; ne quo casu interceptæ, ejus consilia patefacerent. Livius XXXIV. *Sententia ejus una atque eadem semper erat, ut in Italia bellum gereretur; Italiam & commeatus & militem præbituram externo hosti, si nihil ibi moveatur, liceatque P. R. viribus & copiis Italiæ extra Italiam bellum gerere: neque Regem, neque gentem ullam parem Romanis esse; sibi centum tectas naveis, XVI. millia peditum, mille equites deposcebat: ea se classe primum Africam petiturum: magnopere confidere & Carthaginienses ad rebellandum, ab se compelli posse; sin illi cunctentur, se aliqua parte Italiæ bellum excitaturum Romanis.* Vide sequentia. *Lamb.*

2 *In finibus Cyrenaorum.*] Qui & Cyrenenses appellantur. Sallustius in Jugurthino: *Qua tempestate Carthaginienses pleraque Africæ imperitabant: Cyrenenses quoque magni atque opulenti fuere.* Cyrene, Cyrenaica, Africæ provincia Ptolemæo, unde Cyrenenses, Cyrenæi.

3 *Si forte Carthaginienses ad bellum Antiochi spe fiduciaque inducere posset.*] Quod multis modis, ac vario strategemate apud Appianum induxit. Post crebros ad regem sermones & consilia, missus tandem Carthaginem Aristo quidam ex comitibus ejus, qui clam noctu libellum vestibulo curiæ affigeret, hac sententia: Ὅτι πάντας ὁ Ἀννίβας τοὺς βουλευτὰς παρακαλοίη τῇ πατρίδι συνάξασθαι μετ' Ἀντιόχου. *Keuch.*

4 *Magonem fratrem excivit.*] Hoc verum esse non potest. Quippe Mago Hannibalis frater in prælio adversus P. Quintilium Varum prætorem, & M. Cornelium proconsulem, in agro Insubrium Gallorum vulnus accepit, ex quo interiit. *Livius* XXX.

5 *Eadem, qua fratrem, pœna.*] Bona ejus publicarunt, domum à fundamentis disjecerunt, ipsum exulem judicarunt. *Lambin.*

6 *Vela ventis dedissent.*] Loquela Poëtica dictum. Virgil. non uno loco:

Vela damus ventis. ——

7 *Antiochus autem si tam in agendo bello.*] Lege Livium XXXVI. Annalium: Vbi aperte ostendit, Antiochum prævidisse, fieri posse; ut, quemadmodum quondam Lacedæmonii à Persis circumventi fuerant: sic ipse à Romanis, callibus per invias rupes inventis, circumveniretur.

8 *Propius Tiberi, quam Thermopylis.*] De bello loquitur, quod adversus Manium Acilium Glabrionem cum Sci-

micasset. Quem etsi [1] multa stulte conari videbat, tamen nulla deseruit in re. Præfuit paucis navibus, [2] quas ex Syria jussus erat in Asiam ducere, hisque adversus Rhodiorum classem [3] in Pamphylio mari conflixit. Quo quum multitudine adversariorum sui superarentur, ipse quo cornu rem gessit [4] fuit superior. [5] Antiocho fugato, verens ne dederetur, (quod sine dubio accidisset, si sui fecisset potestatem) [6] Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret. Vidit autem [7] vir omnium callidissimus, [8] magno se fore periculo, nisi quid prævidisset, propter ava- 9

Scipione Nasica Consulem instruxit Antiochus. De quo consulendus *Plutarchus* in Catone, *Justinus* XXXI. *Livius* XXXVI. *Frontinus* II. 4.

1 *Multa stulte conari.*] Vt exercitum conscripsisse armis inauratis. Quo ostenso Hannibali, *Hicne*, inquit, *exercitus Romanis sufficiet? Sufficiet*, respondit Pœnus, *vel maxime avaris.* Agell. ex veterum memoriis l. 5. cap. 5. Noct. Atticar. Huc quoque pertinet scomma alterum Hannibalis de Phormione Philosopho, cujus ludum audiendi gratia ingressus erat, apud Tullium II. de Oratore. *Schott.*

2 *Quas ex Syria jussus erat in Asiam ducere.*] T. Livius libro XXXVII. *Itaque & Hannibalem in Syriam miserat,* (Antiochus) *ad Phœnicum arcessendas naveis: & Polyanidam quo minus prospere gesta res erat, eo enixius eas, quæ erant, reficere, & alias parare naves jussit. Ipse in Phrygia gubernavit.* Lambin.

3 *In Pamphylio mari.*] Idem Livius eodem libro: *In confinio Lyciæ & Pamphyliæ Phaselis est: prominet penitus in altum, conspiciturque prima terrarum, Rhodum à Cilicia petentibus, & procul navium prabet prospectum. Eo maxime, ut in obvio classi hostium essent, electus locus est.* Lambin. Vnde *Phaselicum mare* vocat Eustathius, ab adjacente Vrbe.

4 *Fuit superior.*] Dissentit parum Livius XXXVII. Vide ipsum. Vbi fuse utramque classem describit.

5 *Antiocho fugato.*] In Asiam, à Glabrione victus. Justin. 31. Contigit illud M. Acilio Glabrione, & P. Corn. Scipione Nasica Coss. Is annus V. DLXIV. *Keuchen.*

6 *Cretam ad Gortynios venit.*] Justinus 32. *Namque Hannibal, cum ab Antiocho Romani inter cæteras conditiones pacis deditionem ejus deposcerent, admonitus à rege, in fugam versus Cretam defertur.* Gortynii vero sunt Cretæ incolæ. Stephanus de Vrbibus: Γόρτυν πόλις Κρήτης, id est, *Gortyn*, seu, ut Latini appellant, *Gortyna*, urbs Cretæ. Plinius lib. IV. cap. 12. Cretæ oppida maxime insignia enumerat; refert autem Gortynam inter eas, quæ in Mediterraneo sitæ sunt. *Lambin.*

7 *Vir omnium callidissimus.*] De callido hoc Annibalis, astutoque consilio, quo insidias avarorum Cretensium elusit, Jul. Frontinus, Polyænus, & Justinus 32. extremo. Sic Pœnus corvos delusit hiantes, salvusque evasit, ut Mithridates Ponti rex fugiens, Romanos persequentes auro sparso delapsus decepit. Et castor Ponti animal venatorum insidias sectis sibi verendis effugere fertur. Auctor Plinius & Ælianus. *Schott.*

8 *Magno se fore periculo.*] Sic è duobus MSS. legit Schoppius Verisimil. IV. 14. Alii *in periculo.* Bosius. Nimirum vitæ ipsius, opibus enim occiso exule inhiabant. Justinus ibidem: *Ibi cum diu*

avaritiam Cretensium. Magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam. Itaque capit tale consilium. Amphoras complures complet plumbo, summas operit auro & argento. 1 Has Gortyniis præsentibus deponit in templo Dianæ, simulans se suas fortunas illorum fidei credere. 3 His in errorem ductis, 4 statuas æneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet, easque in propatulo domi abjicit. Gortynii templum magna cura custodiunt, non tam à cæteris quam ab Hannibale, ne quid ille inscientibus his tolleret, secumque asportaret. Sic conservatis suis rebus Pœnus, illusis Cretensibus omnibus, 5 ad Prusiam in Pontum pervenit: apud quem eodem animo fuit

diu quietam vitam egisset, invidiosumque se propter nimias opes viderit. Gebh.

1 *Has Gortyniis præsentibus.*] Probo quod in Msc. Leidensi legitur; *has præsentibus principibus:* Quomodo & Codex Boecleri legit, nisi quod pro *has* corrupte *his* habet. *Principibus* intellige civitatis Gortynæ. Ei voci adscripserat aliquis in margine, *Gortyniis*; quod postea in textum irrepsit, ejecta genuina voce. *Bosius.*

2 *Deponit in templo Dianæ.*] Justinus: *Amphoras plumbo repletas in templo Dianæ, quasi fortunæ suæ præsidia deponit.* Simile Plauti illud in Bacchid. Sc. *Ibo.*

Nec apud Theotimum omne aurum deponimus,
Qui illic sacerdos est Dianæ Ephesiæ.

Morem autem in fanis thesauros reponendi reperies supra quoque in Aristide. Cæsar 3. de B. G. *Ephesi à fano Dianæ positas antiquitus pecunias Scipio tolli jubebat.* & lib. 7. de B. G. *Pecuniæ à municipiis exiguntur & è fanis tolluntur.* Lege de hoc ritu Alexandrum ab Alexandro lib. 1. 2. Ioan. Brodæum IV. Miscell. 17. & Ferrandum. *Schott.*

3 *His in errorem ductis.*] Non male Cod. Boecleri, *inductis.* Bosius. Justinus: *Atque ideo nihil de illo sollicita civitate, quoniam velut pignus opes ejus tenebat.* Gebhard.

4 *Statuas æneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet.*] Justin. *Auro suo in statuas, quas secum portabat, infuso, ne conspectæ opes vitæ nocerent.* Idem.

5 *Ad Prusiam in Pontum pervenit.*] Vide Ciceronem II. de Divinat. Valer. Max. III. 7. Justin. XXXII. Memnon de illo Prusia: Μετὰ τῶν ἄλλων καὶ Κιέρον πόλιν Ἡρακλεωτῶν οὖσαν ὑφ' ἑαυτὸν ἔθετο τῷ πολέμῳ ἀντὶ Κιέρον Προυσιάδα καλέσας. Vocat ille Κιέρον quam alii Κίον. Sed Κίειον puto scribendum. Sic & Τίειον dixere oppidum Τίον. Cæterum is Prusias fuit, qui Hannibalem hospitio receperit. Inde est fortasse, quod Plinius Prusam sub Olympo ab Hannibale conditam dicit. Sed illa Prusa Olympica prorsus alia est à Prusiade. Et fortasse, an quidam scripserint, Prusiadem ab Hannibale conditam, & Prusiadem nominatam in honorem Prusiæ, à quo receptus fuerat. Prusam autem Plinius cum Prusiade conjungit. Nam Prusa sub Olympo longe antiquior Hannibale, vel illo Prusia: utpote, quam à quodam Prusia positam velint, qui adversus Crœsum bellavit. Κτίσμα Προυσίου τοῦ πρὸς Κροῖσον πολεμήσαντος fuisse, dicit Strabo. Quoniam Cios vocabatur etiam Prusias, ideo cives ejus ab aliis Κιανοὶ, ab aliis Προυσιεῖς appellabantur. Plinius: *A Cio intus in Bithynia,*

fuit erga Italiam: neque aliud quicquam egit quam [1] regem armavit & excitavit adversus Romanos. Quem quum videret domesticis rebus minus esse robustum, conciliabat cæteros reges, adjungebatque bellicosas nationes. Dissidebat ab eo [2] Pergamenus rex Eumenes [3] Romanis amicissimus, [4] bellumque inter eos gerebatur & mari & terra. Quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi: sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem. Quem si removisset, faciliora sibi cætera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum, talem iniit rationem. [5] Classe paucis diebus erant decreturi. Superabatur navium multitudine; [6] dolo erat pugnandum, quum par non esset armis.

[1] Im-

nia, Prusa ab Hannibale sub Olympo condita. Idem est, ac si dixisset, à Prusiade intus in Bithynia Prusa. Chronicon Eusebii conditam refert circa Olympiadem XXXVII. Quod immaniter longe est à temporibus Hannibalis, propius abest ab ævo Crœsi, quo fertur condita Prusa sub Olympo. Sic Prusiadem cum Prusa confundit, ut alii plerique. *Salmasius.*

1 *Regem armavit & excitavit.*] Male sequitur illud *excitavit* natura prius. Quare consideranda lectio à Schotto ex Vltrajectinâ eruta *exercuit.* Quia viderat regem longa pace desidem & insuetum bello, exercitio firmare constituit. Conjungit quoque armationem & exercitationem militum Diodor. lib. XVI. de Philippo. Τὰς δὲ στρατιωτικὰς τάξεις ἐπὶ τὸ κρεῖττον διορθωσάμενος καὶ τοὺς ἄνδρας τοῖς πολεμικοῖς ὅπλοις δεόντως κοσμήσας συνεχεῖς ἐξοπλισίας μὲν καὶ γυμνασίαν ἐναγωνίους ἐποιεῖτο. Vide Florum lib. II. cap. V. *Gebhard.* Sed legendum fortasse, *animavit & excitavit*, facili literarum commutatione deceptis librariis.

2 *Pergamenus Rex Eumenes.*] A quo membranas primum repertas, testimonio Varronis refert Plinius. *Salmasius.* Ergo Pergamenus, quasi à Pergamena, sive membrana. Falsum: Verba Strabonis XIII. *Ex Eumene natus est Eumenes de patris nomine. Is Pergami successionem habuit, & jam loca circumcirca tenebat, unde apud Sardes Antiochum Seleuci filium superavit, cum eo congressus.* Sic *Attalus Rex Pergamenorum, regis Eumenis filius*, apud Florum II. 20.

3 *Romanis amicissimus.*] Vnde eum φιλορώμαιον cognominat Plutarch. in Catone. Ita Florus, *socium & commilitonem Pop. Romani.* II. 20. Valerius Maximus: *Asiæ rex Eumenes, amantissimus nostræ Vrbis.* Vide responsum cujusdam ad Catonem apud eundem Plutarchum. *Keuchen.*

4 *Bellumque inter eos gerebatur & mari & terra.*] Meminit istius Justinus, XXXII.

5 *Classe paucis diebus erant decertaturi.*] Gifanii & Schotti Codices ingerunt *decreturi:* quod negligere vim est facere elegantissimo Scriptori. Lucret. lib. V.

Tantum spirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter se cernere certant.

Media Enniana:

Ter sub armis malim vitam cernere
Quam semel modo parere.

Curt. lib. III. cap. 5. *Darius nunciata Memnonis morte haud secus quam par erat, motus, omissa omni alia spe statuit ipse decernere.* Gebhard.

6 *Dolo erat pugnandum, quum par non esset armis.*] Hoc ex Lysandri sententia,

qui

[1] Imperavit quamplurimas venenatas ſerpentes vivas colligi, eaſque in vaſa fictilia conjici. [2] Harum quum confeciſſet magnam multitudinem, die ipſo quo facturus erat navale prælium, claſſiarios convocat, hiſque præcipit, [3] omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem, a cæteris tantum ſatis habeant ſe defendere: id facile illos ſerpentum multitudine conſequuturos. Rex autem, qua nave veheretur, ut ſcirent, ſe facturum: quem ſi aut cepiſſent aut interfeciſſent, magno his pollicetur præmio
11 fore. Tali cohortatione militum facta, claſſis ab utriſque in prælium deducitur. Quarum acie conſtituta, priuſquam ſignum pugnæ daretur, Hannibal, ut palam faceret ſuis quo loco Eumenes eſſet, tabellarium in ſcapha [4] cum caduceo mittit. Qui ubi ad naves adverſariorum pervenit, epiſto-

qui dicere ſolebat: Vbi leonina pellis non ſufficeret, vulpinam eſſe adhibendam. *Lambin.* De aliis lege Grotium lib. III. cap. I. De Jur. Bell. & Pac.

1 *Imperavit quamplurimas venenatas ſerpentes vivas colligi, eaſque in vaſa fictilia conjici.*] Vide Juſtin. lib. XXXII. cap. 4. *Frontinum* lib. IV. Strategem. cap. 7. *Savaro. Galenum* de Theriaca ad Piſonem, & alios, Serpentum loco alii alias feras venenatas adhibuerunt, quales *nepa*, *ſcorpiones*, & id genus. Jam ne incedere in naves poſſent, etiam *murices* in eas conjectabant, uti Leo teſtatur. Sunt autem murices ferramenta cuſpidata, & quocunque modo jactes, mucronem ſurſum erigentia, & morantia curſum. Cæſar apud Actium *ollulas carbonum piciſque* plenas eminus in adverſas naves tormentis ejaculavit, teſte Dione lib. II. Leo autem præcipit, ut *calce viva* repleantur: pulvis enim è confractis vaſibus emiſſus ſuffocare ſolet, ſpiritumque intercludere. Callinicus Syrus, qui vixit tempore Conſtantini Pogonati, apud Zonarum ignem Græcum invenit, quo Cretenſium naves viginti ſine labore combuſſit. Nicetas: Τότε καὶ τὸ ὑγρὸν ἐπινενόηντο πῦρ, Καλλινίκου τινὸς ἀρχιτέκτονος ἀπὸ Συρίας ἐλθόντος πρὸς τὸ βασίλειον ἄστυ, καὶ τοῦτο κατασκευάσαντος. Tom. III. Meminit ejus Cedrenus & alii veterum. Simile quid de Piſiſtrato Rhodiorum navarcho commemorat Suidas in πυρφόρος κῆμος. Sed ad Hannibalis conſilium proxime acceſſerunt Atreni in obſidione Severianorum. Lege Herodianum libro III. *Keuchen.*

2 *Harum cum confeciſſet magnam multitudinem.*] Quarum ſerpentium cum magnam vim redegiſſet in unum. Cæſar lib. I. de Bell. Gall. *Has poſſe conficere armata millia centum.* Id. lib. I. Civil. cap. 26. *Servos, paſtores armat, atque his equos attribuit, ex iis circiter trecentos equites conficit.* Gebh.

3 *Omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem.*] Nam nave Prætoria depreſſa aut ſuperata, ac rege ipſo occiſo confundi ac turbari poſſe totam claſſem ſperabat. Cæteras vero nolebat adoriri, quia ſuperiores erant, & ne illarum mora Eumenes ſpatium effugiendi nanciſci poſſet. *Idem.*

4 *Cum caduceo mittit.*] Tabellarium cum caduceo, id eſt, κήρυκα. Nam caduceum appellant Latini, quod κηρυκεῖον

ſtolam oſtendens, ſe regem profeſſus eſt quærere. Statim
ad Eumenem deductus eſt, quod nemo dubitabat aliquid
de pace eſſe ſcriptum. Tabellarius ducis nave declarata
ſuis, eodem unde ierat, ſe recepit. At Eumenes ſoluta epi-
ſtola nihil in ea reperit niſi quod [1] ad irridendum eum per-
tineret. Cujus etſi cauſam mirabatur, neque reperiebatur:
tamen prælium ſtatim committere non dubitavit. Horum
in concurſu, Bithyni Hannibalis præcepto univerſi na-
vem Eumenis adoriuntur: quorum vim quum rex ſuſtine-
re non poſſet, fuga ſalutem petiit: quam conſequutus non
eſſet, niſi intra ſua præſidia ſe recepiſſet, quæ in proximo
littore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naves quum
adverſarios premerent acrius, repente in eas vaſa fictilia
(de quibus ſupra mentionem fecimus) conjici cœpta ſunt.
Quæ jacta initio riſum pugnantibus excitarunt. Neque
quare id fieret, poterat intelligi. Poſtquam autem naves
completas conſpexerunt ſerpentibus, nova re perterriti,
quum quid potiſſimum vitarent non viderent, [2] puppes
averterunt, ſeque ad ſua caſtra nautica retulerunt. [3] Sic
Hannibal conſilio arma Pergamenorum ſuperavit. Neque
tum ſolum, ſed ſæpe alios pedeſtribus copiis pari pruden-
tia pepulit adverſarios. Quæ dum in Aſia geruntur, acci- 12
dit caſu, ut legati Pruſiæ Romæ apud [4] L. Quinctium Fla-
mi-

κεῖον Græci; converſo *ρ* in *d*. Niſi etiam Latine dici, & ſcribi debet *caruceum*. Quod doctis quibuſdam videtur. *Lamb.* Vnde caducei origo diſces ex Plinio XXIX. 3. Servio ad IV. & VIII. Æneid. *Grotius.*

1 *Ad irridendum eum.*] Licebat dicere; *ad ſe irridendum.* Sic ſupra non ita longe dixit: *Gortynii templum magna cura cuſtodiunt, non tam à ceteris, quam ab Hannibale; ne quid ille inſcientibus illis tolleret.* Licebat enim ita loqui: *Ne quid ille ſe inſcientibus tolleret.* Lamb.

2 *Puppes averterunt.*] Hoc eſt, *πρύμναν ἐκρούσαντο.* Male Lambinus *adverterunt*: quaſi propæ potius ſint advertendæ fugientibus, quam puppes. *Gronovius.* Meminit Schefferus lib. III. cap. 4. De Militia Navali.

3 *Sic Hannibal conſilio.*] *Στρατηγήματι.* Eſt enim vox media. Hinc *callidum conſilium*, ut *dolus* bonus ac malus *fortuna*, *pharmacum*, *valetudo*. Sic Græcis *φρόνησις* & *βουλή*. *Schott.*

4 *L. Quinctium Flamininum.*] Alii *Flaminium.* Idem ſupra notatum. Lege *Titum Quinctium*, non *Lucium.* Ita Livius, Plinius de Vir. Illuſtr. Plutarchus pro *Quinctio*, *Quintum habet*; prænomen ſcilicet, pro nomine. Quod librariorum culpa factum arbitror. *Mag.*

1 *Con-*

mininum [1] consularem cœnarent: Atque ibi de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret, eum in Prusiæ regno esse. Id postero die Flaminius senatui detulit. Patres conscripti, qui Hannibale vivo nunquam se sine insidiis futuros existimabant, legatos in Bithyniam miserunt, [2] in his Flaminium, qui à rege peterent ne inimicissimum suum secum haberet, sibique dederet. [3] His Prusias negare ausus non est. Illud recusavit, ne id à se fieri postularent, [4] quod adversus jus hospitii esset: ipsi si possent, comprehenderent: locum ubi esset, facile inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat, in castello quod ei ab rege datum erat muneri, idque sic ædificarat, [5] ut in omnibus partibus ædificii exitus haberet; semper verens ne

1 *Consularem.*] Vulgati, *Consulem.* Sed editio Parisina, *Consularem.* Cui adsentior. *Keuchen.* Consul fuit bello Philippico, quod fuit bello Antiocho superius. *Lambin.*

2 *In his Flaminium.*] *Luciumne*, an *Titum?* Titum opinor, idque auctorem Livium secutus. Sic enim ille libro 39. Annal. *Ad Prusiam regem legatus T. Quintius Flamininus venit, quem suspectum Romanis, & receptus post fugam Antiochi Hannibal, & bellum adversus Eumenem motum faciebat.* Idem.

3 *His Prusias negare ausus non est.*] Ne ob persugam defensum in discrimen armorum Romanorum veniret. Varro περὶ ἐξαγωγῆς apud Nonium: *Quærit ibidem ab Annibale, cur biberit medicamentum; Quia Romanis*, inquit, *Prusiades me tradere volebat.* Gebh. Bernecc.

4 *Quod adversus jus hospitii esset.*] Hoc erat ἀφοσιώσεως χάριν, id est, dicis causa, jus hospitii servare. Nam si Prusias revera nihil adversus jus hospitii facere vellet, Hannibalem omnibus modis tueri & defendere debebat. Nisi forte quis dicat, Prusiam eo nihil contra jus hospitii commisisse, quod Hannibalem, quantum in ipso fuerit, defenderit: Romanorum autem eum exposcentium opibus obsistere non potuisse. Sed non congruunt inter se Probus & Livius. Sic enim Livius eodem loco: *Ibi seu quia à Flaminino inter cætera objectum Prusiæ erat, hominem omnium, qui viverent, infestissimum P. Romano, apud eum esse: qui patriæ suæ primum, deinde fractis ejus opibus, Antiocho regi auctor belli adversus P. Romanum fuisset: seu, quia ipse Prusias, ut gratificaretur præsenti Flaminino, Romanisque, per se necandi, domum Hannibalis custodiendam missi sunt. Semper talem exitum vitæ suæ Hannibal prospexerat animo, & Romanorum inexplebile odium in se cernens, & fidei regum nihil sane confisus: Prusiæ vero levitatem etiam expertus erat: Flaminini quoque adventum, velut fatalem sibi, horruerat.* Lambin.

5 *Ut in omnibus partibus.*] Livius: *Ad omnia undique infesta ut iter semper aliquod præparatum fugæ haberet, septem exitus è domo fecerat; & in iis quosdam occultos, ne custodia sæpirentur. Sed grave imperium regum, nihil exploratum, quod vestigari volunt, efficit. Totius circuitum domus ita custodiis complexi sunt, ut nemo inde elabi posset.* Idem. Tradit Plutarchus, seu quisquis auctor vitæ Hannibalis; locum, in quo diversabatur Hannibal, in vico Bithyniæ Lybissam fuisse, *Magius.*

1 *Quam*

ne usu veniret, quod accidit. Huc quum legati Romanorum venissent, ac multitudine domum ejus circumdedissent; puer ab janua prospiciens, Hannibali dixit plures præter consuetudinem armatos apparere. Qui imperavit ei, ut omnes fores ædificii circumiret, ac propere sibi renunciaret, num eodem modo undique obsideretur. Puer quum celeriter, quid esset renunciasset, omnesque exitus occupatos ostendisset, sensit id non fortuito factum, sed se peti, neque sibi diutius vitam esse retinendam; 1 quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor pristinarum virtutum, 2 venenum, quod semper secum habere consueverat, sumpsit. Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus 13
laboribus, 3 anno acquievit septuagesimo. * Quibus consulibus

1 *Quam ne alieno arbitrio dimitteret.*] Admodum congrue P. Syrus:

Bis emori est alterius arbitrio mori.

Et in contrarium idem:

Miserrima vita est arbitrio alterius vivere.

Gebhard.

2 *Venenum, quod semper secum habere consueverat.*] Sub annuli gemma. *Scriptor* de Vir. Illustr. *Plutarch. Eutrop.* IV. *Orosius* IV. 20. Valerius lib. 9. cap. 2. Varro in Fragmentis. Quo loco ait lapidibus obrutum fuisse à Carthaginiensibus ob rem male gestam. De morte Veteres non consentiunt. Sunt qui cruci affixum volunt. *Livius* IX. Sed ille de veneno etiam alibi non dissentit. Ergo is alius Hannibal, quod non distinxit ad Sallustium suum vir doctus. Plerique tamen in venenum conveniunt, verum diverso modo. Tradit Appianus in Syriacis, illud jussu Flaminini per Prusiam Hannibali fuisse oblatum, addito quodam oraculo: *Λίβυσσα κρύψει βῶλος Ἀννίβου δέμας.* Vnde putabat ille se in Africa moriturum. Quod de Libysso Bithyniæ fluvio accipiendum, à quo campus Libyssus. Alias opiniones de morte ejus refert Plutarchus. Nonnulli volunt, à servo interfectum. Sunt qui tauri sanguinem hausisse volunt, idque exemplo Midæ & Themistoclis. Alii alia. Plerique de annulo congruunt, qui inde apud Satyricum,†

Cannarum vindex, ac tanti sanguinis ultor.

Cæterum in arca lapidea, quæ cadaver asservabat, talis erat inscriptio:

HANNIBAL HIC SITVS EST. *Keuchen.* Discessit autem teste Livio hoc elogio: *Solvamus diuturna cura populum Romanum, quando mortem senis exspectare longum censet.* Schottus. Vide Bellonium, de Operibus antiquiss. libro 1. cap. 33. Hoc in laude positum Veteribus, & index habebatur animi vere Heroici, si ita se servituti aut contumeliæ hostium subducerent. Sic Cato imminentem Cæsarem elusit. His verbis: *Quoniam desperata sunt res generis humani, Cato deducatur in tutum.* Scipio Pompeji socer ferro se transverberavit & interrogantibus ubi Imperator esset. *Imperator*, inquit, *bene se habet.* Sic & Cleopatra admotis viperis mortem sibi conscivit.

3 *Anno acquievit septuagesimo.*] Qui Vrbis conditæ DLXXI. Olymp. CXLIX. anno III. *Livius.* Quo Consules erant Romæ, Q. Fabius Labeo, & M. Claudius Marcellus. Alii Hannibalem anno ætatis suæ LXIII. completo interiisse volunt,

sulibus interierit, 1 non convenit. Namque 2 Atticus, M. Claudio Marcello, & Q. Fabio Labeone Coss. mortuum, in annali suo scriptum reliquit: at Polybius, 3 L. Æmilio Paulo, & Cn. Bæbio Tamphilo: Sulpitius autem P. Cornelio Cethego, & M. Bæbio Tamphilo. atque hic tantus vir, tantisque bellis districtus, nonnihil temporis tribuit literis. Namque aliquot ejus libri sunt Græco sermone confecti. In his ad Rhodios 4 de Cn. Manlii Vulsonis

volunt. *Bucholcer.* XVII. post finem belli cum Scipione. *Insignis hic annus trium toto orbe maximorum Imperatorum mortibus fuit, Hannibalis, & Philepœmenis, & Scipionis Africani.* Justinus, XXXII.

Acquievit.] Κατ' εὐφημισμὸν mortuus est. Ita Græci: Herodian. de Excessu Marci. Ο' μὲν οὖν, inquit, νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐπιβιώσας μιᾶς, ἀνεπαύσατο. Val. Max. lib. IX. cap. XII. *Innixusque genibus compresso spiritu, inter ipsas custodum manus, inque conspectu summi imperii, exoptata securitate acquievit.* Ita lego. *Gebhard.*

1 *Quibus Consulibus interierit, non convenit.*] Omnis annorum supputatio, quam de morte Hannibalis infert Nepos, triennii spatio inter se discordat. Res clara, quemadmodum ex consulatibus subsequis videre est. M. Claudius Marcellus & Q. Fabius Labeo Consules fuerunt anno ab V. C. IↃ LXX. Sequenti anno Consulatum ingressi L. Æmilius Paulus & Cn. Bæbius Tamphilus. Inde Cn. Cornelius Cethegus, & M. Bæbius Tamphilus, vel, ut alii, Pamphilus.

2 *Atticus.*] Qui annorum septingentorum memoriam uno libro colligavit, ut scribit Cicero de Orat. Sed videtur heic legendum *Attius.* Scripsit enim Attius annalium libros aliquot. Festus in voce *Metelli*: *Metelli dicuntur in re militari, quasi mercenarii. Atticus Annalium vicesimo septimo. Calones, famulique, calculaque.* Commemorat & Tullius libro I. de Legibus: *Nam quid Attium commemorem? cujus loquacitas habet aliquid argutiarum, nec id tamen ex illa erudita Græcorum copia.* Vide eundem pro Archia poëta & Solinum cap. 2. *Lambin. Savaro.* Plura Vossius libro I. cap. II. de Hist. Latinis.

3 *L. Æmilio Paulo, & Cn. Bæbio Tamphilo.*] Ita legendum. Non, ut vulgo, *Pamphilo.* Lamb. Sic etiam in sequenti. Quod genuinum ejus cognomen, ut ad Livium probat ex lapidibus Capitolinis *Sigonius.* Schott. Mag. Sic in Attico, domus *Tamphiliana*, pro *Pamphiliana.*

4 *De Cn. Manlii Vulsonis in Asia rebus gestis.*] Sic legendum, ut indicant Fasti. Habuit autem hic collegam M. Fulvium Nobiliorem. Commemorat eum Livius XXXVIII. Annalium. *Lamb. Mag.* Asia illi sortitione evenerat, ut collegæ M. Fulvio Nobiliori Ætolia cesserat anno Urbis conditæ IↃ LXIV. Hic Cn. Manlius cum Ephesum venisset, Gallis Asiaticis bellum, quod eos Antiochum auxiliis juvisse diceret, movit, atque ad singula eorum oppida, Attalo rege ducente, arma circumtulit. M. Fulvius vero Ambraciam expugnavit, pacem eis dedit, & Cephalleniæ insulæ. Triumphavit uterque, sed S. P. Q. R. ingratiis, triumpharunt tamen Fulvius quidem de Ætolis, Vulso vero de Gallis, qui Asiam incolebant, Asia devicta, luxuriam Asiaticam in triumphum duxit. Plura Livius, Plinius (qui lib. XXXIV. annum Urb. conditæ numerat IↃ LVIII. qui tamen in Fastis est IↃ LXVI.) Florus II. II. Rufus Festus in Breviario. *Schott.*

1 *Hujus*

sonis in Asia rebus gestis. [1] Hujus bella gesta multi memoriæ prodiderunt: sed ex his duo qui cum eo in castris fuerunt, simulque vixerunt quam diu fortuna passa est, Philinus, & [2] Sosilus Lacedæmonius. Atque hoc Sosilo Hannibal [3] literarum Græcarum usus est doctore. [4] Sed nos tempus est [5] hujus libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.

1 *Hujus bella gesta.*] Pro *bella* MSS. Boecleri *belli.* Amplissimus Buchnerus hanc vocem supervacuam existimabat, ac Nepotem scripsisse, *Hujus gesta*; quomodo supra in Dat. loquutus est, & alii passim. *Bosius.*

2 *Sosilus.*] Legendum fortasse est, *Sosibius.* Commemorat enim Sosibium quendam grammaticum Laconem Suidas, his verbis: Σωσίβιος, Λάκων γραμματικός. Sed malim legi *Sosilus.* Quamvis enim mihi hic Sosilus sit ignotus, hoc nomen tamen Græcis notissimum est, & facilior fit mutatio *Sosili* in *Sosilum*, quam in *Sosibium.* Lamb. Clarissimus & amicissimus Vossius mihi ex Diodoro Siculo indicavit, verum nomen esse SOSIUS. Et alibi laudat verba Polybii: Πρὸς μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα τῶν συγγραμμάτων, οἷα γράφει Χαιρέας Σώσιλος, οὐδὲν ἂν δέοι πλέον λέγειν. Οὐ γὰρ ἱστορίας, ἀλλὰ κουρεακῆς καὶ πανδήμου λαλιᾶς, ἔμοιγε δοκοῦσι τάξιν ἔχειν καὶ δύναμιν. Idem pro *Philanius* emendat *Philinus* auctoritate Polybii l. I. & III. nec non Diodori Siculi, apud quem libro XXIII. & in Eclogis vocatur Φιλῖνος. *Gebhard.*

3 *Literarum Græcarum usus est doctore.*] Nam Græce etiam locutum, lepide ait Lucianus τῶν νεκρικῶν Dialog. XII. *Schott.*

4 *Sed nos tempus est.*] Vulgati: *nunc tempus est.* Extrema hac vita Nobiliss. Barthius legebat, *cui utri*; vel, *qui utris*; aut, *quis utri præferendi sint.* Bosius.

5 *Hujus libri facere finem.*] Diviserat enim Probus opus suum in duos libros, sive duo volumina: etsi in præfationis calce, libro tam Græcorum Imperatorum, quam Romanorum se expositurum dixerit. Siquidem eo in loco librum, non pro operis parte, sed pro toto opere accipit. *Mag.*

M. POR-

M. PORCIVS CATO.

EX LIBRO SECVNDO CORNELII NEPOTIS.

I [1] CATO [2] ortus municipio Tuſculo, adoleſcentulus, priuſquam honoribus operam daret, [3] verſatus eſt in Sabinis; [4] quod ibi heredium à pa-

1 CATO.] M. Porcius Cato, natus M. Æmilio Lepido, M. Poblicio Malleolo Coſſ. Sic enim ipſe apud Ciceronem in libro de Senectute: *Anno poſtquam primum Conſul fuerat Q. Fabius Maximus Verrucoſus, qui Tarentum recepit, ego natus ſum.* Alii DXIX. anno natum putant L. Poſtumio Albino, Sp. Carvilio Maximo Coſſ. In iis Carol. Langius: Legitque; *Anno poſt, Conſul primum fuerat, quam ego natus ſum.* Schott. DE CATONE *Aur. Victor de viris illuſtr. cap.* 47. & paſſim *Livius*, *Valerius Max. Frontinus*, alii: è junioribus Voſſius de hiſt. Lat. 1. 5. Characterem animi habes apud Livium 39, 40. ejuſque imaginem hac forma expreſſam exhibent Imagines Vrſini num. 116.

Apud Fulvium Urſinum in Gemma

2 *Ortus municipio Tuſculo.*] Sic Plutarchus in vita; Μάρκῳ δὲ Κάτωνί φασιν ἀπὸ Τύσκλου τὸ γένος εἶναι. M. Tullius in Planciana: *Num, quando vides Tuſculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de T. Coruncanio municipe ſuo, num de tot Fabiis gloriari?* Lamb. Auctor de Vir. Illuſtr. *M. Porcius Cato, genere Tuſculanus.* Val. Maximus III. 4. *M. Porcius Cato, qui nomen ſuum Tuſculi ignobile, Romæ nobiliſſimum reddidit.* Vide Tacitum lib. XI. Ergo ortu Tuſculanus, civitate Romanus. Altera erat loci patria, altera juris. *Keuchen.*

3 *Verſatus eſt in Sabinis.*] Plutarch. Δίαιταν καὶ βίον ἔχειν πρὸ τῶν στρατειῶν καὶ τῆς πολιτείας, ἐν χωρίοις πατρῴοις περὶ Σαβίνους. *Lam.*

4 *Quod ibi heredium.*] Scriptus liber

[1] à patre relictum habebat. [2] Hortatu L. Valerii Flacci, quem [3] in consulatu [4] censuraque habuit collegam, (ut [5] M. Perperna Censorinus narrare solitus est) Romam demigravit, [6] in foro esse cœpit. [7] Primum stipendium meruit annorum decem septemque, [8] Q. Fabio Maximo, M. Clau-

ber *prædium*. Mag. Festus: *Heres apud antiquos pro domino ponebatur, inde heredium, prædium parvulum.* Varro de re rustrica l. I. *Bina jugera, quod à Romulo primum divisa dicebantur viritim, & quod heredem sequebantur, heredium appellarunt.* Lamb. Inde *herediolum* apud Columellam & Ausonium. Vide Beroald. in Plinium lib. XIX. Grapald. *pro horto olim usurpatum ait, ipsumque hortum pro villa.* Apulejus in Flor. *herediolum* usurpat κτημάτιον. *Boecler.*

1 *A patre relictum.*] Hoc hodie *proprium* est, quod *heredium avitum* vocabatur antiquis. Græci χωρίον πατρικὸν appellant, quod heredem sequebatur, ut docet Budæus. *Keuchen.*

2 *Hortatu L. Valerii Flacci.*] MSS. Schotti, *Inde hortatu.* Bosius. Scriptor de Vir. Illustr. *A Valerio Flacco Romam sollicitatus.* Hic enim Catonem induxit, animavitque, ut rem Romanam attingeret, motus maxime ipsius vita ac morum modestia. *Machaneus.*

3 *In Consulatu.*] Anno ab Vrbe condita IↃ IIX. belli Philippici VI. *Lamb.* Quo ad Antiochum fugiebat Annibal. Is Olymp. CXLVI. annus III. *Chronol.*

4 *Censuraque.*] Anno Vrbis IↃ LXIX. belli Antiocheni VIII. *Lambin.* Lege etiam Plutarchum, qui consulatum & censuram simul ipsis obtigisse dicit: Ἐκ τούτου δὲ λαμπρὸς ὢν ἤδη, καὶ περιφανὴς, αὐτῷ τῷ Οὐαλερίῳ περὶ τὰς μεγίστας ξυνέδραμεν ἀρχὰς, ὕπατός τε μετ᾽ ἐκείνου, καὶ πάλιν τιμητὴς γινόμενος. Vbi inter alia laudat L. Valer. Flaccum, qui erat εὐπατρίδης μὲν ἐν τοῖς μάλιστα Ῥωμαίων καὶ δυνατός. *Keuchen.*

5 *M. Perperna Censorinus.*] Homo Græcus & peregrinus. Qui consul antequam civis fuit. *Valer. Maxim.* III. 4. Quod contra leges. Peregrini enim magistratibus arcebantur. De quo vide in Fastis. Cæterum nonnulli, inter quos Schottus, *Consobrinus* malunt, quam *Censorinus.* Quibus non adsentior.

6 *In foro esse cœpit.*] Κατελθὼν οὖν, εὐθὺς τοὺς μὲν αὐτὸς ἐκτᾶτο θαυμαστὰς καὶ φίλους διὰ τῶν συνηγοριῶν, πολλήν τε τοῦ Οὐαλερίου τιμὴν καὶ δύναμιν αὐτῷ προστιθέντος χιλιαρχίας ἔτυχε πρῶτον, εἶτα ἐταμίευσεν. *Plut.*

7 *Primum stipendium meruit annorum decem septemque.*] Quæ militaris ætas erat. Adi Lipsium I. de Milit. Rom. dial. 2. *Bosius.* Plutarchus: Πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς μάχαις ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ ταῖς στρατείαις βουλόμενος εὐδοκιμεῖν, ἔτι μειράκιον ὢν, τραυμετὰ τὸ σῶμα μεστὸν ἐναντίων εἶχε· Φησὶ γὰρ αὐτὸς ἑπτακαίδεκα γεγονὼς ἔτη τὴν πρώτην στρατεύσασθαι στρατείαν, περὶ ὃν Ἀννίβας χρόνον εὐτυχῶν, ἐπέφλεγε τὴν Ἰταλίαν. Sed videtur ex Fastis natus tum fuisse Cato annos circiter XIX. Siquidem natus est anno, postquam primum Consul fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus. *Lamb.* Et sic connumerantur anni extremi. Si XVII. velis, primum stipendium meruit anno Romæ DXXXIX. qui duobus distat à Fastis. Vide ætatem ipsius per Consules digestam à consummatissimo Schotto, in notis suis ad Scriptorem *de Vir. Illustribus.*

8 *Q. Fabio Maximo.*] Verrucoso, Ovicula IV. De quo ad Hannibalem. Is fuerat jam ante bis Dictator Q. Fabio Maximo IV. & M. Claudio Marcello III. Coss. Anno ab Vrbe condita IↃ XXXIX. Sic Cato de se apud M. Tullium in Catone. *Cum eo (Q. Fabio Maximo) quartum consule adolescentulus mi-*

 les

M. Claudio Marcello Coss. 1 Tribunus militum in Sicilia fuit. 2 Inde ut rediit, 3 castra sequutus est C. Claudii Neronis: magnique opera ejus æstimata est in prælio. 4 apud Senam, 5 quo cecidit Hasdrubal frater Hannibalis. 6 Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, consuli: cum quo non

les profectus sum ad Capuam, (quo tempore agebat ætatis annum XIX.) *quintoque anno post ad Tarentum.* Quo tempore natus erat annos circiter XXIII. Fabius autem erat V. Consul. *Lamb. Schott.*

1 *Tribunus militum in Sicilia fuit.*] Anno ætatis XXIV. M. Claudio Marcello V. T. Quintio Coss. *Lambin.* Addit annum unum *Schott.* Qui Vrbis DXLV. Plutarchus χιλιαρχίαν vocat, quem Latini *Tribunum militum.* Ita Nepos in Conone *Chiliarchum* dixit. Quomodo Hieronymus pro Chiliarcho tribunum. Exod. 18. Hodie Mareschalcum vocamus, aut Præfectum militum. Duplex erat illa dignitas apud Romanos: Laticlavia & Angusticlavia. Illi ex Senatu, isti ex Equite nati. Lege Alexandrum ab Alexandro. Budæum ad jur. Orig. Lipsium. *Keuchen.*

2 *Inde ut rediit.*] Anno sequente, C. Claudio Nerone, M. Livio Salinatore Coss. *Lambin.*

3 *Castra secutus est C. Claudii Neronis.*] Qui magnis cladibus Hasdrubalem cum recenti exercitu Alpeis transgressum fatigavit, ac tandem ad Vmbriæ flumen Metaurum cum quinquaginta sex millibus hominum occidit. Adi Livium XXVII. Alludit Horatius IV. Carm. 4. Oda:

Quid debeas, ô Roma, Neronibus
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal
Devictus, & pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris.

Mst. *P. Claudii.* Boecl.

4 *Apud Senam.*] Quam *Senegalliam* vocat Strabo, *Senogalliam* Plinius & Diaconus, *Senam Gallicam* Ptolemæus & Silius. Polybius & Stephanus quoque *Senam* vocant, quæ Appiano Σήνας. Vrbs illa non longe à Metauro flumine in Vmbria, à Gallis Senonibus condita fertur. Alii à Brenno structam tradunt. Nugæ. Silius Italicus:

—— *Senonum de nomine Sena.*

Keuchen. Inde Cicero in Bruto, hoc prælium Senense vocat à Sena. Sic enim ille: *Ludis juventutis, quos Salinator Senensi prælio voverat. Ostendunt etiam hodie Vmbri, quo loco pugna illa fuerit pugnata.* Lambin.

5 *Quo cecidit Hasdrubal.*] Cujus capite, quod cum cura servatum fuerat, ante stationes Hannibalis projecto, ille tanto simul publico, familiarique ictus luctu, dixisse fertur; *Agnosco te, fortuna Carthaginis.* Auctor Livius XXVII. *Lambin.* Vide etiam Florum II. 6. Sic Machabæus suspenso capite Nicanoris. II. *Machab.* XV. 35. Hebræi caput Holofernis de superioribus ostentantes. *Sulpic.* II.

6 *Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, consuli.*] Anno tertio à Neronis & Salinatoris consulatu. Nam anno proximo consules fuerant Q. Cæcilius Metellus & L. Veturius Philo. Quibus magistratu defunctis, P. Cornelius Scipio Africanus, & P. Licinius Crassus Dives, Consules creati sunt. Ita XXVII. aut certe XXVIII. annos natus erat Cato, cum quæstor factus est. Testatur & Livius, Catonem Scipioni quæstorem fuisse, his verbis; XXIX. Annal. *Cum XX. rostratis navibus se, ac L. Scipionem ab dextro cornu: ab lævo totidem rostratis C. Lælium præfectum classis cum M. Porcio Catone (quæstor tum is erat) onerariis futurum præsidio.* Atqui Cicero in Bruto scribit, M. Catonem quæstorem fuisse Cethego & Tuditano Coss. At M. Cornelius Cethegus, & P. Sempronius Tuditanus anno uno post Africanum & Crassum Consules facti sunt. Responderi posse puto, Catonem factum

non [1] pro sortis necessitudine vixit. [2] Namque ab eo perpetua dissensit vita. [3] Ædilis pl. factus est cum C. Helvio. [4] Prætor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæstor supe-

ctum esse iterum quæstorem Romæ, Cethego & Tuditano Coss. posteaquam quæstor Scipioni Africano obtigisset. *Lambin.*

1 *Pro sortis necessitudine vixit.*] Nam Quæstor more majorum Prætori aut Consuli est liberûm loco. *Cicero* Divin. in Verr. lib. I. accus. & pro Plancio. *Sortis necessitudinem* eundem morem vocat I. in Verr. c. 14. *Bosius.*

2 *Namque ab eo perpetua dissensit vita.*] Propterea opinor, quod ad amicitiam Q. Fabii Maximi se jam adolescens applicarat. Q. Fabio autem cum Scipione Africano non satis conveniebat. Licet & ex Plutarcho intelligere, P. Scipionem & M. Catonem gessisse inter se inimicitias. Sic enim ille: ἔτι δ' αὐτοῦ διατρίβοντος ἐν Ἰβηρίᾳ, Σκιπίων ὁ μέγας ἐχθρὸς ὤν, καὶ βουλόμενος ἐνστῆναι κατορθοῦντι, καὶ τὰς Ἰβηρικὰς πράξεις ὑπολαβεῖν, διεπράξατο τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀποδειχθῆναι διάδοχος. σπεύσας δ' ὡς ἐνῆν τάχιστα, κατέπαυσε τὴν ἀρχὴν τοῦ Κάτωνος. ὁ δὲ λαβὼν σπείρας ὁπλιτῶν πέντε, καὶ πεντακοσίους ἱππεῖς προπομποὺς, κατεστρέψατο μὲν τὸ Λακετανῶν ἔθνος, ἑξακοσίους δὲ τῶν ηὐτομοληκότων κομισάμενος, ἀπέκτεινεν. ἐφ' οἷς σχετλιάζοντα τὸν Σκιπίωνα κατειρωνευόμενος, οὕτως ἔφη τὴν Ῥώμην ἔσεσθαι μεγίστην, τῶν μὲν ἐνδόξων καὶ μεγάλων τὰ τῆς ἀρετῆς πρωτεῖα μὴ μεθιέντων τοῖς ἀσημοτέροις, τῶν δ', ὥσπερ ἐστὶ, δημοτικῶν ἁμιλλωμένων ἀρετῇ πρὸς τοὺς τῷ γένει, καὶ τῇ δόξῃ προήκοντας. Quin etiam mortuum Scipionem insectatus est M. Cato. Livius XXXVIII. *Morte Africani crevere inimicorum animi: quorum princeps fuit M. Porcius Cato, qui vivo quoque eo, allatrare ejus magnitudinem solitus erat.* Lambin.

3 *Ædilis plebis factus est cum C. Helvio.*] Quadriennio post quæsturam. Is est annus Romæ DLI. Quo agebat ætatis XXXI. *Schott.* aut XXXII. *Lamb.* T. Livius XXXII. *Inde prætorum comitia habita. Creati L. Cornelius Merula, M. Claudius Marcellus, M. Porcius Cato, C. Helvius, qui ædiles plebis fuerant.* Cæterum male in Nepotis fragmento C. Helvius appellatur, qui C. Ælius. Idem Livius eum alibi Ælium vocat. *Schott. Mag.* Ædiles plebis Theophilus ἀστυνομικοὺς vocat, qui numero ab initio fuerunt duo. Lege Pompon. lib. II. ff. de Orig. jur. & Fenestellam de Magistrat. Roman. XIII. Postmodum illud munus ampliatum fuit, & sex creati sunt ex instituto Julii Cæsaris. Duo patricii, qui Cereales, & quatuor ex plebe. Dion XLIII. καὶ ἓν μὲν τὸ πρῶτον ἔτος πρότερον. καὶ ἀγορανόμοι τότε πρῶτον, δύο μὲν καὶ ἐξ εὐπατριδῶν, τέσσαρες δὲ ἐκ τοῦ πλήθους, ὧν οἱ δύο τοῦ ἀπὸ γὰρ δήμητρος ἐπίκλησιν φέρουσιν. *Keuchen.*

4 *Prætor provinciam obtinuit Sardiniam.*] Anno Vrbis IↃ LV. *Schott.* Livius eodem libro: *Prætor L. Cornelius Merula urbanam, M. Claudius Siciliam, M. Porcius Cato Sardiniam, C. Helvius Galliam est sortitus.* Plutarchus: Ἐπαρχίαν δὲ λαβὼν Σάρδονα τῶν πρὸ αὐτοῦ στρατηγῶν εἰωθότων χρῆσθαι σκηνώμασι δημοσίοις, καὶ κλίναις, καὶ ἱματίοις, πολλῇ γε καὶ θεραπείᾳ, καὶ φίλων πλήθει, καὶ ταῖς περὶ δεῖπνα δαπάναις, καὶ παρασκευαῖς βαρυνόντων, ἐκεῖνος ἄπιστον ἐποίησε τὴν διαφορὰν τῆς εὐτελείας. *Lambin.* Vide Ciceronem in Catone; Scriptorem de Vir. Illustr. 47. Nomen Sardiniæ à Sardus deductum, quod mere Phœnicium est סרדין, quæ vox etiam in Sardanapalo occurrit. Hic Sardus Herculis Africani filius fuisse perhibetur, teste in Phocicis Pausania; qui coloniam Phœnicum & Afrorum in Sardiniam duxit. Alii *Sardis* scribunt. Isidor. XIV. Orig. *Sardis Hercule procreatus cum magna multitudine è Lybia*

pro-

ſuperiore tempore ex Africa decedens, [1] Q. Ennium poëtam deduxerat: quod non minoris æſtimamus, quam quemlibet
2 ampliſſimum Sardinienſem triumphum. [2] Conſulatum geſſit cum L. Valerio Flacco; [3] ſorte provinciam nactus Hiſpaniam citeriorem: [4] exque ea triumphum deportavit.

profectus Sardiniam occupavit, & ex ſuo vocabulo inſulæ nomen dedit. A Græcis communiter Σαρδὼ vocatur. *Keuchen.*

1 *Q. Ennium poëtam deduxerat.*] Scriptor de Viris Illuſtribus: *In pratura Sardiniam ſubegit, ubi ab Ennio Græcis literis inſtitutus.* Atqui M. Cato in quadam Oratione objicit, ut probrum M. Nobiliori, quod is in provinciam poëtas duxiſſet. Duxerat autem Conſul ille in Ætoliam, ut ſcimus, Ennium: inquit M. Tullius lib. I. Tuſc. Idem Cicero pro Archia: *Iam vero ille, qui cum Ætolis Ennio comite bellavit, Fulvius, non dubitavit Martis manubias Muſis conſecrare.* Idem in Bruto. *Lambin.*

2 *Conſulatum geſſit cum L. Valerio Flacco.*] Anno ab V. C. IↃLVIII. T. Liv. lib. XXXIII. Annal. *Comitia inde habita à M. Marcello conſule. Creati conſules L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato.* Lamb.

3 *Sorte provinciam nactus Hiſpaniam citeriorem.*] Livius: *Cato Hiſpaniam, Valerius Italiam eſt ſortitus.* Plutarchus: Ὕπατος δὲ μετὰ Φλάκκου Οὐαλερίου τοῦ φίλου καὶ συνήθους ἀποδειχθεὶς, ἔλαχε τὴν ἐπαρχίαν, ἣν ἐντὸς Ἱσπανίαν καλοῦσιν. Idem Livius: *L. Valerius Flaccus & M. Porcius Cato quo die magiſtratum inierunt, de provinciis cum ad Senatum retuliſſent; Patres cenſuerunt, cum in Hiſpania tantum gliſceret bellum, ut jam conſulari & duce, & exercitu opus eſſet: placere conſules Hiſpaniam citeriorem & Italiam provincias aut comparare inter ſe, aut ſortiri.* Vnde liquet, creatis Conſulibus provincias fuiſſe nominatas, ut eas vel ipſi inter ſe compararent, vel ſortirentur; quos ire ad bellum, quos præeſſe exercitibus oporteret: Vel ſi in deligendis provinciis non obveniret, extra ſortem Senatus decerneret. Quod lege Curiata cavebatur, ut Senatus contra legem illam ſine ſorte provincias deſignaret: aut ſi Senatus averſaretur, per populum agi poterat, ut extra ordinem Conſuli provincia daretur: tametſi utrumque Conſulem in eandem provinciam quandoque profectum legamus. Optionem tamen deligendæ provinciæ extra ordinem collegæ dari, aut ſuam ſortem permutare cum collega abſque decreto Senatus, antiquo more non licebat. Ergo Cato & Valerius Senatus decreto utramque provinciam ſortiebantur. Catoni Hiſpania obvenit, in quam duas legiones, & quinque millia ſociûm Latini nominis, & quingentos equites ſecum portabat, additis viginti navibus longis. Legendus Livius XXXIII. Cæterum illa erat provincia generalis, quæ in plureis minores ſubdividebatur. Harum aliæ erant Conſulares, ut Bætica, & Luſitania; cæteræ præſidiales. Citerior & ulterior Hiſpania communi nomine omnem, qua patet, Hiſpaniam complectebantur. Citerior Italiæ vicinior, inter Iberum fluvium longiſſimo tractu & Pyrenæos montes patebat. Poſtea vero, ubi in Bæticam, Luſitaniam, & Tarraconenſem Hiſpania diſtingui cœpit, Citerioris fines longe ultra Iberum, ad quem Cato incolas domuit, exporrecti ſunt. *Keuchen.*

4 *Exque ea triumphum deportavit.*] De quo vide *Appianum* in Ibericis, & *Plutarchum* in vita. Quippe P. Manlii Prætoriis auxilio, inſigni plane ac memorabili ſtrategemate, quadringentis ſimul civitatibus, quarum primæ Emporiæ, per miſſos ad ſingulas nuncios, ut omnes ſtato die muros ſuos demolirentur, injunxit. Vnde cum ſibi tantum id præcipi ſingulæ crederent, ne, ſi in mora eſſent, non à Romanis tantum,

tavit. Ibi quum diutius moraretur, P. Scipio Africanus [1] consul iterum, cujus [2] in priore consulatu quæstor fuerat, voluit eum de provincia depellere, [3] & ipse ei succedere. [4] Neque hoc per senatum efficere potuit, quum quidem Scipio in civitate [5] principatum obtineret: [6] quod tum non potentia, sed jure respublica administrabatur. Qua ex re iratus, [7] senatu peracto, privatus in urbe mansit. At [8] Cato censor cum eodem Flacco factus, [9] severe præfuit ei potestati.

tum, sed etiam à vicinis ac sociis ad id cogerentur; maluerunt PARERE. Exstat hujus triumphi præclarum aliquod monumentum; in quo hanc fuisse inscriptionem, testatur Augustin. Nerucius:

PALLADI VICTRICI SACRVM. HIC HOSTIVM RELIQVIAS PROFLIGAVIT CATO; VBI SACELLVM MIRO ARTIFICIO CONDITVM, ET ÆREAM PALLADIS EFFIGIEM RELIQVIT.
PAREANT ERGO ET NOSCANT OMNES, SENATVS ET POPVLI ROMANI IMPERIVM DEORVM NVMINE ET MILITVM FORTITVDINE ET TVERI ET REGI. *Keuchen.*

1 *Consul iterum.*] Ann. IↃ IX. Vrbis.

2 *In priore Consulatu.*] IↃ XLIX.

3 *Et ipse ei succedere.*] Et successit. Διεπράξατο τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀποδειχθῆναι διάδοχος, *Plut.* Vide sequentia. Addita est in provinciam Scipioni Hispania ulterior. *Livius* XXXIV. Ann.

4 *Neque hoc per senatum efficere potuit.*] Contra Plutarchus, ut supra monuimus. Sed hoc non potuit efficere, ut Senatus, quæ essent acta à Catone, improbaret. Sic enim Plutarchus eodem loco: *Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συγκλήτου ψηφισαμένης μηδὲν ἀλλάττειν, μηδὲ κινεῖν τῶν διωκημένων ὑπὸ τοῦ Κάτωνος, ἡ μὲν ἀρχὴ τῷ Σκιπίωνι τῆς αὐτοῦ μᾶλλον, ἢ τῆς Κάτωνος ἀφελοῦσα δόξης, ἐν ἀπραξίᾳ καὶ σχολῇ μάτην διῆλθεν. Lambin.* Quomodo vero post triumphum in Republica se gesserit Cato, explicat ibidem aliorum Principum exemplis.

5 *Principatum obtineret.*] Vt qui potentiæ Romanorum provinciam aperuerat. *Vellejus* II.

6 *Quod tum non potentia, sed jure respublica administrabatur.*] Proinde, quasi dicat, ut hodie. Mores enim suorum temporum notat, obscureque potentiam Cæsaris, aut Pompeji, aut utriusque carpit, ac vellicat. Qui locus etiam argumento est, hunc scriptorem multis seculis superiorem Theodosio fuisse. *Lambin. Bosius.*

7 *Senatu peracto.*] Pighius vult rescribi *consulatu peracto*; quia nullam post secundum consulatum Scipio prorogationem imperii habuit. *Gebhard.*

8 *Cato censor cum eodem Flacco factus.*] DIXIX. Vrbis. Qui ætatis XLIX. *Schott.* Τῆς ὑπατείας κατόπιν ἔτεσι δέκα τιμητείαν ὁ Κάτων παρήγγειλε. *Plutarchus.* Livius XXXIX. *Censuram summa contentione petebant L. Valerius Flaccus, P. & L. Scipiones, Cn. Manlius Vulso, L. Furius Purpureo, patricii: plebeii autem, M. Porcius Cato, M. Fulvius Nobilior, T. & M. Sempronii, Longus & Tuditanus. Sed omneis patricios plebeiosque nobilissimarum familiarum M. Porcius longe anteibat.* Lambin.

9 *Severe præfuit ei potestati.*] Vnde *Censorius* est appellatus. *Cicero* in Caton. & Brut. *Plutarch. Liv. Val. Max.* Apud Juvenalem,

Tertius è cœlo cecidit Cato. ——

Qui Horatio, *intonsus*; & Lucano,

—— *rigidi servator honesti.*

stati. [1] Nam & in complures nobiles [2] animadvertit, & multas res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprimeretur, quæ jam tum incipiebat pullulare. [3] Circiter annos octuaginta, usque ad extremam ætatem, ab adolescentia, rei publicæ causa [4] suscipere inimicitias non destitit. [5] A multis tentatus, non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed quoad vixit, virtutum laude crevit.
3 [6] In omnibus rebus singulari fuit prudentia & industria. Nam

1 *Nam in complures nobiles.*] Ἐξέβαλε δὲ τῆς βουλῆς ἄλλους τε συχνοὺς, καὶ Λύκιον Κοίντιον ὕπατον μὲν ἑπτὰ πρότερον ἐνιαυτοῖς γεγενημένον. *Plutarchus.* Livius XXXIX. *Censores M. Porcius, & L. Valerius, metu mista exspectatione Senatum legerunt; septem moverunt senatu, ex quibus unum insignem nobilitate & honoribus, L. Quintium Flamininum, consularem.* Scriptor de Vir. Illustr. XLVII. adjungit causam de animadvertendo Flaminino; *quod ille in Gallia ad cujusdam scorti spectaculum, edunctum quendam è carcere in convivio jugulari jussisset.* Lege eandem in Plutarcho. Quomodo plurimi narrant. Et ita Cicero, Catonem ipsum in Dialogo *de Senectute* hæc loquentem & narrantem fecit. Sed Livius eum, qui occisus fuit, transfugam Gallum fuisse dicit. Et Lucium non per lictorem, sed ipsum sua manu hominem interfecisse. Καὶ ταῦτ' ἐν τῷ λόγῳ γεγράφθαι Κάτωνος; ut continuo subjungit Plutarchus. Hæc de Flaminino. De Vir. Illustribus: *Accusator assiduus malorum, Galbam octogenarius accusavit, qui Prætor Lusitanos deripuit.* Vide *Liv. Plut.*

2 *Animadvertit.*] Ex quo animadversio censoria. Cicero pro Cluentio: *Majores nostri nunquam judicium nominaverunt, neque proinde ut rem judicatam, observaverunt, animadversionem, auctoritatemque censoriam.* Lambin.

3 *Circiter annos octuaginta, usque ad extremam ætatem ab adolescentia.*] Lambinus explicat, *per annos octoginta.* Pighius supplet: *vixit circiter annos octoginta & usque ad extremam ætatem.* Bos. Vixit enim Cato nonaginta annos, & eo amplius. Quia annum agens nonagesimum Serv. Galbam accusavit, ut testatur Plutarchus. Sic enim ille: Τεσσάρων δ' ἄλλων ἐνιαυτῶν διελθόντων, Σερβίλιον Γάλβαν κατηγόρησεν ἐννενήκοντα γεγονὼς ἔτη. Κινδυνεύει γὰρ, ὡς ὁ Νέστωρ, εἰς τριγονίαν τῷ βίῳ, καὶ ταῖς πράξεσι κατελθεῖν. *Lambin.*

4 *Suscipere inimicitias.*] Cicero Divinatione in Q. Cæcilium, seu C. Verrem: *Marcum Catonem illum sapientem, clarissimum virum & prudentissimum, cum multi graves inimicitias gessisse accepimus, propter Hispanorum, apud quos consul fuerat, inimicitias.* Idem lib. V. Accus. Et pro Muræna, pro Sylla. *Lambinus.*

5 *A multis tentatus.*] Plutarchus tradit, eum fere quinquagies accusatum fuisse. Sic ille: Λέγεται γὰρ ὀλίγου ἀπολιπούσας τῶν πεντήκοντα φυγεῖν δίκας, μίαν δὲ τελευταίαν ἓξ ἔτη καὶ ὀγδοήκοντα γεγονὼς, ἐν ᾗ καὶ τὸ μνημονευόμενον εἶπεν, ΩΣ ΧΑΛΕΠΟΝ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΛΛΟΙΣ ΒΕΒΙΩΚΟΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ, ΕΝ ΑΛΛΟΙΣ ΑΠΟΛΟΓΕΙΣΘΑΙ. *Lambinus.* Auctor de Viris Illustribus: *Ipse quadragies quater accusatus, gloriose absolutus.* Causa erat, quod odiosum Censuræ magistratum gesserit. *Ponchor.* Aliam probabiliorem intulit ante Nepos. *Magius.*

6 *In omnibus rebus singulari fuit prudentia & industria.*] In commune bonus. *Lucanus* II.

1 *Agri-*

Nam & 1 agricola solers, & 2 reipublicæ peritus, & 3 juris consultus, & 4 magnus imperator, & 5 probabilis orator, 6 & cupidissimus literarum fuit. Quarum studium etsi 7 senior arripuerat, tamen tantum in eis progressum fecit, ut non

1 *Agricola solers.*] Γεωργὸς δεινός. Declarant ejus libri *de re rustica*. Lamb. Quos ex Græcis fontibus hausit. *Schott.* In quibus, teste Plutarcho, adeo laudis avidus visus est, ut in singulis rebus, proprius, elegans & copiosus esse voluerit. *Mag.* Livius: *Vrbanas, rusticasque res pariter callebat.* Vide Plin. lib. 7. & Ciceron. in Catone.

2 *Reipublicæ peritus.*] Πολιτικός. Declarant ejus in republ. administranda consilia, dicta & facta. *Lambin.*

3 *Jurisconsultus.*] Val. Max. VIII. 7. *Cumque eloquentia magnam jam gloriam partam haberet; id egit, ut juris civilis quoque esset peritissimus.* Et Cicero fatetur, omnium jurisperitissimum suæ ætatis fuisse. Pomponius quoque Jurisconsultis accenset, cujus & libros extare scribit. *Kenchenius.* Hi sunt Commentarii Juris Civilis. *Lambin.*

4 *Magnus Imperator.*] Argumento ei rei sunt res ab eo in imperio gestæ, & triumphus ex Hispania deportatus. Citetur tamen testis Cicero; cujus hæc verba sunt sub persona Pomponii Attici in Bruto: *Ego enim Catonem tuum, ut civem, ut senatorem, ut imperatorem, ut virum denique cum prudentia & diligentia; tum omni virtute excellentem probo.* Lamb. Quod etiam declarant libri ejus de disciplina militari. Veget. l. 1. 8. De quibus apud Festum, Nonium, & antiquos Grammaticos. Ex illis fragmentum citat ad II. Georgicorum Servius. Idem Orationem conscripsit, de præda militibus dividenda. Nonius in Fite, Agellius II. 18. Vbi posterior verba Catonis, quod impense sibi placuissent, exscripsit. Exstat alius mentio apud Priscianum lib. extremo. *Kenchenius.*

5 *Probabilis Orator.*] In Ms. nostro Codice conscriptum lego: *& probatissimus Orator.* Bosius. Itaque comparat eum cum Lysia M. Tullius in Bruto, quanquam dissentiente Attico. Nec Plutarchus iis assentitur, qui Catonis orationes Lysiæ Orationibus similes esse dicunt. Sic enim ille: Ὅθεν οὐκ οἶδα τί πεπόνθασιν οἱ τῷ Λυσίου λόγῳ μάλιστα φάμενοι προσεοικέναι τὸν Κάτωνος. οὐ μὴν ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἷς μᾶλλον ἰδέας λόγων Ῥωμαϊκῶν αἰσθάνεσθαι προσήκει, διακρινοῦσιν. *Lamb.* Cato tres summas in homine res præstitisse, existimatus est, optimus Orator, optimus Imperator, optimus Senator. *Plinius* VII. Cujus locum explicat Claudius Salmasius ad Solinum. Lege etiam Vossium de Historicis Latinis.

6 *Et cupidissimus literarum.*] M. Tullius libro III. de finibus; *Quo cum venissem, M. Catonem, quem ibi esse nescieram, vidi in bibliotheca sedentem, multis circumfusum Stoicorum libris. Erat enim, ut scis, in eo inexhausta aviditas legendi, nec satiari poterat: quippe qui ne reprehensionem quidem vulgi inanem reformidans, in ipsa curia soleret legere sæpe, dum Senatus cogeretur, nihil operæ reipublicæ detrahens. Quo magis tum in summo otio, maximaque copia, quasi helluo librorum, sic hoc verbo in tam præclara re utendum est, videbatur.* Lambin.

7 *Senior arripuerat.*] Maxime Græcarum. Cicero in Catone: *Qui si eruditius videbitur disputare, quam consuevit ipse in suis libris: attribuito Græcis literis, quarum constat eum perstudiosum fuisse in senectute.* Val. Maximus VIII. 7. *Idem Græcis literis erudiri concupivit: quam sero, inde æstimemus, quod etiam Latinas pene jam senex didicit.* Plutarchus in vita: Ἄλλως δὲ παιδείας ἑλληνικῆς ὀψιμαθὴς γενέσθαι λέγεται, καὶ πόῤῥω παντάπασιν ἡλικίας ἐληλακὼς, ἑλληνικὰ βιβλία λαβὼν ἐς χεῖρας, βραχέα μὲν ἀπὸ Θουκυδίδου,

non facile reperire possis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. [1] Ab adolescentia confecit orationes: senex historias scribere instituit, quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas regum populi Romani. Secundus & tertius, unde quæque civitas orta sit Italica: ob quam rem omnes, [2] Origines videtur appellasse. In quarto autem, [3] bellum Punicum primum: in quinto, [4] secundum. Atque hæc omnia capitulatim sunt dicta. Reliqua bella pari modo persequutus est, [1] usque

διδε, πλείονα δ' ἀπὸ Δημοσθένους εἰς τὸ ῥητορικὸν ὠφεληθῆναι· τὰ μὲν τοι συγγράμματα καὶ δόγμασιν ἑλληνικοῖς, καὶ ἱστορίαις ἐπιεικῶς διαπεποίκιλται καὶ μεθηρμηνευομένα πολλὰ κατὰ λέξιν ἐν τοῖς ἀποφθέγμασι, καὶ ταῖς γνωμολογίαις τέτακται.

1 *Ab adolescentia confecit Orationes.*] Centum quinquaginta. *Cicero.* Quarum vix ad nos inscriptiones, nominaque pervenerunt. Citantur à Cicerone & Gellio, & veteribus Grammaticis: De ædilibus vitio creatis: De præda militum dividenda: Pro lege Voconia: In M. Cæcilium: Pro L. Cæsetio: De moribus C. Neronis: In Furium: In Pansam: De tribunis militum: In Q. Minucium Thermum de suis virtutibus: In Veturium de sacrilegio commisso: Pro Veturio: De lege Lætoria: De lege Bæbia: De falsis pugnis: De re Floriana: Ne quis Consul bis fiat: Adversus M. Acilium quarta: Ad liteis Censorias: In Annium: In M. Fulvium Nobiliorem: De spoliis, ne figerentur, nisi quæ de hostibus, &c. In Oppium: De decem hominibus: Te fœneratione legis Juniæ: Pro Rhodiensibus: Pro lege Orchia: Dissuasio de rege Attalo & vectigalibus Asiæ: Ædileis plebis sacrosanctos esse: De Auguribus. De Indigetibus: De Conjuratione: De fundo oleario: De signis & tabulis apud Equites: De re Histriæ militari: De Consulatu: In Cornelium, ad populum, &c. *Lambin.*

2 *Origines videtur appellasse.*] M. Tullius in Catone: *Septimus mihi liber Originum est in manibus: omnia antiquitatis monumenta colligo: causarum illustrium, quascunque defendi, nunc cum maxime Orationes conficio: jus augurium, pontificium, civile tracto: multum etiam literis Græcis utor, Pythagoræorumque more, exercendæ memoriæ gratia, quid quoque die dixerim, audiverim, egerim, commemoro vesperi.* Reprehendit hanc inscriptionem Festus in voce Originum, his verbis: *Originum libros, quod inscripsit Cato: non satis plenum titulum propositi sui videtur amplexus: quando prægravant ea, quæ sunt rerum gestarum populi Romani.* Lambin. Meminit etiam illorum Robertus Vulturius lib. 11. de re militari, Atqui hi libri iidem sunt cum Historiarum libris: secus atque Colerus existimat. Cicero ejus Orationes atque Originum libros impense laudat. In Orationibus omnes Oratorias virtutes extollit idem Cicero, florem & lumen eloquentiæ in Originum libris laudat; etsi hæc non probet Brutus. *Vossius.*

3 *Bellum Punicum primum.*] Quod scripsit Mævius versibus Saturniis. *Festus* in Saturno. *Cicero* in Bruto. Idem in Catone: *Quam gaudebat bello suo Punico Nævius?* Lambin. Gifanius è Cod. suo legit *Pœnicum*, ut alibi. *Bosius.*

4 *Secundum.*] Quod ab Ennio item versibus scriptum est Annal. lib. XII. *Idem.*

1 *Usque*

[1] usque ad præturam Ser. Galbæ, [2] qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit quæ in Italia Hispaniisque viderentur admiranda. In quibus multa industria & diligentia comparet, multa doctrina. Hujus [3] de vita & moribus plura [4] in eo libro persequuti sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu Titi Pomponii Attici: Quare studiosos Catonis ad illud volumen [5] delegamus.

1 *Usque ad præturam Servii Galbæ.*] Sic legendum, non ut vulgo, *Sergii Galbæ.* Galbæ enim erant Sulpiciæ gentis, non Sergiæ. Itaque hujus Galbæ prænomen erat Servius, nomen Sulpicius. *Lambin.* De Galba vide, quæ ad Suetonium commentati sint Salmas. & Boxhornius in editione Schildiana.

2 *Qui diripuit Lusitanos.*] Suetonius: *Ser. Galba consularis, temporum suorum eloquentissimus, quem tradunt Hispaniam ex prætura obtinentem, XXX. Lusitanorum millibus perfidia trucidatis, Viriatini belli causam extitisse.* Eo nomine à L. Scribonio Libone & M. Porcio Catone in judicium vocatus est. Qui cum se certo damnatum iri videret; complexus duos filios prætextatos, & C. Sulpicii Galli filium, cujus tutor erat; ita miserabiliter pro se locutus est, ut rogatio antiquaretur. *Lambin. Oliver.* Exstat reprehensio Rutilii Rufi adversus Ser. Sulpicium Galbam apud Ciceronem lib. I. de Oratore; quod is L. Scribonio Libone quæstionem in eum ferente, populi misericordiam concitasset. Ubi inter alia tradit Cicero, quod apud Catonem idem scriptum vidisset. Lege eundem in Bruto. Valerium lib. IX. 6. Epitomen XLIIX.

3 *De vita & moribus.*] Quo tempore ætatis & anno, & Consulibus interierit Cato; discordant inter se Historici. Sunt qui A. IↃCV. mortuum volunt Urbis Conditæ: Octoginta quinque annos natus, L. Marcio Censorino, Manio Manlio Coss. Paterculus vero male P. Censorino, M. Manlio Coss. Cicero in Bruto: *Cato*, inquit, *annos quinque & octoginta natus excessit è vita: cum quidem eo ipso anno contra Ser. Galbam ad populum summa contentione dixisset.* Valerius vero lib. VIII. cap. I. & 7. octogesimum sextum annum agentem adversus Galbam perorasse dicit. Plinius lib. XIV. c. 4. sexcentesimo Urbis conditæ mortuum, rotundo numero dixit. Non recte, ut puto; Plutarchus ἐννενήκοντα Catonem, & Livius nonagenario majorem faciunt. *Schottus.*

4 *In eo libro.*] Cujus fragmentum elegans vide apud Gell. l. II. c. 8. *Savar.* Aperte indicat, eo nunc de Catone brevius se agere, quia separatim de eo scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. *Vossius.*

5 *Delegamus.*] Sic MSS. & vulgati omnes, recte. Seneca de Beneficiis lib. IV. cap. XI. *Debitores nobis deos delegat, ut illi pro se gratiam referant.* Lambinus *relegamus* legit, pro quo facit Plinius lib. 7. cap. I. *potiusque ad auctores relegabo.* Savaro.

TITUS POMPONIUS ATTICUS.

1[1] POMPONIUS Atticus, [2] ab origine ultima stirpis Romanæ generatus, perpetuo à majoribus acceptam [3] equestrem obtinuit dignitatem. Patre usus est diligente, indulgente, [4] &, ut tum erant tempora, diti, imprimisque studioso literarum. Hic, prout ipse amabat literas, omnibus

1 *Pomponius Atticus.*] Cui vitas excellentium Græciæ Imperatorum inscripsit: ut ex *Præfatione* patet. Gens Pomponia familias habuit, Bassorum, Secundorum, Atticorum & Labeonum, *Keuchen.* Manutius opinatur, quod inde, quia *sic Græce loquebatur, ut Athenis natus videretur*, cognomen *Attici* adeptus sit. *Ernstius.* Meminit ejusdem in Catone, *rogatu T. Pomponii Attici.* Savaro.

2 *Ab origine ultima stirpis Romanæ generatus.*] Pro prima. Quod incredibile videretur, nisi ita sæpe veteres usurpassent. Livius I. *Ibi Tarquinius ab ultima stirpe orsus.* Schott. Stirps Romana post Romulum à Numa Pompilio capit originem. Qui inter quatuor filios unum Pomponem appellavit. A quo postmodum Pomponii vocati sunt. Videtur huc respexisse Nepos, quando ab origine ultimam stirpis Romanæ genera tum Pomponium dicit. Locum restituit & explicat Casparus Barthius libro XIII. cap. 29. *Keuchen. Ab origine ultima stirpis Romanæ generatus.*] Certant in eluendo hoc loco Docti: quorum princeps Manutius corrigebat *è stirpe Romana generatus.* Lambinus vero τὸ *generatus* expungendum, reponendumque censet *generosus.* Bosius divisim legit *genere natus.* Casp. Barthius Advers. lib. 42. cap. 29. legit *ab origine ultima stirpis R. generatus*, illudque R. putat significare *Regiæ.* Verum hos omnes interpunctione deceptos esse affirmat Schottus, eaque omissa vulgatam tuetur lectionem: q. d. Nepos, Genitus seu oriundus à prima nobilitate Romana. Hæc Schottus, quibus tamen non persuasit Cl. Rutgersio, ut opinioni ejus accederet, quin mallet, *ab origine ultima stirpis Romæ generatus*, vel *Romano genere natus*, ut referat ad Numam lib. II. cap. VIII. Variar. Lect. Sallustius lib. I. Hist. *Cato Romani generis disertissimus multa paucis absolvit.* Nuperi Editores conjecturam Bosii non tam facile in codices à se propagatos admisisse debebant. *Gebh.* Miror viros oculatissimos in re tam clara adeo cæcutiisse, alio præsertim non minus docto facem præferente. Delendum scilicet τὸ *generatus*, inepti librarii commentum, ut in suis ad Ausonium notis Tollius monuit.

3 *Equestrem obtinuit dignitatem.*] *Equestrem ordinem suum* vocat libro VII. epist. I. apud Ciceronem. Hoc honore contentus, *senatorium* non affectavit. Vide infra. *Schottus.* Prior dignitas adimebatur posteriorem recusantibus. *Suetonius.*

4 *Et, ut tum erant tempora, diti.*] Formula antiquis usitata & elegans. Cicero in Bruto: *Decimus Brutus erat cum literis Latinis, tum etiam Græcis, ut temporibus illis eruditus.* Exempla passim obvia. *Schott.*

1 Ce-

bus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium
erudivit. Erat autem in puero, præter docilitatem inge-
nii, summa suavitas oris, ac vocis; ut non solum [1] cele-
riter acciperet, quæ tradebantur, sed etiam [2] excellenter
pronunciaret: qua ex re in pueritia nobilis inter æquales
ferebatur, clariusque exsplendescebat, quam generosi
condiscipuli animo æquo ferre possent. Itaque incitabat
omnes studio suo: quo in numero fuerunt [3] L. Torqua-
tus, [4] C. Marius, C. F. M. Cicero: quos consuetudine
sua sic sibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior.
Pater mature decessit. Ipse adolescentulus propter affini- 2
tatem [5] P. Sulpicii, [6] qui Tribunus pl. interfectus est, non
expers fuit illius periculi. Namque Anicia, Pomponii
consobrina, nupserat M. Servio fratri Sulpicii. Itaque,
interfecto Sulpicio, posteaquam vidit [7] Cinnano tumultu
civitatem esse perturbatam; neque sibi dari facultatem
pro dignitate vivendi, quin alterutram partem offende-
ret, dissociatis animis civium, cum alii Sullanis, alii Cin-
nanis

1 *Celeriter acciperet.*] Cum vocabulo *celeriter* rectius congruit *arriperet*: magis enim Latinum est, ut hoc loco ex Cicerone notat P. Manutius. Significat autem, *cupide amplecti*. Schottus. *Celeriter acciperet.*] Nihil mutandum. Hinc *capax ingenium*. M. Tullius Catone Majore: *Pueri res eas non tum primum accipere videntur*. Gebhard.

2 *Excellenter pronunciaret.*] Infra: *Tanta suavitas erat sermonis Latini, ut appareret in eo nativum quendam lepôrem esse, non adscitum. Idem poëmata pronunciabat & Græce & Latine, sic ut supra nihil posset.* Cui virtuti quantum tribuant Rhetores, in vulgus notum, cui & primas & secundas & tertias Demosthenes tribuebat. *Schottus.*

3 *Lucius Torquatus.*] Hic L. Manlius Torquatus appellabatur, quia Manliæ gentis Consul fuit cum L. Aurelio Cotta, biennio ante Consulatum Ciceronis, anno ab V. C. Ↄ CLXXXVII. *Ernst.*

4 *C. Marius C. filius.*] Est sane antiquis modus loquendi, qui Vrsino etiam probatur. Manutius legit, *C. Marii filius*. Ernstius. Apud Vellejum est, Cajus Marius Caji Consulis filius. Solus Appianus fratris filium vocat. *Keuchen.*

5 *P. Sulpicii.*] Clari Oratoris. *Ernst.*

6 *Qui Tribunus pl. interfectus est.*] Anno Vrb. cond. DCLXV. & Cic. XIX. L. Corn. Sylla & Q. Pomp. Rufo Coss. quum auctore Mario perniciosas leges (quas per vim latas Sulla dicebat, ut est Philipp. 8.) promulgasset, ac Pompeji Consulis filium, Sullæ generum occidisset; qui cum exercitu in urbem venit, ex eaque Sulpitii & Marii factionem expulit. Vt ex Livio lib. LXXVII. aliisque notat Fabricius. Tum Sulla P. Sulpitium oppressit, eique ferro erepta vita est. Cicero Catilin. III. & lib. III. de Orat. *Ernstius.*

7 *Cinnano tumultu.*] Anno V. C. DCLXVI.

1 *Su-*

nanis faverent partibus, idoneum tempus ratus [1] studiis obsequendi suis; [2] Athenas se contulit: [3] neque eo secius adolescentem Marium, hostem judicatum, juvit opibus suis: [4] cujus fugam pecunia sublevavit. Ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem [5] magnam partem fortunarum trajecit suarum. Hic ita vixit, ut universis Atheniensibus merito esset carissimus. Nam præter gratiam, quæ jam adolescentulo magna erat, sæpe suis opibus inopiam eorum publicam levavit. Quum enim [6] versuram facere publice necesse esset, neque ejus conditionem æquam haberent, semper se interposuit, atque ita, ut neque usuram unquam ab iis acceperit, neque [7] longius, quam dictum esset, eos debere passus sit. Quod utrumque erat iis salutare. Nam neque indulgendo inveterascere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplican-

1 *Studiis obsequendi suis.*] Id est, serviendi. Nam & Cicero *obsequi & servire valetudini* dixit. *Manutius.*

2 *Athenas se contulit.*] Vbi nobilissimum orbis terrarum Gymnasium. *Cicero.* Quo mittebantur ex omnibus orbis partibus reges, regumque filii. Vnde illa nomina plena laudis, plena gloriæ nata sunt. *Thucydidi* dictæ sunt *παίδευσις Ἑλλάδος· Diodoro κοινὸν πάντων ἀνθρώπων παιδευτήριον· Straboni σοφῶν οἰκητήριον· Aristidi σοφίας πρυτανεῖον· Euripidi* apud Athenæum, Ἑλλάδος ἑλλάς· *Pindaro ἑλλάδος ἔρεισμα· Demostheni ψυχὴ καὶ ἥλιος, καὶ ὀφθαλμὸς ἑλλάδος.* De quibus imprimis splendide *Isocrates* in Panegyrico. Vide Athenas Atticas Meursii, & Historiam Philosophicam Georgii Hornii lib. VII. *Keuch.*

3 *Neque eo secius.*] *Eo secius* familiaris auctori locutio, occurrit phrasis in Conone, Eumene, Dione, Annibale, & inferius. *Savaro.* Vide Notas Gebhardi ad Miltiadem.

4 *Cujus fugam.*] Armis Sullanis urbe ejectus, in Minturnensium paludibus latuit. *Plutarch.*

5 *Magnam partem.*] Hoc est, res mobiles trajecit mare scilicet mediterraneum. *Ernstius.*

6 *Versuram facere.*] Æs alienum alieno ære dispungere, quod faciunt, qui mutato creditore satisfaciunt ea pecunia antiquiori creditori, quam à novo mutuati sunt. Videatur Festus. Donatus exponit *versuram facere*, cum quis minore fœnore acceptam pecuniam majore occupat. Eo sensu quo Nepos. Cicero ad Atticum: *Non modo magno, sed iniquissimo fœnore versuram facere Aurelius coactus est.* Ad eundum: *Vereor ne illud, quod tecum permutavi, versura mihi solvendum sit.* Gebhard. Vocem & locum egregie explicavit Jac. Cujacius in Observat. & Simeon Bosius in v. libro ad Atticum, epist. 21. Infra: *Neque post calamitatem versuram facere potuisset.* Vide P. Diaconum. Hanc legibus Romanis magis, quam usuram vetitam, auctor Tacitus lib. v. Annal. *Schott.*

7. *Longius quam dictum esset, eos debere passus sit.*] Quia libri quidam *as* præferunt, ideo conjectabat Rutgersius *eos debere.* quod & Schottus amplexus fuerat. *Gebhardus.*

1 *Sex*

candis usuris crescere. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam universos frumento donavit; ita ut singulis [1] sex modii tritici darentur, [2] qui modus mensuræ medimnus Athenis appellatur. Hic autem sic se gerebat, 3
[3] ut communis infimis, par principibus videretur, quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, civemque facere studerent. [4] Quo beneficio ille uti noluit: quod nonnulli ita interpretantur, [5] amitti civitatem Romanam alia adscita. Quamdiu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. [6] Itaque aliquot ipsi & Piliæ locis sanctissimis posuerunt. Hunc

1 *Sex modii.*] Ioan. Savaro & Beurerus legunt *septem modii*. Sed hunc locum recte Faërnus restituit, cum antea etiam pro *modiis* legeretur *modius*. Ernstius. Μέδιμνός ἐστι ξηρῶν μοδίων ιζ. *Suidas.*

2 *Qui modus mensura medimnus Athenis appellatur.*] Vel *medimnum*. Vtrumque à Tullio fuit usurpatum. Cicero v. in Verrem: *Sed tritici septem millia medimnum ex Nymphonis arationibus edicta pœna.* Ibidem: *In jugere Leontini agri medimnum fere tritici seritur.* Capiebat autem senos modios. Ita Suidas & alii testantur. *Keuchen.* Gifanii liber tamen mox: *septem modios tritici*, nominat. Sane Alex. ab Alex. lib. II. 20. ita distinguit; ut modios quidem sex, medimnum facere; Atheniensem autem medimnum septem modiis constare dicat. *Boecler.*

3 *Vt communis infimis.*] Blandus & affabilis, comis & obvius. Dositheus Magister lib. 3. Mſ. ex Bibliotheca Cl. Puteani V. C. *Omnibus communem esse*, πᾶσι κοινὸν εἶναι. Probus hujus libri exscriptor potius, quam auctor in carmine ad librum de Theodosio imperatore loquens:

Communis cunctis hominem se regna tenere
Sed meminit: vincit hinc magis ille homines.

Sidonius in Concione l. 7. vide Notas, & supra in Miltiad. fine. *Savaro.* Cæterum colebant Athenienses summo jure commune jus humanitatis, quo civis civi à civibus esset communis, ut loquitur Cicero. Apulejus in Apologia: *Athenienses propter commune jus humanitatis, &c.* Pro *communis*, Antonius Augustinus legit *comis*.

4 *Quo beneficio ille uti noluit.*] Civem tamen Atticum Cicero vocat; respiciens, credo, ad cognomen, non ad jus civitatis; lib. I. Epist. XVI. & lib. II Epist. I. *In eis orationibus, quæ Philippica nominantur, enituerat civis ille tuus Demosthenes.* Schott.

5 *Amitti civitatem Romanam alia adscita.*] Civitatem Romanam vocat jus civium Romanorum. Inde apud Jurisconsultos, *Civitate donare*. Illa amittebatur, si Romanus civis urbis alterius jura adsciscceret. Quippe duarum civitatum jure civili nemo censebatur civis. *Keuchen.* Neque enim jure Quiritium idem duarum civitatum civis esse poterat. Cicero pro Cæcinna, & pro Corn. Balbo: *Duarum civitatum civis esse nostro jure civili nemo potest: non esse hujus civitatis civis, qui se alii civitati dicarit, potest.* Vide Anton. Goveanum, I. C. Var. Lect. Jur. Civil. cap. 6. *Schott.*

6 *Itaque aliquot ipsi & Philiæ locis sanctissimis posuerunt.*] Extant variæ doctorum de hoc loco contentiones. Cum Mſſ. habeant *Phidia*, natum est vitio-

1 Hunc enim in omni procuratione Reip. 2 actorem, auctoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potissimum urbe natus est, 3 in qua domicilium

tiosissimum illud *Piliæ*, quam tamen aliquanto post Athenis regressum Romam demum duxit. Fulvius Vrsinus eliciebat *filiæ*. Quidem *Philiæ* id est amicitiæ; quod amicitiæ cultor esset constantissimus: quam Divam doctiores in veterum monumentis ignorant. Lipsius *ipsi & Fidei* divinabat Elect. 1. cap. 14. Quod Schottus improbat, neque melius quid extundit. Etsi nunquam ego id verum judicarim; tamen ante quinquennium Anno CIↃ IↃ CXXV. in familiari colloquio Lugduni Batavorum magnopere mihi commendavit Emendationem Jani Rutgersi, viri longiore vita dignissimi: *Itaque aliquot Pnyce & Pœcile locis sanctissimis* Clariss. & Doctiss. P. Scriverius. Vulgata lectione deceptus *V. Cl.* Joannes Meursius putat revera statuam Piliæ positam libro III. cap. III. Athenarum Attic. *Gebhard.*

1 *Hunc enim, &c.*] Hæc ad Phidiam (sive aliud sed viri nomen fuit) referenda puto cum Manutio. Sane non fuit uxor Attici honore supervacuo & immerito oneranda. *Boecler.*

2 *Actorem auctoremque.*] Ms. Schotti inverso ordine *auctorem actoremque.* Bosius. Recte vocat *actorem*; is enim communi mandato caussas & lites universitatis persequebatur. Ab Atheniensibus appellabatur ἔκδικος, qui Gajo ICto fuit Syndicus *l.* 1. §. 1. *D. Quod cujuscunque univers. nom. agatur.* Ernst. Non dissimulanda quorundam libb. lectio *in omni procuratione reip. publicum actorem.* Boecl. Tollius in notis ad Ausonium alterum à librariis additum suspicatur. Solebant enim illi varias lectiones margini illinere, quæ deinde in contextum migravere. In primis autem in iis, ubi litera *u* cum vocali alia conjungitur. Non enim ea seriei ceterarum literarum includebatur, sed supra ceteras scribebatur, hoc modo *auctorem.* Vnde post ortæ dubitationes, & allucinationes plurimæ, fugientibus præsertim præ vetustate literis.

Auctoremque.] Subaudi *secundum.* Atqui sic optime cum præcedente voce convenit. *Auctores* autem *secundi* fidejussores erant ob evictionem dati. Quæ vox deinde translata est ad omne genus procurationis. Adi Vlpian. *in l.* 4. *D. de Evict.* Ernst.

1 *In qua domicilium orbis terrarum.*] Infra: *Cum se uterque Principem, non solum urbis Romæ, sed orbis terrarum esse crederet.* Martialis:

Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par est nihil, & nihil secundum.

Ad quod respexit Sex. Jul. Frontinus lib. II. de aquæductibus urbis Romæ: *Sentit*, inquit, *hanc curam Imperatoris piissimi Nervæ principis sui Regina & Domina orbis indies*; (lego *indiges.*) *Quæ terrarum Dea consistit, cui par est nihil, & nihil secundum.* Schott. Cicero: *Roma arx omnium terrarum.* Et in Catilin. *Lux Orbis terrarum, & arx omnium gentium.* Philipp. VI. *Quis unquam tantis opibus, tantis rebus gestis fuit, qui se P. R. victoriis, dominæque omnium gentium patronum dicere auderet.* Horat. Od. IV. libro IV. *Lambin.* De cujus magnitudine & potentia lege Lipsium in admirandis, Rosinum in antiquitatibus. Plena laudum & gloriæ omnis antiquitas. Marcianus instar omnium unus:

Ἐν τοῖς ἔθνεσι τούτοις δὲ Ῥώμη ἐστὶ πόλις
Ἔχουσ' ἐφάμιλλον τῇ δυνάμει καὶ τὔνομα,
Ἄστρον τι κοινὸν τῆς ὅλης οἰκουμένης
Ἐν τῇ Λατίνῃ, Ῥώμυλον δ' αὐτὴν κτίσαι,
Θίρμενον ἀφ' αὐτοῦ φασὶ τοῦτο τοὔνομα.

1 Vt

cilium orbis terrarum esset imperii, [1] ut eandem & pa-
triam haberet, & dominam. Hoc specimen prudentiæ
quod cum in eam se civitatem contulisset, [2] quæ antiqui-
tate, [3] humanitate, [4] doctrina præstaret omnes, ei unus ante
alios fuerit carissimus. [5] Huc ex Asia Sulla decedens cum 4
venisset; quamdiu ibi fuit, secum habuit Pomponium,
captus [6] adolescentis humanitate & doctrina. [7] Sic enim
Græce loquebatur, [8] ut Athenis natus videretur. [9] Tanta
autem

1 *Vt eandem & patriam haberet, & dominam.*] Subtiliter quidem à Lambino excogitata lectio, in textum tamen recipi non debuit; in libb. enim, *ut eandem & patriam haberet & domum voluit.* Hæc ultima vox etiam in Mſ. exstat teste Schotto. quæ si retinenda est admonet nos de vitio totius loci mutilati aut corrupti. planissima igitur lectio fuerit si *domum* restituatur, & aptius forte si tollatur vocula *est* post *natus.* & *ut* post *imperii.* Vid. Schott. obs. l. 3. c. 8. *Boecler.* Ernst. relative *domum* legit.

2 *Quæ antiquitate.*] Vnde αὐτόχθονες sese appellabant Athenienses; id est, ut explicat Servius, *terrigenas.* Vide Suidam in Αὐτόχθονες. Scholiastes ad Equit. Aristophanis: Πρῶτοι τε καὶ αὐτόχθονες οἱ Ἀθηναῖοι. Euripides Ione:

—— Ἐλθὼν λαὸν εἰς αὐτόχθονα
Κλεινῶν Ἀθηνῶν. ——

Idem apud Plutarchum, de Athenis:

Ἡ πρῶτα μὲν λεὼς ἐκ ἐπακτὸς ἄλλοθεν,
Αὐτόχθονες δ' ἔφημεν. ——

Lege præ aliis Aristidem in Panathænaica. Inde est, quod Cicero dicit in Oratione pro Flacco: *Ex sese suos cives genuisse dicuntur.* Et Justinus II. *Non advenæ, neque passim collecta populi colluvies originem urbi dedit, sed in eodem nati solo quod incolunt; & quæ illis sedes, eadem origo est.* De qua urbe Incomparabilis Meursius, Fort. Attic. cap. I. & 8. *Kenchen.*

3 *Humanitate.*] De ingenti humanitate Atheniensium erga hospites & peregrinos, deque ara Misericordiæ eorum, vide Theophili Græci Jurisconsulti παράφρασιν in §. Ἀλεξανδρεῦσι δέ. *Inst. de Jure Nat. Gent. & Civ.* & illos scriptores, quos ibidem citavit Cl. Fabrotus. *Ernst.*

4 *Doctrina.*] Vnde *catos & omnis scientiæ magistros* vocat Apulejus in Metamorphosi. Et Mamertinus in Panegyrico: *Ipsæ illæ bonarum artium magistræ atque inventrices Athenæ.* Quas ideo *doctas* dixerunt Poëtæ. Vide, quæ fuse à nobis paullo ante notata sunt.

5 *Huc ex Asia Sulla decedens.*] Infra: *Humanitatis nullum adferre majus testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullæ fuerit jucundissimus; senex adolescenti M. Bruto.* Schott.

6 *Adolescentis humanitate & doctrina.*] Cicero Catone majore, quem Attico misit: *Novi moderationem animi tui & æquitatem; teque non cognomen solum Athenis deportasse, sed humanitatem & prudentiam intelligo.* Et Epistola I. lib. XIII. ad familiar. *Pomponius Atticus omni liberali doctrina politissimus.* Idem.

7 *Sic enim Græce loquebatur.*] Vnde *Attici* cognomentum. Cicero v. de Finibus: *Athenis se collocavit, ut sit pæne unus ex Atticis, ut id etiam cognomine videatur habiturus.* Schottus.

8 *Vt Athenis natus.*] Vt Antonius ille apud Plin. lib. IV. Ep. 3. *Ernst.*

9 *Tanta autem erat suavitas sermonis Latini.*] Cicero Epist. I. lib. XV. ad Atticum: *Oratio scripta elegantissimis sententiis, ut nihil posset ultra.* Hoc de Catulis prædicat idem Cicero I. de Offic. *Heidman.*

1 *Græce*

autem erat ſuàvitas ſermonis Latini, ut appareret in eo nativum quendam leporem eſſe, non adſcitum. Idem poëmata pronuntiabat & [1] Græce, & Latine ſic, ut ſupra nihil poſſet. Quibus rebus factum eſt, ut Sulla [2] nunquam eum à ſe dimitteret, cuperetque ſecum deducere. qui cum perſuadere tentaret; *Noli, oro te,* inquit Pomponius, *adverſum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.* At Sulla, adoleſcentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiſcens juſſit deferri. Hìc complures annos moratus, cum & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, [3] & omnia reliqua tempora aut literis, aut Athenienſium Reip. tribueret, nihilo minus amicis urbana officia præſtitit. Nam & [4] ad comitia eorum ventitavit; & ſi qua res major acta eſt, non defuit: [5] ſicut Ciceroni in omnibus ejus periculis ſingularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti, LLS. ducenta & quinquaginta millia donavit. [6] Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, [7] L. Cotta, & L. Torquato Coſſ. [8] quem diem ſic univerſa civitas Athenienſium proſecuta

1 *Græce & Latine.*] Scripſerat Græce de conſulatu Ciceronis commentarium; qui tamen horridulus & incomptus Ciceroni viſus eſt, lib. II. Ep. I. & inf. *Schott.*

2 *Nunquam eum ab ſe dimitteret.*] Erat enim & ipſe Sulla literis Græcis atque Latinis juxta doctiſſime eruditus, animo ingenti, cupidus voluptatum, ſed gloriæ cupidior, facundus, callidus & amicitia facilis. *Salluſtius* Jugurth.

3 *Et omnia reliqua tempora aut literis.*] Philoſophiæ Epicureæ. *Cicero* de Legibus.

4 *Ad comitia eorum ventitavit.*] Cicero lib. I. Epiſt. X. ad Attic.

5 *Sicut Ciceroni in omnibus.*] Ad comitia tamen ſua Prætoria Cicero eum non vocavit; immo, ne quid rebus ejus incommodaret, venire prohibuit. I. *Attic.* 20. Ad Conſularia eum vocat. I. Epiſt. 2. *Heidman.*

6 *Tranquillatis autem rebus Romanis.*] Παθητικῶς. Vtitur & in Topicis Cicero: *Vt aut perturbentur animi, aut tranquillentur.* Et Horat. epiſt. XVIII. lib. I. *Schott.*

7 *L. Cotta, & L. Torquato, Coſſ.*] Anno V. C. DCLXXXVIII. Quorum Conſulum meminit & in Catilin. tertia, & Agraria II. in Rullum. *Idem.*

8 *Quem diem.*] Fulvius Vrſinus *abeuntem* iſtis binis vocibus præferebat. Rutgerſ. lib. II. Variar. Lect. cap. 8. *Diſcedentem ſic univerſa.* At ſi meo ſtaretur arbitrio, mallem jugulare voculam *diem* cum Antonio Auguſtino V. Cl. *Gebhard.*

I Vt

secuta est, [1] ut lachrymis desiderii futuri dolorem indicaret. Habebat avunculum [2] Q. Cæcilium, equitem Romanum, familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura: [3] cujus sic asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam; quo facto, tulit pietatis fructum. [4] Cæcilius enim moriens testamento [5] adoptavit eum, [6] heredemque fecit ex dodrante, ex qua hereditate accepit circiter centies LLS. Erat nupta [7] soror Attici Q. Tullio Ciceroni; [8] easque nuptias M. Cicero conciliarat, [1] cum

1 *Vt lachrymis desiderii futuri.*] Lege, quæ ad Alcibiadem notata sunt. De hujusmodi lacrymis Philo περὶ ἀποικίας.

2 *Q. Cæcilium.*] Meminit ejus Cicero Epist. I. lib. I. lib. II. 19. ad Att. ubi eum quoque Attici avunculum vocat. *Ernstius.*

3 *Cujus sic asperitatem.*] Difficillimam naturam, quales δύσκολοι vocantur Græcis. *Boecler.*

4 *Cæcilius enim moriens.*] Val. Maximus lib. VII. 9. *Q. Cæcilius L. Luculli promptissimo studio, maximaque liberalitate, & honestum dignitatis gradum, & amplissimum patrimonium consecutus: cum præ se semper tulisset, unum illum sibi esse heredem, moriens etiam annulos ei suos tradidisset; Pomponium Atticum testamento adoptavit, omniumque bonorum reliquit heredem.* Schott. Lambin. Gebh. Sic. & M. Popilius Oppium Gallum familiarissimum suum traditis annulis delusit. Adeo verum est, quod Poëta dicit:

Boni est viri etiam in morte nullum fallere.

5 *Adoptavit eum.*] Quod ei gratulatur M. Tullius lib. III. epist. XX. cujus inscriptio: *Cicero S. D. Q. Cæcilio Q. F. Pomponiano Attico:* ex usitata adoptionum formula, ut nomen in *anus* desinat. M. Varro lib. II. de re rustica, cap. II. *Atticus, qui nunc T. Pomponius, nunc Q. Cæcilius, cognomine eodem.* Vide & de libertorum, & adoptatorum cognominibus Angelum Politianum Miscell. capite XXXI. & Anton. Augustinum Emendat. Juris lib. III. cap. VIII. *Schott. Lambin.* Jubebat ejusmodi testator adoptatos NOMEN SVVM FERRE, l. *sed & si*, & l. *facta*, §. *si sub nominis*, ff. ad Trebellian. Apud Ovidium XV. Metamorphoseos: Jupiter ad Venerem de Cæsaris ἀποθεώσει.

—— Qui nominis heres
Impositum ferret unus onus. ——

Brissonius.

6 *Heredemque fecit ex dodrante.*] Hereditas plerumque dividitur in duodecim uncias, quæ assis appellatione continentur. Habent autem hæ partes propria nomina ab uncia usque ad assem: sicuti libro II. Institutionum traditum est. Vnde frequenter legimus, alios institutos esse heredes ex quadrante, alios ex semisse, alios ex dodrante, alios ex asse. Dodrans significat novem uncias, quasi dempto quadrante. *Beroald.*

7 *Soror Attici.*] *Pomponia* dicta, ex qua Quinctum filium paullo ante M. Ciceronis consulatum suscepit: Nam Q. Cicero F. Marco Cicerone filio major natu fuit, ut in epistolas ad Q. fratrem legimus, & togæ puræ suis temporibus utrique datæ demonstrant. Cum ea non bene conveniebat. Quincto: lib. I. epist. XV. & lib. V. epist. I. A qua & divortit, lib. IV. ep. XV. *Schott.*

8 *Easque nuptias M. Cicero conciliarat.*]

[1] cum quo à condiscipulatu vivebat conjunctissime, multo etiam familiarius, [2] quam cum Quincto: ut judicari possit plus in amicitia valere [3] similitudinem morum, [4] quam affinitatem. Vtebatur autem intime Q. Hortensio, qui iis temporibus [5] principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, [6] Cicero, an Hortensius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut [7] inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet ob-
6 trectatio, [8] essetque talium virorum copula. In republica ita est versatus, ut semper [9] optimarum partium & esset & existi-

rat.] De conjugio eorum parum concordi Cicero ipse I. Attic. 5. 6. 8. 10. *Heidman.* Sic infr. *Nuptiarum conciliator fuit Antonius.*

1 *Cum quo à condiscipulatu vivebat conjunctissime.*] Hinc Fabius Quinctilianus: *Condiscipulorum amicitia ad senectutem usque firmissima durant, religiosa quadam necessitudine imbuta.* lib. I. Institut. Orat. cap. II. Et Nepos infra: *Hoc quoque fit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit.* Heidman.

2 *Quam cum Quincto.*] De Cicerone vicissim infra: *Atticum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit.* Et lib. XIII. ad Famil. *Pomponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem: nihil est illo mihi nec carius, nec jucundius: Homo minime ambitiosus, minime in rogitando molestus.* Idem.

3 *Similitudinem morum.*] Cicero in Lælio: *Nihil est quod ad se rem tam alliciat, tam attrahat, quam ad amicitiam similitudo.* Et: *Dispares mores disparia studia sequuntur, quorum dissimilitudo dissociat amicitia.* Schott.

4 *Quam affinitatem.*] Vide supra in Dione & in Timoleone ibidem Notas. Conjunctionem Justin. dixit libr. 6. *Porro Pisandrus conjunctione Agesilai, etiam virtutum æmulator erat.* Id est affinitate. Erat enim uxoris ejus frater. Infra: *Agrippa potissimum ejus diligeret affinitatem; præoptaretque Equitis Romani filiam generosam nuptiis.* Savaro.

5 *Principatum eloquentiæ tenebat.*] Vnde *caussarum Rex* dictus. Dictionem incredibili gestus suavitate commendabat *Cicero* in Bruto. Vide Vossium de Historicis Latinis, I. II. *Keuchen.*

6 *Cicero, an Hortensius.*] Inter quos etiam in amando æmulatio fuit. Hortensium enim levitatis & inconstantiæ sæpe arguit M. Tullius: Epist. I. lib. III. & III. lib. IV. & III. lib. I. ad Quinctum fratrem. Rursus lib. V. epist. XX. & lib. VI. epist. I. actionem ejus λιγυρὸν, id est, argutam obscure perstringens, *Momum Ligurinum* recte vocat. Infra: *Cum æqualibus suis, Q. Hortensio, & M. Cicerone sic vixit; ut judicare difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus.* Schott.

7 *Inter quos tantæ laudis esset æmulatio.*] Sic infra: *Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui judicare poterit, quantæ sit sapientiæ eorum retinere usum, benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum æmulatio, sed obtrectatio intercedebat.* Idem.

8 *Essetque talium virorum copula.*] Conjunctio. Nazarius Panegyrico in Constantinum cap. X. *Sed profecto nulla vi possunt coire, quæ naturali divortio dissident: nec ulla tam fidelis est copula, quæ in diversum tendentia nexu suo teneat.* Gebhard.

9 *Optimarum partium.*] Vrsinus opinatur legendum esse pro *optimarum*, *opti-*

existimaretur; neque tamen se civilibus fluctibus committeret; quo non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se iis dedissent, [1] quam qui maritimis jactarentur. Honores non petiit, cum ei paterent propter vel gratiam, vel dignitatem; quod neque peti more majorum, neque capi possent, conservatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus, [2] neque retineri sine periculo, corruptis civitatis moribus. [3] Ad hastam publicam nunquam accessit. Nullius rei [4] neque præs, neque manceps factus est. Neminem suo nomine, [5] neque subscribens accusavit. In jus de sua re nunquam iit; judicium nullum habuit. Multorum Consulum, Prætorumque præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus, [6] honore fuerit contentus; rei familiaris despexerit fructum, qui ne cum Q. quidem Cicerone [7] voluerit ire in Asiam, cum apud

optimatum. Ernst. Meminit Just. Lipsius lib. VI. cap. 7. Politicorum. Nescio tamen an id dicat Nepos, quod Cicero in epist. cum de civilibus discordiis loquitur, *se à bonis nunquam dissentire. cum bonis facere. cæteris bonis viris jungi velle.* Boecl.

1 *Quam qui maritimis jactarentur.*] Rempublicam navi, & maris tempestatibus bella intestina ἀλληγορικῶς comparari, auctor Fabius lib. VIII. c. 6. ex Horat. I. Carm. Od. XIV. Infra Nepos, *Si gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hieme, marique scopuloso servat; cur non singularis ejus existimetur prudentia, qui ex tot tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit.* Cicero quoque in Muræniana, Comitia freto & Euripo comparat: & II. Philipp. Oceano bella civilia. *Schott.*

2 *Neque geri è Republ.*] Plenis buccis excipit laudatque hanc Cujacii emendationem Lambinus *neque geri sine periculo:* ita tamen ut retinendum existimet *è repub.* Schotti libri membranacei: *neque è Rep. sine periculo*, ut *esse* exaudiendum sit. Mihi haut displicet conjectura Iani Rutgersi, *neque retineri sine periculo.* lib. II. Var. Lect. cap. 8. *Gebhard.*

3 *Ad hastam publicam nunquam accessit.*] Cum publica auctione vendebatur aliquid, hasta figi solebat, quæ *publica* dicta. *Alex. ab Alex.* Quod veniebat, hastæ subjici dicebatur. Lege Beroaldum IV. in Propert. commentar. Id genus venditionis eleganti vocabulo Tertullianus *hastarium* vocat. De cujus jure pulchre tractat Zasius de Orig. Jur.

4 *Neque præs, neque manceps.*] *Publicanus* tamen fuit. Cicero libro II. Epist. XV. & vectigalia apud Sicyonios exercebat lib I. Epist. XIX. Vide Car. Sigonium lib. III. de antiquo Jure civium Romanorum, cap. IV. *Schott.*

5 *Neque subscribens.*] *Subscribere in crimen*, I. C. formula est, quum accusator libellis, quos dabat, testabatur se nomine professum esse. l. 3. §. Item *scribere.* D. De accusat. & sæpe alias. *Idem.*

6 *Honore fuerit contentus.*] Quem minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. Cicero l. I. ep. XVII.

7 *Voluerit ire in Asiam.*] Vide extremam epistolam XVI. lib. I. ad Atticum, cujus

apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cum præturam gerere noluisset, 1 assеclam esse prætoris. Qua in re non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, cum suspiciones quoque vitaret criminum; quo fiebat, 2 ut ejus observantia omnibus esset carior, cum eam officio, non timori, neque spei tribui vi-
7 derent. 3 Incidit Cæsarianum civile bellum, cum haberet annos circiter sexaginta: 4 Vsus est ætatis vacatione, neque

cujus initium, *Quæris ex me, quod ad me scribis, te in Asiam statuisse non ire; Equidem vellem ut ires: ac vereor ne quid in ista re minus commode fiat. Sed tamen non possum reprehendere consilium tuum, præsertim cum egomet in provinciam non sim profectus.* Schott. Lambin. Vulgo legebatur *voluit ire.* Prætor autem fuit Q. Tullius, ut Schottus adnotavit, M. Val. Messala & M. Pusio Pisone Coss. A. V. ꟾↄ CXCII. *Bosius.*

1 *Assеclam esse Prætoris.*] Prætor fuit Q. Tullius, anno DCXCI. M. Valerio Messala, M. Pusio Pisone Coss. Ante Idus Martias Asiam provinciam sortitus: & ante Nonas Decembris profectus, F. Flacco successit. Cicer. ad Attic. & in Oration. Suetonius ergo male in Augusto cap. III. *Proconsulatum Asiæ* administrasse ait, quæ *Prætoria* est, Cicerone & Nepote testibus omni exceptione majoribus. Falso quoque idem *parum secunda fama administrasse:* cum M. frater in Orat. & epistolis ad eum scriptis tantopere laudet, tantisque honoribus ornatum fuisse testetur. *Schott.* Cæterum dicit Q. fratrem Proconsulatum Asiæ administrasse, quæ Prætoria est, hoc modo: Senatui lege Sempronia liberum erat, quos in quas vellent provincias mittere. Quanquam crediderim, cum Prætorius aliquis in provinciam Consularem mittebatur, cum jure quoque Consulari mitti solere, verbi gratia, cum XII. fascibus, non sex tantum. Atque adeo juxta imperium quod à Senatu quis acceperat, pro Consule, aut pro Prætore eam provinciam administrare dicebatur, tametsi Prætorius Consularem, aut è diverso Consularis Prætoriam adeptus esset. Ergo Asia ἰδι-κωτάτως, & Consulis & Prætoris administrationi subjacebat.

2 *Vt ejus observantia.*] Hinc factum est, ut eum libentius omnes observarent, colerent, atque in oculis ferrent: ἐνεργητικῶς. Manut. *Observantia*, qua ipse aliquem observabat. Nam & παθητικῶς dicitur; ut *utilitas* apud Terentium in Eunucho: Et ad Tironem Cicero: *invidia mea*, Catilinar. II. & Tuscul. IV. *Schott.* Est qui *observantiam* de cautione & circumspectione circa honorum partiumque studium accipi posse non absurdum judicat. judicet lector. *Boecl.*

3 *Incidit Cæsarianum civile bellum.*] Anno Vrbis ꟾↄ CCII. quando M. Marcellus Consul legem ferebat, de abrogando Cæsari imperio, etsi invitis & repugnantibus Servio Sulpic. Cos. altero, &, ut videbatur, Cn. Pompejo, & Tribun. pl. *Ernst.* Alii initium conjiciunt in annum Romæ DCCV. L. Corn. Lentulo Crus. C. Claudio Marcello Cos. *Vbbo Emmius.*

4 *Vsus est ætatis vacatione.*] Quod scilicet haberet annos circiter LX. Quintilianus Declam. CCCVI. *Est præcipuum jus senectutis, quoniam non una subit omnis ætas, non perpetuo Senatorem citat Consul; est sua legationibus requies, cum hos habueris annos, jam non militabis.* Supra in Timotheo: *Hic cum esset magno natu, & magistratus gerere desiisset.* vide not. in Sidonii Epist. 6. l. 1. *Savaro.*

De

que se quoquam movit ex urbe. Quæ amicis suis opus fuerant ad Pompejum proficiscentibus omnia ex sua re familiari dedit. [1] Ipsum Pompejum conjunctum non offendit. Nullum enim ab eo habebat [2] ornamentum, ut cæteri, qui per eum aut honores, aut divitias ceperant: quorum partim invitissimi castra sunt secuti, [3] partim summa cum ejus offensione domi remanserunt. [4] Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut victor cum privatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, [5] sed etiam sororis filium & Q. Ciceronem ex Pompeji castris concesserit. Sic vetere instituto vitæ effugit nova pericula. [6] Secutum est illud [7] occiso Cæsare, 8
[1] cum

De ætatis vacatione vide Jurisconsultum lib. L. Tit. VI. Pand. de *immunitate*. lib. V. §. fin. de Mun. & Honor. & in Tit. de Vacat. & exempt. Mun. Vacationes autem sunt excusationes à muneribus publicis, militaribus & aliis, quæ præfecti obire consueverunt. *Schott.*

1 *Ipsum Pompejum conjunctum.*] Scilicet, sibi amicitia. *Schott.* Vel cognatum ex Justino VIII. *Ian. Rutgersius* l. 2. c. 8. Bosius *non junctum.* Ursinus *conviventem.* Lambinus, *Ipsum Pompejum non secutus non offendit.* Schottus obs. l. 2. 3. *se ipsum Pompejo junctum non offendit.*

2 *Ornamentum.*] Rittershusius apud Schoppium lib. III. Verisf. cap. 8. locum hunc habet suspectum, & pro *ornamentum* rectius legi putat *autoramentum.* Quam conjecturam mirifice juvat meus liber Ms. *Ernst.*

3 *Partem summa cum ejus offensione.*] Pompejus enim pro hostibus se habere dicebat, qui extra sua castra essent: Cæsar vero eos, qui in hostium castris non essent, pro amicis habiturum. Cicero pro Ligat. & Seneca Philosoph. *Schott.*

4 *Attici autem quies.*] Elegantissime *quies* dicitur, qua quis neutri se parti applicat. Et sic utitur τὸ *quietus*, pro eo, qui est neutrarum partium, in Pelopida. Sallustius epist. I. de Ordinanda Republica: *Et aperte quietis mortem, rapinas, postremo omnia, quæ corruptus animus jubebat, minitari.* Hinc *quiescere*, neutras sequi partes, apud Curtium libro X. Eodem pene modo Græci ἡσυχίαν ἄγειν, ἔχειν, & ἑλέσθαι. Vide Diodorum. *Gebhard.*

5 *Sed etiam sororis & Q. Ciceronis filium.*] Alii *sororis filium Q. Ciceronem.* MSS. Manutii, Gifanii, Leidensis: *sororis filium & Q. Ciceronem.* Ursinus conjicit legendum: *sororis filium & Q. Ciceronem.* Bosius.

6 *Secutum est illud, occiso Cæsare.*] Schoppii vetus liber & Ms. meus dictione auctiores legunt: *Secutum est illud tempus occiso Cæsare.* Idem. Sed prior γραφὴ non bonitatem modo, sed & χρῆσιν Cornelianam sapit. *Keuchen.*

7 *Occiso Cæsare.*] A conjuratis, quorum princeps Cassius, XXIII. vulneribus ac plagis confossus est, uno modo ad primum ictum gemitu sine voce edito. *Suetón.* Inde sive fortuito, sive à percussoribus compulsus, ad basin statuæ Pompejanæ se demisit, quam cædes ista cruore implevit: ut videri possit ipse Pompejus supplicio inimici adstitisse sub pedes ejus collapsi. *Plutarchus.* Additum à nonnullis, irruenti Bruto dixisse morientem, καὶ σὺ εἶ ἐκείνων, καὶ σὺ τέκνον. Contigit illud anno Romæ IↃ. CCX. Eidib. Mart. Cajo Julio Cæsare

[1] cum Respub. penes Brutos videretur esse, & Cassium, [2] ac tota civitas se ad eum convertisse videretur: [3] Sic M. Bruto usus est, ut nullo ille [4] adolescens æquali familiarius, quam hoc sene: neque solum eum principem consilii haberet, sed etiam in convictu. Excogitatum est à quibusdam, [5] ut privatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur. Id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est à [6] Cajo Flavio, Bruti familiari, Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperque à talibus se consiliis removisset; respondit, si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum, quantum eæ paterentur; se neque cum quoquam de ea re [7] collocuturum, neque

---

re V. & M. Antonio Coss. Vnde irrisio Cæsaris in Spurinnam, quod sine noxa Eidus Martiæ adessent. Cui ille, *Venisse quidem eas*, respondit, *sed non præteriisse*. Idem dies Parricidium nominatus. *Plutarch. Sueton.*

1 *Cum respublica penes Brutum videretur esse, & Cassium.*] Quos Cæsar apud Plutarchum τοὺς ἰσχνοὺς καὶ ὠχροὺς vocabat: δείξας Βροῦτον καὶ Κάσσιον. Illa dominatio duorum parricidarum minus fuit diuturna. Quippe uterque intra triennium diverso mortis genere interemptus. *Alius alio casu periit: pars naufragio, pars prælio, nonnulli semet eodem illo pugione, quo Cæsarem violaverant, interemerunt.* Cæterum scriptus Codex, quem Schottus producit, non multitudinis, sed singulorum numero, heic *Brutum* legit. Vulgata lectio haud improbanda. Nam duo Bruti, M. & Decius, ejusdem facinoris rei fuere. *Keuchen.*

2 *Ac tota civitas se ad eum convertisse videretur.*] Cicero in Somnio Scipionis: *In te unum, atque in tuum nomen tota convertet civitas.* Schott. MSS. Gifan. & Leiden. *ad eos convertisse.* Non male. *Bosius.*

3 *Sic M. Bruto usus est,*] Infra, *Humanitatis nullum adferre majus testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullæ fuerit jucundissimus: senex adolescenti M. Bruto.*

4 *Adolescens.*] Atqui quadragenarius erat, quippe qui præturam gerebat. Verum adolescentia ad tricesimum usque annum pertinet, auctore Varrone: vel ex divisione ætatum Servii Tullii, à XVII. usque ad XLVI. provehitur; ut est sæpe ab antiquariis observatum. *Schott.*

5 *Vt privatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab Equitibus Romanis constitueretur.*] Nullibi alibi reperitur, quod hic à Nepote traditum. Simile quippiam à Floro refertur, de Senatu, qui, deficiente pecunia publica, opes suas velut ex ærario ad reipublicæ subsidium contulit. lib. II. cap. 6. *Keuchen.*

6 *Cajo Flavio, Bruti familiari.*] Videtur hic esse Flavius, quem Drusus Ciceroni commendat Ep. ad Brut. *Heidmannus.* Meminit ejus Plutarchus in Bruto; ut familiaris. & Cicero in fragment. Epist. ad Brutum apud Quinctilianum. lib. IX. cap. II. & in Bruti nummis LEG. PROPR. designatur; hoc est, Legatus Proprætoris. *Schott.*

7 *Collocuturum, neque coiturum.*] *Collo-*

que coiturum. Sic ille [1] consensionis globus hujus unius dissensione disjectus est. [2] Neque multo post superior esse cœpit Antonius, ita, ut Brutus & Cassius [3] provinciarum, quæ iis [4] dicis caussa datæ erant [5] à consulibus, desperatis rebus, [6] in exilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris conferre noluerat, florenti illi parti [7] abjecto Bruto, [8] Italiaque cedenti LLS. centum millia muneri misit: eidem in Epiro absens [9] trecenta jussit

loqui privatim; *Coire* vero, hic concilium habere; unde *comitia*. Schott.

1 *Consensionis globus.*] Sic *conjurationis globus*, apud Vellejum: *globus latronum*, apud Apulejum. Et sic *hostium globos*, *pugnantium globos*, dixit Valerius Maximus.

2 *Neque multo post superior esse cœpit Antonius.*] Quem *facem & turbinem sequentis seculi* vocat Flor. lib. IV. c. III. τῷ μὲν ἔργῳ πάντων αὐτὸς ἦν κύριος, præter nomen & honorem Imperatoris. *Keuchen.*

3 *Provinciarum.*] Syriæ & Macedoniæ. *Flor.* IV. 7. Vide *Vellejum* IV. Cassio Syria, Bruto Macedonia datæ. Antonius Augustinus legit, *in provincias*. Quod non displicet. *Gebhard.*

4 *Dicis causa.*] Hæc est plurimorum emendatio, quam olim Ranconetus, Turnebus, Cujacius, Lambinus & Schottus approbarunt. Nam per speciem & nomen provinciarum amandati & Republica remoti fuerant. *Turnebus.* Sed hanc antiquam formulam plurimi explicarunt ex Varrone & P. Sosipatro. Sic. lib. I. Epist. XVIII. ad Atticum Cicero: *Metellus est consul egregius, & nos amat; sed imminuit auctoritatem suam, quod habet, dicis caussa promulgatum illud idem de Clodia.* Vtitur & pro Muræna, & lib. VI. Accusat. in Verrem. De qua formula Lælius Taurellus, Anton. Augustinus. P. Victorius, Ad. Turnebus, Iac. Cujacius, P. Pithœus, Did. Covarruvias lib. IV. Var. resolut. Reposuerunt exsulantem vocem, & in pristinam sedem restituerunt ex Varrone, ut dixi, & Sosipatro, in Arnobio, Plinio, Apulejo, lib. de Dogmat. Plat. Cicerone, Nepote. Cæteris Græcis ὁσίας ἕνεκα, & ἀφοσιώσεως χάριν, προφάσεως ἕνεκα, apud Dionys. Halicarnassæum, Isæum, & Euripidem in Iphig. Tauris, & Harpocrat. & alios. *Schott.* Savaro legit *necis caussa*; quia provinciæ illæ datæ erant à Consulibus propter cædem illatam Julio Cæsari.

5 *A Coss.*] MSS. Medicæi: *à Consule.* Ernstius. Quomodo & liber Schotti habuit. *Bosius.* *A Cæsare*: Florus. *Et per Senatum confirmata.* Suetonius. *Octav.* Vellejus II.

6 *In exilium proficiscerentur.*] *Libenter se in perpetuo exilio victuros, dum reipublicæ constaret concordia.* Vellejus. Et addit tandem: *Quæ omnia Senatus decretis comprehensa, comprobata sunt.* II.

7 *Abjecto Bruto.*] Fortuna adversa prostrato. Petron. *In loco peregrino destituit abjectum.* Propius Val. Maximus lib. V. cap. I. 8. *Nam si egregium est, hostem abjicere, non minus tamen laudabile, infelicis scire misereri.* Gebhard. Sic *abjectus homo* in lib. IV. Cod. de cust. reor. & apud Ciceronem in Oratione contra Rullum.

8 *Italiaque cedenti.*] Sextili mense, ut ex Cicerone manifestum. Vellejus: *Profecti urbe atque Italia, intento ac pari animo sine auctoritate publica provincias exercitusque occupaverant.* Keuch.

9 *Trecenta jussit dari.*] Cicero epist. XVII. lib. XV. ad Atticum, à Servilia numeratam ab Attico, Bruto Italia cedenti, significat, de qua infra. *Schott.*

ſit dari: neque eo magis [1] potenti adulatus eſt Antonio,
9 [2] neque deſperatos reliquit. [3] Secutum eſt bellum geſtum [4] apud Mutinam. In quo ſi tantum eum prudentem dicam; minus, quam debeam, prædicem; cum ille potius divinus fuerit; [5] ſi divinatio appellanda eſt perpetua naturalis bonitas, [6] quæ nullis caſibus augetur, neque minuitur. [7] Hoſtis Antonius judicatus, Italia ceſſerat; ſpes reſtituendi nulla erat. non ſolum [8] ejus inimici, qui tum erant potentiſſimi, & plurimi, ſed etiam amici adverſariis ejus, [9] ſe dabant; & in eo lædendo ſe aliquam conſecuturos ſperabant commoditatem, familiares [10] inſequebantur, uxorem

1 *Potenti Antonio.*] Qui tamen titulo imperii cedebat Lepido, cum ſumma virium penes eum foret. *Vell. Plut.*

2 *Neque deſperatos reliquit.*] Sic fere paullo poſt: *Id ex ipſis rebus ac temporibus judicari poteſt, quod non florentibus ſe venditavit, ſed afflictis ſemper ſuccurrit.* Schottus.

3 *Secutum eſt bellum geſtum apud Mutinam.*] Mutinenſe: *Sueton. Flor.* Inter Octavium & Antonium. *Vell.* Cauſſa hujus teſtamentum Cæſaris fuit. *Florus.* Vide Dionem XLVI. Incidit initium ejus in annum Vrb. conditæ IↃ CCXII P. Servilio Vatia II. & L. Antonio Coſſ. Quo conſulatum accepit Auguſtus, εἰκοςὸν ἄγων ἔτ@, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς Ὑπομνήμασιν εἴρηκεν. Lege Caſaubonum II. nota ad monumentum Ancyranum, & Voſſium ad Paterculum. Atque hoc primum ac noviſſimum bellum eſt, quod inter civilia geſſit Octavius, tertio menſe, duobus præliis. *Keuchen.*

4 *Apud Mutinam.*] Corrupte in Mſſ. libris Medicæis legitur: *Numidiam.* Ernſtius.

5 *Si divinatio appellanda eſt perpetua naturalis bonitas.*] Credidi aliquando hic divinitatem deſcribi, ἀποθέωσιν potius, quam Divinationem. *Schottus.* Infra: *Prudentiam quodammodo eſſe divinationem.* Proverbium citante ad Hecyram Terentianam Donato: *Ajunt divinare ſapientem, quia qui verum dicit, divinus eſt.* Et meminit locutionis ſimilis lib. V. Mileſ. Apulejus.

6 *Quæ nullis caſibus augetur, neque minuitur.*] Giſanii & Joannis Savaronis libri habent *agitur.* Ernſt. Melius tamen *augetur* reſpectu relationis ad τὸ *minuitur.*

7 *Hoſtis Antonius judicatus, Italia ceſſerat.*] Vellejus II. *Antonius turpi ac nuda fuga coactus deſerere Italiam.* Florus IV. 4. *Obſidio Mutinæ liberat Brutum, Antonium exuit caſtris.* Idem Vellejus: *Lepidus deinde à Senatu hoſtis judicatus eſt, ut ante fuerat Antonius.* Cauſſa judicii erat, quod Senatuſconſulto interceſſerat, neque interceſſionem remittere volebat. *Cicero* II. Philipp. Adhoc foro & curia prohibitus fuit. *Appian.* Mox à Lentulo impulſus, ut ante latam à Senatu ſententiam, perfugeret. *Dio.* Vide Plutarchum. *Keuchen.*

8 *Ejus inimici.*] Juventius Laterenſis, M. Tullius, Canutius, alii. Et tunc omnia plena erant σκήψεων, καὶ προφάσεων, καὶ παλλιλογιῶν. De quibus apud Ciceronem Plancus in Epiſtolis ad S. P. Q. R. *Keuchen.*

9 *Se dabant.*] Ita Cicero quoque loquitur, pro *cedebant.* Vide Schott. *Obſervat.* 3. 2.

10 *Inſequebantur.*] Ita legunt Faërnus, Boſius & Vrſinus. Pro quo in editis nonnullis libris male legitur, *ſequebantur.* Ernſt.

2 Vxor

rem [1] Fulviam omnibus rebus ſpoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amiciſſimus eſſet Bruto: non modo nihil iis indulſit ad Antonium violandum, ſed è contrario familiares ejus, ex urbe profugientes, quantum potuit, texit; quibus rebus indiguerunt, adjuvit: [2] P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficiſci non potuerint. Ipſi autem Fulviæ, cum litibus diſtineretur, magniſque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium ſuum præſtitit, [3] ut nullum illa ſtiterit vadimonium ſine Attico, ſponſor omnium rerum fuerit. Quin etiam, cum illa fundum ſecunda fortuna [4] emiſſet in diem; neque poſt calamitatem verſuram facere potuiſſet, ille ſe interpoſuit; pecuniamque ſine fœnore, ſineque ulla ſtipulatione credidit, maximum exiſtimans quæſtum, memorem gratumque cognoſci, [5] ſimulque aperire, ſe non fortunæ, ſed hominibus ſolere eſſe amicum: quæ cum faciebat, nemo eum temporis cauſſa facere poterat exiſtimare. Nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed ſenſus ejus à nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odiſſe malos cives videretur. [6] Ille autem ſui judicii, potius, quid ſe facere par eſſet, intuebatur, quam quid

1 *Vxorem Fulviam.*] Fœminam imperioſam, qualis illa Tarquinii Tanaquil. Pompeji Julia. *Keuchen.* Vellejus: *Vxor Antonii Fulvia, nihil muliebre præter corpus gerens.* Lege Dion. lib. XLVII. Zonar. Annal. t. II. in vit. C. Octavij.

2 *P. vero Volumnio.*] Eſt ille P. Volumnius Eutrapelus præfectus Fabrûm, ad quem ſcripta eſt epiſtola ultima & penultima lib. VII. ad Fam. Meminit præterea ejus Cicero epiſt. 26. lib. IX. *Audi*, inquit, *reliqua; infra Eutrapelum Cyteris accubuit.* Ernſt.

3 *Vt nullum illa ſtiterit vadimonium.*] *Siſtere vadimonium* eſt, quod datis vadibus promiſerat, ſe in judicio ſiſtere. Et ſic *liberare vades.* Cicero pro Quinctio: *Venit Romam Quinctius, vadimonium ſtitit.* Et Cato apud Agellium libro II. cap. XIV. *Quod ſi vadimonium capite obvoluto ſtitiſſes.* Lambin. Schott. Savar. Gebhard.

4 *Emiſſet in diem.*] Vt ſolveret certo tempore. Frequens eſt in omnibus contractibus, diei vel conditionis adjectio. *Ernſtius.*

5 *Simulque aperire.*] Supra in Conone: *Neque vero non fuit apertum.* perſpicuum, ac clarum. *Gebhard.* Sighicellus mavult, *apparere.*

6 *Ille autem ſui judicii.*] Qui eſſet homo ſui judicii, hoc eſt, qui non tam aliorum, quam ſuo judicio niteretur. Homo ſui judicii fortaſſe eſt is, quem Græci *ἰδιογνώμονα* ſeu potius *αὐτογνώμονα* appellant. *Lambin.*

quid illi laudaturi forent. Conversa subito fortuna est. [1] Ut Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque [2] ad adventum Imperatorum de foro decesserat, [3] timens proscriptionem: latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus paulo ante, [4] opem tulerat. Tanta varietas in his temporibus fuit fortunæ, ut [5] modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio, aut periculo. Habebat secum [6] Q. Gellium Canium, æqualem, simillimumque sui. Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit. Antonius autem, [7] etsi tanto odio fere-

1 *Antonius rediit in Italiam.*] De cujus reditu Vellejus II. Hist. 76. *Adventus deinde in Italiam Antonii, præparatusque contra eum Cæsaris habuit belli metum: sed pax circa Brundusium composita.*

2 *Ad adventum Imperatorum.*] M. Lepidi, M. Antonii, & Octavii Cæsaris, inter quos inita tum temporis potentiæ societas. Vide Dionem, Appianum, Florum, Vellejum. Florus IV. 6. de triumviratu: *In hoc velut fœdus pax inter tres duces componitur. Apud Confluentes inter Prusiam & Bononiam jungunt manus.*

3 *Timens proscriptionem.*] Quam primo aversabatur Octavius, sed inceptam utroque acerbius exercuit. *Sueton.* Καὶ εἶχεν οὕτως ἡ προγραφή. Μάρκος Λέπιδος, Μάρκος Ἀντώνιος, Ὀκτάβιος Καῖσαρ, οἱ χειροτονηθέντες ἁρμόσαι, καὶ διορθῶσαι τὰ κοινὰ, ΟΥΤΩ ΛΕΓΟΥΣΙΝ. Appian. Hæc est illa nefaria proscriptio, qua Cicero cum filio, fratre, fratrisque filio, omnibus denique clientibus & amicis proscriptus fuit. Florus *Sullanam* vocat, ob immanem ejus crudelitatem; cujus exemplo instauratum malum. *Keuchen.*

4 *Opem tulerat.*] Supra: *P. Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficisci non potuerint.* Post vero, *Præfectus fabrum Antonii* dicitur. *Schott.*

5 *Modo hi, modo illi.*] Tanquam calculi, ut eleganter Polyb. lib. 5. *Bos.*

6 *Q. Gellium Canium.*] In MS. est *Canum* duabus syllabis: Etiam in Manutianis schedis; sic enim legit: *habebatque secum Q. Gellium Canum æqualem.* De hoc Martialis, lib. I.

Gaudet jocosa Canio suo Gades
Emerita Decano meo.

Et post non longe *Canium* nominat. Et lib. III. Epigrammat. XX. & XXII. *Canium Rufum* laudat. Et lib. VII. Epigr. LXVIII. & LXXVIII. Et epistola Valerii ad Rufinum, inter eas quæ D. Hieronymi. Meminit & Cicero sæpe, ut lib. XIII. epist. XXXI. Ubi *Canum* in optimis libris scriptum affirmant: & epist. XLI. lib. XIII. *Canam* filiam ejus Q. Ciceroni filio nuptum dare voluisse, colligere licet; quod an è re foret, Atticus dubitat. lib. XV. Ep. XXI. *Schott.*

7 *Etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem.*] Lege, si lubet, Vellejanam illam egressionem, qua lib. II. in M. Antonium invehitur, & Ciceronem defendit in numero proscriptorum. Tertio demum die, repugnantibus per biduum collegis, concessa proscriptio est, quam scelesta voce proclamabat Antonius. Vide

rebatur in Ciceronem, ut non ſolum ei, ſed etiam omnibus ſuis amicis eſſet inimicus, eoſque vellet proſcribere; multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officii: & ei, cum requiſiſſet, ubinam eſſet, ſua manu ſcripſit, ne timeret, ſtatimque ad ſe veniret: ſe eum, & Gellium Canium [1] de proſcriptorum numero exemiſſe, ac, ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præſidium ei miſit. Sic Atticus in ſummo timore non ſolum ſibi, ſed etiam ei, quem cariſſimum habebat, præſidio fuit; neque enim ſuæ ſolum à quoquam auxilium petiit ſalutis, ſed conjunctim, ut appareret nullam ſejunctam ſibi ab eo velle fortunam. Quod ſi gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hyeme, marique ſcopuloſo ſervat; cur non ſingularis ejus exiſtimetur prudentia, qui ex tot, tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit? Quibus ex malis ut ſe emerſit, nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus rebus poſſet, eſſet auxilio. Cum proſcriptos II
præmiis Imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit. Nemini non ibi perpetuo manendi poteſtas facta eſt: quin etiam: [2] poſt prælium Philippenſe, [3] interitumque C. Caſſii, & M. Bruti, L. Julium Mocillam Prætorium, & filium ejus, Aulumque Torquatum, cæteroſque pari fortuna perculſos inſtiterit tueri, atque ex Epiro his omnibus Samothraciam ſupportari juſſit. Difficile enim eſt omnia perſequi, [4] & non neceſſaria. Illud unum intelligi volumus, illius liberali-

ta-

Vide Plut. in Cicerone. *Keuchenius.*

1 *De proſcriptorum numero.*] Quem tradit Appianus IV. ἰμφυλ. Florus in *Triumviratu* de Senatoribus, ubi ab Appiano CLX. diſcordat.

2 *Poſt prælium Philippenſe.*] Quod ſecundum civile ab Auguſto Cæſare geſtum. *Bella civilia quinque geſſit: Mutinenſe, Philippenſe, Peruſinum, Siculum, Actiacum.* Sueton.

3 *Interitumque C. Caſſii, & M. Bruti.*] Appian. Dio. Vellejus. Florus. *Dec. Brutum Antonii interemit crudelitas. Sex. Pompejum ab eodem victum, idem Antonius, cum dignitatis quoque ſervandæ dediſſet fidem, etiam ſpiritu privavit: Brutus & Caſſius antequam victorum experirentur animum, voluntaria morte obierunt.* Paterc. II. Vide Senecam Epiſt. LXXXII.

4 *Et non neceſſaria.*] Freinshemius exiſtimat, fortaſſe legendum: *etiam neceſſaria.* Boecler.

1 *Ne-*

tatem [1] neque temporariam, [2] neque callidam fuisse. Id ex ipsis rebus, ac temporibus [3] judicari potest, [4] quod non florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit: qui quidem [5] Serviliam Bruti matrem [6] non minus post mortem ejus, quam florentem, coluerit. Sic liberalitate utens, nullas inimicitias gessit, quod neque lædebat quemquam; neque, si quam injuriam acceperat, [7] non malebat oblivisci, quam ulcisci. Idem immortali memoria [8] percepta

1 *Neque temporariam.*] Manutius exponit *exigui temporis.* Falso: Et in alteram interpretando partem Schottus quoque errat. Quis enim unquam *temporarium* esse *lentum* audivit? *Temporarius* est, qui spectat tempus, affectusque suos successui fortunæ alterius attemperat. Explicavit sese paullo superius: *Quæ cum faciebat, nemo eum temporis caussa facere poterat existumare.* Sic Curtius *temporaria ingenia* dixit. *Temporaria liberalitas*, quæ captat felices, & temporis caussa largitur, quandiu sperat fore eundem rerum secundarum cursum. Haut dispari mente Curtius v. 3. *Mandates erat hujus regionis Præfectus, haud sane temporum multorum homo; quippe ultima pro fide experiri decreverat.* A scholiorum Auctore in Aristophanis Ranas *Temporarium ingenium* optime exponitur παλίμβολος, ἀγχίστροφος, καθομιλῶν τοὺς καιροὺς, πρὸς τὸ κρεῖττον μέρος ἀεὶ διδοὺς ἑαυτόν. *Gebhardus.* Et temporarii amici, qui *amicitiarum jura non fide, sed successu ponderant*; ut loquitur Justin. lib. XXII. 7.

2 *Neque callidam.*] Insidiatricem, captatricem, Schottus *calidam* legit, redditque *temerariam.* Cerne non callide. Cotta apud Sallustium; *Neque ego callidam facundiam, neque ingenium ad male faciendum exercui.* Gebhard.

3 *Judicari potest.*] Igitur ex præcepto Ciceronis II. Offic. in beneficiis collocandis mores hominum, non fortunam sequebatur. Hoc enim maxime officii est, ut quisque maxime opis indigeat, ita ei potissimum opitulari. Infra: *Non fortunæ, sed hominibus solere esse amicum.* Schott.

4 *Quod non florentibus se venditavit.*] Corrupte qui *vendicavit* hactenus legerunt, ut intelligatur Atticum non captasse gratiam eorum, qui plurimum poterant in republica, sed victis partibus sæpe tulisse opem. Constat enim non ambivisse favorem Sullæ aut Pompeji, aut Cæsaris, vel Antonii, aut Augusti: quin potius pecunia subvenisse Pompeianis & Brutianis, eorum afflictis rebus. Sed Lud. Vives epist. quæ penes me est ad Franc. Craneveldum, I. C. *Schott.* Ita Cicero pro Sulla: *Fallacissime se alicui venditare.*

5 *Serviliam Bruti matrem.*] Catonis Vticensis sororem, quam Julius Cæsar adhuc adolescens amavit. Vnde quodammodo creditum, Brutum à Cæsare genitum. *Plutarch. Sueton.*

6 *Non minus post mortem ejus.*] Plutarchus enim Bruto superstitem fuisse matrem, auctor est. *Schott.*

7 *Non malebat oblivisci, quam ulcisci.*] P. Syrus:

Injuriarum remedium est oblivio.

Gebhard.

8 *Præcepta retinebat beneficia.*] Id est, *ante accepta.* Lambin. Ernst. Græcis προληφθέντα· ut alibi sæpe M. Tullius & Virgilius XI. Æneid.

Exultatque animis, ac jam spes præcipit ante. Schott.

Ita illi. Sed minus recte. retineo vulgatam, *percepta.* frequens in his error ac lapsus olim librariorum. P. Syrus: *Optime positum est beneficium, ubi ejus meminit*

cepta retinebat beneficia, quæ autem ipse tribuerat, [1] tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui receperat. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur, [2] SVI CVIQVE MORES FINGVNT FORTVNAM. Neque tamen prius ille fortunam, quam se ipse, finxit, [3] qui cavit, ne qua in re plecteretur. His igitur rebus effecit, ut [4] M. Vipsanius 12
Agrippa, intima familiaritate conjunctus adolescenti Cæsari, cum propter suam gratiam, & Cæsaris potentiam [5] nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum ejus diligeret affinitatem, [6] præoptaretque equitis Romani [7] filiam generosam nuptiis; atque harum nuptiarum con-

nit qui accepit. Idem: *Sed magna usura est, pro beneficio memoria.* Præcepto vero Demosthenis obtemperavit, qui loco quodam: Ε'γὼ νομίζω, inquit, *μὲν τὸν εὖ παθόντα δεῖν μεμνῆσθαι, τὸν δ' εὖ ποιήσαντα, εὐθὺς ἐπιλελῆσθαι. Gebhard.*

1 *Tamdiu meminerat, quoad ille gratus.*] Pro *quamdiu.* Ciceronis hoc præceptum in Lælio: *Meminisse debet is, in quem collatum est beneficium, non qui contulit.* Supra Nepos: *Maximum existimans quæstum, memorem gratumque cognosci.* Schott.

2 SVI CVIQVE MORES FINGVNT FORTVNAM.] Elegans γνώμη. Infra: *Quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significavimus,* SVOS CVIQVE MORES CONCILIARE FORTVNAM. Vt M. Tullio Nepotem familiariter, sic & scriptis ejus usum apparet. Sic enim Paradox. v. *Fortuna, sicut sapiens Poëta dixit: Suis ea cuique fingitur moribus.* Quod fortasse ex Plauto sumptum in Trinummo: *Sapiens ipse fingit fortunam sibi.* Livius lib. XXXIX. de M. Catone: *In hoc vero tanta vis animi, ingeniique fuit, ut quocunque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus videretur.* Et Macrobius lib. I. cap. XI. de servorum fortuna: *Sibi quisque dat mores, conditionem casus assignat.* Huc pertinet & tota D. Chrysostomi Homilia in illud: *Nemo læditur nisi à seipso.* Schott.

3 *Qui cavit ne qua in re plecteretur.*] Vno consensu MSS. addunt *jure plecteretur.* Non abludit idem Publius:

Id agas, tuo te merito ne quis oderit.

Gebhard. Malo: *ne qua jure plecteretur.* cum alterum ex inscitia describentium subrepserit.

4 *M. Vipsanius Agrippa.*] Quem *generum Attici* vocat Seneca XXI. epist. quippe qui Pomponiam ejus filiam duxerat in uxorem.

5 *Nullius conditionis.*] Pro *conjugii.* Hinc usitatum illud, *conditiones quærere.* Schott. Sic vox illa plerumque sumitur apud Juris Consultos. Quomodo & Suetonius utitur in Augusto. *Keuch.*

6 *Præoptaretque Equitis Romani filiam generosam nuptiis.*] M. Agrippæ tres uxores fuerunt. Prima, Pomponia Attici filia, conciliante eas nuptias M. Antonio Triumviro: Ex ea genuit Vipsaniam Drusi matrem. Altera, Marcella Octaviæ filia, ex qua quoque liberi, si Suetonio fides. Tertia uxor Julia: ex ea nati Cajus, & Lucius Cæsares, Postumus Agrippa, Agrippina & Julia. In his plerisque verum, quod Tacitus notat Annal. III. *Vna omnium Agrippæ liberorum Vipsania miti obitu.* Lips.

7 *Filiam generosam nuptiis.*] Atticam, quam ὑποκοριστικῶς *Atticulam* Cicero vocat lib. VI. epist. 6. extrema. De affectu in eam Attici lib. VII. ep. 2. & lib. V. ep. 19. *Filiam generosam nuptiis.*] Hoc sensu *uxor generosa* dicitur ab Appul.

conciliator fuit (non enim est celandum) M. Antonius, [1] Triumvir Reipubl. constituendæ; cujus gratia cum augere possessiones posset suas, tantum afuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum, aut periculis aut incommodis. Quod equidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. Nam cum L. Saufeji, equitis R. æqualis sui, qui complures annos, [2] studio ductus Philosophiæ, Athenis habitabat, habebatque in Italia pretiosas possessiones, Triumviri bona vendidissent, consuetudine [3] ea, qua tum res gerebantur; Attici labore atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufejus fieret certior, se patrimonium amisisse, & recuperasse. Idem [4] L. Julium Calidium, quem post Lucretii, Catullique mortem multo

pol. lib. IX. Milesf. Explicat vetus Glossar. *Generosus εὐγενὴς, ὁ ἀπὸ γένους.* mancum (ut videtur) locum sarcito, τίμιος vel ἔντιμος addendo. *Keuch.* *Generosarum nuptiis*, habent quidam libri, quod & Freinshemio venerat in mentem. *Boecl.* Sine dubio legendum *generosarum*, id est, nobilium, Senatorii ordinis, quarumve patres, ac majores honores in rep. gesserant. *Generosa* quippe sunt, quibus est *generosa stirps*, ut ait in Eumene, in initio.

1 *Triumvir reipublicæ constituendæ.*] Natum mendum est ex antiqua scriptura, quæ talis erat: *M. Antonius* III. *vir*, *R. P. C.* Sic Suetonius de Augusto: *Triumviratum reipublicæ constituendæ per decem annos administravit.* Fasti: M. ÆMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS, M. ANTONIVS M. F. M. N. C. JVLIVS C. F. C. N. CÆSAR. OCTAVIAN. III. VIRI. R. P. C. Antiquus nummus Clement. Tevenini: M. ANTON. IMP. III. VIR. R. P. C. Et alius: ANTONIVS III. VIR. R. P. C. Vide quæ fuse ex inscriptionibus ad hunc locum notat *Lambinus.* Triumviris istis ut & dictatoribus, similes apud Græcos fuere, qui turbato intestinis malis Reipubl. statu, ad eam constituendam soliti creari: Hos Thessali ἀρχὰς, Lacedæmonii ἁρμοστὰς appellarunt, φοβούμενοι βασιλεῖς ἢ τυράννους καλεῖν, ait Dionysius Halicarnassæus, etsi revera tyrannica aut regia potestate erant præditi. *Casaub.*

2 *Studio ductus Philosophiæ.*] Saufeius Epicureæ sectæ Philosophus, in qua hæresi fuit & Atticus, lib. IV. ep. VI. & lib. V. ep. XIX. & ep. I. lib. VII. & lib. XIII. ad Famil. ep. I. *Schott.* Plurimi autem Romanorum ejus sectæ assensores fuerunt & sectatores: quod ejus placita nescio quas delicias & εὐζωΐαν vulgo prima fronte pollicerentur. Causam suggerit Lactant. lib. III. cap. 17. Vide nuperrimam historiam Philosophicam *Georgii Hornii*, lib. III. cap. XVII.

3 *Ea, qua tum res gerebantur.*] Horat. epist. XVII. lib. I.

Res gerere, & captos ostendere civibus hostes,
Attingit solium Iovis, & cælestia tentat.

Hinc *Dictator rei gerundæ* Romæ creari dicebatur. *Schott.*

4 *L. Julium Calidium.*] Ita MSS. Gifan. & Schotti, atque editi. Alii *Calidum*, ut opinor, rectius: nam *Calidius* nomen gentis, non cognomen fuit. *Bosius.* Notat alium ad eminentium ingenio-

multo elegantissimum poëtam, nostram tulisse ætatem, vere videor posse contendere; neque minus virum bonum, optimisque artibus eruditum, post proscriptionem Equitum, propter magnas ejus Africanas possessiones, in proscriptorum numerum [1] à P. Volumnio Præfecto fabrum Antonii, absentem relatum, expedivit. Quod in præsenti utrum ei laboriosius an gloriosius fuerit, difficile fuit judicare; quod in eorum periculis non secus absentes, quam præsentes amicos Attico esse curæ, cognitum est. Neque vero minus ille vir, bonus paterfamilias habitus 13
est, quam civis. Nam cum esset pecuniosus, [2] nemo illo minus fuit emax, [3] minus ædificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est, nam [4] domum habuit in Colle Qurinali Tamphilanam,

geniorum tempora Vell. Patercul. lib. II. De quo Cicero in Brut. & Cæsar de B. C. lib. I. Ille erat præstantissimus Orator, hic multo elegantissimus Poëta.

1 *A P. Volumnio, præfecto fabrum.*] Ἔπαρχος τῶν τεχνιτῶν. Fabris enim in bello opus, qui machinas facerent, &c. Eorum caput, operisque curator & exactor præfectus fabrum. Vide Lipsium poliorcet. III. 6. *Boëcler.*

2 *Nemo illo minus.*] Hactenus de publica vita; nunc de privata: quarum illa ad πολιτικὴν, hæc ad οἰκονομικὴν Philosophiam pertinet. Catonis est præceptum, magis vendacem quam emacem oportere esse agricolam & patremfamilias. Plinius lib. XVIII. cap. 5. Et Cicero paradoxo VI. *Non esse emacem, vectigal est.* Schott.

3 *Minus ædificator.*] Epigramma Græcum, lib. Ἀνθολογίας:

Σώματα πολλὰ τρέφειν, καὶ δώματα πολλ' ἀνεγείρειν
Ἀτραπὸς ἐς πενίην ἐστὶν ἑτοιμοτάτη.

Idem. Non solum boni Patresfamilias; sed etiam quidam Principes de ædificandi luxu abhorruerunt. Tacitus de Tiberio VI. Annal. *Tanto acceptius in vulgum, quanto modicus privatis ædificationibus.* Plinius Panegyrico cap. 51. *Idem. tam parcus in ædificando*, de Trajano. Lacones si cui mala imprecari cogitarent, quatuor ipsi accidere optabant. Primum, ædificandi desiderium: Secundum, dilationem: Tertium, equos alendi studium: Quartum, ut uxorem haberet adulteram. Locus exstat apud Suidam: Οἰκοδομᾶ σε λάβοι καὶ ἐμβολαὶ, ὅτε ἵππος καὶ ἀγύναιοι μοιχὸν ἔχοι. Nam ista quatuor omnia δοκεῖ δαπανηρὰ εἶναι. Et addit Suidas: ὡς τούτων πάντων δαπανηρῶν ὄντων καὶ ἐπιζημίων. *Gebhard.*

4 *Domum habuit in colle Quirinali.*] Antiquissimum hujus collis nomen loquitur fœdus inter reges Romulum & Tatium initum, passim apud historicos. Nam facta inter utrumque populum concordia non domos modo privatas, sed & ædes sacras Diis erexerunt. Vide Onuphrium, Livium, Eutropium, Ovidium, alios. *Keuchen.* P. Victor in sexta regione statim post templum Quirini, collocat *ædes Attici*: Et Cicero I. de Leg. idemque juxta *Salutis ædes* lib. IV. epist. I. & lib. XII. epist. XLV. vicinum Cæsarem vocat; cujus statua in Quirini templo posita. Dion lib. XLIII. Quo in loco ædes Salutis, *Salutis augurium* dicta. *Schott.*

1 *Tam-*

nam, [1] ab avunculo hereditate relictam, cujus amœnitas non ædificio, sed silva constabat: ipsum enim [2] tectum, antiquitus constitutum, plus salis, quam sumptus, habebat; in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus est familia, si utilitate judicandum est, optima; si forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri literatissimi, [3] anagnostæ optimi, & [4] plurimi librarii; ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset. Pari modo artifices ceteri, [5] quos cultus domesticus desiderat, apprime boni. Neque tamen horum quenquam, nisi domi natum, domique factum, habuit: quod est signum non solum continentiæ, sed etiam diligentiæ. Nam & non intemperanter concupiscere, quod à pluribus videas, continentis debet duci; & potius diligentia, quam pretio, parare non mediocris est industriæ. [6] Elegans, non magnificus; splendidus, non sum-

1 *Tamphilanam.*] Sic edendum curavi. *Tamphilanam domum* autem accipio à Tamphilo quodam Romano sic appellatam. *Tamphili* enim Romæ fuerunt, *Pamphili* non item. *Lambin.* Sed ego existimo *Cæcilianam* esse legendum, & domum à possessore suo Cæcilio Attici avunculo nomen fuisse sortitam. *Ernstius.*

2 *Tectum plus salis, quam sumptus.*] Hoc est, tecti architectura plus artis, venustatis & elegantiæ, quam sumptus habebat. Sal enim condimentum omnium. Vives ibidem interpretatur de gratia ac venustate ædium, quæ per salem plerumque significatur. *Schottus.* Locus hic corruptus videtur Cl. Boeclero. *Bosius.*

3 *Anagnostæ optimi.*] Romani Principes lectores apud se habebant, quos ἀναγνώστας dixere, cum ipsi occcupati lectioni vacare non valerent. *Alexander ab Alexand.* Vide Meursium cap. 3. Auctar. Philolog.

4 *Plurimi librarii.*] Tres nominat Cicero, lib. XIII. epist. XLIV. *Pharnacem, Antæum, & Salvium.* Amanuenses & Anagnostas hos colligere licuit. A studiis & ab epistolis *Alexium* nominat lib. V. epist. XX. & lib. VII. epist. II. & lib. XVI. epist. XV. *Athamam & Alexium* amanuenses, lib. XII. epist. XI. & alterum epist. II. lib. VII. *Antiochum & Thallumetum* literatos nominat, lib. XIII. epist. XXXIII. & lib. V. epist. XII. De *Eutychide*, quem manumisit, epist. XV. lib. IV. De *Nicanore* lib. V. epist. III. & lib. VI. epist. II *Schott.*

5 *Quos cultus domesticus desiderat.*] Ad voluptatem & lucrum locata eorum opera. Sunt autem ejusmodi servorum nomina; gladiatores, agitatores, funambuli, palæstritæ, pictores, cælatores, &c. Vide Laurent. Pignorium de servis. *Boecler.*

6 *Elegans, non magnificus.*] *Elegans homo*, ad ætatem Catonis, non in laude, sed vitio ponebatur. Sic enim ille de sæculi sui moribus: *Avaritiam omnia vitia habere putabant: sumptuosus, cupidus, elegans, vitiosus.* Post in laudem vertit, ut hoc ipso loco. Lege Agellium lib. X. Noct. Attic. cap. II. & Ioan.

ſumptuoſus; omni diligentia munditiam non affluentem affectabat. 1 Suppellex modica, non multa; ut in neutram partem conſpici poſſet. Nec hoc præteribo (quanquam nonnullis leve viſum iri putem) cum in primis lautus eſſet eques Rom. & non parum liberaliter domum ſuam omnium ordinum homines invitaret; ſcimus non amplius, 2 quam terna millia æris peræque in ſingulos menſes 3 ex ephemeride eum expenſum ſumptui ferre ſolitum: atque hoc non auditum, ſed cognitum prædicamus. Sæpe 14
enim, propter familiaritatem, domeſticis rebus interfuimus. Nemo in convivio ejus 4 aliud acroama audivit, 5 quam anagnoſten: quod nos quidem jucundiſſimum arbitramur. Neque unquam ſine aliqua lectione apud eum cœna-

Ioan. Bapt. Pium, Annot. poſt. cap. VIII. *Schott.*

1 *Suppellex modica, non multa, ut in neutram partem conſpici poſſet.*] Ita ſcripſiſſe eum, ex præcedentibus apparet: nam omnes antitheſes ita ſunt conceptæ, ut quid fuerit adfirmet, quid non fuerit neget. Elegans, non magnificus; ſplendidus, non ſumptuoſus; adfectans munditiem, non adfluentiam. Sic etiam *ſuppellex ei modica, non multa*: hoc eſt, modo, non copia æſtimanda; inſtrumentum modice, non abundanter, ſufficiens; ut in neutram partem notari poſſet, neque ſordium, quia aderat modus, neque luxus, quia aberat ſuperfluum. Huic ſenſui verba mihi ſatis eſſe videntur exprimendo: neque aut τὸ *multo* ad defectum referendum, aut alia negatio adjicienda. *Gronovius.*

2 *Quam terna millia æris.*] Non ſunt mille ducenti ſeſtertii: hi enim illo ævo quatuor millia octingentos aſſes colligebant: ſed ſeptingenti quinquaginta, denarii CLXXXVIII. cum dimidio, noſtri coronati octodecim cum didrachmo & hemidrachmo: nam *mille æris* tum ſeſtertios faciebat CCL. denarios LXII. & victoriatum. *Gronovius* lib. III. de Pecunia Vetere.

3 *Ex ephemeride eum expenſum ſumptui ferre ſolitum.*] Ephemeridem *diurnum* Latini vocant. Significat hic libellum quotidianarum expenſarum & erogationum. Aliud ſignificant diurni commentarii apud Sueton. Auguſt. 64. in quos etiam dicta & ſermones annotabant. Vide Caſaubonum ad illum locum. *Boecler.*

4 *Aliud acroama audivit.*] Vide Plutarchum Sympoſ. Macrobium & Athenæum. Solebant enim ſub cœnæ finem admitti, qui partim ſeriis recitationibus, partim dictis factiſque ridiculis ſaturos convivas exhilararent. Audiebantur etiam cantores, tibicines, citharœdi, & quicunque alii muſica inſtrumenta tractare, pulſare, aut inflare noſſent. Acromata uno verbo Græci Latinique omnes hos vocant. *Caſaubon.* Acroma dicitur pro acroama, ut ἀκρωτήριον pro ἀκροατήριον. Sed & apud Plutarchum Sympoſ. lib. I. κρούματα dici invenies ἀντὶ τῶν αὐλημάτων. Lege Senecam de *Vita Beata*, cap. XI. & Philonem *de Vita contemplativa.*

5 *Quam anagnoſten.*] Manutius recte, quod ſequatur *anagnoſtes*, pro eo qui recitat; non pro re, quæ ecitatur, exponi. Ut Cicero pro Sextio: *Non ſolum ſpectator, ſed actor, & acroama.* Schott.

cœnatum est; [1] ut non minus animo, quam ventre, convivæ delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores à suis non adhorrerent. Cum tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ consuetudine: tantaque usus est moderatione, [2] ut neque in sestertio vicies, quod à patre acceperat, parum se splendide gesserit, neque in sestertio centies affluentius vixerit, quam instituerat, [3] parique fastigio steterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos, [4] nullam suburbanam, aut maritimam sumptuosam villam: neque in Italia, [5] præter Ardea-

1 *Ut non minus animo, quam ventre convivæ delectarentur.*] Sic de Platonis cœna Timotheus, homo clarus Athenis, & princeps civitatis; cum vidisset eum postridie: *Vestræ*, inquit, *cœnæ non solum in præsenti, sed etiam postero die jucundæ sunt.* Cicero v. Tusculana. & Demosthen. orat. περὶ συντάξεως. Idem in Catone Majore: *Neque ipsorum conviviorum delectationem voluptatibus corporis magis, quam cœtu amicorum, & sermonibus metiebar. Bene enim majores accubationem epularum amicorum, quia vita conjunctionem haberet, convivium nominarunt; melius quam Græci, qui hoc idem compotationem, tum concœnationem vocant.* Sic & lib. IX. ad Famil. & Macrob. lib. I. Saturn. *Schott.* Vide Agellium lib. III. cap. II. ubi multa ex M. Varrone infert de ejusmodi conviviis, *in quibus legi non omnia debent, sed ea potissimum, quæ sunt βιωφιλῆ, & delectent.* Erasmus *cœnam Platonicam* vocat in Convivio Prophano. *Keuch.*

2 *Ut neque in sestertio vicies.*] Volebam; *Vixerit in sestertium vicies*, vel *centies*, scilicet patrimonio. Et sic alibi. *Gronovius* de Sestertiis.

3 *Parique fastigio steterit in utraque fortuna.*] Hinc animi ejus moderationem & æquitatem notam sibi prædicat M. Tullius in Catone, quem illi dedicat, initio: ingenuitatem, animique magnitudinem lib. I. ep. XVII. *Schott.*

4 *Nullam suburbanam aut maritimam sumptuosam villam.*] Quod parum credibile. Miror allatam à Nepote fidem, quippe qui propter Attici familiaritatem, sæpe domesticis rebus interfuit. Habuit Villam Pomponius, & in illa Gymnasium Amaltheum; ut passim à Cicerone traditum. Libro I. ad Atticum: *Ego te arbitror cæsis apud Amaltheam tuam victimis, statim esse ad Sicyonem oppugnandum profectum.* Eodem libro: *Epigrammatis tuis, quæ in Amaltheo posuisti, contenti erimus.* Et paulo post: *Velim ad me scribas, cujusmodi sit* Ἀμαλθεῖον *tuum: quasque historias de Amalthea habes, ad me mittas.* Unde evidentissime constat, sumptuosam etiam fuisse illam villam, in qua plenum omnis eruditionis Gymnasium. In agro etiam Buthrotio prædia habuit. Sed legendus Turneb. lib. XI. cap. 16. Adv. *Keuchenius.*

5 *Præter Ardeatinum.*] In MSS. Codd. Medicæis scriptum reperi: *præter Aretinum.* Ernst. MSS. Schotti: *Arretinum.* Gifanii: *Arrentinum.* Bosius. Ardæa civitas, in octavo decimo millario ab urbe posita. Eutropius. Rutulorum urbem facit Orosius & Livius, qui eam inter colonias Romanas numerat. Meminit hujus quoque Plutarchus in Camillo. Ἀρδέα legit Strabo, Ptolemæus, & Stephanus; qui eam quoque Trojam dictam scribit. Dauni urbem appellat Virgilius. X. Æneid. Ardeæ nomen retinere scribit quidam. *Ardea-*

Ardeatinum, [1] & Nomentanum, rusticum prædium: omnisque ejus pecuniæ reditus constabat [2] in Epiroticis, & urbanis possessionibus, ex quo cognosci potest, [3] eum usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque [4] ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate: ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religiose promittebat; quod non liberalis sed levis arbitrabatur, polliceri, quod præstare non posset. [5] Idem in nitendo quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere. Nunquam suscepti negotii eum pertæsum est. Suam enim [6] existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. quo fiebat, ut omnia Marci & Quincti Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortensii, A. Torquati, multorum præterea Equitum Romanorum negotia procuraret. Ex quo judicari poterat, [7] non inertia, sed judicio fugisse Reipub. procurationem.

Ardeatinum Prædium Pomponii Attici, est Æmilio Probo in hujus vita. *Ortelius.*

1 *Et Nomentanum.*] Νώμεντον Latinorum mediterranea urbs, apud Livium & Ptolemæum. Νώμεντος Stephano est. Duodecimo ab urbe lapide, ut tradit Rhegino. Lamentana Leandro est. *Nomentanum rus*, decimo lapidis diverticulo ab urbe. Plinius XIV. 4. & Æmilius Probus in Pomponio Attico. *Idem.*

2 *In Epiroticis.*] Cicero lib. I. ep. V. *Epiroticam emptionem gaudeo tibi placere.* Habuit & in *Thesprotia* possessiones, ut colligo ex epist. III. lib. VI. ad Attic. *Schott.*

3 *Eum usum pecuniæ non magnitudine.*] Supra: *Tantum afuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis aut incommodis.*

4 *Ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facultate.*] Sic Cicero hæc inter se comparat multis in locis. In Muræniana, Lælio, in Oratore, Bruto, ad Q. Fratrem & ad Cornificium lib. XII. epist. de Sexto Aufidio.

5 *Idem in nitendo, quod.*] Manutio durum videtur *niti aliquam rem*, nisi hic ad Ellipsim confugiamus, quæ in compositis ab hoc verbo non insolens. Rutgersius *tuendo.* Boeclerus.

6 *Existimationem ea re agi putabat.*] Ita Cicero dixit pro Cæcinna: *Agitur jus civitatis, bona, fortunæ omnium civium.* Et Terentius in Heautont.

Non nunc pecunia agitur. ——
Schottus.

7 *Non inertia, sed judicio.*] Epistola XVII. lib. I. *Neque ego inter me, atque te, quicquam interesse unquam duxi præter voluntatem institutæ vitæ: quod me ambitio quædam ad honorum studium; te autem alia minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. Vera quidem laude probitatis,*

16 nem. Humanitatis vero nullum afferre majus testimonium possum, quam quod adolescens [1] idem seni Sullæ fuerit jucundissimus, senex adolescenti M. Bruto, cum æqualibus autem suis Q. Hortensio, & M. Cicerone sic vixerit, ut judicare difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus: quamquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit, aut familiarior. Ei rei sunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, [2] sexdecim volumina epistolarum ab Consulatu ejus usque ad extremum tempus ad Atticum missarum: quæ qui legat, non multum desideret historiam contextam eorum temporum: sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum, ac mutationibus Reipub. perscripta sunt, ut nihil in his non appareat; & facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quæ vivo se acciderunt, [3] futura prædixit, sed etiam, quæ nunc usu veniunt, cecinit, ut

bitatis, diligentiæ, religionis, neque me tibi, neque quemquam antepono. Habet Ms. *judicio fugisse divino.* Sed quomodo in talibus divinitas, non eventuum potius variorum assidua & multiplex ruminatio judicium stabiliat? Itaque fecero, *judicio fugisse diutino.* Pontanus lib. III. Analector. cap. 18.

1 *Idem seni Sullæ.*] Vide supra.

2 *Sexdecim volumina epistolarum.*] Quorum series nullam partem amissa, pristinum adhuc nobis ordinem exhibet. *Volumina* vocat, quod olim circumvolvi solent, quæ in charta, aut scripto codice haberentur. *Volumina* etiam Plinius avunculus libros suos de Naturali Historia appellat. *Schottus.* Medic. Cod. II. habet *undecim.* Ernst. *Undecim* etiam in Ms. & quibusdam Editis fuit: quod miratur Schottus, cum sedecim hodie circumferantur. Facile vero fieri potuit, ut *VIdecim* mutaretur in *Undecim.* Bosius.

3 *Futura prædixit.*] Pauca de multis exempla collegi Augurii & Vaticinii Ciceronis. Libro VIII. Epist. XI. *προθεσπίζων, noster Attice, non ariolans; ut illa, cui nemo credidit* (Cassandra scilicet) *sed conjectura prospiciens.*

Jamque mari magno. ———
non multo inquam secus possum vaticinari: Tanta malorum impendet Ἰλιάς. Et libro VIII. epist. III. *Et à me est (tute scis) propter suspicionem hujus impendentis tempestatis multo ante provisum.* Epist. XII. *Scripseram eas literas, quarum vaticinationem falsam esse cupio.* Libro X. epist. VIII. *Et tamen, mi Attice, auguria quoque me incitant, quadam spe non dubia, non hac collegii nostri ab Attio, sed illa Platonis de Tyrannis.* Et statim, *Nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quo diximus; nec nos fallit, nec aliter accidet. Corruat iste necesse est.* Idem epistola ad Licinium Calvum apud Nonium: *Præsentit animus, atque augurat quodammodo, quæ futura sit suavitas.* Schottus.

ut vates. De pietate autem Attici quid plura commemo- 17
rem? cum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere matris suæ, quam extulit annorum nonaginta, cum esset septem, & sexaginta, [1] se nunquam cum matre in gratiam rediisse, nunquam cum sorore fuisse in simultate, [2] quam prope æqualem habebat. Quod est signum, aut nullam unquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut, quos amare deberet, irasci eis, nefas duceret. Neque id fecit natura solum ([3] quamquam omnes ei paremus) sed etiam doctrina. Nam & principum philosophorum ita percepta habuit præcepta, [4] ut iis ad vitam agendam, [5] non ad ostentationem, ute-
retur. [6] Moris etiam majorum summus imitator fuit, an- 18
tiqui-

1 *Se nunquam cum matre in gratiam.*] Quod antiqua inscriptione ita exprimitur:

DIS MANIBVS.
M. JVLIO M. F. QVIRINA. PVDENTI. VIXIT. ANNIS. LXXXX. CORNELIA. CALLITYCHE. CONJVGI. SVO. KARISSIMO. FECIT. BENEMERENTI. CVM. QVO. VIXIT. ANNIS. LV. SINE. CONTROVERSIA. VLLA. *Ernstius.* Exstat apud Gruterum pag. 795. 6.

2 *Quam prope æqualem habebat.*] Alii legere malunt: *ætate æqualem.* Ernstius. Sed vox *ætate* Mss. Schott. Gifan. & Savar. afuit, *Bos.* *Æqualis* σύγχρονος, ὁμῆλιξ. Vide ad Aristidem notata.

3 *Quanquam omnes ei paremus.*] En Scriptorem accuratum, etiam in iis, quæ ὡς ἐν παρόδῳ inculcat. Non semel Cicero dixit: *Naturam optimam esse vivendi ducem. Cui repugnare, nihil aliud est, quam Gigantum more cum Diis bellare.* Chrysippus olim clamabat, τὸ τέλος εἶναι ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. Vide Senecam *De Vita Beata* cap. III. *Keuchen.*

4 *Vt iis ad vitam agendam, non ad ostentationem.*] Non ergo iis studiis vir prudens deditus est, quæ argutiis disputationum sese venditant. Quorum cultores Clem. Alexandrinus apposita voce appellat ὀνοματομάχους. Vide Ernstium.

5 *Non ad ostentationem.*] Quemadmodum alii Philosophi. De quibus Cicero dixit libro I. de Finibus: *Ita vivunt, ut illorum vita refellatur.* Et apud illum Stoicus lib. IV. *Vitam nostram, consilia, voluntates, non verba corrigi.* Juvenalis lib. I. Sat. II.

Indocti primum: quanquam plena omnia gypso
Chrysippi invenies. Nam perfectissimus horum est,
Si quis Aristotelem similem, vel Pittacon emit,
Vel jubet archetypos pluteum servare Cleanthas.

Vide quæ ad Epictetum notat metaphrastes ejus Arrianus, & Cicero apud Lactantium lib. III. cap. XVI. D. Hieronymus epist. XXXIV. *Philosophus gloriæ animal, & popularis auræ vile mancipium.* Keuchen.

6 *Mores etiam majorum.*] Ennius apud Ciceronem v. de rep.

Moribus antiquis stat res Romana, virisque.

Lege Augustinum libro II. cap. XXI. *de Civit. Dei.* Hinc de antiquitate ab eo Cæsar quotidie requirebat infra. *Schott.*

tiquitatisque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, [1] quo magistratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res [2] illustris est populi Rom. quæ non in eo suo tempore sit notata: &, quod difficillimum fuit, sic [3] familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut [4] M. Bruti rogatu, [5] Juniam familiam à stir-

1 *Quo magistratus ornavit.*] Malim *ordinavit*, quomodo Vossium legisse video I. de Hist. Lat. II. Sic apud ICtos *ordinare libellos & testamenta.* At *magistratus ornare* est in provincias, aut bellum euntes rebus necessariis instruere. Livius. XLIII. I. *Magistratus mulis tabernaculisque, & omni alio instrumento ornabantur.* Non novum est, hæc duo verba confundi à librariis; ut apud Sueton. Julio, cap. 18. I. ubi vide doctiss. interpretes, Casaub. Torrent. & Bernegger. *Bosius.*

2 *Illustris est populi Romani.*] Cicero in Oratore: *Cognoscat Orator rerum gestarum & memoriæ veteris ordinem, maxime scilicet nostræ civitatis: sed & imperiosorum populorum & regum illustrium: quem laborem nobis Attici nostri levavit labor, qui conservatis notatisque temporibus, nihil cum illustre prætermitteret, annorum septingentorum memoriam unico libro colligavit.* Nec DCC. tantum annorum, sed & Virorum totidem historiam colligasse, ex Plinii lib. XXXV. patebit. Et in Bruto multa, quibus subjungit: *Eam utilitatem habuit Attici liber, quam requirebam, ut explicatis ordinibus temporum, uno in conspectu omnia viderem.* Et ibidem paullo post ex Attici persona: *Eisque nosmetipsi ad veterum Annalium memoriam comprehendendam impulsi, atque accensi sumus.* Ac Ciceroni eum misisse, ex procemio de claris Oratoribus patet. Ibidem: *Omnium rerum memoriam Atticus breviter & perdiligenter complexus est.* Meminit & epistola XXIII. lib. XII. ad Atticum, & Asconius Pedianus in Pisonianam: *Tradunt & Antiochi regis filio obsidi domum publice ædificatam: inter quos Atticus in Annalibus.* Schottus.

3 *Familiarum originem.*] Γενεαλογίαν. Meminit Ioan. Glandorpius libro de Famil. Romanis.

4 *M. Bruti rogatu.*] Supra: *Rogatu T. Pomponii Attici.*

5 *Juniam familiam à stirpe.*] Ex ea fuit M. Brutus. *Manut.* Quæ nobilissima est earum gentium & familiarum, quæ à Trojanis & Ænea hauserunt originem. Lege Dionysium lib. IV. Hæc quum in urbem una cum Romulo migrasset, laude & gloria bellica sub regibus floruit, usque ad L. Brutum, qui regio dominatu P. R. liberavit, postremus Juniæ gentis. Nam, ut idem lib. V. tradit, Brutus nullos reliquit liberos superstites, & qui sequuntur Bruti, plebeji sunt, non patricii. Aliter tamen sensisse videtur Cicero, qui M. Brutum Cæsaris interfectorem L. Bruti gentilem appellat. Tuscul. IV. *Qui fuit in Italia iisdem temporibus, quibus L. Brutus patriam liberavit, præclarus auctor nobilitatis tuæ.* Quomodo in Bruto, & Philippica I. Quod idem ex sententia Posidonii philosophi Plutarchus scribit, qui tertium Junii Bruti filium expertem conjurationis fuisse, ab eoque gentem Juniam propagatam tradidit. Gravissima Ciceronis hac in re debet esse authoritas, magna etiam Posidonii & Plutarchi. Dionysii tamen, qui multis sententiam suam argumentis, exquisitisque rationibus confirmat, meo quidem

à stirpe ad hanc ætatem ordine enumeravit, notans, qui, à quo ortus, quos honores, quibusque temporibus cepisset: pari modo, [1] Marcelli Claudii, de Marcellorum, [2] Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, de Corneliorum, & [3] Fabiorum, & [4] Æmiliorum quoque: qui libris nihil potest

dem judicio vel gravissima. Neque enim quisquam ex hac gente per annos cc. post exactos reges, magistratum curulem gessit: quod quidem certe in tam clara & nobili familia accidere potuisse, nulla ratione, ut credam, adduci possum. Et tribuit hæc Cicero Bruto, homini amicissimo, non tam vere, quam ut pulcherrimum illud factum, quod pro libertate Reipubl. gessit, laudando extolleret: ac primo L. Brutum, deinde progeniem ejus, P. R. à regibus liberasse significaret. Hæc illustrissimus *Streinius*, in Gentium & familiarum Romanorum Stemmatis.

1 *Marcelli Claudii de Marcellorum.*] Altera hæc Claudiorum gens est, & quidem plebeja. Regillenses enim Claudii, item Pulchri & Nerones patricii sunt, plebeji Marcelli. Licet autem conditio harum gentium diversa sit, originem certe utriusque gentis eandem esse opinor. Plutarchus Posidonium secutus, Marcellum à Marte deducit, quod facile concedo, vel antiquitatis causa. Illud sane permirum mihi videtur, quod idem M. Claudium, qui quintus Cos. fuit, Marcellum, propter egregiam rei militaris scientiam, primum nominatum scribit. Veterum enim Annalium monumenta, quæ & Livius & reliqui secuti sunt, patrem & avum Marcellum appellant. Atque unicum hujus gentis cognomen, hoc est, quod in aliis fortasse gentibus non item: rectius certe familiam, quam gentem appellaveris, quum gens ex multis familiis constet. *Idem.*

De Marcellorum.] Quid subjiciemus huic præpositionis? *stirpe an familia?* puto eam delendam esse & hic, & mox, uti paullo ante τὸ *enumeravit.* Schottus præpositionem à quibusdam scriptis abesse testatur.

2 *Scipionis Cornelii & Fabii Maximi de Corneliorum.*] Amplissima omniumque gentium nobilissima Cornelia ab antiquis est habita, & quidem jure ac merito. Sive enim dignitatem spectes familiarum, sive etiam præclara in Rempublicam merita, rerumque gestarum magnitudinem consideres, omnes certe omnium gentium virtutes hujus splendore obscurantur. Ac de origine nihil mihi occurrit. Familias præcipuas quatuor reperio: quarum una Maluginensium est, altera Scipionum, Rufinorum tertia, postrema Lentulorum. Dolabellas enim, Cinnas, Merulas, & si qui sunt alii, plebejos potius, quam patricios crediderim. Vide eundem *Streinium* de gente Cornelia. *P. Nannium* de claris Corneliis. & *C. Sigonii* Scipionem Æmilianum.

3 *Fabiorum.*] Qui originem ad Aborigines, stirpem ad Fabium Herculis filium referunt. Primo *Fodii* dicebantur ab agrorum fossione. inde *Fabii.* Vel à *fabis*; ut Pisones, à *Pisis*; Lentuli à *lente*; Cicerones à *Cicere*. Quod cum multis aliis amplectitur Plinius. Nec improbabilis illa nominis ratio, quam à *Fabio* Herculis filio deducit Plutarchus in maximo. Hercules enim Iove natus, à Græcis ad Romanos, & usque ad Oceanum pervagatus, multis gentibus initia sui generis dedit. Vide eundem *Strenium* in gente Fabia.

4 *Æmiliorum.*] Gens illa ab Aimilio Ascanii filio orta. *Festus.* A Mamerco Numæ regis filio. *Plutarchus* in Paullo. Quod probabilius, quia Æmilii Mamerci & Mamercini, à gentis principe dicti sunt. Vel, propter αἱμυλίαν, quam

test esse dulcius iis, [1] qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. [2] Attigit quoque poëticen, credimus, ne ejus expers esset suavitatis. Namque versibus, qui honore, [3] rerumque gestarum amplitudine ceteros Romani populi præstiterunt, exposuit: ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusque eorum non amplius quaternis, quinisve versibus descripserit, quod vix credendum sit, tantas res tam breviter potuisse declarari. Est etiam unus [4] liber Græce confectus de consulatu Ciceronis.

19 Hactenus, Attico vivo, edita à nobis sunt. Nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua persequemur: & quantum poterimus, [5] rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significavimus, SVOS CVIQVE MORES PLERVM-

quam Græci *orationis leporem* vocant. *Idem.*

1 *Qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum.*] Plinius lib. XXXV. cap. II. *Majus, ut arbitror, nullum est felicitatis specimen, quam semper omnes scire cupere, qualis fuerit aliquis.* Schott.

2 *Attigit quoque Poëticen.*] Supra: *Idem poëmata pronunciabat, & Græce & Latine; sic, ut supra nihil posset.*

3 *Rerumque gestarum amplitudine.*] Plinius lib. XXXV. cap. II. *Imaginum amorem flagrasse quondam, testes sunt & Atticus ille Ciceronis, edito de his volumine, & M. Varro, benignissimo invento, insertis voluminum suorum fœcunditati, non nominibus tantum septingentorum illustrium, sed & aliquo modo imaginibus.* Quales in Bibliotheca sua habuisse, colligo ex M. Tullii ad Atticum lib. IV. epist. X. *Malo*, inquit, *in illa sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere; quam in istorum sella Curuli.* Et in Orator. Demosthenis imaginem ex ære in Tusculana Bruti villa se vidisse ait: ut nos marmoream, Tarracone, cum hac inscriptione vidimus: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, prætermissam ab iis, qui veterum imagines, Hermas & Terminos ediderunt. *Schottus* in notis ad Elogia Corneliana.

4 *Liber Græce confectus de Consulatu Ciceronis.*] De quo Cicero lib. II. ep. I. *Puer tuus mihi literas abs te, & Commentarium consulatus mei Græce scriptum reddidit: in quo lætatus sum, aliquanto ante de iisdem rebus, Græce item scriptum librum L. Cossinio ad te perferendum dedisse. Nam si ego tuum ante legissem, furatum me abs te diceres: quanquam tua incompta visa sunt.* Vide sequentia. Scripserat & Herodes eadem de re, sed quæ Ciceronis in consulatu præclare facta obscurarent potius, quam illustrarent: lib. II. ep. II. Atticus etiam quæ minus probabat in Ciceronis libris, ea notare miniata cera solitus erat. lib. XV. epist. XIV. & lib. XVI. epist. XI. Nec Bruto omnia probare potuit, quæ *de Oratore* conscripserat. De qua cera Ang. Politianus Miscell. cap. IIII. *Schott.*

5 *Rerum exemplis lectores docebimus.*] Notatur applicatio *παραδειγμάτων καὶ νοημάτων* ad *χρήσεις γνωμικὰς καὶ πραγματικάς*, in quo præcipua historiæ philosophia consistit: ut ostendantur, inquam, officiorum fontes commemoratione actuum ex officio profectorum, id est, exemplorum moralium. *Boecler.*

1 Qui

RVMQVE CONCILIARE FORTVNAM. Namque hic contentus ordine equestri, [1] quo erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris [2] Divi Julii filii, cum jam ante familiaritatem ejus esset consecutus, nulla ulla re, quam elegantia vitæ, qua ceteros ceperat principes civitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim prosperitas [3] Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit, & conciliarit, quod civis Romanus quivit consequi. [4] Nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat. Hanc Cæsar vix anniculam, [5] Tiberio Claudio Neroni, Drusilla nato, privigno suo, de-

1 *Quo erat ortus.*] Supra: *Perpetuo à majoribus acceptam equestrem obtinuit dignitatem.*

2 *Divi Julii filii.*] In nummis antiquis, in Triumviratu cusis: IMP. CÆSAR DIVI F. III. VIR. ITER. R. P. C. Apud Antonium Augustinum aureus nummus: IMP. CÆS. DIVI F. AVGVSTVS. Et in aversa parte: C. L. CÆSARES. AVGVSTI. F. COS. DESIG. PRINC. JVVENT. Item æreus apud eundem duobus capitibus signatus; in uno latere DIVOS JVLIVS præferebat; in altero DIVI F. AVG. *Divos* autem pro *Divus* Veteres dicebant, ut & *Davos* pro *Davus*. Servius in illud Virgilii VIII. Æneid. *Divum genus: Divi* legisse quosdam refert, recte mea quidem sententia, idque cum apotheosi in Deos relati essent. Et sic fere Græcorum natio, etiam in posterioribus imperatoribus, ut Dion, & ex Dione Xiphilinus & Ælianus de acie instruenda ad Adrianum Aug. Nervæ filium. Αὐτόκρατορ Καῖσαρ υἱὲ θεοῦ Ἀδριανὲ σεβαστέ. *Schott.*

3 *Cæsarem est consecuta.*] Schottus laudat Veter. lectionem *Cæsarum eum consecuta.* ait Gif. Mſ. confirmare lectionem. mihi valde absurdum videtur dicere, *tanta prosperitas Cæsarum consecuta est illum*, pro tanto Cæsarum favore floruit. sed inde tamen crederem locum ita legendum: *Tanta enim prosperitas eum consecuta.* De Attico loquitur, quod clarum ex eo quod sequitur, *quod civis Romanus quivit consequi.* Boeclerus.

4 *Nata est autem Attico neptis ex Agrippa.*] Sueton in Tiberio cap. VII. *Agrippinam M. Aprippa genitam, neptem Cæcilii Attici, ad quem sunt Ciceronis epistolæ, duxit uxorem, sublatoque ex ea filio Druso, quanquam bene convenientem, rursumque gravidam dimittere, ac Juliam Augusti filiam confestim coactus est ducere.* Vbi post avunculi testamentum Cæcilius vocatur, qui alias Pomponius. Notandum etiam, quod Agrippinam vocat Suetonius, quam Tacitus Vipsaniam, ut eadem patris non nomen tantum, sed & cognomen tulerit. Vide eundem in Augusto LXV. *Keuchenius.*

5 *Tiberio Claudio Neroni, Drusilla nato.*] Livia Drusilla duorum Neronum mater erat, qui prænomine Drusi, cognomine Tiberii à se invicem discernebantur. Antiquus Nummus: NERONI. CLAVDIO. DRVSO. GERMAN. COS. DES. Et, NERO. CLAVDIVS. DRVSVS. GERMAN. IMP. Vide Stemma Domus Augusteæ, quod Tacito suo affixit quondam *Justus Lipsius.*

despondit. quæ conjunctio [1] necessitudinem eorum sanxit, 20 familiaritatem reddidit frequentiorem. Quamvis ante hæc sponsalia [2] non solum cum ab urbe abesset, nunquam ad suorum quemquam literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret: inprimis, quid legeret, quibusque in locis, & quam diu esset moraturus: sed &, cum esset in urbe, & propter suas infinitas occupationes minus sæpe, quam vellet, Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, [3] quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret; modo [4] aliquam quæstionem poëticam ei proponeret: interdum jocans ejus [5] verbosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, cum [6] ædes Iovis Feretrii in Capitolio, ab Romulo constituta, vetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Cæsar eam reficiendam curaret. Neque vero à M. Antonio minus absens

1 *Necessitudinem eorum sanxit.*] Id est, confirmavit, stabilivit. Lambinus legendum putat, *auxit.* Ernst.

2 *Non solum cum ab urbe abesset.*] Mstus Schotti: *ab urbe esset:* Mox idem. Mss. sic interpungit: *mitteret, quid ageret imprimis: quid legeret.* Vbi *mitteret*, idem est ac scriberet, nunciaret, elliptica locutione. Vt apud Livium XXXVI. *ad M. Bæbium misit, Antiochum in Italiam impetum fecisse, &c.* Cicero ad Fam. II. I. *Polla misit, ut ad te, si quid vellem, darem literarum.* Vide Gronovii not. ad Livium VIII. 22. *Bosius.*

3 *Quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret.*] Id est, vel ex antiquitate, ut sæpe hæc præpositio ponitur, vel de antiquitate rei cujusdam vel moris Romani. *Buchnerus.*

4 *Aliquam quæstionem poëticam.*] Vide Wowerium de Polymathia c. 10. pag. 73. & seq.

5 *Verbosiores eliceret epistolas.*] Vt Cicero quoque ad Attic. lib. XVI. ep. XI. *Schott.*

6 *Ædes Iovis Feretrii in Capitolio ab Romulo constituta.*] De qua insigniter præ aliis Livius lib. I. *Romulus duce hostium occiso, urbem primo impetu capit, inde exercitu victore ducto, ipse, cum factis vir magnificus, tum factorum ostentator haud minor, spolia ducis hostium cæsi suspensa, fabricato ad id apte feretro gerens, in Capitolium ascendit; ibique cum ea ad quercum pastoribus sacram deposuisset, simul cum dono designavit templo Iovis fines, cognomenque addidit Deo, Jupiter Feretri, inquit, hæc tibi victor Romulus rex regia arma fero, templumque de his regionibus, quas modo animo metatus sum, dedico, sedem opimis spoliis, quæ regibus, ducibusque hostium cæsis, me auctorem sequentis posteri ferent.* Vide etiam Dionysium. Situm illud templum fuit in IIX. Vrbis regione, ubi à P. Victore collocatur. Spatium ejus non ita magni ambitus. Quippe adhuc servatur vetus ejus vestigium, quod intra XV. pedum longitudinem comprehenditur, ut inquit Dionys. Ex hoc sumebant Romani sceptrum, per quod jurarent, & lapidem silicem quo foedus ferirent. Lege Alex. ab Alex. cap. XIV. lib. I. & ex antiquis Plutarchum, Valerium Maximum III. 2. *Keuchen.*

1 Exul

ſens literis colebant, adeo ut accurate ille [1] exul tum his terris quid ageret, quid curæ ſibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale ſit, facilius exiſtimabitis, qui judicare poterit, quantæ ſit ſapientiæ, eorum retinere uſum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non ſolum æmulatio, ſed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere neceſſe inter Cæſarem, atque Antonium; cum ſe uterque principem non ſolum urbis Romanæ, ſed orbis terrarum eſſe cuperet. Tali modo [2] cum VII. & LXX. 21
annos compleſſet, atque ad extremam ſenectutem non minus dignitate, quam gratia fortunaque creviſſet (multas enim hereditates nulla alia re, quam bonitate eſt conſecutus) tantaque proſperitate uſus eſſet valetudinis, ut annis XXX. medicina non indiguiſſet: nactus eſt morbum, quem initio & ipſe, & medici contempſerunt: nam [3] putarunt eſſe teneſmon: cui remedia celeria, faciliaque proponebantur. In hoc cum tres menſes ſine ullis doloribus; præterquam, quos ex curatione capiebat, conſumpſiſſet: ſubito tanta vis morbi [4] in unum inteſtinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fiſtula putris eruperit. Atque hoc

1 *Exul tum his terris.*] Supra: *Hoſtis Antonius judicatus, Italia ceſſerat.* Schottus 3. 2. obſ. *ex ultimis terris.* Et explicat de Ægypto. *Boeclerus.*

2 *Cum* VII. *&* LXX. *annos compleſſet.*] Qui eſt annus Climactericus hebdomaticus magnus, ducto ſeptenario in undecim: Nam Climactericis viros præſtantiſſimos extinctos, veteres memoriæ monumentaque declarant. Supra *anno ſexto & ſexageſimo* matrem nonagenariam extulit: & bellum Cæſarianum exortum Nepos ait, ætatis Attici *ſexageſimo*, qui eſt V. C. IↃ CCIV. Deceſſiſſe vero Cn. Domitio L. F. CN. N. Ænobarbo, C. Soſio C. F. T. N. Coſſ. Qui eſt annus IↃ CCXXI. poſt Romam conditam. Natus itaque Atticus anno DCXLIIII. triennio ante M. Tullium, cui XI. annis ſuperſtes fuit. *Schott.*

3 *Putarunt eſſe teneſmon.*] Crebram & inanem voluntatem egerendi. *Plin.* lib. XXVIII. hiſt. nat. cap. 14. Eadem explicatio legitur apud Hippocratem lib. II. Epidem. ſect. 2. Dyſenteriæ adfine eſſe vitium, eamque ſæpe præcedere, & in eo pauca cruenta & mucoſa, cum magna tenſione egeri, ſcribit Galenus Com. ad aphoriſm. 27. lib. VII. Apud Nicandrum Schol. hunc morbum ſuo tempore *βιασμὸν* dictum ſcribit in Alexiph. verſ. 182. Apud utrumque legitur *τηνεσμός*. Manutius ſcribit *τεινασμός*. Io. Valder. *τεινεσμός*. Boſius *τενασμός*. Giſan. Lamb. & Io. Savaro. *teneſmus.* Beuverus vero *tenaſmon* Latinis literis. Manutius ex ſubſequentibus verbis *ſine ullis doloribus* probat *τεινεσμὸν* non fuiſſe, idque authoritate Corn. Celſi. *Ernſt.*

4 *In unum inteſtinum.*] Barthius legit: *in imum inteſtinum.*

1 Sex-

hoc prius quam ei accideret, poſtquam in dies dolores accreſcere, febreſque acceſſiſſe ſenſit; Agrippam generum ad ſe arceſſiri juſſit, & cum eo L. Cornelium Balbum [1] Sextumque Peducæum. Hos ut veniſſe vidit; [2] in cubitum innixus, *Quantam*, inquit, *curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum vos teſtes habeam, nihil neceſſe pluribus verbis commemorare: quibus quoniam, ut ſpero, ſatisfeci, nihilque reliqui feci,* [3] *quod ad ſanandum me pertineret, reliquum eſt, ut egomet mihi conſulam. Id vos ignorare nolui. Nam* [4] *mihi ſtat, alere morbum deſinere. Namque his diebus quicquid cibi ſumſi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores, ſine ſpe ſalutis. Quare à vobis peto, primum ut conſilium probetis meum; deinde ne fru-*
22 *ſtra dehortando conemini.* Hac oratione habita, tanta conſtantia vocis atque vultus, ut non ex vita, ſed [5] ex domo in domum videretur migrare; cum quidem [6] Agrippa eum

1 *Sextumque Peducæum.*] Qui Prætor erat anno Vrb. IↃ CIXXIIX. Attici familiariſſimus. *Ernſt.*

2 *In cubitum innixus.*] Qui habitus loqui incipientis apud antiquos. Homerus:

Ὀρθωθεὶς δ' ἐπ' ἀγκῶνος, κεφαλὴν ἐπαείρας,
Ἀτρείδην προσέειπεν, &c.

De Chriſto Nonnus:

Καὶ παλάμης ἀγκῶνα παλινδίνητον ἐρείσας,
Ἀκρότατον περὶ κύκλον ὁμοστόργοιο τραπέζης,
Εἶπεν ἑοῖς ἑταίροις.

Herodianus de Marco Imperatore: Ἡσυχῆ τοῦ σκίμποδος κουφίσας ἑαυτὸν, τοιούτων λόγων ἤρξατο. Petronius: *Erectus in cubitum, hac fere oratione contumacem vexari.* Keuchen.

3 *Quod ad ſanandum me pertineret.*] Hæc in quibuſdam libris omittuntur. Sed in aliis habentur. nec ut quidam ſuſpicatur à Lambino inſerta. *Boeclerus.*

4 *Mihi ſtat alere morbum deſinere.*] Cicero lib. IX. ad Varronem: *Modo ſtet nobis illud, una vivere in ſtudiis noſtris, à quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam ſalutem.* Schott.

5 *Ex domo in domum videretur migrare.*] Cato ille Ciceronianus multo rectius: *Ex hac vita diſcedo, tanquam ex hoſpitio; non tanquam ex domo: Commorandi enim Natura diverſorium; non habitandi dedit.* Idem.

6 *Agrippa eum flens atque oſculans.*] Apage hinc oſcula, ait Schoppius l. III. Veriſimil. 8. non enim ægro, cuique mori certum eſt, competunt. Sanior vetus Codex, *flens atque obſecrans.* Sed rigido cenſori Schoppio non venit in mentem, quod etiam M. Popilius Oppium Gallum familiarem ſuum, moriens ultimo complexu & oſculo dignum judicarit. Valer. Maxim. lib. VII. cap. 18. 9. Sed in his non ſunt poſitæ opes Romanæ. *Ernſt.* De oſculis moribundorum plura Kirchmannus de fun. Rom. I. 5. Heliod. II. προσαφήρηταί με καὶ τὰ τελευταῖα περιβαλεῖν, ἐσχάτων φιλημάτων, καὶ ἄψυχος ἀπεστερήθην. Cicero vidend. Orat. V. in Verr. *Keuchenius.*

1 Ne

eum flens, atque osculans oraret atque obsecraret, [1] *ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret* &, *quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi, suisque reservaret*; preces ejus taciturna sua obstinatione [2] compressit. Sic cùm biduo cibo se abstinuisset, subito febris decessit, leviorque morbus esse cœpit: tamen propositum nihilo secius peregit. Itaque die quinto, postquam id consilium inierat, pridie Kal. April. [3] Cn. Domitio, C. Sosio Coss. decessit. [4] Elatus est in lecticula, ut ipse præscripserat, [5] sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. [6] Sepultus est

1 *Ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret.*] Seneca: *Nunquam id sero venit, unde unquam cum semel venit, potuit reverti.* Curtius: *Vltimum omnium mors est, ad quam non pigre ire satis est.* Βίας ἐπικαλουμένου τινὸς τὸν θάνατον ἐπὶ τέκνων ἀπολείᾳ, ἔφη, τί αὐτὸν καλεῖς ἄνθρωπε, οὐκ ἂν μὴ καλέσῃς, ἥξει; Cæterum moris erat sumendæ mortis spectatores advocare necessarios, aliosque claros viros, quorum præsentia mortem clariorem & testatiorem fieri putabant, qui tamen plerumque, ut heic apud T. Pomponium Atticum, hortatores vitæ fuerant. Sic fœminam quandam Sextus Pompejus in insula Coo mori destinatam, facundissimo sermone revocare conatus est. Val. Max. II. 6. I. *Gebhard.* Vulgati libri omittunt præposit. *ad.*

2 *Compressit.*] In aliis libris est *depressit*: id est, *serio contempsit.* Ernstius. *Compressit* à Lambino videtur esse. *Bosius.*

3 *Cn. Domitio, C. Sosio Coss.*] Anno Vrbis DCCXXI.

4 *Elatus est in lecticula.*] Lecticam apud Romanos comperio fuisse in duplici usu: ad mortuos ferendos, & ad vivos. Ad mortuos, antiquus Romæ mos; & jam inde à regibus mortui in lectis efferebantur, sive in lecticis. Dionysius lib. IV. cadaver Lucretiæ efferri facit ἐπὶ κλίνης μέλασιν ἀμφίοις ἐστρωμένης. Et inter leges XII. fuit, *ne plures lecti struerentur uni.* Mansit is mos, quamdiu mansit res Romana. Asconius: *Cadaver Clodii in via relictum Sex. Tedius Senator, qui forte rure in urbem revertebatur, sustulit, & lectica sua Romam ferri jussit.* Tacitus III. Histor. *Simul ferebatur lecticula parvulus filius, velut in funebrem pompam.* Mortui honestiores lectica hexaphoro efferebantur: at tenuiores sandapila, cui subjuncti saltem homines quatuor. Vide Martialem in monumento M. Antonii Antii Lupi, quod exstat etiam nunc via Hostiensi, sculpta lectica cum pulvino & corona cernitur; funebre scilicet signum. *Lipsius.* Græci τὴν κλίνην & τὸ λέχνος vocant. Hesychius: Λέχνη, ἐφ' οἷς τοὺς νεκροὺς κοσμοῦσιν. Plura doctiss. Kirchmannus de Funer. Romanorum lib. I. cap. 4. & lib. II. cap. 9.

5 *Sine ulla pompa funeris.*] Quam Servius ad Virgilium, *pompam exequialem* vocat. Quintilianus CCCXXIX. Declam. *Ducatur ingens funeris pompa.* Tacitus II. Annal. *Fuerunt qui funeris publici pompam requirerent.* Apulejus: *Vtpote unus de optimatibus, pompa funeris publica ductabatur per forum.* Sic pompa plerumque de funere dicitur. Vide Festum in Vespillonibus. *Keuchen.*

6 *Sepultus est juxta viam Appiam.*] In qua erant conditoria & sepulchra Romanorum. *Rhenan.* ad Senec. Vide Cice-

est juxta viam Appiam, [1] ad quintum lapidem, [2] in monumento Q. Cæcilii avunculi sui.

Ciceronem in Milon. Fuit ibi & sepulcrum Severi Imp. teste Ælio Spartiano in Antonino Geta: *Illatus est in majorum sepulcra, hoc est, Severi, quod est in Appia via euntibus ad portam dextram.* Gallienum quoque Imp. in hac via nono lapide sepultum, tradit Sextus Aurelius. De Thessalo Medico, Plinius libro XXIX. cap. I. idem lib. X. cap. 43. *Kirchmannus.*

1 *Ad quintum lapidem.*] Nam in Vrbe Roma sepeliri nefas; & jam inde à X. viris lege XII. vetitum: quæ his verbis concepta est apud Ciceron. II. de Leg. HOMINEM. MORTVVM. IN. VRBE. NE. SEPELITO. NEVE. VRITO. *Credo* (inquit Cicero) *vel propter ignis periculum.* Schott.

2 *In monumento Q. Cæcilii, avunculi sui.*] Cujus & hereditas crevit ex dodrante, domumque habitavit, & sepulchrum moriens tenuit. Quam & ÆTERNAM DOMVM vocari in vett. inscriptionibus, literatisque lapidibus animadvertere licet. *Idem.*

COR-

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA,
EX

Libris Chronicorum, Exemplorum, Viror. Illuſtrium, De Vitâ Ciceronis, Epiſtolarum ad Ciceronem, aliis.

Quibus adjuncta Epiſtola

CORNELIÆ
MATRIS GRACCHORVM.

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA.

CHRONICORUM

Lib. I.

[1] Vixit [2] Homerus [3] ante Romam conditam annis circiter c. & lx. *Agell. Noct. Attic. l.* xvii. *c.* xxi.

Roma

1 *Vixit Homerus.*] Non sunt hæc ipsa Gellii, nedum Nepotis verba, sed à Schotto paullum immutata. Quomodo & in sequentibus subinde veterum scriptorum ῥήσεις aliter inflexit, aut ex iis, quæ præcesserant, supplevit; alicubi & de suo addidit, quæ nusquam apud illos reperire est. Verba Gellii de Homeri ætate sic habent: *De Homero & Hesiodo inter omnes fere constitit, utrumque ante Romam conditam vixisse Silviis Alba regnantibus, annis post bellum Trojanum plus* c. *&* lx. *ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter* c. *&* lx. Bosius.

2 *Homerus.*] De quo olim Plato clamabat: ἄριστος καὶ θειότατος τῶν ποιητῶν. Aristoteles: Θεσπέσιος Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους. Et addit alibi: λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβηκε. Vitam ejus conscripsit Herodotus. Lege etiam *Plutarchum* de arte ejus Poëtica, *Dionem Chrysostomum*, *Suidam*, *Strabonem*, *Quintilianum*, alios. Constantinus Lascaris εἰς τὸν Ὅμηρον.

——— Διὸς ἔκγονος, ἔδρακεν ὅσσα
Γαῖα, θάλασσα, ἀὴρ, οὐρανὸς ἐντὸς ἔχει.

3 *Ante Romam conditam annis circiter* c *&* lx.] Hæc Cornelii Nepotis sententia fuit, quem sequitur Solinus. Non tamen dicit, rebus humanis excessisse tot annis ante Urbem conditam, sed vixisse. Nec enim puto, de anno constitisse, quo obiit. Cassius in Annalibus de Homero & Hesiodo scriptum reliquerat, vixisse eos annis plus centum atque sexaginta post bellum Trojanum. Atqui ducentis & septuaginta plus annis eos vixisse oportet post bellum Trojanum: siquidem annis circiter c & l ante Urbem conditam fuere. Idcirco Lipsius corrigendum in Agellio indicabat, *plus ducentis atque sexaginta.* Sed nihil necesse. opinio Cassii nihil commune habuit cum Nepotis sententia. Ille paullo plus quam c & lx annis post Trojam captam fuisse Homerum voluit, hic circiter annis c & lx ante Romam conditam. Huic supputationi calculum addunt & consensum omnes fere Latini Scriptores. Plinius lib. vii. c. 16. *Iam vero ante annos prope mille vates ille Homerus non cessavit minora corpora mortalium, quam prisca conqueri.* Scribebat ille anno Urbis octingentesimo trigesimo. Quibus si addas centum & sexaginta annos, ante Urbem conditam, quo tempore floruisse Homerus proditur, fient anni nonaginta & nongenti. Sic anni sunt prope mille ab ætate Homeri ad Plinium. Juvenalis:

———*atque uni cedit Homero*
Propter mille annos. ———

Vetus Scholiastes: *dinumerato tempore fortasse usque ad ætatem suam, Poëta dixit, mille annos fluxisse ex tempore Homeri. Fuit autem Homerus annis ante Urbem conditam centum sexaginta. Post Ilium captum ducentis sexaginta.* Scripta illa Satyra à Juvenale, sub initium Nervæ, viginti circiter annis post Plinii

opus.

[1] Roma condita Olympiadis ſeptimæ anno ſecundo. *Solinus Polyhiſtoris cap.* 11.

[1] Archi-

opus. Sic mille ac decem præter propter anni ab Homero ad Juvenalem, quo tempore ſcripſit illam Satyram. Vellejus Paterculus in eadem ſententia, qui annos ferme nongentos & quinquaginta Homerum ante ipſius ætatem floruiſſe tradit. Annis circiter quadraginta ante Plinium ſcribebat Vellejus. Longe major inter Græcos Scriptores diſcordia. Quidam eum tempore belli Trojani exſtitiſſe volunt. In his Dionyſium Epici Cycli Scriptorem numerat Tzetzes & Diodorum:

> Ὁ κατὰ Διονύσιον ἄνδρα τὸν Κυκλογράφον
> Ἐπὶ τῶν δύο στρατειῶν λεγόμενος ὑπάρχειν
> Θηβαϊκῆς Ἑλλήνων τε τῆς διὰ τὴν Ἑλένην.

Crates Grammaticus apud Clementem & Euſebium circa Heraclidarum deſcenſum viguiſſe vult, octoginta annis poſt Troica; quam opinionem perperam Apollodoro tribuit Tzetzes in Chiliadibus. Eratoſthenes centum annis eum abfuiſſe ſcripſit à Troicis temporibus. Ariſtarchus centum quadraginta. Herodotus centum ſexaginta octo, quod Caſſius in Annalibus ſecutus eſt, qui plus centum atque ſexaginta annis Homerum poſt bellum Trojanum vixiſſe notaverat. Nec enim hic numerus mutandus, ut putavit magnus Criticus. Philochorus eum à Troja ſubmovebat annis centum octoginta. Euthymenes in Chronicis ducentis, & æquævum Heſiodo faciebat. Apollodorus Athenienſis centeſimo anno migrationis Ionicæ floruiſſe tradidit, hoc eſt, à Trojæ excidio, ducenteſimo quadrageſimo. Apud Hieronymum legitur CCLX. Huic calculo quidam XII. annos adjiciunt, ut Latini fere omnes, qui centum & ſexaginta circiter annis ante Vrbem conditam vixiſſe eum tradunt. Latini itaque Apollodori ſententiam ſecuti ſunt. Alii longius multo à Troicis removent temporibus, ut Euphorion, qui Gygis ætati comparem ſtatuebat. Gyges autem regnare occœpit ab Olympiade decima octava. Archilochus, Euſebio teſte, in Olympiadem XXIII. Homeri florem ætatis ac famæ conjecit, idem cum Euphorione ſentiens. Nonnulli nonaginta tantum annis ante primam Olympiadem ajunt fuiſſe, hoc eſt, centum quadraginta ſex annos ante Vrbem conditam. Hujus opinionis auctorem prodit Clemens Soſibium Laconem, quæ à ſupputatione Latinorum, quatuordecim tantum annis diſtat. Hanc dividiam auctorum ſuper ætate Homeri heic libuit brevibus ætis ſubducere.

[1] *Roma condita Olympiadis ſeptima anno ſecundo.*] Onuphrius in Vrbe Roma, Solinum inter eos auctores recenſet, qui Olympiadis ſextæ anno quarto Romam conditam ſcripſere, cum aperte profiteatur Solinus, ſeſe exiſtimare, collatis Romanis & Græcorum temporibus, eam anno primo Olympiadis ſeptimæ conditam fuiſſe. Et perperam etiam ibidem notat, Lutatio & Eratoſtheni placere Olympiadis ſeptimæ anno primo conditam, cum anno tantum ſecundo illi voluerint. *Salmaſius.* Roma condita eſt, quo tempore πρῶτος δ' ἐστεφανώθη Δαΐκλῆς ὁ Μεσσήνιος, ὃς τῇ ἑβδόμῃ Ὀλυμπιάδι στάδιον ἐνίκα. Illo ipſo anno urbs condita memoratur. Anonymus in illo tempore: Ῥώμη ἐκτίσθη ὑπὸ Ῥήμου καὶ Ῥωμύλου. Videndus Dionyſius lib. I. Alii in ſecundum annum referebant, inter quos Polybius. Dionyſius Halicarnaſſæus libro I. Οὐ γὰρ ἠξίουν, ὡς Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης, τοσοῦτον μόνον εἰπεῖν, ὅτι κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος τὴν Ῥώμην ἐκτίσθαι πείθομαι. Auctor Chronici Alexandrini annum quartum ſtatuit: Καὶ τετάρτῳ ἔτει τῆς Ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος, εἰκοστὸν τέταρτον τῆς οἰκείας ἡλικίας ἄγοντες ἐνιαυ-

1 Archilochus Tullo Hostilio Romæ regnante jam tunc Poëmatis clarus & nobilis. *Agell.* XVII. *cap.* XXI.

2 M. Manlius Romæ qui Gallos in obsidione Capitolii obre-

ἐνιαυτὸν Ῥῶμος καὶ Ῥῆμος κτίζουσι τὴν Ῥώμην. Atque huc pertinent ista Eusebii, Chron. I. Ῥωμύλον φασὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος βασιλεῦσαι τῶν Λατίνων ἀπὸ Αἰνείου, Ῥώμην τε κτίσαι, καὶ μετονομάσαι τὴν πόλιν. Jornandes simpliciter *septimam* dicit, non expresso ejus anno: *Septima Olympiade Romulus, ejusque germanus, quos inter pastores enutritos diximus, collecta pastorum multitudine, Romanæ Urbis ædificia inchoaverunt.* Alii aliter statuebant; disseritque eleganter Dionysius libro citato, & Solinus cap. II. *Meurs.* Condita Urbs ipsis Palilibus, id est, undecimo Calendas Majas, hora post secundam, ante tertiam, sicuti L. Taruntius prodidit Mathematicorum nobilissimus, Sole in Tauro, Luna in Libra constitutis. Et hoc est, quod dixit Cicero; *cum in jugo Luna esset.* Et sub Libra conditam ideo Romam dixit Manilius. *Thysius*, in Miscell.

1 *Archilochus Tullo Hostilio Romæ regnante jam tunc Poëmatis clarus ac nobilis.*] Non minor varietas circa ætatem Archilochi quam Homeri. Herodotus refert ipsum ad imperium Gygis, quod incidit in tempus Olympiadis vigesimæ. Cicero regnante Romulo vixisse dicit, Olympiade nimirum septima vel octava. A Romuli excessu ad ætatem, qua Tullus Hostilius cepit imperium, sunt anni quadraginta quatuor. Potuit sane trium Regum ætati superesse; at tot annis clarum & nobilem fuisse Poëmatis, non facile crediderim. Vide Eusebium in Chronicis. *Schottus.* Hic *maximus Poëta, aut certe summo proximus* appellari meruit apud Valer. Maximum. In Suida est γενναῖος ποιητής. Hippodromus Rhetor Homerum φωνὴν, Archilochum πνεῦμα vocavit. Paterculus: *Neque quemquam alium, cujus operis primum auctor fuerit, in eo perfectissimum, præter Homerum & Archilochum reperiemus.* Colerus. Adi Vossium de Poët. Græc. cap. 3.

2 *M. Manlius Romæ qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando iniisse: damnatusque capitis, à Saxo Tarpeio, ut M. Varro ait, præceps datus est: ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est.*] Manlius ob defensum Capitolium Capitolinus dictus, sexdecim annorum voluntarium militem se obtulit. Triginta septem militaribus donis à suis ducibus ornatus, viginti tres cicatrices in pectore habuit. Capta Urbe auctor in Capitolium fugiendi. Quadam nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascendentes dejecit. Patronus à civitatibus appellatus, & farre donatus est. Domum etiam in Capitolio publice accepit. Qua superbia elatus, quum à Senatu suppressisse Gallicos thesauros argueretur, & addictos propria manu liberaret, regni affectati suspicione in carcerem conjectus, populi consensu liberatus est. Rursus quum in eadem culpa & gravius perseveraret, & reus factus, & ob conspectum Capitolii ampliatus: alio deinde loco damnatus & de saxo Tarpejo præcipitatus. Domus diruta, bona publicata. Gentilitas ejus Manlii cognomine juravit, ne quis postea Capitolinus vocaretur. *Auctor* de Viris Illustribus. In prænomine hujus triplex dissensio apud Historicos. Dionysius T. Manlium Capitolinum vocat. Diodorus A. Manlium. Plerique M. Manlium Capitolinum. *Liv. Agellius.* Alii. Florus quoque Livii abbreviator lib. IV. *Cum obstrictos*, inquit, *ære alieno liberaret, nexos exsolveret, crimine affectati regni damnatus de saxo Tarpejo dejectus est: In cujus notam SC. factum, ne cui de Manlia gente Marco cognomen-*

 esset.

obrepentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando iniisse; damnatusque capitis, è saxo Tarpejo, ut M. Varro ait, præceps datus est: ut Cornel. autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est. *Ibidem.*

1 Alexander Magnus Pellæ ortus, M. Fabio Ambusto, Tito

esset. Syllaba *eo* repetita locum corrupit. Recte igitur Sigonius prænomen ex Quintiliani lib. III. reponendum docuit. Quod Livius & Plutarchus in libro τῶν κεφαλαίων confirmant: & illud Festi seu Pauli Diaconi lib. XI. de verb. signif. *Manliæ gentis Patricia decreto nemo ex ea Marcus appellatur, quod M. Manlius, qui capitolium à Gallis defenderat, cum regnum affectasset, damnatus, necatusque est.* Vide T. Livium lib. VI. ab Vrbe Condita. *Schott.* Defensio illa Manlii adversum Gallos Senones incidit in annum ἀπὸ τῆς κτίσεως CCCLXIII. *Stad.* Roma à Gallis capta, cum pugnatum paullo ante esset ad Alliam flumen, die XV. Kalend. Sextil. περὶ τροπὰς θερινὰς περὶ τὴν πανσέληνον, ut ait *Plutarchus* in Camillo. Manlius à Saxo Tarpejo præceps datus est anno VII. post Vrbem à Gallis receptam. Agellius Nepotem laudat auctorem, qui Manlium verberando necatum scripserit. Adjectas mortuo notas; Livius, Sex. Pompejus, Herodes Atticus apud Agellium, auctores sunt: *alteram publicam; quod cum domus ejus ex populi jussu ob defensum Capitolium in arce fuisset: ubi postea ædes atque officina Monetæ; latum ad populum est, ne quis Patricius in arce aut Capitolio habitaret: Gentilitiam alteram, ne quis ex ea gente Marci prænomine vocaretur.* Quod ille, qui de Viris illustribus, Plinii Secundi titulo circumfertur, scripsit: *gentilitatem Manlii ejurasse, ne quis postea cognomine Capitolini uteretur,* ἀνιστορησία est. Constat enim ex Consulum Annalibus, Capitolinorum cognomina in Manliana deinceps frequentissima fuisse. *Stad.* Vide Epitomam Livii, VI. Quintilianum III. cap. VII. Val. Maximum VI. cap. III. Plinium VII. XXIIX. & Plutarchum ἐν αἰτίοις.

1 *Alexander Magnus Pellæ ortus, M. Fabio Ambusto, Tito Quinctio Capitolino* Coss. *post Romam conditam anno trecentesimo, octuagesimo quinto.*] Atqui multis modis hoc falsum deprehenditur. Quippe convenit inter omnes Alexandrum natum Olympiadis sextæ supra centesimam anno primo. Alii secundo volunt. In hoc solum discordia est. Quod tempus convenit anno Vrb. conditæ trecentesimo nonagesimo septimo, vel octavo, si Varronis calculum sequaris. Nepos, si quid Solino credimus, natum Alexandrum *scripserat, Consulibus M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino.* Consules illi fuerunt juxta Livium anno Vrbis quadringentesimo primo. hoc est, Olympiadis centesimæ sextæ anno quarto. Sed omnes anno primo aut secundo hujus Olympiadis natum prodidere. Nepoti placuit, ut ex Solino scimus, Romam conditam esse Olympiadis septimæ anno secundo. Si ex æra Varroniana, Vrbis annus trecentesimus nonagesimus nonus convenit cum Olympiadis sextæ & centesimæ anno secundo; certe secundum æram Nepotianam Vrbis trecentesimus nonagesimus septimus in eundem annum Olympiadis congruerit. Ergo annus Vrbis quadringentesimus primus, juxta Nepotem cum Olympiadis septimæ primo aut secundo anno pariaverit. Olympiadis vero sextæ & centesimæ annus ultimus, quo natum Alexandrum putavit Nepos, Vrbis annus fuerit trecentesimus nonagesimus nonus. An igitur hic numerus hoc loco

Tito Quinctio Capitolino Coss. post Romam conditam anno trecentesimo octuagesimo quinto. *Solin. cap.* XLIII. *Polyistor.*

1 P. Te-

loco expungendus? Id nimis longe abit à vestigiis scripturæ veteris omnium librorum. Error potius Solini fuerit, ut in omnibus solennes ejus sunt tales hallucinationes. Natalem Alexandri in consulatum Fabii Ambusti, & Quinctii Capitolini contulerat Nepos. Annum Vrbis de suo addidit Solinus, quo anno nulli Consules Romæ, sed Tribuni militum Consulari potestate regebant. Quod tempus incidit in Olympiadem secundam & centesimam exeuntem. In quod tempus nemo est, qui Alexandri natalem conjecerit. Existimavi aliquando legendum: *post Romam conditam anno* CCCLXXXXV. hoc est, nonagesimo quinto, uno decusse detrito factum CCCLXXXV. Hæc est æra Pictoris, quam fortasse hic secutus est Nepos. Octava Olympiade Romam conditam voluit. Secundum hunc calculum, qui aliis trecentesimus nonagesimus nonus ab Vrbe condita, hic pictori fuit trecentesimus nonagesimus quintus. Sed quis credat Nepotem sententiæ Pictoris heic adhæsisse, quum disertim Solinus tradat, Nepoti & Lutatio opinionem Apollodori & Eratosthenis comprobantibus, placere Romam conditam Olympiadis septimæ anno secundo. Hoc tantum itaque heic tenendum ex opinione Nepotis, natum Alexandrum, Consulibus M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino. *Salmas. M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino Coss.*] Horum consulatus incidit in annum tertium aut ultimum Olympiadis sextæ supra centesimum. Josephus narrat apud omnes in confesso haberi, Alexandrum vivis excessisse Olympiade centesima & decima quarta. Libro I. contra Appionem: Ἀλέξανδρον δὲ τεθνάναι πάντες ὁμολογοῦσι ἐπὶ τῆς ἑκατοστῆς τεσσερεσκαιδεκάτης Ὀλυμπιάδος. Hegesias tunc Archon erat. Æque inter omnes constat, anno vitæ trigesimo tertio eum obiisse. Scribit Arrianus occisum esse Philippum sub Pythodemi magistratu. Olympiade undecima & centesima, quo tempore Alexander annorum circiter viginti fuit. Si ab ea Olympiade retro numeres annos viginti, ad sextam centesimam devenies, cujus anno primo natus est Alexander Elpinice Archonte. Ab eo Prætore ad Hegesiam, sub quo mortem obiit, anni sunt duo & triginta solidi: Mortuus itaque anno ætatis trigesimo tertio. Atque hæc sunt apud omnes ὁμολογούμενα, juxta calculum vero Nepotis minus etiam, quam triginta annos vixerit. A Nepote videtur sumpsisse Agellius lib. XVII. capite, quo exponit, quibus temporibus post Romam conditam Græci Romanique illustres viri floruerint. In eo capite tradit, Alexandrum natum circa annum Vrbis Conditæ quadringentesimum, Cornelium Nepotem ibi in Chronicis citat loco non uno. M. Fabius Ambustus consul fuit iterum cum M. Popilio, anno secundo Olympiadis sexagesimæ sextæ, circa annum Vrbis trecentesimum nonagesimum nonum. Idem Fabius consul tertio fuit cum T. Quinctio Capitolino: anno Vrbis juxta Livium, quadringentesimo primo. Eo ipso anno quidam Annales non Titum Quinctium, sed Popilium consulem cum Ambusto referebant. Livius: *Creati Consules ambo Patricii. M. Fabius Ambustus,* III. *T. Quinctius. In quibusdam Annalibus pro T. Quinctio M. Popilium consulem invenio.* Hoc errorem quibusdam potuerit objicere, in assignando Alexandri natalis anno, qui tertium Fabii Ambusti consulatum pro secundo acciperent, præcipue quum in utroque consulatu collegam illi dent M. Popilium quidam Annales. His adde, quos juxta Livii & aliorum calculum Fabius ille secundo factus est consul anno Vrbis trecentesimo nonagesimo nono.

 Ex

[1] P. Terentius Scipionis Africani & C. Lælii æqualis *Donatus in Vita.*

CORNELII NEPOTIS EXEMPLORVM

LIB. II.

[2] A Virgine Vestale. *Sos. Carisius lib.* I. *Gramm.*

LIB. V.

[3] Multis in Senatu placuit, ut qui [4] captivorum Romano-

Ex æra quoque Nepotis, qui duobus annis posterius conditam Vrbem statuit, tertius ejusdem Fabii consulatus in annum Vrbis trecentesimum nonagesimum nonum cadit. Et fortean Nepos, quum natum Alexandrum in Chronicis dixit, consulatu M. Fabii Ambusti; de secundo ejus consulatu intellexit, quem plerique assignant ad annum secundum Olympiadis centesimæ sextæ. *Salmas.*

1 *Publius Terentius Scipionis Africani & Caji Lælii æqualis.*] Quod contra Fenestellam: Vide eundem locum Donati, vel, ut alii volunt, Suetonii. *Keuchenius.* Quin potius utroque major natu. Natus enim Terentius, si eidem Donato fides habenda, Cn. Cornelio Lentulo, P. Ælio Pæto, Coss. anno, ni fallor, IↃ IIII. post V. C. Mortuus vero Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore Coss. anno V. C. DXCV. Scipio vero Africanus minor, natus Appio Claudio Pulcro, M. Sempronio Tuditano Coss. anno IↃ XIIX. post R. C. Quo tempore Terentius sextum decimum annum agebat. Anno vero tricesimo quinto Andriam docuit; qui est V. C. IↃ LXXXVIII. cum Scipio ageret undevicesimum. Lælius vero Scipionem paullum ætate anteibat, ut ipse in sui nominis Dialogo Ciceroniano: *Vt prius*, inquit, *introieram in vitam, sic prius exirem de vita.* Vbi tamen Terentium familiarem suum vocat Lælius; non, ut quidam falso crediderunt, Cicero ne majori quidem Africano æqualis, quo moriente Terentius sedecim fere annos natus erat. *Schott.*

2 *A Virgine Vestale.*] Pro *Vestali*: Quia non personam, sed rem significat. Sic Sosipater Carisius l. I. Gram. *Schott.* Vide Vossium de analog. lib. II. c. II.

3 *Multis in Senatu placuit.*] Gemina sunt, quæ in Cicerone I. officior. leguntur: ubi fidem hosti datam, servandam esse docet: *Secundo*, inquit, *Punico bello post Cannensem pugnam, quos decem Hannibal Romam misit, adstrictos jure jurando, se redituros esse, nisi de redimendis iis, qui capti erant, impetrassent; eos omnes Censores quoad quisque eorum vixit, cum pejerassent in ærariis reliquerunt: nec minus illum, qui jurejurando fraude culpam invenerat. Cum enim permissu Annibalis exisset è castris, rediit paullo post, quod se oblitum nescio quid diceret; deinde egressus è castris, jurejurando se solutum putabat: & erat verbis, re non erat. Semper autem in fide quid senseris, non quid dixeris, cogitandum est.* Hæc ille. *Schott.* Vide super hanc quæstionem Hug. Grotium lib. III. cap. 23. De Jur. Bell. ac Pacis.

4 *Captivorum Romanorum ab Annibale.*] Hæc Schottus de suo addidit, Nam in Gellio sic legimus: *Cornelius Nepos in libro exemplorum quinto, id quoque literis mandavit, multis in senatu placuisse, ut ii, qui redire nollent, datis custodibus, &c.* Egerat autem in praeceden-

norum ab Annibale redire nollent, datis custodibus ad Annibalem deducerentur: sed ex sententia numero plurium, quibus id non videretur superata: ii tamen qui ad Annibalem non rediissent, usque adeo [1] detestabiles invisique fuerunt, ut tædium vitæ ceperint, necemque sibi consciverint. *Agell. lib.* VII. *cap.* 18.

CORNELII NEPOTIS
ILLVSTRIVM VIRORVM

LIB. II.

2 Subinde. *Sosipater Caris. lib.* 2. *p.* 80.

LIB. XV.

3 Harum partum. *Ibid.*

LIB. XVI.

4 A Fratre Patruele. *Ibid.*

dentibus de captivis ab Annibale Romam missis, hac conditione, ut redirent ad se, nisi permutatio placeret Senatui. *Bosius.*

1 *Detestabiles.*] In editionibus invenio *intestabiles.* Quod perinde est. Horatius II. Sat. 2. 181. *intestabilis & sacer esto.* Idem.

2 *Subinde.*] Quo & Brutus & Cælius frequenter usi sunt. Sosip. Carif. lib. 2, Gramm. *Idem.*

3 *Harum partum.*] Sic Cæsar in Analogicis, & Ennius. Idem Sosipater: *Iamque fere quatuor partum*: pro *partium.* Quod hodie obtinet. Sic & XII. Philipp. Cicero. Vt Muretus in Mſ. Vaticano. Ita *mensum*, pro *mensium* dicebant. Et sexcenta alia. Legendus Vossius de analog. II. 14. Sed Charisii locus aliter interpungendus est, quam vulgo legitur. Putschius edidit: PARTVM. *Cæsar de analogicis*, HARVM PARTVM. *Cornelius Nepos in illustrium decimo quinto.* Et Ennius, IAMQVE FERE QVATVOR PARTVM. Distingue: PARTVM, *Cæsar de analogicis*, HARVM PARTVM, *Corn. Nepos, &c.* Bosius.

4 *A fratre patruele.*] Rem necessitudinis, sed personam, ostendat. Quæ Garisii (ut pleraque illius) mutila sunt & corrupta. *Schott. Bos. Vossius.*

Incerta quo Libro Virorum Illust. posita.

[1] CArthago [2] antea speciem habuit duplicis oppidi, quasi aliud alterum amplecteretur: [3] cujus interior pars Byrsa dicebatur, [4] exterior Magalia. Hujus rei testis

1 *Carthago.*] Vrbs dicta per excellentiam, ut ante monuimus. Nam קרתא Phoenicibus Vrbs est, Carthagena civitas Hortorum, quam Graeci οἰνῶσσαν verterunt. *Horn. Carthada* & *Carthago* idem: Sed illud merum Phoenicium, hoc Punicum, id est, jam depravatum Phoenicibus aliquantum temporis in Africa commoratis. Nam Poeni αὐτόχρημα Φοίνικες. Nec dubium, quin Graecum Καρχηδὼν ab eadem origine sit deductum & inflexum. Quod Siculorum proprium, qui θ mutant in χ. Sic quae *Carthada* vel *Carthago* Poenis, ipsi dixerunt Καρχηδώ. Ipsi Africae vicini hoc nomen Graecis transmiserunt. Falluntur igitur auctores plerique Graeciae, qui Καρχηδόνα conditam scripsere, ἀπὸ Καρχηδόνος τινὸς ἀνδρὸς Φοίνικος. Nam idem nomen Καρχηδὼν & *Carthago*, deflexum à Punico vel Phoenicio *Carthado*. Vide Magnum Salmasium in stupendo exercitationum Plinianarum opere.

2 *Antea speciem habuit duplicis oppidi.*] Vnde Virgilius Carthaginem & Byrsam conjunxit, ut urbes vicinas.

3 *Cujus interior pars Byrsa dicebatur.*] Strabo lib. XVII. Geograph. Καὶ Καρχηδὼν δὲ ἐπὶ Χερρονήσου τινὸς ἵδρυται. κατὰ μέσην δὲ πόλιν ἡ ἀκρόπολις ἣν ἐκάλουν Βύρσαν, ὀφρὺς ἱκανῶς ὀρθία κύκλῳ περιοικουμένη. Appellatio illa à corio ducta. Vide Appianum, & Eustathium in Dionysium. Βύρσα enim Graecis corium. Byrsa & Carthago, ex taurino tergo derivata vocabula. Postea tamen diversa significata accepere. Vt probabile sit, nugari heic Graecos & Latinos auctores, ut propemodum in omnibus. Byrsa enim בוצרה hoc est, munitus locus Poenis & Orientalibus. Quo nomine etiam Idumaeorum metropolis insignita. Vnde hodie munita & angusta loca Bursae vocantur. Quale est Romae Capitolium, Athenis ἀκρόπολις. *Keuchen.* Caeterum illud colligere possumus, Byrsam, quae ἀκρόπολις fuit, à Didone Tyria tantum fuisse conditam; Jarbam postea novo conditu eam urbem instaurasse, & vocasse Καινὴν πόλιν, Punica vel Lybica voce, quae id significaret. Id erat Carthada vel Carthado. Vnde κατὰ παραφθορὰν Latinis Carthago, Graecis Καρχηδὼν dicta est. Falsa igitur & nugatoria Graecorum opinio, qui à Carchedone Tyrio conditam, & inde nominatam scripsere. *Salmasius.*

4 *Exterior Magalia.*] Servius in IV. Æn. *Magalia*, Afrorum casas, & *Mapalia* idem significare annotat. Vide Sallustium & Festum. Carisius Sosipater: *Magalia*, καλύβαι Ἀφρῶν. *Mapalia*, καλύβαι ἀγρῶν. Sed utrobique Ἀφρῶν legendum censeo. *Schott.* פלא palea vel pales Syris est Agricola, hinc mapale deductum, proprium agricolae tugurium. Ergo apud Carisium καλύβαι ἀγρῶν legendum, non, ut Schottus censet, utrobique Ἀφρῶν. Haec ante me vidit doctissimus Bouchartus. *Keuchenius.* Festus *mapalia* Punicas casas interpretatur, Plinius domus. Cato cohortibus rotundis assimulat, IV. Originum. Quem citat Servius. Sic *Mapalia & Magalia* eadem. Idem Servius *Magar*, lingua Poenica villam significasse notat. *Salmas.* Vnde Isidorus *Magalia*, quasi *Magaria* dicta, dicit. Quippe מגור id est *Magur* hodie Orientalibus habitationem denotat. Atque hinc Plautus in Poenulo, *Magaria* dixit. *Bouchartus.*

1 *Vita*

ſtis eſt Cornel. Nepos in eo libro, qui [1] Vita Illuſtrium inſcribitur. *Serv. in* 1. *Æn.*

[2] Propius Grammatico acceſſi. *Diomedes lib.* 1. *Gramm.*

[3] A. Albinus, qui cum L. Lucullo Conſul fuit, res Romanas oratione Græca ſcriptitavit. In ejus Hiſtoriæ [4] principio ſcriptum eſt ad hanc ſententiam: neminem ſuccenſere ſibi convenire, ſi quid in his libris parum compoſite aut minus eleganter ſcriptum foret: nam [5] ſum homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio à nobis alieniſſima eſt: ideoque veniam gratiamque malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtulavit. Ea cum legiſſet M. Cato: Næ tu, inquit, Aule, nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam veniam petere ſolemus, aut cum imprudentes erravimus, aut [6] cum com-

1 *Vita illuſtrium.*] Niſi *vita* legendum eſt. Hic locus mire confirmat ſcripturam vett. librorum in proœmio operis de excellentibus viris. *Boſius.*

2 *Propius Grammatico acceſſi.*] Si vulgatam lectionem Diomedis ſequimur, hæc Ciceronis, non Nepotis verba fuerint. Sic enim ex editione Putſchii verba Grammatici habent, PROPE, *prope me eſt, ut dicit Cicero in Piſonem*, PROXIMUS POMPEJUM SEDEBAM. *Sed & Dativo caſu idem Cicero dixit ad Atticum*, PROPIUS GRAMMATICO ACCESSI. *Nepos in Illuſtr. Salluſt.* PROXIMA CARTHAGINI LOCA. Sed locus haud dubie corruptus eſt, nam illa *Propius Grammatico acceſſi*, nuſquam hodie in epiſtolis ad Atticum, quod ſciam, apparent Iſta vero lib. 1. epiſt. 14. cujus initium: *Vereor, ne putidum ſit*; legimus: *Proximus Pompejo ſedebam. intellexi hominem moveri.* quanquam ibi Lambinus, Simeo Boſius & Ian. Gruterus emendent *proxime Pompejum*: ſed perperam, ut è Diomede colligitur. Sic igitur hunc locum diſtinguendum cenſeo: *Sed & dativo caſu idem Cicero dixit ad Atticum*, (ſubintellige: *Proximus Pompejo ſedebam.*) PROPIUS GRAMMATICO ACCESSI, *Nepos in Illuſt. Salluſt.* PROXIMA, *&c.* Itaque & Schottus videtur interpunxiſſe. *Boſius.*

3 *A. Albinus.*] Forte ex M. Catonis vita, quæ & Virorum Illuſtrium erat, depromptum: nam, quod vulgo circumfertur, pars duntaxat eſſe videtur. Refert & Plutarchus in Catone, & Apophthegmatis; Cicero in Lucullo, & 1. de Finibus. *Schott.*

4 *Principio.*] Macrobius *primo*. Et ſtatim: *ſi quid in illis libris.* Sed Macrobius non verba, ſed ſenſum verborum Albini retulit. Vnde mox pro illis: *Græca oratio nobis alieniſſima eſt*, poſuit: *& eloquium Græcum à nobis alieniſſimum eſt*, forte, ut melius Græca exprimeret. *Boſius.*

5 *Sum homo Romanus.*] Neſcio cur Schottus omiſerit vocem *inquit*, quam in Gellio & Macrobio lego hoc modo, *ſum, inquit, homo Romanus.* Idem.

6 *Cum compulſi peccavimus.*] Macrobius: *cum noxam imperio compellentis admiſimus. Te, inquit, oro, quis perpulit, &c. peteres, uti ignoſceretur.* Cetera quæ Gellius ſubjicit, eodem Macrobio abſunt: quia non commemorat, unde hæc hauſerit. Schottus & Savaro è libro *de Catone* deſumpta putant, cujus ſupra Nepos meminit. *Boſius.*

compulsi peccavimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres ut ignosceretur. *Agell. lib.* XI. *cap.* VIII. *Noct. Attic. & Macrob. præfat. Saturnal.*

CORNELII NEPOTIS

LIB. I.

De Vita Ciceronis.

CORnelius Nepos, & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime amicus familiarisque fuit: atque is tamen in primo libro, quos de vita illius composuit, [1] erraſſe videtur, cum eum scripsit [2] tres & viginti annos natum primam caussam judicii publici egiſſe: Sextumque Roscium parricidii reum defendiſſe. *Agell. lib.* XV. *Noct. Attic. cap.* XXVIII.

[3] Tullius, [4] me præsente, iisdem pene verbis, quibus edita est; eam [5] pro Cornelio seditioso Tribuno defensionem peroravit. *D. Hieronym. Epist.* LXXI. *ad Pammach.*

COR-

1 *Erraſſe videtur.*] Vide Franc. Fabrici historiam Ciceronis ad annum XXVI. & XXVII.

2 *Tres & viginti annos natum.*] Ætatis septimum & vicesimum agebat Cicero cum Roscium defendit, ut Asconius Pedianus, diligens ejus interpres apud Agellium, & Fabius libro XII. cap. VI. auctor est. *Schott.* Natus Cicero anno V. C. IↃCXLVIII. C. Atilio Serrano, Q. Servilio Cæpione Coſſ. Adolescens contra L. Sullæ dominantis opes pro Sex. Amerino dixit, quæ exſtat Oratio Off. II. Et primam caussam in Bruto egit, publicam scilicet (nam pro Quinctio privatam apud Aquilium Gallum judicem egit) ætatis XXVII. anno V. C. DCLXXII. In Oratore, adolescentulum dicit se eam caussam egiſſe. Vide Fabium Quinctilianum lib. XII. cap. VI. Dixit & pro Roscio Comœdo, anno IↃCLXXVII. post Vrbem conditam *Idem.*

3 *Tullius.*] Neque verba hæc Nepotis sunt, neque certum, è vita Ciceronis ea petita eſſe. Quod posterius Schottus ipse non diffitetur. Sic enim Hieron. cap. 4. epist. ad Pammachium adversus errores Ioan. Hierosolymitani: *Frustra suspicimus Tullium: refert enim Cornelius Nepos, se præsente iisdem pæne verbis, quibus edita est, eam pro Cornelio seditioso defensionem peroratam.* Bosius.

4 *Me præsente.*] *Refert enim Cornel. Nepos se præsente.* Ita Hieron. *Schott.*

5 *Pro Cornelio seditioso Tribuno.*] De hac ipse in *Hortensio*: qui liber scriptus erat de laudibus Philosophiæ apud Lactantium lib. VI. cap. II. *Malo vel unum parvum de Officio libellum: quam longam orationem pro seditioso homine Cornelio.* Longam vocat, quia viginti amplius

folia

CORNELII NEPOTIS

LIB. I.

Epistolarum ad Ciceronem.

TAntum abest ut ego [1] magistram esse putem vitæ Philosophiam, [2] beatæque vitæ perfectricem; ut nullis magis existimem opus esse magistris vivendi, quam plerisque, qui in ea disputando versantur. Video enim magnam partem eorum, qui in Schola de pudore & continentia præcipiant argutissime, [3] eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. *Lactant. lib.* III. *cap.* XV. *Divin. Instit.*

solia implere potuit. Vide Asconium. Plinius lib. I. epistola XX. in hunc grandem librum, omnia quæ per dies quatuor latius dixerat, coartasse dicit Ciceronem, Nepos vero iisdem, quibus edita est verbis, peroratam. Quæ pugnare videntur. Meminit ejus Orationis, præter Fortunatianum & Marcianus Capella in Rhetor. uterque ille, *pro Cornelio Majestatis* vocat. Hic, in oratione, inquit, *pro Cornelio*, primo refutata sunt crimina, quæ secuta sunt Tribunatum: post ad ipsum Tribunatum recursus est factus, quæ dispositio artificialis, ut diximus, nominatur. Secundam etiam pro C. Cornelio, à Pediano, ubi de illius seditioso Tribunatu, aliisque laudari video. *Schott.*

1 *Magistram esse putem vitæ Philosophiam.*] Alludere videtur ad locum Ciceronis Nepos, qui exstat in Tusculanis Quæstionibus: *O vitæ Philosophia dux: ô virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum: quid non modo nos, sed omnino vita hominum sine te esse potuisset?* Et mox; *Tu inventrix legum, tu magistra morum & disciplinæ fuisti.* Lib. II. *In eo magistra vitæ tot secula permaneret Philosophia.* Schott.

2 *Beatæque vitæ perfectricem.*] Vide Arnobium lib. II. adversus gentes. Qui *fermentum quoddam vitæ* vocat *ejus cognitionem.* Hierocles in Pythagoram: Φιλοσοφία ἐστὶ ζωῆς ἀνθροπίνης κάταρσις, καὶ τελειότης. κάταρσις μὲν, ἀπὸ τῆς ὑλικῆς ἀλογίας καὶ τοῦ θνητοειδοῦς σώματος. τελειότης δὲ τῆς οἰκείας εὐζωίας ἀνάληψις, πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν ἐπανάγουσα. *Keuchen.*

3 *Eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere.*] In eandem sententiam Cicero ipse, seu quisquis alius inducitur in Hortensio; in quo de universa Philosophia, quantopere & expetenda & colenda esset: *præcipiunt hoc isti, & facit nemo.* Schott. Lege quæ ad Pomponium notabamus.

M. TVL-

M. TVLLII CICERONIS

AD

CORNELIUM NEPOTEM

Epistolarum LIB. II.

ITaque [1] nostri cum omnia, quæ dixissemus, dicta essent, quæ facete, & breviter, & acute locuti essemus, ea proprio nomine appellari [2] dicteria voluerunt. *Macrob. lib.* II. *cap.* I. *Satur.*

Ad eundem ex libro incerto.

Hoc restiterat etiam, ut à te fictis [3] aggrederer donis *Priscian. lib.* VIII. *Gramm.*

* * *

Qui habet, ultro appetitur; qui est pauper, [4] aspernatur. *Ibid.*

Quid? oratorum quem Cæsari antepones eorum qui nihil aliud egerunt? [5] quis sententiis aut acutior aut crebrior? quis verbis aut ornatior aut elegantior? *Sueton. in Cæsare cap.* LV.

Ne-

1 *Itaque nostri.*] Adeo carum Nepotem Cicero habuit, ut jocoseria cum illo, præ cæteris libenter communicarit. Vide Epist. v. lib. XVI. ad Attic. Ciceronem vero natura dicacem fuisse, & jocularibus, quæ & dentibus non carerent, mirifice delectatum; ex jocis lib. II. de Oratore discas. Macrobius etiam Consularem scurram ab inimicis, ut à Vatinio, audiisse, & à L. Papirio Pæto, scurram velitem appellatum, adfirmat; lib. II. Saturnal. cap. I. *Schott.*

2 *Dicteria.*] Nescio in quibus libris Schottus hanc vocem invenerit. Nam in optimis edd. heic & toto isthoc capite *dicta* excusum video. Idque recte. Vno tamen loco Pontanus è Ms. Cod. *dicteria* reponi voluit. *Bosius.*

3 *Aggrederer donis.*] Passive dixit, ἐνεδρευθῶ, inquit Priscianus de signif. vel gener. Verbor. *Idem.*

4 *Aspernatur.*] Passive dixit, ἐξουθενεῖται. Idem Cicero ex Oeconomico Xenophontis: *Homo ex eo numero hominum, qui apud nos hoc nomine dignantur*, passive ἀξιοῦνται. Vide id genus innumera apud Priscian. lib. XIII. *Schott.*

5 *Quis sententiis aut acutior, aut crebrior?*] Idem Cicero ad Brutum, Oratores enumerans, negat se videre, cui Cæsar debeat cedere. Et Atticus ibidem judicabat, illum omnium fere oratorum Latine loqui elegantissime, scripsisse & de analogia ad M. Tullium; verborumque delectum, originem esse eloquentiæ, dicere solitum. Sed de his multi multa. *Idem.* Vide Tacitum in Dialogo de Oratore.

1 *Nulla*

* * *

Neque enim quidquam aliud est felicitas, nisi honestarum rerum prosperitas: vel ut alio modo definiam, Felicitas est fortuna adjutrix consiliorum bonorum, quibus qui non utitur, felix nullo pacto esse potest. Ergo in perditis impiisque consiliis, quibus Cæsar usus erat, [1] nulla potuit esse felicitas: feliciorque meo judicio [2] Camillus exulans, quam temporibus iisdem Manlius, etiamsi, [3] id quod cupierat, regnare potuisset. *Ammian. Marcell.* XXI.

[4] Quidam veterum, [5] formidantes ea, quæ scriptoribus historiæ suorum temporum solent sæpe fraudi esse atque invidiæ; cognitiones actuum variorum, stylis jam uberibus explicatas non edidere superstites. *Id. lib.* XXVI. *initio.*

* * *

[6] Infelices esse qui omnia sibi licere existimarunt. *Idem lib.* XXVI.

* * *

Idem

1 *Nulla potuit esse felicitas.*] De hac ipsa Cæsaris felicitate Cicero Philippica II. *Cæsar Alexandriam se recepit, felix, ut siquidem videbatur: mea autem sententia, qui reipublicæ sit infelix, felix esse nemo potest.* Vt Nero Cæsar, & Sylla, quamvis huic *Felicis* cognomen datum. Vide ad Attic. lib. VII. *Schott.*

2 *Camillus exulans.*] Valer. Maximus lib. V. cap. III. *Virium Romanarum & incrementum lætissimum, & tutela certissima Furius Camillus, in Vrbe incolumitatem suam tueri non valuit; cujus ipse salutem stabiliverat, felicitatem auxerat.* Quippe qui Capenates & Phaliscos, & quod omnium maxumum, Vrbem Vejos X. annis obsessam adjecerat imperio. Vide Livium, Plutarchum, Agellium. A. L. Apulejo Trib. plebis in exilium ejectus est. Cujus post alios Seneca meminit V. de Beneficiis. *Keuch.*

3 *Id quod cupierat.*] Regnum affectasse Manlium, servato Capitolio, supra dictum. Testes *Agellius* & *Cicero* Phil. II.

4 *Quidam veterum.*] De periculis agit, in quæ vocari plerumque Historici solent. Ejus rei fuerunt Cremutius Cordus apud Dionem & Tacitum. Junius Rusticus apud Suetonium. Hermogenes & Metius Pomposianus apud eundem. *Schottus.*

5 *Formidantes ea, quæ scriptoribus.*] Ingens audacia Schotti! Quippe non solum pro Ciceronianis venditat, quæ Ciceronis non esse facile omnes perspiciunt, qui purissimi scriptoris aurum ab Ammiani luto norunt discernere: sed etiam pluscula de suo inseruit. Ammianus enim postquam dixisset sibi usque ad confinia propioris memoriæ progresso fuisse propositum referre à notioribus pedem, ut pericula veritati sæpe contigua, & intempestivos censores declinaret; solum ista subjicit: *Hæc quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum stylis uberibus explicatas non edidere superstites, ut in quadam ad Corn. Nepotem epistola Tullius quoque testis reverendus adfirmat.* Bosius.

6 *Infelices esse.*] Hæc Ciceronis quidem esse ex Ammiano patet, qui *sententiam*

Idem ad Atticum de Nepote.

NEpotis [1] epistolam expecto. Cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γαυριῶ legenda non putet? & ais μετ' ἀμύμονα: tu vero ἀμύμων, ille quidem ἄμβροτος. *Libro* XVI. *Epist.* V.

[2] Male narras de Nepotis filio, valde me hercule moveor & moleste fero. Nescieram omnino esse istum puerum. *Epist.* XIV.

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA,

Incerta partim quo Libro posita, partim quibus verbis concepta.

NEPOS auctore certo comperisse se ait [3] C. Lælium quondam in [4] Puteolano [5] Cal. Martiis admonitum ab

tiam Tullianam vocat; sed ex Epistolis ad Nepotem desumpta non ait. *Bos.* Suspicor, vel ab ipso Marcellino conformatum hoc ex superioribus: vel sane ex eadem Ciceronis epistola desumptum; loci affinitate persuasus, quod in eodem ipso XXVI. Marcellini repererim utrumque; hoc extremo libro, illud non procul ab initio. In qua quidem re integrum est cuique à me dissentire. Non dissimile illud, quod D. Augustin. lib. V. Civit. Dei, cap. XXVII. laudat: *O miserum, cui peccare licebat!* Quod de C. Cinna ait Cicero V. Tuscul. Et in Hortensio apud eundem Augustin. lib. XIII. cap. V. de Trinit. *Velle, quod non deceat, miserrimum: nec tam miserum est, non adipisci, quod velis, quam adipisci velle, quod non oporteat. Plus enim mali pravitas voluntatis adfert; quam fortuna cuiquam boni.* Schott.

1 *Nepotis epistolam.*] Homeri locum respexit, ut fere in his epistolis, cum ad amicissimum familiarissime scriberet. Versus Homeri est: Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα. Explicat vero acute, ut omnia, doctissimus Turnebus lib. IX. Adversf. cap. XXII. *Schott.* Vide etiam Schoppium in Paradoxis literariis Epist. 5.

2 *Male narras de Nepotis filio, valde me hercule moveor, & moleste fero. Nescieram omnino esse istum puerum.*] Epist. XIV. De Cornelii filio nihildum reperi. Quare valde ambigo, sitne hic cognationis nomen *Nepos*, vel Cæcilii alicujus Metelli cognomen. *Schott.* Nepotis mentio fit etiam lib. II. Non dubito, hæc ad eundem Nepotem pertinere, ad quem præcedens locus: non autem ad Cæcilium aliquem, ut Schotto in mentem venit. *Bosius.*

3 *C. Lælium.*] Qui inter Oratores à Vellejo numeratur. De illo passim Seneca, & Cicero pro Archia.

4 *Puteolano.*] Vide, quæ Fr. Schottus in Vrbis Romæ admirandis disseruit ad Card. Bellarminum.

5 *Cal. Martiis.*] Quæ *Matronalia* dicebantur. Horatii Scholiastes in III. Carm

ab uxore [1] temporius ut discumberet, petiisse ab ea ne interpellaretur, serius tandem ingressum triclinium dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum, ut scripta illa proferret, pronunciasse versus qui sunt in Heautont.

Sati' pol proterve me Syri promissa huc induxerunt.

Donatus in vita Terentii.

[2] L. Otacilius Pilitus [3] primus omnium libertinorum scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam. Cnei enim Pompeji Magni, quem docuit, patrisque ejus res gestas compluribus libris exposuit. *Suetonius de Clar. Rhetor.*

Cornelius Nepos [4] literatos quidem vulgo appellari ait eos,

Carm. Oda VIII. Hinc Martialis easdem *Saturnalia muliebria* vocat, & Juvenalis, Kalendas Martias, *fœmineas*. Adi Festum & Tibullum lib. III. & IV.

1 *Temporius ut discumberet.*] Sic editi omnes. Schottus tamen maluit *temperius*, ut apud Plautum *temperi*; nulla necessitate. Est enim à *tempore* comparativus, ac ita apud Columellam, Ovidium, & in Glossis quoque veteribus scriptum reperitur. *Bosius.*

2 *L. Otacilius Pilitus.*] Qui primum ostiarius vereri more in catena fuit: ut ibidem *Suetonius* testatur, apud quem longe aliter hæc omnia leguntur.

3 *Primus omnium libertinorum.*] Sic Terentius,

Servum hominem caussas orare leges non sinunt. Schott.

4 *Literatos vulgo appellari ait eos, qui aliquid diligenter & acute, scienterque possint, aut dicere aut scribere.*] Iterum aliqua desunt. Sic enim Suetonius: *Corn. Nepos in libello, quo distinguit literatum ab erudito; literatos vulgo quidem appellari ait eos, qui aliquid diligenter, &c.* Vbi Schottus putabat legendum, *libello quodam distinguit*; ac mendum è compendio literarum natum. Nec enim titulum libri, inquit, tueri ea ἐπιγραφὴ potest: *Liber quo distinguitur literatus ab erudito.* Sed non recordatus est Vir doctissimus, plane eodem modo Plutarchum inscripsisse suorum unum; πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου. Vt taceam similes aliorum inscriptiones. Addit Suetonius: *eosdem literatos vocitatos.* Quæ, si recepta lectio vera est, pariter à Nepote, eoque superioribus addenda sunt. Sed recte observatum Schotto, hæc ad sequentia pertinere. Vide eum III. Obs. human. cap. 14. *Bosius.* Ad intelligendam vero, quam inter Literatos & Grammaticos exequitur discrepantiam, dignabor adscribere verba Vossii. Γράμματα, inquit, & *literæ*, nunc prima notant elementa, ut cum literarum alias dicimus esse vocales, alias consonantes: nunc vero sumuntur pro literarum studiis: ut in veteri Senario:

Διπλοῦν ὁρῶσιν οἱ μαθόντες γράμματα.

Quomodo item Tullius literas dividit in vulgares, & interiores sive reconditas: ita & γραμματικὴ, quæ ἀπὸ τῶν γραμμάτων dicta, nunc legendi, scribendique, vel bene loquendi artem designat; nunc vero præter eam, historiarum ac fabularum notitiam comprehen-

eos, qui aliquid diligenter & acute scienterque possint aut dicere aut scribere: ceterum [1] proprie sic appellandos poëtarum interpretes, [2] qui à Græcis Grammatici nominentur. *Sueton. de illustr. Grammat.*

[3] Præter Physicos [4] Homerumque, qui universum mari circum-

hendit; quandoque etiam plurimum artium & multarum rerum scientiam & efflorescentem, inde facultatem enarrandi scriptores, & judicandi de eorum scriptis, locisque corruptis. Atque hoc pacto cum sententia nostra conciliari posse arbitror opinionem veterum, qui late adeo Grammaticen extendunt, ut non una sit scientia, sed scientiarum cinnus. Hoc sine dubio argumentum fuit Telephi Grammatici libro eo, quo ostendit, πόσα χρὴ εἰδέναι γραμματικόν, teste Suida. Avaria qui scientia commendarentur, appellabantur πολυΐστορες. Vt Alexander Cornelius: item Apion Alexandrinus, contra quem Flavius Josephus scripsit. Dicti quoque φιλολόγοι: ut Eratosthenes & Attejus: de quibus c. x. Etiam dicebantur πολυμαθεῖς. Studiumque ipsum nominatum πολυμάθεια. Hæc Incomparabilis. *Vossius.*

1 *Proprie sic appellandos Poëtarum interpretes.*] Vnde Seneca Ep. LXXXVIII. *Grammaticus, inquit, circa curam sermonis versatur; & si latius evagari vult, circa Historias. Iam ut longissime fines suos proferat, circa carmina.* Et Quintilianus, lib. II. cap. I. *Grammatice, quam in Latinum transferentes, literaturam vocaverunt, tenuis à fonte, assumptis Poëtarum historicorumque viribus, pleno jam satis alveo fluit.* Keuchen.

2 *Qui à Græcis Grammatici nominentur.*] Tria genera Grammaticorum: alii τεχνικοὶ, alii ἱστορικοὶ, tertium genus κριτικοὶ vocantur. Τεχνικοὶ elementa & primores literas docent. Item partes orationis, structuram verborum, & similia. Eos Græci γραμματιστὰς potius, quam γραμματικοὺς: & Latini *literatores*, non *literatos* vocant. Historici fluminum, montium, regionum nominibus occupati sunt: abstrusas historias, aut μυθολογούμενα, aut ποιητικῶς θεολογούμενα explicant, genealogias Deorum ac priscorum heroum diligenter rimantur. Nobiliores his Critici, qui tanquam censores quidam, & veterum librorum Senatum legere possunt, & non probos tribu movere: quique παρεγγεγραμμένα, ἐμβολιμαῖα, νοθεύοντα, & similia deculpare, ut eorum verbo utar, solent. *Joseph. Scaliger.*

3 *Præter Physicos.*] Qui, postquam dubitatum fuerat, terrane ulteriora an Oceanus occuparet; terram tandem claudi Oceano deprehenderunt. Vide Aristotel. II. de Generat. & Corrupt. Sed probabile est, Melam de Physicis loqui, qui naturales historias conscripserunt. Qualis Plinius, cujus verba lib. II. cap. LXVIII. *Est igitur, inquit, in toto suo globo tellus medio ambitu præcincta, circumfluo mari. Nec argumentis hoc investigandum, sed jam experimentis cognitum.* Idem sequenti capite ostendit, regum cura septentrionis oram magna parte navigatam: nec verisimile esse illic maria deficere, ubi tanta humoris vis superet. *Keuchen.*

4 *Homerumque.*] Cujus in hac fide non exigua authoritas. Quippe qui Philosophiæ magnus author, ut ex Quintiliano scimus. Ob ambitum autem undarum parentem vocavit, quemadmodum ex illo Virgilius. Vnde & illud:

Ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ, καὶ πᾶσα θάλασσα,
Καὶ πᾶσαι κρῆναι, καὶ φρείατα μακρὰ νάουσιν.

Addo Dionysium περιηγητὴν, qui in principio sui operis:

Μνήσο-

circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior auctoritate, sic certior tradit: [1] testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit; eumque ita retulisse commemorat. Cum Galliis Proconsul praeesset, Indos quosdam à rege Suevorum dono sibi datos, unde in eas terras devenissent, requirendo cognosse vi tempestatum [2] ex Indicis aequoribus abreptos emensosque, quae intererant, tandem in Germaniae littora exiisse. *Pompon. Mela lib.* III. *cap.* 5. *de situ orbis.* & *Plin. lib.* II. *cap.* LXVII.

[3] Largitudo. *Charis. l.* I.

[4] Eudoxus quidam avorum nostrorum temporibus, cum [5] Lathyrum regem * Alexandriae profugeret, ab Arabico sinu

Μνήσομαι Ὠκεανοῖο βαθυῤῥόου· ἐν γὰρ ἐκείνῳ
Πᾶσα χθὼν, ἅτε νῆσος ἀπείριτος, ἐστεφάνωται.

Vide in Commentariis Eustathium. Caeterum difficultas circumnavigandi ex caussis & natura locorum orta est, ut adstruit Albertus cap. VIII. Nec fidem adhibet Herodotus quarta Musa, τὸν δὲ Ὠκεανὸν λόγῳ μὲν λέγουσι ἀπὸ ἡλίου ἀνατολέων ἀρξάμενον, γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν. Quod etiam contra Ciceronis & Macrobii sententiam, qui Antoecorum & Antipodum terras interfluente Oceano circumcirca separari putarunt. *Keuchen.*

1 *Testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit.*] Verba Plinii lib. II. sub finem cap. LXVII. *Nepos de Septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranii in Consulatu collega, sed tum Galliae proconsuli, Indos à Rege Suevorum dono datos, qui ex India commercii caussa navigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti.* Strabo lib. II. Herodoto in Melpomene, Heraclidi Pontico, Posidonio, eadem Cornelio Nepoti narrantibus, non credit quosdam ab India ad Gades usque & Germaniae littora navigasse. *Schott.* De Oceani navigatione lege Senecam I. Suasor. Ambros. III. Hexaëm. Olim etiam instaurata per Portugalliae reges navigatione totus circuitus ejus innotuit. De Hannone vide Melam III. X. *Keuchen.*

2 *Ex Indicis aequoribus abreptos.*] Brevius haec Plinius, è quo, sicut alia quaedam indidem memorata, hausit Martianus Capella lib. VI. Satyr. cap. *de rotunditate terrae*; sed locus corruptus est, ut etiam Schotto observatum. Grotius: *Idem Cornelius post captos Indos per Germaniam navigavit.* Schottus emendabat: *Idem Cornelius post captos Indos per Germaniam navigasse.* Sed hoc paullo durius. Malim: *Idem Cornelius posuit, captos Indos per Germaniam navigantes.* Bosius. Sed hoc durissimum.

3 *Largitudo.*] Verba Charisii: *Largitudo nusquam invenitur, nisi apud Nepotem.* Bosius.

4 *Eudoxus quidam.*] Verba ipsa sunt Pomponii Melae, lib. III. cap. X. Eudoxum autem aetate Nepotis fuisse non dicit Mela, nec verum est. Obiit Nepos Augusti principatu; ut ipse Plinius alicubi asserit. Etsi enim haud plus quam quadraginta circiter anni ab excessu Lathuri ad initium Augusti intersint, haud dici tamen potest, Cornelium vixisse aetate Eudoxi. Nam quum hic fugit ex Aegypto, aut puer, aut nondum natus erat Nepos. *Salmas.*

5 *Lathyrum regem.*] *Lathyrus* pro *Lathurus* perperam in libris Plinii ac Melae

1 Alpes in longitudine X. M. Passuum patere à supero mari ad inferum Cælius tradit. Timagenes XX. M. Pass. deductis: in latitudinem autem Cornel. Nepos C. M. T. Livius tria M. Stadiorum, uterque diversis in locis. *Lib.* III. *cap.* 19.

Inter duos Bosphoros Thracium & Cimmerium directo cursu, ut auctor est Polybius, CI. M. Pass. intersunt. Circuitu vero totius Ponti 2 vicies semel centena quinquaginta M. ut auctor est Varro, & fere veteres. Nepos Cornelius CCC. M. L. adjicit. *Lib.* IV. *cap.* 12.

Minus profecto mirentur 3 portentosa Græciæ mendacia 4 de hortis Hesperidum & amne Lixo prodita, qui cogitent nostros nuper paulo minus monstrifica quædam de iisdem

gram. I. *Italus*; Ausonio autem, epist. XXIV. *Gallus* vocatur. Nempe quia Italia Transpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patria quicquam se habere comperti, negat Elias Vinetus in Ausonium Idyll. VII. At Veronensem fuisse, in Leandri Alberti Italia lego, ut & Cosmographia P. Merulæ. Natus fuit in Hostilia: qui Veronens. vicus. *Vossius.*

1 *Alpes in longitudine.*] Mela lib. II. *Alpes ipsa ab iis littoribus longe lateque diffusa, primo ad Septentrionem magno gradu excurrunt, deinde ubi Germaniam attigerunt, verso impetu in Orientem abeunt, direptisque populis immanibus, usque in Thraciam penetrant.*

2 *Vicies semel centena quinquaginta M.*] Cod. Toletanus: *vicies semel M. ut auctor est Varro, & fere veteres semel quinquaginta. Nepos Cornelius* CCC. M. I. *adjicit.* Schott.

3 *Portentosa Græciæ mendacia.*] *Et quicquid Græcia mendax Audet in historia.* Juvenalis Sat. X. *Idem.*

4 *De hortis Hesperidum.*] Hesperides nymphæ sunt, quibus horti illi tribuuntur. In Cyrenaïca Ἑσπερίδες urbis nomen, quæ & Ἑσπερὶς & Εὐσπερίς. Nihil vanius & mendacius illis fabulis, quæ Hesperidas nymphas & eorum hortos prodidere. Fabularum porro auctores, Hesperidas illas, quæ mala aurea habuerunt, sed custode dracone circa Oceanum collocant. Apollodorus: ταῦτα δὲ ἦν οὐχ ὡς τινὲς ἐν Λιβύῃ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Ἄτλαντος ἐν Ὑπερβορέοις. Hesiodus ultra Oceanum ponit. Non dubito tamen fuisse & ex Græcis auctores, qui nominis errore inducti, quod urbs Ἑσπερίδες in Pentapolitana Libya vocaretur, eo transtulerint & Hesperidum hortos. Ptolemæus in Cyrenaïca & Pentapolitana memorat Ἑσπερίδων κήπους, quos tamen diversos statuit ab urbe Berenice; quam ἑσπερίδας dictam autumat. Scylax Caryandæus in Pentapolitana urbis & portus Ἑσπερίδων meminit. Haud longe ab Hesperidibus urbe, κήπους Ἑσπερίδων ponit idem Scylax, omni genere arborum refertas. Hortos Hesperidum major pars in Mauritania statuit ad Oceanum, circa Lixon. Alii etiam circa Atlantem Mauritaniæ montem. Nam Hesperidas quidam Hesperi filias faciunt; quidam Atlantis ex Hesperide uxore. Servius: *Quidam tamen hos hortos circa Syrtes positos tradunt.* Nec diversæ sunt opiniones, ut velle videtur Servius. Errorem, ut dixi, fecit vox Ἑσπερίδες, quo nomine appellata est Pentapolitanæ Libyæ civitas. Inde horti urbi vicini dicti Ἑσπερίδων, & confusi cum hortis fabulosorum Hesperidum, qui ad Oceanum. *Salmas.*

x Præ-

iisdem tradidisse : 1 prævalidam hanc urbem majoremque Carthagine magna : præterea 2 ex adverso ejus sitam & prope immenso tractu 3 ab Tingi : quæque alias Cornelius Nepos avidissime credidit. *Lib.* V. *cap.* I.

Inter Pontum & Caspium mare CCCLXXV. M. Pass. non amplius interesse tradiderunt 4 Cornelius Nepos CLM. *Lib.* VI. *cap.* XI.

Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem à terra stadia octo 5 abesse prodidit Cernen. Nepos Cor-

1 *Prævalidam hanc urbem.*] Lixon : Nam de Cerne mox libro VI. cap. 30. Carthagini quoque objacere sup. Plinius : *A Claudio Cæsare colonia facta Lixos : vel fabulosissime ab antiquis narrata. Ibi regia Antæi, certatumque cum Hercule, & Hesperidum horti. Affunditur autem huic æstuarium è mari, flexuoso meatu, in quo Draconis custodiæ instar fuisse nunc interpretantur.* Schottus.

2 *Ex adverso ejus sitam.*] Statim : *exadverso maxime Carthaginis*, id est, è regione, vel, ex opposito maximæ Carthaginis. Vbi τὸ *maxima* nominaliter sumptum malim, quam adverbialiter. Poëta dixit, *Carthago Italiam contra* κατ' ἀναστροφὴν, eadem notione, qua Latini *exadversus* usurpant, vel *exadversum*. Keuchen.

3 *Ab Tingi.*] Nimirum Mauritaniæ. Alia est Τίγγις Καισάρεια apud Ptolemæum, quæ *Tingi altera*; ut *altera Pergama*, *altera Salamis* de Cypri Salamine. Lege Pomponium Melam libro I. *Keuchenius.*

4 *Cornel. Nepos* CLM.] Duo Plinii MSS. CCLM. numerant. *Schott. Bos.*

5 *Abesse prodidit Cernen.*] Quod idem est spatium, & pœne idem situs. De situ Cernes insulæ dubitatum ostendit Eustathius ad Dionysium : Καὶ ἡ θέσις δὲ αὐτῆς διαφωνεῖται. οἱ μὲν γὰρ ἀνατολικὴν αὐτὴν ὑποτίθενται, ὡς καὶ Λυκόφρων ἐμφαίνει, οἱ δὲ δυτικήν. Sane Lycophron ex insula Cerne oriri facit auroram :

Τιθωνὸν ἐν κοίτῃσι τῆς Κέρνης πέλας
Λιποῦσαν.

His versibus Κέρνην ibi collocat, ubi omnes alii veteres, χρυσῆν, ὑπ' αὐτὸν τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα. Hæc Cerne Lycophronis licet ad Orientem sit, non potest eadem esse cum Menethusiade. Sed non minus nugatur Lycophron cubile Solis in Cerne insula locando, quam Mimnermus, qui in Colchis constituit :

Αἰήταο πόλιν τόθι δ' ὠκέος ἠελίοιο
Ἀκτῖνες χρυσέῳ κείαται ἐν θαλάμῳ

Omnes alii Scriptores Cernen in occidentali Oceano metantur. Quod etiam Strabo ostendit, licet Cernen inter loca numeret, quæ tunc non cognoscerentur, & Eratosthenem eo nomine reprehendat, quod fabulosis habeat fidem : πεπίστευκε δὲ καὶ περὶ τῶν ἔξω στηλῶν Ἡρακλείων πολλοῖς μυθώδεσι Κέρνην τε νῆσον καὶ ἄλλους τόπους ὀνομάζων τοὺς μηδαμοῦ νυνὶ δεικνυμένους. Ergo Cerne extra Columnas Herculis in Oceano Atlantico, quam Polybius gravis auctor etiam agnoscit. Plinius inter insulas Æthiopiæ & huic locum dat : *Cerne nominatur insula adversa Æthiopiæ, cujus neque magnitudo, neque intervallum à continente constat.* Ita hæc legenda, non ut est vulgo : *Contra sinum Persicum Cerne insula nominatur.* Nam verba illa, *Contra sinum Persicum*, ad præcedentem clausulam pertinent ; ut jam aliis animadversum. Occidentalis Cerne Æthiopiæ adversa non est ; sed Hesperiæ. Terminus ejus statuitur navigationis Phoeni-

Cornel. ex adverso maxime Carthaginis à continente passus mille non ampliorem circuitu duobus millibus. *Lib* VI *cap.* 31. *de Insulis Æthiopici maris.*

Nepos Cornelius, [1] qui Divi Augusti principatu obiit: Me, inquit, juvene [2] violacea purpura vigebat, cujus libra denariis centum venibat: nec multo post rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinther Ædilis Curulis primus in prætexta usus [3] improbatur: nam purpura [4] quis non, inquit, triclinaria facit. *Lib.* IX. *cap.* 17. *& cap.* 39.

Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec usquam alibi nasci putavere nostri veteres: Sed in Germania potoriis vasis inde factis primum, dein pedibus lectorum sel-

lisque

nicum, qui non navigabant in eam à rubro mari: qui enim id pote, nondum comperta Meridiani maris navigatione? sed per Gades Oceanum illum ingrediebantur, qui etiam in ora illa multa oppida condiderunt. *Salmas.*

1 *Qui divi Augusti principatu obiit.*] Vide D. Hieronymum in Chronico Eusebiano, qui refert illum ad annum Augusti quartum.

2 *Violacea purpura.*] De variis purpuræ generibus post Cælium, Bayfium, alios, accurate Salmasius in notis ad Tertullianum de Pallio, & Octav. Ferrarius de Re Vestiaria, præcipue lib. II. cap. 7. Qui videri poterunt. *Bosius.*

3 *Improbatur.*] Sic MSS. Vulgati: *improbabatur.* Quod video summos viros non improbasse. Mox edit. Dalechamp. *qua purpura quis non jam, inquit, triclinaria facit.?* nec aliter laudant viri docti, qui de purpura tractarunt. *Triclinaria* Salmasius ait esse accubitalia, quibus accubita vel lecti triclinares sternuntur. *Not. ad Tertullianum* pag. 175. *Idem.*

4 *Quis non, inquit, triclinaria facit.*] Addit de suo Plinius: *Spinther ædilis fuit V. C. anno septingentesimo, Cicerone Cos. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, veluti magnifico impendio; qualiter nunc omnes pæne commodiores purpuræ tinguntur.* Hæc postrema Plinio ab aliquo adjecta asserere auderem, nisi in MS. Toletano antiquiss. reperissem. In Consulatu vero M. Tullii nimis rotundus numerus est, qui est in Fastis Capitolinis extra controversiam annus IↃCXC. post V. C. Collega C. Antonio: P. vero Cornelius Lentulus Spinther, Ciceronis imprimis studiosus, Cos. post fuit, anno IↃCXCVI. cum Q. Cæcilio Metello Nepote. *Schottus.* Triclinaria sunt accubitalia, quibus accubita vel lecti tricliniares sternuntur. Nec de purpura tantum illa, sed etiam auro clavata, ut & mantelia, quibus mensa sternebatur & mappæ. Aureorum & auratorum mantelionum mentio multis locis apud Historiæ Augustæ Scriptores. Stragula quoque vestis, qua cubiculares lecti insternebantur, auro & purpura depingi solebat. Apulejus lib. X. *Sed & stragula veste, auro & murice Tyrio depicta probe consternunt.* Nec minus tricliniaris & accubitalis. Babylonicorum περιςρωμάτων præcipue usus in sternendis accubitis, quæ auro & purpura picta fuisse, nemo nescit. Inde *Babylonicum aureum plumatum* Publio Syro dicitur. Glossa, *Babylonicum*, ψιλὴ πολύμιτος. *Salmasius* ad Tertull. Pallium. *Keuchen.*

1 Ni-

lisque Cornelius Nepos tradit magno fuisse miraculo, cum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo & urceos magnitudine cadorum ostendisset: post quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine, columnas vidisse se. *Lib.* XXXVI. *cap.* 7.

[1] Νέπως δὲ Κορνήλιος οὐχ ὑπὸ γήρως φησὶν οὐδὲ νόσου παραλλάξαι τὸν Λούκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους [2] διαφθαρέντα. Cornelius Nepos neque senio, neque morbo aut alienata mente fuisse Lucullum, sed à Callisthene liberto venenis corruptum. *Plutarch. in Lucull. extrem. & An seni gerenda Respub.*

Νέπως ὁ Κορνήλιος φησὶν οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γάϊον. Cornelius Nepos non Crassi, sed Bruti, ejus quæ de Lusitanis triumphavit, filiam nuptum Cajo datam refert. *In Gracchis.*

Ἀννίβα δὲ τῶν μετὰ ἄλλων, ἐλάχιστος ἦν λόγος, Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος, αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον. καὶ τῷ νεκρῷ παραστὰς, καὶ πολὺν χρόνον τήν τε ῥώμην τοῦ σώματος καταμαθὼν καὶ τὸ εἶδος, οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, οὔτε ἀπ' ὄψεως τὸ χαῖρον. ὡς ἄν τις ἐργώδη πολέμιον, καὶ βαρὺν ἀπεκτονὼς ἐξέφηνεν, ἀλλ' ἐπιθαυμάσας [3] τὸ παράλογον τῆς τελευτῆς τὸν μετὰ δακτύλιον, ἀφείλετο. τὸ δὲ σῶμα κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ καὶ περιστείλας ἐντίμως ἔκαυσε καὶ τὰ λείψανα συνθεὶς εἰς κάλπην ἀργυρᾶν καὶ χρυσοῦν ἐμβαλὼν στέφανον, ἀπέστειλε πρὸς τὸν υἱόν. τῶν δὲ νομάδων τινὲς περιτυ-

1 Νέπως δὲ Κορνήλιος.] Vide Plutarch. in libello: Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. *Crudelissimum* autem Hannibalem vocat Livius lib. XXVII. Valerius lib. V. cap. 1. in fine. Silius Ital. lib. XII. Orosius lib. IV. cap. 18. Aurelius Victor de Viris Illustribus: *Marcellus quinquies Consul, insidiis Hannibalis deceptus & magnifice sepultus. Ossa Romam remissa, à prædonibus intercepta perierunt.* Quis scit an hæc ad librum Exemplorum V. ubi & Hannibalis mentio fit, pertineant? *Schott.*

2 Διαφθαρέντα.] Sequitur apud Plutarchum priore loco: Τὰ δὲ φάρμακα δοθῆναι μὲν ὡς ἀγαπῷτο μᾶλλον ὁ Καλλισθένης ὑπ' αὐτοῦ, τοιαύτην ἔχειν δοκοῦντα τὴν δύναμιν. ἐκστῆσαι δὲ καὶ καταλῦσαι τὸν λογισμὸν, ὥς τ' ἔτι ζῶντος αὐτοῦ, τὴν οὐσίαν διοικεῖν τὸν ἀδελφόν. Quæ prioribus addi debuere: nam pariter à Nepote desumpta sunt. *Bosius.*

3 Τὸ παράλογον τῆς τελευτῆς.] In editione Parisiensi Io. Rualdi, qua utor, excusum invenio, τὸ παράλ. τῆς τελευτῆς, nec variant MSS. *Idem.*

 1 Οὐαλί-

ριτύχοντες ταῖς κομίζουσιν ὥρμησαν ἀφαιρεῖσθαι τὸ τεῦχος. Ἀντιλαμβανομένων δ' ἐκείνων ἐκβιαζόμενοι καὶ μαχόμενοι διέρριψαν τὰ ὀστᾶ. Πυθόμενος δὲ Ἀννίβας καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, οὐδὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεοῦ, τοῖς μετὰ νόμασιν ἐπέθηκε δίκην, οὐκ ἔτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐφρόντισεν. ὡς δὲ κατὰ θεόν τινα καὶ τῆς τελευτῆς καὶ τῆς ἀταφίας παραλόγως οὕτω τῷ Μαρκέλλῳ γενομένης. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ [1] Οὐαλέριον Μάξιμον ἱστορήκασι. Λίβιος δὲ καὶ Καῖσαρ ὁ Σεβαστὸς, κομισθῆναι τὴν ὑδρίαν πρὸς τὸν υἱὸν εἰρήκασι καὶ ταφῆναι λαμπρῶς. Annibal vero cum reliquos minimi faceret, Marcellum cecidisse audito, ipse ad locum accurrit: cadaverique adsistens, diuque corporis robur & formam contemplatus, neque superbam ullam emisit vocem, neque vultu lætitiam (ut consentaneum erat eum, qui tam molestum & gravem hostem interfecisset) præ se tulit: sed inopinatum viri exitum miratus, annulum ei abstulit, corpus digno habitu ornatum, vestibusque decentibus amictum cremavit, reliquias in urnam argenteam lectas, aurea superaddita corona, ad filium ejus misit. Sed quidam Numidæ cum in ferentes ea incidissent, adimere vi conati sunt: illis reluctantibus ac vim vi repellentibus ossa disjecta sunt. Annibal hoc audito, ad eos, qui aderant, *Nihil*, inquit, *utique Diis invitis fieri potest*: sumto de Numidis supplicio nullam præterea de Marcelli reliquiis colligendis curam habuit: ut qui Dei alicujus numine Marcello hunc exitum vitæ & sepulturæ privationem ita præter omnium opinionem evenisse crederet. Hæc Corn. Nepos & Valerius Maximus narrant. Livius & Augustus Cæsar perlatam ad filium Marcelli urnam, & hono-

1 Οὐαλέριον Μάξιμον.] Cod. Vulcobianus Οὐατόριον. Alius: Οὐϊλέριον. Quod an reponi debeat, dispiciant Criticorum filii. Viri docti censent, Plutarchum ad ea respexisse, quæ Val. Maximus v. 1. ext. 6. de Marcelli funere retulit. Sed ea pauciora sunt, quam ut à Plutarcho heic laudata videri possint: nisi dicas solum epitomen librorum Valerii, non ipsum opus, ut ab eo est editum, hodie superesse; in quam sententiam Vossium propendisse video 1. de Hist. Lat. 24. Cæterum, ut hoc obiter addam, non est, cur apud Valerium pro *corona laurea* reponamus *auream*, ut Schottus voluit. Nam ille de corona cadaveri imposita, cum eoque combusta; Plutarchus de ea, quæ reliquiis superimposita est, loquitur. *Idem.*

2 Τῶν

honorificè ſepultas ejus reliquias, perhibent. *In Metello.*

Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ᾽ ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος. ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι καὶ Νέπωτι καὶ τῶν Ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου [2] τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι. Annibalem Marcellus, ut Polybius narrat, ne ſemel quidem vicit, ſed invictus hic vir fuiſſe videtur uſque ad Scipionem. Nos autem Livio, & Cæſari, & Nepoti, & ex Græcis ſcriptoribus regi Jubæ credimus, aliquoties Hannibalem à Marcello victum & in fugam verſum eſſe. *In Marcell.*

Cornelius Nepos, qui Divi Auguſti principatu obiit, cum ſcriberet [1] turdos paulo ante cœptos ſaginari, addidit [2] Ciconias magis placere quam grues: cum nunc hæc ales inter primas expetatur, illam vero nemo velit tetigiſſe. *Plin. lib.* x. *cap.* 33.

[3] Præcipuam olim auctoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos & [4] Laberius Poëta mimorum tradidere. *Lib.* IX. *cap.* 17.

Magnitudo [5] loto arbori, quæ piro: quanquam Nepos Cornel.

2 Τῶν σὺν Ἀννίβᾳ.] Nota, non ipſum Hannibalem, ſed *qui cum eo fuerunt*, hoc eſt, duces ejus, dici victos. Non igitur his adverſantur, quæ Nepos in vita Hannibalis cap. 5. & 6. retulit. *Idem.*

1 *Turdos paullo ante cœptos ſaginari.*] In Turdario Martialis lib. XIII.

Inter aves turdus, mecum ſi judice certes,
Inter quadrupedes mattya prima lepus.

Vnde in M. Druſo Vir. Illuſtr. locum recte, ni fallor, emendavimus: *Philippo Conſuli, legibus agrariis reſiſtenti, ita collum in comitio obtorſit, ut multus ſanguis efflueret è naribus: quæ ille luxuria comprobans, morti jam detrudi ſe dicebat.* Nos de vet. libro εὐστόχως: *quem ille luxuriam opprobrans, muriam de turdis eſſe dicebat.* Qua de re plura lib. I. Obſerv. per Saturam. *Schott.*

2 *Ciconias magis placere quam grues.*] Elegans carmen exſtat in Petronii Arbitri Satyrico, de Ciconia:

Ciconia etiam grata, peregrina, hoſpita;
Pietatis cultrix, gracilipes, crotaliſtria,
Avis exul hiemis, titulus tepidi temporis,
Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo.

Quem tamen aliter legit, explicatque Had. Junius lib. VI. Animad. cap. 15. *Schott.*

3 *Præcipuam olim.*] Apud Plinium eſt, *Poſt præcipuam auctoritatem, &c.* Dixerat autem paullo ante, *apud antiquos piſcium nobiliſſimum habitum acipenſerem.* Boſius.

4 *Laberius Poëta mimorum.*] De quo Macrobius lib. II. cap. 7. & Seneca noſter Rhetor. Controverſ. XVIII. de parricidii accuſato. *Schott.*

5 *Loto arbori.*] Ἀπὸ κοινοῦ repetitum eſt. Mox in Mſc. Chiflet. *brevem tradit.* Pro *huic* edit. Dalech. *illi*, alii *ille*, non male. Statim nonnulli: *ultra duos dies.* Boſius. Vnde lotophagi, de quibus Homerus Odyſſ. IX. & Scholiaſtes, & de herba Theophraſtus lib. IV. de Plantis cap. 9. Dioſcorides lib. I. & Plinius lib. XIII. *Schott.*

 6 *Idem*

Cornel. brevem tradat: vinum quoque exprimitur huic ſimile mulſo, quod ultra denos dies negat durare [6] idem Nepos. *Lib.* XIII. *cap.* 17.

[1] Scandula contectam fuiſſe Romam uſque ad bellum Pyrrhi annis quadringentis LXX. Cornelius Nepos auctor eſt. *Lib.* XVI. *cap.* 10.

Cornelius Nepos tradit ante Sullæ Victoriam duo tantum triclinia Romæ fuiſſe argentea. *Lib.* XXXIII. *cap.* 11.

Primus invenit [2] lineas colorare, teſta ut ferunt trita, Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodem nomine alium fuiſſe tradit Cornelius Nepos, ſecutum in Italiam Demaratum Tarquinii Priſci Romani regis patrem fugientem à Corintho injurias Cypſeli Tyranni. *Lib.* XXXV. *cap.* 3.

Primum Romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in Cælio Monte Cornel. Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrorum C. Cæſaris in Gallia: [3] adjecit eum primum totis ædibus nullam, niſi é marmore, columnam habuiſſe, omnes

6 *Idem Nepos.*] Addenda erant, quæ Plinius ſubjicit: *baccaſque contuſas* (Mſc. Chiflet. *conciſas*) *cum alica ad cibos dolio condi.* Boſius.

1 *Scandula contectam fuiſſe Romam.*] Mſ. *Scindulam non conſpectam fuiſſe Romæ.* Idem. *Scandula*, quaſi *ſcindula*, aſſulæ, non ſerra ſed bipennibus productæ: niſi potius à *ſcandendo*. Hinc *ſcandulare tectum* Apulejo lib. III. Fab. Mileſ. & ICtis *ſcandularii* l. quibuſdam D. de jure immunit. Vegetius lib. II. de re militari, cap. 23. *Tempore hiemis de tegulis, vel ſcandulis: quæ ſi deeſſent, certe de cannis, ulva, vel culmo porticus tegeretur.* Scandulæ autem è robore aptiſſimæ. Vitruvius libro II. cap. I. *Montium accolæ cruſtis marmoreis tecta contegunt; alii plumbi laminis. Septentrionales noſtri harundine domus ſuas operiunt, durantque ævis tecta alta.* Idem Plinius lib. XVI. cap. 36. Penes Germanos tegularum uſum non fuiſſe; ſed materiæ informi domum tegere ſolitos, auctor eſt Tacitus. Culmis etiam tecta concinnarunt, unde *culmina.* Seneca ad Lucilium: *Culmis liberos texit, ſub marmore atque auro ſervitus habitat.* Schott. Vide etiam Stewechium in commentar. ad Vegetium.

2 *Lineas.*] Plinius: *eas.* Loquitur autem de lineis. Continentia verba paullo aliter apud eundem leguntur: *Hunc aut eodem nomine alium fuiſſe, quem tradit Corn. Nepos ſecutum in Italiam Demaratum, &c. fug. à Cor. injur. Cypſeli tyranni, mox docebimus.* E quibus apparet, Nepotem ſolum dixiſſe, Cleophantum quendam Corinthium ſecutum in Italiam Demaratum, &c. cetera Plinii ſunt. Quare vel totus locus recenſendus erat, vel illa: *aut eodem nomine alium fuiſſe*, omittenda. *Boſius.*

3 *Adjecit.*] Plenius Edit. Dalech. *adjecit idem Nepos.* Sed poſtrema duo vocabula Scaliger caſtigat. in Catull. pag. 32. gloſſema putat. Quam conjecturam firmat Mſc. Cod. qui legebat: *addiditque, eum primum, &c.* Cæterum apud Plinium quædam interjacent, quæ Schottus omiſit. Etiam illud, *aut Lunenſi* Mſc. aberat, & pro *è Caryſtio* legebatur. *à Caryſto.* Boſ. Shott.

1 *Ædes*

nes solidas è Carystio, aut Lunensi. *Lib.* XXXVI. *cap.* 7.

1 Ædes Martis est in Circo Flaminio 2 architectata ab Hermodoro Salaminio. *Priscian. lib.* VIII.

3 Non amplius ter bibere Augustus solitus, super cœnam in castris apud Nutinam. *Sueton. August. cap.* LXXVII.

4 In extrema Britanniæ parte Memma, quam 5 Cornel. etiam Annalium scriptor narrat metallis plurimis copiosam, herbis frequentem, & his feraciorem omnibus, quia pecora magis, quam homines alat. Labi vero per eam multa quam maxima relabique flumina gemmas margaritasque volventia. *Jordanus sive Gornandes de rebus Gothicis.*

1 *Ædes Martis.*] Edit. Putsch. *ædis*, ἀρχαϊκῶς. *Bosius.*

2 *Architectata.*] Sic & *machinata* παθητικῶς. Sallustius Hist. lib. II. *At Lucullum regis cura machinata fames brevi fatigabat.* Sed de his supra ad Epist. dicere memini. Architecti vero Hermodori sic meminit Vitruvius libro III. cap. I. Architect. *Quemadmodum est in porticu Metelli Iovis Statoris Hermodori.* ut emendat Turnebus lib. XI. Adverſ. cap. II. Meminit & M. Tullius lib. I. de Orat. *Schott.*

3 *Non amplius.*] Verba Suetonii: *Non amplius eum ter bibere solitum super cœnam in castris Mut. Cornelius Nepos tradit.* Bosius. Similis Vopisci de Tacito Imp. locus: *Fuit vita parcissimus, ita ut sextarium vini tota die nunquam potaverit.* Eustathius de Ismeniæ ac Ismenes amoribus, libro IV. Καὶ μετὰ τρίτην πόσιν καὶ τετάρτην καὶ πολυτελεῖς τὰς τρυφὰς λύετο τὸ συμπόσιον. *Keuchenius.*

4 *In extrema Britanniæ parte.*] Sæpe multumque dubitavi, utri Cornelio, Nepoti ne, an Tacito, cujus hodieque Annales, licet mutili, in manibus doctorum hominum versantur, hæc darem: sed dum insulam, oras Britanniæ legendo, sæpe etiam in altum evectus, diligenter investigo, *Monam* quidem XIV. Annal. & in Agricolæ vita reperi? *Memma* vero, vel ut alii libri, *Minia*, nec vola nec vestigium. Xiphilinus vero ex Dione, Britannorum, inquit, duo sunt genera, Caledonii & Mæatæ. Quæ vox Μαιάται à *Mona* longius recedit. Quare in eam veni sententiam, ut nostro adscribendum censerem; dum alteruter è tenebris integer appareat: & *Chronica* Nepos, ut dixit, conscripsit; quos libros fortasse Gothus ille Jornandes, sive is Jordanus est, *Annales* vocavit; secutus, ut suspicor, aliquot Gothicarum rerum Scriptores, quorum præter nomen inane, nihil ad nos pervenit: quemadmodum libro priore Epitomam illam L. Annæi Senecæ, quæ vulgo L. Floro attribuitur, exscripsisse observavi. *Schott.*

5 *Cornel. etiam Annalium scriptor.*] Assentior Schotto & Lindebrogio, Corn. Tacitum significari. Nam ex eo magnam partem, hanc narrationem haustam esse, vel illa fidem faciunt, quæ Jornandes subjicit: *Silurum colorati vultus, torto plerique crine & nigro nascuntur. Caledoniam vero incolentibus, rutila coma, corpora magna, &c.* Quæ, & alia Jornandi dicta, pæne totidem verbis in Agricola Taciti leguntur. Vide eum capite 10. & sequentibus. Perperam igitur inter Fragmenta Nepotis relata sunt. *Bos.*

1 EPI-

[1] EPISTOLA CORNELIÆ, MATRIS GRACCHORUM.

[2] Dicis pulchrum esse inimicos ulcisci. Id neque majus, neque pulchrius cuiquam, atque [3] esse mihi videtur; sed si liceat Repub. salva [4] ea persequi. Sed quatenus id fieri non potest, multo tempore, multisque partibus inimici nostri non peribunt, neque, [5] uti nunc sunt, erunt potius, quam Respub. profligetur atque pereat.

Eadem alio loco.

[6] Verbis conceptis dejerare ausim, [7] præterquam qui [8] Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum

1 EPISTOLA CORNELIÆ.] Vnde hoc fragmentum sit, ostendit Schottus in epist. ad Lectorem, Notis suis in Fragmenta Nepotis subnexa. *Nunc*, inquit, *Cornelia matris Gracchorum* (*cui eloquentiam, teste Cicerone & Fabio acceptam referebant*) *epistola fragmentum adjiciam: quod legitimum ne sit, aut à declamatore aliquo, ut solet, conformatum; nunc non disputo. Parva sane papyri jactura, repertum in vet. libro Abbatiæ Fæsulanæ, mihique ab Anton. Augustino Archiepiscopo Tarracon. V. C. perhumaniter oblatum, post idem à Cl. Viro Jacobo Bongarsio descriptum è Britannico exemplari è Germania dono missum, Cornelianis addendum putavi.* Hæc Schottus: qui, ut vides, addubitare videtur, an legitimum sit. Ego vix dubitem esse: tam eleganter ἀρχαΐζει. Qua in re consentientes habeo eruditissimos Viros, Ian. Rutgersium v. Var. lect. 10. (ubi hanc epistolam aliquot locis emendat) & Aug. Buchnerum. *Bosius.*

2 *Dicis.*] Sic Msc. meus, Gifanii *dices.* Pet. *luces*, immendate. *Savaro.*

3 *Esse videtur.*] Steph. Pighius *esse* omittit. *Gebhard*

4 *Ea persequi.*] Pro *ea* idem mavult *eos.* Gebh. Inimicos scilicet. *Bos.*

5 *Vti nunc sunt, erunt.*] Sic Msc. meus & Gifanii. Msc. Pet. *non.* Savaro.

6 *Verbis conceptis dejerare ausim.*] *Dejerare* correpte; id est, Deos jurare ausim. Explicat Donatus ad Terentii Hecyr. v. 2. Apulejus lib. I. Milesiar. *Quam sanctissime dejerantes.* Quid porro sit, *verbis conceptis jurare*, vel *dejerare*; doctissime notat Turnebus lib. III. cap. 10. Adv. Eratque hoc religiosum jurisjurandi genus. *Keuchen.*

7 *Præterquam qui.*] Sic Mss. Gifanii & Pet. In meo *qui* desideratur. *Idem.*

8 *Tiberium Gracchum necarunt.*] Cicero in Catilinam: *Tiberius Gracchus, quod iterum Tribunus pl. fieri vellet, occisus.* Vide Livii Epitom. IIIX. Plutarch. in vita, Appian. I. Cicer. de Leg. III. Pro Sextio, Pro Milone, de Arusp. resp. & in Bruto. Vellejum II. Flor. Eu-

tum molestiæ, tantumque laboris, [1] quantum te, ob has res mihi tradidisse: quem oportebat omnium eorum, [2] quos antehac habui liberos, [3] partes eorum tolerare: atque curare, ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem: utique quæcunque ageres, ea velles maxime mihi placere: atque uti nefas haberes rerum majorum [4] adversum meam sententiam quicquam facere; præsertim mihi, [5] cui parva pars vitæ superest. Ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quin & mihi adverseris & Remp. profliges. Denique [6] quæ pausa erit? & quando desinet familia nostra insanire? [7] & quando modus ei rei haberi poterit? & quando desinemus [8] & habentes & præsentes, molestiis desistere? & quando [9] perpudescet miscenda atque perturbanda Republica? Sed si omnino id fieri non potest; ubi ego mortua ero, petito Tribunatum; post me [10] facito, quod lubebit, cum ego non sentiam. [11] Ubi mortua ero, parentabis

Eutrop. Val. Maxim. & Script. de Viris Illustribus.

1 *Quantum te.*] Pighius mavult, *tu.* Gebhard.

2 *Quos antehac habui liberos.*] Sic Msc. meus & Gifanii. *Quos ante habuerim*, legit Msc. Pet. *Savaro.* Rutgersius secundum priorem edidit, sed & omittit *liberos*, hoc quidem nulla necessitate. *Bosius.*

3 *Partes eorum.*] In aliis *partis*, quod idem Rutgersius pro *partes* accipit, ἀρχαϊκῶς. Sic antea *adis* pro *ades.* Lege Priscianum lib. VII. *Keuchenius.* Sic Mss. omnes *partis: eorum* deest in meo. *Savaro.*

4 *Adversum meam sententiam.*] Sic Mss. Gifan. & Pet. Meus *adverses.* Savaro. Forsan *adversus.* Sed *facere* statim pro *faceres* in Parisina. *Keuchen.*

5 *Cui parva pars vitæ superest.*] Aliter Schottus interpungit: *cui parva pars vitæ superest. Ne id quidem, &c.* Rutgersius mallet interrogative legi; *quin & mihi adverseris & rempubl. profliges.* Bos. *Parva pars vitæ*, eadem ἐμφάσει qua *pars dies melior* dicitur. Et explicat sese statim, per *breve spatium.*

6 *Quæ causa erit?*] Pighius putabat verbum *resistere*, aut simile quid deesse. non opus. Alii: *quæ causa erit?* corrupte, ut opinor. *Bos. Gebhard.*

7 *Et quando.*] Forte *ecquando.* Gebh. Gifan. Boecler. Quod idem est, ac *num quando:* Vel, *an aliquando.* Græci ἤ ποτε, dicunt.

8 *Et habentes & præsentes.*] Sic Msc. meus & Gifan. Msc. Pet. *& absentes & præsentes.* Savaro. Rutgersius legit: *& habentes & prabentes molestiis, desipere?* Quod fateor me non capere. *Bosius.*

9 *Perpudescet miscenda.*] Rutgersius scribendum ait, *perturbanda resp.* Sed nihil mutandum. *Perpudescet miscenda rep.* dictum, ut *pudet dicto* apud Tacit. Agric. 32. 3. & similia alia. *Bos.*

10 *Facito quod lubebit.*] Sic Msc. meus, Gifan. Msc. *per me facito quod lubebit.* Savaro. Sed illud *post me* omisit Rutgersius, incertum an studio. *Bosius.*

11 *Ubi mortua ero.*] Sic hactenus retentum, tametsi in vulgato quodam immisse-

tabis mihi [1] & invocabis Deum parentem. In eo tempore [2] non pudet te [3] eorum Deûm preces expetere, quos vivos atque præsentes, relictos atque desertos habueris? [4] Ne ille [5] sinat Jupiter, [6] te ea perseverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum; & si perseveras, vereor in omnem vitam tantum laboris [7] culpa tua recipias, uti in nullo tempore [8] tute tibi placere possis.

miserint: *ubi enim mortua ero.* Græco more: ὅπȣ γάρ. Cæcina epist. ad Ciceronem: *Vbi hoc omnium patronus facis.* Keuchen. *Vbi mortua ero.*] Pighius, *ubi non ero.*

1 *Et invocabis Deum parentem.*] Rutgersius edidit: *& invoc. Deum parentem in eo tempore. ne pudeto, &c.* Sed ait hæc parum sana sibi videri. Igitur conjicit legendum: *invocabis Deûm parentem numen. Eo tempore, &c.* Bos. Scriptum fuit: *& invocabis D. M. parentis,* id est, Deos Manes parentis. Scribe igitur ac distingue: *& invocabis Deos Manes parentis. Eo tempore ne pudeat eorum Deûm preces expetere.* Eorum Deûm, id est, Deorum Manium. Ovidius:

Perque tuos Manes, qui mihi numen erunt. Salmas.

2 *Non pudet.*] Pigh. *pudebit.* MS. Savaronis: *ne pudet.* Vnde Rutgers. *ne pudeto.* Bosius. Salmas. modo, *ne pudeat.*

3 *Eorum Deûm pacem expetere.*] Ita enim scribendum est. Vulgo inepte, *preces.* Non bene conjicit Rutgersius, *pudeto.* Interrogatio est apertior, si scriptum esset, *in eone tempore.* Sed illud elegantius, & sapit antiquitatem. Plautus Trinum. *Vtrum is itaque esse mavelit.* Cicero lib. II. de Leg. *Deorum Manium jura sancta sunto, hos leto datos Divos habento.* Gronovius.

4 *Ne ille sinat Jupiter.*] Amplificative magis quam δεικτικῶς *ille*, videlicet per scriptam epistolam. Plautus Curcul. *Nec me ille sirit Jupiter.* Veteres enim cum Iovis nomine pronomen *ille* sæpe jungebant, aut ad demonstrationem aut amplificationem. *Keuchen.*

5 *Sinat.*] Pighius, *siverit*, vel *sirit.* Gebhard. Bosius.

6 *Te ea perseverare.*] Rutgers. *eo.*

7 *Culpa tua recipias.*] Vulgati, *tu.*

8 *Tute tibi placere possis.*] Rutgersius, *placare.* Horatius I. Ep. II. *quid te tibi reddat amicum.* Bosius.

CHRO-

CHRONOLOGIA IMPP. GRÆCIÆ APUD CORNELIUM NEPOTEM,

Per OLYMPIADAS.

Ex Herodoto, Thucydide, Xenophonte ac potissimum Diodoro.

OLYMPIAS LXXII. annus putatur V. C. 261. Mundi 3480.

Ann. 1.		
2.		
3.	Miltiades Cimonis Filius Atheniensium Dux Darium vicit, una cum Aristide cognomento Justo.	Pugna Marathonia Darius Persarum rex profligatur. Herodotus, Thucyd. Dionys. Gell. & Nepos in Miltiad.
4.		

OLYMP. LXXIII.

1.		
2.		
3.		Xerxes Dario Hystaspis F. mortuo succedit.
4.		

OLYMP. LXXIV.

1.		
2.	Aristides Ostracismo urbe pellitur ab ingratis civibus. Diod. l. XI. Plut. & Nepos.	
3.		
4	Themistocles oraculum interpretatur de muris ligneis.	

OLYMP. LXXV.

1.	Aristides ante tempus ab exilio revocatur. Plut.	Bellum Persicum Xerxis in Græciam. Athenæ incensæ. Pugna ad Thermopylas duce Leonida, qua 300. Spartani cæsi. Pugna Atheniensium ac Persarum infelix. Xerxes ad Salaminem victus fugatusque. Plutarch. Herod. Diod. alii.
2.	Aristides Atheniens. & Pausanias Lacedæmon. cum Mardonio pugnant.	Pugna ad Platæas duce Persarum Mardonio occiso, & altera eodem die ad Mycalem.
3.	Athenienses consilio Themistoclis muros restaurant repugnantibus Spartanis. Diodorus lib. XI.	

4. Ejus-

4. Ejusdem suasu Piræei portus Athenis absolvitur, Diod. ibid.	
Pausaniæ Lacedæmoniorum ducis proditio detecta. Necatur fame in templo Minervæ. Plutarch. Nepos.	
Aristidis æquitate Græcor. Imp. ad Athenienses defertur, & societatem ineunt.	
Ejusdem opera ærarium Græciæ in Delo constituitur.	

OLYMP. LXXVI.	
1.	Lacedæmonii maris imperium affectant. Diodor.
2.	
3.	
4.	

OLYMP. LXXVII.	
1.	
2. Themistocles Ostracismo pulsus ad Xerxem fugit & exul moritur.	
3. Cimon Atheniensium dux vincit Persas prælio navali ac terrestri eodem die.	Bellum in Persas I. ad Eurymedontem fluv. Diodorus & Polyænus.
4.	

OLYMP. LXXVIII.	
1.	
2.	
3.	
4.	Xerxes Persarum Rex ab Artabano trucidatur. Succedit Artaxerxes. Diodorus lib. XI. Ctesias. Nepos de Regibus.

OLYMP. LXXIX.	
1.	Thasii ab Atheniensibus deficiunt, à Cimone victi. Thucydid. Nepos.
2.	Bellum in Persas II.
3.	
4.	

OLYMP. LXXX.	
1.	Bellum Corinthium excitatum à Megarensibus.
2.	
3.	
4.	

OLYMP. LXXXI.	
1.	
2.	
3.	Atheniensium cum Lacedæmoniis per Cimo-

		Cimonem fœdus quinquennale. Diodor. lib. xi.
4.		
Olymp. LXXXII.		
1.		
2.		
3.	Cimon Persas in Cypro vincit & maris imperium iis vindicat. Diod. Plutarch. Thucyd. lib. 1. & Nepos.	Bellum in Persas III. ab Atheniensibus motum.
4.	Cimon in Cypro moritur. Auctores iidem.	Persæ à Cimone Atheniens. duce victi pacem cum Atheniensibus componunt.
Olymp. LXXXIII.		
1.		Bellum Lacedæmonium III. gestum à Lacedæmoniis cum Megarensibus. Diod. lib. xiii.
2.		Athenienses ad Coroneam victi à Bœotis.
3.		Bellum Euboicum duce Pericle cum Eubœensibus gestum. Diodorus Iibro xiii.
4.		
Olymp. LXXXIV.		
1.		
2.		
3.		
4.		Bellum Samium, quo Samii in potestatem Atheniensium veniunt Pericle duce. Diod. lib. iii.
Olymp. LXXXV.		
1.		Bellum Byzantium, quo Byzantii subacti. Diod. lib. xiii.
2.		Bellum Corinthium & Corcyræum. Diodor.
3.		
4.		Corinthiorum & Corcyræorum ad bellum apparatus. Diod.
Olymp. LXXXVI.		
1.		Corcyræi vincunt Corinthios auxilio Atheniensium. Diod.
2.		
3.		
4.		
Olymp. LXXXVII.		
1.		
2.		Bellum Peloponnesiacum incipit. Diodor. lib. xiii.

3.		
4.		
OLYMP. LXXXVIII.		
1.		
2.		Athenienses duce Chabria & Lachete prospere ad Syracusas pugnant. Diodor.
3.		Artaxerxi Reg. Persarum mortuo succedit Xerxes. Diod.
4.		
OLYMP. LXXXIX.		Xerxes Persarum rex moritur.
1.		
2.		
3.		
4.		
OLYMP. XC.		
1.		
2.		
3.		
4.	Alcibiades instaurat Rempubl. Argivorum. Diod.	
OLYMP. XCI.		
1.	Alcibiades, Nicias ac Lamachus duces Athen. ad bellum cum Syracusanis gerendum missi. Diodor. libro XIII.	
2.	Alcibiadis, quod contra Remp. conjurasset, postulatio. Diod. Nepos, alii.	Pugna Ducum Atheniensium cum Syracusanis. Diod. lib. XIII.
3.		Bellum Decelicum.
4.		Decelia munitur à Spartanis Alcibiadis jussu contra Athenienses.
OLYMP. XCII.		
1.	Alcibiades exul, agit cum Atheniensibus, ut restituatur in patriam. Diod. lib. XIII.	
2.	Alcibiades ab Atheniensibus revocatur. Idem Diod.	Athenienses duce Thrasyllo & Thrasybulo navali prælio Lacedæmonios ducemque Mindarum vincunt.
3.	Conon sedat Corcyræ seditionem. Diod.	Athenienses iisdem ducibus Lacedæmon. vincunt navali prælio ad Cyzicum, duce eorum Mindaro occiso. Diod. ibid.
4.	Alcibiades & Thrasybulus in Thracia prospere pugnant. Diod. ibid.	

OLYMP. XCIII.	
1. Alcibiades Athenas reversus fit summus Imp. & brevi exulat. Diod. ibid.	Atheniensium ad Andrum cum Lacedæmoniis pugna ducibus Alcibiade, Adimanto & Thrasybulo. Diod.
2.	Athenienses Conone duce male pugnant cum Callicratide ad Methymnam & altera pugna ad Mitylenem. Diod. lib. XIII.
3.	
4. Conon ad Euagoram Cypri Regem fugit. Diod.	Athenienses à Lacedæmoniis ad Ægos Potamos à Lysandro debellati. Diodor. lib. XI. Nepos in Conone.
OLYMP. XCIV.	
1. Alcibiades opprimitur. Diodor. Plutarch. Nepos.	
2.	
3.	
4.	Thrasybulus devictis tyrannis Atheniensibus libertatem restituit. Diod.
OLYMP. XCV.	
1.	
2. Conon Atheniens. exul Persicæ classi præfectus adversus Lacedæmonios. Diod. lib. XIV.	
3.	
4.	
OLYMP. XCVI.	
1. Agesilai cum Persis in Asia bellum. Diodor.	
Lysander dux Lacedæmon. ad Haliartum interfectus. Diod.	
2. Conon vincit Periarchum Lacedæmon. classis præfectum ad Cnidum. Diod.	Bellum Sociale Lacedæmoniorum. Lacedæmonii à Conone victi post ad Coroneam, duce Agesilao, prospere pugnant. Diod.
3. Conon muros Atheniens. ope Thebanorum restituit.	Belli Corinthiaci initium. Diod.
Iphicrates ad Lechæum cum Agesilao pugnat. Diod.	
4. Iphicrates ad Corinthum feliciter pugnat. Diodorus & Nepos.	
Deponit imperium & Chabrias succedit.	
OLYMP. XCVII.	
1. Thrasybulus cum classe missus in Thraciam & Lesbum. Diodorus.	
2. Agesilaus Rex Lacedæmonior. agrum Corinthium populatur.	

3. Thrasybulus ab Aspendiis necatus. Diodor.

4.

OLYMP. XCVIII.

1.

2.

3.

4.

OLYMP. XCIX.

1. Lacedæmonii arcem Thebarum Cadmeam occupant. Diodorus, Aristid. Polyb.

2.

3. Bellum Laconicum Bœoticum. Diod. lib. xv. Arist. Isocr. in Panegyrico.

4.

OLYMP. C.

1.

2. Thebani exules ope Atheniens. Cadmeam recipiunt. Diod. Xenoph. alii

3. Bellum Lacedæmon. I.

4. Agesilai in Bœotiam expeditio.

Chabriæ victoria de Spartanis.

Iphicrates ab Atheniens. auxilio regi Persarum Artaxerxi mittitur.

OLYMP. CI.

1. Timotheus Lacedæmonios ad Leucadem superat. Diod. l. xv. Xenoph. lib. v.

Chabriæ interfecto succedit Iphicrates. Diod. ibid.

2

3 Timotheus Corcyræis contra Lacedæmon. subsidio mittitur.

Item Iphicrates. Diodor. Xenoph. Nepos. Frontinus.

Iphicrates Exercitui conductitio præfectus adversus Ægyptios proficiscitur. Diodor. & aliter paulo Nepos.

Bellum Lacedæmonium II. inter Athenienses & Lacedæmonios. Diod. & Xenoph.

Pharnabazus cum Iphicrate adversus Ægyptios profectus.

4.

OLYMP. CII.

1.

2. Epaminondas Spartanos ad Leuctra profligat.

Bœoticum Bellum.

Pugna Leuctrica Spartan. cum Thebanis. Diod. & alii.

3.

4. Epaminondas Laconiam invadit, Spartam capit, Messenem restituit,

Bellum Laconicum Arcadic. Lacedæmoniorum cum Arcadibus.

Diod,

Diod. & alii.

Iphicrates Lacedæmoniis adversus Arcadas auxilio mittitur.

Pelopidas & Epaminondas Arcadibus auxilio à Thebanis mittuntur. Diod. Plutarch. in Pelopid. Justin. lib. VII. Nepos in Pelopida. alii.

Boeoti Duce Epaminonda in Peloponnesum ingressi & à Chabria Atheniens. duce repulsi. Diod. Xenoph.

OLYMP. CIII.

1. Pelopidas ab Alexandro Pheræo in vincula conjicitur. Diodor. Plutarch. Nepos. Pausanias in Bœot.

Thebanorum cum Arcadibus Bellum. Dionysius Syracusarum Tyrannus moritur. Probus de Regibus. Eusebius in Chronico. alii.

2. Pelopidas liberatur.

3.

4. Bellum Arcadum & Eleorum. Diodorus lib. XV. Xenoph. Justin. Frontin.

OLYMP. CIV.

1. Pelopidas prælio adversus Alexandrum Pheræum cadit. Plut. Nepos. Diodor.

Timotheus in Thraciam profectus, Potidæam, & Toronem occupat. Diod. lib. XV.

Cum Olynthiis bellum gerit. Nepos in vita Demosthen. Olynth.

Thebani Epaminonda perorante de maritimo imperio comparando cogitant.

2. Epaminondas Spartam iterum tentat. Lacedæmonios ad Mantineam vincit, ibidemque interficitur. Diod. & alii passim.

Pugna Mantinensis duce Epaminonda.

3. Agesilaus & Chabrias à Rege Persarum deficiunt.

Agesilai interitus. Xenop. Plut. Diod. Nepos in Agesilao.

Artaxerxi Regi Persarum mortuo succedit Artaxerxes. Ochus.

4.

OLYMP. CV.

1.

2.

3. Chabrias & Chares adversus Atheniensium socios Chios, Rhodios, Coos & Byzantios missus in prælio occubuit. Diod. lib. XVI. & Nepos in Chabria.

Bellum sociale Atheniensium.

Dionis fuga & præparatio ad bellum cum Dionysio. Diod. ibid. Ælian. lib. XII. Variar. Histor. cap. 44. in vita.

4. Dionis felix cum Dionysio bellum. Diod. Nepos in vita.

Alexandri Pheræi interitus. Diod. Plutarch. & alii.

OLYMP. CVI.

1. Iphicrates & Timotheus ab Athenensibus multantur.

Dion Syracusas in libertatem vindicat. Diod. lib. XVI.

2. Dion moritur annos natus circiter LV. Euseb. in Chron. ubi vitiose Dionysius pro Dion legebatur.

3.

4. Chares Sestum capit. Diod.

Athenienses cum Sociis acriter pugnant, ducibus Charete, Iphicrate & Timotheo. Diodor. Nepos in Timoth.

Philippus oculum in expugnatione Methones amisit. v. Vitas comparatas.

OLYMP. CVII.

1.

2. Phocion Athen. Persarum dux est contra Cyprios. Diod. l. XVI.

3.

4.

OLYMP. CVIII.

1.

2. Iphicrates Athen. dux Dionysii Siculi naves auro donisque Apollini Delphico consecrandis onustas intercipit. Diod.

3.

4. Timoleontis in Siciliam expeditio.

Syracusas in libertatem restituere conatur. Diod. Nepos. Plut.

Hicetas Princeps Syracusarum à Timoleonte superatus.

OLYMP. CIX.

1. Timoleon pulsis Pœnis Syracusis potitur.

2. Remp. Syracus. instaurat.

3. Contra Siculos rem feliciter gerit. Diod. Nepos in Timol.

4. Phocion Athen. dux Clitarchum Tyrannum Eretriæ à Philippo constitutum profligat. Diodor. l. XVI.

OLYMP. CX.

1. Timoleon Carthaginiensium exercitum ad Crimesum superat.

Plut. Nepos in vita Diod. Polyæn. l. VI.

2. Timoleon Carthaginiensibus pacem petentibus concedit. Diod.

3.

Pugna ad Chæroneam qua Philippus Athenienses vicit. Diod. Dionys. ad Ammæum. Pausan. in Attic. alii.

4. Timoleon moritur. Nepos. Plutarch.

OLYMP.

OLYMP. CXI.
1. Philippus Rex à Pausaniæ satellite occiditur. Diod. l. XVI. Arrian. & alii.
2. Alexander M. Philippo Patri succedit.
3.
4.

OLYMP. CXII.
1.
2.
3.
4.

OLYMP. CXIII.
1.
2.
3. Hephæstionis mors. Nepos in Eumene. Ælian. l. XII. c. VII. & alii.
4.

OLYMP. CXIV.
1. Alexander Babylone moritur vel veneno, vel intemperantia.
2. Antipater & Craterus Æolium oppugnant.
3.
4.

OLYMP. CXV.
1.
2. Eumenes fit regum tutor. Phocion ad Antipatrum proficisci recusat.
3. Argyraspidum phalanx Eumeni adjuncta frustra ab Antigono & Ptolemæo sollicitatur.
4. Eumenes adversus Antigonum bellum gerit, & Satrapæ Orientis se conjungunt.

OLYMP. CXVI.
1. Eumenis cum Antigono anceps prælium.
Ab Antigono capitur & occiditur.
Diod. Nepos.
2.
3.
4.

INDEX
RERUM AC VERBORUM MAXIME MEMORABILIUM.

Quæ in Contextu CORNELII NEPOTIS, *& Commentariis occurrunt.*

Numerus adjectus Paginam denotat, Literæ sequentes Paginarum columnas: Ubi desunt, textus innuitur.

Ad-

An-

B. *Ba-*

B.

C.

Capi,

CHA-

D.

Darius

E.

Fla-

I.

K.

L.

La-

Mori

N.

Sa-

Sulla

T.

V.

qua

FINIS.

